MATERYAŁY I PRACE

KOMISYI JĘZYKOWEJ

AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE.

TOM II.

W KRAKOWIE
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ
DRUKARNIA UNIW. JAGIELL. POD ZARZĄDEM J. FILIPOWSKIEGO.
1907.

Treść.

Uwaga. Pierwszych 10 arkuszy wydano w r. 1903 jako zeszyt 1., dokończenie pracy 1., jakoteż prace 2. i 3. w r. 1906 jako zeszyt 2.

Edward Klich.

Teksty białoruskie z powiatu nowogródzkiego.

Bawiąc w roku 1901 w Nowogródzkim pow., w Boracinie, w miesiącach sierpniu, wrześniu i październiku spisałem poniższe teksty. Zapisywałem w następujących miejscowościach: Boracin, Połona, Łyczyce, Sienieżyce, Obidów, Basin, Feliksów, od osobników, pochodzących tak z wymienionych wsi, jakoteż i z innych, mianowicie: Audziewicze, Niehniewicze, Wiesiołów, Ławryszewo, Ostaszyn, Pouszewo, Załoski. Materyały moje reprezentują język dwudziestu kilku osób różnego wieku i płci, przeważnie żeńskiej. Bliższe dane, odnoszące się do osobników opowiadających, znajdują się w nagłówkach tekstów, które od nich pochodzą; podaję tam wiek, płeć, miejsce zamieszkania, względnie pochodzenia i inne jeszcze uwagi. Daję materyał treściowo bardzo różnorodny, powiedzmy nawet pstry — co stąd pochodzi, że po pierwsze nie chodziło mi o zgromadzenie rzeczy odnoszących się do jakiegoś, czy do kilku działów folkloru, ale przedewszystkiem o język, powtóre zapisywałem to, co się dało: to co mi mówili, tom i notował. Są tu więc baśni fantastyczne, opowieści satyryczno-moralne, piosnki, przeważnie weselne, i kilka pieśni pobożnych polsko-białoruskich, są zagadki, przysłowia, są ustępy informacyjne, odnoszące się do różnych ważnych momentów w życiu chłopa, jest nawet jedna autobiografia, jest w końcu spora ilość luźnych notatek: frazesów, urywków opowiadania, trochę paradygmatów odmiany, luźnych wyrazów wreszcie. Cały ten materyał podzieliłem wedle miejscowości, a w obrębie miej-

scowości wedle osób. Na czele stoją teksty prozaiczne, po nich poezya, zagadki, przysłowia. Rozdział ten przeprowadziłem ze względów językowych: zawsze prawie i wszędzie język pieśni różni się mniej albo więcej od języka prozaicznego (raz dlatego, że znaczny procent zasobu pieśni jakiejś okolicy może być, i jest obcego pochodzenia, a powtóre rytm i rym sprowadzają zmiany językowe, nieznane, a przynajmniej rzadkie w prozie). Na końcu wreszcie znajdują się luźne notatki; notatki pochodzące od Wołczka uporządkowane mniej więcej wedle treści.

Wiele piosenek i bajek jest zapisanych po kilka razy, od różnych osób; w takich wypadkach zwracam na to uwagę odnośnikami. Liczne piosnki i bajki, lub ich motywy przynajmniej, znane są już z innych zbiorów, między innymi z „Ludu Białoruskiego" Federowskiego i z roczników Zbioru Wiadomości do Antropologii Krajowej. Okoliczność ta jednak wobec celu mojego zbioru nie przeszkadza do zamieszczenia ich w tymże.

Co się tyczy strony językowej i transkrypcyi niniejsze teksty nie odpowiadają w znacznej mierze bardzo skromnym nawet wymaganiom, jakie można stawiać tego rodzaju pracy. Że tak jest, są po temu powody: niedostateczne przygotowanie fonetyczne i w ogóle lingwistyczne, ucho niezbyt wrażliwe, szczególniej na odcienia samogłoskowe, a nadto ucho niewprawne, niewyćwiczone, brak wprawy w zajęciu tego rodzaju. Prócz tego popełniłem kilka błędów, które w skutkach znacznie obniżyły wartość moich materyałów. Ani przed wyjazdem, ani na miejscu nie wygotowałem planu, wedle któregobym notował fakta językowe, a bez niego trudno mi się było oryentować w tychże faktach, jeszcze trudniej stosować do nich jakąś więcej konsekwentną transkrypcyę. Jest ona ogromnie rozmaita, nawet pstra, i ciągle się zmienia z biegiem czasu w miarę, jak się zmieniało moje pojmowanie natury różnych dźwięków; ciekawe n. p. że bardzo długo nie słyszałem w ogóle (a specyalnie u Wołczka) zwężonego *o*, chylącego się ku *u*, w sylabie akcentowanej, z wyjątkiem kilku kategoryi, w których od początku zwężenie notowałem; dopiero pod koniec pobytu, w Sieneżycach, przekonałem się dowodnie o istnieniu tego dźwięku we wszystkich kategoryach przy danych warunkach; wtedy i u Wołczka on wystąpił, zacząłem i u niego zwężenie

w tych wszystkich wypadkach notować. Ze względu na tę nader pouczająco zmienną percepcyę dźwięków i ich transkrypcyę możnaby przeprowadzić podział materyału ściśle chronologiczny i wtedy, naturalnie z absolutnem zachowaniem pierwotnej transkrypcyi, do wartości tekstów czysto gwaroznawczej przybyłoby jedno plus innego gatunku, mianowicie tak ułożone teksty miałyby znaczenie przykładu (odstraszającego), jak nie należy robić zapisków gwarowych — zresztą i w obecnej szacie tego znaczenia całkiem nie zatraciły. Dodam tu jeszcze, że porządek chronologiczny do pewnego stopnia zachowałem: poza rozdziałem na miejscowości i osoby, po za rozdziałem na prozę i poezyę, porządek numeryczny odpowiada mniej więcej porządkowi chronologicznemu; zresztą i porządek miejscowości odpowiada mniej więcej następstwu rzeczywistemu, w jakiem ich język na papierze ustalałem, z najważniejszem zastrzeżeniem co do Wołczka, że jego opowiadania rozciągają się na cały czas mego pobytu w Boracinie. Drugi błąd polega na tem, że tekstów nie przepisywałem na miejscu, a zabrałem się do tego dopiero dobrze późno po powrocie do Krakowa, tak, że wskutek tego zdążyłem zapomnieć wielu asocyacyi pomiędzy grafemą a fonemą i oryentowanie się w faktach językowych stało się jeszcze trudniejsze. — Jedna tylko okoliczność mię usprawiedliwia, mianowicie, że przez cały prawie czas pobytu w Boracinie chorowałem, pracowałem więc dorywczo, w znacznych odstępach czasu, pośpiesznie i bez ochoty.

Co do języka tekstów, jest on mniej więcej jednolity (zabierałem się do zapisywania z uprzedzeniem, że każda wioska musi być bardzo wyraźną jednostką dyalektyczną — przekonałem się, że tak nie jest) i na ogół dość czysty, abstrahując od fonetyki rosyjskiej, która miejscami występuje. Tłómaczy się ona wpływem szkoły (u młodszych osobników), cerkwi, służby wojskowej, powtóre faktem zapożyczania całych piosenek i do pewnego stopnia prozaicznych opowieści, baśni etc., rosyjskich, po trzecie faktem bardzo naturalnym u ludu na tak niskim stopniu oświaty, mianowicie chłop białoruski (mam na myśli tylko okolicę, którą poznałem) wstydzi się swojego języka, uważa go za gruby i ordynarny i mając do czynienia z inteligentem chętnie stara się mówić *del'ikatńej*, t. j. z kiepska po rosyjsku, zapoznawszy się z tym

językiem w szkole czy w cerkwi, w wojsku czy w urzędzie, czy wreszcie na służbie. O tem się przekonałem z własnego doświadczenia: z każdym prawie nowopoznanym osobnikiem była ta sama historya: każdy zaczynał prawić z rosyjska, i wiele trudu mię kosztowało, nimem zdołał wytłómaczyć, że mnie nie o to wcale chodzi, *kab być delikatnej*. Wracając jeszcze do jednolitości języka mówionego w Boracinie i okolicy, zaznaczam, że największa może różnica jest między językiem Wołczka z Połonej, a językiem reszty osób. Tłómaczy się to tem, że Wołczek pochodzi z Kryszyłowszczyzny (parafia dalmatowska), wioski odległej o kilka mil od Boracina. Nie miałem jednak sposobności przekonania się na miejscu, czy różnica rzeczywiście istnieje, czy język Wołczka nie wydał mi się innym dlatego, że go lepiej, względnie najlepiej poznałem, najczęściej z nim rozmawiając.

Pierwotnie miałem zamiar na podstawie moich zbiorów wygotować obszerną pracę o niektórych zjawiskach białoruskiego języka. Atoli wobec licznych i wielkich braków tekstu, myśl taka wydała mi się zbyt śmiała i na razie od niej odstąpiłem, odłożyłem ten plan do czasu, kiedy się zdarzy sposobność odwiedzenia jeszcze raz tamtych stron, skontrolowania i ustalenia wielu niejasnych punktów. Obecnie zadawalniam się dołączeniem na końcu, przed słowniczkiem, krótkiego opisania dźwięków dyalektu, z dodaniem próby wyjaśnienia niektórych faktów, a na tem miejscu, przed tekstami jeszcze umieszczam tabelę znaków przeze mnie użytych, z króciutkiem ich objaśnieniem, także kilka uwag odnoszących się do zewnętrznej strony tekstów.

Tablica znaków.

Znaki dla samogłosek:

a e i o u y y'

ä ï

[illegible]

[illegible]

ą ę ǫ

[illegible] *u y*

[illegible]

[illegible]

ė	*ȯ*
ⁱe, *ⁱė*	*ᵘo*, *ᵘȯ*
	u̇
i̯, *ⁱ*	*u̯*, *ᵘ*

Znaki dla spółgłosek:

p	*b*	*f*	*v*	*w*	*ᵘw*	*u̯*	*ᵘ*	*m*				
ṕ	*b́*	*f́*	*v́*	*ẃ*	*ᵘẃ*	*ú̯*		*ḿ*				
t	*d*	*s*	*z*					*n*	*ŋ*	*r*	*ł*	*l*
ć	*ʒ́*	*ś*	*ź*					*ń*	*ŋ́*	*ŕ*		*ĺ*
k	*g*	*x*	*h*									
ḱ	*ǵ*	*x́*	*h́*									
c												
č	*ǯ*	*š*	*ž*									

O znakach *a e i o u y* nie ma nic do powiedzenia.

Znak *yⁱ* oznacza samogłoskę ze zmieniającą się w czasie jej trwania artykulacyą: samogłoska rozpoczyna się artykulacyą *y*, która przechodzi w artykulacyę otwartego *i*.

Znak *ä* oznacza bardzo szerokie *e*.

Znak *ü* oznacza dźwięk niem. *ü* w *Gebühr*.

Znak *a* oznacza dźwięk *a*, artykułowany z zaokrągleniem warg, chylący się ku *o*.

Znak *a* oznacza dźwięk zbliżony do rosyjskiego *o* po akcencie w wygłosie (patrz Berneker. Russische Grammatik w rozdziale o samogłoskach nieakcentowanych).

Znak *ə* oznacza dźwięk niewyraźnie zlokalizowany. zbliżony do bułgarskiego ъ, tylko może więcej przedni.

Znak *a̯* oznacza *a* zredukowane. niewyraźnie zlokalizowane, chylące się ku *e*.

Znak *e̯* oznacza *e* zredukowane. niewyraźnie zlokalizowane.

Znak *o̯* oznacza *o* zredukowane. niewyraźnie zlokalizowane. zbliżone do *ə*.

Znaki *(ă)*, *ĕ*, *ĭ*, *ŭ*, *y̆* oznaczają samogłoski zredukowane pod względem czasu trwania, z tendencyą do zaniku.

Znaki *a̯*, *e̯* oznaczają samogłoski zredukowane w swej funkcyi sonantycznej. tworzące z poprzedzającą. czy następującą samogłoską dyftong.

Znak *(a)* oznacza takież samo zredukowane w sonantycznej funkcyi *a*, które z *a* poprzedzającem, czy następującem zlewa się w jeden dźwięk *a*.

Znak *ẹ* oznacza *e* zwężone mocno, chylące się ku *i*, względnie *y*, zależnie od poprzedzającej spółgłoski miękkiej lub twardej.

Znak *ọ* oznacza mocno zwężone *o*, chylące się ku *u*.

Znaki *ⁱe*, *ⁱé* oznaczają dyftongi *ie*, *ié* z akcentem na *e* i *é*, z elementem niezgłoskotwórczym *i*, bardzo słabo artykułowanym.

Znaki *ᵘo*, *ᵘó* oznaczają dyftongi *uo*, *uó* z akcentem na *o* i *ó*, z elementem niezgłoskotwórczym *u*, bardzo słabo artykułowanym.

Znak *i̯* wyraża dźwięk niezgłoskotwórczego *i*, oznaczanego w polskim alfabecie przez *j*.

Znak *ⁱ* oznacza takiż sam dźwięk bardzo słabo artykułowany, z tendencyą do zaniku w pewnych pozycyach.

Znak *u̯* oznacza dźwięk niezgłoskotwórczego *u*, dźwięk taki sam, jaki wymawiają Polacy z Poznańskiego zamiast *ł*.

Znak *ᵘ̯* oznacza dźwięk niezgłoskotwórczego *u*, bardzo słabo artykułowany, w pewnych pozycyach z tendencyą do zaniku, dźwięk zbliżony do tego, jaki można słyszeć u Polaków w Galicyi zachodniej zamiast *ł* — odznacza się on brakiem energicznego zaokrąglenia warg.

Znak ′ nad samogłoską oznacza akcent.

Znak ˉ nad samogłoską oznacza długość, nad *y* w formach nom. acc. pl. m. f. może nie tyle długość, ile raczej pewien odcień wymowy.

Znak ˉ umieszczony nad grupą samogłosek, czy stojących bezpośrednio obok siebie, czy też przedzielonych niezgłoskotwórczem *i*, wskazuje na to, że grupa jest wymawiana jednym prądem wydechowym i dyftongicznie. Jeżeli samogłoski są jednorodne, znak ˉ wyraża, że chodzi tu może tylko o samogłoskę prostą, może trochę przedłużoną n. p. *káa* pisane też *kā́* i *ká*.

Przy spółgłoskach kładziony znak ′ wyraża miękkość, wymowę palatalną.

Znak *v* oznacza spirant labiodentalny, w polskim alfabecie oznaczany przez *w*.

Znak *w* oznacza dźwięczny spirant bilabialny.

Znak *ᵘw* oznacza takiż spirant, przed którym jeszcze słychać dźwięk niezgłoskotwórczego *u*. Można też tak określić ten dźwięk, że jest to *u* niezgłoskotwórcze, którego artykulacya pod koniec przechodzi w energiczniejszą artykulacyę bilabialnego spirantu *w*.

O znakach *u̯*, *ᵘ* patrz między samogłoskami.

Znak *ŋ* oznacza spółgłoskę nosową welarnego umiejscowienia — jest to dźwięk nie pojawiający się samoistnie, występuje za *n* przed *k*.

Różnica między dźwiękami oznaczanymi przez *l* i *l'* polega tylko na silniejszym stopniu palatalizacyi przy *l'*.

Znak *ǯ* wyraża afrykatę znaczoną w polskim alfabecie przez *dż*.

Znak *x* wyraża dźwięk odpowiadający polskiemu *ch*.

Znak *h* odpowiada dźwięcznemu *x*.

Znaki *č, ǯ, š, ž* odpowiadają polskim *cz, dż, sz, ż*.

Podwójne znaki spółgłosek n. p. *cc, čč, nn, tt* etc. oznaczają nie geminaty, ale spółgłoski długie, z wytrzymanem zwarciem.

Znak spółgłoski w nawiasie n. p. *(ǯ)* oznacza spółgłoskę, która uległa redukcyi, t. zw. Geräuschreduction (patrz Sievers [5] §. 499 i następne). Co do znaku *(h)*, oznacza on nie dźwięk spirantyczny, a przydech krtaniowy w rodzaju niemieckiego *h*.

W nawias brałem też tu i owdzie całe sylaby, zredukowane co do energii i wyrazistości, które w rezultacie mogą znikać przez skrócenie fonetyczne, np. *(i̯a) ná* obok *ná*.

W nawias także ujmowałem całe wyrazy i zdania, jużto jako waryanty tekstu, jużteż jako objaśnienia opowiadającego.

Znak *(!)* po wyrazie stojący służy do zwrócenia uwagi na ten wyraz, zawierający jużto jakiś dziwny, czy rzadki objaw językowy, jużteż prawdopodobny błąd zapisującego.

Ze względów typograficznych, a chcąc zachować jednolitą transkrypcyę fonetyczną używam dużych liter tylko na początku ustępu i w imionach własnych, ułatwia to bowiem oryentowanie się. W tych wypadkach zastąpione są znaki fonetyczne odpowiednimi znakami polskiego alfabetu. Interpunkcyę starałem się wprowadzić racyonalną i jak najprostszą; o ile mi się to udało,

nie moja rzecz sądzić — każdy przyzna, że nie jest to rzecz łatwa do zrobienia w tekście dyalektycznym.

Słuszną jest rzeczą, żebym na tem miejscu wyraził serdeczne podziękowanie PP. Łozińskim w Boracinie i wszystkim Paniom i Panom, którzy mi służyli chętną pomocą w pracy gromadzenia poniższych tekstów.

A. Polona.

I. Alés Volčók.

Aleksándry Volčók s Pałanói̯, xáta mai̯á u Pałanói̯. Kryšyłóu̯sčyna, čel'ika-žuravičkai̯a vółość, damáto"skaho pryxódu. pryšóu̯ da žónki u prýmy, znáčyśe pryšóu̯ na i̯ai̯é pólo. taki nazyvái̯ecse prymák. l'ét dvanátcać užó žyvé u Pałanói̯.

1. V adnúm méśće zrabíu̯ pan pałác, i pryšóu̯ voi̯t čilšavác. lókai̯ aznái̯míu̯ pánu. vyšeu̯ pan da vói̯ta. vźau̯ butýłku vótki, nal'íu̯ stakán i̯amú. i héty vói̯t čilšúi̯e, káže: kap pán zdaróu̯ byu̯, i žýu̯ u tom pakói̯i, kab héty, káže, pakói̯ na méscy stai̯áu̯, i kab zhńíu̯ héty pakói̯ na méscy stói̯ačy, i pa vókna u̯ žémlu ul'és. pan skazáu̯: dúrnu ty, dać i̯ému dvaźéśća péńć bizúnof. i̯a týle tuźéi̯ padušýu̯ i týle píńénzof stráčiu̯, a i̯on múći, žéby zgníu̯, i po u̯ókny u žémlu ul'és.

2. Ad'ín ras, páńe, byłó u véčer, xaźíu̯ pan na spácyr kála svai̯hó sádu i zhubíu̯ tabakérku. išóu̯ mužýk s kaźbý i našóu̯ pánskai̯u tabakérku. pašóu̯ da xáty s tabakérkai̯u, zai̯šóu̯ u karčmú i havóryć: "ot arandáru, i̯a śahóńńe i̯šóu̯ s kaźbý, i našóu̯ pánskai̯u tabakérku. paiašóm záu̯tra da pánu, tu pán nam dáść haščínce. a u̯ tai̯ čásey byu̯ dahavór ź žýdam, xto što xóče pradáć, to kab héty žyd védau̯, i što xto nái̯źe i žýdu tréba skazáć, to héto ź žýdom paźélać pa pałaviné. ab hétum védau̯ pan, što i̯aný zrabíl'i u čásey dahavór. i pašóu̯ žyd z mužykóm da pána. pryšl'í da pánu, lókai̯ pytái̯ecse: čahó vy xóčece? mužýk káže: vót i̯a učóra išóu̯ s kaźbý i našóu̯ pánskai̯u tabakérečku. lókai̯ pytái̯ecse: čahó žyt pryšóu̯? a žyt káže: héto kal'i pan daść haščínce hétomu mužykú, to héto nam báźe pa pałavíne. patamú što my zrabíl'i taki dahavór. vyi̯šóu̯ pan i pytái̯ecse: a čahó Mikałái̯ pryšóu̯? i̯a pryšóu̯,

páńe, učóra isóu̯ s każby i našóu̯ pánskui̯u tabakérečku, kála sádu na darúsey. pan káže: a práu̯dy i̯a u̯čóra̯ xažíu̯ i zhubíu̯. i pytái̯eese: a żyt čahó pryšóu̯? żyt káže pánu: i̯a pryšóu̯. móže pan búže daváć ašćínee, to héto na ńiíé na pałaćínu z mužykóm, patamú, što my u ćósey zrabíl'i dahavór. to pan skazáu̯: to héto dóbre, što vy zrabíl'i u vósey ž żydəm dahavór. pytái̯eese pan u mužyká: a što tabí dać za héto? dam tabé pou̯ bóčki žyta̯. to mužyk káže: żeńkúi̯e pánu, ńe tréba. to što tabé dać, dam tabé żće aśmíńe haróxu. mužyk káže: żeńkúi̯e pánu, ńe xóču. to što tabé dáć, dám tabé żće bóčki kartópel. mužyk káže: żeńkúi̯e pánu, ńe xóču. to pan káže: to di̯ábeł ćebé ćédai̯e, što tabé dáć, to dám dvażéśće bizúnou̯. to mužyk káže: żeńkúi̯e pánu za hétai̯o, próše dać, alé rázəm ž żydəm ľážem, pa nás dvúx búdué bić, to héto búże pa pałaćíne. łažyese mužyk kála noh vói̯tavyx, a żyd łažyese s krái̯u. beré voi̯t bizún, i bi̯é rázəm mužyká i żyda̯. mužyká dastai̯éese bizuná śeréżinei̯u, a żydu kancóm. i dáu̯ i̯im dvátcat' bizunóu̯, i pašl'í i̯any da xáty. żyt pašóu̯ na pérat. a mužyk pačekáu̯šy. zaxóżić mužyk u karčmú i káže na i̯ahó žónku: Xái̯k°o, dai̯ mńe kvatérku harélki. a żyd lažýé u łóšku, zrabíu̯šo xvóry, i káže na mužyká: a kap tabé hórk°o było, čamú ty ńe bráu̯? pan tabé daváu̯ pou̯ bóčki żyta̯, to ty skazáu̯: żeńkúi̯e pánu. daváu̯ pan żće aśmíńe haróxu, to ty skazáu̯: żeńkúi̯e pánu. daváu̯ pan żće bóčki kartópel, to ty skazáu̯: żeńkúi̯e pánu. to pan káže: di̯ábeł ćebé ćédai̯e, što tabé dáć. dam tabé dvażéśće bizunóu̯. to ty skazáu̯: żeńkúi̯e pánu, próše dać. to i̯a ležáu̯ s krái̯u, to mńe ńe hédak było, bo meńé bizún dastaváu̯ kancóm, alé i̯ak ty vytryvou̯, što ćebé sámai̯u śeréżinei̯u bizuná bíl'i? żyd dúmai̯e, što kancóm ńe hédak bal'ić, alé kancóm hórei̯ bal'ić. żyt káže: ńexái̯ ty xvaréi̯ s svai̯ím pałaćínai̯u. mužyk łašúnčik na bizúnčik, mužyká kal'i ńe bi̯úć, to mužyk sam prósicse, bo i̯ahó músić sráka̯ śverbić.

3. Ot dau̯nėi̯ éto było za cáram Haróxəm, i̯ák było lužéi̯ tróxa̯. śích haréu̯, a sałómai̯u tušýl'i, Haróx načáu̯ vai̯arać, a Kaćaryna stáła̯ Pólšč zabirác. tahdý mužyk słúxau̯ žónki, i̯ák ćepér žónka̯ słúxai̯e mužyká. ažín raz vybirái̯eese žónka̯ u hórod, káže mužykú: hleżi, kap ty zaráz zrabíu̯ try rabóće: másło źbíu̯, krúp narabíu̯ u žórnax, i kurenáta̯ napáśću̯. dúmai̯e mužyk: i̯ágžož i̯a zrablú za rás try rabóće? padúmou̯, padúmou̯ i stau̯ rabić. pryvezáu̯ śmatánu z hładyšóm da sráki, kurenáta̯ paćazáu̯ za sýi̯u,

adnó za adnú, i pryéazáu̯ da płótu, i stau̯ u žórnax krupě rab́ić. atkul' uziáu̯šo aról, i̯ak uxapíu̯ adnó kureńá, tu pańós ušé. mužýk b́ézyu̯ adb́iráć kureńátu̯, začapíu̯še u šéńax za par^{u}óx naháḿi, pa-ral'iu̯šo. raźb́íu̯ hładýš ś śḿatánai̯u, rassýpou̯ krupě, a kureńátu̯ pańós aról. (mužýk ńe adabráu̯. pryi̯ehžái̯e žónka z hórada i ska-záła: cypraháj kańá. mužýk stau̯ kańá...) mužýk šeu̯ i płáče. iźé starý čałaŕik — a héto xaźíu̯ Boh dau̯ńéi̯ pa śv́étu, alé lúźi i̯ahó ńe zmál'i — zaxóźić da hétaho mužyká i pytái̯ecse: čahó ty płáčeš? mužýk havóryć: vot mńe žónku̯ skazáłu̯, kab i̯a zarás try rabóće zrab́íu̯. i̯a načáu̯ rab́ić, to másło raźl'íu̯, krupě rassýpou̯, kure-ńátu̯ aról pańós. sam ńe védai̯u, što ćeṕér mńe žónku̯ skáže, i̯ák pryi̯éźe z hórada. starý héty žabrák skazáu̯ i̯amú: paźí ty našačý try puḱé łazý. a hźé i̯aná saźíese, i̯ák pryi̯éźe? mužýk káže hétamu źédu: i̯aná saźíese na hétum pałú. źet káže: zrab́í źírku u stól'i — mužýk zrab́íu̯ źírku — a łazú zańaší na vérx, pałažý na stól'i. mužýk zrab́íu̯ źírku, zańós try puḱé łazý na stól pałažýu̯. héty źet pal'és tudá, i šéu̯. pryi̯ehžái̯e žónku̯, káže: vupraháj (!) kańá. mužýk stau̯ vupraháć kańá, i̯aná káže: krup narab́íu̯, másło źĺíu̯, kureńátu̯ napáśv́íu̯? mužýk mau̯ćýć. i̯aná pryšłá, pahlaźétu̯, śḿatánu̯ raźl'itu̯, hładýš raźb́ity, krupě rassýpany, kureńátu̯ aról pańós, a kúryću̯ kryčýć, b́éhai̯učy kruhóm xáty, sto ńimá kureńát. i̯aná mužyká c adnú mórdu dva rázy i u̯ druhúi̯u dva rázy, da zá łap, da pad nóh'i, da s kaléńḿi na hrúźi. ušó mužyká pa sḱíčicu̯x. héty mužýk havaryć ńe móže, i próšiese u žónḱi, aš płáče. vai̯šłá žónka u xátu, śéłu̯ na pałú, i káže: razzuváj ḿeńé. a dau̯ńéi̯ ńe byłó ča-ravíkou̯ ńi bótou̯, alé byl'i u̯šó łápći. mužýk nahnúu̯šo žónku raz-zuváć, raźéazáu̯ abóry (matusḱé), na adn^{u}ói̯ i na druh^{u}ói̯ nažé, i u̯šé catyry kanců̯ sabráu̯ v adnó ḿésco, dy u̯ hóru padáu̯ tamú starómu praź źírku, na st^{u}ól. toi̯ starý i źaržýć za abóry. mužýk bútto spatýkaušo, i kryčýć: Bóže moi̯, što mńe ćeṕér rab́ić? a starý at-kázyvai̯e: b́íć, b́íć. uźáu̯ púk łazý, i sḱínuu̯. héty mužýk daváj i̯eu̯ b́íć, a i̯aná da harý ćíšić naháḿi. héty mužýk b́íu̯, b́íu̯, ušéi̯ toi̯ puk pab́iu na i̯^{u}ói̯, i znóu̯ kryčýć: Bóže moi̯, što mńe i̯^{u}oi̯ ra-b́ić? starý atkázyvai̯e: b́íć. i i̯eščé aźín puk łazý sḱínuu̯, i i̯^{u}ón stau̯ i̯eščé b́íć. pab́íu̯ druh'i puk, i znóu̯ kryčýć: Bóže moi̯, štó mńe ćeṕér rab́ić? starý atkázyvai̯e: b́íć, i tréći puk łazý sḱínuu̯. mužýk ušé try puḱé łazý pab́íu̯, tahdý héty starý i̯ei̯é pušćíu̯. to

tahdý užó starý skazáu̯: ćepér ńä žónka mužykóm bužo kamándavać, alé mužýk žónkai̯u. a héto ńe starýk byu̯. a sam Bʺóx xažíu̯ daụ́ńći̯, patamú što daụ́ńći̯ móžno byłó xažić Bóhu. kúži daụ́ńći̯ byl'i ćésnyi̯e, to Box xažíu̯ i razhavárycau̯, alé ńixtó i̯ahó ńe znáu̯.

4. W adnóm ḿéscy xažíu̯ pop pa kalažé, i zai̯śóu̯ v adnú xátu, a u hétai̯e kaḃéty ńe byłó ńičóho i̯eščé prybráno. tak i̯ʺón mal'itvu aččytáu̯, i havóryć: ax, vy skataʺu̯'i̯ó ńeabrazóvannyi̯e, lúd'i havórat'. skat'ínu vyjabrazui̯ut', a to vás ńe l'zá vyjabrazavat'. vzial i pašół. a na tói̯ čás byu̯ mužýk u léśe hétai̯e žónki. pryi̯iä-hžái̯iä ž lésu, i̯aná i̯amú havóryć: ot Júrkʺo, śahóńńa xažíu̯ pop pa kalažé i u ḿeńé ńe byłó ńičóho prybránoho. to i̯ʺon skazáu̯: ax vy skatau̯i̯ó ńeabrazóvannai̯a, lúd'i havórat', što móžno skat'ínu vyjabrazavat', a tó vás ńe l'zá vyjabrazavat'. ot, káže, Júrkʺo, i̯ėšé u nás śiŕeńḱi byčók, zaćažém my i̯ehó u hórad, addái̯mo i̯ahó, kab i̯ʺon znáu̯ čytáć i ṕisáć. paćal'i u hórad, našóu̯šo taḱí žúl'ik, káže: dái̯će mńe stó rubléi̯. to i̯a i̯ahó naʺučú čytáć i ṕisáć. u pou̯hóda, káže, pryvežeće mńe ṕeǯǯeśát rubléi̯, a i̯ak kónču hot, to pryvežeće mńe ušé. pryi̯ehžái̯e mužýk u pou̯hóda, pryvóźić hétamu žúl'iku ṕeǯǯeśát rubléi̯ i próśić i̯ahó: pakažý nam tahó byčká. žúl'ik káže: ćepér byčók znái̯e čytáć i ḃeréćse užó ṕisáć, a i̯ak i̯a vam i̯ahó pakažú, to i̯ʺón búže tužýć pa u̯ás, dy hatóu̯ zabýćse. mužýk uzáu̯ i pai̯éxau̯ z hóroda. kónčyu̯šo hod, mužýk pryvóz žúl'iku ṕiǯǯeśát rubléi̯, kab i̯ʺón addáu̯ i̯amú byčká. uzáu̯ héty žúl'ik ṕeǯǯeśát rubléi̯ i káže: pažém, i̯a vam addám vášaho byčká. paćóu̯ i̯ix u prysústvo i skazáu̯ žóncy hétui̯: aččyńí hétyi̯e d'véry, a tam i̯eščé adný búdut' ǯvéry, tu týi̯e, tu druh'ii̯e d'véry aččyńíš, i̯ʺón tam śed'ít', i ṕiše. pašłá žónka tudá, aččyńíła dvói̯e ǯveréi̯, hédak i̯ak i̯ʺói̯ kazáu̯ žúl'ik. a tam śed'éu̯ pretśedátel śiŕeńḱi, tak aná dúmai̯a, što héto i̯ei̯é byčók i̯i kl'íče i̯ahó: pćó, pćó. a toi̯ havóryć: vyḃirái̯iš k i̯eḃéńi mátery, kakái̯a žd'eś samašétśai̯a ubíłaśe. a žónka havóryć: i̯ak vyjabrazavál'i, to i̯i svai̯ix ńa xóče uznavać. uzel'i staražé i̯i výbrasal'i i̯ei̯é vón.

5. Jéxau̯ śvatý Júrei̯ da Bóha na dyspuzýcyi̯e. stračái̯e i̯ahó ḃédny čałaŕék i próśić u i̯ahó: otó, káže, śvatý Júri̯u, spómńi Bóhu aba mńé, što i̯a hédaḱi ḃédny. śvatý Júrei̯ skazáu̯ i̯amú: kal'i ńe zabúdušo, tu skažú. čałaŕék káže śvatómu Júri̯u: dái̯će mńe svai̯ó załatói̯o streméńo, to śvatý Júrei̯ prypómńić aba mńé, i̯ak pojže

na kaińi saǯese, da ia búǯe streḿéńe, to spómińić aba mńé. śvatý Júrei̯ addau̯ streḿéńo i pai̯éxau̯. što tréba Box skazáu̯ Júri̯u, a Júrei zaḃyu̯se ap čałaŕéku, ab ḃédnum. vyšeu̯ na kaińá saǯiece, ńima streḿéńa załatóho. śvatý Júrei̯ prypómńiu̯ hétaho ḃédnaho čałaŕéka, pašóu̯ da Bóha pytáiese ab ḃédnum čałaŕéku, tu Bóx skazau̯ i̯amú: héty čałaŕék kaĺi búǯe kručić i mučić, tu búǯe žyć na śćéće. vyšeu̯ śvatý Júrei̯ ad Bóha, i pai̯éxau̯. stračái̯e i̯ahó ḃédny héty sámy čałaŕék, pytái̯ecse u i̯ahó: nu štó, káže, śvatý Júri̯u, spómńiu̯ Bóhu aba mńé? Júrei̯ káže: spómńiu̯. a štó Box kazáu̯ aba mńé? kaĺi búǯeš kručić i mučić, tu búǯeš žyć na śćéće. śvatý Júrei̯ káže na čałaŕéka: addái̯ mai̯ó streḿéńo załatói̯o. a čałaŕék havóryć: i̯akói̯o? cy mńé ńe davaĺi ńii̯ákaho streḿéńa. Júrei̯ paznáu̯, što héty čałaŕék kručić, uźáu̯ i pai̯éxau̯. pašóu̯ héty čałaŕék u karčmú, uźáu̯ załatói̯o streḿéńo za pázuxu, i káže na žyda: dái̯ mńe kvatérku haréłḱi. tu žyt káže na hétaho ḃédnaho čałaŕéka: čóm śeińá s karčmy, u̯ ćeḃé hróšy ńimá zapłaćić. tu héty ḃédny čałaŕék pakazáu̯ i̯amú załatói̯o streḿéńo, to héty žyt dau̯ i̯amú kvatérku haréłḱi. to ḃédny čałaŕék vypiu̯ i pašóu̯. a žyt káže: no, addái̯ mńe załatói̯o streḿéńo, a kaĺi ńe daśi, tu i̯a pai̯dú da pána, i skažú pánu, tu pan taḃé daśé ḃizuná u sráke. tu mužýk uźáu̯ i pašóu̯. ńe pasłúxau̯ žyda. pašóu̯ žyd da pána. tu pan ćeléu̯ pryvéśći hétaho čałaŕéka. héty čałaŕék káže: u ḿeńé ńimá śermáhi, i ńimá šápḱi, i ńimá łapéći̯. héty žyd dáu̯ čałaŕéku śermáhu, dau̯ šápku i dau̯ łápći, i pašĺi da pána. pan pytái̯ecse: nu štó, Dźeńán, kazáu̯ žyt, što i̯eśé u ćeḃé załatói̯o streḿéńo. a ḃédny čałaŕék káže pánu: páńe, pan mái̯e hróšei̯ śmát, i mái̯e pan dvur hédaḱi veĺiḱi, čiž mái̯e pan załatói̯o streḿéńo? to pan káže: ńé, ńimá. kamú, káže, pan véry dai̯éš? tak žyt skáže, páńe, što héto i śermáha zydóu̯skai̯a na mńé. a žyt káže: bo héto mai̯á. taḃé ńe byłó u čóm ići da pána, to i̯a taḃé dáu̯. a mužýk káže: a štó, káže, páńe, káže, što héto i mai̯á śermáha. móže i̯eščé žyt skáže, što héto i łápći zydovy. a žyt káže: héto i̯a taḃé dáu̯. to pán skazáu̯ na žyda: iǯi dúrńu vón, i̯a mái̯u smat hróšei̯, i̯a mái̯u veĺiḱi dvur, i i̯a ńe mahú správ́ić załatóho streḿéńa, a hǯé héty ḃédny čałaŕék váźme załatói̯o streḿéńo?

6. Ažéń čałaŕék da u̯ druhóho suśéda stau̯ kráśći aréčḱi. héty čałaŕék stau̯ pilnavać i̯ahó. złaŕiu̯ u nóčy u svai̯ᵘóm xlevé.

i stál'i kryčáć anÿ, héty całaŕék kryčýć, što złaŕu̯ złóžeja. a d. dźí suśét paćú̯, pryĺéh da i̯ix. i káže: što vy róbiće, čahó vy kryem ? a héty čałaŕék káže: Łáxman kraźé aćéki (héto i̯ahó drazeé, mai̯é. to héty čałaŕék padáu̯ na súd Łáxmana. zapisáu̯ hétaho całaŕéka za śvétka. to héty Łáxman próśić hétaho čałaŕéka, kab i̯ ón ńe kazáu̯ tóho, što báčyu̯. vyzyváje ḿiravý sud'i̯á na sút. ḿiravý sud'i̯á pytái̯ecse u i̯ahó: što vy znái̯eťe pro étoi̯o d'éło? to héty całaŕék havóryć: i̯ak i̯a ráno u̯stáu̯šy, da kažú na žónku: paźi ty ńabóho, uńaśi mne hanaŕicy. žónka paśłá, hanaŕicy uńasła, dak i̯á śéu̯, daváu̯ abuváese. ḿiravý sud'i̯á káže: i̯a ńe isprášyvau̯, kák vy tam abuvál'iśe, alé štó vy znái̯eťe pra étoi̯o d'éło. a mužýk káže: pačakái̯će, dau̯ dói̯źecse i da tahó. vót i̯a abúu̯šy, a u mené i̯est syn, i̯a i̯ahó ažaníu̯ druh'i hód. a u̯ sýna i̯eś źićátko. i̯aná stáło płakać, dak i̯a stáu̯ i̯ahó kałyxáć. a ḿiravý sud'i̯á havóryć: i̯a ńe isprášyvau̯, kak vy tám d'it'á kałyxál'i, alé štó vy znái̯eťe pra étoi̯o d'éło? dak i̯a pašóu̯, sáńi začárnúu̯, da kańú i̯éśći dau̯, da vapxnúu̯ u ḿašók śéna, vyšou̯ na śałó, tak pačúu̯ kryk. ḿiravý sud'i̯á pytáecse: bólšei̯ ńičavó? a héty mužýk atkázyvai̯e: ńičevó. to ḿiravý sud'i̯á havóryć: éx ty, káže, durák, try časá havaryu̯ i ńičevó ńe skazáu̯. i skazáu̯: vyb́irái̯t'eś vón, vy u̯śé duraḱí.

7. *Zyu̯ mužýk ž žónkai̯u, žónka i̯ahó byłá svarl'ívai̯a. dúmai̯e mužýk, štu ĺépsko žyć ź i̯éi̯u, bu i̯aná praćiu̯nai̯a. kudý mužýk iźé, to i̯aná za i̯ím, i i̯ᵘon ńičóho i̯ᵘoi̯ ńe zróbić. adnahó rázu vyb́irái̯ecse mužýk kaśić, žónka havóryć: i i̯a pai̯dú. mužýk káže: ńe iźí. a žónka káže: pai̯dú. to mužýk káže: kal'i iźéš. to iźí, alé ńaxá s sabói̯u ńe víš. a žónka káže: vaźmú. kal'i u̯źała ńéx. to ńe b́ery u ńéx kamé́ńi̯a. žónka káže: otóž nab́erú. mužýk u̯záu̯ kósu, i pašóu̯ kaśić. kóśić, da kóśić, báčyć, iźé žᵘónka, ńeśé ńéx, a u ńaxú kamé́ńi̯o. pryšłá i stáła, káže: otóš pryšła taḱí. mužýk káže: kal'i pryšłá, to stᵘói̯. hźe stai̯iš. ńe stanaŕiše na hétui̯ kúṕińe (na hétui̯ kúṕency). žᵘónka káže: otóš stánu. mužýk káže: kal i stáła, to stᵘói̯, alé ńe skačý na hétui̯ kupíne (.vaćá ńe skačý na i̯ᵘói̯.) žᵘónka káže: otóž búdu skakáć. i̯ak skóčyła, kálé kupíny byłá kryńica. ńe papáła žᵘónka nahámi na kúṕinu, da papáła u kryńicu, z héstym ńaxóm, i̯i s kamé́ńi̯em. mužýk spałóxau̯śo. što i̯ei̯é ńe vidáć (ńimá i̯ei̯e), u̯źau̯ kósu na pléčy i pašóu̯ da dómu. pabýu̯ u dóma źéń, pabýu̯ dvá, na tréći źeń mužýk u̯záu̯ dóhuju vo-*

rógku, zaćazau̯ na kańće kámeń, i pašóu̯ tudý, ẑe táįa kúpiną. stau̯ mužýk pućáž ćaróu̯ku tudý i dúmai̯e: kal'i tólki búdu ćahnúć ćaróu̯ku, kal'i i̯aná ulépiese za ćaróu̯ku, to i̯a i̯ei̯é paććahnú u ǵérx. i̯ak tólki búẑe pakázycaese i̯ei̯é hałavá, to i̯a puščú i̯ei̯é ẑ ćaróu̯kai̯u. hẑe i̯aná byłá, xái̯ znóu̯ iẑé tudá. ćáhńe mužýk, da ćáhńe, i̯ak tólki kancái̯ese ćaróu̯ką, to mužýk dúmai̯e: i̯ak pakážeese žóńčyną hałavá, to i̯a i̯ei̯é puščú. i̯eščé krýšku mužýk paććahnúu̯, tak výskakai̯ (vyskacyu̯) čerćónok, śéu̯ kále i̯ahó, i płáče. mužýk pytái̯ecse: čahó ty płáčeš? pačekái̯, dai̯ mńe výpłakaese, tahdý i̯a tabé ušó skazá. mužýk káže: nu, výpłaćše(!). čarćónek výpłakau̯šo, i stau̯ mužyká razhavórycać: na hdóře (tréći ẑeń) bába (bába ńékai̯a) u nášu xátu i̯ak uskóčyłą ẑ ḿaxóm, a u̯ ḿaxú byłó kamḗńi̯o, i̯ak stáła i̯aná tym kamḗńi̯em nas bić, pavyhańáłą nas (ušéx) z nášei̯e xáty. katóramu hółou̯ rażbíła, a katóramu u pléčy kámeńem, a mńé i̯ak dałá u zúby, dak vót i zúby pou̯ubivá łą. mužýk dúmai̯e sabé: da dóbre, što i̯aná utapíłaše. kal'i i̯aná čérći pau̯yhańáła, to i̯aná ḿeńé s xáty výhnałab. mužýk adćazáu̯ kámeń, zabráu̯ svai̯ú ćeróu̯ku i pašóu̯ do dómu, da svai̯hó, i astáu̯šo mužýk bez žónki.

8. Dau̯ńéi̯ byłó za pánščyny, aráu̯ mužýk na svai̯ᵘóm pól'i. výarau̯ i̯ᵘon šmat hróšy, ńimá i̯ak i̯emú zabráć, kab žónką ńe ćédałą. a i̯ahó pólo byłó za l'ésəm. pašóu̯ mužýk da ḿéstą. nakupláu̯ búłok i ałádok, pańós. ćérež l'és tréba byłó i̯emú i̯éxać. paraskidáu̯ mužýk pa kustóx búłki i ałátki, i pryšóu̯ da xáty, i káže na žónku: žónk'o, i̯éẑmo s tabói̯u pa hróšy. i̯a za l'ésəm aráu̯ na svai̯úm pól'i. výarau̯ šmát hróšei̯. vžal'i i pai̯éxal'i. ui̯éxal'i u héty l'ᵘés, mužýk káže na žónku: ẑleš z vózą, móže hẑe i̯ešé hrybé. žónka ẑlézłą i pašłá. hrybóu̯ ńimá, adnó búłki i ałátki. žᵘónka pytái̯ecse u mužyká: atkúl ianý nabrál'iše, búłki i ałátki? mužýk káže: héto išłá xmára bułkóu̯ai̯ą i̯i ałatkóu̯aią, i̯i adná ab adnú i̯ak apéérl'iše, to pasýpal'iše búłki i ałátki. užal'i i pai̯éxal'i pa hróšy. zabrál'i hróšy i ćazúć. pišćić na ašíu sauá. žónkᵘą pytái̯ecse mužyká: što héto píšcyć? mužýk káže žᵘóncy: ćíxo, mau̯čý, éto arół našcho pána pastryháiu i padhól'vai̯e, náčei̯ ńixtó ńe móže i̯ahó pastrýxčy i padhal'ić, ak arół. i pai̯éxal'i. pryi̯éxal'i da xáty, pabył'i ẑeń i dvá, stau̯ mužýk z žónkai̯u svaryese i užáu̯ žónku nabíu̯. žᵘónka pašłá da pána i skazáłą pánu, što mᵘói̯ mužýk aráu̯ za l'ésəm i vyarau̯ šmat hróšei̯, i my pryéžl'i da xáty. pan ćelél mužyká dastáńić da

dvará. pryšóu̯ mužýk da pána, pan pytái̯ecse: a štó ty ćatarićć, źónka trai̯á havóryć, što ty vyjarau̯ śmat hróšei̯. mužýk káže panu: kamú pan ćéry dai̯é, tak hétož i̯aná varjátka. ńexái̯ skáže, páne, kal'i. źónka havóryć pánu: tahdý, páńe, i̯ak išłá bułkóvai̯u̯ xmáru i ałatkóvai̯u̯, to mý u tói̯ źén i̯éhźil'i. pan káže: što ty durnái̯a, hźéž i̯éšć bułkóvai̯u̯ xmára i ałatkóvai̯u̯? mužýk káže: vot páńe, ne durnái̯u̯ héto? ńexái̯žež i̯aná skáže, kal'i héto byłó. źónka káže: tahdý páńé, i̯ak pána na aśińe arół pastryháu̯ i padhól'ivau̯. to pan skazáł: ty durnái̯a, iźí vón. i̯ákžeš, kab ḿeńé arół pastryháu̯ i padhól'ivåu̯. **mužykú astal'iśe hróšy uśé.**

9. *V adnóm dvaŕié zhaźíu̯ pan akanóma, źéśće rubléi̯. havórać parapḱé: vót naš pán zhaźíu̯ akanóma źéśće rubléi̯. havóryć aźin párabok: vót, káže, zhaźíu̯ pan akanóma źéśće rubléi̯, darmai̯éda, hédaḱii̯e ćel'íḱii̯e hróšy ḱeré, i andynárnui̯u ćel'ikui̯u ḱeré. a i̯a ḱerú trýtcać rubléi̯ na hód i małúi̯u andynárui̯u. héto pan ćúi̯e. káže párabok: ót pán mńe kab dáu̯ peźźeśát rubléi̯, tu i̯a lépei̯ spraulái̯šob za hétaho akanóma. pan dúmai̯e: móže i práu̯dy hétamu. aźin raz i̯édnć xarmánḱi, pan káže na hétaho párapka: paźí papytái̯še u hétyx łuźéi̯. atkúl i̯aný. héty párabok pašóu̯, pryxóźić da hétyx łuźéi̯ i pytái̯ecse: atkúl vy lúźi? i̯aný kážuć: attúl i attúl. párabok zaćarnúu̯šo i̯i pašóu̯. pryxóźić da pána, pan pytái̯e: a štó, atkúl? párabok káže: attúl, i̯i attúl. a kudá i̯aný pai̯éxal'i? párabok káže: i̯a ne ćédai̯u. pan káže: pabažý, papytái̯še, kudá i̯aný pai̯éxal'i. párabok paběh. na śiłu i̯ix dahnáu̯, pytái̯ecse: kudá vy lúźi i̯éźeće? i̯aný havórać: tudá, i tudá. pryšóu̯ párabok da pána i havóryć: tudá, i tudá pai̯éxal'i. pan skazáu̯ akanómu: śáć k"ónno, dahańí týi̯e lúźi, papytái̯še, kudá i̯aný pai̯éxal'i. akónom śéu̯ k"ónno, dahnáł hétyi̯e lúźi, pytái̯ecse: kudá vy lúźi i̯éźeće? i̯aný havórać: tudá, i tudá. atkúl vy? i̯aný havórać: attúl i attúl. a štó u̯y ćeźeće? tói̯o. i tói̯o. a pa k"ólko pudóu̯ na u̯óże? lúźi havórać: pa st"ólk"o i pa st"ólk"o. ćernúu̯šo akónom da pána, pan pytái̯ecse: a štó, atkúl hétyi̯e lúźi? akónom havóryć pánu: attúl i attúl. a što i̯aný ćazúć? tói̯o i tói̯o. a kudý i̯aný ćazúć? tudá i tudá. a po k"ólk"a pudóu̯ na vóže? akónom havóryć: pa st"ólk"o i pa st"ólk"o. pan káže na párapka: vót. dúrńu ty. za štó ćélḱii̯e hróšy dai̯úcse i̯i xlép dai̯écse za hétai̯o. ty ěěhau̯ dva rázy da hétyx łuźéi̯ i̯i ne raspytáu̯šo ńičóho. što i̯a tabé skazáu̯.*

tahó ty zapytáuso. a tý sám ńe daraznuḿéu̯śo ušahó raspytáć. vót akónom pajéraṷ da hétyx ľuźéj i ušahó raspytáṷ. atkúl ľúźi, i kudá jéźeć, i što ćezeć, i pa kólk u̯ na vóze. za aźín raz. vót za tójo j on ľeré ćeľ, kún hróšy i ćeľíknu̯a andynáruju. a ty durák kážeš, štó ja búdu za akonóma. kudá ty búźeš, kaľí ty durák.

10. Aźín raz vypraéíla máći svajhó małóho sýna da spóveźi, i káže jamú: iźí synók i havarý za bát'uškam, što bát'ušk^{u}o, tójo ji tý. héty xłópec pašóu̯. báčyć, prystupáju̯éso ľúźi da bát'ušk^{u}a, i j^{u}on daváj prystupácse. bát'uško pytáju̯esę u jahó: ty býu̯ u próšłum hódu u spóveźi? a xłópec atkázyvaje bát'ušku: a tý býu̯ u próšłum hódu u spóveźi? bát'uško káže jamú: štó ty durák? a xłópec káže bát'ušku: a tý durák? bát'ušk^{u}o káže: što u ćebé báćk^{u}o jéšć, i máći? a xłópec káže: a u ćebé báćko jéšć, ji máći? bát'uško káže: štó ty durák? xłópec káže: a tý durák? bát'uško káže na stárastu: vaźmét'e hétaho duraká, adved'ét'e at ḿeńé. a xłópec káže: vaźmét'e hétaho duraká, atved'ét'e at ḿeńé. jak máći navučýła, tak xłópec i havóryć. máći kazáła: synók, havarý za bát'uškam, što bát'uško, tójo i tý. **xłópec i havarýu̯ za bát'uškăm.**

11[1]. Dau̯ńéj býu̯ na śvéće aźín čałaréć bahíty, nazyváu̯śo Márk^{u}o. a Box xaźíu̯ pa śvétu, jahó ńixtó ńe znáu̯. zójźe tu k tamú, tu k tamú, a da bahátaho Márka ńe zójźe. a héty baháty Márk^{u}o bahátšy býu̯ za ušéx, ńikóho na śvéće ńe byłó hétakaho baháta(h)o. aźín raz Márk^{u}o výsłaṷ kála svajhó dóma suknóm i výsłaṷ dvor suknóm, xóće kab da jahó Boh zaišóu̯. aźín raz iźé žebrák i zavóźić na jahó dvor, iźé pa hétum sukńé. Márk^{u}o uhléźeu̯ hétaho žabraká, padyšóu̯šy, da u šýju jemú: šudému báźe ićí sam Bóx. a héto išóu̯ Box. tak héty žebrák próšiese: pušćí ḿeńé ná nać. j^{u}on káže: iźí tóu̯ tudá, tam udavá žyvé ľédnaja. janá nazyváu̯esę majá šastrá, ćórt jejé vaźmí, jakája janá šastrá. jak Márk^{u}o býu̯ baháty, to j^{u}on ńe xaćéu̯ svajé šastrý hľéźéć ľédnuju. pašóu̯ héty žäbrák da héteje udavý ľédnej, i janá jahó pušćíła i stáu̯ éty žäbrák addyxáć. a héto ńá nadvór, a sám Bóx. prylééeľi u nóćy dva áńhely i pytáju̯ése u Boha: aćó Box ćaskáty, hétuju noć naraźíłośo trójo źéćéj i ušé try synó, dva kupéčkin a aźín ľédnaho čałavéka. to Box skazáu̯: dáńće ty im tálent, kaľí kupéčkiji, to ńexáj búduć kupéčkimi,

[1] Patz Łęczyce: I. 1. II. 1.

a u̯ b́édnaho čałaćéku̯ astaúécse bahástvo Márkovo. a hétai̯u̯ adnaćá na tói̯ čás ńe spáłu̯, i héto i̯aná ušó ćúi̯e. ustáłu̯ na záu̯traje i pašłá da bahátaho Márku̯, i skazáłu̯ i̯amú: ^{u}ot Máračku, héto ucóra ńä žäbrák išóu̯, alé sam B^{u}óx. Márk^{u}o káže: iźí ty, i̯ak kab héto B^{u}oh išóu̯, B^{u}ox kaĺí išóu̯by, to da ḿeńé zai̯šóu̯by. i̯aná káže: bo, káže, u nóčy pryléćeĺi dva áńhely i pytáĺiše u i̯ahó: tróí̯o źéći narazíłošo, i̯äḱí i̯ím tálent búźe? to Box skazáu̯: kupéćḱim źéćam tálent, i̯ak baćḱé kupcáḿi, to i̯ źéći búduć kupcáḿi, a b́édnaho čałaćéka źićáći Márkavo astańécse bahástvo. Márk^{u}o pai̯éxau̯ šukáć, hźe narazíłošo b́édnaho čałaćéku̯ źićá. i našóu̯. užáu̯ hétai̯o źićá, atkupíu̯. ŕazuĉý da xáty, dy u̯kínuu̯ i̯ahó u šńéx, kab i̯ahó užó ńe byłó, i pai̯éxau̯. adnahó rázu perei̯ehžáĺi s subóru manáxi, da u̯ druĺí. i̯éduć daróhai̯u, báčuć, ńiš šńéhu kryńícu̯, a kála hétai̯ kryńícy rastúć krásḱi (kvétḱi). pašĺí i̯aný hleźéć tudá, i kážuć: štó to i̯éšć takói̯o, hédakai̯u̯ žimá maróžĺivai̯u̯, a tam rastúć krásḱi. pryšĺí manáxi, pahleźéĺi, ležýć źićá maléńkai̯o i zabau̯lái̯ecse̯ krás-ku̯ḿi. i̯aný u̯žeĺí s sabói̯u i paváźĺí i̯ahó, i stáĺi u subóry hadaváć. hétai̯o źićá výhadavałošo ćelíkai̯o. dačúu̯šo Márk^{u}o, što našĺí hétai̯o źićá. a Márkäva dačká da lubíłu̯ hétaho xłópcu̯, xaćéłu̯ ž i̯ím žäńícse. a Márk^{u}o stáu̯ xvaréć, káže na hétaho xłópca: paźí ty za móro, za mórəm i̯éšć taḱí čaraźéi̯, i̯^{u}on znái̯e pra mai̯ó ĺix^{u}o. što i̯^{u}ón skáže... tahdý ty aźéńišše z mai̯éi̯u dačk^{u}ói̯u. héty xłópäc pašóu̯ áz za móro. pryxóźić pad móro, i̯éźe čałaćék na čái̯cy, źäržýć u rukáx ćäsłó. i̯^{u}ón padyšóu̯ pad móro, maxnúu̯ rukói̯u, héty čałaćék padi̯éxau̯. i̯^{u}ón i̯ahó zabráu̯ i pai̯éxaĺi da tahó čaraźéi̯u̯. héty čaraźéi̯ havóryć hétamu xłópcu, káže: i̯äk prýźeš da xáty, to Már-k^{u}o̯ ačuńái̯e. a héty čałaćék prašíu̯ hétaho xłópcu̯, kab i̯^{u}ón papy-táu̯šo u hétaho čaraźéi̯u̯, či šmát i̯^{u}on búźe i̯éhźić na čái̯cy. patamú i̯^{u}on i̯éhźić na čái̯cy, héto Bóh i̯ahó pakaráu̯, i skazáu̯ i̯amú i̯éhźić na čái̯cy, pak^{u}ól ćebé xto žméńić. tu čaraźéi̯ skazáu̯ hétamu xłópcu praz hétaho čałaćéku̯, káže: héty čałaćék užó i̯éhźić trýcat́ h^{u}ód na hétui̯ čái̯cy. i̯^{u}on búźe dat^{u}ól i̯éhźić, pak^{u}ól kahó ńä ašukái̯e. a i̯ak i̯amú ašukáć? pytái̯ecse xłópec u čaraźéi̯u̯. čaraźéi̯ káže: i̯äk i̯^{u}ón addášć kamú ćäsłó u rúḱi, tu tói̯ búźe i̯éhźić, a i̯^{u}ón p^{u}óu̯źe. kudá i̯^{u}on zaxóče. pryšóu̯ héty xłópec pad móro i káže na hétaho čałaćéka: paraćeźí (!) ḿeńé nazát. héty čałaćék káže: a pytáu̯šo u čaraźéi̯u̯ aba mńé? xłópäc káže: pytáu̯šo. a štó i̯^{u}on kazáu̯? pa-

reéezi ńeiń na t'oi̯ b'ok, to i̯a tabé skažú. xłópec bai̯áu̯šo i̯amú kazáé, kab i̯^{u}ón ńä asukáu̯ i̯ahó, kab ńe addáu̯ i̯amú u rúk'i éästłá. perei̯éxali na t'oi̯ b'ók. xłópec výläs na b'éräh i káže hétamu éałaéku: búžeš i̯éhžié dat^{u}ól, pak^{u}ol ńe addaši svai̯hó éästłá kamú u rúk'i. i̯äk addaši éästłó, tahdý toi̯ pai̯éže, a ty póižeš, kudá ty xóeeš. héty xłópec pasóu̯ da Márk^{u}a, a héty éałaéék pai̯éxau̯ za móro. pryxóžié xłópec da Márk^{u}a, Márk^{u}o užó zdaróu̯. idučý xłópec da Márk^{u}a, v adnóm ńéšée kryéáé varańi̯ó. dai̯ i̯amú pahlažéé, štó to tam varóny kryéáé. zaxóžié tudý, varóny hrabúese, i výhräbli šmát zółota. héty xłópäc nabráu̯ zółota i pašóu̯. i̯äk pryšóu̯ da Márk^{u}a, tak Márk^{u}o pytái̯eese: hžé ty nabráu̯ šmat zółata? xłópec káže: za móram. a éi šmát i̯ahó tam i̯éšé? Márk^{u}o pytái̯eese. a xłópec káže: oi̯ei̯ói̯, kólk^{u}o i̯ahó i̯ešé. Márk^{u}o káže: éamúš ty b^{u}óls ńä bráu̯? xłópec káže: na éórta i̯anó mńe? ž ńeńé búže hétaho, pak^{u}ól i̯a búdu žyu̯. Márk^{u}o dúmai̯e: nu, i̯á pai̯dú, i̯a tam i̯ahó u̯šó zab'arú. i pašóu̯ Márk^{u}o pa zółato. pryšóu̯ da móra, maxnúu̯ na hétaho éałaéka, héty éałaéék padi̯éxau pad i̯ahó, i sažíese Márk^{u}o na éái̯ku, i i̯éže pa zółoto. padi̯ähžái̯ué pad druhí b'éräh, héty éałaéék havóryé: nó, Márk^{u}o, pažaržý ty éästłá, a i̯a zakurú. héty Márk^{u}o u̯žáu̯ éästłó u rúk'i, a héty éałaéék žléz i pašóu̯. Márk^{u}o i̯äk pašóu̯ pa zółoto, kap šmát pryńešéi, to i̯ éepér ńešé. héty xłópec skazáu̯ i̯amú, kab išóu̯ pa zółoto, to i̯^{u}ón i̯éhžié pa móry éepéréy, a xłópeu astałóšo tói̯o zółoto, štó i̯^{u}on pryńós i Márkavo u̯šó bahástvo.

12. V adnúm ńésey žyl'i dva bratě. ńéńšy užáu̯ zab'íu̯ stárša(h)o, bó u̯ stáršaho byłó šmat hróšei̯, á u̯ ńéńšäho ńe byłó. patamú tu stáršy býu̯ haspadaróm, tu u̯ i̯ahó byl'i hróšy. i u stáršaho bráta býu̯ xłópec, astáu̯šo širatói̯u. žyl'i i̯aný, ńéńšy brat z héstym xłópeem. zabráu̯ i̯on hétyi̯ä hróšy. hétyi̯ä hróšy ńe pašl'i iamú u karýšé, i zrab'íu̯še i̯^{u}on sau̯šém b'édny. dúmai̯e i̯^{u}on: štó tut rab'ié? zhažíu̯še i̯on u šelé býdło pášŕié, a héty xłópéyk za patpášiea. i pasié ianý. ažín ras pahnál'i i̯aný býdło pad Ńómon pášŕié. iéxau kazák, pryi̯éxau̯ da Ńómnu, žlés s kainá, sk'idái̯e š šeb'é ažéžu, i léz u Ńómon kupáese. a u̯ hétaho kazaká byłó éärasłó hróšei̯. i̯^{u}on, kazák, pakupáu̯šo, výläs, ažéu̯šo, šéu̯ na kainá i pai̯éxau̯, a hróšy pak'inuu zabyušo. xłópeyk káže: žáék^{u}o, papaši ty býdło, i̯a pai̯dú wady napiušo. pasóu̯ xłópeyk pié wódu, zabráu̯ kazáck'ii̯e hróšy.

i pryšóu̯ da ʒáčka, i ńe skazáu̯ i̯amú. ʒáčk^{u}o káže: papaši badło, ńešto i mńé zaraćéłośo pić. pašóu̯ da Ńómna, stáu̯ pić vódu. i̯éʒe kazák. i̯äk pryi̯éxau̯ da i̯ahó, káže: staryk, ty zabráu̯ mai̯é hróšy. i̯^{u}on káže: i̯a ńä báčyu̯. héty kazák nahái̯kai̯u stáu̯ hétaho staróho ľić i káže: addái̯ hróšy, a tó i̯a ćeľé zaľi̯ú. i̯^{u}on káže, stary: i̯a ńe znái̯u i ńi ćédai̯u ńii̯áḱix hróšei̯, što xóčeš to i̯i raľí. B^{u}óx káže Ṕótru i Páu̯łu: źerńéće na źémlu, i̯äḱi na źamľí parádak. Ṕótr i Páveł harórać Bóhu: Bóže łaskáu̯y, na źamľí ńimá parátku. héty kazák pryi̯éxau̯ kupácse, pakupáu̯šo, a hróšei̯ zabyu̯šo. xłópec pryšóu̯, napíu̯šo wady, i zabráu̯ kazakóvy hróšy. a kazák ćärnúu̯šo pa hróšy na tói̯o ḿésco, zastai̯é staryká na tom ḿésey i káže: ty staryk zabráu̯ mai̯é hróšy. a i̯^{u}on káže: ńi znái̯u i ńi ćédai̯u ńii̯áḱix hróšei̯. i héty kazák zaľärnái̯e (!) na śḿéŕe hétaho čałaŕéka. Box káže: héto tréba hédak. u hétaho xłópea báčka było śmat hróšei̯, to héty čałaŕék zabiu̯ i̯ahó i zabráu̯ i̯ahó hróšy. a héty kazák, i̯^{u}on ńe zaraľiu̯ hétyx hróšei̯, a i̯^{u}on adabráu̯ u kahóńibuć, to héto hróšy ńe i̯ahó. to héty i̯e astanúcse hétamu xłópeu, a dušá za dušú. i̯äk i̯^{u}on zabiu̯ na śḿéŕe bráta, tu kazák zabiu̯ i̯ahó. dár za dár, a dármo ńic. užáu̯šy čužói̯o łýčk^{u}o, tu svai̯ím rańéńčykom ńe apłáćišše. paśłóŕica: ľez Bóha ńi da paróha, a z Bóhom xoʒ za móro.

13. V adnóm ḿéśće žyu̯ póp, a ńedalóko papá žyu̯ rýzmant (katóry fšeláḱii̯e rysúnḱi vyrysóvai̯e. ot i̯ahó papraší, sk^{u}ólk^{u}o zhóʒišše, to i̯on i śratóho móže výrysarać.) aʒín ras papraśiľi i̯ahó múńiḱi, i skazáľi i̯amú: výrysui̯ nam śćatóho Antóńäho. to i̯^{u}on skazáu̯: dóbre, i̯a vam výrysui̯u, a vy nahatúi̯će dľä i̯ahó ḿésto, kab było hʒe pastáŕić. to i̯aný kážuć: dóbre, my nahatúi̯em, kaľí nam pryŕežíš. tu ḿésto hatóvai̯o búʒe. a p^{u}op ľubiu̯ rýzmantavu ž^{u}ónku, i xóʒić da i̯ei̯é, alé i̯eščé ńe zai̯mái̯ecse z i̯éi̯u. alé i̯aná ćédai̯e, čahó i̯^{u}on xóče, tu i̯aná skazáła mužyku svai̯mú rýzmantu. tu mužyk skazáu̯: to głúpstvo, ty i̯ahó prymí k sabé, za i̯ahó búdué hróšy. žónka káže: a kaľíž i̯ahó prymáć? i̯^{u}on káže: záu̯tra móžno. a i̯aná káže: a hʒéš ty búʒeš? i̯a, káže, pai̯édu u daróhu. pryxóʒić pop da rýzmantavy ž^{u}ónḱi na záu̯trai̯o. rýzmantava ž^{u}ónka pryńałá i̯ahó, nastáŕiła samavár, i stáľi i̯aný pić. pytái̯ecse pop u rýzmantavy ž^{u}ónḱi: a gdé ćto rýzmant? a i̯aná káže: ńimá. a hdéš? póp káže. pai̯éxau̯ u daróhu. a ći dalóko? káže: b^{u}óls, i̯ak na ʒéć i eʒéľi. výpiľi i̯aný čái̯u, káže p^{u}óp: śahóńńe mńe ćómno

ići da kläbáńi. i̯a xaćéu̯by ṕeranačeváć túť. rýzmantava žᵘónka káže: mᵘóžno ṕeranačeváć. a pᵘóp káže: i̯a xaćéu̯by rázəm z ryzmóńći-xai̯u ṕeränačeváć. i̯aná káže: ćiš pᵘóp hédak sa mnói̯u búźe łažýcse, i̯äk mᵘói̯ mužýk? pᵘop káže: a i̯ágžož mužýk łažýcse teᵘói̯? mᵘói̯, káže, mužýk i̯ak łažýcse sa mnói̯u, to i̯ᵘon rażḃirái̯ecse da hółaho. pᵘop káže: oi̯ei̯ᵘói̯, i̯eščé lépei̯. i̯aná káže: to łažýśe. pᵘop razabráu̯śe da hółaho, i loh na i̯ai̯é łóšku i čäkái̯e i̯ei̯é. i̯aná i̯eščé patxóźyvai̯ecse u xáće. tymčásam praz aknó: stúk, stúk, aččyńí. pᵘop pytái̯ecse: xtó héto? a i̯aná káže: héto rýzmänt. čahó i̯ᵘon xóče? i̯aná káže: ćirnúu̯šo z darólii, zabýu̯šo ńékaho načéna̰. pᵘop káže: hźéž mńe pažécse? a stai̯áła̰ kála łóškᵘa̰ pustái̯a šáfa̰. i̯aná káže: stáń u hétui̯u pustái̯u šáfu. tu pᵘóp sxvaćíu̯šo z łᵘóška̰ i stáu̯ u hétui̯ šáfe. a i̯aná u̯żałá i pryčyńíła̰ i̯ahó. uxóźić rýzmant u xátu. i̯aná pytái̯ecsa: čahóž ćirnúu̯šo? rýzmant káže: zabýu̯šo načéńa̰ u̯żáć uśahó. dałá i̯amú ćečéra̰ć. i̯ᵘon pavačérau̯, dy káže na párapka: paźí ty, uńeśí léi̯cy. párabok káže: na štó? rýzmant káže: vót my hétui̯u šáfu zaḃaróm s sabói̯u. tam nam ńa búźe kaštaváć ńičóho, a i̯ei̯é tréba̰ ṕereraḃić, hétui̯u šáfu. pakᵘól my i̯ei̯e zavażóm, to i̯aná rastraśécse, to tréba i̯ei̯é léi̯camí ubandažaváć dóbre. to párabok pašóu̯, uńᵘós léi̯cy, i stáľi ukrúčyvać hétui̯u šáfu. a pᵘóp stai̯íć u šáfe. i̯aný ukrućíľi hétui̯u šáfu rázem s papóm. na záu̯trai̯o ráno ustáľi, zaprahľí kańá, złažýľi šáfu na wóz i pavażľí, i papá pavażľí. héty rýzmant paćós da hétyx mńíšek, što i̯ahó prašíľi, kab i̯ᵘón śvatóho Antóńäho výrysovau̯. to i̯ᵘón pavᵘós hétaho papá na ḿésto Antóńeho. pryᵘwóźić tudý, tam užó ḿésco hatóvo. rýzmant káže: pryvćós užó. i̯aný kážuć, mńíšḱi: a hdéž i̯ᵘon? rýzmant káže: u šáfe. i̯aný kážuć: tu dóbre, my záraz i̯ahó vóżmom. iźí da stáršai̯e mńíšḱi, i̯aná taḃé zapłáćić. a i̯ᵘón zhaźíu̯šo trýsta rubléi̯. zapłaćíľi i̯emú, i stáli zdymáć z vóza. źńaľí z vóza̰, raskrućíľi léi̯cy týi̯e, dastáľi i̯ehó attúl ś šáfy, i stau̯lái̯uć i̯ehó na prymúrek. hétyi̯e mńíšḱi tak rády, i̯ak i̯ehó pastáviľi, i u̯śó xóźačy kála i̯ahó, i u̯śó havárać: wót xaróšy, u̯śó róu̯no, i̯äk žyu̯ý. a stáršai̯a̰ mńíška pryhléźełaśe na i̯ahó, dy káže: xaróšy, tu xaróšy, alé u̯ i̯ehó adná réč za dóu̯ha. rýzmant káže: to głúpstvo, i̯a mahú pryréza̰ć. héty pᵘop dúmai̯e: ńe užóś ty búźeš rézać ḿeńé? i̯äk skóčyu̯ z héstaho prymúrka̰, tak ćéle i̯ahó i báčyľi. mńíšḱi za i̯ím ḃähučý u̯śó próśać: Antóńi, ćerńiśe nazat. i̯ag było. ńexái̯ hédak búźe. kudá,

toi̯ pašóu̯, užó rát, što vyrablu̯šo. múíški kážuć na ryzmanta: štó ćepér búźe. čahó i̯uon ućók? ryzmant káže: héto i̯uon ńe palubiu̯ u̯ás, bo u̯ý i̯ahó uhńeŕíĺi. káb wy ńičóho ńe kazáĺi, to i̯uón i byu̯by tut. s tým słóu̯om ryzmant užáu̯šy trýsta rubléi̯, a múíškam Antóńeho ńimá, ućuók. a héto ńe Antóńi, alé puópa ryzmant pryvós.

14. V adnóm hóroźe byu̯ rábin. i̯uon ćélma sýty. pašóu̯ i̯uon da dóktora, što dóktor skáže, čamú i̯uon hédaki sýty. tu dóktor káže: i̯a zrablú ták, štó ty ńe búźeš sýty. i u̯šó daváu̯ i̯amú lškárstwo, i što i̯uon skáže, tói̯o rábin płáćić. i̯äk nabráu̯šo dóktor ad hétaho rábina hróšei̯, dy káže: i̯a ćeb́é ńe u̯ýleču, bu ty ćétny. u̯ ćeb́é u šeréźińe i̯eš ćelá. to héty rábin badúi̯e, i̯ak i̯amú aćalíese. káže dóktor: i̯ešć u̯ U̯aršáve hédaki dóktor, to i̯uon ćeb́é vyléčyć. héty rábin naúáu̯ čałaṽéka i pai̯éxau̯ š čałaṽékom. i̯éduć da i̯éduć, tréba i̯im načaváć. zai̯ahźái̯uć da strážńika, prósaese u i̯ahó ná nač. to héty strážńik pušćíu̯ i̯ix, u̯ńós sałómy u xátu, razasłáu̯ na źémĺi. i rábin z mužykóm ĺóh i stáĺi načaváć. a héto byłó u̯ źimóu̯u̯. u strážńika u nóčy aćaĺíłaše karóu̯a. a xĺéu̯ strážńikou̯ byu̯ xałódny, to i̯uon pašóu̯, u̯źáu̯ ćalá, i u̯ńós u xátu, i pałažýu̯ pat prýpekăm. to rábin z héstym čałaṽékam i̯äk pasnúĺi, to i̯aný ńičóho ńa čúĺi, i̯ak strážńik xaźíu̯ pa xáće i i̯ak ćälá u̯ńós u xátu. ĺuóx strážńik spać. i̯äk pračnúu̯šo u nóčy rábin, i̯äk abmáćau̯ ćälá, dy zarádovou̯šo, dy búźić čałaṽéka svai̯hó: čałaćék, u̯stavái̯. pai̯éźem da xáty, i̯a u̯žó aćaĺíu̯šo. a strážńik ńe čúi̯e hétaho razhavóru i̯ix. čałaṽék zapruóx kańá i pai̯éxau̯ z rábinom, zabráĺi strážńikovo ćälá. ustáu̯ na záu̯trai̯o strážńik, hláźić, ńimá ńi žýda, ńi čałaṽéka. ńi ćäláći ńimá. užáu̯ zapruóx kańá, davái̯ i̯ix dahańáć. dahnáu̯ i̯ix áž u ḿéšće, u ńékum, i zapyńíu̯ i̯ix. káže strážńik: wy mai̯ó ćälá ukráĺi. a rábin káže: héto mai̯ó. i̯äk i̯a byu̯ ćélny, to i̯a i̯éxał do U̯aršávy da dóktora. tu i̯a ńe dai̯éxau̯, u daróže aćaĺíu̯še. mužýk pryvóu̯ urátńika i prýstau̯a i xóče adabráć ćälá. prýstau̯ s urátńikəm havórać: i̯ak tut zrabić, kamú hétai̯o ćälá addáć? rábin káže: kážnäi̯o źićá svai̯ú mátku znái̯e. xai̯ skíńe strážńik pórtki i stáńe rákam, i i̯a skínu. tu kaĺi ćälá puói̯źe da strážńika, zabärć, a kaĺi puói̯źe da ḿeńé, tu i̯a zabaŕú. a u̯ rábina byłá kiłá ćeĺikai̯a (i̯äi̯ca ćeĺíkii̯e.) tu i̯aný paspuščáĺi puórtki, pušćíĺi ćälá, a strážńik z rábinəm stáĺi rákam. to u hétaho strážńika i̯äi̯ca małýi̯e. a u̯ rábina ćélkii̯e, patamú što i̯uón kiłáuwy. tu hétai̯o ćälá hléźeło, báčyć što

u rábinu̯ páńiž nóh b^{u}ólšäi̯o, i̯äk u stráźńika̯. i̯anó dúmało, što héto u̯ánecno, dy padyšłó, dy tau̯kéé rábinu u Kiłú. rábin káže: a štá, káždai̯o źićá svai̯ú mátku znái̯e. kaĺi mai̯ó ćelá, to i̯anó ńeái i znái̯e. skazáu̯ prýstau̯ s urátńikom: ćérno tvai̯ó, zabirái̯ i tascý. rábin ustáu̯. pórtki złažýu̯. pažákovou̯ prýstau̯u i urátńiku, što i̯anú dóbre rassuźíĺi, i pai̯éxoú̯ da svai̯hó ḿésta̯. zabráu̯šy ćälá, a stráźńik pai̯éxou̯ znóu̯ da svai̯é xáty bäš ćäláci. ot i práu̯da̯ na śvéce. dau̯nó práu̯da̯ byłá, ćepér pańérła̯ práu̯da̯, bo u̯žó ńimá i̯ei̯é.

15. V adnóm ḿéscy žyu̯ pán, i i̯^{u}on ńe xaćéu̯ žańicse, alé i̯^{u}on hrósci̯ ńeu̯ šmát. źeržáu̯ i̯^{u}on sabé axḿistrýju i lókai̯a̯. hétai̯a̯ axḿistrýja̯ słužýła̯ za axḿistrýju i za pakai̯óu̯ku, i cáłai̯a̯ byłá u̯ i̯ahó haspadýja̯. a lókai̯ byu̯ za lókai̯a̯, i hźe tréba pai̯éxać, to i̯^{u}on zai̯imáu̯šo za xurmaná. hétai̯a̯ axḿistrýja̯ byłá u hétaho pána šmat h^{u}ót. praz hés̈tui̯u axḿistrýju ńa móže u̯być ńi aźín lókai̯. pabúźe h^{u}od, álbo dvá, a búźe taḱí, što pou̯ hóda̯, i i̯aná póíźe, pánu nahavóryć, tu pan vóźńe, i pražańé, a sabé šukái̯e druhóho. aźín raz zhaźíu̯ ^{u}žó pan dóbraho lókai̯a. pabýu̯ héty lókai̯ ḿéšec, dóbre, druĺí, užó hórei̯ być. dúmai̯e i̯^{u}on: hétai̯a̯ axḿistrýja̯ smat luźéi̯ źńistóžyła̯, a ćepér i̯a i̯ai̯é źńistóžu. aźín ras pai̯éxau̯ pan ńéhźe aźín, a lókai̯ astáu̯šo s axḿistrýńei̯u. užáu̯ hétui̯u axḿistrýju u pakói̯i zabíu̯ i̯ei̯é. i stai̯áła̯ šáfa̯, a u̯ tói̯ šáfe ušó tam byłó píć i i̯éści. tak i̯^{u}ón užáu̯, da u̯ túi̯u šáfu zavał^{u}ók, a u̯ t^{u}ói̯ šáfi stai̯áło ćórto s atvarahóm(!). napxáu̯ i̯^{u}on u hórło atvarahú, i začyńíu̯ šáfu, i žyć užó sám u pakói̯i aźín. pryi̯äžźái̯e pan. héty lókai̯ pryńáu̯ kańá, výprax, pastáviu̯ f stái̯ńi, i pryxóźić u pakói̯. pytáiese pán: a hźé to axḿistrýja̯? káže: i̯a ńe védai̯u. pašukái̯ i̯ei̯é, hźé. lókai̯ davái̯ i̯ei̯é šukáć. pašóu̯ u túi̯u šáfu, dy havóryć, kap pan ćúu̯, káže: otó ná ĺixo tabé, i̯akái̯a̯ ćérna̯ byłá. dák i̯ak dabrálaše da atvarahú, i̯éła̯, i̯éła̯, aš udušýła̯še. a pan hétai̯o čúi̯e, dy káže: štó tam? a lókai̯ káže: udušýła̯še, páńe, axḿistrýja atvarahóm. pan káže: ńä móže być. práu̯dy, káže lókai̯. pan káže na lókaia: štós ćepér búźe? ći i̯a védai̯u, páńe, što búźe. pan káže: na nás búźe bädá. lókai̯ káže: daši pan sto rublóu̯, to i̯a i̯ai̯é sxavái̯u, ništó ńa búźe zńać i védać. to pan káže: dám, sxavái̯ i̯ei̯é. a héto byłó u zimóju. lókai i̯ei̯é užáu̯ i zańós tudá, hźe dróu̯a ležáć i tám i̯ei̯é sxaváu̯. tam ńixtó ńe xóźić, aźín lókai̯. a pan lókai̯u dáu sto rublóu̯. i žyćé i̯anú bez axḿistrýji. na tréći źeń,

i trécai̯a̰ pryšłá nᵘóć, pan zasnúu̯. lókai̯ pašóu̯, užáu̯ hétui̯u axmístrýi̯u pryńᵘós u̯ pakói̯, i pastáu̯iu̯ pérat pánom. pan i̯äk praxapíu̯šo, dak: gwált, kryčýi̯é, ratúi̯će. lókai̯ tudý, dak stai̯íć bába. pan káže: dam tabé i̯ešćé sto ruбléi̯, zańaší i̯ei̯é, sxavái̯, kab i̯aná ńikóľi ńa výlezła. lókai̯ užáu̯ sto rublóu̯ i pańós i̯ei̯é. pańós u stái̯ńu, i pałažýu̯ i̯ei̯é tam, hźe śéno kłaźé, u kótux. pačakáu̯šy ʒon trý, pan káže: zapražý mńe kańá, pai̯édu da ḿésta. lókai̯ zapróx kańá. a u̯ hétaho pána byu̯ žarépěyk, i̯amú byłó dva hódy. héty lókai̯ aśadłáu̯ hétaho žarépěyka̰. pasaźíu̯ bábu na śadłó, zaćapíu̯ za rúku i̯ᵘoi̯ ľizún i padvóu̯ pánu kańá. pan śéu̯ i pai̯éxau̯. a i̯ᵘon ćarnúu̯šo u stái̯ńu, pušćíu̯ hétaho žarépěyka̰, tak héty žarépěyk i paľéh za kańóm z héstai̯u bábai̯u. ćadóma, i̯äk i̯aný rázem u stái̯ńi stai̯áć, to i̯ᵘon i paľéh za kańóm. ažerńéese pan, štu ľažýi̯é i̯ahó žarépeyk i śaźíć bába̰ na i̯ᵘóm, tái̯a sámai̯a̰, i ʒaržýi̯é u rucé ľizún. héty pan zaćarnúu̯šo, pryi̯éxau̯ pad gának, dy u̯ pakói̯. na śílu u̯ai̯šóu̯, u̯žáu̯ i lᵘoh na łóšku. ćélma̰ spałóxau̯šo, i davái̯ xvaŕéć (!). pałažáu̯ ʒéń, a pótym i druhí, ńa paprau̯lái̯eese, što rás, to u̯šó hórei̯. káže na lókai̯a̰: zapražý kańá, pai̯ éć, pryvéźi mńe dóktora. lókai̯ zaprᵘóx kańá, pai̯éxou̯ pa dóktora. zai̯šóu̯ lókai̯ da dóktora̰ i̯i havóryé: kazáu̯ pan, kab vý pryi̯éxaľi, bo i̯ᵘon xvóry. dóktor pytái̯eese: a i̯ak dau̯nó? lókai̯ káže: a u̯žo śahóńńa̰ tréći ʒéń. dóktor káže: ńimá mńe śahóńńḛ ćásu i̯éxa̰é da vášeho pána̰, bu u̯ ḿeńé śahóńńa̰ śmat luźéi̯ i̯eśé. skažý ty svai̯mú pánu, ńexái̯ i̯ᵘon u šklánku nascýé, i pryńaší mńe, to i̯a paznái̯u, i̯akói̯o ľíxᵘo̰. lókai̯ pai̯éxau̯ da xáty, i skazáu̯ pánu. pan užáu̯ šklánku, nascáu̯, a lókai̯ pańós da dóktora. dóktor ńedalóko byu̯ ad hétaho dvará za ćarstú. lókai̯ vai̯šóu̯ u ḿésto, dy u̯žó i̯źé da dóktora̰ š šklánkai̯u i ńeśé śíki. stáľi u ḿéśće pi̯ányḛ mužyké ľiese. to lókai̯ idučý pažirái̯e na i̯ix. začapíu̯šo za ahłóblu nahói̯u i pavaľíu̯še, raźľíu̯ pánau̯y śíki, i dúmai̯e sabé: kudá mńe i̯éi ćepér, i štó mńe kazáć. hétož i̯a zraбíu̯ ľadú. i ľadúi̯e: a mai̯á dóla̰ hórkai̯a, ńexái̯by i̯ix ćort užáu̯, hétyx mužykóu̯, na štó i̯a na i̯ix pažiráu̯. hlaźíć v adnó ḿéseo, stai̯íć kabýła̰ žarébnai̯a̰, i scýé. lókai̯ užáu̯ patstáu̯iu̯ hétai̯u šklánku, i̯aná nascáła̰, i̯ᵘon i pańós da dóktora̰. doktor káže, pahlaźíu̯ na hétyi̯e śíki, dy havóryé lókai̯u: skažý svai̯mú pánu, tvoi̯ pan žarébny. lókai̯ pašóu̯. pryxóźić da pána, pan pytái̯eese: no, a štó, što kazáu̯ dóktor? kazáu̯, pan žarébny. héty pan spałóxou̯šo hétaho i̯esćé ho-

rei̯, i̯äk tai̯é báby i havόryé lókai̯u: štoś ćepér búźe, što i̯a žarébny? a lókai̯ káže: i̯a ńi ćédai̯u, što z héstaho búźe. pan káže: što rόbi̯é, i̯ak kabýła zarébnai̯a̰, dy xόčué, kab i̯aná źvérhła. a lókai̯ káže: zaprahái̯mé u wóz i i̯édmé, na wóže ćáško ŕazúć, bi̯úć pa mýze, to i̯aná wózme, dy źvérhńe. pan káže na lókai̯a̰: zapražý meńé i i̯éć, kudá xόčeš. móže i i̯a źvérhnu. lókai̯ paiwόu̯ pána u̯ stái̯ńu, złazýu̯ abróć, uwόu̯ pána̰ w ahłóbli, złažýu̯ xamút, zapr^{u}óx, śéu̯ na wóže lókai̯, užáu̯ púhu, i dawái̯ i̯éxać. i̯ pai̯éxau̯, u̯śó púhoi̯u pa pánu. héty pan umarýu̯śo, i hawarýé ńa móže. i^{u}on i̯éxau̯ u̯śó daróhai̯u, dúmai̯e sabé: pai̯édu i̯a u karčé. tam ńedalóko byłá ḿésto, što lés wýšäkli. lókai̯ pai̯éxau̯ tudý, dy u̯śó pa karčóx i̯éhźić na hétum pánu. atkúl užáu̯śo zai̯ec, spat karčá i̯ak skόčyé, tak héty pan káže lókai̯u: dóśić užó i̯éxać, i̯a užó ažarabíu̯śo. ^{u}oń pašόu̯ m^{u}oi̯ źarabόnok. i káže: i̯a i̯ahó da parý ńa danaśíu̯, tu sabáki ńe dahóńué. a kab i̯á i̯ahó da parý danaśíu̯, tu i̯ahó i córći ńe dahnálip. pažákavau̯ pan lókai̯u, što lókai̯ pánu daráźiu̯, štu pán bäs parý ažarabíu̯śo. byu̯ héty lókai̯ u hétaho pána̰ pat^{u}ól, k^{u}ólk^{u}o̰ sam xaćéu̯.

16. V adnόi̯ ćόsey byu̯ bédny čaławék, a kále i̯ahó žyu̯ p^{u}óp. a u hétaho bédnaho čaławéka̰ byłá žónka̰ xarόšai̯a̰, a da i̯ahó žónki xóźić p^{u}óp. ž^{u}ónka̰ káže svai̯mú mužykú: štó to búźe Ryhórk^{u}o? a Ryh^{u}ór káže: štó tam búźe? a žónka̰ káže: da meńé p^{u}op xóźić. što i̯amú zrabíć, kab i̯^{u}ón ńe xaźíu̯? a u̯ Ryhóra̰ byłá u śéńax skrýńa̰ wélikai̯a̰. Ryhór káže: źmatái̯ śudý sážu u hétui̯u skrýńu, a kali svai̯é búźe máło̰, tu i̯źí da suśéźeu̯, i bary bólei̯, kab byłó pałaćína̰ skrýńi. žónka̰ sabrála̰ šážy. Ryh^{u}ór aźín raz zapróx kańá svai̯hó i i̯éźe. na toi̯ čás śeźéu̯ p^{u}op na łáu̯cy i pytái̯ecse: kudá Ryhór pai̯éźeš? káže: pai̯édu, báćuška̰, hźeńibúć. a kudá pai̯éźeš? pytái̯ecse p^{u}op. a štó, káže Ryhór, bédnamu čaławéku tréba hźe i̯éxać, i̯akí rubél zarabíć, a dóma̰ ńičó(h)o ńa výšeźu. p^{u}op dúmai̯e: héto dóbre, štu pai̯éxou̯ Ryhór u daróhu. a i̯a pai̯dú śahóńńa̰ da žónki. pryxóźić p^{u}op u wéčer da Ryhórawy ž^{u}ónki, pytái̯ecse p^{u}op: a hźe Ryhór? a žónka̰ káže: pai̯éxau̯ u̯ daróhu. nú, to i̯ dóbre, p^{u}op havόryé i̯^{u}oi̯, to śahóńa̰ i̯a búdu s tabói̯u načavać. a i̯aná káže: to i̯ dóbre. i stáli i̯aný načavać. u nóčy pryi̯ahźái̯e Ryhór i kryčýć: aćčyńi bab^{u}o, štó ty śpiš? pytái̯ecse p^{u}op: xto héto? a i̯aná havόryé: ĵto, káže, Ryh^{u}ór. a p^{u}op káže: hźéž mńe paźécse? i̯aná

káže: skidái̯ płáćo i lež u skrýńu, a i̯a ćeb́é začyńú. pᵘop skínuu̯ płáćo, da u̯ hétui̯u skrýńu i u̯skóčyu̯. i̯ᵘon ńe ṕédau̯, što támaka sážu̯ i̯éśé. a i̯aná wžałá, dy začyńíłu̯. a Ryhᵘór u̯žó kryčýé na žónku, stói̯ačy: ačýńí. žónka výšłu̯ ačyńáć Ryhóru, a i̯ᵘon u̯žó kryčýé: što ćeb́é trúdno razbuźíć, tab́é ńičóho ńa rúṕić, (ńičóho tab́é na mńé. ot mńe rúṕić na ačéčki hleźéć.) a mńé pa u̯šóm hałaẃá baĺić. mńe tréba, kab i̯ák byłó žyé na śéće. a žónku̯ káže: čahóś ty Ryhᵘórkᵘo ćarnúu̯šo z daróĺi? alé, čahó i̯a ćernúu̯šo, ᵘón (!) tam i tám pa źéśeć rublóu̯ put sážy pradai̯éése. dak i̯a ćarnúu̯šo zabráć swai̯ú sážu. a žónku̯ káže: zaberéš Ryhᵘórkᵘo druhím rázem. a Ryhór káže: druhím rázem móže potańéi̯e, trébu̯ ćepér zabráć. b́erí za hétui̯u skrýńu i ćérńe na wós, i kryčýé na žónku: pamažý. žónka stáłu̯ pamaháć i̯emú, złažýĺi skrýńu. i Ryhᵘór paẃós sážu i papá u skrýńi. ježí dak ježé, i̯éźe pan ččéćerykóm, a xurmán hukái̯ă na Ryhóru̯: na bók, mužýk. a Ryhᵘór ńi dúmai̯e źi̯chźáć na bók. tak pan žernúu̯ na i̯ahó, dy káže: ty štó mužýk ńe źi̯chźái̯eš u bᵘók? a Ryhᵘór káže: ńimá i̯ak źi̯chźáć u bᵘók. čamú ńimá i̯ak? pan havórуé i̯amú. patamú, štu i̯a wazú di̯ábłu̯ u skrýńi. pan káže: i̯akóho di̯ábłu̯? a Ryhór havóryé: córtu, kaĺí pan ńe wédai̯e, i̯akóho di̯ábłu̯, tu córta wazú. a s pánăm i̯éxału̯ pánskai̯u̯ žónku̯ i źéći. stáĺi prašíć pánu̯: pápăńko, ńexái̯ čałaẃék pakáže nam čórtu̯. tu pán káže hétamu čałaẃéku: tu pakažý mńe čórtu̯. a čałaẃék káže pánu: dái̯ pan sto rublóu̯, tu pakažú. a pau̯ káže: dam piźźeśát. ńé, káže, ńe pakažú za piźźeśát. a i̯ák i̯a i̯ahó pakažú, da i̯ᵘon ućačé, a či pán mńe i̯ahó złóv́ić? kaĺí pan mńe i̯ahó złóv́ić, tu i̯a pakažú za piźźeśát. pan káže na xurmaná: i̯éé, ot uśé ládu hlaźéć čórtu̯. stáĺi źéći pánski̯i̯e i žónku̯ prašíć: što nam pápăńko sto rúblei̯ značýé, dái̯mo čełaẃéku, xái̯ čăławék pakáže. pan dáł čaławéku sto rublóu̯. čaławék ačyńái̯ă skrýńu, lažýé u skrýńi pᵘop, uśéi̯ u sážy ukáćany. héty Ryhᵘór i̯ak urwéže papá púhai̯u, héty pᵘop i̯ak sxváćiese, kaĺí pašóu̯ pa póĺi, a źéći pánski̯i̯e šo kryčáć: a vén čórt, a vén čórt. a mužyḱé, katóryi̯e aráĺi, katóryi̯e baranawáĺi, toi̯ uxapíu̯ púhu, b́ežýé, a tói̯ karémušĺik uxapíu̯, dy u̯žó b́ahíć, dy kryčáć: a wén čórt, ławéće i̯ahó. a toi̯ pᵘóp b́ažýé, da b́ažýé, uśéi̯ ukáćany u sážu. úźi dúmai̯ué i pan dúmai̯ué, što i̯ prau̯dy čórt, a héto ńe čórt, a pᵘóp, katóry xaźíu̯ da ryhóravu̯u̯ žónki.

17. V adnim ńúsey žyu̯ na móhľiegax, hźe ńeréweké xawáu̯né, stórăš. i̯^{u}on byu̯ z brátăm, i abúdwa žanátyi̯e. a i̯im tréba kupláć trúny ńăbóšeyki xawáć. ažin brat pai̯éxau̯ trúny kupláć, a druhí brat pai̯éxau̯ s swai̯éi̯u zónkai̯u u hóšči. a hétaho brátu̯ žónku̯, katóry pai̯éxau̯ kupláć trúny była u̯ dómu̯. nakuplau̯ trúnou̯, dy zabáwiu̯šo u hóroźe. pryńašľi ńabóšeyku̯ xawáć, i pytáu̯uése u žónki: e stóraš u dómu̯, ći ńé? i̯aná káže: pai̯éxau̯ trúny kupláć, ńimá u̯ dómu̯. a ľúźi kážué: a my pryńăšľi ńeréweká xawáć. xtóž i̯ahó paxawáu̯, i̯ăk ńimá stórožu̯ u dómu̯. a žónku̯ káže: pastáu̯će u šé-ńux. ľúźi pastáwiľi ńeréweka u šéńux i pašľi da xáty. žónku̯ w wé-čer zapaľiłu̯ ahóń i šéłu̯ na péčy i praźé. pačekáu̯šy tróxe, i̯ak dóbre šeumúéto, tak u šéńux: stúk… žónku̯ dúmai̯e: što héto? a to ńeréwák ačeyńiu̯ truná. wýlăs s truný, ačéyńái̯e xátu. hétai̯u̯ žónka báčyé, što ńeréwák iźé u̯ xátu, wźała kšónšku, zapaľiłu̯ hrabńíč-nui̯u šéčku i šéłu̯ za stałóm i stáłu̯ čytáć. ńăréwák i̯ak ačéyńiu̯ xátu, i̯ak stáu̯ u paróźe, što rukói̯u ńă dastáńe, to i̯^{u}on kídau̯ šo na žónku, i ńe(!) rázu ńa papáu̯ u i̯ai̯é. i̯^{u}ónby papáu̯by u i̯ai̯é, da kaľi hrabńíčnai̯u̯ šéčku̯ harełu̯. tu i̯aná u̯šó čytáłu̯ i ńe ahla-dáłaše, čytáu̯uěy i samá pańérłu̯, spałóxałaše čélma. pryi̯ehźái̯e mužýk i káže: ačéyńi. mau̯čýé. i̯^{u}on druhí ras kryčýé: ačéyńi. a i̯aná ńe akázyŏai̯eese. i̯^{u}on pad akno padyšóu̯, stau̯ hleźéć praz aknó, dak šéčku̯ haryé, i i̯aná čytái̯e, šaźíć. a i̯aná ńe čytái̯e užó, alé užó pańérłu̯. mužýk adadráu̯ aknó, u̯lés u̯ xátu, tak i̯aná ńăžywái̯a. i̯^{u}on u šéńi, dak ńăréwák lažýé u truńé, atkrýty i ńísma. paléx stórăš na wósku i hawóryé: xto pryńós ńeréwaká? ľúźi kážué: héto my pryńašľi. a štó i̯^{u}on tam zrabíu̯ wám? što, káže, zrabíu̯, ustáu̯ s truný i strášyu̯ mai̯ú ž^{u}ónku, tak ž^{u}ónku̯ za-paľiłu̯ hrabńíšnui̯u šéčku, stáłu̯ čytáć, čytáu̯uěy i pańérłu̯. tu ľúźi hawórać: éto i̯^{u}on múšić byu̯ wałšémńik. paźém, paláźimo. pryšľi, pahlaźéľi, dak práu̯dy, ž^{u}ónku̯ šeźíć ńăžywái̯u̯, a ńaréwák lažýé ńísmu̯. ná tu štó i̯amú rabíć tréba? to ažin stary čaławék hawóryé: ʼót što tréba i̯amú rabíć. ašéč sakérai̯u hółou̯, a hźe haławá była, tréba zabíć asóu̯y k^{u}ół, a hółou̯ pałažýé ńiz(!) n^{u}óx. tu hédaki ča-ławék u̯žó ńa búźe xaźić. a ták, to i̯^{u}on búźe xaźić i ńewedóma da-k^{u}ół. tu i̯aný atšékľi hółou̯, a na t^{u}om ńéšće zabíľi asóu̯y k^{u}ół. i at tóho času hóźi xaźić užó i̯^{u}on. héto péršai̯o lekárstvo, kaľi pamré, da xóźić strášyé luźéi̯, tu u̯záu̯, malíłu atkapáu̯, atšék hółou̯, za-

ŕiu̯ asóu̯y kᵘół, i i̯ᵘon pakíne xaźić. héto było ne daláko pad Wᵘil-ńei̯u rabíłośo.

18. *V adnóm śelé byu̯ ŕédny čełaŕék. i méu̯ i̯ on aźinátcać synóu̯. i takí i̯ᵘon ŕédny, što i̯ karátka xléba ne było. raźiu̯śo u̯ i̯ehó dvanátcaty sýn. dúmai̯e sabé: što i̯a čepér rabíć búdu? ńixtó ńa xóče za kumú pai̯éxać, i̯i za kúmu̯. i̯ag ŕédnaho čałaŕéka to ńixtó i słúxać ne xóče. i dúmai̯e sabé dy harórýé: a štó éto bábo búźe, kahó to i̯éi prašić za kumú? a i̯aná káže: kahó xóčeš, bu i̯a ne mahú sau̯šém. pašóu̯ mužýk pa ŕósey, tamú skáže, tu tamú skáže. toi̯ káže: čásu ńimá. toi̯ káže: i̯a ne šméi̯u. a źéle tahó, štu ŕédny, tu ńixtó ne xóče ići. pryšóu̯ mužýk da xáty, dy harórýé žóncy: ńičóho ńa búźe bábo, xai̯ búźe źićá ńexrýščeno. pabyłó źéń, pabyłó dvá. ńé, ŕépsko, kab było źićá ńexrýsceno. káže žónka: paźí i̯ešče šahóńńa na ščášcu̯, a móže xto i pasłúxai̯e. pašóu̯ mužýk čérez (!) ŕósku i sám ńi čedai̯e kudá zai̯éći. iźé kaŕéta staráu̯a, ńeznakómai̯a. pytái̯ecse u i̯ahó: kudá iźéš, čałaŕék? a vót, ŕápko, kudá idú. máu̯u aďinátcać synóu̯, raźiu̯śo dvanátcaty. i ńixtó ńa xóče pai̯éxać perexrešćić. káže bába: dak i̯a pai̯édu. mužýk zarádavou̯śo i dúmai̯e: xoć ńeznakómai̯a kaŕéta, alé dóbre, što i̯aná pasłúxai̯e, i harórýé i̯éi̯: tó dóbre, kumá i̯éśé. a kúmu ńimá i̯ešćé. káže bába hétai̯u: paźí da hétaho čałaŕéka. mužýk harórýé: da i̯akóho? káže: a vót, da hétaho, što na dvaŕé šećé dróva. mužýk káže: o ńé, i̯ón ne pasłúxai̯e, i̯a u̯ i̯ahó byu̯ užé. a bába káže: kaŕí ty byu̯? nahdóče. káže, byu̯. bába káže: no tó štó ty byu̯ nahdóče, to i̯ón čeŕé tahdý ne pasłúxau̯, a šahóńńe pasłúxai̯e. mužýk dúmai̯e: tréba ščášcu̯ papraburáć pai̯éći. xoć i̯a nahdóče byu̯ u i̯ehó, i šahóńńe znou̯ ići da i̯ahó to brýtko užó. alé pai̯édu. i pašóu̯, skazáu̯ hétamu čałaŕéku. héty čałaŕék harórýé: dóbre pai̯édu, perexrýščú. xoć ty ŕédny čałaŕék, alé za hétai̯o hrašá ne búźe. i pašóu̯ héty čałaŕék z héstai̯u bábai̯u źićá xryšćić. pryšĺí da hétaho mužýká u xátu. a héto ne bába byłá, a héto Śmérć xaźíła. śéĺí za stałóm u hétaho mužýká. héty mužýk dúmai̯e: štóž cy śéĺí. a ńečé ńimá ńi haréłki pa čárcy vam dáć, i xoć haréłka byłáb, dak zakusić ńimá čahó dać. ńexái̯ to skarómnaho ńimá, a to i xléba kaváłka. a hétai̯a bábo héto u̯śó i̯aná znái̯e, čadómo Śmérć. káže na hétaho čałaŕéka: atsóu̯ai̯ stół, dastaváí bačanók. mužýk káže: i̯akí, bápko, bačanók, xto i̯ehó tut pastáu̯iu̯? a i̯aná káže: ty ne pytái̯, xto*

i̯ahó pastáu̯iu̯, alé dastau̯ái̯. héty mužýk atsúnuu̯ stół, nahnúu̯šo dastau̯áć hleźéć tudý, adnós práu̯dy, i̯éść bačanók z harélkai̯u. dúmai̯e: ót, prysłáu̯ mńe Bóx na mai̯ú ľédnaść. práu̯dy takí lúźi havórai̯e: nat śiratói̯u to i̯ Bóx s kaľitói̯u. dastáu̯ bačanók, panaľiváu̯ butélki, i i̯aná káže i̯ešćé, bába: aččynái̯ peč, dastau̯ái̯ zakúsku. a mužýk havórye: źe bápko tái̯a zakúska u péčy, užó týźeń, i̯ak u péčy paľiľi. ńe trai̯ó, káže, źéło, dastavái̯. pašóu̯ mužýk, aččyńíu̯ peč. póu̯na peč stai̯íć tam napéčenaho i navárenaho. pahlaźéu̯ héty mužýk: aa. i dúmai̯e: otó mńe Box prysłáu̯ na dvanátcataho sýna ščáśco. ót ćepér búdu huláć. i stáu̯ wyprau̯láć źićá da xrystú. pai̯éxaľi užó źićá xryśćić, axryśćiľi, pryi̯éxaľi. kumá s kúmom zaľézła za stół. dy káže: iźí unúček pa svai̯aké, pa svai̯é, búźem sprau̯láć raźiny. pašóu̯ čełaćék prašić. pryšóu̯ u xátu v adnú i próšić: kaľí łásku pryźéće ka mné na raźiny. a týi̯e havórać: čahó i̯éi da ćebé, štó tam búźe, ty ľédny čałaćék. a mužýk káže: to štó i̯a ľédny, na dvanátcataho sýna mńe Bóx prysłáu̯ ščáśco. i̯éść u ḿeńé i výpić, i zakušić. dy pašóu̯ s xáty. héty čałaćék ž žónkai̯u havórye: i̯akói̯o tam ščáśco, paźém, pahláźim. vźeľi kaváłăk xľéba s sabói̯u, a u̯ xľép try drabé sóľi ułažýľi, bo héto hédak i tréba. jšo róu̯no iźóm na raźiny. kaľi ľédny całaćék, to u̯ i̯ahó ńe dušá? jšo róu̯no dušá. i pasľi. i̯ăk pryxóźić, dak tam pi̯úć, kuma s kúmăm i bába, a bólš ńimá ńikóho. havórye héty całaćék: nu, vot i i̯á pryšóu̯ k vám, na raźiny. mužýk ľédny atkázyvai̯e: źákui̯ŭ tabé bráće, što ty vai̯šóu̯ ka mńé u xátu. ot výpi̯em pa čárcy da pahavórym. i načaľi pić. pi̯úć, da pi̯úć, cýłuu nóć, i zakúsvai̯uć. xto iźé, tó pažiráe praz aknó, i u̯śó źiécesa: što héto i̯eść takói̯o, hźe i̯un harélku ľeré, héty ľédny mužýk. u i̯ahó xľéba ńima źéću̯m, a i̯ón ńéhźe pazýčyu̯ hróšci dy róbić raźiny. na záu̯trai̯o ustáła kumá, dy kaže na ľédnaho całaćéka: paźi unúčak, pakľić kúma i bábu i bólš luźéi̯ pakľić. xtóźe hétu harélku u̯ýpi̯e. pašóu̯ ľédny čałaćék, pakľikau̯ kúma i bábu, luźéi̯ u bóls stáu̯ kľikać. suśéźeu̯ pašóu̯ prašić. a aźin suśéd byu̯ óčma bahaty, alé i̯ay báčye, što lúźi idúć, dy káže na žónku: paźóm i mý na raźiny. a žónka bahátaho mužyká atkázvai̯e: kudý ty póiźeš, na łatki śmiex? iźí kaľi xóčeš, a i̯á ńe pai̯dú, i̯ak i̯a u̯ i̯ix ńikóli u xácé ńe bylá. mužýk dúmai̯e: pai̯dú, xoć brýtko mńe bahátamu da da ľédnaho ićí, alé pai̯dú, bo u̯ i̯ix ucóra cýłu ćéčer piľi, hulaľi. adnák u i̯ix ješčé ńešto tam. užáu̯ kavátek xľéba. try

drabč sóľi i pašóu̯. vai̯šóu̯ u xátu, skazáu̯: paxvalóny Jézus. atkazáu̯ ľédny mužýk: na čéki. žákui̯ tabé sušéze, što vai̯šóu̯ ka mné u̯ xátu. a čamú žónka ne pryšlá? a héty atkázvai̯e: nimá čásu žóncy. adná u xáće, haspadárka vel̆ikai̯a, to nimá i̯ak ići i̯oi̯. stáľi pić, huláć, z ránku da aš da véčera, pi̯úć, špevái̯uć i u̯šó ľédnaho haspadará padvyšái̯uć. bahátу mužýk i̯ak výpiu̯ čárăk sa try harélki, i dúmai̯e: pai̯dú i̯a da xáty, xoć kazáłą žónka: i̯a ne pai̯dú da i̯ix ale nexái̯ iźé. xai̯ výpi̯e da zakúšić, hédak šmat i̯ešé ušahó tútaka. i pašóu̯. pryšóu̯ da xáty i káže: iźi nebóš, na raźiny. dak tám harélki šmát, a zakúski, ai̯ei̯éi̯, što tam róbiesa, xoz (!) za sabákai̯u kídai̯še. žónka dúmai̯e: dóbre byłóp čáračku výpić, dy zakušić. adnák čepér natúpałaše i̯a za u̯šú ráńicu (ráno). i pasłá. i̯ek vai̯šłá u̯ xátu, a tam žó i̯ai̯é stračái̯uć, dai̯úć harélki, zakúski. vadóma, i̯ag bahátaho mužyká žónka, to u̯šé lúźi i̯ai̯é čeľičái̯uć. nabóš, ľédnaho ne búduć. výpiła adnú čárku, da i̯ druhúi̯u, da i̯ tréćui̯u, kaváłak mása vžałá zakušić, i piraha u̯załá kaváłăk, tak i̯éšé az (!) za ušýma traščýć. a hétai̯a kumá jšo pažiráe na i̯ai̯é i dúmae: i̯éš, i̯éš, nabóš ty razyhnáłaše u ľédnaho haspadará, zaxačéła napicse, da nai̯éščiše. astátni ty ras napii̯éšse(!) i nai̯ašiše. pastáviľi na zakúsku žáranyx kaubás, tag žónka bahátaho mužyká péršui̯u ras i̯ak užałá kaubasý, da c rót, tak i udusýłaše. i pabéhła, výskačyła na dvór, báčyć što ľadá. pryšłá da xáty, śúdy, túdy, što héto. Bóx s tabói̯u, što tabé zrabiłošo? mužýk pryběrsy za i̯éi̯u ušó ľadúi̯e. paklikou̯ ľéčera. héty ľéi̯čer stau̯ i̯ei̯é lačýć, czau̯ padušýu̯ i̯ui̯ hórło, i i̯aná ne móže. pa u̯šóm užó hétum haláńi pašľi da xáty lúźi ušé. tak hétai̯a kumá havóryć ľédnamu mužyku: i̯ek ty byu̯ ľédny, to čepér ty búźeš baháty, bu i̯a Śmérć. hetai̯a sušetka, katórai̯a pryšła k tabé na raźiny da udusýłaše, tu i̯aná žýva ne búźe. tyž hleźi, i̯ek uvói̯źeš u xátu da hétai̯e sušétki, to i̯a búdu šeźéć u haławáx, to héto i̯aná pamré. i búźe šmát daktaróu̯ tam, tó ty spravinłái̯še ź i̯ími. i̯aný búduć hai̯aryć, što žýva búźe. a ty kažý, što pamré. pryšóu̯ ľédny mužýk u xátu, tak šeźáć daktarě u xáće. héty pahlaźéu̯ ľédny mužýk, što i̯ix šeźić čatyróx, i̯ešé xóče pa pátaho, pa sámaho ľépša(h)o dóktora. a ľédny mužýk hleźić, da hleźić, dy káže: ničóho ne búźe z héstaho. i̯aná pamré. i̯ak stánuć hétyi̯e daktarě mužyká łái̯ać: ax ty, xamúłą ty, što ty znái̯eš, što i̯aná pamré. a mužýk káže: vot i̯a znái̯u, što i̯aná

pamré. dak daktaré kážné: nú, załažémšo. mužýk káže: załažémšo. a štó y ćebé, mužýk, hróšy i̯éšé na załóx? i̯un káže: ńimá. a i̯ágžo búže? mužýk káže: i̯a dam vám pa adnöm synú na załóx, a ščy catyróx kłažéće pa źréšće rublóu̯. i̯aný pałažýĺi pa źréšće rublóu̯, a kumá b́édno(h)o čałaćéka ušó šažíć u hałau̯áx, ušó čišńe hétui̯u kaĺétu za hółou̯. mužýk dúmai̯e: nú, i̯aná začíšńe taḱí i̯ei̯é, hróšy mne búdné, xačá kab Box dáu̯ bažžéi̯. za hažín źće tak i̯aná i začisnuła. b́édny mužýk užáu̯ vóšem sot rublóu̯ i žyćé užó dóbre, užó stau̯ bahaćéć. zrabíĺi znaxaróm i̯ahó. v adnóm ḿésey xvóry pán. pryvóžać daktaré da i̯ahó i i̯ón ńe papraui̯ái̯eese. i̯eščé kážné: tam y tám i̯éšé čałaćék, i̯on znái̯e, či búže žyu̯, či pamré. skazáu̯ pan: pasłáć pa i̯ahó. pasłáĺi pa b́édno(h)o mužyká. b́édny mužýk i̯ek pryi̯éxau̯ tudý, pašóu̯ da pakói̯u da tóho pána. i̯ag źernúu̯, dak kumá šažíć u hałaváx. dak pánskai̯u žónku pytái̯eese u hétaho čałaćéka: kazáĺi čałaćéće, što ty xvóraho čałaćéka móžeš paznáć, či i̯ón búže žyu̯, či pamré. mužýk atkázvai̯e: paznái̯u, káže. a páńi havóryć: próše čałaćéće skazáć. mužýk káže: ot páńi ia tráćeše, ńe dau̯ái̯će hróšei̯ na daktaré, bu pan pamré. a tam šežéło pry pánu dva daktaré. i̯ek stáĺi i̯ehó łái̯eć: i̯ak éto móžno, my báčym, što pan stau̯ ĺépšeć, a ty kážeš, što pamré. káže: pamré. nó załažémšo. káže: a na kólko búžem zakładáesa. daktaré kážné: na týšacu rubléi̯. pałažýĺi deux daktaróu̯ pa týšaću rubléi̯, a mužýk b́édny pastávi̯u dva syné. i̯ak pan búže žýu̯, to dva syné daktaré zaĺaráć, a i̯ak pamré, mužýk dva týšecy rubléi̯ vóźme. héty pan na záu̯trai̯o pamór. mužýk užáu̯ dva týšecy rubléi̯, pai̯éxau̯. tak u tréćam ḿésey xvóry pałkóu̯ńik. daktaré léčeć i̯ahó, a pótem havóraé: tam y tám i̯éšé mužýk, i̯on znái̯e, či búže žyu̯, či pamré. pałkóu̯ńickai̯a žónka skazáła: dastáu̯ć i̯ahó šudý. mužýk i̯ek pryi̯éxau̯, dak pałkóu̯ńik byu̯ słáp, i daktaré kážné, što ńičóho ńe búže. mužýk i̯eg źernúu̯ na pałkóu̯ńika, dy skazáu̯: pałkóu̯ńiq búže žýu̯. i̯ak stáné daktaré, u̯šá pryslúha na héta(h)o mužyká svaryćsa: i̯ak ty móžeš uznáć? my pałkóu̯ńika užó dva rázy šféčku daváĺi, a ty kážeš, što búže žýu̯. mužýk káže: búže žýu̯. patamú što kumá i̯ahó šažíć u naháx i čišńe za nóĺi, tak i̯un v́élma słáby róbicsa, to i̯aný dúmai̯né, što i̯un pamré. a mužýk i̯eg źernúu̯, što i̯aná šäžíć u naháx, to i̯ón čéłai̯e, što pałkóu̯ńik búže žýu̯. Šmérć kaĺi šažíć u hałaváx, to čałaćék pamré, a kaĺi šažíć u naháx, to čałaćék

báže žyu̯. pałkóu̯ńik acuńáu̯, dau̯ hétamu mužyku dzaśátcać tyśac. i héty mužyk pažákarou̯ i pai̯éxau̯ da xáty, i zrabiu̯šo s tyx por znaxarom, s cáłaho śvétu da i̯ahó źi̯ehžáli̯śe. a pótym pryšłá porá, što tréba i znaxarú hétamu uḿiráć. pryxóžić i̯ahó kumá, i stanaćiese u hałau̯áx i káže: užó unúček pryšłá i̯a pa ćabé. i̯ on stáu̯ prašicse: pušći ḿeńe i̯eščé pažyć, bo mńe ćepér ćélma dóbra być. a kumá káže: kólkq ńe žyći, to u̯ḿiráć tréba. dy káže kumá: a na kólkq ćebé atpuśćić? mužyk káže: na trýtcać hot. i pasłá. prai̯śló trýtcać hot, pryxóžić kumá brać i̯ahó. a i̯ on zrabiu̯ sabé takói̯o łóšk, kab i̯anó kruciłośo. i̯ak pryšłá kumá brać i̯ahó, to i̯ón i̯ak papxńe hétai̯o łóšk o, to u̯śó da kumý nahámi, a kumá fšo zaxóžić z hałavý, dy havóryć: kólkq unúček ńe kruci, to pa-ḿérci trébq. próšicse u i̯ei̯é: pušći i̯eščé pažyć. a kólkq ćebé puśćić? xaćá na try hódy. kumá vžałá i pasłá. prabyłó try hódy. mužyk užáu̯, zapróx i̯ahó syn kańá i zaćós i̯ahó pad réčku. i̯on lóx hałavói̯u da réčki, kap kumá i̯ahó ńe zaćisnułq, i łažyć. pryxóžić i̯aná da xáty i pytái̯ecse u svai̯hó sýnq, katóraho i̯aná xryšćiła: a žeż báćko? ńimá, káže. a hźéś? pai̯éxau̯ ńéhźe. a i̯aná káže: kudá i̯ón pai̯éxou̯, ty synók łžéš, ty sám i̯ahó zaćós. i̯a pai̯dú tudý da i̯ahó, to i̯a ž i̯im rasparažúśe. i pašłá. pryxóžić da i̯ahó, dy śmei̯écse: aléš ty unúček uxitryu̯šo. užó ćepér to i̯a ńe u̯ražmú. vžałá, zrabiłaśe káčkai̯u i papłyłá pa racé. prypłyłá da i̯ahó hałavý i u̯žałá zaćisnuła. syn zapróxšy kańá pai̯éxau̯ pa báćkq, dau̯ báćko ńežyvý. to syn dahadáu̯śo, što héto užó zaćisnuła Śḿérć i̯ahó. pastai̯áńńe lúži havórać: kruéćcy śvet peréi̯žeš, alé nazát ńe ćer-ńeśśe. kónčenq, ńexái̯ i̯aná utańé.

19. U nai̯abrý ḿéšecy Dźadé, i ćasnói̯u i̯eść Dźadé. i̯ix na hód i̯eść paćóry: eto u vóseń Dźadé nazyvái̯uese Bahátyi̯e. u fe-braĺi ḿéšecy nazyvái̯uese Véli̯ki̯i̯e Dźadé. pa Vali̯kadńi u ćaćér nazyvái̯uesa Dźadé Šópšyki (eto nazyvái̯ecse pa małyx žéćqx ćecra, katóryi̯e pou̯ḿeráli̯). na hétyi̯e Dźadé, na Šópšyki, kólka pańérło žećéi̯, to toi̯ haspadár tak ćele váryć i̯ei̯éc. a u Prau̯ódnui̯u ńežélu dy u̯ pańažéłok u ćéčer nazyvái̯uese Dźadé Ráduńicq. a pátyi̯e Šómuxa. stau̯lái̯uć mai̯ (ćaréžńik šakúć, łápki, hali̯ó) i stau̯lái̯uć i u̯ xáće zatykái̯uć. éto nazyvái̯ecse Mái̯, Mai̯óvyi̯e Dźadé. i na hétyi̯e Dźadé ai̯ér śéćuć pad nóhi. sámyi̯e nai̯ĺépšyi̯e Dźadé tak éto u vóšeń, u káždaho haspadará uśó i̯eść: i ḿáso i̯eść, i pšańicy i̯eść,

xl'ip i̯ešé, xoć kólko máju(!), alé máju takí. kali ćužy̆ čałaŕék pryi̯e u tói̯ ŕéčer, to héto dóbra. i i̯i púšćić užó i̯ahó, pakol ńe paŕéčérau. éto, káže, dóbra, kali prysóu̯ na Dźadě.

20. Ot užó i̯ak s paudńá sónco sxíl'ić, tady̆ bába užó stanaŕiese kála péčy dy káže sva i̯ mú mužykú: iźí u̯žó u̯ńeśí s kamórki ḿáso, búźem Dzadě raŕić. mužy̆k iźé, ńeśé ḿáso u̯ xátu, a bába stau̯láie harškí. mužy̆k śačé, a žónka raskładáe u kážny harščók pa try̆ kuskí (pa čatéry ńe móžna, a pa try̆, kab ńe było cótu, alí kab była l'iška) i stau̯l'iie u péč i váryć. péršai̯u patráva kapústu a druháiu kvás, trécai̯u makaróny, čećórtai̯a krúpńik, pátai̯u i̯ujšánu, śóstai̯u kášu. zvárać héto u̯śó čysto, a pótym pau̯rymái̯ać harškí s péčy. tady̆ u̯sáźeć u péč čatéry perépečki (búłočki xléba,) tahdy rymái̯ać ś péčy perépečki, kładúć na stół, stau̯l'áie mužy̆k butélku na stół, žónka zapálivaie hrabńičnui̯u śvéčku, u̯śá śamí̯á sažiesa kále stałí i havórać páćery po u̯umárłyx. (fšelák. stary̆nnyie lúźi havórać pa pólski, a małady̆ie pa rúski) žónka abyńeśé try rázy kále harškóu̯ śvéčku, i da śćany̆ pastáŕeć, i i̯aná hary̆ć, pakól ńe źzadáć pa try stráve, i tahdy̆ patúšeć. i skónčeć večéru, zhavórgeć páćery u̯śí i łažácsa spáć. a na stalé i̯ak i̯adúć, dak tak i pakímuć, bo hédak i tréba, bo s stała zdymáć ńe móžno, u̯śó lažy̆é na stalé.

21. V adnóm ḿéśće pahnáu̯ čałaćék vałě páśćić, u̯žáu̯ i zhuĺiu̯ vałé. dúmaie sabé: što héto búźe. pašóu̯ da xáty, pavačérau̯, vzau̯ dva sabáki s sabói̯u i pašóu̯ u l'és šukáć. šukáu̯, šukáu̯, i i̯i našóu̯. užó ćómna, i̯i ćédaie, kudá i̯éć. a héto było na sámaho Iána. l'ěx pad dúbom naćavać. i̯ey zaćéŕiu̯ u nóčy páparńik i u̯žáu̯ ćvatók i̯amú u łápać u̯vaĺiu̯šo, tó i̯on znáie u̯śó, što na śvéće róbiese. praćnúu̯šo čałaŕék, i lažy̆é. havóryć dub da dúba, aźin káže: śahóńńe mói báćko pamór, alé i̯ahó múšić pašakúć. a druhí atkázvaie: nam u̯śém hétai̯o búźe. a sabáki l'ežáć kále i̯ahó, havóryć sabáka da sabáki: ót, káže, my abúdva tut śahóńńa i haspadár naš, a u̯ dóma u nášom złaźéi̯i pryśl'i akradáć. a čałaŕék eto fšo čúie, i̯ix razhavór, patomú što i̯ak u i̯ahó u̯ łápći s páparńiku ćvatók, to i̯on i znáie u̯śo, što na śvéće róbiese. havóryć sabáka małady̆ da staróho: ty pabáć tut, a i̯a pabahú da xáty, adhańú złaźéi̯ey. a stary̆ sabáka atkázvaie: ty da xáty, pabúć tut, to i̯a pabahú, i adžanú. pabéh stary̆ sabáka da xáty. i̯ak pryl'éx, dak złaźéi̯i źvéry u śénax vyvódź i u̯śó ídać s kamórki rymáć. i̯ak pryl'éx sabáka, dak łápamí

v aknó, raźbíu̯ aknó. tady̆ žónka prabuǯíłaśe, vy̆skačyła na dvór, a złaǯéi̯i pou̯čakáľi. kľíknuła̯ sabáku u xátu i xačéła dać i̯amú i̯éśći. pahlaǯéła, dak ńimá u̯ady̆. hlaǯíć i̯aná, dak u rásey staíć vadá, katóraja̯ (!) my̆i̯e kartóplu, i̯aná z hražéi̯u i z bałótom tu i̯aná ńnasłá muḱí i raskałaćíła̯ u toi̯ u̯aǯé i dai̯é sabácy. tu sabáka̯ ńe u̯žáu̯ i̯éśći, tu i̯aná u̯źałá kačarhú, dau̯ái̯ hańáć pa xáće sabáku, užałá, u̯y̆hnała̯ vón. héty sabáka i paběx tudy̆, ǯe haspadár u léśe. prybaháie, pytái̯ecse małady̆ sabáka: a štó, adahnáu̯ złaǯéi̯eu̯? adahnáu̯. kab i̯eščé krýšku apažńíu̯šo, tu abakráľip. nu, alé, káže, haspady̆ńe ćeb́é pačestaváła̯ za hétai̯o, štu ty adahnáu̯ złaǯéi̯eu̯. alé, káže sabáka, pačastau̯áła, katórui̯(!) vaǯé ráno my̆ła̯ kartópľi, da u̯ tói̯ u̯aǯé zakałaćíła̯ muḱí, dai̯é mńe i̯éśći. tu i̯a ńe u̯žáu̯, tu i̯aná ḿeńé s xáty kačarhói̯u, dy wy̆hnała̯. a haspadár lažy̆ć, i u̯šó čúi̯e hétai̯o. dáu̯ Boh ǯéń, haspadár ustáu̯, pašóu̯ zaŕáu̯ u̯ałě i pahnáu̯ da xáty. pryhnáu̯ u̯ałě, tak žónka havóryć i̯amú: ot, káže, śehóńašńei̯e nóčy złaǯéi̯i dabiu̯áľiśe k nám. alé ščáśćo, štu byu̯ stary̆ sabáka u dóma, tu adahnáu̯ złaǯéi̯i. haspadár havóryć: alé ty i̯emú dałá i i̯éśći za hétai̯o. "katórui̯ vaǯé my̆ła̯ kartópľi, tu u̯ tói̯ vaǯé zakałaćíła muḱí, i dai̯éš i̯amú i̯éśći. i̯aná káže: ńeprau̯dy. a mužy̆k káže: ńebóś, práu̯dy. dy słóu̯o za słóu̯o, dau̯ái̯ žónku b́íć. a patóm śéu̯ razzuváćse. i̯ek razzúu̯šo, dak ćvatók vy̆ᵘwaľi̯u̯šo z łápéu̯. tak i̯on ńičóho ńe znái̯e. i̯ek ćvatók byu̯ u łápći, to i̯ón znáu̯. a i̯ak vy̆ᵘwaľi̯u̯šo, to i̯ón znóu̯ ńičóho ńe znái̯e. kab i̯on ćédau̯ hétai̯o, što éty ćvatók u i̯ahó u̯ łápći, to kap užáu̯ u łápeńku zavarééu̯ i kap pry sab́é naśíu̯, tu ćédou̯by u̯šó: i̯ak skačína (s) skačínei̯u havóryć, i̯ak sabáka s sabákai̯u havóryć, i̯ag dréu̯o z dréu̯om havóryć. s páparńiku ćvatká ńixtó ńe móže nai̯ćí, bu i̯ón ćvićé na I̯ána, u nóčy, a tak ćéle i̯on ćvićé, i̯ak vółosu ṕereharéć. xto pói̯ǯe na I̯ána u páparńik načaváć, kab znai̯ći ćvatók, tu ńe daléžyć, patamú, štu i̯amú stráxi zdai̯úćse fśeláḱii̯e.

22. *Čáśći mľiná. mľin, hará va mľińé zróblena, śćáhńeny káḿeń na hóru. na étai̯ hary̆ kłaǯécsa na spóǯe aǯín káḿeń krúhły, a druhí na ćérśe na hétum kłaǯécsa. kále i̯ahó stau̯lái̯ecsa łúp, a kála łúba stau̯lái̯ucse dva słupě, i pryrábľivai̯uć kᵘóš, a u̯ spóǯe u kašy̆ začépľi̯u̯ai̯uć kary̆tko. a u héto kary̆tko stau̯lái̯ecsa paléno, a héto paléno u káḿeń uxóǯić. a u̯ káḿeńi u̯yrábľivai̯ecsa ćeľikai̯a ǯírka. a na ńizú šaśćarńá. u hétai̯ šeśćarńí dóu̯hai̯o žaľézo, nazy-*

cái̯ese ćeraćanó. i róbi̯ać kóło, a u tőm kóle nabi^{u}wái̯ué kułaké. to u̯ śaréźine u̯a mliné hédak. a na dvarě róbać druhói̯o kóło, prybi^{u}wái̯ué daśké da tóho kóła. héto nazyvái̯uésa karcőu̯ki. i kále ćeli-ka(h)o ^{v}óžera to róbi̯ać spúst, i zastau̯lái̯ué zastau̯ké, katóryi̯e zapynái̯ué vódu. i róbać skrýnu, a u̯ skrýni róbać zástau̯ku takúi̯u i puščái̯ué vódu na étai̯o kóło. i hétai̯o kóło na dvarě krúćiesa, a u̯ śaréźine krúćiesa druhói̯o ad héta(h)o. a na harý ad hétyx kółou̯ krúćiese kámeń, sýpleese u̯ k^{u}óš žýto, i méleesa.

23. V adnóm méśće anúčnik byu̯, katóry subirái̯e anúčy, i u̯ druhóm méśće byu̯ anúčnik. i̯aný u̯važíli(!) da Vílny anúčy pródać. aźin pradáu̯ svai̯é, a druhí ćežé, i na daróže stréliśe. a tahdý byli anúčy padaražáli. héty anúčnik, katóry pradáu̯, dy káže na hétaho, katóry ćežé: pradái̯ mne anúčy svai̯é. a héty káže: kuplái̯. kólko xurmánek ćazúć anúčy? a éty káže: trý. a pa skólko na vóže? pa dváteać pudóu̯. stói̯, káže, i̯a zapłačú. i zapłaćiu̯ i̯amú za anúčy. a hźe i̯on płaćiu̯, na daróže na bakú byu̯ kámeń ćélki. i̯aný śéli abúdva na hétum kámeni, i̯on zapłaćiu̯ i̯amú. ćadóma i̯eg žyd žýdu, to i̯ ćéryé. i̯on pavéryu̯, kólka pudóu̯ na vóže. héty pai̯éxau̯ za anúčami da Vílni, a héty bútto ćarnúu̯śo nazát, da xáty, a na da xáty, da minavícami abyi̯éxau̯, dy da Vílni. stračái̯e i̯ahó u Vílni, hétaho anúčnika, dy káže na xurmánki: ćerněće śudý kóni za mnói̯u. a héty káže: kudý ćernúć za tabói̯u, i̯a zapłaćiu̯žoš tabé za anúčy. a héty káže: i̯a ćebé ne znái̯u, kali ty mné płaćiu̯? héty žyt dúmai̯e, štu prapáli i̯ehó hróšy, štu dau̯ za anúčy. pašóu̯ i̯on da miravóho suźí i pytái̯eesa u̯ i̯ahó na ščőt hétaho. a miravý suźi̯á káže i̯amú: i̯ak ty i̯emú daváu̯ hróšy, śvétek u̯ ćebé ne byłó? a žyt káže: ne byłó. alé, káže, na bakú na daróže byu̯ ćélki kámeń, i my na tom kámeni raspłáćvaliśe. miravý suźá pytái̯eese u̯ i̯ahó: a hźé toi̯ žyt? i̯őn káže: tút. paklikać i̯ahó śudá. paklikali. nu štó, káže, zapłaćiu̯ i̯on tabé za anúčy? i̯a, káže, i̯ahó ne znái̯e. i̯őn, káže, ták naráźvai̯eese na mené. miravý suźá hóźi havaryé ušó, dy u̯śó xóźié pa kámary. a héty žýt, katóry dau̯ hróšy za anúčy stai̯áu̯, stai̯áu̯. i pašóu̯. a héty ćinaváty žyt stai̯ić uśó, i pytái̯eese u miravóho suźí: a kudá pašóu̯ toi̯ žýt? a miravý suźá atkázvai̯e: i̯on záras pryźe. i̯on (!) pašóu̯ pa śvétku, pa tahó, katóry báčyu̯, i̯ak i̯on daváu̯ hróšy tabé. a žyd havóryé: i̯akii̯e hróšy xto báčyu̯, i̯a i̯ahó i̯i znáć ne znái̯u, i̯akí i̯on i̯éśé. a miravý sudi̯á ha-

vóryć: da tam i̯eśé káḿeń, na katórum vy śeźéĺi, i i̯on tabí addavánu̯ hróšy. a žyt káže: oi̯ei̯ói̯, tóho káḿeńe drátcać kóńei̯ ńé pryŕazúć śudá. ńiravý suźá ŕeléu̯ pakĺikaé tahó žýda, i hétaho ŕinavátа(h)o zasuźíu̯ na try ḿéšecy v astróx, a hétamu zýdu ŕarnúć hróšy nazát. káḿeń paśŕéčyu̯ hétamu žýdu.

24. *U̯ot i̯ek pamré čełaŕék, idúć(!) pa lúźi, ot i zdymái̯uć i̯ehó z łóškᵘa, sḱidái̯uć saróčku ź i̯ehó, raśćéluć na źamĺí kul sałómy, i ĺarúć vódu, i róĺać s sałómy ŕéxći i šarúi̯uć i̯ehó, ammýi̯uć, pałóžać na łáu̯u, i mólecsa Bóhu. a dva čełaŕéḱi idúć(!) i̯ámu kapáć. a dva čełaŕéḱi róĺać truná i̯emú. i̯éduć pa báćuška. baćusko pryi̯éźe, atprávić maĺítru u xáće, lúźi ĺarúć i̯ehó i ńasúć na móhĺicy. paśŕéńćić báćuško malítu, i i̯ehó u̯stáŕeć u malítu, i zasýpluć, i u̯ hałau̯áx pastáŕać krýš, a ńimá krýža, to pastáŕeć káḿeń. héto nazyvái̯ecsa prýkłat pa ńebóščyku. tahdý idúć u xátu, várać ŕečéru, pi̯úć harélku. śpavái̯uć péśńi śćatýi̯e, i paćačérai̯uć i parasxóźecsa lúźi (hau̯túry).*

25. *ᵘOt i̯ak starý čełovék uḿiráie, to i̯on pry páḿaći i̯eščé, i i̯on ŕédai̯e, što i̯ő̃n pamré, tu i̯amú ńičóho ṕéret śḿérću ńe skóźić. abý pa i̯ő̃m, i̯ek i̯on stáńe kanáć, kab ńe płákaĺi, bo i̯ek stánuć płákać, to i̯ehó saĺi̯úć z darólki, tu i̯on i̯eščé búźe žýć cýłui̯u póru, alé i̯oń ńa búźe u̯žó ńi s ḱim havarýć, i i̯on ńičóho ńe znái̯e u̯žo, u̯žó śo róu̯no ta tak (!) umóršy, tő̃lḱi i̯eščé što dúx u i̯ő̃m. a i̯ak małói̯o źićá uḿiráᵊe, ot i̯amú búźe hő̃t, albo i̯i dvá, a byvái̯e što i̯ trý. tu tahdý ćélma tréba, i̯ek kanái̯e, być aśćarő̃žnym, kab ńéhźe ćéćer ńe paćéi̯ou̯, kóḿin u xáće kab byu̯ začýńeny, źvarýma u̯ xáće ńe móžno stúkać, i máćary na rúḱi ńe móžno brać, tő̃ i̯anó lóxko skanái̯e. a i̯ek ńe zróĺeć hédak, tahdý da i̯ahó patsúńecse źéćiňec (eto zły dúx). tahdý na stalé kładúć śŕencónaho žéĺa i zaśćiłái̯uć stół śŕencónym abrúsəm. ĺerúć hétaho žéla śŕencónaho tróška, i ś čatyŕóx kutkóu̯ u xáće ĺarúć móxu i̯i ĺarúć śakúć źerkačá, i kurýnaho hau̯ná, i héto u̯śó razem ḿišái̯uć i kúreć hétai̯o źićá, i raśćémĺivai̯uć i̯emú rót, i ĺi̯úć śŕencónui̯u ᵘvódu. i̯anó búźe múčycsa hédak cýłui̯u póru, a tahdý u̯žó pamré. a i̯ak stáńe kanáć, dak i̯ak dahléźeć dóbre i̯ähó, ńixtó ńe stúkńe, ńi brázńe, máćeru adŕadúć ad i̯ahó, i kab ćéćer ńe paŕéi̯ou̯, tu bába stai̯íć pry i̯ő̃m, zapáĺić hrabńíčnui̯u śvéčku i daśé i̯emú u̯ rúḱi, i samá źarzýć i̯ehó za rúku, i ṕeraxrýśćiese, stáńe páćery havarýć, tu i̯anó lóxko skanái̯e.*

26. ^{u}Ot iżé żaćúk, i̯iżé pa sváta, i̯iżé da żéu̯ḱi s svátam. prýdué u xátu, svat káže na żeu̯čynaho báćka: nu što sváće, búżem żéu̯ku zapiu̯áć. a i̯ai̯é báćko káže: i̯a ńi ʹvédai̯u, i̯ak i̯ai̯é axvóta. żéu̯ka iżé tahdý s xáty, a za i̯ói̯u vyxóżić żećúk, i stánué pad vúhłom i pytái̯ecsa i̯on u i̯ei̯é: nu štó, p^{u}ói̯żeš zámuš? a i̯aná káže: i̯a ńi ʹvédai̯u, i̯ak tátko skáže z mátkai̯u. idúć tadý u xátu, zaśćiłái̯e żeu̯ka stół, kładué (!) bóxen xléba na stół, stau̯lái̯e talérku, kłażé try drabě sóľi, a svát naľivái̯e čárku haréłḱi, i káže na i̯ei̯é báćka: zdaróu̯ buć sváće. Bóhu żákavać, što pryždáľi xaćá żećéi̯. nu ^{u}ot výṕi̯em pa čárcy. výṕi̯uć haréłḱi, a xľébom zakúśeć i čekái̯uć tahdý da ʹvešéla. i̯ak prýże tái̯a ńeżéla, maładý i̯éże pa muzýku. pryʹvežé muzýku u subótu u ʹvéčer. a na záu̯trai̯o užó svat, maładý i druškó i vażńica i muzýka sażácsa na vazě i i̯édué da żéu̯ḱi. pryi̯édué da żéu̯ḱi, uvói̯dué u xátu, sażácsa za stół, a maładói̯i ńimá u̯u xáće. bó maładói̯, i̯ak maładý pryi̯éże, to i̯ói̯ ńe móžno być u xáće, bo héto hédaḱi zakón. tahdý užó svat ʹberé kí^{j}, i stúkai̯e u stól ḱii̯em i kryčýć: svaćéi̯ko dabrażéi̯ko, prósim da xáty. i̯a ńa prašú, alé maładý prósić. tahdý svaćéi̯u ʹvežé maładúi̯u, vóżḿe rukói̯u za xústečku i̯i ʹvežé. pryʹvežé na słón i pasáżić préći maładóho. tahdý i̯ai̯é báćko i svát ʹbarúć pa butélcy haréłḱi, pastanóʹveć na stalé ḿisu i błahasłóʹveć: panóʹve suśéżi, panóʹve pryʹvećéľi, pabłahasłaʹvéće haréłku złučýć. a lúżi śéżečy atkázvai̯ué: Bóże bła(h)asłaʹví. a svát atkázvai̯e druhí ras. i̯aný znóu̯ kážuć: Bóże błāasłaʹví. a svat atkázvai̯e tréći ras. a lúżi atkázvai̯uć: Bóże błāasłaʹví, da žýto rażí, hústai̯o i i̯ádrene^{i}o. tahdý svaćéi̯a začyná^{i}e ṕéśńi ṕéć, dy káže: da Bóżei̯e rádaśći ṕerelanúło ćéraz dv^{u}ór. rádui̯śe sérdeńko báćuškävo da róbgačy [1]*)... i tadý výṕi̯uć i zakúśeć, ʹberé šästrá hrabńíšnui̯u śʹvéčku i zapálvai̯e, a maładái̯a sażícse na żéscy, a i̯aná śʹvěčkai̯u pastryhái̯e i̯ei̯é. i i̯édut da cérḱivi. tahdý báćuško i̯ix żʹvenčái̯e, i i̯aný i̯édué da xáty. i̯ek ʹvenčácsa i̯édué, to maładái̯a na adnöm vóże, a maładý na druhóm vóże. a i̯ag żʹvenčái̯ucsa, tahdý sażácsa na adnöm vóże užó. pryi̯édut da xáty, tahdý żéu̯čyna máći ʹberé kažúx, akryu̯ái̯ecse kažúxom, vó^{u}wnai̯u na ʹvérx, i ʹberé ʹvéko ż żažý, a na tom ʹvéku kłażé kusóček xléba i̯i ^{u}wyxóżić u śéńi, stanaʹvícsa na paróże, a i̯aný abói̯o nahnúcse, a máći hétym ʹvékăm pryćiskái̯e*

[1]) Patrz Wiesiołów, I. 12.

i̯ix. uxóʒeć tahdý u xátu, i svat z maładými i svaććia, i tadý užó pi̯úć, hulái̯uć. i tahdý ƀeré svat maładóho i maładúi̯u i ćadúć u humnó spać. a na záutrai̯o ráno, iʒé svat s svaćéi̯ei̯u i kƀićuć i̯ix. i̯aný užó i̯im pakázvai̯uć svai̯é patrébnyi̯e réčy. kaƀi ʒéukai̯u maładái̯a, tahdý užó pryxóʒeć u xátu, tak máći užó maładói̯i śpeváie péśńu: da zaraʒí da Bóže žýto, na prýšłai̯o ƀéto. naš maładý hłaśí̯u, kap stói̯ečy kaśí̯u, a... máła[1] *kap stói̯ečy žáła. tahdý máći dastai̯é butélku harétƀi sałútkai̯e, stanóvić páru kétbás, i tadý pi̯úć i zakúsvai̯uć i začynái̯uć i̯ei̯é davać, xto ʒeśátku, xto šeź hróšei̯, a xto załatóuku, a xto pou̯ruƀél, a xto i̯ ruƀél. i tahdý i̯éduć da maładóho, a máći płáče pa svai̯ói̯ daccé, a ʒauƀé śpävái̯uć: da taƀé mátko xáta i śéńi, kamórka, a mńe mátko da kúƀäł płáče, karóuka. i i̯éduć da maładóho tahdý. pryi̯éduć da maładó(h)o, tadý užó týi̯e baćƀe xóräšo i̯ix prýmuć i davái̯ čestaváć. tahdý hulái̯uć ʒeń, i̯i dvá, i̯i trý, i tahdý užó muzýku advóʒeć da xáty. kaƀi maładái̯a ʒéukai̯u, to muzýccy zaváže na skrýpku čyrvónui̯u stúšku, tu uśáƀi znái̯e, i małói̯o i staroi̯o, štu maładái̯a ʒéukai̯u. bu ᵘśáƀi báčyć, štu na skrýpcy stúška čyrvónai̯a. a kaƀi ńimá ńičóho, to ᵘžó maładái̯a ńe ʒéukai̯u, i uśákai̯o védai̯e.*

27. *Kaƀi kaƀéta prybirái̯ecse veśći ʒićá, to káže na mužyká: iʒí pa bábu. mužýk iʒé, kƀiče bábu. bába pryxóʒić, záraz hétai̯a kaƀéta mái̯e ʒićá. stau̯lái̯e mužýk butélku harétƀi, i pi̯úć raʒíny. a pótym za trý dńi iʒé, próśić kúma i kumý. pryxóʒić kum i kumá, ńasúć pa kusóčku xƀéba i pa trý drabé sóƀi. ƀeré bába ʒićá na rúƀi i̯ áʒei̯é kažúx da harý vóᵘvnai̯u, i ƀeré try łažíńe ź véńika výćahnuᵘšy, i atsóvvai̯uć stół śéröt xáty. bába iʒé na péret, a kum za bábai̯u, a kumá za kúmom. try rázy kále stałá abýduć, i̯i bába śáʒe na pókući i dáśé pa čárcy harétƀi kúmu i̯i kuḿé. i i̯aný i̯idúć na vós pašáduć, a bába výńeśe ʒićá, dy addáśé im. tahdý i̯éduć da báćuška. báćuško užó xrýśćić. kúmu treba báćušku zapłaćić załatóuku, a kuḿé šeź hróšei̯. pryi̯chʒái̯uć da xáty. tadý užó mužýk iʒé pa lúʒi. idúć lúʒi uśé u xátu, katóryi̯e patrébnyi̯e, svai̯aƀé. tahdý pi̯úć, hulái̯uć, a pótym dai̯úć večéru, kapústu, i krúpńik i kášu. kapústu źźadúć, i krúpńik źźadúć, a kášu bába nakrýi̯e xústkei̯u, tréba kab i̯ói̯ na kášu kłáƀi hróšy. tahdý kładúć i̯ói̯ hróšy,*

---

[1] Między: *a* i *máła* wypuszczony jakiś wyraz, może: *maładá*.

cto kapéi̯ku, xto šeż gróšei̯, a xto i̯i ʒešátku, i dvátcać kapéi̯ek kładúć. tahdý i̯aná dai̯é i̯im hétui̯u kášu. ʒʒadúć hétui̯u kášu, paʒákui̯ué búʒi haspadarú, haspadýńi. tahdý ḿarúć vᵘós, a na vós kładúć bóránu, a na bóránu saʒái̯uć bábu, i ŕazúć u karčmú. bába i̯im za ćtyi̯i hróšy stau̯lái̯e harétku. papraščái̯uésa i póĭdut da xáty. kaĺí zónka róʒi(é) ʒićá dóbre, to i̯ói̯ tréba adná bába. a kaĺí katóraᵘa búʒe múčyese cýłui̯u póru, to tréba i̯ćí da báćuška, to báćuško iʒé u̯ cérkou̯ i adčyńái̯e cárskii̯e ʒvéry, i ḿeré śvatúi̯u Ivánheli̯u, i čytái̯e. i dašé i̯im taḱí pói̯es, i i̯aný ńasúć da xáty, i héta kaḿéta potṕeráżeesa hétym pói̯esom, tahdý užó Boh dášé, i̯aná búʒe ḿeć ʒićá. a xto hétaho ńe zróḿić, dy káže: ot i̯eg Boh dášé, xai̯ hédak i búʒe, to hétai̯a kaḿéta móže na toi̯ śvét ićí praz héstai̯o.

28. I̯ag býu̯ i̯a małý, mńe byłó vóšem hót, ᵘ mai̯hó báćka byłó šeščóro ʒećéi̯, a u̯ ʒáćka byłó adnó. ʒáćko káže: tvai̯é ʒéći šmat xléba i̯adúć, tréba ʒaĺiese. u̯żaĺí, paʒaĺíĺiše. a tahdý ćélma hółod býu̯. nam pryšłóšo dva gárcy krup, a ṕać gárcou̯ muḱí. tahdý báćko káže na ḿeńé: iʒí u̯u dvór słužýć. i̯a pašóu̯, zhaʒíu̯šo býdło páśvić. daĺí mńe ʒéšeć rublóu̯ na ĺéto, i daĺí xĺép, hédaḱi sámy, i̯ek káždamu párapku. býu̯ i̯a try léće tam, páśviu̯, a žimói̯u da dómu. a pótym kažú na akanóma: i̯a u̯žó páńe ńa búdu páśvić. a štóš ty, káže, búʒes raḿić? i̯a, kažú, búdu baranavác. tahdý i̯on ḿeńé zhaʒíu̯ žó dvátcać rublóu̯ na ĺéto. i̯a býu̯ pry kóńax ʒve léće, kažú: páńe, ńa búdu bólei̯. čamú? tak ka̋¹). a štóš ty búʒes raḿić? i̯a búdu arác. é̄, ńé̄, káže, ty słáp aščé arác. i̯a kažú: ńé, i̯a búdu arác. akónom káže: i̯a bai̯úšo ćeḿé haʒić, ty i̯eščé mała̋dy, móžeš spórćiese. dúmou̯ i̯a, dúmou̯, sto tut raḿić. pašóu̯ i̯a da Damátou̯ščyny, da Ierbóu̯ska(h)o. pryxóʒu, pytái̯eese Ierbóu̯ski: atkúl ty? i̯a kažú: s Kryšytóu̯ščyny. a čahó ty xóčeš? xačú, páńe, za páropka zhaʒíese. a da ča(h)ó ty xóčeš? i̯a kažú: da vałóu̯. zhaʒíu̯ ḿeńé da vałóu̯, dau̯ na ĺéto dvátcać čatéry rublé. słužýu̯ i̯a tam ʒve léće. ḱépskó u̯ dvaré słužýć, pai̯dú i̯a u̯ mĺín. pašóu̯ i̯a u̯u mĺín, daĺí mńe ńa ḿéšec čatéry rublé. žyvú i̯a u̯u mĺińé ḿéšecou̯ ṕać, ḱépsko u̯u mĺińé. u žimói̯u xółodno, kóło zaḿérżńe, tréba kóło śéč, žyt ńikóĺi spakóiu ńi dai̯é. hóʒi i̯a u̯u mĺińé žyć. tréba žańiese ᵘužó. dóma póla krýska. bratóu̯ ᵘu ḿeńé čatyróx. káže báćko: pačekái̯ tróxe. i̯a kažú: ńé, ńa búdu čekáć. akázvai̯eese mńe ʒéu̯ka, adná, a pó-

¹) A može: *čamú tak? ka̋.*

tem i druhái̯a, adná s Pałanói̯i, a druhái̯a ź Lubáńić. ńé, i̯a s tói̯u ńe xačú žeńícse, ź lubáńickei̯u, búdu z héstei̯u žeńícse. kl'íknuli i̯aný ḿeńé da śebé, dy kážuć: mý xóčem ćebé u prýmy u̯záć. i̯a kažú: dóbre. a źamĺí śmát u vás? damó, káže, dva mórgi, i pou̯ mórga sanažáći, a pa śḿérći vóźmeš ušó. a róśṕisku daśí? kažú. dám. nu dóbre, i̯ag zróbim róspisku, tahdý búʒem žańíese. dóbre, i̯ei̯é báćko havóryć. a i̯ei̯é báćko ćélma ṕi̯áńica, i̯amú dai̯ harëłki, skažy: zaṕišý dúšu svai̯ú — to i̯ón zaṕíše. i̯eg i̯a b́édny ćałaćék, to i̯a padúmou̯: dle ḿeńé i̯ héto dóbre. pytái̯ušo u i̯ei̯é báćka: a hʒeź búʒem rab́ić róśṕisku? ʒe xóćéš, káže. i̯on dúmou̯, što héto tak sab́é. xoʒ zrób́ić róśṕisku, a i̯a kal'í zaxačú i̯ehó výhnać, tó výženu. dúmai̯e sab́é héto hédak. pai̯éxali u kancelárui̯u rab́ić róśṕisku. mńe skazáli u̯ kancelárui̯, što ńe tak to dóbre, i̯éćće u̯u Naváhrudek u̯ natárus. i̯on i i̯éʒe. i̯a i̯amú dau̯ harëłki tróxa̯ výṕić, pašli u̯ natárus, dau̯ i̯ón róśṕisku mńe. pryi̯éxali da xáty. dali na zápoćeć, i davái̯ žańícse. i pai̯éxau̯ i̯a da svai̯é xáty. skazáli i̯amú tut lúʒi: ḱépskui̯u zrab́íu̯ róśṕisku. će(h)ó te (!) i̯éxau̯ da Naváhrutka? i̯on káže: a čórt i̯ehó v́édai̯e, i̯a ṕi̯ány byu̯, dak i i̯éxou̯. i̯ak i̯on mńe havaryu̯, tak i i̯á tam hédak havaryu̯, a i̯aný tam ṕisáli u̯šó. i̯a i̯amú ńe dám žańícse. pašóu̯ da báćuška, i skazáu̯ báćušku, kab ńe čytáu̯ zápov́eʒou̯. pryi̯éxau̯ i̯a śudá pytácsa, kali búʒe v́eśélo. i̯aný kážuć: ńa búʒe v́eśéla, bu ty ašukáu̯. my u̯ xátu pakl'íčem lúʒéi̯, pakl'íčem čałavéka, katóry móže ṕisáć, i damó tab́é u̯u xáće róśṕisku, a hétui̯u addái̯ nám. tahdý búʒem v́eśélo rab́ić. dúmou̯ i̯a dúmou̯, ńé, hédak ḱépsko, i̯a ńe xačú. pytái̯ušo u ʒéu̯ḱi: i̯ágžo búʒe? i̯aná káže: i̯a ńi v́édai̯u. a i̯a kažú: a ty kali xóčeš, tu my ažéńimśo, i̯aný ^{i}i v́édać ńa búduć. i̯aná káže: dóbre. i̯aný u̯žali baćḱé, ušó aʒéńo i̯ei̯é pazamykáli, i ńi puščái̯uć. a i̯aný paprašíli užó báćuška, kab báćušk^{u}o ńe źv́enčáu̯. a héto tut tréba v́enčácsa. i̯a kažú: tu ńa búdu v́enčácsa. pai̯éxau̯ i̯a da svai̯é xáty, a i̯ói̯ skazáu̯: i̯a u̯ subótu pryi̯édu u̯u nóčy śudý. a ty u̯ dóma ńe žyći, a buć u tahó i̯ tahó. pryi̯éxau̯ i̯a u nóčy f subótu, pakl'íkau̯ i̯ei̯é, pai̯éxau̯ da báćuška, ^{u}žó byłó aʒinátcać ćasóu̯. báćuško káže: ćahó u̯u nóčy xóʒiš? i̯a kažú: xačú, kab báćuško métryḱi ^{u}vydau̯, hétai̯e ʒéu̯ḱi. i̯on káže: ńe dám, baćḱé prašíli, kab i̯a ńe dáu̯. i̯aná stála̯ płákać, stála prašić báćuška̯. to báćuško dau̯ métryku. i̯a báćušku zapłaćíu̯ za hétai̯o rub́él. a u̯ druhúi̯u subótu skazáu̯ i̯ói̯ pryći u̯u Karélicy.

a i̯a pryi̯éxau̯ z dómu s svai̯hó, i zabráu̯ i̯ei̯é, pryvós da svai̯é xáty. a na zán̯trai̯o sabráu̯ lužéi̯, pryvós muzýku, pai̯éxou̯ dȯ damátou̯skaho báćušku̯, i žéenćáu̯šo. dak i̯ei̯é baćké u źve ńežéľi dačúľiše, štu u̯žó i̯aná zámuš výšla̯. žyľi my tam try hódy. i̯ek i̯amú tréba byľi hróšy, i̯ei̯é báćku, tu i̯ȯn pryi̯éxȯu̯ da ḿeńé: dai̯ mńé hróšei̯ zapłaćić u kanceláru̯i̯u i̯i i̯éć ka mńé, búźem žyć rázəm. i̯a dáu̯ hróšei̯, i pryi̯éxaľi šudý, i davái̯ być. pabýu̯ i̯a źve ńežéľi, hóńić ^{u}wón. iźí, káže, vón. davái̯ ľiese sa mnói̯u. dúmai̯u i̯a: otó ná ľixo. dau̯ ṕetnáteać rublóu̯ hróšei̯, i ńimá hźe žyć. pryšóu̯ i̯a šudý, da Baráćina, zhaźíu̯šo i̯a słužýć ž žóŋkai̯u. pasłužýu̯ i̯a hőt, tréba i̯emú znóu̯ hróšei̯, iźé, próšić: dai̯ źéšeć rublóu̯ hróšei̯, dy iźí, búźem žyć rázəm. i̯a kažú ńe i̯ći, a žóŋka káže: paźém. nó, iźém. žóŋka žyćé tám. pry svai̯úm báćku, a i̯a tút, u dvaré. pabyľi my u i̯ahó try hódy: von ^{u}wyľirái̯éeše. napi̯éesa harélki, i cáłu noč kryčýć. dúmai̯u i̯a: što éto búźe z héstaho? dak^{u}ȯl ty ḿeńé búźež hańáć vón. dy kažú: astáń Bóže u vóľi, što búźe, tu búźe, i ćepér ńe pai̯dú s xáty. aźín ras pryšóu̯ i̯a z dvará u véčer i ľóx (!) na łóšku, i lažú. ćúi̯u, iźé s karčmý, pi̯ány, i kryčýć: výženu vón, braźáhu hétaho. a žóŋka súče ńići, dy káže: iźé u̯žó, káže, báćko. ustavái̯, bu, káže, z za paróha i̯eg dáść čymńibúć, tu ńe u̯stáńeš. dúmai̯u i̯a: ńe u̯žó práu̯dy, adrázu zabi̯é? a ńé, búdu ležáć, što Bóh ńe dášć. i̯ek vai̯šóu̯ u xátu, tak i kryčýć: vón złóźei̯, braźáha ty. i̯a u̯ustáu̯, kažú: ćixo, ńe kryčý, kaľí napíu̯šo, to laš spáć. i̯ȯn ľaré za łóško, i ćáhńe vón. i̯a u̯ustáu̯šy, da v adnú mórdu, da v druhúi̯u mórdu, a v i̯ahó była u̯ rukáx dubóvai̯a̯ kúla̯. i̯a adabráu̯ hétui̯u kúlu, da dva rázy i̯amú i̯ek šćahnúu̯, to i̯aná ṕeretamáłaše. tu i̯a u̯ šéńi, a u̯ šéńax kúla žarón stai̯áło kaši̯ó. i̯ak ušáu̯ i̯a tói̯o kaši̯ó, tu datól ľíu̯, pakól sam zmóxšo. léže i̯ešče ľiese, i̯ešče máło i̯emú. tu i̯a i̯ahó, vzáu̯ léi̯cy, da źvezáu̯ i̯ȧhó. tahdý u̯žó ľíu̯, kőlka̯ sam xaćéu̯. pósle hétaho bói̯u, ṕeranačaváľi, pašóu̯ i̯on u̯ karčmú. pytáeesa žydóu̯ka u̯ i̯ahó: no a štó, búźe vyľirácse s xáty, Aléš? múšić ńé, atkázyvai̯e žydőu̯cy, zaľíu̯ čýsto. skažý arandárko, i̯aḱim parátkəm i̯ehó ^{u}wýhnać. a i̯aná káže i̯amú: vaźmí u xáće ^{u}wýstou̯ źéry, i vými vókna̯, to i̯ȯn sám výľereese. ty s xáty vókna i źéry mái̯eš právo výńać, bȯ xáta̯ tvai̯á, a i̯on ńexái̯ šaźić sabé u xáće, kaľí xóće. ále (!) ńe bóš, ńé u̯šéźić. pryxóźić i̯on s karčmý. da havóryć na svai̯ú žóŋku: iźí bábo s xáty k sušédu

na patsúšeẑi. a i̯aná atkázvai̯e: čämú? i̯a s xáty vymu ẑéry i vókna, xai̯ mai̯á xáta búẑe b́eẑ ẑ́arėi̯ i b́ez akón. a i̯a i̯dú u xátu. ^{u}vai̯šóu̯ f xátu, da pytái̯ušo: štó ^{u}wy havórycé tút? a žónka i̯ahó atkázvai̯e: a ^{u}wót xóče ẑéry i vókna f xáče pos^{u}wymáć, a mne káže iéí na patsúšeẑi. i̯a pryšóu̯ da i̯ahó, dy kažú: xto tab́e kazáu̯ héto hédak rab́ić? káže: i̯a byu̯ pat karėmói̯u, i pažáĺu̯šo urátńiku, i urátńik mńe kazáu̯, kab i̯a hédak zrab́iu̯. i̯a nastáviu̯ kuiák i havarú: vymái̯ ẑéry, i vókna, suḱinsyn, padléc, ammánščyk, ašukáńec. i̯ag hróšy bráu̯, dak tahdý byłó dóbre, a ćepér užó ḱépsko tab́é. i̯a tab́é zárazs i̯ag dám, tu ty ńa výležeš z hétai̯e xáty. padúmou̯ i̯on, padúmou̯: ńé, ńičóho ńe zrablú. pai̯dú i̯a da Naváhrutka, da šlédovatela. pakažú i̯a šlédovatelu svai̯é pabói̯i. tu i̯ehó zasúẑeć v astróx. i pašóu̯, napisáu̯ prešėńi̯o, padáu̯ šlédovatelu. ćéras skólko ẑón u̯zyvái̯uć nas da šlédovatela. pryšĺi my da šlédovatelu̯, raspytáu̯šo u̯u i̯ahó, a pótym u ḿeńé. ćéras sk^{u}ólko ẑón iznóu̯ šlédovatel pazyvái̯e nas iznóu̯. dúmou̯ i̯a dúmou̯, što to búẑe z hétaho, ḿeńé zasúẑeć v astróx. da u̯záu̯ rub́él, da pašóu̯ u̯ karėmú, da kĺiknuu̯ i̯ahó, pastáviu̯ butélku harėlki, ^{u}wýpiĺi, dy kažú: ^{u}ot báćko, pamirėmšo s tabói̯u, što my búẑemo pa sudóx valačýcse. pai̯éxaĺi da šlédovatelu̯, pamiryĺiše. pryi̯éxaĺi at šlédovatelu̯, i̯a i̯ahó pakinuu̯ u̯u dóma, a sam pryšóu̯ da dvará služýć ž žónkei̯u. byu̯ i̯a u dvaré čatéry hódy. pašóu̯ i̯a da i̯ahó: ći daší mńe pólo. tói̯o, što ty apisáu̯ mńe? ńé, káže, ńe dám. nu dóbre, ńi daší? ńe dám. vot i̯ek mńe búẑe ḱépsko u dvaré ž žónkai̯u, to i̯a pryi̯édu da ćeb́é u xátu, i búẑem žyć rázem. i̯ek paẑaržú ćeb́é f svai̯ix rukáx dóbre, tu ty ńéxaće addaší mńe pólo. padúmou̯ i̯on, padúmou̯: tu b́ary. ći stó. vzáu̯ i̯a svai̯ú čáść, stáu̯ ẑére^{u}wo ^{u}vražić, pastáviu̯ svai̯ú xátu, i výbrau̯šo z dvará f svai̯ú xátu, i stáu̯ žyć, i tymčásem i ćepér žyvú. dabrá u vóčy ńa báčyu̯, a hóra pahlaẑéu̯. ẑéci mai̯ýe, tói̯o pamré. tói̯o róẑiese, tréba hróšy báćušku, i dókteru. tymčásem Bóhu ẑákăvać za prabýty čás, i̯ak perežyłóšo, tak i dóbre. što naznáčeno na radú, tu ńe prapi̯éš na ńadú. žárkai̯u i̯ískra fšo pólo spáĺić, a pótym i samá zharýć. ńi kapái̯ pat ḱím i̯ámy, bu sám u^{u}wáĺišse.

29. ^{u}Ot kaĺi ćełaćék pai̯éẑe u ĺés pusćáć ẑére^{u}wo na xátu, dy havóryć: hák, ńexái̯ búẑe ták (i̯ek śekuńé, dy hák). kab Boh dáu̯ ušó šancau̯u̯ało, kap kúryca i̯i i̯ei̯cá ńe zhub́iła. i̯ek šsecí pérsui̯u xvai̯ínu, kaĺi ńe zaćíšne, to héto dóbre. a kaĺi zaćíšńe, tu ńa búẑe

bráć. bo héto beseaśl'iraja. usažąusy i̯ei̯ú u xátu, to héto búže éóngle l'ipsko. i l'ipsko. uéra i̯ei̯ú pakínué. pᵘóiže šéč druháiu. i ᵘwyšeče i̯ix sóvak. i̯ek sóvak rýšek xvaiin, tu u̯žó búže xáta. tahdý u̯žó, kali bahatý, zakóh i̯epraká, pryjéżė šmat harëłki, kl'iče lužéi̯, častúie lúži, i i̯ený i̯emú i̯édué pa xátu, pryvóžeć žérevo. héty čeławék castui̯ i̯ix, a pósle róbić xátu. zróbić i̯ek rás, tadý kl'iče sušéžeu̯ u xátu. i̯aný ńeséé s sabó̯iu pa karáłečku xl'éba, i ľarúć šéancónaie i̯eréý pa pátoccy, i čitsiiné, kab Boh dáu̯ haspadár žyu̯ u̯ hétui̯ xáce, kab héta xáta staiáła i zhńiłá na ḿescy stói̯ačy, i kap pa vókna e žénda ałízła[1]*. čałaŕék hétaie xaty staᵘwłáie butélku harëłki na stół, i piué. i héto nazyváiecse uxóžiny.*

30. V adnóm ḿescy byu̯ l'édny čeławék, alé i̯ón éel'iki šydár (xto sútki i̯ak'ėiu uméie havaryé). i̯ahó tąki ia nazyváli pa i̯iméni, alé i̯ahó nazyváli Sydaróm. ažin rás zapróx i̯on kabýłu svai̯ú i paiéxau̯. i̯éže da.. i̯éže, a kabýła i̯ahó byłá błaháia (xudáia). pryi̯éxau̯ i̯on na hrébla (hže u bałóće da zróbež daróhu, nakidai̯ué xłúda smát (xłud: gatéńžo, halió). a na toi̯ xłúd navóžvai̯ué paskú, i na abápoł hétai̯e hrébl'i kapái̯ué kapańicy, héto nazyváiecse hréblą). pryi̯éxau̯ Sydár na hetui̯u hréblu, i dúmaie sabé: pai̯édu i̯a u̯u bałóto, a móže s kahó pasydarúiu. i pai̯éxou̯. i̯ăk u̯iéxou̯ u bałóto, kabýła błaháia, ėzałá i uhrázła. i̯éže pᵘop párma kóńmi s svai̯ím xurmanóm. i̯ăk uhléžeu̯ Sydár, što i̯éže pᵘóp, prybéh na hréblu, pakínuusy kabýłu a hrazi, šápku žńáu̯. i prósić, káže: báťuška, pamažy, ne bóće, od zjéxau̯ u bók z hrébl'i, i u̯hrázła kabýła, pamažéče ᵘwyéhnué. káže póp na svai̯hó párapka: źl'éš, paźi pamažý. źles párabok i pašl'i dvúx. éahal'i, éáhál'i hétui̯u kabýłu, ńii̯ák ńe ᵘwyéhnué. pryxóžić pop da i̯ix, káže: ii̯ i̯a pamahú tróxe. stau̯ pamahác im. i u̯šó róu̯no ia ᵘwyéchnuli takí. káže póp: trébą pabl'ikeé báls lužéi̯. a Sydar atkázvaie: dáiče mńe svai̯é kóńi, i̯a paiédu u hétui̯u vósku, pryvážu čałaŕék š čatéry. káže pŏp: ᵘważńi, tól'ko ne bá́uše. Sydár šéu̯ na papóu̯u̯y kóńi, i pai̯éxau̯. a pᵘŏp s párapkᵘom stai̯e kála hétaie kabýły. a Sydár ńe i̯éducy pa lúźi, a paiéxau̯ da papóu̯ahoo dómu. i̯ek pryi̯éxau̯, dy káže na papóu̯u žónku: mátuško, kazáu̯ báťuško, kab ᵘwý dal'i mńe fše svai̯é hróšy, kól'ko u̯ vás i̯eść i i̯esć tak čeh kap pazýčyl'i, bo báťuško béré dvŏr

[1] Patrz Polona I. 1.

v aréndu ćeĺḱi, dag hróšei̯ tréba smat. báťuškava žónka dałá i̯amú svai̯ix paé týšeč, i ńi dalóko tam byu̯ dvór, pasłá i̯aná u toi̯ dvór, pazyčyłu̯ u tahó pána paé týšeč i dałá. héty Šydar zabráu̯ hróšy i pai̯éxau̯. pryi̯éxau̯ tudý, hʒe i̯ehó kabýłu̯ uhrázłu̯, a báťuško stai̯íć s páropkam, dy káže: štó ty zabáŕiu̯šo hédak dóu̯ho? dau̯ hʒé, káže, prašiu̯, prašiu̯ lužéi̯, ńii̯ák ńe dapraśiu̯šo. búʒem ćahnúć u tróx, paprabúi̯em, móže ᵘvyćehńem, a móže ńé. i̯ak stáli i̯ený pa prúʒe u̯sé tróx ćahnúć, u̯záli i výćehnuli. báťuško pai̯éxau̯ s páropkam da svai̯hó dómu, a Šydár da svai̯hó. pryi̯éxau̯ báťusko da dóma, ᵘvy-xóʒić báťuškava žónka i pytái̯ecse: a či ćaĺḱi toi̯ dvór, što báťusko u̯záu̯? pažirái̯e báťuško u vóčy: i̯aḱí dvór? a hétos pryi̯ehʒáu̯ Šydár i kazáu̯, kab i̯a dałá hróšy, kóĺki svai̯ih byłó, i̯ešč tak ćéle kap pazyčyłu̯. u̯ ḿeńé svai̯ih hróšei̯ byłó pat týšeč, a paé týšeč i̯a pa-zyčyła i dałá i̯amú. káže báťuško: vot dúreń, vóž báťuškova žónku̯, alé dúreń. hʒéž my i̯ix sýščem, i̯ónzož ḃédny saušén, dy ńičóho...[1] *na záu̯trai̯o báťuško káže na párapku̯: zaprahái̯mo kóńi, pai̯éʒem šukáć Šydará. my i̯emú učóra kabýły pamaháli ćakáć, a i̯on (!) pryi̯éxau̯, da mátušku tut ašukáu̯. zaprahli kóńi, i pai̯éxali. i̯ešo i̯é-duć pa ćóskax i pytái̯ucse, a pótym dapytáliše. báťusko zlés, dy i̯ʒé u̯u xátu. a Šydár i̯ăk uhléʒeu̯ praz aknó, štu báťuško i̯ʒé, šápku sḱinuu̯ z hałaᵘvý, a žónčynu xústku zaŕazáu̯ na hółou̯, i žónčynu spadńicu złažýu̯, i žónčyn kaptán ažanúu̯ i vʒau̯ u rúḱi šekáč i šečé u karýće kartópli šŕinám. báťuško vai̯šóu̯ u xátu i pytái̯ecsa: héto šydaróu̯a xáta? héto, atkázvai̯e šydaróu̯a žónku̯. a ćahó ᵘvy xóčeće? i̯on učóračy i̯éxau̯ hréblei̯u i zi̯éxau̯ u bók z hrébli, i i̯ehó kabýła uhrázłu̯ i i̯on nas papraśiu̯ ᵘvyćehnuć. i my ćaháli i̯ei̯é, i ńe výćehnuli. tu i̯a i̯amú i̯ag dóbremu dau̯ kóńi svai̯é, kab i̯on pai̯éxau̯ u ćósku, i papraśiu̯ lužéi̯. a i̯on ńe i̯édučy u ćósku, da pai̯éxau̯ da mai̯hó dómu, da u̯záu̯ fše hróšy zabráu̯. i̯a ńi ćédai̯u sam, što će-pér rabíć. či ᵘvy addašćé mńé, či ńé? žónka šydaróu̯a zaśmi̯ái̯ašé, dy káže: hʒe my vóžńom vam addáć, kali i̯i i̯ahó ńimá u̯u dóma. a i̯on stai̯íć kále karýtu̯ i šečé kartópli. báťuško i̯ehó i ńi paznáu̯. pytái̯ecse báťuško u i̯ehó žónḱi: a héto što za kabéta? a žónku̯ šy-daróu̯a atkázvai̯e: héto dačká mai̯á. báťuško havóryć: tréba mńe i̯ei̯é zabráć, ńexái̯ aná mńe atslúžvai̯e hétyi̯e hróšy. žónka šydaróu̯a*

[1]) Tu brakuje jakiegoś wyrazu.

havóryé: ľeréé. ržaṷ báťuško na ṷós i parós hétuịu dačkú. a héto ie dačkú, a samóho Šydará. słúžyé Šydár u báťuška za źéṷku. aźin rás pryịéraṷ małady ćałaćék u svéty, da báťuškavy dačḱí, i havóryé: vot ịa zaiúšo, xóé mużyčku užáṷby zámuš, alé káb ịaná mne u butélku naseáła i ne rażľiłóšo. dúmaịe báťuška"va dačká: ịa ne zrablú hétaho i nixtó ne zróbié, héto ne kaľéčaịa rabóta u butélku seáć, a mušćynskaịa. ṷżała i atkazáłaše. pytáịeese báťuško u svaịix słužának: a móže "wy katóraịa naseyé u butélku, to héty małady vóżne zámuš vás. atkázvaịe Šydár: ịá, káže, naseú. dúmaịe báťuškava dačká: ne ṷżó práṷda słužánka hédak zróbić? vót ịoị búźe šćáśćo, ịag héty małady vóżne. ćadóma mušćyna, a ịaný dúmaľi, što héto źéṷka. dak ćadóma ịăk mušćyna, tak ịon butélku pastáviṷ, ịek prymerga"wáuśo, i naseáṷ. héty małady káže: ịa búdu brać hétuịu słužánku. i daváị żeńiese ź ịéịu. naṅaľi muzykáṷ tróx, a tyịe muzyḱi da ṷśé try braté ródnyịe. i źvenčáľiše, huláịuć, a muzyḱi hráịuć. ịăk pryšłá táịa hażina, štu ịix tréba vešéi spáć, dak ịágzoś ịaný póịduć spáć, kaľi ịaný abúdva mušćyny. to héty Šydár dúmaịe: ịak tut vykrvéiese ad hétaho? tak užáṷ, daváị durńéć, tu tahó ṷ hóloṷ, tu tahó, výšeṷ, báťuškăvo humnó zapaľiṷ. ṷśé kryčáć: zdurnéła maładáịa. vzáṷ báťuško pa"wyhańáṷ ṷśú drużynu. idúć muzykánty, dy havórać: ah ńeščáśćo nášo, kółka hráľi, i nixtó ne zapłaćiṷ. vażńém xaćá báťuškoṷ vúleị s pčółami. i pryšľi i ṷarúć. a hétaịa maładáịa, ịek výskačyła dy u vúľịi léhła. tréba papášći hétym muzykántam " héty sámy vúleị. ńasúć, dy havórać: ńešto ćáško, músić (!) šmat módu tut. a ńa módu, da Šydará ńasúć. héty Šydár léžečy u vúľịi, ịek adńašľi muzykánty ćorź źéé, tak ịon pamálenku haváryé: stóị. muzykánty havórać aźin da (a)dnahó, káže: brać, hóńiese ńexto. tag druhí ras Šydár léžečy u vúľịi: stóị. ịaný użaľi, ḱinuľi héty vúleị, dy "uééḱi. héty Šydár pašóṷ aźin u nócy ćeraź ľis. iźé dak iźé, čúịe piščyé parašá ńéhźe. ịon daráị iéi. pryxóźić tudý, hźe hétaịo parašá piščyé, dak parašá u ịame, i vóṷk tam. a héto ịama byłá, aźin pan výkapoṷ ịáma hłybókuịa i "ukinuṷ tudá parašá, i pryḱidaṷ hétuịu ịámu łómom, i hétaio parašá ịek stáne piščáć, tu vóṷk iźé na héty pisḱot, i ịek pryźe na héty łóm, dy u"váliesa u hétuịu ịámu, parašá zadúšyé, a sam sźźié. tu héty pan pryźe, dy zastrélié u ịáme vóṷka. a héto idučy Šydár [illegible] na éty pisḱot. vóṷg zadušyṷ "žó parašá, i śe-

ʒ́ić u i̯áńe. vžáu̯ Šydár ćeróu̯kai̯u vóu̯ka za šýi̯u, i ŕeʒ́é napróću̯ tyx muzykántou̯. pytái̯ucsa i̯aný: što ŕeʒ́éš cełaŕék? vałóu̯skaho markačá. pradái̯ nam. ći vy kúpiće, i̯on daraĺí. što i̯emú za ceńú? trýtcać rubłóu̯. aʒ́ín z druĺím havórać: adnák my fśe trý braté słažémšo pa ʒ́éśeć rubłóu̯, i zabarém. dóbro búʒ́e da (a)ćéc pusćáć. užaĺi i zapłaćiĺi. pryvóʒ́eć da xáty, stáršy brat káže: śahóńa héty markáč ńexái̯ z mai̯ími aćéčkaḿi perenačúi̯e. puśćiu̯ da svai̯íx aćéc, a na záu̯trai̯o ráno pašóu̯ pahleʒ́éu̯, ći pamarḱitaváĺi aćéčki. i̯ak atéyńái̯e xĺéu̯, dak héto vóu̯k šaʒ́ić u̯ paróže, a aćéčki uśé padúšany. áx, káže, ná ĺixo mńe, na štó i̯a puśćiu̯, hétož vóu̯k. múšić buďu maučáć, ńexái̯ vóžmuć i i̯aný, i i̯íx aćéčki ńexái̯ padúšyć. pryxóʒ́ić šeladóršy brat y káže: no a štó, pamarḱitaváĺi? pamarḱitaváĺi. nu u̯žó i̯á vaźmú. ḃerý. u̯žáu̯ paćóu̯ u svoi̯ xĺéu̯, i puśćiu̯ da aćéc. za ńóč šeladóršo(h)o bráta padušýu̯. na tréćui̯u ńóc pryxóʒ́ić mény brat, pytái̯ecse: no a štó, pamarḱitaváĺi tvai̯é? pamarḱitaváĺi. dai̯ mńé, ńexái̯ i mai̯é pamarḱitúi̯uć. u̯žáu̯ i paćóu̯. za ńóč i tréćaho bráta aćéčki padušýu̯. pryšóu̯ i̯on da šeladóršo(h)o: héto, káže, vóu̯k, padušýu̯ mai̯é fśé aćéčki. a tvai̯é? i mai̯é, káže, padušýu̯. paʒ́ém da stárša(h)o bráta, papytái̯emšo. pašĺí. a tvai̯é aćéčki žýu̯y, ći ńé? a u̯ášy? atkázvai̯e stáršy brat. nášy padúšeny. i mai̯é padúšeny. nú, súḱinsýn, paʒ́ém šukáć i̯ahó. tak pašĺí uśé tróx. pytái̯ucse tu u̯ tói̯ ćóscy, tu u̯ tói̯ ćóscy: ńéḱi ćałaćék pradáu̯ nam markačá, kazáu̯, što héto vałóu̯sḱi, a héto ńe markáč, alé vóu̯k, i̯on nášy fšex tróx aćéčki padušýu̯. lúʒ́i stáĺi śḿei̯ácsa: éto ńe i̯ináćei̯, i̯ag éto Šydár, i̯ón u̯uḿéi̯e hédaḱii̯e štúḱi rabíć. pytái̯ucse i̯aný: a hʒ́e i̯ón žyvé? a lúʒ́i pakazáĺi i̯im: ón tám, u tói̯ ćóscy. pašĺí i̯ený, dapytáĺiše i̯ehó xáty, vai̯šĺí k i̯emú u xátu, pytái̯ucse: héto tý Šydár? i̯á. čamúš ty nám vóu̯ka pradáu̯ za markačá? i mńé pradaĺí lúʒ́i za markačá, a i̯á u̯ám. aʒ́ín da druhóho havórać: što i̯emú rabíć? zapłaćí nam za nášy aćéčki. atkázvai̯e Šydár: óhohó, i̯ak stánu i̯a u̯am fśém płaćíć, tu na śééće i hróšei̯ ńe stańe. a stáršy brat havóryć na hétyi̯e: ńimá ź ím što havaryć. vžać ḿéx, usaʒ́ić u ḿéx, i zańašćí na réčku, i prašéč łót, i puśćić i̯ahó pad łót, ho u̯žó šmát i̯on łuʒ́éi̯ paašúkvou̯. atkázvai̯e Šydár: što xóčeće, tóje rabééće, i̯a aʒ́ín, a u̯ás tróx. užéĺi u ḿéx i pańašĺí na réčku, paia žýĺi na lóʒ́e. ḃedá, štu sakéry ńimá, ńimá čym pałónḱi prašéč. káže stáršy brat na šeladórša(h)o: paʒ́i u hétui̯u ćósku, pazýč sakéry.

i̯á. káže, ńe pai̯dú. ńexái̯ i̯ǯé ḿénsy. a ḿéńšy atkázvai̯e: pažém ǰše tróx. pakínuľi Sydará u ńaxú. zaŕazáľi i̯ehó, i pašľi pa sakéru. i̯éže pan ćećerykóm. héty Sydár krycejé u ńaxú. káže pan na xurmaná: zatrymái̯še, xtó to krycejé. a xurmán atkázvai̯e: čałaćék u ńaxú zaŕázany. i i̯on krycejé. Sydár: a gváłt, ratúi̯će, ńe znái̯u ńi čytáć, ńi pisáć, za karala ałbirái̯uć. źľés pan s svai̯ix sánek, dy káže: cyłáš cełaćéc z ńaxú. šáć na mai̯ix sáńax, dy i̯éć. a i̯a u̯ulézu u héty ńéx. i̯a znái̯u čytáć i pisáć, tu i̯a búdu karalóm. Śydár šóu̯ na pánsk̄ix sáńax. i pai̯éxou̯ s xurmanóm. a pan uľés u ńéx i šážáć. pryi̯ašľi hétyi̯e try bratě sakéru, výšekľi pałónku, i u̯kínuľi héta(h)o pána, dy i̯dút da xáty i havóraé: nú, káže, xoć pahaqau̯áľi, alé Sydará spráťaľi. užó ńe búže lužéi̯ ašúkvaé. idúć, idúć daróhai̯u, Sydár abi̯érau̯, hže i̯emú tréba, i napróćiu̯ i̯ix i̯éže. káže na xurmaná: pamaléi̯ kóńi. xurmán i̯éže pamaléi̯, padi̯ahžái̯uć pad hétyi̯e try bratě. krycejé xurmán: héi̯, na bók. aný sxiľiľiše i i̯edaé památai̯. ažin. ḿéńšy brat káže na hétyi̯e: éto Šydár pai̯éxou̯. a šeladóršy atkázvai̯e: kudá i̯on pai̯éže, i̯ónžo z vadói̯u pai̯éxou̯. a stáršy brat havórycé: zdai̯éese i̯ón. adnágžo i̯eščé bľisko, papytái̯mošo. i pytái̯uese: atkúl vy panĕ? Šydár káže na xurmaná: stói̯. xurmán spyńiu̯šo, Sydár havóryé: na štó u̯am, atkúl my, xažéc šudý. patxóžćé i̯aný, takí paznáľi, što héto Sydár, i havóraé: atkúl ty u̯žáu̯šo? myš ćeb́é u̯tapíľi. atkúl i̯a u̯žáu̯šo, atkázvai̯e Šydár. wot i̯ak vy ḿeńé ukínuľi, dak i̯a papáu̯ i̯ak rás na étyi̯e sáńi. xurmán šežéu̯ na i̯ix, čećóro kóńei̯, hétyi̯e sámyi̯e zapréženy. dak xurmán ńeńé praz hésta pałónku i u̯ýmeu̯u̯. havórqé i̯aný: a kab héto my uskóčyľi, či papéľib hédakii̯e kóńi? oi̯oi̯ói̯, atkázvai̯e Šydár, katóry parót uskóčyé, to ľépšyi̯e papažé kóńi. pašľi i̯aný da tói̯i pałónki. dak ažin pére(d) druhím špašái̯uése, kab héto na péret uskóčyé. i̯ek uskoeyu̯ ažin, pótym druhí, a pótym i tréći, ežaľi, patapíliše. i̯aný xaćéľi Sydará utapíć, a Sydár patapíu̯ i̯ix. š Sydaróm ńímá sto zacapíesa. hółomu razbói̯ ńe šumíć. pasłóćicu̯ havórycse: hóły i̯eg b́íč, a u̯óstry i̯ek ḿéč.

31. V adnóm ḿéšće čełaćék xvaréu̯ hadóu̯ sa trý. stau̯ i̯ón ́éhžić da daktaróu̯. lacyľi i̯ehó, lácyľi, i ńi mahľi ńii̯ák u̯ýlečyé. ižé ažin ras i̯ón u ḿésto, strećáŭ i̯ehó čełaćék i pytái̯ecsa: kudá i̯ižéš cełaćék? idú da dóktoru̯. štó ty ńezdaróu̯? ńezdaróu̯, káže. dau̯nó ty xvóry? ó, káže, dau̯nó. u̯žó try hódy, i̯ák i̯a xvaréi̯u. a kudá

ty ćepér iźéš? paidú, káže, na scášćo ješčé da dóktary. harórýé jamú héty čełaŕék: naprásno ty tráćišše. ćebé daktaré ne vyléčać. ćerńiše da xáty, i skažý žóncy, nexáj smórhaje ĺišćo z baćéńie i taŭé várýć, tu ty búźeš zdaróŭ. héty čełaŕék, jäg zaćétečku (jäg zaćétečku: jäk skazáŭ, tak skóro) ćérnuŭšo da xáty, skazáŭ žóncy, kab ĺišćo z baćéńie šmórhała i varýła jemú. žónka stáła šmórhać ĺišćo i varýć, i jon staŭ jéšći, i stáŭ vyzdaróŭĺivać. jón hédak jeŭ ĺišćo cáły hŏt. tréba ras byłó jemú papášći u ḿésto. pytájecsa dóktor aźin, uhléźeŭšy: štó ty, zdaróŭ? káže: zdaróŭ, Bóhu źákavać. xto ćebé vyléčyŭ? čełaŕék káže: jaki, ja ne znáju. xaźi ty śudý. klíknuŭ k sabé, zaróŭ jehó u svój dóm, káže: ja tabé dam lakárstva ješčé. dy dúmaje dóktor: čým ty vyléčyŭšo hédak? my ŭšé kazáĺi daktaré, što ty žýŭ ne búźeš, a ty výlecyŭšo. rádby ja ćédać, jakája u ćebé baléšć. užáŭ hétaho čełaŕéka u svajóm dóme zaréžoŭ, i daváj raźbirác. jäk stáŭ jehó raźbirác, dak hétaho čełaŕéka stáło sérco hnišći. jak jon staŭ ĺišćo z baćéńie jéšći, dag hétyje ĺistké saźiĺiše na sércy i ráńy stáĺi zahóiŭĺivacse. tahdý dóktor skazáŭ: ót, xoč čełavéka paraŕóŭ (!), alé znáju, jakája baléšć.

32. V adnóm ḿésecy páśčiŭ xłópec całé. pasé, dak pasé, pryšłóšo u ćéčer hnáć, dag ńimá ča(h)ó. jón daváj šukác. šukáje, šukáje, i nóč jahó apanavála. pryxóźić jon da xáty, báćko pytájecse: a hźe vałé? a jon káže: zhuĺíŭ. a hźé ty páśviŭ? tam i tám. báćko jeg začáŭ jehó ĺić. iźi šukáj. (h)éty xłópec i pašóŭ u nócy šukác. xóźić dy xóźić pa ĺése, i ńimá vałóŭ. báčyć jon, harýć ahóń v adnóm ḿésecy. dúmaje jon: paidú ja da étaho ahńú. pryxó(źi)ć da ahńú, dak tám śeźić čełaŕék kólky. dak janý čáĺi, dy poŭćakáĺi ad ahńú. a aźin čełaŕék astáŭšo, dy pytáecsa u jahó xłópec: atkúl vy lúźi? na štó tabé? atkázvaje čełaŕék. čahó ty šukáješ? ja šukáju vałóŭ, páśčiŭ, dy zhuĺíŭ. a héty čełaŕék harórýć jamú: ty znáješ ḿené? jon káže: ńé, ne znáju. ja tvój brat stáršy. a xłópec atkázvaje jamú: u ḿené ńimá stárše(h)o bráta. ja sámy stáršy. a jon atkázvaje: ńä tý stáršy, a ja stáršy. náša máći jeg byłá źéŭkaju, dy ḿené ḿéła, tó janá ne xaćéła, kab jój brýtko byłó, bo janá ješčé źéŭkaju byłá, tu janá pašłá u śvińý xĺeŭ, i tam ja raźiŭšo. a máći dúmaje: ḿené ńixtó ne búźe ćédać, što u ḿeńé byłó źićá. ja pryŕadú jehó z śvinóm xĺeće, dag za nóč śvińe źźadúć. tu máći ḿené pryŕełá, tu ḿené śvińe razadráĺi i źźéĺi. a my héto ja

lu̯ži, štu pa léše xóžim, pa u̯šeláknu̯ pustýni, a my dúšy, katóryi̯e naxryšcenyi̯e umiráu̯ué. tu hétym dúšam tréba xažić pa pustýni tryi̯cat try hódy. a xłópec pytái̯ecse: štož vy i̯eščé? ničó(h)o ńe i̯emá. tólki tým my žýu̯y, katóry čełaćék sažíesa abédac, ći šńédac, da ńe peraxryščiesa, dy i̯éšč. tu my pry hétum čełaćéku prypiráu̯i̯emšo, to my hétym i žýuy. pryžeš da xáty, i skážeš máćary, što tvai̯hó stárša(h)o sýna i̯a báćyu̯ u léše kále ahńú. i̯ix tam kölka čałaćék byłó. tu i̯a i̯ek pryšóu̯, tu i̯aný pou̯ćakáli, a tvoi̯ sýn astáu̯šo, a moi̯ brát. to máći tabé łóškai̯u pa łbé dašé za hétai̯o. a i̯ei̯é dušá za meńé atpakútui̯e. iží na tói̯o i na tói̯o mésco, i zai̯mái̯ vałé, i̯aný tam i tam xážeé. héty xłópec pašóu̯, zańáu̯ u̯ałé, pryhnáu̯ da xáty. báćko pytáecsa: a štó, u̯ot i našóu̯. iží, búžem ćećérać. i šéli će-ćérać. xłópec havóryć ćećérai̯učy: mátko, ći i̯á stáršy u̯u ćebé, ći byu̯ i̯ešćé u ćebé ažin syn? a máći atkázvai̯e: da ńé, synók, ty stáršy, i meńé bölš ńe byłó. a xłópec havóryć: štó ty havóryš, ńa bái̯iš, byu̯. a máći káže: i̯éš, kali i̯áši, a to dám záraz. a xłópec atkázvai̯e: za što dám, u ćebé byu̯ xłópec. dak máći łóškai̯u da pa łbé. ćty xłópec stau̯ płákać. a báćko káže: što ty zdúmau̯ šahóńna, i̯akóho stárscho sýna stau̯ havaryć ty? xłópec atkázvai̯e: i̯a šahóńna šukáu̯ u̯ałóu̯, i u̯uhléžeu̯ ahóń, i pryšóu̯ da hétaho ahńú, dak tam sažíć čełaćék kölka. dak i̯a i̯ek pryšóu̯, dak i̯aný pau̯ćekáli, a ažin astáu̯šo. i dau̯ái̯ i̯a pytácsa: atkúl vy lúži? dak héty čełaćék ska-záu̯: my ńa lúži, a my dúšy. i̯a tvoi̯ brát. a i̯a kažú: u̯ mińé ńimá bráta stárša(h)o, i̯a sámy stáršy. a i̯on atkázvai̯e: héto i̯a stáršy. meńé máći méła žéu̯kai̯u u šrinóm xlävé, i meńé šrine ižéli. skažy ty máćary, štu i̯aná za meńé atpakútui̯e. i i̯ek stáneš hava-ryć máćary hétai̯o, tu máći łóskai̯u dašé pa łbé. a máći atkázvai̯e: práu̯dy, i̯a méła žéu̯kai̯u. a mužýk havóryé: a štó, šélma, sahra-sýła na cáły u̯ék. ty dúmai̯eš z Bóhom začäpácsa? zau̯šúdy lúži kážuć: bez Bóha ńi da paróha, a z Bóhom xoz za móro.

33. Kali žyvuć (i̯)ešćé dva bratě, i ńi ženátyi̯e, i̯ek ažéńicsa stáršy, i̯ešé u i̯ehó u̯žó dvói̯o žééi̯, albo trói̯o, to méńšy brat káže: i̯a ńa búdu rabić na tvai̯é žéci. želémšo. a stáršy havóryé: iží pa lúži. vot idúé pa lúži, klikuué čełaćék šéšé, pryńesúé gárńec harélki, u̯ýpiué. dau̯ ćtyi̯e lúži cužýi̯e idúé u i̯ix kamörki, barúé šasnástku, gárńec, i pou̯ gárcu̯, i kvártu, i mérai̯uć: žýto, i̯ečméń, avós, kar-tópli, haróx, psańicu, b̈öp, saćećicu. i tahdý u̯žó z héstai̯e xáty

stáršemu brátu tréba vyďirácsu̯, bo héto hédak i sút súǯić. ménšy brat astai̯écsa u̯ xáće, u hétui̯, što báćko pastanaćiu̯, a stáŕy sabé stau̯lái̯e nóu̯u̯i̯u xátu. i tahdý źyvúć, i̯ak i̯im Bóx prykazáu̯. a drul̓íi̯e brató, kaľí aǯín słápšy, a druľí dúšy, dag hétaho aďiu̯ái̯e i ńi dai̯é źelícsa. pói̯ǯe héty u kancelárui̯u, padáść na sút, rázhoné abudvýx bratóu̯. dak dúšy brat, da i̯ baháty, ćedóma, i̯ek i̯ón haspadár, pradai̯é žýto, karóu̯u, i̯epraká pradáść, adnahó, a pe (!) cás i dvá, búǯe tói̯o i parašát s ćećóro pradáść, dak i̯on hrósy ... máe. i̯ek prýǯe na sút, dáść písaru rubló páć, staršyńú i stárastu harétkai̯u napói̯ić, tu sut súǯić za hétym brátăm. pastai̯ánne lúǯi havórać: xto máže, to i̯i i̯éǯe, i̯eg dóbre pamážeš, to i̯ dóbre paï̯ǯeš.

34. *Byu̯ aǯín pabudóu̯u̯any ćelaćék na hétum mésey, i̯ahó fa-míli̯a była Karéty. ǯatóšo fšo i̯ehó plenáá, i káľe i̯ahó stáľi zabu-dóvacse lúǯi, i stáľi nazyváć hétai̯o mésco Karéľicy. karéty: héto to znáčyć karéty, i̯ek i̯on byu̯ neaxái̯ny, ǯe što róbić, tó i̯on héto ušó ubrýǯiese, i na aćyšćić kaptaná svai̯hó, ći sápki svai̯é, tu i̯athoó prazváľi Karétym. a i̯ag zabudóvałošo kále i̯ahó šmat lužéi̯, dy dú-mai̯uć sabé: i̯ag éto nazváć hétai̯o mésto. syšľiše, pahavaryľi aǯín z druľím, nexái̯ búduć Karéľicy. i s tyx pór nazyvái̯uese Karéľicy. to to było dau̯nó, to éto lúǯi adnyj da druľím słaví peredai̯úć, i u̯śó ćepér lúǯi védai̯uć, maładýi̯e, što dau̯néi̯ było.*

35. *Éto róbicsa ćužýi̯e, i̯ek máći mái̯e daćkú, a u̯u daćki i̯eź ǯićá, znóu̯ daćká, a u̯ daćeynyj daćki dy i̯eź daćká znóu̯, to héto nazyvái̯ecse práu̯nučyšyno ǯićá. to hétai̯o ǯićá užó u̯yxóǯić trećai̯o pakaléńo. a užó hétai̯o ǯićá búǯe mec i̯ešće ǯićá, to užó sau̯śém ću-žói̯o. éto u̯u nás u ćećórtum pakaléńi žańicsu̯ móžno, užó to ću-žýi̯e sau̯śém.*

36. *Ot ńibyto žónka mužyká škadúi̯e: i̯ek výprau̯iła za kryžé, to i̯ nastáu̯iła bryžé (lepéi̯ ubérécse).*

I̯ak tryvóha, to da Bóha, a pa tryvóže, ǯákui̯ tabé Bóže.

Zau̯śúdy lúǯi kážuć: stárai̯ešše, to u̯úćyšše, a za dúrńa pa-mirái̯eš.

Pastai̯ánne lúǯi kážuć: Kín za sabói̯u, tu náǯeš péret sabói̯u.

Pryšóu̯ Ṕatrók, atpáu̯ ľistók,
a pryšłá Li̯á, atpáło dvá.
pryšłá Prečýstai̯a,
zańałá dy paćísnuła (zańałá ľistě).

37. *Słužýu̯ i̯a u̯ pána péršai̯o l'éto,*
zasłužýu̯ i̯a u̯ pána kúračku za l'éto.
mai̯á kúra pa dvaré xóẑić,
dv^{u}ór zaḿätái̯e, pána padvyšái̯e,
kryčýć: kudáx-kudáx.
słužýu̯ i̯a u̯ pána druhói̯o l'éto,
zasłužýu̯ i̯a u̯ pána i̯indýka za l'éto.
moi̯ i̯indýk: šałdú-bałdú,
mai̯á kúra pa dvaré xóẑić,
dv^{u}ór zaḿätái̯e, pána padvyšái̯e,
u̯šó kryčýć: kudáx-kudáx.
słužýu̯ i̯a u̯ pána tréćai̯o l'éto,
zasłužýu̯ i̯a u̯ pána káčku za l'éto.
mai̯á káčka gváče, gváče,
moi̯ i̯indýk: šałdú-bałdú,
mai̯á kúra pa dvaré xóẑić,
dv^{u}or zaḿätái̯e, pána padvyšái̯e,
u̯šó kryčýć: kudáx-kudáx.
słužýu̯ i̯a u̯ pána čäćvórtai̯o l'éto,
zasłužýu̯ i̯a u̯ pána baraná za l'éto.
moi̯ barán pa harám,
moi̯ i̯indýk šałdú-bałdú,
mai̯á káčka gváče, gváče,
mai̯á kúra pa dvaré xóẑić,
dv^{u}or zaḿatái̯e, pána padvyšái̯e,
u̯šó kryčýć: kudáx-kudáx.
słužýu̯ i̯a u̯ pána pátai̯o l'éto,
zasłužýu̯ i̯a u pána ćälátko za l'éto.
mai̯ó ćéle xvastóm ḿéle,
moi̯ barán etc.

38. *U̯ót ispat sádu réčyńka,*
ispat sádu býstrai̯a,
tam płyváło dva čałnóčki,
a tréći małói̯čyk.
aźin káže: ẑugčýno,
a druhí káže: rypčýno,
a tréći káže: sérce mai̯ó.

ći ńe pói̯ʒ́eš za ḿeńé?
a i̯aná káže:
ćahó u̯ ḿeńé pytái̯eš,
kaľi xáty ńe mái̯eš.
vaźmú ćeb́é u̯ ćužúi̯u,
pak^uól svai̯ú zbudúi̯u.
a zbudúi̯u xátöńku ź lipóvaho ćvétu,
a pastáu̯lu krai̯ śałá,
žyv́i ḿiła ćeśałá.
ćéreš čatýry budýnečḱi sakół vódu nóśić,
tam matúla sýna svai̯hó na v́ečéru próśić:
ar moi̯ sy̆nku, ar mői̯ Vaśílku,
pryʒ́i ka mńé xaćá na haʒ́inku.
39\. *Dʒ́eu̯čýna ḿileńka, patsúńše bľižeńko,*
búʒ́em havaryći, i̯ak na śi·će žyći.
na šyrókum póľi žýta ńe źža^uńići,
na u̯úžeńkum póľi snapóu̯ ńe znaśići.
^uu póľi u̯u póľi xátuńka stai̯áła,
tȯdá ḿeńé mátka zámuš addavála.
addái̯ ḿeńé mátko hóry kapáći,
i̯ag ź ńalúbym drúhom, za i̯im prapadáći.
hóry pakapáu̯šy, vaʒ́icy napi̯úśo,
za ńalúbym drúhom ślezáḿi zaľi̯úśo.
hóry pakapáu̯šy, śádu sapačýnu,
za ńalúbym drúhom na v́éḱi zaḱínu.
addái̯žo mńe mátko hőrḱi b́éleń i̯éśći,
i̯eg ź ńalúbym drúhom za stóľikom śéśći.
hőrḱi b́éleń i̯éu̯šy, sérco ṕerapáľić,
za ńalúbym drúhom hatőu̯ śv́étu zbáv́ić.
40\. *A ʒ́éš ty byłá, mai̯á ńe čužái̯a?*
za dvaróm brála lón abý ńe hulála.
a hʒ́éš ty byłá, zamarýłaśe?
na ʒ́iráu̯um mastú pravaľiłaśe.
a ńa čórt ćeb́é ńós na ʒ́iráu̯y móst,
byłó tab́é ʒ́eržáćiśe za sabáčy xvőst.
výdu za varóta ńičóho ńe báču,
ľibo ćeb́é patkapácsa pad ʒ́eu̯čýnu xížu (xítrai̯a)(!).

ah źeu̯čýna perełástou̯ka,
zvaŕý mńe ćéćeŕać mai̯á łástou̯ka.
i̯a ńe pal'íła̰, i̯a ńe u̯aŕýła,
pašłá pa u̯ódu, ćédra pabíła̰.
i̯a ńe pabíła, pastanau̯`íła,
z haŕý pakaćíl'iše, sáḿi pabíl'iše.
i̯a na rýnočku byłá, i̯a harél'icu píłá,
i̯a rasády nakupíła̰, fśei̯ aharőt zasaźíła.
i kapústa mai̯á i kačáńi̯o mai̯ó,
xaróšui̯e(!) źeu̯čýnočki to kaxáńi̯o mai̯ó.
kaxáła̰, kaxáła̰, l'ixái̯a haźína,
ćéres ćebé sukinsýn ḿeńé máći bíła.
ah bíła̰, bíła̰, dvamá kułakáḿi,
ńi xaźí źéu̯ka šélma za źećukáḿi.

41. [1]) *I̯ek pai̯dú i̯a kále bródu,*
šukái̯ucy svai̯hó ródu,
kruhóm bródu abyšłá i̯a,
svói̯ho ródu ńe nai̯šłá i̯a.
tól'ḱi našłá kal'ínušku,
a pat kal'ínei̯u mal'ínušku.
i̯a kal'ínu saśńédała,
a mal'ínu sabédała,
svai̯hó ródu advédała̰.
idú ᵘ pólo i druhói̯o,
na tréćei̯o nastupái̯u,
svói̯ho ᵘói̯čeńka̰ sustrečái̯u.
kudá i̯iźéš źićá mai̯ó,
kudá i̯iźéš maładói̯o?
u próčḱi i̯idú mői̯ ᵘói̯čeńko,
u próčḱi i̯idú mői̯ ródńeńḱi.
at kahóš ty źićá mai̯ć,
at kahóš ty maładói̯o?
ći at śvókra, at śvakrőu̯ḱi,
ad źévera, ad załóu̯ḱi?
śvókər káže: paryńíce,

[1]) Patrz Łyczyce I. 7.

a śéckróu̯ka káže: pamýi̯nica̯,
a žéčer káže: pańatúra̯,
a załóu̯ka: palatúra̯.
durný rózum žićá mái̯eš,
štu śéckróu̯cy ńe atkážeš:
u pól'i śéina̯ parýnice,
u dvaré súka pamýi̯ńice,
u humńé ńetłá pańatúra̯,
u pól'i ptúška̯ palätúška̯.
42. *Džećúk žéu̯ku kal'í lúbić, tu i̯ káže:*
I̯ek i̯a i̯éxau̯ kála mľína,
stai̯ić žéu̯ka, i̯ek kal'ina.
i̯ak i̯a i̯éxou̯, i̯aná spáia,
i̯ak i̯a śćísnuu̯, i̯aná u̯stáła.
na vúl'icy tumanók, žéu̯ka ńe šatái̯še,
i̯eg dahóńić, ńešto zróbić, tahdý ńe pytái̯še.
43. *Sónco hréi̯e, ćéćer ćéi̯e,*
na małai̯cá u̯śá pryčýna,
aráći ńe u̯uméi̯e.
i̯ak aráć, to aráć, alé kaśić ńe berécse,
a i̯äk prýže ńežéla̯, da žau̯éýny ślécse
a i̯aná káže:
ći šl'íše, ći ńe šl'íše,
ńe tvai̯á družýna.
i̯a pryéažú śívoho kańá i h žárkai̯ (!) kal'íu.
m^{u}oi̯ k^{u}óń bäžýć, žämlá dryžýć,
k^{u}oń dar^{u}óšku čúi̯e,
B^{u}oh znái̯e i B^{u}oh ćédai̯e, hže míły načúi̯u.
mátka̯ u̯stáła̯, l'ist písáła̯, da synóčka̯ słáła̯:
oi̯ ćärńiše m^{u}oi̯ synóček, žónka̯ pamirái̯e.
i̯^{u}on káže:
i̯a ńä búdu nóčki spáći,
búdu kańá hnáći,
xaćá swai̯ú míłui̯u u žýći zastáći.
ńä zastánu i̯ei̯é u žýći, zastánu na łáu̯cy.
xaćá s swai̯ói̯u míłoi̯u rázem paxavái̯će (vélmi skadaráu̯ i̯ei̯).

44. *Lebädá: na ćaśéľi pajúć ṕéśńu praz héstu lebadú, kážuć:*
Pastáŕiľi lebadý bäz sóľi,
astajúcsa násaja źéuka bäz dóľi.
jéraľi prydánki (za źéukaju źeuké jédué) dváteać ṕáć,
pałamáľi źéry, jeob wášu máć.

45. Luźne notatki.

Beréźina: jajé haljó iźé u hóru. hétaja beréźina nazyvájecse sańéc. a druhája beréźina, kaľi jajé haljó abéisło u spʺót, to hétaja beréźina nazyvájecse sańíce. dúp, kʺlón (!), hrab, haraľína, na haraľíne čercónyje jáhady. xvajína, na xvajíne krúhłyje taukačé. héto nazyvájecse naśéno. jeľína, a na jój dóuhiije taukačé, naśéno. aréšyna, čarómsyna, suxadréučyna, kryšýna, kleńína, jivína, alésyna, jáuor, špiryna, jerbá, łazá, jałačéc, jałaucú naśéč. aśína, źérero. jiŕina, šypšýna, janá hórš ukóle, jag hótka, čyrvónyje jáhady u jejé. šyšteryna, źérevo maléńkaje. lebedá: źéljo. čabór: źélo. páparńik: jʺon éćićé na Jána. bós, ṕížma, bápka, drašón, wałóška, ramón, ćéräs, kupálo, býlńik, kaśćéráno, baraćiki. listé, śémjo, katé, káľivo, g. pl. *káľiu. šýška xvajóvaja, kalúški, a uu jaľíne nazyvájucse šýški. zbóžo, kaḿušýna, łúbin. jeś hrybý. ľípa ći źeréese. lés,*
a maładý lés: zárăśnik.

Haspadárskajo pólo nazyvájecse zahóny, a pánsḱije nazyvájucse uzréŕi. paľétak pánski, a haspadárski nazyvájecse šnúr. a zahónańi éto vyróbľivajuć źémlu. u dvaróx kataľiké. pry płuhóx byu, aráu. nískajo ḿésto: łaxéyna. pakóśa, rźýśćo: źýto što źźáľi. hnój, śéno, sałóma. klinók dvaróvy. zaaraľi ażín zahón. jáłouina, śćénka. n. pl. f. *sanažaćé. róćyśćo: nazvajje.* n. pl. *kapćé.* n. sg. *adrýna. takíje bałatá. kaśćór dróu: šúrka. dróva kółotyje (naśéčenyje). jédué pa týje hórby. jećḿéń pazhrabáľi. na vałú łažýć adnó jarmó, a na kańí jarmó i xamút. raká, u racé. na śalé. aré, baranúje. janý páśéli aćéčki, a ćepér hóńać da xáty. źbirájc kabéta kałasé. kałasé s pśenicy. jéźe čałaćék sa mľiná, namałóu muki, póćen ńex muki. scáracsa paraṕké z nańéśnikăm. da xáty hańéće. puśćáj tudá jahńáta. ṕärchańáj, hańi jix na łaxéyny. tutaná pasáźir i ńićóho. pajéźe pan da tyx arátyx.* n. sg. *śäćéc. nańéśnik*
stajić pry jix.

Hałavá. nós, ócy, bróva, róhi, úšy, śṕína, łapátka: ṕaréd-ńeje n. sg. f. *nazyvájecsa łapátka, a zádńeje nazyvájecse śéahnó. to*

héto nóli ii̯x. xvóst, vúmeno (cýjeḱi). i̯aná uśá abróstaia, a paróvu i̯ei̯é hótyi̯e. vóu̯vna (!). búšeł. péctá. kᵘóń, karóu̯a, śvińá, aúćeka, i̯in-dýḱi, káčḱi, vᵘół, kúry, péveń, barán, kazá, kabýła, i̯ahńá, markáč (barán svai̯ím parátkăm, a markáč svai̯ím parátkăm: barán výło-ženy, a markáč ż i̯ái̯camí). vóĵer, żarabéc, buhái̯, parašá. výłozena śvińá to nazyváiecse i̯eprúk, a ż i̯ái̯camí nazyváiecse knýr. sói̯ka píšćýć. na kónax varadńé (múxi šlapýi̯e). kamaré. n. sg. i̯áźerko. sabáka bréše. n. pl. łástau̯ḱi. i̯áracaia cóu̯na: kaĺi pérśy raz i̯ehńá astryžécsa, stryžécsa.

Ažín, dvá, trý, čatýry, páć, šéść, śém, ósem, źévec, źéseć, aźi-náteać, dvanáteać, trynáteać, čatyrnáteać, petnáteać, šasnáteać, šam-náteać, rošimnáteać, źévetnáteać, dváteać, sórok. pérśy, druhi, dru-hóho, tréći, čećvórty, páty, sósty, šómy, vóśmy, źeváty, źesáty, aźi-náteaty, dvateáty. čatýry stáźe, adná stáda. dvói̯o, trói̯o, čećvóro kóńei̯. dva u̯ałý, pać vałóu̯. l. pl. f. na abaźvóx.

Dźéu̯čyna: éto małáia. a vél'kaia: źéu̯ka. a póiźe zámuž, na-zyváiecse: małaźica. a búźe staráia, nazyváiecse: bába. ćéść, ćéśca (mai̯é mácery mátka). žónčyna šástrá: śvajérka. a brát žónčyn: śváĵer. źét, bába, unúk. źácko. kumé. brátăca, mai̯ᵘói̯ žóncy i̯aná ćětróu̯ka (!). u meńé i̯eź žónka. i i̯eść u meńé šástrá, to mai̯ᵘói̯ žóncy pryxóźicse załuvíca.

Ráška, haršcók, haršcéśnik, kačarhá, zásłonka, péč, kóńin, patpéček, paĺica: dóšećka. pół, łáva, stᵘół, kałuběl: éto što źićá kałýšuć. čénik: xátu šio ḿatúć, pa żamĺi što ḿatúć. źerkáč: stary čénik. výḱiń vón, káze, hétaho źerkačá. pańałó. stᵘói̯ka: héto što źićá maléńkai̯o stauláiecse. kóšyk. vátok. kačátkᵘo: héto što kačá-i̯uć płáćo. n. pl. saracké. samaźatkóuyi̯e, u źve ńíčelńicy tkány. póu̯no kryłó. n. pl. pirahé. tévca pałatnó. kałáska, na kałásey. ᵘvółoᵘvo. Tálḱi, éto ńiči. stúka tálek: trýtcać tálek, a u̯ káždai̯ táley pa trýtcać ńitek. kaĺi trýtcać tálek, i i̯ix vytkać, tu búźe trýt-cać łókćou̯ pałatná. Húba, húpka, kréḿeń, kréšivo.

Suḱinsyn, padléc, paršýcec, i̯óp tvai̯u mát(!), praxvóst, arystánt, ryštańéuha, kap tabé skúła śéła, svółoč, trásca mátary tvai̯ói̯, i báćku tvai̯mú, kap ćebé prácey źźéĺi, kap tabé xvaróba zvalíłaśe, kab vóspa patsúnułaśe čórnaia, ańermót (ńepamarótny čełavék). á, vau̯ké na ćebé, kudý vybrałaśe. kap ty zdóx z ińi rázam, kab Boh dáu̯. kap ćabé ahóń spaĺíu̯ z imi rázam. káś ćebé skúła pryhnáła šudá.

Ṕervaho ịanvará Nóvy Hót. a šastóho Prórody, a ụtaróho ľebralá Hraḿicy. a dváceać pátaho márcạ Błāaćéšceńo. a v apréľi ḿéšacy Veľikadńo. a dváceać trećaho Júrẹį. a ụu máịi ḿéšacy Šómuxa. a ẑećataho máịa Ḿikóła. i Dżešátuxa, Dżećátńik, a dváceać pátaho Ján. a dváceać ẑećátaho Ṕatrá, ṕetnáccataho Prečystaịạ, šastóho Spás. vaśmóho Prečystaịa. Šcińéçịán, Żéiżéńo, Ałaksándra Ńéụski. Pakróụụ. na Haḷịáša. ṕérat práziikəm. pańaẑéłǫk, ụutórẹk. šŕradá. ćaćvér. ṕátńicạ. subótạ. ńeẑélạ. šeńćáṕ, okťáp. try ḿéšecy.

Sáraịa haẑina. za hétaịu haẑinaịu kážuć: źmerkáịe. pótem satóńraịecsa. a pótym zó kážuć: pöziiịe ụláli. a ụžó paćakáụšy, kážuć: pa dvanástuị. a ịšče paćakáụšy. tö kážuć: na ráńeịo. a ịešče paćakáụšy. to ụzó rasšŕét, na rasšééće. to héto nóć. a ẑéń, to kážuć: ḱaŕese pat poụ dńá, a pótym kážuć: ụzó poụ dńá, a pótym ụzó pa póludńi. a pótym kážuć: nad ééčer, a pótym éečer. pa sóncạ ḿécu. hétaịu paréịu (!). ucónaćy. ad ráńa. ńékaľi. ịak zịẑe sónco, tahdý ịa pryróẑu. praịstó léto. létaś, šóle. ćasná (ćäsná), léto (ľéto), róšeń (óšeń). zimá. na paradééšńe(!). na ńékaľi. adv. *papaćómku. pałaẃína šómaịe.*

Dóše iẑé. navalńice, hradóịu iẑé dóše. ráduha (ténča). hazá: xółodno, ńi dóše, ńi pahóda. a zimóịu šńéx. saróš: šneh nóịẑe (!), i padńérzin. i stupi na ịehó, pad nahámi praválvaịecsa. nazyváịecsa šaróš. zaćéịa, zaḿéćina, ịińeị, halalöt (hałascóka). hróm hryḿić. małánka páľić, parún stryláịe. hrát. kurhańé: kaľi šnch hóńić, i kále płóta nahóńić. tak eto kurhańé, a ńé, húra. a ụ zimóịu daróhaịu ịéduć. to kážuć: daróha. a ịak napré šmat šńéhu, zróḃiese ụysókaịa daróha, tu kážuć: nabóị ćelïki. ńimá ịak ịéxać. a ịek na ćésnu, to kážuć: užó šneh złážić, záraz búẑe córnaịa stupá. zóry. ḿéšec. šieco. karémusľiki. zimóịu taḱiịe ćeľïḱiịe marózy, až ókna pazańerzáịuć u xáće. kóụzaesc, pa lóẑe. xmáry ćómnyịe. marazé. kab byľi daẑẑé. ééer naréé daẑẑú. albo razaréé dóšč.

U ṕarót. u kaṕelúšy. a ot tám, at Pałanóị́ ṽadúć i ṽadúć, *praćážno harórać: Ḿiḱita. Dżeńān.* imp. *pakurý, pakuréće krýšku. a héta nazyváacsa. "raś: šmat naródu. póịẑem. próše šéšći. Pałáry: załatúka, sarakúka. hrósy. my búẑemo. 1. pl. paịamó* (pojemy i śpiewamy) *rétko kaľi paćúịeš. pušćáụ. ńe póịẑeš. ńešé. ịak tam hłybóko.* inf. *ćahnúć.* n. sg. *ṕeréṕałox. źrazáľi. ẑe arúć, búdu*

xaźić, ńe dalóko dvará. nazyvácese. n. sg. n. *b́ełaio. ćornoio. iany pa próstu. Bródńiḱi* (wioska). *ia réžu svaiim nažóm. iúxaiy. peraiéźe. užałáše. padiéusy. platúć. čᵘórta źéc ńeźéĺi panúšić. iak zaiqé(!) hórło. što vy róbiće. pa iᵘói byłóby. a i oń źé. vam búźe lapéi. čamúž ńe b́ieće iix. iak papaźé. čamú aná na ćíbá (!) pažirác. spałóxai iix. kab u ržýšcy. ńeśḱé pabráuby. aný panaiadáusyśe. tréba ići da iix. papužáiće tam ćtu śŕiiú. ńimá kańá. kańá daráuby śéno.* 3. sg. *iéhźić na kańí. s kańóm.* d. pl. *kóńam. s kóńmi. na kóńax. hadaváuśo. tak iᵘon pažiráa tabé u vóčy. ŕeśélio. Bóhu źákavać, a ŕósey ŕeśélo, móžemo paići. u tyx lesóx, u tom v́eĺikam léśe. iźi sa mnóiu u lés, kaĺí xóčeš, a kaĺí ńé, to ia paidú aźin. u ḿeńé ieśé hrósy. paidú s tabóiu da xáty. ia idú z iím, ći z ióiu. na iᵘóm nóraia śermáha. móžno śudéma ići. kudéma ty pašóu. baradá, úsy, całaśé.* imp. *zrab́ém.* imp. *výb́ermo.* 2 pl. *źb́erećéše. brýtko mńe padhaĺíušyśe. ia xudý čałaćék, ia ńikóĺi ńe halúśo. sýsĺiše dva mužyḱí. a ćepér aćuńáu. huróx iéu, i małakó ieu. paprácinuśo. a kála vás, iák. páśćiuby.* acc. sg. *smału. sahrašýu śmat. zab́irái. ᵘón źé. paraiéu (!) zát. xai idúć.* acc. *vaiéunuiu. z iahó uśó iźé. u kńiźe. što u páčkox kupláiem.* 2. pl. *paiúšćé. z hałub́éńḱimi ćvetóčkamí. aná zaráz ix prypré. xažú. śížaia: śítraia ćélma. štó to za źéreno. pᵘóidut tudá.* n. sg. *bᵘólšy.* 3. sg. *pažirá prez aknó. búźe, pókul pańíč výb́erecse.* inf. *zabuláć. źźékuieśse, na źźék zrab́iu, i źźékuiecsa nad iím. źéći taukúcsa.* 3. pl. *abýduć. tóĺḱi na dvaŕé žyvećé. pakaráu: nauučýu. mo(!) uu ćebé ieśé. mo pad zamkóm. tarkanúu v zúby. ńimá. ṕiány iek tús. ćverózy. to Márkavič s Karéĺič. z iadóiu: što iéśći. Pytáiecsa*[1] *máći: ći staiáĺi tam sáńi? iany kážuć: staiáĺi. a ći staiáu tam wós? iany kážuć: staiáu. to héto uý durnýie, ianá razumńéiśaia za uás. ianá uam záhatku zahanúła, a uy ńe védaĺi, što ióí adhanúć. eto uós kaĺí staiić, to éto léto, a sáńi kaĺí staiáć, to éto žimá.*

46. Wzory odmiany.

ja trasú	*traśóm*	imp. *traśí,*	*traśéće*	inf. *treśći*	
treśéš	*traśećé*	praet. *trós,*	*traśĺí*		
traśé	*trasúć*				

[1] Patrz: Łyczyce I. 2. Jest tam w opowiadaniu luka — niniejszy ustęp ją wypełnia.

ćrítú *ćrićőm* imp. *ćrići, ćrićéće* inf. *ćrišći*
ćrićéš *ćrićeći* praet. *ćrių, ćrilï*
ćrići *ćritúć*

śádu *śáʒemo* imp. *śáć, uy śáćće* inf. *śéśći*
śáʒeš *śáʒeće* praet. *ia śéų, śélï*
śáʒe *śádúć*

rastú *raśćőm* imp. *ty raśći, raśćéće*
raśćéš *raśćećé* praet. *ia rős*
raśćé *rastúć*

hräbú *hraběőm* imp. *ty hrabí, hrabéće* inf. *hrapći*
hrebéš *hrebeće* praet. *ia hrőp, hräbľí*
hrebé *iany hrabúć*

mahú *my móžem*
móžeš *móžeće* praet *ia mőx, mahľí* inf. *maxčý*
móže *iany móhuć*

zaprahú *zaprežóm* imp. *zaprahái, uy zaprahájće* inf. *zapraxčý*
zaprežéš *zapražećé* praet. *zaprőx, zaprahľí*
zaprežé *zaprahúć*

trú *trőm* imp. *trý, tréće, trém* inf. *ćérći*
tréš *trećé* praet. *ćór, ćerlï*
tré *trúć*

kalú *my kólem* imp. *kaľí, kaléće, kalém* inf. *kałóć*
kóleš *kóleće* praet. *ia kałóų, my kałólï*
kóle *kólúć*

umrú *umrőm* imp. *uḿirái, uḿiráiće* inf. *uḿérći*
umréš *umrećé* praet. *ia uḿór, uḿérlï*
umré *iany umrúć*

mnú *mńőm* imp. *ty mńí, mńéće* inf. *ḿáć*
mńéš *mńeći* praet. *ḿáų, ḿálï*
mńé *iany mnúć*

hulájų *hulájem* imp. *hulái, huláiće* inf. *tréba huláć*
huláješ *huláieće* praet. *huláų*
huláie *hulaiuć*

réžu my rěžemo imp. rěš, rěšće inf. rézać
réžeš réžeće praet. rézau̯, rězali
réže réžuć

ržú ržőm imp. ržy, ržěće inf. ržać
ržéš ržeće praet. i̯a ržáu̯
ržé ržúć

splú my śpimó imp. śpí, śpíće inf. spáć
śpíš śpićé praet. spáu̯, spáli
śpíć śpáć

véi̯u my véi̯em imp. véi̯, u̯y véi̯će inf. véi̯ać
véi̯eš véi̯eće praet. i̯a véi̯au̯
véi̯e véi̯uć

čúi̯u čúi̯em imp. čúi̯, čúi̯će inf. čúć
čúi̯eš čúi̯eće praet. čúu̯, čúli
čúi̯e čúi̯uć

śmai̯úśo my śmai̯ómśo imp. śméi̯śe, u̯y śméi̯ćeśe inf. śmei̯áćsa
śmei̯éśśe śmei̯ećéśe praet. i̯a śmei̯áu̯śo, my śmei̯áliśe
śmei̯éćsa i̯aný śmei̯úćsa

stai̯ú my stai̯imó imp. stői̯, stói̯će inf. stáć
stai̯íš stai̯ićé
stai̯íć stai̯áć

stánu stáńemo imp. stáń, u̯y stáńće
stáńeš u̯y stáńeće praet. i̯a stáu̯, i̯aný stáli
stáńe i̯aný stánuć

hréi̯uśo my hrei̯emśo imp. hréi̯śe, hréi̯ćeśe inf. hréćsa
hréi̯eśśe hréi̯ećeśe praet. hréu̯śo, hréliśe
hréi̯ećsa hréi̯ućsa

hlež́ú hlež́imó imp. ty hlež́í, hlež́éće inf. hlež́éć
hlež́íš hlež́ićé praet. i̯a hlaž́éu̯, hlež́éli
hlež́íć hlež́áć

dryžú dryžymó imp. ty dryžý, dryžéće inf. dryžáć
dryžýš dryžyćé praet. i̯a dryžáu̯
dryžýć dryžáć

ŕačů *ŕóčemo* imp. *ŕačí*, *ŕačéće* inf. *ŕaćéć*
ŕóčeš *ŕóčeće* praet. *ŕaćéu̯*, *ŕaćéľi*
ŕóče *ŕóčuć*

b̦i̯ú *b̦i̯emó* imp. *b̦í*, *b̦i̯éće* inf. *b̦íć*
b̦i̯éš *b̦i̯eće* praet. *i̯a b̦íu̯*, *b̦iľi*
b̦i̯é *b̦i̯úć*

ľi̯ú *my ľi̯ŏm* imp. *ty ľí*, *ľi̯éće*, *ľi̯óm* inf. *tréba ľíć* fut. *i̯a búdu ľíć*
ľi̯és *ľi̯ećé* praet. *i̯a ľíu̯ ľiľí*
ľi̯é *i̯aný ľi̯úć*

ľínu *ľínemo* imp. *ľíń*
ľíńeš *ľíńeće*
ľíne *ľínuć*

pai̯ú *pai̯ŏm* imp. *pŏi̯*, *pŏi̯će* inf. *ṕéć*
pai̯eš *pai̯ŏćé* praet. *ṕéu̯*, *ṕéľi*
pai̯é *i̯aný pai̯úć*

i̯a u̯i̯ú *ŕŏm*, *my u̯i̯ŏm* imp. *ty u̯'í*, *u̯y u̯u̯i̯éće*, *ᵘúéće* inf. *ŕíć*
ty ᵘúéš, *u̯'éš ᵘúećé*, *u̯i̯ećé* praet. *i̯a ŕíu̯*, *mý ŕiľí*
i̯on ᵘúé *i̯aný u̯i̯úć*

šýi̯u *šýi̯em* imp. *ty šýi̯*, *šýi̯će* inf. *šýć*
šýi̯eš *šýi̯eće* praet. *i̯a šýu̯*
šýi̯e *i̯aný šýi̯uć*

i̯a mái̯u *my mái̯emo* praet. *i̯a ḿéu̯*, *my ḿéľi*
ty mái̯eš *vy mái̯eće*
i̯on mái̯e *i̯aný mái̯uć*

i̯a mýi̯uśo *my mýi̯emśo*
ty mýi̯eśśe *wy mýi̯ećeśe*
i̯ᵘon mýi̯ecse *i̯aný mýi̯ucse*

ṕi̯ú(!) my ṕi̯emó imp. *ty ṕí*, *u̯y ṕi̯éće* inf. *tréba ṕíć*
ṕi̯éš *ṕi̯ećé* praet. *ṕiu̯*, *ṕiľí*
ṕi̯é *ṕi̯úć*

dám *damó*
daší *dašćí*
dášć *dadúć*

i̯äk strénušo
ty strénešše
i̯^{u}on strénecse

	sg		pl.
n.	*héty syn*	*héta·a*	*hétyi̯e*
g.	*hétaho*	*hétai̯e*	*hétyx*
d.	*hétamu*	*hétui̯*	*hétym*
acc.	= n. l. g.	*hétui̯u*	= n. l. g.
in.	*hétym*	*hétai̯u*	*hétyḿi kőńḿi*
loc.	*u hétum*	*u hétui̯*	*u hétyx*

n.	*tói̯, tó·o*	*tái̯a*	*týi̯e*
g.	*tahó*	*tai̯é*	*týx*
d.	*tamú*	*tői̯*	*tým*
acc.	= n. l. g.	*túi̯u*	= n. l. g.
in.	*tým*	*tói̯u*	*týḿi kőńḿi*
loc.	*u tőm*	*u tői̯*	*u týx kóńax*

n.	*i̯ón*	*i̯aná*	*i̯aný*
g.	*i̯ähó*	*da i̯ai̯é*	*i̯íx*
d.	*i̯emú*	*i̯ői̯*	*i̯ím*
acc.		= g.	
in.	*i̯ím*	*z i̯ói̯u*	*i̯íḿi*
loc.	*u i̯őm*	*u i̯ői̯*	*u i̯íx*

n.	*mói̯*	*mai̯á*	*mai̯é*
g.	*mai̯hó*	*mai̯é*	*mai̯íx*
d.	*mai̯mú*	*mai̯ői̯*	*mai̯ím*
acc.	= n. l. g.	*mai̯ú*	= n. l. g.
in.	*mai̯ím*	*mai̯ói̯u*	*mai̯íḿi*
loc.	*u mai̯őm*	*mai̯ői̯*	*mai̯íx*

n.	*náš, nášo, vášo*	*náša*
g.	*náše(h)o*	*nášei̯e*
d.	*nášemu*	*nášui̯*
acc.	= n. l. g.	*nášui̯u*
in.	*nášym*	*nášei̯u*
loc.	*u nášum*	*nášui̯*

n.	*štó*	*xtó*
g.	*čehó*	*kahó*
d.	*čümú*	*kamú*
acc.	= n.	= g.
in.	*čym*	*s ḱim*
loc.	*u čőm*	*kőm*

n.	*čéi̯ (čyi̯: delikatnéi̯)*	*čyi̯á*	*čyi̯é*
g.	*čyi̯hó*	*čyi̯é*	*čyi̯íx*
d.	*čyi̯mú*	*čyi̯ői̯*	*čyi̯ím*
acc.	= n. l. g.	*čyi̯ú*	= n. l. g.
in.	*čyi̯ím*	*čyi̯éi̯u*	*čyi̯íḿi*
loc.	*čyi̯őm*	*čyi̯ői̯*	*čyi̯íx*

n.	*sám*	*samá*	*sámyi̯e*
g.	*sáma(h)o*	*sámai̯e*	*sámyx*
d.	*sámamu*	*sámui̯*	*sámym*
acc.	= n. l. g.	*sámui̯u*	= n. l. g.
in.	*sámym*	*sámai̯u*	*sámyḿi*
loc.	*sámum*	*sámui̯*	*sámyx*

n.	*u̯śéi̯, fśéi̯, *fśó hétai̯o*	*uśá, u̯śá*	*fśé*
g.	*u̯śehó*	*u̯śai̯é (u̯śáčyny)*	*uśéx*
d.	*fśamú*	*u̯śői̯*	*u̯śém*
acc.	= n. l. g.	*uśú*	= n. l. g.
in.	*s uśém*	*sa u̯śéi̯u*	*sa u̯śéḿi*
loc.	*va u̯śőm*	*va u̯śői̯*	*va u̯śéx.*

II. Aléś Présny, lat około 20.

1\. *Byu̯, znáčyć, páne, af'icér, i lúźi kážuć uśó bai̯úšo, a i̯on káže: i̯a ńikóho ńi bai̯úšo. i pai̯éxou̯. pryi̯éxau̯ pad móhl'icy i skazáu̯ na xurmaná: spyńái̯ kóńi. i u̯záu̯ padúšku pałažýu̯ na mal'íle, i lőx spáć. ńéšto i̯ehó attúl paddymái̯e, tak i̯őn káže: ty xto takí? i̯a ćeb́é ńe bai̯úšo. to attúl z mal'íły ustáu̯ dy pašóu̯. a i̯amú stáło xółădno, tómu af'icýru, to i̯on uzáu̯ padúšku, i u̯ulés u trumú, i lóx na i̯ehó ḿésce. tak toi̯ pryxóźić nazát, dy káže: čehó ty lóx na ma-*

i̯óm ḿéscy? a i̯on káže: bo i̯a ńe bai̯úšo. a ʒ́é ty, káže, xaʒ́iu̯? to i̯on káže: mńe čełaḿék aʒ́in byu̯ ŕinacát hróšy, i i̯ak i̯a u̯uḿörau̯, to i̯on mńe ńe addáu̯, to i̯a xaʒ́iu̯, zadušýu̯ i̯ehó. puśći bráći meńé. i̯a lahú(!) na svai̯öm ḿéscy. a i̯ón káže: skažýš mńe, čym tóho čełavéka ažyŕić? i̯on káže: raźḿi mai̯hó pałú, adarvi, i zapaľi. padńeśi i̯emú pad nós, i i̯on ažyŕé. i zapéu̯ péŕeń. to héty tut pavaľiu̯šo. i̯on uźáu̯ i̯ehó u̯u ḿér. toi̯ af'icér, i parós. pryi̯ehʒ́ái̯u u ľés. i̯on spać zaxaćéu̯. to u̯hľéʒ́eľi u̯u léše ahóń, i káže: zai̯éʒ́em my načevać. to zai̯éxaľi. adnóś tam byľi razbói̯ńiki. u̯śé s xáty vyšľi. adnahó pakinuľi, ńižgróho ńiby. i̯ak vai̯šóu̯ af'icér u xátu, toi̯ ńižyu̯ý za i̯ehó. a toi̯ i̯ehó z ḿexá i̯ek ḱinuu̯ tóho ńižgróho, tak pa práu̯ʒe zaḿíu̯. i toi̯ af'icér darái̯ ućékać. a aʒ́in razbói̯ńik byu̯ łýsy. i u̯ i̯ahó koń byu̯ łýsy, u̯ af'icéra. héty łýsy razbói̯ńik s strélbai̯u śeu̯ u kúšče. padi̯ahʒ́ái̯e af'icér, ńe dalóko tóho kústa i káže na xurmaná (éto i̯on ućekáu̯ ŕelmi ad i̯ix). káže: ḿi, łýsaho, ḿi. tag héty złóʒ́ci̯ dúmou̯, što na i̯ahó. á, káže, to ty i̯i attúl meńé báčyš? dy i̯i ućók. a i̯on héto na kańá kazáu̯.

2. Za dáu̯ńešńii̯e čásy,
žańíľiśe let ṕetnátcaŕ xłópcy nášy.
a ćepér mńe nastáu̯ dvatcáty, ńimá ńi žónḱi ńi ʒ́ićáći.
ńékamu i rubášḱi prakałatáći.
čúu̯ i̯a ad bráta,
što i̯est u śalé baháta,
i dúmai̯u: pai̯édu,
svai̯ú ḿadú paćéšu.
słažýu̯ i̯a śvítu,
létu (!) ḿełui̯u šýtu,
słažýu̯ bóty s patkóu̯kaḿi,
hanaḿícy s ťišeńáḿi (!),
umýu̯šo, učesáu̯šo,
śľičnym pásom patpoi̯asáu̯še.
i̯édu u̯ tu akóľicu.
hʒ́e mńe svátai̯né ʒ́aŕicr.
na vúľicy ʒ́éći stai̯áľi,
mńe daróhu pakazáľi.
vun ta ʒ́aḿíca,
hʒ́e čyrróny akaincy.

na įḿa Kaćarýna,
na prózvisko Kreįbałóva,
hito dóčka staršynóva.
padįéxau̯ įa pamaléńku,
padysóu̯ pad akóńko paćixéńku,
hlažú acýma,
što to staįić plačýma.
fša halavá u̯ stúškax,
załatýįe kółce (!) u vúškax,
xústečka š ćatkáḿi,
nazád zaváizana raškáḿi.
nas u xátu pazváľi,
za stół pasažíľi,
svatě svaįé réčy havarýľi,
a my s Kaćarýnaįu razmau̯láľi.
my tam dóu̯ho ńi ḿaškáľi,
bo da xáty paspäšáľi.
įéžem my da xáty,
įa pytáįušo: žáćko, pasáx ći baháty?
a ńíc saḃé, žéšeč (!) štuk aḃéčkaḿi,
žéšeć štuk karóvaḿi,
i dva vałý,
zdaįécsa, pasáh ńe małý.
i ćótka havarýła,
što žve kúrycy padarýła,
a astalný pasáh u kúble,
búžem ľičýć rublé.
žve ńežéľi praxóžić.
a maįá žónka fšo u čúḃe xóžić.
raz įa vyįažžáįu u̯ daróhu,
a maįá žónka šmórh da akanóma.
įak uskóčyu̯ įa u xátu,
įak užáu̯ įa akanóma za tóu̯stuįu nóhu,
nu i báh ap padłóhu.
ńe ták tam zbyłóšo,
i mńé dastałóšo.
pryįéxau̯ písar s prykázem,

śvazáľi žónku s akanómom rázem.
ńaxáį zhińe s takím bahátstvom,
ńa ažaníś ńikóľi s taťim(!) hátstvom.

3[1]). *Skažéće dóbryie lúźi,*
što na śŕéće búźe,
ńa užóž ńe zmíłujecsa Boh nad námi,
da daść prapáśći pad Maskalámi?
ax vy brátcy ńe tužéće,
na tu póru spamańéće,
įak prat tými hadámi
bíųśo Palák z Maskalámi,
za što įaný bíľi, vaįeváľi,
skólko kryví raźľiváľi.
ax naš bédny Palák, uźáųšy svaįó hóro,
pašóų az za móro,
u dóbramu naródu,
hźe sam výšeų na svabódu.
prykazáų fśákamu naródu, įak katóramu žyć,
pad įakím zakónăm býć.
válėų katórym być papámi,
xaźić u rýzax z baradámi,
bíć pakłóny i učýcsa,
įak pu maskóųśki maľícsa.
a ńäxáį įix xto páćery uznáie,
xto iznaūaįe,
zaráz įehó Maskál zváže, zdarúįo(!) addymáįe,
i na Sibér pasyłáįe.
žandár u zvankú źvábńe, źvábńe,
dóbryx luźéį u turmú ćáhńe.
čynaųńíki fso zbytkúįuć,
abźiráįuć i katúįuć.
válėų stáŕić makazýny,
ńibý dla įakóįe pryčýny,

[1]) Wiersz ułożony przez Polaka, obywatela Nowogródzkiego powiatu, po 1863 roku.

bo i̯akája zdaryjesa patréba,
kab moh mužýk dastáć xléba.
4. *Zvaľíłaše saṷá z lésu na b́édnaho harabi̯á (!),*
íékama prybíjéi harabi̯á barańíci.
i̯ek napisá ľist da Śńítḱi, da ródnaho bráta.
stop písóm[1] *prybíju*
i suśíźeṷ prypraśíṷ,
štop sai̯máľi páńu saví́,
i̯ak v́éźmu zv́azáľi,
patḱínuľi páńu sávu (!)
pat katńéi̯e (!) rúťi (!).
sói̯ka sáṷu sai̯máła,
na śḿérć spav́edáła,
baṷalńíčnai̯u płatói̯u vóčy zav́azáła.
harab́éi̯ko moi̯ ḿiłý,
ćélni ḿeńe ńe hłuḿí,
skólḱi złótyx mái̯u,
fśe tab́é addái̯u.
išľí małói̯cy suxadółom,
išľí ś ćećerói̯u,
try akréńće žuraṷlóṷ,
źéré ćići lebeźóṷ,
čórnai̯a hátka,
śíṷai̯a kukátka.
pastáṷiľi harabi̯á na śḿétńičku xátku,
i̯ak ľixómu kátku (!),
pasaźíľi harabi̯á na paróže ṷ xáće,
i̯ak ľixóho káćṷ.
a tam źívo byłó,
mnóho luźéi̯ prybyłó,
aźín źiravá́uśo,
druhí naśḿei̯áṷśo.
pasaźíľi pána krúka na pókući ṷ xáće,
a saróka xľép krói̯ić,

---

[1] Tak zapisałem. Później dopiero zanalizowałem właściwie, mianowicie: *stop i sóm* — sam.

a múxa ḿisy stróịić,
kamár ṕivo nóšić,
harabẽị haśćẽị próśić.
załatóịu karétaịu żełná naịchźáe.
francúskaịu paịézdaịu Aụdót paspaśáe.
xto ráno prybíụ,
toị paṕíụ i paịéụ,
a xto prypaźńiụšo,
to toị ńi naṕiụšo.
prypaźńiụšo pan Zuróŕič na pózńu ẃečéru.
ịeg dabráụšo da ẃiná, dabráụ sołí ḿéru.
nu zdarúịo harabịá,
ṕíľi ịéľi aż da dńá

5. Zagadki.

a) *Šatúľicy-matúľicy,*
ńi sałá, ńi wúľicy,
tam lúźi żyvúć. — *Wóhľicy.*

b) *U nášaho knýra,*
na śem sažóń żýła,
na kancý kvúty,
što róbić źáty (źéći). — *Haróx.*

c) *Ńe na héto ịa ćeb́é bráụ,*
kap s tabóịu spáụ,
a na hétaịo braụ,
kap svaịó hółaịo da ụ tvaịó kasmátaịo pxáụ. — *Rukavíca.*

d) *Śudý róx, i tudý róx,*
ńa mńiśe paḿíz nóx,
źléź na ḿeńé,
paćéš (pahréị) ḿeńé. — *Kóụdra.*

e) *Išóụ małaźéc,*
výstaŕiụšy kańéc.
sustréụ źéụku,
vatknúụ ụ źírku,
tut tab́é kańéc. — *Kluč i zamók.*

f) *Súnuụ pasúnuụ,*
Traxím zaśmeịáụšo. — *Aknó.*

g) *Dźed bába tarkóce,*
a bába az ńezgina rahóce. — *Dźéry.*

h) *Prasíu̯ pašic da paneńčki,*
pazgráć źiréčki,
a i̯ená kázaź ne vrapráu̯eš,
ba ťusty mau̯eš. — *Hółka i ńitka.*

i) *Prútko stói̯ić (!),*
stáiko ćišić
sam kasmáty,
kańéc łysy. — *Aréx.*

j) *Mácau̯, mácau̯ pa załáveču,*
abmácau̯ kasmáćicu
i súń hałyšá. — *Rukavíca.*

k) *U̯ xlév zahańáu̯u,*
to u̯śó znáu̯u,
a i̯ák s xlevá vyhańáu̯u,
ničóho ńe znáu̯u. — *Dravá brasáu̯uć u péč.*

l) *Kab ńe mói̯ šanźúk-banźúk,*
top twai̯á šandá-bandá
pa kaléńi abrasłá. — *Véńik.*

m) *Čerez báćkino čérevo čatýry žýły pérejato.*
Bélki u xáće.

n) *Stai̯ić páłka,*
a na páłcy háłka,
a i̯a mahú pšýśonc,
što tam i̯est týśonc. — *Máku̯uka.*

o) *Stai̯ić tryśćén,*
u̯ýstaviu̯sy páržél.
xto i̯iźé,
to ńe ḿińé.
išóu̯ śvatý dúx,
i toi̯ vatknúu̯ ṕatúx.
Héto śvéčnik, što tacýna u̯atykáu̯uć s ahńóm.

p) *Výsyu̯ na dvór.*

zarzáų i̯ak kóń.
uhras pa i̯éi̯ca. *Kluc iz zamkom*[1]

6. Luźne zapiski.

S knįzi byłá skáska, s pėsi̯ńkaų. u sg. l. *akėnam.* d. 1. sg. *ará.* 3 sg. *kałaų́ácyć.* nu *ẑaréuni. aẑin, dva, try, cati̯ry, dzevái̯e). pić, šėść, śėm, vóśim, ẑėvć, ẑėść. aẑinácać (!), dvanácać, trynácać, catyrnácać, pėtnácać, šėsnácai̯ć (!), śimnácai̯ć, vaśimnácai̯ć, ẑėvatnácai̯ć, dváccać.*

III. Teściowa Wołczka, lat około 80.

1. Pasłá bába źáć, léza cavapára. tak bába ų́załá, parasáẑyła i̯eį́ ćérez méžu i haróuyć da i̯ei̯í: ar, káže, mai̯á ųanička, i̯ak tabé trudnó (!) vaẑić. tak i̯ak pryšłá ųrémi̯a (!) i̯ėi̯ ų́vaẑić, tak pryšłá máža pa tái̯u bábu. zavóẑić pan u vácy, i dai̯é dobry ųvor. bápko, zdziełai̯ dźitaśćo, i pasíavai̯. pasła rázu tásku, i prašíła mai̯ páni, kab icy pasłavali, i pryi̯ėrali na paradáuak. tak i̯aná ųstýẑiesa hétoho pána, i káže: panócku, kudy i̯a pai̯édu. tak ẑėći havaráć da máćery: pasłavai̯ćė pána, i pai̯ėćė. nu tak mátka razdúmałaśe, i śéła, pai̯ėrała. i pryvóz pan bábu u ėlki palác, vavósy takói̯, što bába ni bácyła na svai̯ói̯ zycni takoho pałácu. i uvaẑić (!) u pakói̯, i lažýć páńi na łóžku. i ųraẑausy syna, i prośi páńi báby, kap pakupála syna, i havóry (!) da i̯ei̯í: vavasó pakupái̯ i tólki ne vryšći. i pai̯ėrau pan ųzyvać na vréžbiny. tak bába smatryć, što i̯édać pańe. tak stai̯é u śénax vadly stúpka. tak pańé idúć i macai̯úć pálcy, i mázać głazá svai̯é, idúć da pakoi̯i. tak muzi̯kẑátoše i̯ix śmat, a bába adná paméž i̯ix. tak stai̯acy radúmvaśe. što to takói̯o i̯ėść, što i̯aná bácyła, haláųacy pańé i̯e sėśćm hołak. i̯ak i̯aná bácyła. tak i̯aná vyšła u śéń i ammaćyła mázany (!) pálec svói̯. i pamázała ĺivai̯o vóko svai̯ó. i vai̯šłá da pakoi̯a. i zakryła právai̯o vóko, a ĺivym vókom smatryć na pańé. anós ni pańé da ćérći, ni pakói̯, da kryńica, da takai̯a hłybóka, što níxto ni ďákź ni dai̯éẑe. tak i̯aný hulaĺi týi̯e pańé da dvanástai̯e. i̯ak mináła dvanástai̯a, tak tšė pańé prapáĺi, tólki adná bába astai̯ėcse u pakói̯i s pániai̯u, i páńi káže: bapko, iaẑa (!) ćéĺi m'oi̯ pan ryłaćsa: svy tabe

---

[1]) Może: *i z zamkóm.*

báu̯ko zaptacú? ći hrósmi, ći uhólom? ty skažy̯ báu̯pko ták: ne tréba mńe panóčku hrósei̯, alí próšu mńe dać uhóla. tak razóźić pan i pytájesa u báby: štos tabí báu̯pko za íatýgu zapłaćić, ći hrósmi, ći ćym? ńe tréba panóčku mńe hrósei̯. próšu panóčku mńe dać héto uhólejka. tak pán padałá vórek, spot śebé, i káže: próše pána báb́e za jeje rysłúhu nasypeć héty vórek u̯uhóla, i zaŕaźí i̯eje tudý, źe ty jeje uvážy. tak pan nasypau̯ i̯oi̯ héty wórek uhóla, i ćýnes na wós pałażýu̯, i báun pasaźiu̯ i zarós i̯eje źe u̯źáu̯. tak bába ráda, pryjéźźá da xáty, pahlaźéla, što u wórku ńe uhólo, da hrósy. dau̯ Boh naźeĺei̯, u̯źatá bába hrósei̯, i pasłá na ḿésto. pryxóźić bába na ḿésto, annó dva mužyḱé b́i̯úcsa, króu̯ z i̯ix tak i̯ušýć, i što i̯ix razbaronać, tak ćérći pottykái̯uć, aźín z adnahó bóku, druhi z druhóho bóku, i i̯aná kapłái̯esa b́ícsa. tak pryxóźić bába da i̯ix, tak i pryb́ehái̯e i u̯ańúčak i̯eje. i̯ak pryłaćéu̯: atátatá, atátatá. tak bába patxóźi (!) da u̯ńúčka, i haróny da i̯ehó: na štó tabé pottykáć, i̯anýž i ták pab́íĺiše. tak i̯ᵘón próśić báby: a ty ḿeńé báčyš? i̯aná káže: báču. tak u̯ańúček pytái̯esa u báby: i̯ak ty báčyš bábo ḿeńé, ći adným vókom, ći abéźmi? tak aná i̯emú atkázýeai̯e: što ńi báću abéźmi. tóĺki báču adným. a katórym? ĺivym. tak i̯on pazar ratkńúu̯ u vóko báb́e, výńau̯ vóko, dy pańós. a bába zystałáše (!) b́ez vóka.

2. Byu̯ u̯u báćka aźín syn. báćko i̯ehó byu̯ baháty. tak próśić syn báćka, káže: báćko, kab i̯a báčyu̯, i̯ag u̯y búźeće u̯mirać. tak i̯on káže: sýnku, i̯ak i̯a búdu nátto słap, tak ty zaĺéš na xátu, i razńí xamút, i prekrućí u stóĺi try źírḱi, i pałažý xamút, i hlaźí preš śerédnei̯u źírku, i̯ek i̯a búdu u̯mirać. tak syn zrabíu̯ hétai̯o. zaĺés na xátu, i u̯źáu̯ xamút, i prekrućíu̯ try źírḱi, i pahledáᵘe pres tú u źírku, u̯žó báćko i̯ehó umiráe. tak pryxóźić da báćka dva čórti, aźín u dóu̯hum xałaćé s škuranói̯u tórbai̯u, a druhi hóły. tak tói, što xaradźí s tórbai̯u, zakasáu̯ rúku pa łókać. i u̯ytačýu̯ báćku u hórle, i dastáu dušú i̯e hxó. dušá próśiesa, i̯énčyć, pisčyć, a i̯on u̯saźíu u̯ škuranuju tórbu, i pańós. a héty hóły čort u̯aĺés u báćkau̯ trúp i lőx. tag žónka b́éhaᵘe i̯i płáče, i šukái̯e múža. źé ty, káže, prapáu̯, u̯žó naš báćko skanáu̯. ćíxo, káže, ńa bói̯še, kłaźí dróu̯a u̯a péč, naĺiu̯ai try saganí u̯adý, i stau̯ĺái̯ u péč. žónka káže: na štó tabé try sagany u̯adý? iźí, káže, pa ĺúźi. tak i̯on pašóu̯, pakĺikou̯ mušči̯nou̯, ńeskóĺki tam, i káže: pamažéće mńe źnać báćka na łáu̯u. tak aný i̯ak i̯ehó na łáu̯u pałažýĺi. tag hétyi̯e mušči̯ny kážuć:

što róbiš, cara ty i̯ehó ne myi̯eš? a i̯on káže: zíras ammyi̯u(!). za-kipéła u̯adá u̯a u̯šéx tróx sahanóx, tak i̯on havóryt (!) da žónki u̯y-mái̯. žónka u̯yi̯mela sahán. tyi̯e báži tólki hlezáć na i̯ehó, što on báže rabić. tak i̯on pryńós sahán u̯adý nad báčka, i perežehnáu̯ i líneu̯ na báčka. tag báčko ležýć, ni u̯aruśyesa. tag i̯on u̯záu̯ druhi sahán, tak i̯ak zlíu̯ na báčka, tak i̯on báčko strepanúu̯še. tak i̯ak sxvacíu̯ tréći sahán u̯adý, i̯ăk líneu̯ na báčka, tak čórt i̯ehó u̯xe-píu̯ báčka, i razarváu̯ xátu. tyi̯e báži lédve pauciekáli s xáty. a syn káže: kudý, káže, pańašlí báčko tvai̯ú dušú, tudý ŭexái̯ ŭasíe tvai̯e célo, i tvai̯ó i̯šo bahácteo. a i̯a zastai̯úšo tólki z Bóham i z Isúsam Xrystóm. ŭexái̯ mńe (!) Haspót Bóx nažélić svai̯im dúxăm i sva-i̯ím bahactvăm.

3. Zagadki.

a) *Dux da dúxa,*
brux da brúxa,
a nóli da gúry,
a kaŭát ńása da zúry.

b) *Sórok ježél*
u̯ turńé sežéu̯,
a try hódy ćišeu̯,
pókul na héty śvet vyšeu̯. *Dzićá.*

IV. Mężczyzna lat około 40.

1. Vyšeł(!) čełaček na pólo aráć. pryšóu̯ cort izjéu̯ (!) i̯ahó xléb. pašóu̯ i raskazáu̯ svai̯mú stáršamu. ńe dóbre, káže, zrabíu̯. iźi da hétaho mužyká słužyć na hót. pryšóu̯ da hétaho mužyká, havóryć: i̯a u̯ ceblé astanúšo słužyć. čełaček káže: dóbre. a žónka ni xóče. káže, što i̯a ńe mái̯u začém samá žyć. héty párabek havóryć: báže ušahó. da žónki xažíu̯ p"op ná năč. pašół párabek, zapróx vaŭ. pašół aráć. a pop pryšół da i̯eje. párabek pryšóu̯ da xáty, zastáu̯ papá u dóma. žónka havóryć: źe céblé źéć? sxavíła u kadúšku u̯ pópeł. čort ozał céléski (katósy), kłaźé kadúšku na vós. žónka pytái̯e: što ty báźeš rabić? káže: pańazú praducáć pópeł. i̯ená kry-čyć, i płáče. pópełu ni dai̯ć vešći. a i̯"on pavós. vyvés u čystaje pólo, i načáł papá katacić. pop stau̯ prašiesa: pušći mńe žyvóho. dam tabé što ty zaxóčeš. čort adkázai̯e: dai̯ try bóčki pśenicy. a

ia cėlė pušci. pop káže: dam. pryńós da xáty papá, i zapróx try vacė. pai̯ėrau̯ da papá. p°op nasýpau̯ try bóčki pšeńicy. pryńós da xáty i káže haspadarú: vot i̯a pópel pradáu̯ i pšańicy kupíu̯. haspadár pahlážu̯ pa hałaćė i skazáu̯: mńe Boh dau̯ ćeb́é, što i̯a b́édny. skazáu̯: bužes žáčko bahúty. zapróh vałė i pašół aráć. p°op znou̯ prysou̯. párabok pryšou̯ da xáty, i zastáu̯ papá dóma. žónka káže: ńimá ža źėć. uvazáła u sa°óp sałómy. párabok káže: búžem małaćė sałómu. haspadýńa kryćýć i b́i̯ćesa: héto sałóma małóčena. pałazýu̯ sa op is(!) papóm na zémľi, i daráu̯ ćėpăm b́ić. pă°p(!) próšiesa: pušči mańė, i̯a ťi, pušči žyvóho. dam tabė žýta, skólko ty zaxóčeš. pai̯ėrau̯, pryńós ćatýry paŭóski žýta. vot haspadár. pałučáu̯, i̯a tab́é zaradžu̯. i̯a čýsto małóčiće sałómu sraźu. sk°ólko i̯a namałaćiu̯ s tvai̯ei snópa žýta. haspadár káže: lublú ćeb́é. zapróx vałė, pašół aráć. pop pryšou̯ znóu̯. párabok da xáty, złoviu̯ papá dóma. ńėhže było źėć. haspadýńa sxaváła u padúšku. zabráu̯ padúšku i paćós pradavać. ryheš u pólo, i daráu̯ kałaćić. pop próšiesa: pušči mańė žyvóho. što ty xočeš, tab́é tói̯o dam. čort skazáu̯: daši mńe éty ḿéx hróšei̯. to i̯a ćeb́é pušču. pop skazáu̯: ńeši da xáty. pryńós da xáty papá, pop nasýpau̯ ḿex hróšei̯. pryńós haspadarú, káže: wot tab́é xažái̯im hróšei̯, što i̯a pradáu̯ padúšku. adćečái̯e haspadár: hže ty stólko nabráu̯? ńi za padúšku ty héto užáu̯, múšić ty čórt. i skazáu̯: čórt. i zaxahatáu̯ i skazáu̯ i̯amú: či pómńiš, kaľi ty byu̯ na **póľi, i̯a iźi̯ėu̯ twoi̯ xlép. za tói̯o tab́é atsłužýu̯.**

V. Mężczyzna lat około 25.

1. *V adnói̯ vósey śḿeré bráła lužėi̯. naróžiesa źićá, dak i̯amú róbać łápći i ćišai̯ėć na ščénu, i sýpłuć hétyi̯e póu̯nyi̯e łápći peskú. i i̯ák pryžė paxá hétamu źićáći umiráć, ažžiráí̯ecse u hétyx łápćax padóžca, i sýpłecsa pesók. tahdý i̯amú róbać trunú, hétomu źićáći. u hétai̯ truńė róbać u ćėrxu źirku, i kładúć śudá žyvóho čałaćėka, i nasúć i̯ cérkou̯. a tam pryxóźić śḿéré, i b́eré hétoho čełaćėka i dúšyć. dak vot zastáu̯(!) u hétai̯u vósku cełaćėk u prýmy da źéu̯ki. pašóu̯ i̯on na pólo aráć. a žónka u dóma ahléžeła, što z héstyx łapćėi̯ sýpłecsa pesók. tak i̯aná pakľikała lužėi̯. hétyi̯e lúži zrabiľi trunú. i̯aná płáče, što śḿéré pa i̯ahó pryšlá. pryxóźić héty mužýk s póla. i pytáiecsa: cahó ty płáčeš? i̯aná káže: čemú čahó płáču?*

pryšłá śmeré pa ćebé. i̯un káže: durnái̯a ty, ńe płáć. i̯a zdarou̯y, i̯ak kab i̯a pamór. žónka káže: héto u nas śmeré hédakai̯a. na záu̯trai̯o pałažýl'i i̯ehó žyvóho u truná, pravézal'i ʒ́irku u érše i zaneśl'í u cérkou̯. a u héty ʒ́eń pamérła druhái̯a bába. i i̯ei̯é tudá zaneśl'í. dak i̯on ustáu̯ u cérkvi i káže: ehó my tút? na hétui̯u bábu. i̯aná káže: ležem, pryʒ́e śmeré pa nás. i̯ on káže: i̯a zdaróu̯. i̯aná u̯šó tak'í ńe xóče u̯stavác. a i̯on ustáu̯, uzléz na hóry[1]*. zvaliu̯ padráu̯ na sabé aʒ́éžu, zvi̯u̯ ṕatlú i pałožýu̯ na étai̯ ʒ́irey na truné. pryxóʒ́ić žméi̯, ʒ́ubák u i̯ehó i̯ák u i̯endýka. utaćýu̯ i̯on héty ʒ́ubák u hétui̯u ʒ́irku u truná, hʒ́e býła bába i zadušýu̯ i̯ei̯é. pryxóʒ́ić h(!)hétui̯ truné, hʒ́e byu̯ i̯ᵘón. a i̯ᵘon ṕetlói̯u u̯záu̯ i zasmarhnúu̯ i̯ehó. i pótym u̯záu̯ i paréšyu̯ i̯ehó. pryxóʒ́ić da xáty. tut žónka pa i̯ᵘom pamínk'i spraúlái̯e. záraz i̯ᵘon i pytái̯ecse: što wy éto róbićé? i̯ᵘon daváu̯ raskázywać, i̯ak byłó. paćóu̯ pakazáu̯ i̯im étoho žmii̯á. spal'íl'i i̯ehó, i pušćíl'i na véćer. at tahó naćal'i l'úʒ́i umirác swai̯éi̯u śmeréu.*

2. *U̯ krásnoi̯ ʒ́evícy u̯ śeréʒ́ińe razharýcsa, a u̯ krásnaho mału̯icá kapái̯e s kancá.* *Samawár.*

VI. Antóla Présna, siostra A. Presnego, dziewczyna lat około 20.

1. *Za harámi, za barámi,*
pašłó ʒ́eu̯čá za hrybámi.
krai̯ dal'ínai̯u.
ʒ́eu̯čá z bóru ńe wyxóʒ́ić,
krásno(h)o hrypká znaxóʒ́ić.
i̯anó i̯ehó patxvaćíło,
dy u̯ karžínku pałažýło,
samó pašłó u̯ bór.
zapalú i̯a śvéću z łói̯u,
da vyŕedu ʒ́eu̯čá z bóru.
zapalú i̯a waskau̯úi̯u,
čatýry rázy pacałúi̯u,
kłaʒ́íśe sa mnói̯ spáć.
i̯enó spać ńe kłaʒ́écsa,
i̯enó ḿeńé bai̯ícsa,
dróbńeńkími ślaźmí li̯écsa (!),

[1] Prawdopodobnie omyłka — powinno być: *róvy.*

da i̯enó ḿeńé bai̯ícsa.
ńe płáć žeu̯ćá, ńe płáć krásno,
ńe ľi ślózońkou̯ naprásno,
ńa bői̯śe ḿeńé.
ćarau̯ʾićḱi pakuplú.
łúčšei̯ xažíž búžeš.
łúčšei̯ xažíć baśa̰čkóm,
i̯ag zańácsa z duraćkóm,
móładość pai̯žóć.
2\. *Śeń i xátu perei̯śłá,*
rődnai̯e mátećḱi ńe znašłá.
šľáxtu i̯ bai̯áre ṕerebráła,
rődnai̯e mátećḱi ńi paznáła.
3\. *Śestrá śastrú addałá,*
ščaśľíu̯ui̯u dólu dałá.
buć śastrýco zdaróu̯ai̯a i̯ăk u̯adá,
a bahátai̯a i̯eg źemlá,
karańísta i̯ăk i̯erbá,
śeḿańísta(i̯a) i̯ek pčałá.
4\. *B́éła ḱeróza da dółu,*
prašíłaśe žéočka da dómu.
ćaží ḿeńé ḿileńḱi že ty u̯žáu̯.
kab mői̯ ćenóček tut ńe zŕáu̯.
ńe zŕáńe ḿiłai̯a ńe zŕáńe,
i̯eść u ḿeńé mátočka, pahláńe,
búže s kryńícy u̯ódu brać,
tvői̯ ćenóček pakrapláć,
ćeb́é maładúi̯u suxvaláć.

VII. Inne dziewczęta i kobiety połuńskie.

1\. *Ńe xaží pa ladú bo ty u̯u̯áľišše,*
ći ty ḿeńé ćełḿi lúb́iš, ći ty xváľišše.
i̯ak i̯a ćeb́é ńe lublú, karái̯ ḿeńé Bóže,
i̯ak całaẃáu̯ ḿiłaẃáu̯, pókul xto ńi zmóže.
i̯ak całaẃáu̯ ḿiłaẃáu̯, ńe nacałaváu̯śe... [1])
i̯ak u̯ sadú sałaẃéi̯ ščeb́ätáu̯, zazúla kaẃáła,

[1]) Tu, być może, jeden wiersz wypuszczony.

kap ty mai̯á ḿiłášećka taḱi ńe daždáła.
kap ty mai̯á ḿiłášećka xvaréła, baléła,
i̯ak ty mai̯é haśćinćyḱi što ćéćera i̯éła.
i̯ak ty dúrńu kuparáu̯, i̯a razúmna bráła.
ćeṕér ḿeńé pazyrái̯ xod (!) do ĺiḿeráła.
ćeṕér žimá i̯ábłek ńimá, ńéčym addawáć,
i̯a ńi pai̯dú moi̯ ḿíleńḱi taḿé kupaváć.
2. Učóra ńa bi̯u̯, śahóńńe ńa bi̯u̯,
znać mói̯ ḿiléńḱi ḿeńé pazabi̯u̯.
i̯eščé ńe zabi̯u̯, ŕiba zabúdu,
śádu pai̯édu, śem ĺét ńa búdu.
i̯eć ḿíleńḱi, takói̯e b́adý,
pryłaskái̯u xłópca s čužói̯ staraný.
vaźmú pasažú u kancý stałá,
búdu smatréć i̯ak na sakałá.
znać i sakóĺik xmúren ńe ẃaśóły,
znać sakóĺik sakółḱi ńimá.
učóra byłá sakółka mai̯á,
śahóńńa ráno zastrélena.
znać i pańíč pańénḱi ńimá.
učóra byłá pańénka mai̯á,
śahóńa ráno zaručónai̯a.
ot ńi žál byłáp, kab dalóḱi u̯źáu̯,
a to sušéd na adnóm dvaré.
pa u̯ódu i̯źé, źeń dóbry dai̯é,
mai̯mú sércu žáĺi zadai̯é.
tái̯a u̯adá raźĺivái̯ecsa,
sérce mai̯ó ž žáĺi razryvái̯ecsa.
3. Słýšać málčyk pańimáu̯,
śeu̯ pat kústom zadremáu̯.
stau̯ spat kústa dy pašóu̯,
výšei̯ źeréu̯ńi zai̯šóu̯.
ẃeśaĺiu̯śo i̯on tam, što papáu̯śo u̯ źeréu̯ńu.
nóu̯o źérko ńi karćíć,
ẃeśaĺíu̯śo, spać kłaźíu̯śo na ćisóu̯u karau̯áć (!).
i̯ᵘon ńimnóžečko zasnúu̯, i̯amú ŕíźałośo.
i̯ehó ḿiłai̯a pryšłá,

u̯śé zabáu̯ḱi pryńeslá,
rukói̯ za ruku śćiskála, a druhói̯ za druhú.
załatýje klúčy brála,
stóu̯čyk admykáła,
stakán vyńimáła,
stakán vyńimáła,
rómu nal'iváła,
ḿiłamu dawáła:
začym ḿiléńḱi ńi pi̯óš,
ńi pa póu̯nai̯ rómcy l'i̯óš?
i̯ak i̯a búdu ḿíła ṕić,
ńa búźeš ḿeńé luḃić.
skažý ḿíła práu̯du mńé,
kahó lúl'iš, kahó ńé.
a i̯a práu̯deńku skažú,
śeḿarýstaho lublú,
a aśmóho patai̯nóho, a źeváśtaho ćeḃé,
bo i̯a žónečka u̯ ćeḃé.
što i̯a róstom ńe ćal'íčka, na l'icó ńi xaróša... [1])
a i̯a tahó ńi syščú,
krasatý u̯ l'icy iščú.
4. Nai̯éxało žau̯ńaróu̯ póu̯'en dvór,
u̯źál'i mai̯hó mužyká źvazál'i.
ot ńe žál mńe, što i̯ehó užál'i,
alé žál mńe, što ńi móćno źvazál'i.
a i̯ak i̯ᵘón žé ućečé, ućečé,
mńe hałóu̯ku natau̯čé, natančé.
a i̯ak i̯a búdu ućekáć, ućekáć,
pat straxói̯u načaváć, načaváć...
a sabáćḱi i̯ak i̯axú, tak i̯axú,
a i̯a młóda až ńižýva sa stráxu.
sałaćéi̯uśḱi śałpóčuesa,
a mńe młódui̯ spać ńi xóčecsa.
pai̯dú i̯a u sadók, u sadók,
da láhu i̯a pat kustóm, pat kustóm,
nakrýi̯uśo xoć l'istóm.

[1]) Tu, zdaje się, coś opuszczono.

a "én iže moi̯ mužyk s kanalá.
s tóu̯sioi̯u da b́erézinai̯u,
s tóu̯stai̯u ńe ćerébĺenai̯u.
že ty kúrwa vałačýłaśe.
što to po pói̯es pamačýłaśe?
ći ty ḿiły adurácyu̯śo,
što i̯a młóda pry tab́é ležáła,
rúčki nóšḱi na tab́é žeržáła.
5. *Naš źážečko dóbre xarós,*
b́éło ĺicó, dóu̯ǵi nós.
dać i̯amú kanaṕél,
ńexái̯ kłui̯é i̯ák harab́éi̯.
ńexái̯ skáče i̯ak stréłka,
ńexái̯ płáče, i̯ak žéu̯ka.
6. *I̯éhžiła máći što ńažéĺi z tórhu,*
i výbrała žáća: na kańí ńe śážе,
stai̯íć pry paróże,
i̯ak ṕéń pry daróże.
šápočḱi ńe zdymáe,
hałóu̯ḱi ńi skłańáe,
i̯ehó hałau̯á kúla ńe zb́ita,
i̯ehó šápočka da haławý pryšýta.
7. *Laćéĺi čyrýčyḱi,*
zadráu̯šy łýčyḱi,
i̯ak laćeĺi,
tak i palaćéĺi. Sáńi.
8. *A brátko s śestrói̯u pa sadóčku xóžić,*
śastrýca brátka xórošéńko próśić:
addái̯ ḿeńé brátko u̯ hétum hódu zámuš,
u nóu̯ui̯u žeréu̯nu, u̯ ćeśółui̯u śémi̯u (!).
pa nóu̯ui̯ žeréu̯ńi lublú paražáći.
z ćeśółoi̯u śemi̯éi̯[1] *lublú razmou̯láći.*
ƒ sáže v́ětryk paveváí̯u (!), v́íšeńku kałýša,

[1]) W śpiewie akcent niejednokrotnie się przesuwa, albo nawet rozkłada, tak, że trudno wymiarkować, na której on sylabie spoczywa. Dyktujący zachowywał zwykle tę właściwość mowy śpiewanej — stąd wypadki podwójnego oznaczania akcentu.

brátko šastryjcy často ľisty píša.
oi̯ ṕíša ṕíša, dy pračytái̯a,
či zdaróva šestrá, srai̯á, ńe čužá-a.
ńi pytái̯še brátko, iaká ia zdaróu̯a,
papytái̯še brátko, i̯aká mai̯á dóla.
xústečka ľeléńka
at ślózok mokréńka.
a kašúla ľéła
at kryŕi skaréła.
ty mai̯á šestrýca hétaho xaćéła.
9. *A ńi sám suźiu̯, da suźiľi lúźi,*
da z náša(h)o kaxáńei̯ka ńičóho ńe búźe.
za trý míľi kryńíčeńko u̯ póľi,
páśŕiła źeu̯čýnečka kau̯aľérskíi̯e kóńi.
kóńi mai̯é varańéńkíi̯e, žaľéznyi̯e púta,
kab ńe źau̯čýna, sérco i̯adýno, to ńa býu̯by i̯a túta.
aźín kóńik varańóšeńki, pa zapłáweí̯ku skáče,
vúmnai̯a, ľezrazúmnai̯a, pa kavaľíru płáče.
ax ty vúmna ľezrazúmnai̯a, źe ty rózum paźéła,
narókom i̯a čeľé lubíu̯, a ty práu̯dy xaćéła.
10. *Pa raśé xaźíła, bo rasá byłá,*
xłópcy luľíľi, xarašá byłá.
xłópcy luľíľi, spadńícu kupíľi,
spadńíca mai̯á, granatóu̯ai̯a,
naśí źau̯čýnečko ty zdaróu̯ai̯a.
xłópcy aráľi, spadńícu padráľi,
xłópcy kaśíľi, spadńícu pašýľi.
kab na u̯ás xłópcy karósta napáła,
i̯ak mai̯á spadńíca da hódu prapáła.
11. *A Bóže mői̯, mámečko,*
luľíć meńé I̯ánačko,
a i̯a i̯ehó luľíła,
spadńíčku zhuľíła.
spadńíca darahá,
čyrvónyi̯e ľerehá,
na kałóčku pavéšu,
da u̯śé xłópcy pačéšu.

12[1]. *Užó véčer večarýje,*
da naš panók vešaléje,
pa p"östači (!) pajehžáe,
svajé žnéjki pryhanáe:
žnéče, majé žnéjki, žnéče,
samý šebé ne pažnéče,
kaná majhó ne tanéče,
kaná majhó varanó(h)o,
mené pána maładóho,
kaná majhó strekáta(h)o,
mené pána bahátaho.

13. *Harěło kupálo,*
a na töm kupáľi huláno,
a na töm huláni žěvočka,
kľíkała jejé mátečka:
iží žičátko da dómu,
pryjéxaľi svatě paničě,
héto mátečko ne majé,
jag búdué majé jěxači,
tu búže dubróva šuméči,
da búže daróha žvinéči,
tadý búdu mátečko u dóma šežéči.

14. *Sváněčki da hałúbečki, próšim vas,*
peranačújče xačá nöčeňku ješčé ua nás.
˙o rádyb mý, da ne nöč, ni žéé načeuáči,
da pakínuľi pa maléněčkum žičáči.

15. *Iéčče svatké da dómu,*
pajěľi kóni sałómu,
da kále sádu rasádu,
da kále płótu krapiuú,
da kále švírna makínu.

16. *Śvet švetáe, na zarú zajmáe,*
maładáa žévočka da z dvará žiehžáe,
u jejé uóičeňko da klučóu pytáe:
že ty žičátko klúčyki pažéła?

[1] Patrz Polona VII. 24.

da hlaẑi u̯ói̯ečenko, hẑe i̯a šaẑéła,
tam u kamóry na nóu̯um prabói̯i,
rústečkei̯u nakrýty, šlóskei̯u ablʹity,
rústečkei̯u beléńkai̯u,
šlóskai̯u da drobńéńkai̯u.

17. ***Próćiu̯ svátne(h)o dvará,***
u̯ysókai̯a hará,
ńi syći, dy ńi ẑi̯éraći,
da tréba grabaróu̯ nam nańáći,
túi̯u hóru skapáći,
ẑérvečku k sabé u̯žáći.

18. ***Mátečko mai̯á rődnaˣa,***
rażreńćái̯ ḿeńé maładúi̯u,
rażźażý bétyi̯e rúčki,
rażḿeńái̯ peršćónečki.
ẑiéátko mai̯ó rődnai̯o,
ćamú tadý da ńi kazáła,
i̯ak rúček ńe ŕezáła,
paršćónečkou̯ ńe ḿeńáła?
bai̯áłaše papraśíći,
kam (!) mátki ńe ᵘuhńavíći.

19[1]) ***Xaẑiła ẑévočka pa rynku,***
našiła u̯u rúčkax kalʹinku,
dy u̯ i̯ei̯é małói̯cy tarhau̯álʹi,
pa sto taláróu̯ dau̯álʹi.
i̯a svai̯é kalʹinki ńi pradám,
paŕazú kalʹinku u̯ čužý krái̯,
paŕazú kalʹinku u̯ čužú staraniú,
kam mńe ńe byłó sóromu.

20. *Žäná múža šanau̯áła,*
na papáry naŕezáła,
da i̯és múžu papár trau̯ú,
da ṕi u̯ódu łuhau̯úi̯u.
ievái̯ i̯on mavái̯cesa,

[1]) Patrz Sienieżvce: III. 7.

da móže jon pakáńecsa,
ńezáčo jón prau̯iecće.
21. *Kaćíu̯še vanóček,*
z haŕi u̯ dałóček,
prašu̯ś u pána u tarpóček,
vyjši páńi na hanóček,
prymí sťiň (!) vanóček,
ńeňé dožžyk nacrastáu̯še,
ńeňé véťyk nazatóu̯še.
22. *(Mui̯) ḿéšacu jaśńóseńki,*
aśvećí mńe daróžeńku,
kudéme i̯śćí da dómońku,
kólä sádu vinahrádu,
da u̯óčeńka na parádu,
kalé sádu żelónoho,
da u̯óičeńka rożónoho.
23. *Żelónaio (!) haréšeikó da na tým naleháie,*
spot tahó haréšeika (!) sakół vyletáie,
śíu̯y kúń (!) vyběháie,
da na tóm kańí małady̆ pańič vyjehžáie,
da na ńóm kašuléńka
tońka beléńka,
šastryca vyšyvála,
a druháia dla bratká daravála.
24 [1]. *Užó véčer večaréje,*
naš pán vešeľíe,
pa póstaći pajehžáe,
svaié žińíi pryhańáe.
zjáće źvézki źvéće,
ńińé pána ne pazíráe,
kańá maihó ńe tańćće,
kańá maihó varanóho,
ńińé pána maładóho.
25. *Nąša(h)o haspadará,*

[1]) Patrz Połona VII. 12.

kudrának hałaú.
i̯ón kúdrąmi patrăśé.
nam harêłki pryńeśé.

26. Chłopczyk niżej lat 10.

Kamár ćeńik ćezáu̯,
múxa párykaśe,
zvaľiłaśe s połu,
mócno u̯dárykaśe.
pasłáľi papá,
pa zaṕéčnaho słupá,
pup ćásu ńimá,
tarakány spućadáe.
pókul póṕeńko prymčýć,
ležýć muśká ḃez dušý.

VIII. *Marýla*, dziewczyna lat 12.

1. *Byu̯ u cará syn. zaxaćéu̯ i̯un kráśći. car i̯ehó ńe puskáu̯. skazáu̯: paźí, ukraźí sarócku(!) i p^{u}órtḱi. i̯un pašóu̯ i polažýu̯ boćik na daróže. pryšóu̯ dálei̯, polažýu̯ druĺí. ćełaćék dúmae: paḃahú caźmú tui̯ bóćik. a cárski syn uźáu̯ au̯cú, na móro sḱínuu̯. całaćék sḱínuu̯ p^{u}órtḱi i̯i sarócku, pašół pa au̯cú. a cárski syn za p^{u}órtḱi, za sarócku, pryn^{u}ós (!) carú. tahdá pušćíu̯ car i̯ehó kraśći. iźé cárski syn. iźé próćiu̯ i̯ehó druĺí złóźei̯. kudá iźéš? idú kráśći. paźém rázem. paśĺí aný da cará ukráśći karónu. ukráĺi aný. i ńi mahĺí paźaĺić. cárski syn káže: i̯a pai̯dú paputái̯uśo, katóramu búźe karóna. car skazáł: tamú búźe karóna, xto u̯kráu̯. ći t^{u}ói̯, xto ṕilnaváu̯. ći túi̯(!), što kráu̯. car skazáł: tamú karóna, xto ukráu̯. paśĺí aný. výšeu̯ i káže: a štó, slúxou̯ ty? slúxou̯, taḃé karóna. car na záu̯trai̯o poláźić karónu, u i̯ehó ńimá. car zalažýu̯ bal, pazbau̯láł fśéx na bál. nasýpau̯ hróšei̯ i nalazýu̯ smalý (!). xto nahńécsa, týi̯e hróšy podńimáć. t^{u}ói̯ i karónu u̯kráu̯. a i̯úen mázau̯ b^{u}óty u smalú, i hróšy lepláľiśe za bóty. i̯ún výšeu̯ ná dvóer, i̯i abźiráu̯. tahdý car zalažýu̯ druĺí bal, pazbau̯láł iznóu̯ fśéx na bál. natapíu̯ kaćól smalý i skazáu̯: iźéce xto da mai̯é dacḱí ná ńăč. pašóu̯ i̯^{u}on i u̯vaĺíu̯śo u č^{u}óp f smalú. narabíu̯ krýku: gvalt, pazár. pryléćéĺi fśé, pau̯aláľiśe u túi̯ č^{u}óp smalý. na záu̯tro xóźić car brać. xto uvaĺíu̯śo

u č"óp smalý. adnóš ťśe paualáušyše ležáć, ńimá kahó iamú brać. car zalažýu tréći bal, skazáu: išéće xto da maié daćki xto znóu ná ńáč. pašóu užó druhí zlóžei. na (!) adnóž uvaľiušo u čú"p smalý znóu. a druhí uzáu(!) iamú hólou adrézau, i zańós žóncy, skazáu: na taćé hólou tvaihó myžyká[1]*). iená pacalá płákać: a stóž ia zrablú z malými žéćmi. a i"on dau iui hróšei i skozáu: ia tabí i bólei dam i túlup pryŕazú. kupíu iun kabýlu i iéže. a túlup cyŕešiľi na bazár, pilnúiué. a iun nalažýu w"ós kamémа, i zlamálaś iahó brýčka, iun próšić: pamažýće mńe padńáć. pamahľi iamú padńáć. iun dau iim pa čárcy harýlki. ianý vžaľi zasnúľi, a iun skínuu kamého z wóza i sam túlup na wú"s, ii paiéxau. pryvús žóncy i túlup i dáu iui bólei hróšei, i skazáu: ná tabé i xaráš, a ia tabé pryńesú bólei hróšei. ianá pačalá iehó xavać. a car pačáu prašić: addái xto kar"ónu addášć, to tamú palaŕinu cárstva zapišú. iun skazáu: ia karónu addám. iun palaŕinu cárstva iamú apisáu.*

2. *Mežéć(!). byló u báčka try dački. pryšóu mažéć v aharóže kačáiecsa. paží paží dačúško, uýžen mežéža. mažéć užáu dacku. dy pavóu. tahdý pryšóu dy znóu kačáecsa. paží, výžeń mežéžu. iun užáu i túiu dačkú zabráu. tahdý pryšóu i znóu kačáecsa. paží uýžen mežéža. tahdý pasláu mažéć žónku žélo kryšýć. tahdý iená abrézała pálec. tahdý ion vžáu da zaiéu žónku. ťšé pakúć dla báčka piralié. napiók iőn uvlažýu dačkú u karőpku, zan"ós da báčka. báčko: máći, na tabé pirahóu.*

IX. Luźne zapiski. pochodzące od różnych osób z Połonej.

Uúšim. z Rúty čatyróx. 3 praet. *piłá. pózno. ľétăš, šóle. Zavažéro,* wioska[2]). *sónco ńe zóiže. kóńmi baržéi arécse. ćepér ńi vódny ńe uméie skáski. katóru s kńíški znáeš, čamú ńe.* imp. *spúi. uzdyxnúła. axficer s Kíieua. uu ńe rehačýće. ńa rúpić. adhádývać. iak lacéľi, dyk i palacéľi.* imp. *napíše. voučená. rukámi uukínuu u xátu. boláčki propáľi. Aléšu, spyńíše. uőt i šéno. hrécsy. hrečuxú. znou paskľi-*

[1]) Prawdopodobnie omyłka — nieświadome użycie rosyjskiego znaku dla wyrażenia samogłoski *u*.

[2]) Właściwie nie jest to osobna wioska — należy do Połonej, ale że po drugim brzegu rzeczki, stąd osobna nazwa.

kiľi. v dośći. u prároi rúcey. za darhóho iźé. n. sg. *śedelórsaia.* d. sg. *śedeľicaina. tai u tyrre ia.a camú iiii pesaias. kab haspadar ho.iľo dáu. ra ruśi. pazamaitasa.* acc. *źérocin.* f. *cysałma. ncc ai rasaiź ľiliśe. ...* *ieśé*, w znaczeniu: jeszcze nie. *ty kázau pesiu uamine? ... totki. na iékaľi. ľéto. rzyśco. pólo. źauké karáľi.*

B. Boracińska wioska.

I. Danieł, koniuch dworski, lat około 40, jego żona i jego matka, lat około 70.

Lárko. da cadý. cehó xócas. cohó. inf. *śéśći. on palćcu. kałyska. źócy. śćamá. zádľik. ľamlá. stół (stravá). draľiny. kúľäł. páśniak. kuúalec. na drare.* imp. *eykiń. nzáu. błaiń. kaľi. u xáći. róuno kab byro. patreśi hałaty. ai múinay kaśá. kap karóun trymáy. pakazycá iiko. ćéryeek máxi ľahaaiie. ładno zarabe. cużý in póiźe u xáta. zasváu. łaz u karyje. padáiće umá padúsku. peŕipałax. ražaki. hosas. u nócy. dóma ie aśéźce. ćásko rabić. kap pryiéźdi zaráća. pa seśrox. a paeóx. záutra. od zarana. pańiánskija (!) biź pasľi. iai. casto ia pryiéźu da xáty. iaiaz nórośé ieśé.* **havóryć. jśo róuno. péret čúžym tak baicca (!). čúieš Vaśil. u karyje pastau. a hrosi dazyaki budué. śchóiiia. kóla hetoho. zabányá. batrak (parobok). pan ie ćédaieć. u Karéľicy paiiźe pa ahurki. aaii xiené kap prósiym iazykom. u hamie. u Bróńkax. žáła na batráckom. łau'i iehó. źićá uxapiu. kascý kaśíľi. krycyje. ab źemle. paraiu.* g. pl. *záicou. zaicóu. ľisóu. dak byľi. karapáľki ieśé. dauiéj sa.oki byľi. nadiaxau bľisko ad iix. kórľik ... sua.a. aďepiiya. tracésa. xoć try dni śaźi. źe on ľaré. naslex. kalé kahó. ńičóho. báčyu dabrá, báčyu hóra. práśnica. kużél. ńičelincy. ńirdo. ... hódac. u xátu. ai curác. naroi da krasón. na kón. iźi.* 3. sg. *malóćić. xoc zaresa. ńićóho ia báźe. ie rázne. kimá sto i harany. paiiźe. kab zauľisa. naróźie kruhka. xáta zaiáta.* imp. *zabadái. aźeś ľima ńićóho i dadiu. na sto bures hrábli. tyia hraďľi. patkúrčyuśo. paiéxau. camúż vy rázom. ńikúdy.* g. pl. *ľiét(!).* g. sg. f. *karaľičánskiie. na katórom śvéće žyvé. zabaulátśo. hurká hóčeš? kala réčki. šéšć ľiét. źéle tahó. paráluš iix pryčekáe. i duccý tréba. ty mńe xléb raskaduieś. dai iamú malackú. nápaśo. spać ľéxcy. bórzdo.*

II. Korowajski, oficyalista dworski.

Śudy. zaran' ... ne ... ni. ... dai ... a pat'om. jšcé ... ti' ... tasqu, ... padyne. sudá. z ... dará. ... katólika. ... dará skaráj. ... syp skaráj, ... kudy.

C. Niehniewicze.

I. Iyán Corsa, z Ńehńévic, xłópec, śemnátcaty hút[1]*.*

1. Byłó u ... try syné, ... za kawaleré, a druhí za stalará, a tréci ... za ... pasúu ... u pólo ... ié. ... čort. káže: što ty ... čaławék ... dźicy, budu ... a čort káže: ... ni paćéš ... čaławék káže čórtu: što daśi, to ... čort káže: ... hróšy. pašóu čort pa hróšy. čaławék uzáu ... i u kapeluši ... i pasádziu na jámcy. čort pryńós hróšy, usýpau u ... a ... tółko kapeluš ... čaławék ... čórtu: paiźi pryńesi bółej hróšej. čort pašóu, pryńós hróšy, usýpau u kapelus, kapelúš ... i pašóu u bałóto. tam jamú čorci bółej káżeć, što ... pryšou čort ... káže: addáj hróšy. čaławék káže: što ... kazáć u pólí ... čaławék káže na čórta: ... éto ... ty jehó. ... i ... pašóu u bałóto. čorci jamú bółej kážuć... daĺi jamú ... s adnym kancóm, a druhiju sa dvamá kancámi. i čaławék stáu na adnóm bóku płóta, a čórt na druhóm bóku płóta, ... stáĺi ... i čort uzáu ... z dvomámi(!) rahámi, čaławék uzáu s adnym róhom. i čórt jamú ... dvocámi rahámi, a čaławék s adnym róhom. da čaławék káže čórtu: pameńáimoś my na wíły. čort dau jamú z dvocámi kancámi, a jon jamú dáu s adnym róhom. čaławék jamú súne dźve źirki, a tój adnú. čort káže: daráju tabé hróšy čaławéčku. pašóu jon uzáu bułavú, i ... čaławéka, i káže na čaławéka: što patkińe uýše étu bułavú, tóho búduć hróšy. čeławék káže: kídai, na čórta. čort kínuu wysoko ... čort káže na čaławéka: kídai ty. a čaławék pazirúat(!) u hóru, a čort káže: čahó ty čełavéčku

[1] Chodził do szkółki, widoczne ślady w języku.

pažiráaš? a čełaṕék káže: na ńéb́e i̯eśé try synóčḱi. i̯ak i̯a patḱinu étu bułau̯ú, tak i̯aný u̯óžmuć étu bułau̯ú i zab́i̯úć ćeb́é. i̯^{u}on skazáu̯: darúi̯ñ tab́é étu bułau̯ú i hróšy, i sam pašóu̯. čełaṕék užáu̯ éty̯i̯e hróšy, pańós da dómu, i skazáu̯ bratóm svai̯ím: što wy héľiko za hód ńe zaróbićo, k^{u}ólko i̯a za týźeń zarab́iu̯. i sam pašóu̯ za złóźei̯a ućyesa. i užáu̯ kúrycu s kureńátańi i pańós u pólo. čełaṕék haráu̯ u póľi wałáńi. i̯un puśćiu̯ kúrycu s kureńátańi u žýto. kúryca s kureńátańi u žýće kryčáć. čałaṕék káže: złau̯lú kureńáta s kúryćei̯u i zańasú da dómu, búduć žóncy kureńáta. čełaṕék pańós kureńáta s kuryćei̯u da dómu. a złóźei̯ užáu̯ u wałú(!) xvost adrézou̯, nasaľiu̯ i̯ahó i dau̯ u̯ałú u rót. a tóho užáu̯ s xvastóm paẃóu̯. čałaṕék pryšóu̯, káže na u̯ałá: kap ćeb́é u̯óu̯k ižéu̯, i̯ak ty u̯ałá ižéu̯, tolko anó xu̯óst u róće. užáu̯ i̯ahó i paŭóu̯ da dómu. a toi̯ pašóu̯ da svai̯ix bratóu̯, káže i̯im: pačepéće ṕeróu̯ku, i̯a palézu śćíren(!) kráśći. i̯aný počapíľi ṕeróu̯ku i̯amú. i̯un palés u śćíren kráśći. podostau̯áu̯ i̯im hróšy, i̯aný wźeľí ṕeróu̯ku vyćenuľi. i̯un astáu̯šo načaváć f śćírńe. na záutrai̯e axḿistrýńa išłá po a̯krásu. i̯^{u}on pxnúu̯ i̯ei̯é u hrúźi, i̯aná pokoćíłaś i i̯^{u}on ṕerelećéu̯ ṕerez i̯ei̯é. i̯aná narab́íła krýku: łaṕéćo złóźei̯a. a pryleććéľi, złóźei̯a ńemá. na záutrai̯o znóu̯ poléźľi, u druhí śćíren. užeľí i̯ehó tam i znóu̯[1]) astáńiľi. i̯i złaṕíľi i̯ehó u t^{u}om śćírńe i̯i skaváľi v zelézmui̯u bóčku i saźíľi(!) i̯ehó tudý i puśćíľi i̯ehó na ẃéćer i ẃéćer i̯ehó po póľi naśiu̯. wóu̯k b́ežáu̯, i vatknúu̯ tudý xwóst. i̯^{u}on nakrućiu̯ na rúku i wóu̯k zaróu̯(!) palaćéu̯ po póľi, i b^{u}óčku pab́iu̯ na króḿeńći, i̯i b^{u}óčka rassýpałaśe po póľi. i̯un pabráu̯ i̯ei̯é, pańós da dómu, i havóryć brat^{u}óm: ^{u}wy dúmaľi, što i̯a prapadú, a i̯a ńe prapáu̯, pryńós ^{u}wam zaľéza. ćepér pan skazáu̯: ty złóźei̯, kaľi aščé(!) u̯kraďéš mńe kańá, tadý búźeš złóźei̯. i̯^{u}on skazáu̯: ukradú. vźáu̯ śṕirýtusu ẃedró, i pšańičnyi̯e múḱi, i raskałaćiu̯ śṕirýtusom, pakľíkau̯ sabáḱi. sabáḱi padi̯éľi i̯i padóxľi. i̯^{u}on u̯žáu̯ xu̯óst za xu̯óst i paṕéšiu̯ i̯ix na płóće. pat^{u}óm u̯žáu̯ napai̯iu̯ ^{u}ortońikóu̯(!). i̯aný napíľiśe i pasnúľi. i̯^{u}on u̯žáu̯, śéu̯ na kańá i̯i skazáu̯ i̯im: ṕiłnúi̯će kańá. pósle pryi̯éxau̯ pán, popytáu̯šo u i̯ix: ṕiłnúi̯ećo kańá? ćepér skazáu̯ i̯emú: ty złóźei̯ nad złóźei̯em(!), kaľi aśćé u̯kraźéš spat pańének ł^{u}óško. i̯^{u}on skazáu̯: ukradú. i pašóu̯ i̯^{u}on da dómu. i ẃžáu̯ zarézou̯ baránčyḱi, užáu̯ u tórbočku i zrab́iu̯šo sobákai̯u i stau̯ skau̯ytáć po(ź) źćerýma. i̯ahó upuśćíľi u kóm-

[1]) Może: *iznóu̯*.

natu. i i̯^{u}on u̯žáu̯ ńis paṅének pałažýu̯ tóho baránčyka. iany pa-snúľiś i skazáľi adná na (a)dnú i̯i popraśíľi stóráža, pańeśľi i̯ehó no r^{e}éčku(!) topíć. a i̯^{u}on u̯žáu̯ ł^{u}óško i̯i pańós. pan skozáu̯(!) i̯emú: ty złóźei̯ nad złóźei̯em, iźí kraźí bólei̯.

2. Byu̯ baháty kupéc i byłá u̯ i̯ehó dočká i syn. i i̯^{u}on ku-peowáu̯ po śvéće. pat^{u}óm u̯ i̯ahó výras syn. tohdá báćko pańór. syn astáu̯śo kupčeváć po śvéće, i̯i žýu̯ ś śestrói̯. pat^{u}óm ažańíu̯śo i stáľi i̯aný žyć ^{u} traíx. no i̯^{u}on i̯ak u̯ pérót žyu̯ ś śestrói̯u. nu śa-strá ńe zaluḃíła i̯ehó. todá i̯^{u}on pai̯éxau̯ kupčeváć. tohdá roźíu̯śo rebónak u i̯ix. pryi̯éxau̯ i̯^{u}on, i žónka i̯ahó sastrečáe i̯i havóryć i̯emú, káže: báčyš, i̯akái̯a tvai̯á śastrá ńe prybýtńica, da adbýtńica. pośékła sámui̯u ľépšui̯u brýčku. no i̯^{u}on i̯^{u}ói̯ skozáu̯: héto ńe mai̯ó staréńi̯o, éto accóu̯skai̯o. i pai̯éxau̯ znóu̯ i̯^{u}on. pat^{u}óm i̯ehó sostrečáat žaná i hawaryć i̯emú: báčyš, tvai̯á śostrá(!) ńe prybýtńica, da adbýt-ńica. zaśékła sámoho ľépšoho końá. i̯^{u}on skozáu̯ i̯^{u}oi̯: héto ńe tvai̯ó staréńo, acóu̯ska^{e}o. i pai̯éxau̯ i̯^{u}on apáć u̯ daróhu, i̯i prabýu̯ tam céły ḿéśec. a pat^{u}óm kaľí i̯^{u}on apáć ćernúu̯śo da dómu, to i̯ehó sostrečáe žónka, havóryć i̯amú: báčyš, i̯akái̯a tvai̯á śastrá, ńe pry-býtńica, da adbýtńica, zarézała svai̯hó rebónka. i̯^{u}on ńičóho ńe ska-záu̯ i̯^{u}oi̯, t^{u}ólko skazáu̯ párapku, kab zapróx páru kóńei̯, i u̯łažýu̯ sokérku pałúkošek(!) i skozáu̯: i̯éźmo śastrá na spácyr. i̯i pai̯éxaľi i̯aný u pólo. i̯éduć, raśćé u póľi dúp. i̯i zľés i̯^{u}on z vóza i skazáu̯ na śastrú: ḿérei̯ dub rukáḿi. i̯aná stála ḿérać dup. i̯^{u}on u̯žáu̯ sa-ḱéru, i atśék i̯^{u}oi̯ pa łókoć rúḱi. i̯aná pašłá u sát, a i̯^{u}on pai̯éxau̯ da dómu. a i̯aná śéła u cárskum saźé i cárśḱii̯e i̯áblyka sorvála. a car héto doznáu̯, i skozáu̯: złaźéeo złóźei̯a. cárśḱi syn poxaźáu̯ po sadú i̯is sobákaḿi[1]. sabáḱi obńúxaľi u kuśćé, načaľi braxáć. pryšľi pohleźéľi, i̯i wohléźeľi i̯ei̯é. i̯i zabráľi i̯ei̯é da cárskaho pakói̯u, u̯o-bráľi i̯ei̯é oźéńo(!). i cárśḱi syn ažańíu̯śo z i̯^{u}oi̯. pat^{u}óm i̯^{u}on pai̯é-xau̯ na vai̯nú, i̯i skozáu̯ i̯im: kaľí búźe źićá, todá pryšléeo da ḿeńé. i sam poi̯éxou̯ u daróhu. a kaľí byłó źićá, na łuḃé ḿéśečyk, na patýľicy źvózdočḱi, i u̯śá hałau̯á byłá załatái̯a. i̯i napisáľi pi-śmó, i̯i pastáľi da cará. daľi sołdátu, i̯i sałdát pańós. i zai̯šóu̯ kupcú(!) načaváć. u̯žaľi i̯ehó napoi̯íľi i̯ehó. papytáľiśe: kudý ty iźéš? no i̯^{u}on skozáu̯: i̯a ńesú da cará piśmó. t^{u}ólko i̯^{u}on zosnúu̯, i̯aný

[1]) Može: *i̯i s sobakaḿi.*

u̯zaĺi napisáĺi dlahoje pisnó [illegible] sazáĺi: sto [illegible] ni zńé, ńi znáć sto. a pášli saldát zanés tahó pišmó. i car pracytáu̯, i̯i skozáu̯: što ždat išé. úendi̯ naźe. a pryjedé, pasmatrú sam. i̯i napisáu̯ jemú pišmo ii ataźyu̯ i nań u zińiu. i^{u}on išóu̯ i̯i zaišóu̯ kupcú, i̯i astáu̯sa nacavać u jahó. tady u̯zaĺi jehó znóu̯ napoi̯iĺi, i u̯zaĺi tóho pišmó, cýnuli s kišeni, a ułažyĺi dlahóje pišmó, štóby i̯ei̯é i źićá strácić ś śvéta. tadý i̯on pryjechaŭs da cará, i i̯aný pracytáĺi tóho pišmó. i tadý zarasi̯kaĺi [illegible] i u̯zaĺi i̯ei̯é i tóho źićá, ucézaĺi źićá, i kłúmók za pléčy. i̯aná išłá i̯i zaxaćéła napícsa u̯adý. nahnúłaś pić u̯ódu, i u̯zaĺi atapiłoś źićá. nu tútto i̯^{u}ói̯ zdaváłoś z ńéba: ratúi̯, ratúi̯, reb́ónok taṅót. nu i̯aná ušó słúxała. tadý snou̯ (!) akozáłoś: ratúi̯, ratúi̯, reb́ónok taṅót. i̯aná u̯źałá, usúnuła kúksy svoi̯é u u̯ódu. tadý znasĺiše i rúḱi. i̯aná cýnuła svai̯ó źićá i̯i pasłá i̯i pryšłá i̯aná tadý k tómu kupcú, i poprašíłaś u i̯ahó, štóby słužýć astácsa u i̯ehó. nu i̯on skazáu̯: astau̯ei̯śe. a i̯aná skozáła: tólko ^{u} mai̯hó źićáci štóby ńe zdymáć čápḱi z hałaẃy[1] (!). no i̯^{u}on skozáu̯: takói̯ b́edý. ńexái̯ búźet (!) sob́é na hałavé zau̯śódy. nu tady pryi̯éxaĺi ušé pańé, i̯i lub́íĺi, štóby káśḱi kozáu̯ i̯im. tadý i̯aná skozáła: ^{u}ot m^{u}ói̯ xłópec uḿéi̯e kozáć káśḱi, t^{u}ólko što i̯^{u}on u šápcy. i̯aný skozáĺi: takói̯ b́edý, ńexái̯ sab́é káže. i̯^{u}on načáu̯ hawarýć, snówa... xto skáže słóu̯o, to sto rubléi̯ ṕerei̯má (!). no i̯^{u}on stau̯ snówa hawarýć, što byłó. i̯aná skozáła: pokíṅ héto hawarýć. a i̯^{u}on skozáu̯: kłaźí sto rubléi̯. pat^{u}óm i̯^{u}on śńáu̯ šápku, to aśvećíło fśu xátu. tadý użeĺí kupcá i kupčýxu, zostreláĺi (!) i̯ix, a cár zabráu̯ i̯ei̯é i̯i poi̯éxaĺi u̯ svai̯ó cárstvo. i̯i stáĺi žýć pažyváć, dabrá naźyváć.

31). *Byłó u báćka try syné, dva razúmnyi̯e, a tréći dúreṅ. paḿór i̯ix báćko, astaĺíše adný śiróty. tak i̯aný pašĺí šukáć sab́é i̯akóho spósobu. tak byĺí u i̯ix try u̯ałé. vaźíu̯ samý bólšy, ńi pradáu̯. pavóu̯ druhí pródać vałá, ńi pradáu̯ i héty. tak dúreṅ káže: albo i̯á paẃadú. tak braté kážuć: kudý ty dúrṅu, my ńe pradaĺí, a ty dúreṅ lépei̯ za nás. albo ẃaźí. tak i̯on i pavóu̯. pryvóu̯ u ĺés, pryvadáu za [illegible] vaźíĺi naźiráĺiše i̯ešči u̯ałá. a dúreṅ pašóu̯ da xáty. pytái̯uć braté: a źež hróšy? káže: kupcé tarhúi̯uć, a hróšy skazáĺi záu̯tra. i̯aný kážuć: ^{u}ot i̯ak dúreṅ, to dúreṅ. u̯ałá addáu̯, a hrošei̯ net. tak na záu̯trai̯o kážuć: iźí pa hróšy. tak dúreṅ pašóu̯.*

[1] Patrz Wiesiołow II. 1.

u ľĕs. paraľiu̯ xrai̯inu, našóu̯ kačół hrósei. nabráu̯ hrósy kólko jamú skazáľi. pryńós do dómu. addáu̯ bratóm. dak jany̆ kážuć: xoš durań, alé razumnėi̯sy za nás. na záutrai̯u syskáu̯ hrósy. dak i̯ón káže. ei̯ káže, dak vy ne ėdai̯ėce, kólko ia ėdai̯u hrósei̯. káže: ia ėdai̯u cėły kačół hrósei̯. i̯any̆ kážuć. pai̯ĭžem zaďaróm. i pai̯ėxaľi. zaprahľi kabýłu, pryi̯ėxaľi u ľĕs, uzłažýľi kačół hrósei̯. pryėxaľi da xáty. daróha byłá čėres papóu̯ dvór. i̯any̆ i̯ėxaľi da xáty. pytáu̯se póp: sto vy vėzecė? a i̯any̆ nakrýľi łamácem (łamáco to takíi̯e syšk̈i, sto u ľĕse). toi̯ dúreń čás káže: dróu̯a. póp káze: vot dúreń, tak dúreń. čežé łamáco. i káže: dróu̯a. káze: a i̯a pai̯dú, palažú. a i̯any̆ pryėxaľi. i zakapáľi u humńė, a pastavíľi dúrńa za vúhłem pilnavác: i̯ak búže ići xto, dak ty śvíšnėš. a toi̯ dúreń vzau̯ paľĕno i za vúhłem stai̯áu̯. išóu̯ póp. i̯on śvisnuu̯. vai̯šóu̯ u humnó i káze: užó i̯a adnamú śvisnuu̯. i̯any̆ kážuć: kamú? papú. i̯any̆ hóži xavác hróšy, sxavaľi papá. papá dóma čekáľi dóu̯ho. stáľi rabić pamínki. paklikaľi hėtyx razúmnyx na pamínki. a dúreń byu̯ dóma. káže dúreń: i̯any̆ papá na ďiľi, i táma pi̯uć. a i̯a papá zaďiu̯, i dóma. pai̯dú i̯a, vypi̯u (!). pryšóu̯ tudý dúreń, dak i̯any̆ pakryčáľi: vahó ty pryšóu̯? dak dúreń káze: vy i papá ne ďiľi, da tut pi̯eće, a i̯a papá zaďiu̯, dy dóma. i i̯a vypi̯u. dak papóu̯ syn pytái̯ecsa u dúrńa: sto, što ty zaďiu̯? dúreń stau̯ i̯im raskázyvac. a razúmnyi̯e papi̯ánšėyľiś i pašľi da xáty. zarėzaľi kazłá, a papá pušćiľi u rėku, a kazłá sxaváľi u túi̯u i̯ámu. a samy̆ ľŏhľi spać. tak pryšóu̯ papóu̯ syn iz dúrnem: pakáže (!) dúreń že póp. káze: kapái̯. dúreń kapáu̯. dastáu̯ śėršći i pytáe: či tvói̯ tátko u śėršći? ńe, káže, ľes śėršći. kapái̯ bólei̯. to dúreń kapáe. dastáu̯ nóhi: či tvói̯ tátko s kapýtami? káže: ńé, ľes kapýtou̯. kapái̯ bólei̯. dastáu̯ róha: či tvói̯ z róškami? ńé, ľez róškau̯, a héto z róskami. kapái̯ bólei̯. káže. dastáu̯ kazłá. káže syn: i̯ag dúreń, tak dúreń. kazłá zakapáľi, a i̯on káže, što papá.

4. *U adnahó myžyká*[1] *byu̯ ažín syn. i̯any̆ i̯ahó nazváľi durnýṁ. a i̯ón skazáu̯: pai̯dú na śvét, pahlėžú. kaľi durnėi̯syx znai̯dú, to prydú da dómu, a kaľí ńé, to ńe pai̯dú. vot i̯ón ižé daróhoi̯u, báčyć, bába pałósce ptáčo na rėcy. i̯on pytai̯ecse u bábу. što ty bábo róbiš? a bába havóryć i̯emú: pałošču ptáčo z dačkói̯u. i̯on havóryć bábe: vot trai̯á dačká póižė zámus. i̯i pryėžź źicá. źicá vyv(ă)ľicse s katýski, a kłópot (!) daść pa źićáći i zabić. bába*

[1] Patrz na stronie 83 uwaga.

skazáła dacci̯, i̯i palećéľi da dómu. a i̯^{u}on pabráu̯ płáćo mókrai̯o, sámai̯o ľépšai̯o. iẑé i̯ôn dálei̯, báčyć, bába réšetom sónco łóu̯ić. t^{u}ólko u̯iešé u̯ šéńi, sónco prapaẑé. a i̯^{u}on havóryć: štó ty bápko róbiš? i̯aná káže: ^{u}ot mužyčók, u̯a u̯šéx xátax sónco i̯ešć, a u̯ mai̯ói̯ ńemá. a i̯^{u}on káže: što daší, tak pušču xátu (!) sónco. i̯aná pytái̯ecsy: što tabé dáć? i̯ôn havóryć: dai̯ kaptúr hróšei̯. i̯ôn ɣžáu̯ saḱéru, i̯i prašék u xáće aknó. sónco zaśŕećíło. bába dałá i̯emú kaptúr hróšei̯, i̯i samá ráda pa xáće kazaká skáče. i̯i i̯on iẑé dálei̯, báčyć, što bába kúrycu s kureńátami ŭi̯ć póu̯odom. i̯ôn káže: što ty róbiš bápko? i̯aná atkázẏvai̯e: ^{u}ot kúryca kureńáta pryŕałá, i̯i ńe dai̯é cyćki i̯im. i̯ôn havóryć i̯ói̯: daší garnúšek hróšei̯, to búduć i kureńáta i̯éšči, i kúryca. užáu̯ i̯ôn krupóu̯, i namačyu̯, i pasýpau̯ i̯ix na dóšečku. kúryca s kureńátami i̯ešć krupě. i̯i bába tadý dałá i̯emú garnúšek hróšei̯, i samá ráda, kazaká pašłá pa xáće skakáć. i̯i pašóu̯ i̯ôn dálei̯. iẑé i̯on iẑé daróhoi̯u i̯i báčyć i̯ôn, lúẑi ćadúć na ŕeróu̯cy u̯ałá, na strěxu ćáhnuć, a vół u̯pinái̯ecsy, ńe xóče ići. i̯ôn káže: što u̯y róbiće, lúẑi? što u̯y, káže, mńe dašćó? dašćó mńe kašełók hróšei̯, to u̯ół iźéšć trau̯ú. ɣžáu̯ i̯ôn šérp i paľés na stréxu, sažáu̯ trau̯ú, i dau̯ vału, i voł stáu̯ i̯éšči trau̯ú. tadý daľí i̯emú kašełók hróšei̯, i samý rády, i pašľí kazaká skakáć. pašóu̯ i̯ôn dálei̯. iẑé i̯ôn iẑé daróhoi̯u, aśćahnúła i̯ahó noć. i̯ôn zai̯šóu̯ u̯ karčmú, pytái̯ecsy u i̯ahó žydóu̯ka: satkúl ty ćałaŕéčku? a i̯ôn atkázẏvaɛ: s tóho śŕétu. i̯aná havóryć: báčyu̯ mai̯hó táta, mámu? i̯ôn káže: ćemúž ńe, báčyu̯. a i̯aná pytái̯ecsy: a i̯ak i̯aný tam xóẑeć? a i̯ôn káže: xóẑeć abadránẏi̯e, ašarpánẏi̯e. i̯aná káze: móže tabé dać płáće i̯i ẑéńek? daľí i̯emú ẑéńek i̯i płáće i̯i kańá na daróhu. i̯ôn śéu̯ i pai̯éxau̯. i̯éẑe i̯ôn i̯éẑe, priéxau̯ (!) u ľés, i̯i zľes s kańá, i̯i pušću̯ kańá xaẑić. sam i̯ôn iẑé i̯i báčyć, u páńi łažýć śŕińá s parašátami na dvaŕé (!). i̯ôn sńáu̯ šápku i stáu̯ kłańáesy śŕińi. a páńi vahléẑeła praz aknó i káže: što ty róbis mužyćók? i̯ôn havóryć: héto mai̯á ćótka, i̯a i̯ei̯é prašú na ćešélo. i̯aná havóryć: što to śŕińá tabé havóryć? a i̯ón káže páńi: što héto i̯ei̯é ẑétḱi maléńḱi̯e, i̯aná škadúi̯e i̯ix paḱidáć. i̯ôn havóryć páńi: kab héto páńi dałá páru kóńei̯, i brýčku i śŕińú s parašátami. i̯a u̯ei̯é zaŕazú, i̯aná pabúẑe u ḿeńé na ćešéľi. i párobok zapróx páru kóńei̯ u brýčku, i złažýľi śŕińú s parašátami na u̯ós. i̯ôn śéu̯ i̯i pai̯éxau̯. i sam adi̯éxau̯še u ľés, i̯i atpróx kóńi, pušću̯ pai̯ić, a sam výćahnuušo na daróẋe addyxáć. pryšóu̯ k iói̯ mužýk, i̯aná

i̯emú skozáła: što ḿińé ašukáu̯ mužycók. i̯ón užáu̯ kańá i nahái̯ku, śéu̯ i̯i pai̯éxau̯ i̯ehó dahańáć. i̯i znašóu̯ i̯ehó na daróże i pytái̯ecsy u̯ i̯ehó: ći ńe báčyu̯ ty tútoka i̯éxau̯ mužýk na páru kóńei̯, i u brýcey, i śvińá s parašátami na u̯óže? i̯ón skazáu̯ i̯emú: pai̯éxau̯ tútoka, al'é(!) pan i̯ehó ńe dahóńić. kab mńe oddáu̯ svai̯hó kańá i naháiku, i kap svai̯ú addáu̯ šápku i̯i bóty, fšu svai̯ú aźéžu, tóby i̯a i̯ahó dahańúu̯. i̯i pan paskidáu̯ svai̯ú aźéžu. śéu̯ i pai̯éxau̯. a i̯ón pakłáu̯ aźéžu pódrannu i̯i łápći abúu̯, łýka ćaháľiše, i loh i̯ehó čekáć na daróże. toi̯ pai̯éxau̯ u ľés i̯i pabráu̯ kóńi svai̯é i̯i pai̯éxau̯. i̯éźe. i̯éźe. dahańái̯e i̯ehó žyd i pytái̯ecsy: satkúl ty mužyćók? i̯ón káže: s tóho śvétu. žyt káže: mužýk, ty śvińá, trymái̯ kańá, i̯a búdu łýka dráć, i̯a ćeb́é pavéšu. i̯ón káže: dau̯ái̯ búdu źeržáć. i vžau̯ ad i̯ehó kańá, i pai̯éxau̯ u ľés. zapróx ṕećóro kóńei̯, i̯i pai̯éxau̯ da xáty. tói̯ žyd nadráu̯ łýku i pryńós i̯ehó véšać. šukáu̯ i̯ón i̯ehó šukáu̯, ńe znašóu̯. užáu̯ i̯ón sám pavéšiu̯še tam. a toi̯ pán ležáu̯ na daróże, i̯i čekáu̯. pakúl i̯ón dahóńić tóho złóźei̯a. i zaxaćéłoś i̯emú i̯éści, i̯i pašóu̯ i̯ón da xáty. no tólko páńi i̯ehó vahléźeła, i̯i krýknuła na párupka: héto tói̯ iźé ašukáńec. b́i̯éće i̯ehó u kárk. načaľi i̯ehó b́ić u kárk, i i̯ón ćuć adazváu̯šo, što héto i̯a sám pán, i̯^{u}ón ḿeńé ašukáu̯. a t^{u}oi̯ pŕii̯éxau̯ (!) da dómu i skazáu̯ svai̯ím, što vy ḿeńé nazváľi dúrńem, anóž i̯eść aščé durńéi̯šyi̯e lúźi na śvéće za ḿeńé. i stáu̯ i̯ón žańícsa. i ažańíu̯šo i̯i stau̯ žýć s svai̯ím śeḿestvóm.

5. *Páśviu̯ býdło, pósle ka pryxóźiu̯ śńédać, a pośle kā pryhnáľi býdło da xáty, da u̯adý, i tadý pahnáľi na pášu. i̯i kłáu̯ na káry sałómu i̯i uvós v abóru i stáu̯ paśćiłáć býdło. tadý pašóu̯ na pášu. zaǵaľi býdło, i pryhnáľi u dvór. stał ćaháć vódu. i̯i napai̯íľi býdło i̯i pahnáľi u̯ abóru. stáľi navázývać, i̯i navazáľi býdło. pašóu̯ u ṕekárńu, i stau̯ večérać: k^{u}óm (káša s kartóṕel), buraḱé.*

6. Zagadki.

a) *Adnó káže: śvetái̯ Bóže, a druhó káže: ńe dái̯ Bóże, a trécai̯o káže: mńe ńe śe (!) róu̯no, ći źéń ći nóč. Pŏł káže: śvetái̯ Bóže (raźvińái̯ecsy), a źvéry kážuć: ńe dái̯ Bóže (kab ńe raźvińáłośe), a vókny kážuć: mńe ńe śe róu̯no, ći źeń ći nóč.*

b) *Iźé na kút,*
i ćáhńe za sabói̯u za púp. *Dźvéry.*

c) *V adnóm ḿéśće*
kružóu̯ źvéśće. *Kłubók.*

d) *Staịić barán,*
na ịŏm sto rán,
što hák,
to znák. *Kałótka.*

e) *Léćić ptáx,*
péraz bóžy dáx,
strеĺéc ubíụ bez ružịá,
kúxar špók bez ahńú,
páńi izéła bez róta.
Śńeh léćić, sónco ubíło, dośe špók, páńi eto źemlá.

f) *Ókoło ịámy*
staịáć z bułaụáḿi.
Míska, staịáć z łóškaḿi.

g) *Dźed rýcaĺiụ, bába cýtknuła.* *Suknó.*

h) *U źéda ŕiśić, u báby źáịe,*
źed na bábu paźiráịe. *Suknó* (może raczej żóraw).

II. Hrýška, leśnik, lat około 50 i jego żona.

Luźne notatki.

Subst. i adj. masc. *xụórost, píparaińik, brušńišńik, ịełaŭéc, ćéros, małaćáị, ịerabók, xvóst, xamút, ćedńik (!), šekáć, harščéšńik, sóršńik, ụáłok (kaćáć béĺiznu), zasłón, trám, płúx, aćós, ịećméń, śĺiman* pl. *śĺimny ịeść; kałóźeś (z cahóịu), ụół ćužý, béły mox, kóński ščaŕél, ịerbałózovy mox, stałóụy kut (źe stół staịić), ryžo-peréśćeńki, tanćéịšy, v aharŏt, dva łaśé, maxaŕiké, pakinuụ ịahó kala siłoụ, źikóụ nabịúć zahónom, na pitóụku haźášcyx.* neutr. *ćedró, kryłó* pl. *krýła, péro, ćéšało, réšoto, rádło (!), humnó, ḱisłaịo małakó.* fem. *suraćéška (!), maĺina, harabina, aléšyna, duhá, daịńica, stúpa, prášńica, kacarhá, upaińva, tárka, łáva, stół, paĺica, piłá, paperéćnaịa pítka, sakéra, bóịka, kałótka, snóụńica, saxá, ịábłyń, ćéịanka, sóika, cep, baraná ležýć, ịełóụa łápka, xvaịóụaịa łápka, na łaụscýnú, pad łáụkaịu ležýć.* pl. *réịkiny*[1], *zurauĺiny, hrábĺi, zełudý, nóćvy, kanopĺi, ćiłké, kasmátyịe nóhi, vóšem, sto peźźeśát*

[1] Jest to siatka z postronkow na obręczy, na siano. W wilejskim pow. sprzęt ten nazywają *pixćél*, we wileńskim pow. *pexćér*.

vóśem. Verb. praes. *spić. śudá ne jiže. paryło jak zaćśića, nzi ...*
kájuć ad jahó. zahóńimo, zańimáćemo i hóńimo. ich nazbirám, ...
ćać, tauknić śémio (!). praet. *umarjuśe, strexá zhnila, báułoc(?), ...*
iži śéini pitnáj. inf. *pryjiérać, kab u kastrć śécy, sałánka (sól tauecy).*
Part. *xałódno, tókmo, fśúdaćy, hétaćy, móo tréba, móo tai.*

D. Obidów.

Dwie dziewczyny, służące dworskie.

1\. *Sadóćek, sadóček, zelóny l'istóćek,*
jak ni báću míleńka(ho), na mił mńe źeńóćek.
pa sadóčku xažú, ćinahráźik łamlú,
a ja svajmú míleńkamu daróžećku sažú.
badáj ćaB́é míły l'ixá dóla strýla,
jak praś ćaB́é maładóho meńé mátka b́iła.
b́iła, b́iła, ješće búže b́ići,
pakín, pakíń kauaĺiru da meńé xažići.
a ja ni pakínu, ja ni perastánu,
b́éło ľicó rumánojo, źeućónočko majó.
a učóra pryjixau, śahóńna pajéže,
učóra pau'itáuśe, śahóńna rasprašćáuśe.

2\. *Veśélnyje péśńi.*
Jásna jásna zórćeńka aśvaćíła púseu i dvór,
jásnaho méśeca na upar"ót.
oj krásna krásna źéročka pakrašíła plémio ji rod,
ji rúdnaho "ójćeńka na upar"ót.

3\. *Zastukaćéli waranyje kóńi na dvaré,*
zaźŕińéli załatyje kúpki na stalé,
ułaknúłaśe krásnaja źérocka u kamóry,
páła svajmú "ójćeńku na nóhi:
ne dáj meńé "ójćeńko at śaB́é,
peralétuju xaćá l'éćecko u ćaB́é.

4\. *Śiróta źéuocka śiróta,*
śažéła za stałóm jaq złóto,
ištá da uóza jak róža:
xtóž meńé śirótu spomóze.

spamażý bráćeịko spamazý.
nexáị ćebé šastryco Box spamóže,
da na pérsum paróze.
5. *Da uałýz maịé da pałauýịe,*
da letáš maịé da maładýịe,
żez cy márne prapáľi?
zyżi méšecu, zyżi ịásny
ịăk ca mľińé kóło,
cyżi żaučyno sérco ịadýno,
skažý xaćá słóuo.
rádab ịa uýći, da pahauaryći
s tabóịu staći.
mne lúżi kážuć, ịa ị samá znáịu,
ćebé ni kaxáći.
sałaućẹịečko dróbnoptášečka
da pa sadóčku skáče,
durnáịa żéuka, ľezrazúmnaịa
pa małóịečku płáče.

6. Lużne notatki. *Ịixać. u żróx. bałažé, što dahadáłaše. týịe małýịe. šemnáteaty hút.*

E. Ławryszewo.

Ḿikałáị Maróžik, lat około 60 [1].

Lużne notatki. Subst. masc. *narőt. nar"őt. nős, zakőn. manapől. łőp. uół. razhavőr. xľĕp. śŕĕt, ľes xľĕba, na uős. hńĕvom. dam pa łuľé.* n acc. pl. *żadĕ, hadĕ, bratĕ, katĕ, hałasĕ, całasĕ. kancĕ, małatcĕ,. cazĕ. harškĕ. xartőm.* neutr. *ńespakőịstvo, spakőịstĕịu. żĕło. Łauryšévo. ịakóịož ńiréńịo. z vúxa. trapłóm, ďĕł.* fem. *ịatróuka. ľira. axcóta. xťiga. žőnka, da šałőtki. vółośći. má-*

[1] Poeta domorosły, pisze wiersze przeważnie satyryczno-moralnej treści, językiem, który jest dziwaczną mieszaniną języka rosyjskiego i miejscowej gwary białoruskiej.

Kilka jego utworów wydrukuję, być może, w *Materyałach antropologiczno-archeologicznych i etnograficznych.*

ćary, ćérez vőtku, au̯ćú, vóu̯nu. i̯ak zrabiłaś małaźicai̯u. u inšni xáće. pl. *dačké, miské, halóšy.* Adj. masc. *xto lépšy, xto hőrsy. ve-ľelički xłópćyk. na rődnoho báćka.* neutr. *źićá małói̯o.* fem. *ćešałá, z i̯aprúćai̯e šéršći, cýtnu̯u.* pl. *hőrki̯e, hőršyi̯e, šélski̯e, cúranyx.* Pron. *i̯őn, i̯amú, ćabé, j ćőm, u inšni̯, što ušé, u jšéx.* Num. *abú-dva.* Part. *kaľi túlko, pa źirski, asőbenno, bőlse, u perőt, ćepérećy, tőlko, ćepér výrăs, mőžno, krapćéi̯, u̯łášne, i̯ákžo, u̯ón, iz nőx.* Verb. inf. *padhúlvać, zaśćabnúć, svaryjesy.* ptp. *ahnóm źźárany vóčy.* praes. *daxóžu, stáu̯lu, atpráu̯luš, perekinu, pažiráe, ći máło byváe, Bőh berežót, śaźić, hłaźić, paśaźić, ćéšyć, tői̯ bi̯ećsy, bi̯úcsy, što lón tréplué, ćahai̯úcsy.* praet. *uzrős, padrős, pryjős, razhavó-rýyvau̯, ńe pryhavóryvau̯, i̯a rasýu̯še, zvaľiu̯še iz nőx, pryrýčka jka-raníłaś, paprapiváľi byki, paprapiváľi i kóni.*

F. Wiesiołów.

I. Stefka, dziewczyna 20-letnia.

1. *Było u̯ báćka try syné, dva razúmnyi̯e, tréći dúren. i̯im báćko skazáu̯ pašćáć háłki, źe katóraho páźe, attúl uzáć sabé pa-nénku. tak u dvux páľi háłki u pakói̯ax, a tréćaho u bałóće, u žáby u róće. i jše try pažaníľiše. tak ćepér i̯im skazóu̯ (!) báćko, katórai̯a búźe lépšai̯a haspadýna. skazáu̯ i̯im napacý piraháu̯, katórai̯e bú-duć lépsyi̯e pirahé, tak búźe tái̯a haspadýna. tak hétyi̯e takix pi-raháu̯ dóbryx napakľi, a hétai̯a žába uzałá rašćyníła rašćýny, i vý-kraćiła u péćy źirku, i naľiłá rašćýny, tak i̯ai̯é byľi lépsyi̯e pi-rahé at týx. dak i̯im ćepér skazáu̯ báćko pašyć nastólniki, katórai̯ búźe lépšy, tái̯a búźe haspadýna. tak ušó tai̯é žáby lépsai̯o, pirahé, i nastólnik, tak užó astai̯écsa tái̯a žába za haspadýnu. a i̯ak i̯aná rabíła nastólnik, adrézała pałatná i pašékła na kusóčki, i u̯ýsy-pała na dvőr, výpušćiła ćeradú ćelát, i patúptaľi ćeláta i panašiľi. tak i̯ak výšła tái̯a žába, i̯ak źmaxnúła, tak zrabiu̯šo nastólnik xa-róššy, i̯ak tyx źróx. tak źéto i̯ix pakľikaľi na viašélo, i pasaźáľi za stół. tak i̯aný píľi u̯ótku. i̯ak pryźe da i̯ai̯é u̯ótka, dak i̯aná ne pi̯é(!), u̯ýľi̯e(!) u rukáu̯, maxné na šćénu, dle i̯ai̯é róbiesa šćaná załatái̯a. i̯ak vóźme zakušić, tak ne i̯éšć, a kłaźé u rukáu̯, maxné na šćénu, na šćané róbacsa załatýi̯e kvéty. tak i̯aný nahléźeľiś na i̯ai̯é.*

dak janų stáľi hédak raßić. tak janá zahńéraŧaś. stáŧa ńéekáć: na što mańa pėraŧadáįmi. tak ańų stáľi jaįć prašić. kab ńe ńéekáŧa. kaŀ miņųŧi na ŕaseľi. daŭ Boh nóc. tak użáŭ ad jaįć mużÿk atkrúŧa hoŧų żiľń taŧaų. tak janá byŧá takája pańėnka. tóľko zakŧáŧa. jaŧa sakáŧa na dno svaihó táŧuba. i jšć uzó paųstaráľi, tak janá staŧa pytácsa: ci ńe báęyų źtó mójho táŧuba. mużÿk pryznáųśa. što spaľiŭ. tak jana janá skazáŧų. što bíżes sukáć dranáteać hód i dranáteać pahodaŭ i dranáteać ńéšecaŭ i dranáteać ńeżél i dranáteać żón. bíże na móry ųitka i bíże u ųítki jaįcó. tak ĭ"on rażiŭ dranáteać hod. tso svajó atražiŭ. nasóŭ hartá. prašiŭ kab harót zŧaviŭ janú tíju ųítku. i razżór na móry. upáŧo jaįcó u móro. tak ĭ"on prašiŭ ušér rakóŭ. kab vÿnaśľi janú jaįcó. janú vÿnaśľi. ĭ"on razbiŭ i dastáŭ s tahó jaįcá svajú żónku. i z jéju żÿvé ćepér. ušó.

2. *Ráno. jak jédué u cérkoŭ.*
ų ńeżélu ráńeńko.
razleháį raųnúįś daróżeńka,
bíże jéxać śiróteńka,
s kasóju rusóju, z ŕeľikaju drużÿnaju,
za jéju jejé bráćeįko.
bráćeįko[1]) moį ródńeńki, ńe nahańáį kańá na ųós,
ńe zacapí kasÿ rusÿ.
ńe razľíį dróbny śľózÿ.
kasá maįá pa sto złótyx. śľezá maįá pa tÿśécu.

3[2]) *Jak jédué pa maŧadúju.*
jéxaľi svatóńe
ḿímo háį żelóny,
ḿímo sad ŕiśńóųy.
sat paŧamáľi. sakaŧá sahnáľi.
i zeŀonuju rútu sváńki šeypáľi.
zaŧatuju cáseéku k"óńmi staptáľi.
maŧadá żérocka. kaľi bíżes násá.
to my sat atsáżim, sakaŧa prynáżim,
zaŧatuju cásku złátńik pazŧócić.
zelónuju rútu sam Bóh zaróżić.

[1] Patrz Basn I. 1
[2] Patrz Basn I. 3

4. *Maładу́ maršáłaček,*
čàhó k nám najéxaľi,
ći bõp małaćići,
ći sačeúícu kaśići?
naš bõp pamałóčeny,
sačeúíca u kapáx stajić,
źčvoćka u čubóx śeźić.
5. *Seukóuaja ńećółećka*
pamałá, paprátała,
u śćírty paskładała.
śćírty majé šyróḱije,
staľé majé uysóḱije.
6. *Jak pajdú łuhóm ńe łuhóm,*
daróhaju hałaskóm,
dubróuaju...
xto mój hółas pačúje,
toj ńeńé pažáłuje.
jàk pačúu mój uójćeńko
pa śvetľícy xóźaćy,
prez akónco hléźečy:
kaľí majó źićá pajé,
to ńexáj pahuláje,
a kaľí majá ńeúéstečka, to ńexáj pryuykáje
k syrýcy pšańícy,
k šyrókuj póstaći,
i k čužój uółaśći.
7. *Zaśćiłájće stałé łáuy,*
jéźe hõść ńebyuáły,
jòn u póľi nastajáuśe,
jehó ūéćer namaxáuśe [1]*),*
jehó dóžźyk nakrapláuśe.
8. *Jak ḱiblué karaváj:*
źeuók łáva,
uójcu sláva,
pałaźí vójćeńko,

[1]) Patrz Połona VII. 21.

i̯ak to xarasénko,
što i̯a małaźénka.
9[1]. Młóda na tóm karavái̯i kńéžyé:
Bóže mói̯, Bóže,
pasóbze mne Bóže,
kneževáći zaćáći,
maładómu źeu̯čáći.
a śvatáia nezélečka,
ščaśľívai̯a haźínečka,
ńe inalá Bóhu u̯ěry,
da śvatói̯e ńeźéľi.
i̯ak ńeźélečka pryšłá,
to i̯a młóda za stółpašłá.
sadau̯ý sałau̯'éi̯ko,
pazýé hałasóčku,
k śvetómu źenóčku,
k śvatúi̯ ńeźélecy,
k ščeśľívui̯ haźínecy.
10. Zazúlko, zazúlko, ńe hółăsno kui̯éš,
hółăsno da ńe žáłosno,
ńe ćutnó za i̯élńičkem,
za béłym baréžńičkem.
maładái̯a źěvočka ńe hółosno płáčeš,
hółăsno, da ńe žáłăsno,
ńe ćutnó za źevóčkami,
za hałósnymi skrýpkami,
źevóčki pahłušýľi,
skrýpočki patušýľi.
11[2]. "Oi̯ćeńko mói̯ ródneńki,
čemú ka mńé ńa u̯yxóźiš,
čemú u mené ńe pytái̯eš,
źe i̯a dóu̯ho báu̯iłaśe,
źe i̯a pózno spažńíłaśe,
ći u̯ póľi žyto žáłu̯,
ći psańicu ŕezáłu̯.

[1]) Patrz Basm I. 1.
[2]) Patrz Łyczyce II. 5.

ći u ḿéśće na rịnečku,
pịučý ḿót harélečku,
ći ż ʒeu̯óčkaḿi hulái̯učy,
ći z małói̯caḿi žartúi̯učy.
i̯a u̯ bóžum xráḿe byu̯áła,
na rušńíčku staïáła,
załatý kryž ʒeržáła,
Pánu Bóhu pryśahála,
Pánu Bóhu nai̯ḿílšemu,
svai̯mú druškú ćerńẽi̯šemu.

12 [1]). *Bóžai̯a rádość*
perelámuła sérdeńko vói̯ćeńkavo,
róbačy ẃeśēlo ʒićáčai̯o.

13. Luźne notatki.

I̯ak tkúć: staćịu̯a. nau̯ói̯, što nau̯'iváu̯ecsa práža. panažẽ. staćịu̯a, na étyx staćịu̯ax ležýć nau̯ói̯, i dóśćečka, ʒe saʒíesa kabéta tkáć. a panažẽ pat sṕódom na žémĺi ležáć pryćázany za týi̯e ńićelńicy, i naháḿi nastupái̯uć. i̯est b́órdo, što ćahái̯uesa ńítḱi. nab́íĺicy na b́órʒe. b́órdo trymái̯ecsa u nab́íĺicax. ńićelńicy ćešai̯uesa na žérdoccy, kaćałḱé na žérdoccy. ćeu̯nók záu̯śe (!) u rukáx trymái̯uć. i̯ak nastupái̯uć na panažẽ, to pałau̯'ína ńítek iʒé u̯ hóru, a pałau̯'ína u ńís, i ćeu̯nykómu(!) zasóu̯yu̯ai̯uć. ćịu̯ečḱi. ćịu̯ḱi. sukáło. to ćịu̯ḱi kładúesa na sukáło, i súćuć ńítḱi. tadý ćịu̯ḱi u ćeu̯nók i tkúć. kłémpka.

I̯ak snui̯úć: du̯a kłupḱé. ležýć žérdečka, i ʒéé kóley. zaćahái̯uć ńítḱi u kóley, na snóu̯ńicy snui̯úć, krúćać snóu̯ńicu. i̯i i̯est hłušák i čyné, to dva kałóčḱi: hłušák aʒín kałóček, a u̯ ćynóx dva. patamú ćyné róbaesa, kab byłó i̯ák prastupíć, kab byĺí žau̯é. nau̯ói̯. to búʒe pałatnó. b́órdem pryb́i̯úć, tak i pałatnó.

Paśẽi̯u łnu (!). ćérći lón. trepáć. ćesáć. lon ĺépšy astai̯écsa u rukáx, kúžel, a zréb́i idúć na śćótku. zréb́i trasúć u kuʒéĺi hórnuć. pradúć, na rućái̯ḱi pryḿirái̯uć u̯i̯úć na kłupḱé, tadý užé snui̯úć.

My i̯śĺí s sënažáći. i̯ahó pazyu̯áĺi. na zádńum. na perédńum. zapyńáĺi kóńi: zaʒeržáĺi. hrapéi šéno. kópy kłáśći. razharóryčai̯. syrái̯a pšeńica. Vésałóro. támoka. pašaʒí. iʒé ka mńé. na harý. ńe móže apranúcsa (aʒécsa).

[1]) Patrz Połona I. 26.

II. Akšént Aléi̯ka, brat Stefki. lat około 20. chodził do szkółki 4 lata.

I.[1] *Było u báčka try syně. da báčko ᵘumór, raʒʒaľi̯u̯ im ťšo baháctvo. pryšłóš im pa adnóm vału. dva było razúmnyx, tréći ńerazúmny. razúmnyi̯e paprodaľi svai̯é u̯ałě, a ńerazúmnaho astáu̯šo voł. razúmnyi̯e havórać i̯emú: čemú ty ńe próda᷊eš svai̯hó u̯ałá dúrńu? od ńexái̯ pabúʒe i̯eščé tróxa. záu̯tra i̯a paváadú i̯ehó, pradám. i paváu̯ i̯ehó u̯u l'és, i pryvezáu̯ i̯ehó da ašiny. sam pryšóu̯ damói̯. pytái̯uesa u̯ałě (!), či pradáu̯ u̯ałá. ńé, ńe pradáu̯, tólko sáńi kupcě tarhúi̯uć i̯ehó. čérez nóč žžéľi vou̯ké u̯ałá. on pryšóu̯ na záu̯tra᷊o da ašiny, pahlaʒéu̯, vałá ńet. pahleʒéu̯ na ašinu, i káže: a hʒéš moi̯ vół? i̯emú otřéta ńe było. pryhleʒéu̯še i̯on na étu ašinu, pry kóreńi u hétui̯ ašińe ʒirka. on pahleʒéu̯ ᵘ hétui̯u ʒirku, ᵘ toi̯ ʒircy stai̯áu̯ ḿédny horščók z hróšḿi. on pakinuu̯ toi̯ harščók, pryšóu̯ da dóma, i káže svai̯im bratóm: i̯éʒmo u̯ l'és pa hrósy, kupcě daľí hróšei̯, ńe móx pryńešći. dúrńu ty, i̯ăkii̯e hróšy tý ńe mőx pryńešći? i̯éʒmo u̯u lés pa hrósy. zaprehľí kańá, tréba było i̯éxać káła papóvaho dóma. pryi̯ixaľi u̯ l'és, da tói̯e ašiny, dastáľi týi̯e z harškóm hrósy, nabráľi hali̯á, nakrýľi i̯i paváʒľí da xáty. týi̯e dva razúmnyi̯e pastáľi dúrńa da xáty. i i̯ón išóu̯, uhléʒeu̯ i̯ehó pőp, pytái̯ecsa: kudý i̯éhʒiľi? i̯éhʒiľi u̯ l'és pa hróšy. pryéeʒľí u humnó, pastáviľi dúrńa piłnaváć, kap xto ńi i̯šóu̯, a samý zatóskvaľi (zakópfaľi)(!) hrósy. pőp káže: pai̯dú, pahleʒú, i̯ăkii̯e aný hróšy pryéeʒľí. pőp išóu̯, dúreń katkóm papú dau̯ pa łubé, pőp povaľi̯u̯še i̯i umór. i̯őn pryšóu̯ ᵘu humnó, káže bratőm: ᵘʒó i̯a šwisnuu̯ pópu. a pytái̯uesa bratě: ʒe tői̯ póp? dúreń káže: ležýé káła u̯uhłá humná. i̯aný pryšľi, zabráľi papá, zakapáľi u̯u humńé. syn papá čekau̯ aʒín ʒeń, i druhí, ńimá báčka. stau̯ i̯on paḿinki spravu̯ľáć, pakľikau̯ étyh bratóu̯ dúrńa tóho, što zabiu̯ papá. i̯aný piľi tam, a dúreń byu̯ dóma. pótym káže: pai̯dú i̯i i̯a u̯ypi̯u. i̯a papá zabiu̯, i̯i ńi pi̯ú. a i̯ăný ńe biľi papá. da pi̯úć. i̯aný bútto pi̯ányi̯e pašľí da dómu. dastáľi z i̯ámki papá. kinuľi u̯ réčku. žarézaľi kazłá, zakapáľi u̯ tái̯u i̯ámku. syn papá pytáecsa u tóho dúrńa: a hʒé moi̯ báčko? i̯on káže: u nás u humńé zakópany. to pői̯ʒem, pakážeš. prysľi u̯u humnó: tut tvői̯ báčko. kapái̯ Vašil. i̯on kapáe, dakapáu̯še da rőx: či tvoi̯ báčko*

[1] Patrz Niehniewicze I. 3.

z rőškańi? ńe, káže, ƀez róškau̯ mői̯ báćko, kapái̯ dálei̯. kapáu̯ da nőx: ći tvoi̯ báćko s kapýtcańi? ńe, káa, ƀes kapýccau̯, kapái̯ dálei̯. kapáu̯, dakapáu̯śe da xvastá: a ći tvoi̯ báćko s xvóśćikom? ńe, káa, ƀes xvóśćika, kapái̯ dálei̯. i̯ek výk(ă)pau̯, tólko ńe pób, da každł. tyš kazáu̯, dúreń, što pőp. hétož ńe pób da kažół. ty býu̯ dúreń, i i̯éš dúreń, i búǯeš dúreń.

2. Byu̯ ʒ́étko i̯ bápka, i̯aný žyľí da stárắśći ƀédno. ʒ́ed nazƀiráu̯ kałasóu̯, namałaćíu̯, namałóu̯ i śpekľí xľéba. ʒ́éda i̯ bábý ńe byłó u̯ xáće, ľisá u̯uƀéhła u̯u xátu. u̯žełá búłku xľéba, i paƀéhła káła sanažáći. baby hrebľí śéno. ľisá káže: ći ńemá u̯u vás byčká pamеńáć na ṕirażók? ńet, káže. ľisá paƀéhła káła pášy. pastuxé páśćiľi býdło, byľí hałődnyi̯e. ľisá káže: pastuśké, uvó pastuśké, ći ńemá u̯u vás byčká pamеńáć na ṕirażók? pastuśké i̯éśći xaćéľi, addaľí i̯ői̯ byčká za ṕirażók. ľisá u̯žałá byčká, pańałá v ľés. zraƀíła sánki, zaprăhłá byčká, i i̯éǯe. iǯé vóu̯k: padẃeźi, kúmko hałúpko. ńé, ńe padẃezú. byčók umóryesa, sánki złómu̯esa. xaćá ǯŕe łápki padẃeźi. nu, saǯíš, padẃezú. vóu̯k próśić: padẃeźi i̯eśćé ǯŕe łápki. kłaǯí ǯŕe łápki. pałażýu̯ i i̯éǯe. kúmko hałúpko, padẃeźi i̯eśćé xvóśćik. sánki złómeesa, byčók umóryesa. padẃeźi, kúmko hałúpko xvóśćik. búdu luǯám śled zamúŧáć, lúǯi kleśći búduć. nu, kłaǯí xvőst i̯eśćé. i̯ek pałażýu̯ vou̯k xvóst, sánki złamáľiš. a štó, kumók, i̯a kazáła, što sánki złómeesa. iǯíš ty, sánki raƀí. i̯on káže: i̯a ńe zraƀlú sánek dóbryx taƀé. iǯí samá raƀí. nu, to ṕiłnúi̯ byčká, i̯a pai̯dú raƀíć sánki. ľisá pašłá, vóu̯k razadráu̯ čérei̯o byká, tudý napxáu̯ sałómy, zašýu̯ čérou̯o, patṕór ƀii̯kóm, a sam pasóu̯. pryšłá ľisá: zaprehái̯śe byčók. byčók stai̯íć, ńi túršńe (ńi pacarúsyesa) z ḿésca. mo(!) taƀé ƀii̯óček zańiméte? výƀinuła ƀii̯óček, byčók poraľiu̯śe. ax pádło vóu̯k, zadušýu̯ byčká. i samá pašłá, léhła na daróǯe. lúǯi éǯľí śeleceĺ, i̯aná ležýć na daróǯe. čełaẃék perédńi káže: ľisá ńežywái̯a ležýć. zádńi káže: i̯a vaźmú i̯ei̯é. pałażýu̯ i̯ei̯é káła bócki. káła śelaccóu̯. ľisá dastáła dno u bóccy, výƀidała śeleceĺ na daróhu, samá źlézła, padabráła śeleceĺ, i stáła i̯éśći. prysóu̯ toi̯ vóu̯k. káa: kúmko hałúpko, hǯe nabráła rýby? káže: u̯ pałóncy u̯ récy nałaćíła. vóu̯k káže: zaẃaǯí ḿińé tudý. ľisá pryẃáłá da récki vóu̯ka: "taćý u̯ hétui̯u pałónku xvőst. vóu̯k utaćýu̯. trymái̯, pakúl rýba ńe naƀeréćca. trymáu̯ vóu̯k xvóst, stau̯ pryḿerzáć. tak i̯on papróbou̯au̯ ćahnúć, káže: tróxu̯ ćáško. paćekái̯, káže, bólei̯ naƀereesa. vóu̯k

trymáu̯ xvŏst, pakúl ńe zamórs, i̯ak vás. l'isá káže: čähńí. vóu̯k papróbo(v)au̯(!), ńe u̯yčchńe xvastá. l'isá káže: paBahú i̯a u̯u čósku. pryBěhła u̯ čósku, i káže: iʒéće vóu̯ka Bić lúʒi. lúʒi u̯šé paBéhl'i z čósk'i, báby z haršéččńikamí, s kačérhamí. adná bába xl'ĕp sažáła, paBěhła z łapátu̯i̯u. l'isá u̯ai̯šłá u̯ xátu, u̯ýbrała često, pašłá u̯ l'és. lúʒi pryšl'i da vóu̯ka. vóu̯k i̯ak pačahnúu̯, výrvau̯ xvŏst, i paBéx. i našóu̯ l'isú túi̯u. l'isá i̯éła često. vóu̯k pytáucsa: štó ty i̯eší? mazýć i̯em svai̯é. dai̯ kúmko hałúpko mńe pakaštau̯áć. dái̯še hałau̯ói̯u u̯ daBínu, búdut tvai̯é mazýé. dái̯ pakaštaváć. dałá i̯amú krýšku pakastaváć. káže: smášnyi̯e mazýé. dái̯še łubóm u̯u daBínu. vóu̯k stúknuu̯ raz łubóm u daBínu, káže: baĺić. ty razhańíše, da mősno (!) dái̯še. vóu̯k razahnáu̯še, i stúknuu̯ mősno u̯ daBínu, i zaBíu̯še. l'isá káže: ty mói̯ho byčká zvóu̯ s švétu, a i̯a čeBé zveĺá s švétu. i l'isá pašłá i̯eznóu̯ (!) pa l'ésu.

3. Byu̯ ʒétko i̯ bápka, ḿél'i šem ačéčeček. vól'ik rýžy, i kóńik łýsy. pryšóu̯ vóu̯k: ʒóu̯, ʒóu̯, byłó u̯u bápk'i šem ačéčeček, vól'ik rýžy, i kóńik łýsy. bába káže: ʒédu, dái̯mo my i̯amú ʒve ačéčečk'i. ʒet addáu̯ vóu̯ku ʒve ačéčečk'i. vóu̯k zańős u l'és i zadušýu̯. pryšóu̯ i̯eznóu̯, tak saBé: ʒóu̯, ʒóu̯, byłó u̯ ʒétka šem ačéčeček. u̯ól'ik rýžy, i kóńik łýsy. bába káže: addái̯mo, ʒétko, i̯emú ʒve ačéčečk'i i̯ešč́é. ʒet addáu̯ i̯emú ʒve ačéčk'i. vóu̯k zańós u l'és, zadušýu̯. pryxóʒić i̯eznóu̯: ʒóu̯, ʒóu̯, byłó u̯u bápk'i šem ačéčeček, u̯ól'ik rýžy, i kóńik łýsy. addái̯mo my i̯emú ʒédočku i̯ešč́é hétyi̯e try ačéčečk'i. što ty bábo zduŕéła, addamó u̯šé ačéčk'i vóu̯ku, štož nam astańécsa. dái̯mo, ʒédočku hałubók, i̯emú try ačéčečk'i. ʒet addáu̯ vóu̯ku. vóu̯k zańős i zadušýu̯ u l'éše. pryxóʒić: ʒóu̯, ʒóu̯, byłó u̯ bápk'i etc. addái̯mo, ʒédočko, vól'ika rýžaho. ʒet addáu̯ vóu̯ku vól'ika rýža(h)o. pryxóʒić vóu̯k i apáć: ʒóu̯, ʒóu̯ etc. bába káže: addái̯mo my i̯emú kóńika łýsa(h)o. ʒet káu: štóš nam bápko zastańécsa, addal'i ačéčk'i, dal'i vól'ika i kóńika. bába káže: my staryi̯e i̯i tak pabúʒem. pryšóu̯ vóu̯k i̯eznóu̯: ʒóu̯, ʒóu̯, etc. ʒet káu: štóš i̯a taBé dám. addáu̯ ačéčk'i, dau̯ u̯ałá rýzaho, i kańá łýsa(h)o, čepér Berý i bábu. ńeši saBé. addáu̯ i bábu vóu̯ku. vóu̯k ńős bábu, i u̯umaryu̯še. stau̯ addyxáć, i zasnúu̯. bába ućakłá at vóu̯ka, pašłá u̯u hórat, kupíła put másła, zal'ĕzła na stół ʒéda xáty, prekrućíła ʒírku, a ʒet šerŏt xáty varýu̯ kášu. bába k'inuła łóšku másła. ʒét pańešáu̯ kášu, i smášnai̯a káša. ʒet káže: šérai̯a varónka. k'íń i̯ešč́é másła u̯ kášu. bába i̯ešč́é u̯k'í-

nuła másła u̯ kášu. i źet i̯ešćé káže: śérai̯a varónka, ḱin i̯ešćé másła u̯ kášu. bába káže: i̯a ńe śérai̯a varónka, da trai̯á žónka. źet káže: to złáś, kaĺí mai̯á žónka, búźem i̯éśći kášu. iźźéĺi kášu, i stáĺi žyć pažyváć, i dabrá nažyváć.

G. Audziewicze.

I. *Bába z Au̯źéčic (Au̯źéčiču, kále Ščórsy)*, lat około 30.

1\. *Śahódńa Kupálo, záu̯tra I̯án,*
a búźe małói̯cy ĺixo vam,
búźe vam ĺixo ĺixói̯o,
ćepér hańéće sabáḱi u póło.

2 [1]). *Laćéĺi húšenḱi ćéres sát,*
čas taḃé Pólečko na pasát.
a stož vam húšeńḱi da tahó,
i̯eść u ḿeńé mátečka dle tahó.
paśćaléće kaḃarcó, i̯a śádu,
błahasłaví mátečko i̯a pai̯dú.

3\. *Varaný kóńik na stái̯ency rehóčy (!).*
a brat ś śestrói̯u rasstáćiśe ńe xóčy (!).
i̯éźmo śastrýco rázem da dómu,
búźe nas mátka véčéraći ždáć,
búźe twai̯á, śastrýca, łóžečka suxái̯a ležáći,
paśćélka twoi̯á búźe tak ležáći,
búźe mátka swai̯é dačúšḱi ždáći.

4\. *Da hułá pčałá pa barý letái̯učy,*
da ḿadók zḃirái̯učy.
da płákała udóvońka pa sadóčku xóźačy,
da dróu̯a źḃirái̯učy,
aḃéd hatúi̯učy, źéći hadúi̯učy.

5\. *Sakúł k aknú pryletáe,*
dau̯ái̯ dóńko prynáduńku,
ńexái̯ pryu̯ykáe.
i̯akúi̯už mátko prynáduńku dáći?
śćaĺí dóńko paśćél ḃétu.

---

[1]) Patrz Sienieżyce III. 11.

i łažéčeśe spáći.
xoć i̯a śćalú, xoć ńe śćalú
to sakúł ńe łažýcsa,
a za mai̯é ḿéłyi̯e rúčḱi
aḿérnć źaržýcsa.

6. Luźne notatki. *Tútačy. alé. śḿéšno nátto. prysuźíĺi. z źé-ćerem. addaĺi. śći̯ać. támačy. a hróšy to máło zapłaćíł. źve xáće. brat paśći̯au̯ lónu. dy xaćéła. dy astałáśe. paškadaváła i̯ehó. vot aščé aźinátcać h^{u}ót. pou̯źeśatá ĺét.* pl. *b^{u}ólšeńḱi̯e. na róskašy. źećéi̯. i̯^{u}ói̯. zaćadúć za stúł. ćepérečy. ćeśélnai̯a péśńa. ńe, múśić, ńe čutnó. ńe róḿać. zḿirái̯učy, svai̯é źétḱi hadúi̯učy, pa sadóčku xóźačy. za ma-ładým žýćo, ućéxa, krasatá. pryhavórvau̯. hőt.*

II. Dziewczyna, lat około 16.

1. *Byu̯ pańič krulóvič, xaźíu̯ na palaváńo. stai̯ić xátka na kurácui̯ nösey, ^{u} tői̯ xátey try pańénḱi. anná(!) káže: kab ḿeńé pańič krulóvič vźáu̯, to i̯ab i̯amú annói̯u hółečkai̯ fśo vói̯sko apšýła. dru-háa káže: kab ḿeńé pańič krulóvič vźáu̯, to i̯ab i̯amú annói̯u bú-łečkai̯ fśo vói̯sko výkarḿiła. tréća káže: kab ḿeńé pańič krulóvič vźáu̯, to i̯ab i̯amú załatýi̯e źétḱi vaźíła. i̯on pryšóu̯ da dómu, dy havóryć mácey: katórui̯u mńe, mátko, bráć? ći mńe túi̯u brać, što annói̯u hółečkai̯ fśo vői̯sko apšýi̯e, ći mńe túi̯u brać, što (a̯)nnói̯u búłečkai̯ fśo vői̯sko výkarḿić, ći mńe túi̯u bráć, što załatýi̯e źétḱi róźić? mői̯ synók, samó vői̯sko apšýi̯ecsa, samó vói̯sko výkarḿicsa, a załatýx źétek ńa búźe. dak i̯őn túi̯u vźáu̯, što załatýi̯e źětḱi vó-źić. i i̯aná stáła ^{u} ćenškú. i̯őn pašóu̯ na palaváńo. raźíu̯šo ^{u} i̯ei̯é xłópčyk, na łuḿé ḿéšec, na patýĺicy sónco, na hruźáx źvázdy. i̯ahó vzałá mátka, zańasłá na źaźíncy zakapáła. i̯un pryšóu̯ s palaváńa, vzałá bába pałažýła žuká na pau̯ḿísku. i̯aná stáła druhim ^{u} ćenškú. i̯on pašóu̯ na palaváńo, i̯aná i̯ahó ńe puskáe: paláźiš i̯akíi̯e ḿeńé(!) źétḱi. no i̯őn ńi pasłúxau̯, i pašóu̯. raźíłaśe u̯ i̯ei̯é źěvočka, na łuḿé ḿéšac, na patýĺicy sónco, na hruźáh źvázdy. bába vźałá, zańasłá na źaźíncy zakapáła. pryšóu̯ i̯on s palaváńa, bába vźałá pałažýła žábu na pałḿísku. "ot mói̯ synók, i̯akíi̯e tvai̯é źétḱi, to žuḱé, to žáby. i̯aná stáła tréćim ćenškú(!). i̯on iźé na palaváńo, i̯aná i̯ahó ńe puskáe: paláźiš, i̯akíi̯e mai̯é źétḱi. no i̯őn i̯ei̯é ńi pasłúxau̯. raźíu̯šo*

" i̯ei̯é xtópćyk, na łubʹé mʹéśac, na patýlʹicy sónco, na hrużáx źʹázdy. nu bába użałá, zańasłá, na źażíncy zakapáła. i̯ön pryšóu̯ s pałaváńa, bába użałá na pałmʹísku żuká pałażýła: ot möi̯ synók, i̯akʹíi̯e tvai̯é źʹétkʹi, to żukʹé, to żáby. dak i̯ön što rabʹíć, tréba żónku u lʹés zaćaśćí. nakłáu̯ i̯öi̯ xlʹéba naratóćku i zaćös i̯ei̯é u lʹés. użáu̯ tái̯u, što annói̯u hóleckai̯u i̯šo cöi̯sko apšýi̯e. výrasło tam try haľínkʹi, źe týi̯e źʹétkʹi zakópany, na tyx haľínkax załatýi̯e lʹistkʹé. cýże toi̯ pańíć krulóŕić s svai̯éi̯u tói̯u żónkai̯u paraźáć, što i̯ön użau̯ druhúi̯u. týi̯e haľínkʹi havórać: nášu mámu u lʹés zaćös, a mаćexu użáu̯. dak i̯aná káže, tái̯a żónka, na pańićá krulóŕića: tréba hétyi̯e haľínkʹi śśćć, dy zrabʹíć łóško. dak tói̯ pańíć krulóŕić użáu̯, dy śśék týi̯e haľínkʹi, dy zrabʹíu̯ łóško. dak i̯aný na tói̯o łóško léxcy, dak i̯anó havóryć: nášu mámu u lʹés zaćös, a máćexu użáu̯. tái̯a máćexa káže: tréba hétai̯o łósko paśćć, dy u̯u pʹéć ukínuć. toi̯ pańíć krulóŕić stau̯ śéć łóško. atlaćéło try trýsaćkʹi, dva hałupkʹé, i anná hałúpka. i̯aný pa xáće latái̯uć i havórać: nášu mámu u lʹés zaćös, a máćexu użáu̯. tái̯a máćexa káže na pańićá krulóŕicu̯: tréba hétyi̯e hałupkʹé parézać. dak pańíć krulóŕić káže: paklʹíć kúxara, dy ńaxái̯ i̯on paréže. dak tói̯ kúxar pryšóu̯ rézać. stáu̯ i̯ön nös vastrýć ap paróx. týi̯e hałupkʹé v aknó i̯ sýbu dalʹíśe, dy palaćélʹi k máćary u lʹés. annó śélo na plaćý i druhói̯o śéło na plaćý, a tréćai̯o na hałaŕé. i̯aný stálʹi, týi̯e źʹétkʹi havaryć z máćerei̯u. dyk máći káže na týi̯e svai̯é źʹétkʹi: iźéće vy da báćka. xtópćykʹi dva pašlʹí, a źʹévoćka u máćery u lʹéśe astałáśe. máći kái̯a na týi̯ä svai̯é źʹétkʹi: laćéće u̯ parót hałupkámʹi, a dále zrabʹéćeśe żebraćkámʹi, kála báćkavoho dómu. i̯aný zrabʹílʹiśe, idúć u xátu. u tóho pańićá krulóŕića bál. nu týi̯e żebraćkʹé próšucsa u i̯ahó ná nać. dak i̯ön skazáu̯: ńaxái̯ sabʹé idúć. máćexa rýskaćyła: kudý hétyi̯e żebrakʹé búduć ićí. tak i̯aný kážuć, týi̯e żebraćkʹé: my xöć za pʹéću peranaćúi̯em. tak i̯aný pašlʹí naćavać za pʹéć. pańíć krulóŕić użáu̯ s karöpkai̯u haŕéxi: xto hétyi̯e haŕéxi peracatáe, tómu pałaŕínu cáréći̯e addám, a xto ńi perecatáe, xto haréškau̯ ńi perecatáe, tómu hałavá u dałói̯ pói̯źe. tak týi̯e żebraćkʹé akázvai̯ucsa za pʹéću: my, káže, perecatáem. tak tái̯a máćexa káže: kudý paléżeće żebrakʹé y hédakamu pánu. dak skazáu̯ toi̯ pańíć krulóŕić: ńexái̯ sabʹé idúć, catái̯uć. ńi perecatái̯uć, to hałóu̯u (!) u dałói̯ pói̯duć. dak i̯aný stálʹi i̯amú scatáć týi̯e haréškʹi. byu̯ pańíć krulóŕić, try haréškʹi u karabʹéć. xaźíu̯ i̯ön na pa-

laráńo, try haréśḱi u̯ karab́éc. stai̯ić xátka na kuráčnu̯ nósey, try haréśḱi u̯ karab́éc. u̯ tói̯ xátey try paúénki, try haréśḱi u̯ karab́éc. anná káze: kam(b) ḿeńé pańić krulóvič vźáu̯, to i̯ab i̯amú annói̯u hółečkai̯u fśo vói̯sko apšyła, try haréśḱi u̯ karab́éc. druhái̯a káže: kab ḿeńé pańić krulóvič vźáu̯, to i̯ap i̯amú annói̯u bółečkai̯u fśo vói̯sko vykarḿiła, try haréśḱi i̯u karab́éc. tréćai̯a káže: kam ḿeńé pańić krulóvič vźáu̯, to i̯ab i̯amú załatyi̯e źétḱi vaźiła. try haréśḱi u̯ karab́éc. pryšóu̯ pańić krulóvič da dómu, dy havóryć máćery, try haréśḱi u̯ karab́éc. mátko, katórui̯u mńe brać, či mńe túi̯u brać, što annói̯u i hółečkai̯u fśo vói̯sko apšyi̯e. try haréśḱi u̯ karab́éc. druhái̯a káže: kam ḿeńé pańić krulóvič vźau̯, to i̯ab i̯amú annói̯u bółečkai̯u fśo vói̯sko vykarḿiła. try haréśḱi u̯ karab́éc. tréćai̯a káže: kam ḿeńé pańić krulóvič vźáu̯, to i̯ab i̯amú załatyi̯e źétḱi vaźiła. try haréśḱi u karab́éc. mői̯ synók, samó vói̯sko apšyi̯ecsa, samó vói̯sko vykarḿicsa, a załatyx źétek ńa búźe, try haréśḱi u̯ karab́éc. nu i̯ón pašóu̯ na paleváńo, pańić krulóvič, try haréśḱi ... i̯ahó žónka stáła u̯ ćanšḱú, try haréśḱi u̯ karab́éc. raźiu̯šo u̯ i̯ei̯é xłópčyk, try... na łab́é ḿésac, na patyĺicy sónco, na hruźáh źvázdy, try ... nu bába zańasłá na źaźincy zakapáła, try ... dyk i̯ón pryšóu̯ s paleváńa, pańić krulóvič, i̯aná i̯amú pałažyła žuká na pałḿisku. "vot mői̯ synók, i̯aḱii̯e tvai̯é źétḱi, to žuḱé, to žáby, try ... pańić krulóvič, tréba zavaśći u ĺés, try ... dak zavós i̯ei̯é pańić krulóvič u ĺés, dy pakínuu̯ i̯ei̯é tam, try ... dyk i̯ón vźáu̯ túi̯u, što annói̯u hółečkai̯u fśo vói̯sko apšyi̯e, try ... tam výrasło try haĺinḱi, źe tyi̯e źétḱi zakópany, try ... załaty ĺistók i śerébrany, try ... nášu mámu u ĺés zavós, a máčexu vźáu̯, try ... tái̯u káže, i̯ahó žónka, što annói̯u hółečkai̯u fśo vói̯sko apšyi̯e: tréba hétyi̯e haĺinḱi śśéč. śśačy kaa try haĺinḱi, zrab́í łóško, try ... zrab́iu̯ łóško, i̯aný na tói̯o łóško léxčy, tak i̯anó uśó havóryć: nášu mámu u ĺés zavós, a máčexu vźáu̯, try ... dak i̯anó, tói̯o łóško havóryć: nášu mámu u ĺés zavós, a máčexu vźau̯, try ... tak i̯aná káže: tréba hétai̯o łóško paśéč, dy u̯ ṕeč uḱínuć, try ... i̯ón stáu̯ śéč, pańić krulóvič. atlaćéłośo try tréśočḱi, dva hałupḱé i hałúpka. i̯aný havórać letái̯učy pa xáce: nášu mámu u ĺés zavós, a máčexu vźáu̯, try ... dyk i̯aná káže: paklikać ḱú xara i parézać tyi̯e hałupḱé. pryšóu̯ toi̯ kúxar, stau̯ i̯ón vastryć nóš ap paróx. i̯aný uv aknó u̯ šybu daĺiśe, dy palaćéĺi da máćery, try ... prylaćéĺi da máćery, annó śeło na plačy, i druhói̯o, a tréćo

na hałaŕé, try... tak i̯aná káže: iźéće źétki da báćka, try... łaćéće u̯ parŏt hałupkáḿi, a dále zvaĺićeśi żebrackáḿi. dyk i̯any pryšĺi da báćka, próśecsa ná noc, try... puśćíći ná noc. táia mácexa káže: kudý u̯y pói̯źéće, hédaḱii̯ żebraḱí, try... tak i̯aný kážuć: my xóć za péću peranáćui̯emo. paníe krulóvie vzáu̯ s karópkai̯u haréxi na hółou̯ i nóšić pa xáće, try... xto haréski éty perascatáe. týi̯e żebraćḱí kážuć: my haréski perascatáem, try... dak toi̯ paníe krulóvie skazáu̯: ĺéśće sabé catái̯éće týi̯e haréski, try... tak i̯aný źléźĺi dy stáĺi scatáć, try... dak týi̯e źétḱi kážuć: ty naš pápo, a my tvai̯é źéći, try... i̯éźmo pa mámu. dak i̯ŏn túi̯u druhúi̯u žónku na zaĺéznui̯u bóranu dy razadráu̯, i túi̯u bábu, a pa svai̯ú žónku, pa péršai̯u pai̯éxau̯. pryjós túi̯u žónku péršui̯u, tak i̯aná užó móxom zarastá u ĺéśe.

2\. *Zaxaćéła bába bahátai̯u býći,*
pasaźíła kurapátu, kab cyréła źéći.
kurapáta zdóxła, źéći pamaryła,
byłá u̯ ḿené córna lúlka, i̯a i̯ei̯é kuryła.
pałažyła na paĺicy, sḱinuła. razbíła.
oh Bóže mói̯ Bóže, hźe mńe lúĺḱi vzáć?
i̯ak pai̯dú i̯a na tarżók lúlečku kupláć.
lažýć lúlka śarŏt rynku, z ńéśḱim tarhaváć.
tam źéu̯'icy krasáu̯'icy šýĺi ryšyráĺi,
i mńeś maładómu lúlku starharáĺi.
za lúlečku kapéi̯ečku, za cybučók gróšyk.
kurý kurý moi̯ ḿileńkoi̯, bó ty mńé xaróšy.
kurý, kurý, da ńe zakuráiśe,
na čužýi̯e xaróšyi̯e da ńe zahladái̯śe.
bo čužái̯a žónka i̯ak kaĺina hórka,
a mai̯á ḿiléńka i̯ak ḿót sałaźéńka.
i̯ak pai̯dú i̯a u̯ kabačók haréĺicu ṕić,
tam ležáło sa try báḃe, xóćuć ḿeńé bić.
anná káže: sváće, a druhái̯a: bráće,
a tréćai̯a: kúḿe, pad bŏk ražnóm súńe.
i̯ak súnuła rás, dak i̯a pakaćiu̯śo,
kótom kótom kále płótom(!) u̯ krapivu u̯kaćiu̯śe.
tam źéu̯'icy krasáu̯'icy krapivuśku žáĺi,
a ḿeńéś maładóho "śćeń napužáĺi.

i̯ak u̯ýskacyu̯ s krapiŕy, i̯ak užáu̯še i̯ón u bóka,
pałašćá krasáu̯ᵛicy, i̯aḱí i̯a u̯ysóḱi.
i̯ak cýskačyu̯ s krapiwý zakasáu̯ kałóšu,
pałašćá krasáu̯ᵛicy i̯aḱí i̯a xaróšy.

3\. *Lažýć i̯ašéńko zabity,*
čórnym ḱitáćom nakrýty.
ʼstarái̯ i̯ašéńko ńe lažý,
šadłái̯ kóńi dy ḃažý.
prabʼéx i̯ašéńko try ḿíľi,
prybʼéh da žárkui̯ kaľiny.
ax ty kaľina maľina,
u̯čóra čyrrónai̯a byłá,
šahóńa dréu̯o žḿeńíła.
i̯akó o to dréu̯o i̯ałaŕéc,
łuššéi̯ kavaľér i̯ek udaŕéc,
za kavaľérem dóu̯ho spáć,
za udau̯cóm ráno tréba u̯stáć,
šétkam abʼédać hataráć.
a i̯on káže: ṕéršai̯a žóna ľépšai̯a,
druhái̯a zóna hőršai̯a,
ṕéršai̯a žóna i̯eg zará,
druhái̯a žóna i̯ek sau̯á.
sáu̯uńka (!) u̯u ľéše ptášḱi žré,
mačóxa u̯u dóma šéći ḃi̯é.
i̯ak my mačóxi ńe znáľi,
rázem za stółom šadáľi.
i̯ak my mačóxu paznáľi,
ńerás za ṕéču płákaľi.

II. Łyczyce.

1. I̯ustýna Askérkava, vulgo *Bacuéýxa,* kobieta lat około 60, z Wiesiołowa, zamieszkała w Łyczycach. *(Tútaka aśḿinátcaty hőt, a dau̯ńéi̯ žyłá u Ńahńéŕi̯ax, šemnátcać hőt słužýła, a dau̯ńéi̯ na V́ešałóŕe žyłá, u V́ešałóŕe rażíłaše).*

I[1]) *Byu̯ bahatýr Márko. i ták i̯on byu̯ u̯árt tahó, što Boha ab́et xažiu̯ k i̯emú. i byĺi u i̯ehó try dóčḱi. adná byłá zúsim ńexarόšai̯a, bόlšai̯a, a šerédnai̯a byłá u̯óceń xarόšai̯a, a mén̂šai̯a byłá u̯ot tak sabé, ńexarόšai̯a. tak éto i̯on u̯zau̯, dy skazáu̯ dacéj sámu̯ brytčéi̯šu̯ i̯ u̯i̯éć u súšinu, i̯éγžo u̯žó Bόx paab́édai̯e, dy pryi̯ší da xáty. tahdá žźélau̯ Márko škláńy móst, i załatýi̯e paréncy. i pasažiu̯ vartau̯ńiká pitnaváć, kab ńikόho ńe puskáu̯ na tói̯ móst. adnό i̯au̯ Bόh búže i̯éć, ńexái̯ i̯źé. i i̯iźé staréńḱi źadók, šíveńḱi. tag éto vartau̯ńik káže: źédočka moi̯ hałubόk, ńe i̯iźi šudόi̯u, túta ńi móžno xaźíć. tag éto zaćarnúu̯šo: i̯ag ńi móžno, tag i̯a ńi pai̯dú. i pašόu̯ pa prόstu, pérez hráž. až i̯ehό nόhi ńe hráznuć, da pa ćéxru idúć. tak i̯ón éto darái̯ prašić: ćerńéćeše i i̯iźéće pa móšće. tag éto źadók búźe kazáć: i̯a i šudόi̯u perei̯dú, u̯yz mení ńe źivrážyĺi, i̯a i̯ pérez hráž perei̯dú. tag héto u̯žó toi̯ źadók ńi pašόu̯ tudý na ab́éi, da pašόu̯ u̯u súšinu, źe tái̯a źéu̯uška, i prόšiesy u i̯ei̯é, kap pušćíła ná noć. i̯aná káže: źédušḱo moi̯ hałubόk, túdzo ńet ńičόho. dak i̯on káže: lepéi̯ i̯ak pat płόtom, u budýnćyńe. tágžoš toi̯ źétko pašόu̯. da cýcax strańi (!) try sałόmeńḱi, tak zrab́íłaš pόu̯na súsna, tak adnό i̯ak ćvai̯ím lévcy. tak éto i̯aný naćáu̯ńé. pryxόźać du̯a áńeły, i prόšać: Bόźe, Bόže, kab́éta źickam pakútui̯e, ći ratacáć, ći ńé. dak Bόx atkázyvai̯e: ratúi̯će, i̯ak móžno. tak pryxόźać znou̯ du̯a áńeły: Bόže ḿiły Bόźe, i̯akúi̯u to dόlu dać. tak Bόx atkázyvai̯e: ńexái̯ búźe bahatýr Márko. tag éto toi̯ bahatýr Márko źdáu̯, źdáu̯, Bόha ńemá. perei̯śtá tái̯a pará, i̯ón pašόu̯ g vartau̯ńiku. vartau̯ńik káže: i̯išόu̯ źadók śíveńḱi, i prámo na móst išόu̯. i̯a i̯ehό ńi pušćiu̯, skazáu̯: źédušḱo moi̯ šíveńḱi, ńe i̯iźéće šudému ńe ĺzá xaźić. i̯ek ńi ĺzá, to i̯e ńi pai̯dú. i pašόu̯ i̯on pa prόstu pérez hráž. až i̯ehό nόhi ńi hráznuć. i̯a i̯ahό prašiu̯, štob ćernúu̯še i̯éi na móst. i̯ón skazáu̯: u̯y mení ńe źivrážyĺi, i̯a perei̯dú i šudόi̯u, pa prόstu. i pašόu̯ práma pat súšinu. tahdý u̯užό i̯on bahatýr Márko pašόu̯ u súšinu. i̯ek ačéyńiu̯ súšinu, dag užό syznáu̯, štό byu̯ Bόx. pytái̯esy i̯on u svai̯é daćḱí, tag daćká i̯emú havόryć: nacaváu̯ tut. pryxόźe u nόcy dva áńeły, pytái̯uesy: Bόže ḿiły, kab́éta źickom pakútui̯e, ći ratavác, ći ńe. ratúi̯će, i̯ak móžno ratúi̯će. tag znόu̯ pryxόźe źýu̯o dva áńeły: Bόźe ḿiły Bόźe, i̯akúi̯u to dόlu dáć? Bόx skazau̯: dái̯će dόlu, ńexái̯ búźe bahatýr Márko. tag éto toi̯ bahatýr Márko

[1]) Patrz Łyczyce II. 1., Połona I. 11.

ezáu̯ i zapisau̯ jakóho ḿéśeca. jakóho cysłá rażiłośo tójo żićá. tak ȯon paičxeu̯ pa świtu šukáć. s pau̯hóda šukáu̯. i nasóu̯, dopytáu̯śī. šukáu̯. šukáu̯. pakál i nasóu̯ iehó, tóho málčyka, štu tahdý rażiłośo, jek u iehó zapisano. ii tómu żićátku iiméńo dáno Márko. i héto ȯon iehó prósić: pradáj mńe hétajo żićá. u ḿeńé svaiix żećéi ńét. héto ia ȯavú sabé za syna, búdu u̯ škóły addaváć. búdu u̯učyć, tak iak i svaió żićá. ćesyesa búdu ia z iehó. ĺédnaia byłá kaĺéta, pakvápitaśe na żéńji. ii addałá. iak brał Márko s pólu iehó, tak iaņó u̯zeió za pázuxu katká, a bahatýr Márko ńi báčyu̯. štu u̯ iehó ieśé katók. iek pryvös iehó damói̯, skazáu̯ ĺeśći u ĺés, u púšcu. i razłažyć ahóń. ii u̯ukinuć v ahóń. ii dastáć śérco. ii pryńeśći mńe na pakás, što u̯žó ńet iehó. słúhi tyie rażżaráiuć tóio żićátko, i płáčuć, aż u̯ iehó za pázuxoiu katók, u tóho żićátka. ii u̯żaĺi tóho katká, razadráĺi. ii u̯ukinuĺi v ahóń, a żićátko pat kústom pasażiĺi, i pakazĺi śérco na pakás s tóchoo katká, ii u̯żó padaĺi iemú, u̯żó ńimá tóho málčyka. tak ȯon héto u̯żó rát; što u̯żó ńimá. iónżo mo s pau̯hóda iéżżiu̯, šukáu̯, pakál nasóu̯. nasóu̯ u̯żó, i stráčiu̯, to ȯon rát. štȯ ńimá. tag héto ȯọn paiéxou̯ znou̯ żéto pa śvétu. i héto byĺi u tȍm ĺȅśe ułóu̯y. pryłehĺi da tóho kústa sabáḱi, i bréšuć, ǵéśeło bréšuć. pryxóżić tudý pán, znáčyesy ńe streláu̯ ružiȯm. da ták pryšóu̯. ii sażić żićátko, zabau̯łáiecsy ĺistóčkami. iȍn bróśiu̯ rużió svaió, i u̯xvaćiu̯ tóho málčyka k sabé na rúḱi: héto u̯ ḿeńé żétek ńét. héto mńe u̯żó Boh dáu̯ málčyka. i zaváarnáu̯ kóńi, hóżi u̯żó hleżéć ułóu̯u (!), da pavós málčyka u damói̯. ah żónko, żónko, xaćéĺi z dbić iakóho żéra, aż ia nasóu̯ sabé u ĺȅśe málčyka, takóho pi̇knaho, aż ia z iehó ńe naćéśuśe. tágżos ianý tóho málčyka hleżáć, i ćéšacsy z iehó. aż iȍn raśćé ńi pa hadóx, da raśćé pa časȍx, hrámoty ḱerécsy xóroso sam praś śeḱé. tag héto papáu̯śe bahatýr Márko k tómu pánu na ćéść. pasyłáie iehó pán pa štońibúć, iak słúhu i skazáu̯ na iehó: Znaiżȯn. dak bahatýr Márko pytáie: pačȍmu to ȯon Znaiżȍn. palováno byłó u takȍm ii u̯u takȍm ĺȅśe. pryłehĺi sabáḱi da harěxavoho kústa ii bréšuć ǵéśeło. iaż báču, tam żvérá ńét. iaš tudý ńi straláu̯, da ták padyšóu̯, aś tam śażić málčyk iż[1] ĺistóčkami zabau̯łáiecsy. ia iehó u̯xvaćiu̯ na rúḱi, i pavȍs damói̯. héto mńe Bȍx dau̯, štu u̯ ḿeńé svaiix żećéi ńét. tag héto bahatýr Márko prósić tóho pánu, kab adnos da maié żónḱi piśmó. tak iȍn vypisau̯ iemú piśmó. ii zapisáu̯,

[1] Może: i z ĺistóčkami.

stu try dački u̯ i̯ehó i̯éšé, źé nepénknyje, a šaródnaja sámaja penkńéi̯šaja. i štop i̯ek pryjźe i̯on da xáty, štób žónka i̯ehó spytáła, héto toi̯ reb́ónok, katóraho i̯a kazáu̯ u ĺéše spaĺić, až i̯ehó stáli ne spaĺiĺi, a harčaraum kúšče pasaźiĺi, a byĺi utóny, i̯ehó pan nasóu̯ i zabráu̯ da šabé, i héto toi̯ máĺčyk. i atpráu̯iu̯ i̯ehó s pišmóm da žónki. on išóu̯ daróhai̯u, prydakúcyło i̯amú idučy, šéu̯ sapačyć pat cérkavai̯u, źe báťusko i̯źé u̯u cérkau̯. i héto i̯ón zadrámáu̯. čidnó pišmó z za pázuxi, báťusko ryńau̯ tói̯o pišmó, i raspečátau̯, i̯i peračytáu̯, i u̯záu̯ tói̯o pišmó báťusko skasaváu̯, da i̯ińšei̯o napisáu̯. i̯ak Márko prystáu̯ da svai̯é žónki, kap stráčiła, dau̯ báťusko napisáu̯ pišmó takói̯o, kap s sámai̯u penkńéi̯šei̯u dačkói̯u ažańiła, kab zarézała i̯átaŕicau̯ sa źéé. u̯ot napisáu̯ kólko tam garcau̯ činá. i kólko tam harélki, kap pénknai̯o vešélo zraĺiła. tak i̯amá i̯ek pryšóu̯, daváí za vešélom zaŭ'ixácsy, i̯i zraĺiła vešélo, ažańiła. tahdá Márko pryi̯éxau̯ damói̯, i káže: i̯á ze tabé kazáu̯, kap ty i̯ehó stráčiła, a ty u̯zełá, i̯i ažańiła is sámai̯u penkńéi̯šei̯u dačkói̯u. i̯ek ni stráčiła ty i̯ehó, tu i̯a stracu čebé. i̯amá u̯załá i̯emú i̯i tói̯o pišmó padałá: i̯až ńi raĺiła svai̯éi̯u vólei̯u, i̯ä ták raĺiła, i̯ak mńe napísano. bahatyr Márko u̯záu̯ cytáć, i tahdý u̯ažó paznáu̯, i héto svai̯ói̯ žańé havóryć: héto užó mńé Bóh dau̯ zamaraké, i̯a pisáu̯ ták, a napisáłošo hédak. užó, káže, hóźi i̯a kłapačiesy. a dáli̯ u̯žó adúmou̯še, i stáu̯ i̯on prašić svai̯ix słúhou̯: u̯ýkapai̯će i̯ámku na i̯ahó peraxódax. i̯ón búźe i̯éi, a u̯y paxacái̯ćeś samý. i̯on búźe i̯éi, i̯ek uváĺicsy i̯on u i̯ámku, dak u̯y i̯ehó zataščéće. starý pan spić da dvanástaho časú, a maładý u̯stai̯é čué śvét, i raspravĺái̯e rabótńiki. a tói̯ źeń, i̯ek u̯ýkapana i̯ámka na maładóho, dak i̯on spić, ńiníła i̯i dvanástai̯a. a starý u̯stáu̯ u dvanátcatóm času, i héto pašóu̯ šmétło. dúmai̯e sabé, štu u̯žé i̯ehó ńét, štu u̯žó i̯ehó zatascýĺi. užó i̯on śmétło pasóu̯ u̯šády i u̯uvaĺiu̯še u túi̯u i̯ámku, štu čekáu̯ kapáć na maładóho. u̯uvaĺiu̯še starý, a maładý spić. słúhi týje stáĺi i̯ehó zatóskvać (pesók sýpać), i̯on káže: ńi zatóskvai̯će u̯y mené, i̯a vaš pán. i̯aný kážuć: tóĺki tabé ĺadý, štu ty nás pán. patamú štó maładý byu̯ ĺépšy, i da ĺuźéi̯, i da słúhou̯, da týx katóryje kapáĺi i̯ámku. tóho zatascýĺi. a maładý astáu̯še na i̯ehó xaźái̯stvé. i̯ey Bóh dau̯ i̯ehó dólu, i̯ak ražáu̯še, dak na i̯ehó xaźái̯stvé astáu̯še.

2. (Búźe róu̯na toi̯ kášcy). Byu̯ źétko, i byłá u̯ i̯ehó dačecé. pryi̯éxaĺi da i̯éi̯ sváty, pytáu̯csy, źe kaná pryi̯ezdźé, i̯amá káže:

*pryŕažéći kańí ći da zímy, ći da ľéta. i̯aný da xáty zaŕarnúľiše. héto, káže, i̯aná mámo durnáa. štož i̯aná nam skazáła, pryŕežéće kańí ći da zímy ći da ľéta. dak máći káže: što ńe i̯aná dúrna, da eto *ry dúrny.* Tu następuje w opowiadaniu luka, którą mi później *Vołčók* uzupełnił: *pytái̯eesa máći: ći stai̯áľi tam sáńi? i̯aný kážné: stai̯áľi. a ći stai̯áu̯ tam wós? i̯aný kážné: stai̯áu̯. to héto u̯y durnýi̯e, i̯aná razumńei̯šai̯a za u̯ás. i̯aná u̯am záhatku zahanúła, a u̯y ńe ŕédaľi, što i̯ői̯ adhanúć. eto u̯ős kaľí stai̯íć, to éto ľéto, a sáńi kaľí stai̯áć, to éto zimá). tak i̯aný zaŕarnúľiše, dy znóu̯ k i̯ői̯ pryi̯ĕxaľi, pytái̯ucsy: źeš tvői̯ báćko? pašóu̯ búźem ľädú rabíć, a sabĕ hőršu̯i̯u. i̯aný uékľí at i̯ei̯é znóu̯ da xáty. tak i̯aná, mámo, durnáa. my pytáem: źe tvői̯ báćko? pašóu̯ búźam ľedú rabíć, a sabĕ hőršu̯i̯u. máći káže: takí ńe i̯aná durnáa, da u̯ý durnýi̯e. báćko kapáe i̯amkí na svai̯őm póľi, kab búźi ńe u̯i̯éźźýcaľi u̯ pólo. i̯éćće, káže, znóu̯. tak i̯aný pryi̯ĕxaľi. tak i̯aná búźe kazáć: kaľí u̯y mńe adhadái̯eće try záhatki, tu i̯a búdu harĕłku píć. što haryć ľes pótomńe, a što rašćé ľes kóreńa, a što ľäžýć ľez nőžeček? i̯ený zavárnúľiše, i znóu̯ at i̯ei̯é uékľí. pryxóźeć i̯aný da xáty, i havaráć, što i̯aná durnái̯a. dak máći havaryć(!): ńe i̯aná durnái̯a, dak eto u̯ý durnýi̯e. sónco, káže, śvéćić i ṕečé ľes półomńe, kámeń rašćé ľes kóreńa, a u̯adá ľažýć ľez nóžeček. i̯éćće, káže, k i̯ői̯ takí. tak i̯aný pryi̯ĕxaľi k i̯ői̯, adhadáľi záhatki: búźem harĕłku pić. ćimžoš (!) u̯as častau̯áć, ći tým, što ńiz nóx, ći tým, što z dúpy, ći tým, što spat xvastá? i̯aný uékľí y máćery, i kážné znóu̯, što i̯aná durnáa. máći káže: što éto ńe i̯aná durnái̯a, da u̯ý durnýi̯e. syr i másło da u̯a karóu̯y ńiz nőx, a i̯ái̯ka kúryca ńešé spat xvastá, ćadóma, a kau̯básy ćadómaš z dúpy. tak i̯ek dačúu̯šeš pán, pasłáu̯ pasłancá, kap pryšóu̯ starýk da dvará. tak i̯ón i prysőu̯. dau̯ pan i̯ái̯ek adhatóvanyx: ievái̯ pasáźić, štob u̯ýšľi kurčáta. tak i̯ón pašóu̯ da xáty starýk, i płáče ᵘžó: u̯od zhíńeš, prapaźéš pras svai̯ú natúru. i̯ágžoš tut kurčáta u̯ýduć z hatóu̯anyx i̯ái̯ek. i̯aná u̯źała: táto, ńe ľedúi̯, výduć. i̯ái̯ka pabíła, i śéľi i̯éśći. a na i̯úšku (što kómin začyńái̯ecsy) i̯ečméń usýpała, i pastáu̯iła na zarý. pakúl aný i̯ái̯ka siéľi, to i̯ečméń aš pačerńéu̯. i̯aná héto u̯źánšy, da u̯ xústečku: ńeśi da pána, ievái̯ śéi̯e i̯ečméń, kab héty i̯ečméń uzyšóu̯ i narős kurčátam na krupĕ. pan ᵘžó pytáe: što ty starýk skážeš? mai̯á dačká kúrku pasaźíła, kurčáta skóro u̯ýduć, i prysłáła i̯ečméńu da pána, kap*

pan pašëi̯au̯ i̯ečḿénu, kab abyšóu̯ kurčátam na krupë. toi̯ pan at i̯ehó zabráu̯: i̯ágžoš kap to s pálenoho i̯ečḿénu da narös i̯ečḿéń na krupë? a źéš to páńe čídano, kab ad hatau̯ányx i̯ei̯éc u̯ýšľi kurčáta? tak pan búʒe kazáć: kadá(!) i̯aná takái̯a u̯úmńica, razúmńica vźáu̯ i̯édyn šćósek lónu — štob i̯ana napráła štúku tálek (tálḱi na pałatnó). i i̯ön pańös da dómu i̯i płáčy: "od zhińeš, prapaʒéš pres svai̯ú natúru. i̯aná káže: číxo, táto, ńi ľadúi̯, naprädú. u̯źałá čëńik spat prýpeka, atłamáła dubéc, s kóra čeľicýńi (što u̯u kóra savái̯ecsy), i pasłáła da pána, štop pan s adnahó dréu̯a zrabíu̯ jšei̯ varstát, kölko krósna tréba tkáć. dak toi̯ pan zírk v aknó, pytái̯ecsy, ʒe tói̯o dréu̯o. dak ʒet káže: ni panóčka, tud dréu̯o. pan káže: ʒež i̯anó. u̯ymái̯e z rukavícy, i padai̯é pánu toi̯ dubéc. pan káže: i̯ágžoš to i̯a s adnahó dupcá da jšei̯ varstát zrablú? a i̯agžoš páńe ćídano, kap s adnahó šćöska lónu da naprášči štúku tálek? ka(h)dáž i̯aná tvai̯á dačká takái̯a u̯úmnai̯a, i razúmnai̯a, kab i̯aná da ḿeńé ʼi ńi šłá, i ńi i̯ëxała, ńi daróhai̯u, i ńi ľez darólii, ńi hółai̯a, i ńe aʒétai̯a, ńi z hašćincom, ńi ľez hašćinca. tak i̯aná u̯záła u̯ítku, tái̯u štu rýby łóvéć, i u̯šá uharnúłaśe tói̯u u̯atkai̯u, i u̯źałá za pázuxu harabi̯á, a pad druhúi̯u páxu u̯źałá pëu̯ńa, i u̯źałá kazłá na pau̯aʒéc, i šëła na kazłá čerxóm, i pai̯ëxała da pána. kaźół kalaľiinkai̯u ʼiʒé (što kalasó kóčicsy), a i̯aná na abápoł kazłá nahámi apirácsy, prámo pryi̯éxała u dvör. vźau̯ pan psámi zatravíu̯ i̯ei̯é sa złóšči. i̯aná puščíła spat páxi pëu̯ńa, psë pałaćëľi za pëu̯ńem, a i̯aná prámo k pánu u pakói̯, i rai̯šłá u pakói̯, puščíła harabi̯á. tak pan užó zau̯i̯ińúu̯śe i̯ei̯é častau̯áć, posaʒíu̯ rázem s sabói̯u: žéby ty mai̯ix sudóu̯ ńe suʒíła, od búʒem my žańícsy s tabói̯u. a na štóže mńe pánsḱii̯e sudë suʒíć. i̯ëxau̯ čełaŕek padaröžny, paprašíu̯śe načevać, tam u druhóho čełaćéka na ńósey. i byłá u̯ i̯ehó kabýła žerébnai̯a, u nöcy ažarabíłaś. patkačíłoś zerebi̯á pat kalósa. toi̯ čełaŕék káže: mai̯é kalósa žerebi̯á pryŕaľi. a toi̯ čełaŕék káže: mai̯á kabýła pryćełá žerebi̯á. svarýľiśe i̯any, krëpko svarýľiśe. pašľi da pána suʒícse. pan i̯ix rassuʒíu̯: c ažín bok čeʒéce kabýłu, a u̯u druhi bok kaćéce kalósa. kaľi pöi̯ʒe žerebi̯á za kabýłei̯u, to kabýła pryćełá žerebi̯á, a kaľi pöi̯ʒe za kalašmi, to kalósa pryćeľi žerebi̯á. paćaľi c ažín bok kabýłu, a u̯ druhi bok pakačíľi kalósa. pašłó žerabi̯á za kalašmí. pan káže: eto kalósa zerebi̯á pryćeľi. toi̯ čełaćék káže: kölko kalós u ḿeńé byłó, a žerebáci(!) ńi cádnoho ńe byłó.

i stau̯ płákac toi̯ čełaŕék. stáło páńi škóda, káže: búžem my i̯éxać s pánem pa ṕeskú tahdý i̯i tahdý. ažńí(!) kałók, da kałkóm pa ṕeskú ṕéret kóńmi. pan búže pytáć: co róbiš dúrńu? ńi i̯éć, páńe, i̯a rýbu łau̯lú na ṕeskú. co ty dúrńu múŕiš, kab na ṕeskú rýba byłá. że to ćidano, kab na ṕeskú rýba byłá. a że to páńe ćidano, kap kałósa żereb́i̯á pryŕéli. u̯ ḿeńé kałős u̯oń kőlko stai̯íć. a żereb́áći ńi vódnoho ńimá. a i̯ek i̯a kabýłu kupíu̯. to i̯ kabýła żerab́i̯á pryŕełá. a héto pán ^{u}žo múŕi tómu čełaŕéku: héto ćeb́é mói̯a żóna nau̯učýła. na xurmaná káže: varaći kóńi nazát. a na żónu káže: i̯éć at ḿeńé, b́er sab́é što tab́é nai̯ḿílšei̯o, i što tab́é nai̯lúpšei̯o, i i̯éć at ḿeńé, štop ty mai̯íx sudóu̯ ńi sužíła. i̯ágžoš i̯a at pána tak pai̯édu. i̯ek ḿeńé pan bráu̯, my čestau̯áĺiše, tak my i̯i ćepér pau̯'ínny pačestavácsy. stáĺi aný čestau̯ácsy, i̯aná sau̯śém mało ṕi̯é, a u̯śó pána śiłui̯e, kap śmát pan ṕiu̯, kap pána ^{u}upai̯íć. tak pan uṕíu̯še i u̯śó páńać paćeráu̯. skazáła xurmanóm zakładáć kóńi, brać pána u̯ýńeśći da karéty. i pavaźĺi da i̯ei̯é u̯ói̯ca. xurmaně źńaĺi z u̯óza, pałažýĺi na łóšku. dak i̯aná xurmaně atpráu̯'iła da dvará, a u̯žó pan tam načúi̯e. próśić pan: słúha, pódai̯ u̯ódy. i̯aná múu̯'ić: túta słúhou̯ ńémaš. pan pytái̯e: źéž i̯a i̯éśé? i̯aná atkázy̆vai̯e: u mégo u̯ói̯ca. pan dúmou̯, dúmou̯, adúmou̯śe, što to i̯éśé. ax, káže, žéby ćeb́é di̯áb́ĺi vźéĺi. i̯aś tab́é múćiu̯, b́ér sabé, što tab́é nai̯ḿílšei̯o, i što tab́é nai̯lúpšei̯o, i i̯éć at ḿeńé. dak i̯aná káže: mńe pan nai̯ḿílšy, mńe pan i nai̯lúpšy. i̯a pána zabráła i paŕezłá da svégo ^{u}ói̯ca. toi̯ pan dúmau̯, dúmou̯, adúmou̯śe, što héto práu̯dy, što i̯aná ńe dúreń. nakazáu̯ pan xurmanóm, štop pryi̯éxaĺi zabráĺi da xáty. i̯eg zabráĺi da xáty, tak i ćepér žyu̯úć u ḿéscy abói̯o.

3. *Żalón barkún żalón nad uśó aharőžo,*
xarőš naš pan xarőš na u̯ai̯ńé nad uśé pańé.
na i̯őm súkńi zi̯ái̯uć (ḿeńái̯ucsa),
pad i̯ím kóńi hrái̯uć.
da u̯ýkać páńe u̯ýkać
try kúṕe harěłki,
a čećvórtui̯u ḿódu,
svai̯ím žńěi̯kam na u̯yhódu.

4. *U nášo(h)o pána*
ńixaróšai̯a stáu̯a.
žáĺi žáĺi pa sóu̯ńei̯ku,

a ćepér žnemó pa ḿéšacu.
i̯ek pa sóu̯nei̯ku žáľi,
dak šärpóu̯ ńe hubláľi.
a i̯ek pa ḿéšecu žáľi.
dak šerpý pahubláľi.
katórai̯a šerpók našłá.
dak tái̯a damói̯ pašłá,
a katórai̯a paćeráła.
tái̯a u̯žó u̯ póstaći načaváła.
5\. *Pará damói̯ pará.*
papáła u̯žó rašica.
ránńai̯a i ćečérńei̯a.
ránńei̯a ledóu̯ai̯a.
a ćäčérńai̯a ḿedóvai̯a.
6\. *V́esnóu̯ai̯a pésńa.*
Zyłá udóva na padóle.
ḿéła sabé ʒéćec synóu̯,
a ʒešátui̯u daćkú šváčku.
syný rašľi, u razbói̯ pašľi.
daćká rasłá, za kúpéyka zámuš pašłá.
pai̯éxaľi kupcaváći,
stáľi u̯ ľéše načaváći,
ušaľi ahóń razłažýľi.
mai̯éraľi razbói̯ńički,
užeľi kupcá dy zaбíľi.
kupéyšečku zćezáľi.
uśěš týi̯e spáć palahľí,
a sámy ḿénšy ńe łažýu̯še,
s kupéyškai̯u razmou̯lái̯e.
kupéyšečko małaďá'a,
skažý mńe atkúl ródom,
atkúl ródom, atkúl płódom.
i̯ak na i̯íḿeńo nazváć.
mai̯ó i̯ímo Kaćaryna.
žyłá u̯udóva na padóle.
ḿéła saбé ʒéćec synóu̯.
a ʒešátui̯u daćkú šváčku.

synẏ rašľi, u razbȫi̯ pašľi.
daćká rasłá, za kúpėyka zámuš pašłá.
pai̯ĕxaľi kupeacáći.
stáľi u̯ ľĕše naćavàći.
užaľi ahón razłažẏľi.
nai̯ĕxaľi razbȫi̯ńički,
užeľi kupcá, dy zabíľi,
kupcẏšećku dy zŕezáľi.
ṫśėš tẏi̯e razbȫi̯ńički spać palahľi.
sámy ḿėnšy ńe łažẏu̯śe.
s kupėẏškai̯u razmau̯ĺáe.
"stáńćeš brátcy ńe ĺážĕće.
štož my brátcy paraḃíľi,
u̯žeľi švágra dy zabíľi,
a śėstrú u̯žeľi dy zŕezáľi.

7 [1]). *Pai̯dú i̯a kále bródu.*
šukái̯učy svȫi̯ho ródu.
abyšłáž i̯a kruhóm bródu.
ńi našłáže svȫi̯ho ródu.
tȫlko našłá kaľinušku.
pry kaľińe maľinušku.
i̯a i̯ kaľinku saśńĕdała.
a maľinu saḃĕdała,
svȫi̯ho ródu ńe ŕédała.
pai̯dúž i̯a kruhóm ľĕsu.
pai̯dúže hukái̯učy,
svȫi̯ho ródu šukái̯učy.
strĕńe ḿeńé mȫi̯ u̯ói̯ćeńko,
strẏńe ḿeńé mói̯ rȫdneńḱi:
kudẏ i̯źėš źićá mai̯ó.
oi̯ kudẏš iźėš maładói̯o?
u̯u prȫć pai̯dú mȫi̯ u̯ói̯ćeńko,
u prȫć pai̯dú mȫi̯ rȫdneńḱi.
at kahóš ty źićá mai̯ó,
at kahóš ty maładói̯o,
ći at śŕȫkra, ći at śŕėkrȫu̯ḱi.

[1]) Patrz Polona I. 41.

ći a̯d źéćera ći a̯d załŏu̯ki?
ʺoi̯ at śvŏkra mŏi̯ ʺŏi̯ćeńko,
at śvŏkra mŏi̯ rŏdńeńḱi,
oi̯ at śvŏkra at śćekróu̯ḱi,
ad źéćera ad załŏu̯ḱi.
śvókor káže: naryi̯ńica,
a śćekróu̯ káže: pamyi̯ńica,
a źéver káže: palatúxa,
a załŏu̯ka káže: pańatúxa.
báćko káže: ćeŕniśe źićá mai̯ó,
oi̯ ćeŕniśe maładói̯o,
bŏ ty dúrny rózum mái̯eś,
ćamú śvókru ńe atkážeś,
čamú śvókru i śćekrŏu̯cy,
źéćeru i̯i załŏu̯cy,
skažy: u̯ pól'i śviná naryi̯ńica,
a u̯ dvar^{e}é (!) súčka pamyi̯ńica,
u̯ l'ěśe ptúxa palatúxa,
a u̯u humńě ḿetłá pańatúxa,
a i̯a u̯ xáće haspadyńa,
svŏi̯mu múžu žená ḿíła.

8. *Krásnaž i̯a pa sádu xaźíła,*
krásnaž i̯a krapívušku žáła,
žáłaš i̯a žáła i ńimnŏško nažáła,
zdái̯eśež i̯a ńi s ḱim ńi stai̯áła,
tŏlkož i̯a z ḿiłym havaryła.
ḿíleńkoi̯ moi̯ ḿíłoi̯ družóček,
čúłaže i̯a na ćeb'é patúhu,
pŏi̯źeś ty u̯ vai̯éu̯nui̯u słúžbu,
u̯óźḿežže i̯i ḿeńé s sabói̯u,
ńi zaviž ḿeńé žanói̯u,
da nazaviš ḿeńé rŏdnai̯u śestrói̯u,
i̯ŏnžo búźe kazáć:
uśĕž ḿeńé axf'ićěry znái̯uć,
štŏ u̯ ḿeńé rŏdnai̯e śestry ńétu,
tŏlko že i̯eść žaná maładá^{v}a,
i táia razłúḱi žadá^{v}a.

výdnž i̯a na hóru krutúi̯u,
u̯dýruśe i̯a ab źémlu syrúi̯u.
ćáśko tői̯ syrői̯ zamľicy,
tágžo mńe ľez ḿiłoho druśká żyći.

9\. *Zaśumíéła u ľéśe sasónka,*
zabaléła u̯u Marúśi hałőu̯ka.
Marúśa na łőžu ležáła,
čórnym płatkóm hałőu̯ka źvenzána.
pryi̯ẽxaľi try kazáki s pőłku,
razvezáľi Marúśi hałőu̯ku.
aǯín káže: i̯a Marúśu znái̯u.
druhí káže: i̯a Marúśu lublú,
tréći káže: i̯a Marúśu vaźmú.
zahanúła Marúśa zahátku:
xto z za móroṷ try źéľi dastáńe,
toi̯ z Maruśéi̯u na kaběrcy stáńe.
aǯín káže: i̯a i̯ kóńei̯ ńa mái̯u,
druhí káže: i̯a źéla ńe znái̯u,
tréći káže: i̯a i̯ try kóńi mái̯u,
i̯a try kóńi mái̯u, i̯a i̯ try źéľi znái̯u.
aǯín kóńik i̯ag hółup śivéńki,
druhi kóńik i̯ag ǯáćeł reběńki.
tréći kóńik i̯ek u̯óran čerńéńki.
śiu̯ym kańóm da móra dai̯édu,
a rabým kańóm móro perai̯édu.
a čórnym kańóm da źéla dai̯édu.
i̯ak stau̯ kazák da źélo kapáći,
prylećéła zazúla kau̯áći:
kídai̯ kazáče źélo kapáći,
i̯eć kazáče Marúśu xaváći.

10\. *Razvivu̯ái̯śe źelőn dúbe,*
fśei̯ čas marőz búǯe.
prybirái̯śe u̯dóvin sýńe,
fśei̯ čas paxőt búǯe.
i̯a i̯ marózu ńe bai̯úśe,
fśei̯ čas razau̯i̯úśe.
i̯a i̯i paxódu ńe bai̯úśe,

ǯsei̯ cas pryberúše.
i̯ek śáduž i̯a na kóńika.
uśḗm rázam skłanúše.
u̯ybačái̯ce suśḗdečḱi.
štu z váḿi brańi̯uše.
u̯ybačái̯ce krasáu̯ečḱi.
móže i̯ naprykryi̯uše.
paľi̯uái̯ce daróžečku.
štóby ńi pyľiła,
razvažái̯će mai̯ú mátku,
štóby ńi tužýła.
paľi̯uáľi daróžečku.
taḱí ṕesók kúryć,
razvažáľi mai̯ú mátku,
taḱí mátka túžyć.
laćíć žwórăn ś čužyx starŏn.
da ńi ṕerakráćı.
śaǯíć mátka v akóńečku (!),
pa synóčku płáče.
čórny háłḱi i̯i ḃḗły ptáśḱi
uzdyḿéćeśe u̯ hóru,
maładýi̯e žau̯ńéruńḱi
ṽerńéćeś da dómu.
o rádyb my pačarnúcsy.
nás pan ńi puskái̯e.
śéǯačy u̯ kancelâry na skrypocçy hrá́e.
smyk stružóu̯y, a skrýpečka z rúty,
i̯ag zai̯hrá́e, sérco ṽáńe,
na u̯krai̯ínu idúčy.

11. *Da dóbrai̯a da haǯínečka nastáła,*
mátka synká pa ńăčḗxnečku pasłáła.
pasłáła śḗm kazačḗńkau̯ (!), vóśmyi̯ vŏs,
kábžoš mńe ńečḗxnečku da pryṽŏs.
dałá dałá śḗm ḃḗtyx syrou̯ na stráu̯u.
kap (p)ryvéžľí mńe ńevéxnečku na słáu̯u.
dałá dałá śḗm tálerou̯ na ṕiu̯o,
kap pryṽéžľí mńe ńeṽéxnečku na ǯiu̯o.

12[1]). Iak ubirájecsy jéxać:
Sýpći pšańicu u nóuuje(!) karýtu,
karmiéće kóńi u ćeľikuju daróhu.
u toj daróže trói uarótou,
u péršyje uaróta míéšećyk uzýže,
a uu druhije uaróta sóuńeiko uzýže.
a u tréćije uaróta Śćepánko uziéže.
míéšećyk uzýže, ćídńeńko búže,
sóuńeiko uzýže, ćópleńko búže,
a Śćepánko jag uziéže, ćeseléńko búže.

13. Svatě jak pryjéduć, éto maładóji pajúć:
Najéxaľi svatý z bahátaji xáty,
znać ix pa móuʼe, što janý panóuʼe,
znać jix pa ľicy, štu janý pańíčy,
znać ix pa uubráńi, štu janý prysłány.

14. Tréba maładúju da ćencá výprawić:
Krásnaja Audúlko prybirájśe ńe báuśe,
ćebé kšénc nažydáie,
cérkouku atmykáie,
prystóły zaśćiłáie,
autáry prystauláie,
uas maładýx nažydáie.
brúćeiko mői rődńeńki,
pašíš ty da stájenki.
uýber kańá uaranóho.
da sámo(h)o najľěpšaho,
sámoho rażbějšaho.
iéžžo ty u perőt ńeńé,
i u perőt maié družýnečki,
zakažýš ty kšenžőm i žakőm,
kap cérkouki ńe atmykáľi,
kap prystółou ńi zaśćiłáľi,
kab ałtaróu ńe prystauláľi,
kab nas maładýx ńe ćenćáľi.

[1] Patrz Basin I. 2.

15. *Iak pryjédué pa maładúju.*
"óićeńko mój rödineńki,
da jakíjež héto lúži,
cahóž jeny najěxali,
móže jany jéśći xóćué,
a móže jeny pić xóćué,
a móže jany daróžeńki pytájucsy.
kalí jeny jéśći xóćué,
ějńeś jim bóxen xlěba,
xoć möjho karaudju.
móže jeny pić xóćué,
ujkać jim bóčku piua,
xoć möjho perapóju (znácyesy što ieié perapöi, vinć ha-
rělku na ieié veśěli).
kali jeny pytájucsy daróżeńki,
ukažyš ty jim daróženku
pad nóuaju karćómoňku.
u toj karćómey šynkárečka maładája
svajú aačkú zámuš daje,
s pasáham bahátšuju,
da na lićó bilějšuju,
stánăm prystajnějšuju,
iz [1]) móuaju rażnějsuju.
16. *Běłaja da berézinka,*
zaćém běła da ne zélăna?
iágžos min zelanöj byći,
da sto žěń kupeč jédué,
na karéni ahóń kładúć,
pad ćaxćé dymy idúć,
pad haljó jiskry sýpluć,
halejkó pasyxáie,
líśćeiko apadáie [2]).
krásnaja žěuočko,

[1]) Może: *i z móuaju.*
[2]) Porównaj: Nosovića *Slovar' bělorusskago narěčija* str. 117, pod wyrazem „*gołlě*".

camú maładú. da na ŭréšeta?
i̯águ̯ žo mńe ŕešałŏi̯ byé.
da štu ʒéń svaté i̯édué.
štu ńeʒéĺi perapŏi̯ ŕazué.
mói̯ho róicėńka pói̯eé.
maiú mátećku hóʒeé.
ḿeńé małaʒéńkai̯e prósee.

17\. *Vaʒanái̯a.*
Začĕm récka smútno płyéěš.
začĕm býstra smútno płyéěš,
ći rýba zmućíła?
ńeńéz rýba ńe zmućíła.
nau̯ałńica býła.
čaho ʒéu̯ka xmúrno xóʒis.
ćehó krásna xmúrno xóʒis.
ći matúla bíła?
ḿeńé matúla ńe bíła.
samý ślózy ĺi̯úese.
štu do ḿeńé maładói̯i
ńau̯udátyi̯e ślúese.
i̯aný slúese, ńau̯udátyi̯e.
pa trý. pa čatýry.
aʒín xóʒić kála xáty.
tópče rútu ḿátu.
druhí xóʒić pa śéńuškax.
rúčeńki łamáe.
trécí stai̯íé u kaneý stałá.
ślŏzońki rańáe.
ńe dáižoš ḿeńé mátko u̯ starúi̯u ʒaréu̯nu.
da addái̯žos ḿeńé mátko u nóu̯ui̯u hubérnu.
u nóu̯ui̯u gubérnu. i u̯u ćešółnui̯u śéḿi̯u.
ʒe ʒéćeróu̯ try čatýry, lublú ʒartau̯áći.
załućicy i̯ak šestrýcy, lublú žýto žáći.
z"ói̯nom póstać šyrókui̯u. búʒem padžynáći.
i̯ek šáʒemo pałúdnou̯ać. lublú razmau̯láći.

18\. *Svai̯á máći ńi čužái̯a,*
scać ʒétki pałaʒáe(!).

ńeŕéxnecka samá u̯stai̯é.
ńeŕéxnečka samá u̯stáu̯.
na bór caťé u̯yhańáe.
máće u̯aťé máco u̯u pólo.
a i̯aś pai̯dú na dubróu̯u.
da ḿíłaho na razmóu̯u.
výbéh zái̯ko na daróšku.
złamáu̯ kóńik ľéeu nóšku,
a ḿíleńki práu̯u rúčku.
śéu̯ ḿíleńki i̯i lamentúi̯e.
svai̯ói̯ mácey rapartúi̯e:
paźíž mátko da ṕirńicy.
u̯aźmíž ḿódu try sklańicy.
u̯aźmíž ḿódu try šklańicy.
ńeŕéxnečku atrućići.
ńeŕéxnečkaž ńe durnáa.
tóhož ḿódu da i̯ ńé bráła.
śćelíž mátko paśćél b́éłu,
śćeľí mátko ṕáryneč́ki.
a ńaŕéxńe šupšýneč́ki.
ńeŕéxnečkaž ńe durnáa,
šupšýneč́ki pa(a)tkłádała.

19[1]. *Kážnć ľúźi što i̯a pamrú. a i̯a xócu žýći.*
kólko žýu̯šy na śóm śvéće. to u̯ḿiráći tréba.
zastai̯écsy srýbło złóto daraľíi̯e sáty.
trúdnož nam s sabói̯u na toi̯ śv́ét zabráći.
xóźbyž my i̯ix zabráľi. i̯anýž nam ńé tréba.
tólkoš tréba štýry dóšḱi i sážeń źamľí i spaśeńo z ńéba.
i̯eg zazróńeć ea u̯śé zróny pa śḿérći u̯ hažina.

[1] Ta i następne pieśni nie są czysto białoruskie: są to pieśni pierwotnie polskie, które w ustach ludu białoruskiego uległy procesowi powolnego, stopniowego przekładu — stąd wyrazy o wyglądzie fonetycznym polskim, jak np. *ćáło, s preklanténi* etc. — i, dodajmy, takiemu przekręceniu, że nieraz niepodobna sensu wyrozumieć. W tomach XVI. i XVIII. Zbioru wiadomości do antropologii krajowej znajduje się kilkanaście tego rodzaju pieśni białorusko-polskich, zapisanych przez prof. Baudouin'a.

paktańise ušému šẃtu, ušöį seaįöį rašiin.
iek pišéčze hryšno čáto u htybóküe dóty,
nasyplač peskóm uöčy, ie zirnu iikóli.
astaįiese rébra ii bóki i z hataróin rúki,
póįže dúsa ieseašl'iva iešmertélny(!) múki
(póįže dúša iešmertélna na ééngie múki).
a dadúč min smúluu trúnu i teárdoįo łózo,
ie dáį Bóže u hréxah umérči l'itašéiry Bóze.
pamiantáįžoš čelaréče na ušú seaįú strátu,
įak ty Bóhu čérne słúžyš, taku róžmeš zapłátu.
pakáįse celaréče péret seaįöį žyžuu,
šeįro spaŕadáįse, i Bóhu maľíse,
s seaiim bližüim pańiryse,
ii atpušči abidy, ii prastán zle čyúči,
búže dúša iešmertélna u iébe sa šeantémi žyći.
a įibo ty ie prastáneš zle čyúči,
búže dúsa iešéašl'iva u pékle s preklantémi žyći.

20. *Dúša móįa grěšna čégo še sméñčis,*
užáusy krys pánski syįžise z mésca,
baįisše dúša nažčignuč kryža,
pras kryš pánski to abróna bližeį.
póžnuo gaščincom da kryžú šeentégo,
nu zle čerpéči ii tuli ie złégo(!).
čerpéu Pan Įézus čenskiį kryz nósa,
ii uumár na kryžu i za nás to prósa.
či iamás takégo abyž byu pakórał,
a uu maįöm šeröctée ieuč paratórał.
atarcáuše(!) Įézus iito słúže seému,
a ii dáį zagínuč tému ńizernému.
a Įézu nas Įézu, Įézu naš karóna,
iešč nas pryįaćel, ii čéna abróna.
a my lúži grěšny abrazáįem éła,
a Įézu zmiłúįse, pryńiz nas da šéla.

21 [1]. *Isła saliė šeénta Marįia.*

[1] Porównaj G. Romana Zawilińskiego: »Gwara Brzezińska etc.« w »Rozpraw i sprawozdań z posiedzeń wydziału filologicznego Akademii

a Ļézu moį̑ Ļézu śvénta Marýja.
šukáįucy Bőžaho sýna.
a Ļézu moį̑ Ļézu Bőžaho sýna.
strěta Marýja tróįi žydóŭ'i.
a Ļézu móį̑ Ļézu, tróįi zydóŭ'i.
ax vy žydóŭ'i Bőžyje zráįcy.
a Ļézu mőį̑ Ļézu, Bőžyje zráįcy.
či ne vižáľi Bőžaho sýna.
a Ļézu, móį̑ Ļézu Bőzaho sýna.
aǯín káže, što ja ji ne vidáŭ.
a Ļézu mőį̑ Ļézu što ja i ne vidáŭ.
druhi káže: ja ji ne słyxáŭ.
a Ļézu mőį̑ Ļezu ja ji ne słyxáŭ.
tréci káže: i pa głósu ne znáŭ.
a Ļézu mőį̑ Ļézu ji pa głósu ne znáŭ.
pašła Marýja pazdraŭłáįučy.
Bőžaho Synócka šukáįucy.
a Ļézu mőį̑ Ļézu šukáįučy.
strýła Marýja tróje anółoŭ.
a Ļézu mőį̑ Ļézu tróje anółoŭ.
ax vyž maję míły anóły.
a Ļézu moį̑ Ļézu míły anóły.
míły anóły Bőzyje słúhi.
či ne vižáľi Bőžaho Sýna.
a Ļézu mőį̑ Ļézu, Bőžaho Sýna.
aǯín káze: ja ji vidáŭ.
a Ļézu mőį̑ Ļézu, ja ji vidáŭ.
druhi káže: ja ji słyxáŭ.
a Ļézu moį̑ Ļézu, ja ji słyxáŭ.
tréci káže: ja ji sám tam byŭáŭ.
a Ļézu mőį̑ Ļézu, ja i sám tam byváŭ.
tam na gúry drévo piłúįuć,
a Ļézu moį̑ Ļézu drévo piłúįuć.
drévo piłúįuć, kóśćeł budúįuć.

Umiejętności tomie VIII. na str. 221 pieśń pobożna, zaczynającą się od słów: *Byŭa tu byŭa śvę"ta Helina* etc.

a Iézu mói Iézu köšćół budújuć,
u tóm kašćéle try gróby stajić,
a Iézu moi Iézu try gróby stajić.
u péršum hróbe sam Pán Bux lažýć,
a Iézu moi Iézu, sam Pán Bux lažýć,
u druhöm hróbe šŕénta Marýja,
a Iézu moi Iézu šŕénta Marýja,
u tréćum hróbe Synóček Bőžy,
a Iézu moi Iézu Synóček Bőžy.
péret Pánem Bóhom šŕécy haréľi,
a Iézu moi Iézu, šŕécy haréľi.
péret Maryjéiu anóły péľi,
a Iézu mói Iézu anóły péľi,
péret Sýnom Bőžym krátek rašćŕitáu,
a Iézu moi Iézu, krátek rašćŕitáu.
iak oylánuu s tóho krátku ptáx,
a Iézu moi Iézu, s tóho krátku ptáx,
iak palánuu dyk pad ńeb́esá,
a Iézu mői Iézu, dyk pad ńeb́esá.
iamúž ńeb́ósa attvarýľiše,
a Iézu moi Iézu, attvarýľiše,
tšysey anóły sukłańiľiše,
a Iézu moi Iézu sukłańiľiše.
22\. *Krýžu šŕénty kryžauány,*
Iézu naš kaxány,
ax uy žýži, lut paháný,
uy Iezúsa zamenčýľi,
ná kryš réncy rasṕináľi,
gróźźńi nóhi prybiuáľi,
kreu Iezúsa dastauáľi,
krúkom sérce dastauáľi,
kreu Iazúsa razľiuáľi.
iégo mátka pry tőm býła,
i pat krýžem comleuáła.
čixo mátko, ńi uleukájše,
ia na krýžu spać kładúše,
tréćegódina (!) z mértvyx ustánu.

búžem myśli razmyśláći,
kudy̆ pasłé pasyłáći.
Páu̯le i̯i Pétre i̯iž da pékła[1],
u̯eś tam klučé pekelnyi̯e,
u̯ypuź dúšy neu̯innyi̯e.
tólkiś tói̯i ńi u̯ypúskai̯.
ktúra dúša sahrašyła,
u̯ói̯ca i̯ mátku i̯aná bíła.
i̯a i̯ ńi bíła, ty̆lko réncy padnašiła.
a za tói̯o padnašéńo,
ńemá s pékła u̯ybaŕéńa.
i̯a ńi (s) svého pamyšléńa,
bráći i śóstry mńe ćáléli.
o i̯eść u pékle brytva wóstra,
ńi zastémpić brat ńi śóstra,
u̯ógeń sróģi i dym akrútny,
póu̯že dúša po śvét abłúdny.
štob i̯a máła tói̯o znáła,
tob i̯a u̯ói̯cu nóhi myła,
u̯ói̯cu i mácery nóhi myła,
i túi̯ub u̯ódu samá piła,
i s tégob i̯a śo ćašyła.

23. Lużne zapiski.

Sušétka. xłópec. n. sg. f. *pahánai̯a. báiło.* n. sg. m. *cum. hót. płatók. na trai̯ix.* g. sg. *sanažáći. źće žau̯éyna. xlib i̯éści.* acc. *žaná. ažún byu̯ u maskalóx u słúžbe.* prp. *ńíma. xłópcyki bólšyi̯e.* n. sg. *ćé-pak.* pl. *ćapcy. pać śóstrau̯. bráta ńi ćódnaho ńe byłó. zańiesy. v hréx. kastaprái̯u Sakólńik u Ńehńeŕícax, u stáryx. kóśé pašcapái̯ecsa, tak i̯ón daść rády. bíesy búduć.* voc. *hóspaži, hóspaži.* adv. *hóži. paiížemo. i̯a kažú. Łúka Kapacéŕič.* d. sg. *sónnamu. rabótńika. na nóc. pe-raxódy. búže kazáć, u ḿeńé žéći i̯ net.* pl. *u̯aróny. kali pasyłáu̯ne. žećuḱé. zapáĺivai̯ne.* adj. *ćašélnai̯a.*

---

[1] Porównaj u Brücknera: Drobne zabytki języka polskiego w X. tomie II. seryi Rozpraw Akademii Umiejętności. Wydział filologiczny na str. 250—252.

11. Kuźminka, kobieta lat około 40.

1[1]. Byu̯ bahàty Márko. sabiráu̯ś na čéść Bóha k sabé prašíć. Bőh u níśśaho[2]) vabráu̯śa, i pryšóu̯. tak i̯ón káže: iźí g ľédnui̯ udaŕé. i̯un pryšóu̯ g ľédnui̯ udaŕí. a ľédnai̯a udavá xvarěła. dak udavá ká: nimá źe léxcy. tak i̯un ká: na źémľi láhu. stau̯ i̯ón navaŕáć. prysľí ánely. próśać Bóha: Bóže nas nai̯u̯yśśy, raźíłośo trói̯o rebiónkou̯, i̯akái̯a i̯im dólu dać? tak i̯ón adnamú skazáu̯, što utaíć. a róu̯k ľóx. i próśicca u Bóha pražyŕicca. i̯on i̯emú skazáu̯ ľédnai̯e udary čałúxu iźźéśći. i̯ón ká: Bóže nas nai̯u̯yśśy, i̯ak i̯aná búźe zyć z máłymi źéćmi. Bóx skazáu̯: i̯aná i hédak búźe źyc. tahdy dau̯ Bóx śvét, tak Bőh azdaraŕiu̯ zaněcyu̯u túi̯u. táa žaněcyna raskazáła, što dabró zastaněcca tamú málěcyku. i bahàty Márko paé.xau̯ i atkupíu̯ tóho málecyka, dy na u̯ódu puśćiu̯, čéreu̯ rasparóu̯śy. i̯é.xau̯ póp s páropkom. kále i̯ahó vadá cýsaxła, i i̯anó zabau̯táłośo. póp zabráu̯ k sabé málěcyka. bahàty Márko pryi̯é.xau̯ da papá. skazáľi na i̯ahó: Nái̯źen, pamýi̯ łýśki. nu i i̯emú stáło dúmacca, čamú to i̯ón Nái̯źen. nu tak i̯ón vźau̯ atkupíu̯ i̯ahó, i pasłáu̯ i̯ón i̯ahó da ludai̯éda, kab ludai̯ét stráciu̯ i̯ahó. dak i̯ahó zaná ludai̯édava z dałóńa na dałóń ṕeraḱínuła, dak i̯ón hółkai̯u zrabíu̯ś. i pryšóu̯ ludai̯ét, káźe: źe tut Śvatý Dux i̯eść? i̯aná atkázvai̯e, što nemá, i i̯amú muŕíć: i̯aḱi, káže, i̯a son śníła, što i̯śóu̯ málěcyk, i ṕeraváśćyk u i̯ahó pytáu̯ś, što užó daźéło vóźacy. padyxóźić i̯ón dálei̯, i stai̯íć źadák śiu̯y: spamáńi aba mńé, što užó śśiŕarěu̯ stói̯acy. nu dak i̯aná užó skazáła ludai̯édu, i ludai̯ét skazáu̯: padysóu̯śy udárycé i̯ehó, dyk z i̯ehó pasýplecca zółoto, a ṕeraváśćyku, xto búźe ṕerau̯óźić, i čestó u̯ rúḱi, i samómu iźći. i̯aná tahdý i̯ahó vźała i ṕeraḱínuła z dałóńa na dałóń, i znóu̯ i̯ón stau̯ málěcykom. i̯aná raskazáła i̯amú, štop tóho staróho udáryu̯, i z i̯ehó pasýpałoś zółoto. i̯ón nabráu̯ kőlḱi mux neśći. i̯ón padyxóźić k ṕeraváśćyku, a ṕeraváśćyk káže: spamáńi aba mńé. i̯ón ká: pačakái̯ i̯au̯ dai̯dú. nu tak i̯ón ṕerau̯ős i̯ahó, i i̯ón i̯amú skazáu̯: xto búźe prašicca ṕerau̯óźić, tak čestó ka u rúḱi dai̯, i sam iźí. nu pryšóu̯ málěcyk užó da bahátaho Márka i pryńős zółota śmat. bahátamu Márku

[1]) Bardzo niedokładnie zapisane z powodu zbyt szybkiego tempa mowy u tej kobiety. — Patrz Połona I. 1.

[2]) = *níscaho*.

abyšłó, što ńižé ńe prapáu̯. dak i̯ön káže: že ty nabráu̯ źéml. nu!? i̯ön i̯emú raskazáu̯, že užáu̯. i̯ön káže: pai̯dú i i̯a nabaru. tak i̯on ńe dai̯šóu̯ i dai̯šóu̯ da peraróscyka. a peraróscyk ėsłó u ráki, i pašóu̯. baháty Márko i ćepér u̯óžić, a máleyku i dabró zastałóso i ćapér. usá.

2. Byu̯ u báćka ažín syn i ńićóho ńe méli. i̯ön káže: dai̯ mńe aćéc xaćá ažín šáx (pau̯tará hróša). dau̯ báćko. i̯ön i pašóu̯. i̯ön padyxóžić, tak ńeśé ćełaćék katká. káa: dai̯ mńe ćełaćéc katká, i̯a tabé dam šax. i̯ön atkázvaie, što bary i̯i ták. i̯ön šködlicy (škó!y rob́ić). padyxóžić dálei̯, bažýć katók za i̯ím, i ćežé ćełaćék sabácku. tak i̯ön káa: bary ćełaćéce i̯i ták. dálei̯ i̯ön padyxóžić, hańái̯ue kab zabić źmai̯ú. nahnúu̯še, kála šýi̯i akrućiłaś. dak i̯ön, zmáryu̯ (!) i̯ahó son. na dvanátcać dńei̯, naćéi̯ pračnúu̯še i̯un. katók łažyć, i sabácka, a źmai̯í ńemá. tak i̯ön pašóu̯ i̯íšćucy, i káže: eto ńe źmei̯á, da páńi zaklátu. káa: búže tabé daváć, kölki ńe zaxóćeš, i skažy, kab dałá nai̯i̯aśńéi̯šy kámušek. i̯ön tahdý výšeu̯, i sprašił nai̯i̯aśńéi̯šy kámušek, kab łóšać stáła. tahdý užó šéu̯ pai̯éxau̯ da dómu. i̯i u̯ýšeu̯ báćko, tak i̯ön káa: zdrástvui̯ báćeńka. báćko atkázvai̯e: ty ńe möi̯ syn, bo möi̯ z dómu pašóu̯ žebraćók, a héto pryi̯éxau̯ paníe na xaróšyx kóńax. káa: ńićavó báćeńka, stáńem rańéi̯, búže tšo mudrańéi̯. toi̯ káa: iží da karalá, štop karöl za mńeńe svai̯ú doć výdau̯. i̯ön pryšóu̯ užó báćko da karalá, káže: zdrástvui̯ váše vysókablahoróďe. tak i̯ön káa: zdrástvui̯, ćahó pryšóu̯? tak i̯ön atkázvai̯e: štop karöl svai̯ú doć výdau̯ za sýna. i̯ön káa: štop syn zžéłau̯ pamöst xaróšy, at sýnavoho dvará da da karölskaho. báćeńka užó pryšóu̯ da dómu: začapíli, káa, karalá, ńe zdumáć, ńi zhadáć dóbromu małai̯cú kásku skazáć. nú káa, báćeńka, ustáńem raňéi̯, búže tšo mudreńéi̯. dak i̯ön výšeu̯ kámuska sprašyu̯, štöp stáu̯ pamöst i̯amú, sreblenáa dóška i załatáa, i sreblený słupók i załatý. dak i̯ön znou̯ báćka pasłáu̯. iží, kaa, da karalá, štöp karöl svai̯ú doć výdau̯ za mńeńé. nu i̯ön znóu̯ pašóu̯. pryšóu̯ znou̯ da karalá. karöl: zdrástvui̯, ćahó staryćók pryšóu̯? prysóu̯, štöp karöl za mai̯hó sýna svai̯ú doć výdau̯. štop tvoi̯ syn zžéłau̯, kab za nóć sád vyras, i začvíu̯, i kap aćéćíu̯ i daspéli i̯ábłyki, kab daćká isłá rvać za nóć. pašóu̯ užó staryk da dómu, i u̯žó pytáe u i̯ahó syn: što karöl atkazáu̯? báćko káže: začapíli karalá, ńi zdumáć, ńi zhadáć, dó-

bramu małai̯cú skásku skazáć. karől skazáu̯: štőp syn źžéłau̯ za nőč sat. syn káa: ńicavó báćeńka, ǰstáńem rańéi̯, búźe ǰšo mudreńéi̯. dámai̯, sprašíu̯ nai̯i̯aśńéi̯šy kámusek, štőb za nőč sat stáu̯śe, srablany̯ ľist y (!) załaty̯, srablanói̯o i̯ábłoko i załatói̯o. i znóu̯ báćku(!) vy̯praŕíu̯ da karalá, stop karől svai̯ú doč vy̯dau̯. i̯őn pryšóu̯ užó da dómu, syn pytáecca: što atkázau̯ (!) karől? karől skazáu̯, štop papě askau̯i̯i̯e (!) i źaḱé askau̯i̯i̯e stáľi, i cérkou̯ askavái̯u, tahdy̯ i̯a svai̯ú doc vy̯dam. nu báćko pryšóu̯ da dómu, i sy̯nu atkázy̯vae: što začapíľi karalá, štő k͡aa ńi zdumáć, ńi zhadáć dóbromu małai̯cú kásku skazáć. ńicevó k͡aa báćeńka, ǰstáńem rańéi̯, búźe u̯šó mudrańéi̯. i̯őn nai̯i̯aśńéi̯šy kámusek sprašíu̯, štőp stáło za nőč ušó, i u̯y̯praŕíu̯ znóu̯ báćka, štop karől vy̯dau̯ svai̯ú dóč. nu báćko pryšóu̯: zdrástvui̯, da karalá. karől šprásy̯vae: čevó staryčók pryšóu̯? pryšóu̯, stop karől svai̯ú doč vy̯dau̯. skazáu̯, štőp nai̯łúčšy̯i̯e kàrőlsḱix łósai̯i byľi, i štőb nai̯łúčšy̯i̯e rebáta karőlsḱix byľi, tahdá svai̯ú doč vy̯dam. báćko pryšóu̯ da dómu, i syn sprášy̯vae: što karől skazáu̯? karől kazáu̯, štob nai̯łúčšy̯i̯e rebáta karőlsḱix, tahdá svai̯ú doč vy̯dam. tahdy̯ užó pai̯éxaľi da ŕancá užó. paŕančáľiśe, tahdy̯ pašľi spáć. dyk i̯aná atkázy̯vai̯e: i̯a tabě pryšaháła. a ty mńe pryšaháu̯. pryznái̯š, za štó dastau̯láu̯. i̯ábłyka i pamáśť? i̯őn k͡aa: u ḿeńé kámusek i̯eśé nai̯i̯aśńéi̯šy. káže: pakažy̯ mńé. tak i̯őn pakazáu̯. i̯aná u̯źałá, atkráła. i skazáła, nai̯i̯aśńéi̯šy kámusek sprašíła, štőb mńe, nai̯i̯aśńéi̯šy kámusek, štőp nai̯łúčša łóšać stáła, i štőb nai̯i̯aśńéi̯šy kámušek k'óč dastáŕíu̯. i zi̯éxała u druhúi̯u źémlu, da druhóho. pryšóu̯ tahdy̯ karől, zasai̯íu̯ i̯ahó u turmú: źe dačkú stráćiu̯? katók pašóu̯ s sobáčkai̯u i dastáŕíu̯ i̯amú i̯éśći, i̯i pašľí kámuška i̯skáć. pryšľí da móra, sabáčka k͞áa: ṕerapłyvú. a katók k͞áa: i̯a ńé. tak sabáčka k͞áa: saźíš na ḿańé. i̯őn śéu̯ i ṕerapłyľi. pašľí tahdy̯ kámuška 'iskáć. katók i̯ak začáu̯ dušy̯ć my̯šy, my̯šy prai̯éľi škatúłu, i kámušek dastáľi, i katók u̯záu̯ zo s sabáčkai̯u pańós. pryšľí da móra, i znou̯ sabáčka k͞áa: ṕerapłyvú, a katók k͞áa: i̯a ńé. k͞áa: saźíš na ḿeńé. i̯a znou̯ ṕeraŕazú, adnő, kaa, ńe pytái̯š u ḿeńé, či dalóko ḱérex, bo i̯ak, k͞áa, zaróčn skazáć, dak upuščú kámušek utóṕiesa. zaraćíu̯ i̯őn skazáć, i upuśćíu̯. ṕerapłyľi, sky̯łanúľi (zmućíľi) móro, kab ry̯ba kámušek vy̯ḱinuła na ŕérx, a ry̯ba vy̯ḱinuła. i̯any̯ u̯źaľi, i̯i znóu̯ pašľí. pryńeśľi u̯žó i̯amú u turmú. i̯un vy̯šeu̯ s turmy̯, i sprašíu̯, k͞áa: nai̯i̯aśńéi̯sy kámušek, štom (!) mai̯á žaná tut stáła.

tahdý užó naịịašńéịšy kámušek, štób łóšať stáła. pryéezáu̯ žaní da xvastá kaíní, pašćíu̯ žaní u̯ čýstaịo pólo: ierái̯ sélmu žaní sa mnói̯ ńi žyłá, š čužýḿi mužáḿi nažyváłaś, sałötkix ḿadöu̯ napiváłaś.

3. *Dau̯ńẽịšo ḿinšaváńo.*

Zdráam[1]) *żełáam (zdráịem żełáịem) pánu páńei̯.*
próše pána ńe harźić,
na gánoček vyxažić,
załatý ćenók pakupić.
na móry śíňa vóda rażľiváịecca,
naš pan ṕékno pryb́iráecca.
da u̯y žńéịḱi baịáry,
ći u̯śó u póľi žýto dažáľi?
na bałóće żelónyịe krétḱi,
i tam dažynáľi ṕéknyịe źću̯ḱi.
na bałóće żelónyịe krásḱi,
tam prybyu̯áľi staréńḱiịe bápḱi.
dažáľi žýto da daróhi,
výhnaľi ľisäčḱi . . .
u̯ nášaho pána załatáa ḿísečka,
b́éłym skáćercom zasłáu̯sy,
xľẽbom sõlu nałažýu̯šy,
čyrvõncaḿi abłažýu̯šy,
b́ẽłym sýrom zavaršýu̯šy.
ńi pa takému mõi̯ panóčku ćanóček,
kv́ẽtačka pa złatému,
pa złatému dau̯áła,
kv́ẽtačku kupláła,
ćanóček ḿiłá, na hałõu̯ku kłáła,
pa ńiu̯cy xažíła, u Bóha zražáịu prašíła:
zaraźi Bóže pánu i páńei̯ pšańicu,
fśákuịu pašńícu,
sýspadu karańísto, a z ḿérxu kałaśísto,
z ḿérxu kałaśísto,
na póľi kapáḿi,

---

[1]) Pewnie ze: *zdráḿịa*.

a u̯ staraně tarpáńi,
na taká mařötno,
a u̯ ʒažy̆ patxönno
(padyxóʒić póu̯nai̯a ʒéška),
a va mlïně mótoto,
kab Bőh dau̯ pánu i̯i páńei̯ pa karmánax zółota xórašo.
4\. *Iek pryěadúć užó maładúi̯u:*
Da pryi̯éxau̯ małói̯čyk,
pryěős zau̯'iváłnočku,
pastáu̯'iu̯ na gánočku,
sam pašóu̯ da śěatľicy,
da rúdnai̯e śastrýcy:
pryu̯'itái̯ zau̯'iu̯áłnočku
(u párkel zau̯'iu̯ái̯uć maładúi̯u),
što stai̯ić na gánočku.
da i̯ágžo mńe pryu̯'itáći,
kaľi ńe u̯uḿéi̯u nazváći.
nazv́i xőć Wałýnkai̯u (takáa prýkaska),
búʒe u̯ xáće haspadýńka.
sustrýu̯ śěekrátko i̯ai̯é,
i pytáacsa: ći u̯uḿéi̯eš fšo ʒěło rab́ić,
i ći mái̯eš mai̯á ńaćěxno čym ʒažú nakrýć?
śv́ekrátku mői̯ tátku,
štőb i̯a byłá za małóʒeńka,
kab ńe uḿéła fšahó ʒěła rab́ić,
i̯i kab ńe ḿěła čym ʒažý nakrýć.
5[1]). *I̯eg z v́encá užé pryi̯éduć:*
Tátočku mői̯ rőńńeńḱi,
čamú ka mńe ńe u̯yxóʒiš,
čamú ḿeńé ńe pytáešše,
ʒe i̯a maładá dóu̯ho báu̯'iłaśe,
ći u̯u póľi žýto záła,
ći pšańícu v́ezáła,
ći u̯ karčómcy huláła.

[1]) Patrz Wiesiołów I. 11.

bau̯'iłaśe u̯ Búžym dóḿe,
na rušńíčku staḭáła,
załatý kryž (!) ǯerzáła,
peršćónoček paḿeńáła,
Pánu Bóhu pryśaháła.
tátočku mö̆ḭ rö̆dneńki,
u̯žö̆ž ḭa tvaḭá ńe słúžečka,
užó ḭa tvaḭá ńe ćěrnaḭa,
tahö̆ž ḭa u̯žó ćerńěḭšaḭa,
s ḱim na rušńikú staḭáła,
załatý kryž ǯeržáła,
ṕeršćónek paḿeńáła,
Pánu Bóhu pryśaháła.

6. Luźne notatki.

Byu̯ Márko, saḃiráu̯śe na ćeść Bóha k saḃé prašić. Bö̆x sabráu̯śe u ńiššaho i pryšóu̯. tak ḭon káže: iǯi g ḃédnuḭ udaŕé. a ḃédnaḭa udavá xvarěła. tak ḭö̆n pryšóu̯, kā̆... tak ḭaná kā̆: ńimá ǯe léxčy.

Dažéńe ḭamá, dažeu̯áḭe. támaka, tútaka. pałažú. dećḭo małýx ǯećěḭ. padyxóǯić. pradáḭ ka. 1. pl. *hańáem.* f. *źmeḭá. całaćěk. dau̯áć. tö̆tḱi kö̆lḱi. kámušok. paḭěxau̯. mudraněḭ. karö̆l. za nóc. začapíĺi.* n. sg. f. *załatáa. dastáu̯'iu̯. trasúcsa. za maḭhó. załatóḭo. dazrěĺi. žǯětau̯. karö̆lsḱix. kásku skazáć. mudreńéḭ. zćencáĺisa. zaińaśĺi da Ńómna. ḭa ćé (!) peraćezú. ćarpí. kö̆t.* imp. *dastáńco, cyḱińco. pryńö̆s. toḭ. pa vózduše. spaḭé ṕéśńu. báḃu tre da ǯećěḭ. tre ḭéć.*

III. Starzec 80-letni.

Ḭek ćećérać cydaḭé, kapústu pastáŕić, i tráḭcy śćěkaḭ aibreǯi stráu̯u túḭu, i tadý páćery havórać, pa pólsḱi, katóry uḿéḭe pa rúsḱi, alé u ṕarö̆t tyḭe pólsḱiḭe havóryć, što ǯadě i práǯady pa pólsḱi havaryĺi. páćery zhavórać, i tahdý užó vózmuć pa ćárcy havěĺḱi. i vyṕiuć, a tahdý užó ṕeraxryśćić túḭu strávu ḭi toḭ báćko ći tam stáršy, načynaće ḭéśći. ṕirö̆x łažýć na stalé śu nóć. ćiǯeć ńixtó ńe ćiǯeu̯. alé havórać, što ǯadě pryxóǯać, i ǯěry pracynáiuć, i patamú ḭak saǯácsa ḭéśći, to po tróseсku žéla śćeućónoho ukidáḭuć u ḭámku.

i̯éšć u hod žadóu̯ pαćóro. i̯αłαćéc i̯αk výsoxie tak i u drúx ṕereławmáu̯še. u dvox xαžíľi. skuláčka. ṕeraróbľivaľi. dαžžé idúć.

IV. Śćepún, lat około 35.

Tútočy. na viľicy. płáčeće. výyvaražu. i̯ői̯. zai̯éxou̯. bruškóu̯y, spinkóu̯y. zabúžecsy. štó tré. alé tré. tútαčy. skul. podlétḱi.

I. Pouszewo.

I. Dóća s Pőu̯ševa, służąca we dworze łyczyckim, lat około 20.

1. Było u mátḱi try dαčḱí, i̯édna šýła vyšyváła, druhái̯a złótem akładáła, a tréćai̯a u skrýńi składáła. ańí(!) žyľí u léše. ńedalóko i̯ix žyu̯ ḿežvéć. xαžíu̯ pad aknó, kab i̯ak i̯édnu dαčkú at mátḱi vžáć. to i̯őn ńii̯ák ńi móh užáć. prysłáu̯ katká pad aknó. kot pryšóu̯ pad aknó, i havóryé: tyľí, tyľí, byłó u̯ mátḱi try dačúšḱi, i̯édna šýła vyšyváła, drúga złótom akładáła. stárša výběhła za kotóm, kőt prapáu̯, a i̯αḱí to kłubóeck pokaćíu̯š u nórku. i̯αná za i̯im paběhła v nórku, aš tam ḿežvéć će(!) krósna, i havóryé i̯ői̯: žéu̯ko, žećico, ći ńe uḿéi̯eš krósnou̯ tkać? i̯ená káže: ćemú ńe uḿéi̯u, uḿéi̯u. ḿežvéć káže: ná, paćéy. i dau̯ i̯oi̯ i̯ábłečko i káže i̯oi̯: ty ušúdy, ušúdy xαží, tólko tudá ńe iží, že łýčkăm zaćázano, másłem zamázano, kau̯basói̯ zaščéṕleno. i̯ená ušúdy xαžíła, zaxaćéła i tudá pai̯éi. tam lúži ńežyvýi̯e ležáć, pabítyi̯e. i̯ená nahnúłaš tam paležéć, xto tam i̯éšé, i urańíła i̯ábłečko. anó pamazáłošo u krόu̯. ḿežvéć pryšóu̯ da dómu, káže: žéu̯ko žaćíco, pakažý i̯ábłečko. i̯ená pokazáła. on paležéu̯, što u kryćí, paćóu̯ i̯ei̯é tudá i razydráu̯, hółou̯ atšék. pryšóu̯ kőt užó pa druhúi̯u pad aknó. i̯αná výšła, kőt prapáu̯, i znóu̯ kłubóček pokaćíu̯šo v nórku. aná paběhła za kłubóčkam, tam ḿežvéć krósna ččé, i káže na i̯ei̯é: žéu̯ko žećico, ći ńe uḿéi̯eš krósnou̯ tkać? i̯ená káže: uḿéi̯u. načełá tkáć, dáu̯ i̯oi̯ ḿežvéć znóu̯ i̯ábłečko druhói̯o, i i̯oi̯ prykázvai̯e: fšúdy, fšúdy xαží, tólko tudá ńe iží, že łýčkam zaćázano, másłem zamázano, kou̯basói̯ zaščéṕleno. i̯ená ušúdy xαžíła, i tudá zai̯šłá. padyšłá šestrý hležéć, vrańíła(!) i̯ábłecko. i̯αná i̯ehó padńαłá, apéiráła, apéiráła, što i̯enó było u̯ kryćí, papłákała, što i i̯ói̯ búže śḿéré. pryšóu̯ ḿežvéć da dómu, i káže: žéu̯ko žećico, pakažý i̯ábłečko. aná pakazáła. on i̯ei̯é paćóu̯ tudá, že

i̯ei̯é šestrá i̯i atšĕk i̯oi̯ hótou̯. prysóu̯ kót zvou pad ... i̯e ... užó paklikau̯. i tréćai̯a rýšła. kot prapáu̯. tólko pakaćıaś ... v nórku. i̯ená za i̯im pabéhła, tam ńeźéć śeźie. i̯i krósny ce... i havóryć: źéu̯ko źeŕico, ći ne u̯améi̯eš krošenou̯ tkać? i̯ená káže: uméi̯u. i i̯oi̯ dáu̯ i̯ábłečko i skazáu̯: ušúdy, ušúdy xaźi, tólko tudá ne iźi, źe łyčkom začázano, mástem zamázano, kau̯basoi̯u zaćéplono. i̯ená užełá i̯ábłyčko, pałažýła na krósnax, a samá pašłá. ušúdy xaźiła, ušúdy ušó pabácyła, pa svai̯ix šóstrax paphákała, da i̯ pryšłá u̯ túi̯u nórku. prysóu̯ ńeźéć i káže: źéu̯ko, źaéco, pakažy i̯áblyčko. aná pakazáła, i̯ábłečko było čýstai̯o. to ńeźéć dúmau̯, što i̯ená tam ne byłá, to i̯on skazáu̯: my s tabói̯ paźenimśa. žyli i̯oni tam, žyli, byu̯ u̯ i̯ei̯é xłópčyk i byłó u̯ i̯ehó adnó úxo meźéźai̯o, tak i̯ehó zváli Meźéźai̯o Vúško. zaxaćéła i̯ená kab i̯ak ućecy da mátki, da svai̯é. i̯ená u̯źałá Meźéźai̯o Vúško, usaźiła u kupýrek (skrýna) i začynila. prysóu̯ ńeźéć da dómu, i̯ená i̯emú káže: zaneśi mai̯ói̯ mátcy pópełu, i̯aná prašiła, tólko ne atčyńái̯, bo ćéper ražńeśé. tak ńeźéć pańós. a tam byu̯ ne pópeł, a Meźéźai̯o Vúško. tak i̯on ńós, ńós, zaxaćéłoś i̯emú pałeźéć. a mátka i̯ehó vaučýła, i̯ak tólko búźe ńeźéć atčyńáć, to ty hukái̯ u kupérku: a i̯a čúi̯u, a i̯a báču, što ty xoč (!) kupérek atamknúć. tak ńeźéć pašóu̯. pryńós da mátki, pastáviu̯, da káza(!) ćéšcy: i̯a tabé pryńós pópełu. tak i̯ená káže: dóbre, pryńeśi i̯eščé bólei̯. tam i̯ehó ućestaráła, upai̯iła, ńeźéć iźé, da kałósami treśé. a i̯aná i̯emú u pérad skazáła, što i̯ek (!) zańeśeš toi̯ kupýrek, to búźe stai̯áć druhi nahatóvany. i̯ek pryźeš, tak bery druhi, i ńeśi, a mene ne zacepái̯, i ne havary, bo i̯a búdu stai̯áć na žełóbe na kućé. a i̯aná u̯źałá snóp sałómy pabrała, i tak zaćéšiła, búttto samá saźé u océ. ńeźéć prysóu̯ próci i̯ei̯é, ne havóryć, da u̯źáu̯ kupýrek, i pańós. zaxaćéłośa i̯emú taki pałeźéć, što tam i̯éśé. a i̯aná samá byłá u tóm kupérku, i tak havóryć: a i̯a čúi̯u, a i̯a báču, što ty xoč kupérek atamknúć. tak i̯on ne atmykáu̯ i pańós. pryńós azaóu̯ (!) da ćešcy. to i̯on dúmau̯ što i̯ehó i̯eščé lepš ućastúi̯uć, aś i̯on i̯ek tólko pastáviu̯ kupérek, to i̯ahó i kałóm prahnáli, i sa dvará s tóho. tak i̯on pašóu̯ užó płáčučy. toi̯ Meźéźai̯o Vúško byu̯ máłto dúžy. tak ryźe na u̯úlicu, to źeci źere. to báby źeré, starýi̯e, a katóraho i̯ek vóźme za nóšku da i̯i pad ńébo patkińe. to i̯idúć na i̯ehó źédušku i žálecca. to i̯on aźin ras našóu̯ na u̯úlicy ihółečku. i káže svai̯emú źédušku: paźi źédušk...

zvaňi mńe bułau̯ú śempadžiu̯nia. źédusko paiiós k kau̯alú. tö tam z i̯ehó i̯edná aśí śńiča sastróu̯iľi: što ty stau̯ýk zhłupéu̯, kap z i̯ihóʦeľki da zvaňu̯ bułau̯ú. tag źéduška i pryšóu̯ da dómu, taki i̯on śeźéty ra svai̯hó caiéka. i káže i̯emú: što ty Ḿeźéźai̯o Vúško cidamon, pasłáu̯ mńe ii znáć kudá. to i̯on i̯emú havóryé: ńeśí źéduska, ńeráu̯ kuzńéc cáryé i̯ihóʦečku. to ńéšto búźe. a kaľi ńe ...óč ńeśći, to ťšo racnó źéduška raźźarú ćeľé da i̯i pad ńébo patkínu. zau̯áľiu̯śa źéduška, da i̯ paiiös aznóu̯ kužńecú, da i̯ próśić kužńecá: pasadźi mai̯é stárośći. kužńéc naćáu̯ ...varýé ihóʦečku, tak zvaryu̯ śempadžiu̯ai̯u bułau̯u. tag źéduska iźé da dómu i śńei̯ecy, a Ḿeźéźai̯o Vúško strećáu̯e źéduśku da i̯ havóryé: a štó źéduska, zvaryu̯ bułavú? to dáu̯. i̯e zapróbai̯u. ći mócnai̯a. i̯ek patkínau̯ pad ńébo, da patstáŕiu̯ ńéi̯eny pálec, tak bułau̯á złamátaś. to źéduška ľeryj hútai̯u bułavú, da ńeśi kužńecú. ńeráu̯ i̯on i̯ei̯é pereváryé macńi̯. kab bytá petnátecé pudóu̯. źéduska paiiós, kavál varyu̯ varyu̯, da navaryu̯. sto u̯žó dcátegé pac pudóu̯ vázyé. źéduška iźé da i̯ płáce, a Ḿeźéźai̯o Vúško strećáe, da i̯ péśeńku pai̯é: ehó źéduska płáčeš? ax moi̯ unúčak, kužńéc bułavú pereváryu̯. a Ḿaźéźai̯o Vúsko užáu̯ bułavú. da i̯ek patkínau̯ pad ńébo. a patstáŕiu̯ druhí pálec, tak bułavá avnó sahnútaś. to i̯on uźáu̯ atahnáu̯ da i̯i z źéduškam raspraśćáu̯śe, da i̯i pašóu̯. išóu̯ i̯on išóu̯, na u̯stréću i̯emú ćełaŕék iźé: kudá iźéš Ḿeźéźai̯o Vúško? a ty kudá iźéš, Veŕńidúp? a iźém rázem. iśľi i̯eny iśľi, iźé i̯im na u̯stréću ćełaŕék. i pytái̯a(!) u iix: i̯ak vy zaváćoś? ažin káže: i̯a Ḿeźéźai̯o Vúsko, a druhí káže: i̯a Veŕńidúp. a ty i̯ak zavéśśe? on káže: i̯a Veŕńihará. to iźóm rázem. iśľi i̯eny iśľi. zai̯śľi u̯ ľés. tam stai̯ić xátka. a u̯ töi̯ xátey ńet ńikóho. i̯eny astaľiś naćavác. zhatavárľi sabé véćéru, tak vaxiźić źit Skókać[1], baradá z łókać, śém sát smalanóu̯i púhi. i̯ek vai̯šóu̯. ´ ing zatásnau̯ (zamacnóu̯): xto pryšóu̯ u mai̯ú xátu? a Ḿeźéźai̯o Vúško i̯ek užáu̯ bułavú, da i̯ek śvísnuu̯, to źed aš bóradu zadráu̯.

2. Žýľi sabé źed da bába. źed łaćíu̯ rýpku. nałavíľi rýpki, paśľi u ľés zbiráć dróu̯u. našłá bába łápać: źétku co źétku, i̯a našłá łápać. i̯a ńeśí bápko da dómu. tö búźeš płákać. našóu̯ źétko kávcy ... bápko, co bápko i̯a našóu̯ kávcyk. ńaśi źétko da dómu, ułóžym u kaľíšol(!). da búźem kałyxáć. tö búźe xłópcyk. pryńaśľi da dómu, da ułažíľi u kaľíšal i stáľi abói̯o kałyxáć: łúľi, łúľi kaŭórcyk,

[1] Može též: s Kókać?

pókul búže xłópėyk. tak našłáše ji hałónka. bápka ká… žetka … žétku, užó ješć i hałónka. kałysím bápko tu búdu… … naslíše ji rúčki. bápko, vo bápko, užó ješć i rúčki. kałysom žetko tó búdué i nóški. búli búli k°óréyk pókul búže xłópeyk. tak naslíše i nóški. bápko, yo bápko, užó ješć i nóški. dóbru žétku … synók Vánuska. vyras xłópėyk. jéhžin z žétkam rýpku łaŕić. žetka sustaréu. Váńka káže: žétko, ty užó stary. ja pajdú ažon rýpku łaŕić. pajéxau Vánuška rýpku łaŕić. a mátka za jim abét pryńesłá i kĺíče jehó: sýnku Ivánko. pryplýńi g bereskú. ńesú małacka i traraškú. pryplýu g bereškú, da papajéu, da rýpku výsypau, da znou pajéxou łaŕić. a čéžma šežéła u kúšće, da cúła. što mátka Váńku kĺíkała, da výšła s kústa, da daváj hukáć na Váńka yeyo hołasam: sýnku Jivánko. pryplýńi g beresku. k tabé máńčuka pryšłá, xałažéu[1]) pryńesłá, máśłenyx, žárennyx. Váńka pryplýu g bereškú. jená jehó za hałónku, da u ḿesók pryńesłá. pastáv'iła u šónkax na łáucy. a svajím dacéj prykazáła. kap jex dóbre napaĺíła, da Váńku spekłá jój na abét. a samá pašłá u … daćkí péč napaĺíła. da užó iźć Váńku brać. da jon pér ńesć, a Váńka u jej prášiesa: pačákáj, šestrica, ja ješe ńemá u péč. da pajšú u réčku, papamýji u perál. jená pajiesiá jehó u réčku, da ḿešók razvézáła, da xaćéła jahó pamýć z bércha, a jón káže: da ja ulézu hłýbej. da léps pamýjuś. jak razvezáła ḿesók. tak jon u čaunóček, da ji paplýu. rýpku łaŕić. iená mátka jeznóu abét pryńesłá na druhi žéń. da i kĺíče jehó: sýnku Váńka, pryplýńi g bereškú, ja abét pryńesłá, xałažéu, máślennyx, žárennyx. Váńka pryplýu, da papajéu, da rýpku výsypau, i jeznóu pajéxau łaŕić, a mátka ńe znája(!), što Váńka pabýu u čéžminyx łapax. a čéžma šežéła u kúšće, da jeznóu cúła. što mátka Váńku kĺíkała. jená tójo dúmaje: što ja Váńku syjmáła da dómu zańasłá, a héto Váńka rýpku łóŕić. aznóu výlezła s kústa, da tójo dúmaje: a nu ka papróbujem, móže i syjmáju znóu. da i hukáje: sýnku Wáńka, pryplýńi g bereskú, ńesú małacká ji trarašku. a Váńka dumaje: héto ńe mátčyn hałasók. éto čéžmin hałasók. da harónye jój: pajši jesćí k kavalú, da jazýk nakúj. tahdý paĺĺícěš. jená pasłá, jezýk nakavála, da i pryšłá, da i hukája(je) takím čénénkim hóławom: sýnku

[1]) Napisałem przez *x*, kojarząc błędnie z wyrazem *xałažéc* … powinno być *h*. Ob. w Słowniczku pod *h*.

9a

Váńka, pryplyći g ľereškú, k taľé máḿeńka pryšłá, xałažéu̯ pryńesłá, máślannyx, žárannyx. Váńka pryplýu̯, a ćéʒma z za kústa, dy za hałöu̯ku, dy u̯u ḿešók. ńeśé i̯chó, da i̯ pryharórvai̯e: ćepér ńe u̯vai̯ʒóš(!) at ḿeńé. ńiesłá i̯chó u̯ svai̯ú xátku, da pastáćiła na prýpecku, i skazáła dacćý, kab ńe ńesłá druhí ras myć takóho ašukáneca, bó i̯ön znou̯ u̯ćećé. ďačká pěč napaľiła, da u̯ńasłá łapátu, da pałažýła na prýpečku, da tahdý i̯i ḿešók razćezáła, i havóryć Váńcy: paražěnśe Váńka. Váńka šeu̯ na łapáće, da u̯šó to hóło̯u̯u spúšćić, to nóhu spúšćić, a ćéʒmina dačká kaže i̯emú: prósto sáć. a i̯ön paprávicsa ľěpš, da na druhí bok hółovu sćíľić, da i̯ rúku spúšćić. ax i̯aḱí ty Váńka dúreń, ńe u̯uḿéi̯eš i̯ak na łapáće važicsa. da samá śěła, da nóhi patkóryła, i rúḱi pryharnúła, i hóło̯u̯u nazát paćarnúła: u̯ot tak Váńka śáć. a Váńka i̯ei̯é u péč, dy zamázau̯, a sam výľex na u̯úľieu. tám stai̯áu̯ i̯avar vysóḱi, i̯ön zaľěs na i̯áu̯ar, šéu̯ na ćaršḱú, da i̯ šaʒíć, da i̯ péśenku pai̯é. a ćéʒma pryšłá, da peč atu̯dráła, da ďačḱi nai̯éłaś, da i̯ výšła na u̯úľeu da i̯i pakaćíłaś, i havóryć: pokaćúśe, povalúśe, U̯áńcyneho ḿása nai̯éu̯šyśe. a Váńka na ćaršḱú šaʒíć, da i̯ havóryć: pakatái̯śe, dráń, pocalái̯śe dráń, svai̯é dacḱi ḿása nai̯éu̯šyśe. i̯ená uzłaváłaś, da pašłá, da i̯eśćé nahrýzłaś, da i̯eznóu̯ výšła. da i̯ havóryć: pokaćúśe, povalúśe, Váńčyneho ḿása nai̯éu̯syśe. a Váńka i̯eznóu kážе: pakaćíśe, pavaľíśe, svai̯é dačḱi ḿása nai̯éu̯šyśe. i̯aná hlánuła u̯u hóru, xto to havóryć z i̯éi̯u, da taḱí ńe ćéryć, što Váńka tam. da i̯eśćé pašłá dačkú i̯éśći. a u̯ i̯ei̯é dačḱi byu̯ pérśćeń na páľcy, i̯ená i̯ak hrýzła, tak i našłá pérśćeń. tahdý vźałá tapör, i pašłá i̯ávar śec. a Váńka z ćerxú hukái̯e: tó u̯ káḿeń, to u̯u i̯ávar, tó u̯ káḿeń, to u̯u i̯ávar. i̯ená tapör výtupiła, śěkła, śěkła, dy i̯ tapör ńe ľeŕé. da ḱinuła tapör, da davái̯ zubáḿi hrýźći, da złamała svöi̯ kłýk. pašłá k karalú nóu̯y rabić kłýk. da zrabíła nóvy kłýk, da pryšłá, da i̯eznóu̯ stáła hrýźći. a lećéła ćáta huśći̯, a i̯ön havóryć: húśi ľěbeʒi, sḱińće po perú, i i̯a z váḿi palećú. i̯eny sḱínuľi pa perú, i̯on vabráu̯śe, tólko ńe stau̯áło i̯édnaho perá. a z zádu lećéu̯ ześćýpany hušenók, a i̯ön havóryć i̯emú: ześćýpany hušenók, sḱiń mńe peró, i̯a s tabói̯u palećú. hušenók sḱínu̯u̯ i̯emú peró, tak i̯on ṫśei̯ vabráu̯ś, da i̯ palećéu̯. a ćéʒma hrýzła, hrýzła, i̯avar pavaľíu̯śe, da i̯ Váńḱi ńéta.

K. Załóśki pad Astásynom.

I. Gienia, służąca we dworze Łyczyckim, lat około 29.

1. Byłó u báčka try synĕ, dva razúmnyje, ažin Iván duračók. páśvіu jŏn śĕm hŏt śvińe. sahłaśiĺiś jahó muzyki u vikruty padáć. užáu báčko zaprŏx kaiú. i paŕŏs jehó. pryŕŏs v adnó cárstvo, ńe prymáıuć. pryŕŏs u druhóju cárstvo, ńe prymáıuć. pryŕŏs u tréčaju, nasýpau jamú báryn kalásku hrόšej. i atprávіu jehó damóį. i dáu jemú jimá Iván darahokúpleny. no, Iván darahó kúpleny, jéžmo my s tabóju vajavić. jéxali jany jéxaĺi. i prystáu na móry na výsypi karaběl. výsła sáma stárša śestrá. no, Iván darahó kúpleny, naž báryn caž brat na móry na výsypi pomirác. užó pałaćinu lužéj pamérło, užó pałaćinu łasažéj padόxło. páčiše, páčiše śestrá płákac. zaćernúłaśe jі nazát pasłá. výšła sładóŭšaja i tak śiłno płáče: Iván darahó kúpleny, caš báryn, nas brát na móry, na výsypi pamiráe, užó tréčaju čaśé lužéj pamérła, tréčaju čaśé łasažéj padόxła. páčiše, páčiše śestrá płákać. zaćernúłaśe jі nazát pasłá. výsła sámaja ḿénšaja, i tak śiłno płáča: Iván darahó kúpleny, naž brát, caš báryn na móry na výsypi pamiráje. jek ubórše Iván uv adnú śćenú hałavóju, a u druhúju nahámi, i razćernúu karaběl. ižé jón ižé, ĺijúcsa try ćercáki. ox try cercáki, za štó vy ĺijćóšo? pamór naš báćuška, pokinuu nam try ćšcy. ji my ni móžem jix razžalić. a jàkije úsyje ćšcy? skáćer, ji palaláńka, i załatý kaŕór. ty ćercáka leci u tój bók, a ty cercáka leci u tόj bok, a ty cercáka na záxat sónca. śéu na załatý kaŕór: no, załatý kaŕór, ńeśi meńe tudý, hžc mόj báryn, na móry na vysypi pamiráje. jek pryjéxau da báryna, razastáu skáćer, uzłažýu palaláńku. uśím daućłno pić i jéści. no, káže, báryn, pajédu ja ćepér žéńicsa. pryjéxaĺi jeny uv adnú xátu. máći jix skazała: što vy vam nacáyni i napaćŏm, kaĺi vy ušó pajaśći. to addám ḿénšuju dačkú Máriju. dak jún sahłašájecsa. stajáła kúrin nad rakóju. byłó try kuraŕé, byłó try lekajé. što jeny napaśić, i paładźić, ušó pajéĺi, jeśćé i máło. jek uzłažýu jón palaláńku. dak jehó ńixtó ni báčyć. jek jón praz aknó u réčku ukíńe ji kryčyć: ćšca, ćšca padavájі bólše. jeśćé byu ažín péćen pat péću śłepý. i tahó zarézaĺi ji upekĺi. i tak ješčé máło. užó zrabiĺi pryhavór takí. zaŕézać jehó samóho. žal dački Máriji za takóho addavác. jón xaćéu praz aknó ućéčy, ji at-

šėkľi i̯emú pa kaľėni nóhi. iźé i̯ŏn daróhai̯u. stai̯íć kaláska i šėźić śl̓epý. i staiić b̓ezrúki. i̯ŏn káže: ty b̓ezrúki ćeží, a ty ślepý popiσai̯, a i̯a b̓eznóhi búdu i̯ĕxać. i̯ĕxaľi i̯ený i̯ĕxaľi.... što kúpeć u̯ałá, zaćėnuć i̯i upe ić i̯ehó. i sami ńe znái̯uć, hźe i̯ŏn źėneca. prypilnaváľi, i̯ek ćėźma pryb̓ežyć. uxópić i pańeść. znašľi i̯ený i̯ei̯é nŏrku, na harý pat káměnem. zarězaľi i̯ený sórak u̯ałóu̯, paźźiráľi z i̯ix kózy, parab̓iľi hóžy. i znašľi i̯aný i̯ei̯é šápku, i skazáu̯ I̯iván daraħó kúpleny: i̯a šádu i̯i pušćéće vy ḿeńé tudá, kudá ćėźma nášyx upecaηyx ałóu̯ našíła. i "upuśćiľi i̯ený i̯ehó tudý. pryšóu̯ i̯ŏn v adná xátu, śėźić stáršai̯a šestrá, šýi̯e, i tak śilno płáče: počíše, počíše, I̯iván daraħó kúpleny, nášai̯a mátuška z b̓ėłaho śvėtu pryb̓ėhła. i̯ená óćen złái̯a, i̯ená ćib̓é uśėi̯ ćas sažróć. sažróć, ńi sažróć, a i̯a xaćú z i̯éi̯u ridáesa. to paźí I̯iván daraħó kúpleny, pa ľėvui̯ staraní stai̯íć mŏcnai̯o píro, pa právui̯ staraní stai̯íć słábai̯o píro. pašóu̯ I̯iván, papazakáčvau̯ (perekačiu̯) bóčki, paperemėnivau̯ šáľi. pryšłá ćėźma, i stáľi i̯ený ṕiesa. b̓iľiš i̯ený b̓iľiš: I̯iván daraħó kúpleny, dai̯ óddyx, napi̯ėmše píva. i̯ek napiľiše, I̯iván pacvapėi̯u, a ćėźma astab̓ėła. b̓iľiše i̯ený, b̓iľiš. no, I̯iván daraħó kúpleny, čehó ty ad ḿeńé xóčeš? i̯a xačú, kap pryraśľí nóhi i pálcy. paźí ty u tái̯u i u̯ takái̯u stúdnu, utaćy, pryrastúć tab̓é nóhi. pašóu̯ i̯ŏn, utaćyu̯, pryraśľi nóhi, a pálcau̯ (!) ńėt. pryšóu̯ i̯ŏn u druhái̯u xátu, tak śilno śeledŏršai̯a šestrá płáče: počíše, počíše, I̯iván daraħó kúpleny, nášai̯a mátuška z b̓ėłaho śvėtu pryb̓ėhła, i̯ená ćėb̓é uśėi̯ čas sažróć. sažróć, ńi sažróć, a i̯a xačú štob mne pryraśľí pálcy. paźí ty I̯iván u takái̯u i̯i takái̯u stúdnu, utaćy, pryrastúć tab̓é i̯i pálcy. pašóu̯ i̯ŏn utyćyu̯, advaľiľiše i nóhi. pryšóu̯ i̯ŏn u trećui̯u xátu, sámai̯a ḿėnšai̯a dačká Mári̯a śėźić i tak śilno płáče: pačíše, pačíše, Iván daraħó kúpleny, nášai̯a mátuška z b̓ėłaho śvėtu pryb̓ėhła, i̯ená ćėb̓é fśei čas sažróć. sažróć ńi sažróć, a i̯a xaćú ś ńėi̯ ridáesa, štop mne pryraśľí nóhi i pálcy. i̯ek pryšłá ćėźma: fé, fé, prěsnai̯a dušá u xáće i̯eść. čehó ty I̯iván ad ḿeńé xóčeš? i̯a xaćú, štob mne pryraśľi nóhi i pálcy. plúnuła i̯ená i̯amú na nóhi i pryraśľi. xóćesa i̯amú užó na b̓ėły śvėt. pryšóu̯ i̯ŏn, śeu̯ i̯ŏn u sraić hózy. i paćahnúu̯ i̯ŏn. paćahnúľi i̯ehó krýšku, i̯ek uhléźėľi ćėźminu šápku, i pušćiľi nazát. znašóu̯ i̯ŏn takái̯u pťicu, što i̯ená výńesła i̯ehó na b̓ėły śvėt.

2. *(Kápašcau̯a, pai̯úć támača hétu pésnu).*
Xto b́edý ńe znái̯e,
ńexái̯ ḿeńé pytái̯e,
a xtó b́edý ńe ŕédai̯e,
ńexái̯ sa mnói̯ ab́édai̯e.
śeʒ́ić b́edá pad mastóm,
i̯ědnuć lúʒ́i s xvarastóm.
užó b́edá razyhrála,
uśé kalósa pałamáła.
u̯ot hʒ́ě uźáu̯śe toi̯ Tarős,
i toi̯ b́edú zá łop trős,
a hʒ́é uźáu̯śe toi̯ Prakᵘóp,
i tói̯ b́eʒ́é u mórdu tróp.
pašłá b́edá da Dźeńísa,
a Dźeńísa¹) cýšła łýsa.
pašłá b́edú da Hau̯rýła,
ad Hau̯rýła nósam rýła.
pašłá b́éda za starcáḿi,
ukráła tórbu s suxarcáḿi.
pašłá b́éda da papá,
b́íľi b́édu i̯ek snapá.
b́íľi b́édu b́íľi,
užé b́edú zab́íľi.
užó b́edá pańérła,
i nóľi zaŕérła.
pałažýľi pad vózam,
astupíľi abózam.
nai̯ěxało žydau̯i̯ó, stáło b́édu rabaváć,
ńéčeho z b́édy, ńéčeho z b́édy, ńéčeho bráć.
uźeľí ḿísku, uźeľí i̯i mák,
zastáłaśe b́éda ták.
u̯źeľí ŕéńik, pańało.
b́edý u dóma ńi byłó.
kab i̯á u dóma byłá,
dak i̯ab i hétaho ńi dałáp.

---

¹) ⇐ *aʒ́ Dźeńísa.*

3. *U̯ot tám, u̯ot tám v annóm ḿéśće,*
tancau̯álo sau̯cóu̯ ʒ́éśće.
śau̯cé, krau̯cé, sółńiḱi, zdółńiḱi,
śamau̯áły, kanaráły,
pałkóu̯ńiḱi i i̯eneráły,
i̯anẏ piĺi i̯i hal'áĺi,
čarnabrẏu̯a namau̯láĺi:
ox tẏ ḿiła, čarnabrẏwa,
ći ńe zdóxła hʒe kabẏła?
u̯ot tám u łúže prẏ dal'ińe,
zdóxło u pópa ʒ́će kabẏle,
adná u̯róna, drúga łẏsa,
adná učóra, druhái̯a ʒ́íśa.
śćéńći úxa, śćéńći brúxa(!),
ńi papsúi̯že m^u ói̯ brát úxa.
a i̯a škúrẏ ńi papsúi̯u,
i̯eg zańáu̯, tag advaxtúi̯u
(aʒ́ʒ́aré, źńíḿe škúru).

4. *Pa haróʒe*[1] *raʒ́iła, lebóduśku łańiła.*
ći i̯a u ćeb́é m^u oi̯ ḿileńḱi za nái̯ḿičku słužẏła.
i̯eg za nái̯ḿičku słužú, náda ʒ́éńuśḱi płaćić,
kaĺí u ćeb́é za kuxárku, náda čóbatẏ pašẏć.
śúdẏ túdẏ i̯a i̯i pašłá, mai̯é čóbatẏ stai̯áć.
ćéraz rećeńku i̯idú,
i̯a i̯ek pčółuška hudú,
a i̯a s ródam sẏi̯dúśe,
za cẏbúlku uleplúśe,
za cẏbúlku to za mák,
pasłá zámuš, užó ńi ták.
ḿeńé báćko haduvái̯u,
xl'ěba i sóĺi ńi davái̯u.
ḿeńé máma hadaváła,
xl'ěba i sóĺi ńi daváła,
kab i̯á ḿélkai̯a ńe rasłá,
kab i̯a zámuš ńe pašłá.

[1] *pa aharóʒe*

ńe za vášo i̯a u̯piłáś,
i̯a upiłáśe za toi̯ sýr,
što mői̯ pérеń nanašiu̯.
a moi̯ péreń haspadár,
i̯on uśě kúry papródau̯.
adnú túi̯u čubátui̯u,
túi̯u ǩinuu̯ na xátu,
pasażiu̯ na snapě,
i̯i ńeśé i̯ái̯ek trýⁱ kapě.
i̯a prystáu̯lu drabínu,
zaharnú i̯ái̯ca u karżínu.
pańasú i̯a na taržók,
addám žýdu ćeś dałżók.
kamú rúp, kamú drá,
kamú trýⁱ rublá dałá,
tómu žýdu starómu,
ᵘot páć rubléi̯ samómu.
a mői̯ báćko ľixí byu̯,
za pi̯áńicu zámuš dáu̯,
pat paróham zaprahán̯,
pat prýpečkąm paharáu̯.
a i̯a u̯u péčy paľíła,
týi̯e vałě spaľíła,
šúryn-búryn, na i̯ermák,
mai̯íx vóľičkau̯ ńimá.
5. *Zaxaćěła bába da zabahaćěći,*
pasażiła kurapátu, kab výveła żěći.
pasażiła kurepátu(!), čórnai̯o pěro,
výśeżeła kurapáta darahói̯o pěro.
výpuśćiła bába na padvőro páśvić,
samá śěła na u̯úľicy kużéľicu práśći.
xmárka nastupáⁱe, dóžžyk pakrapláⁱe,
pará, pará, babúleńko, kurčáta zbiráći.
uśěx ńi sabráła, trói̯o zataptáła,
ah Bóže moi̯ míleńǩi trói̯e zataptáła.
ah Bóže moi̯ milóxeńǩi, da štóž mńe rabíći,
i̯ek pryi̯éże moi̯ staréńǩi (!), búże meńé bíći.

i̯ek pryi̯ëraṷ moi̯ starėńki(!), da paľës na pëčku:
labáleńko, haláľeńko, karėát ńi čucáći.
karėát ńi cucáći, ni búže čuvåći,
cypuščila na padcöro, lúži žživocáľi.
i̯ak uzåṷ starėńki syráṷu daľinku,
zaľiṷ bábu, zamałaćiṷ, ušú báľinu spinku.
kap taľë staryčók užó ruká atsóxła,
zaľiṷ bábu, zamałaćiṷ, aš travá ńi zdóxła.
kap taľė staryčók baradá abľëzła,
zaľiṷ bábu zamałaćiṷ, što na pëč ne ^uzľëzła.

L. Ostaszyn.

I. Dziewczyna lat około 20.

1. *Bytó u̯ báčka try synë, dva razúmnyi̯e, trėći durný. stáľi aný žaľiesa, adharažiľi pa try katuxė (xľevë). u̯lećėło młátšemu žėe ćeláći, i druhómu razúmnomu vlećėło žėe ćeláći, a durnómu adnó. toi̯ durný vžáṷ zarëzaṷ svai̯ó ćelá, u̯ýsušyṷ škúrku. pańös pradaráći. i̯on išóṷ, pa daróže spaščihnúła i̯ehó nóč. padyšóṷ i̯on pat xažái̯ima(!), prósiese naćevać. padyšóṷ i̯on pad aknó, staṷ prašiesa. xažái̯ina dóma ne bytó, tólko žėnščyna. tak i̯ón zaľës na xátu, žžór stalećinu, i pažiráṷ, što bába róbić. bába pekłá tam ťšo varýłu, bez mužyká. pryi̯ëxoṷ mužýk z ľësu, daṷ dúreń žlez z harý, staṷ prašiesa: xažái̯in, xažái̯in, pušći mene noč perenačevać. xažái̯in ^ustáṷ, i aččyniṷ žėery, pušćiṷ u xátu. šeṷ xažái̯in ėećėrać, kľiče dúrna k sabë ėećėrać. toi̯ dúreń žeržáṷ naṷałóčečku š škúrkei̯u. pałažyṷ naṷałóčku pat stałóm, začäpiṷ dúreń naṷałóčku, tá^ia škúrka: łúp. xažái̯in pytá^ecesa u tóho dúrna, što aná káže, škúrka. dak toi̯ dúreń káže: héto tvai̯á žónka piralié pekłá. xažái̯in staṷ piralié dastaṷać s pëčy, dy i̯éšći. dúreń začäpiṷ nahói̯u škúrku znoṷ, dak tái̯a škúrka: łúp. xažái̯in pytá^ecesa: što i̯aná káže tabë? i̯on káže: tvai̯á žónka káže, što harýłka stai̯ić u̯ pëčy. dak toi̯ xažái̯in dastáṷ harýłku. pii̯ić s tym dúrnem. dak toi̯ dúreń začepiṷ škúrku znoṷ, tái̯a škúrka łúpa^ee. xažái̯in pytá^ecesa, što i̯aná káže. i̯on káže: što u̯ tvai̯ xáće nepryi̯átnik i̯ešć. xažái̯in pytá^ecesa: štoš i̯emú rabić? toi̯ káže: dastaṷai̯ haráču u̯ódu, i ľi^e po u̯šëx kutkóx, a pat

ṕěć ušú u̯yl̕i̯u̯ái̯. dak i̯on i̯ek l̕inuu̯, túi̯u u̯ódu, dak l̕ěze pöp spaṕěcy, tak toi̯ dúreń za pópa, a toi̯ xažái̯in za tóho pópa. stál̕i i̯ehó ḱić. káže xažái̯in: pradái̯ mńe celaŕéčku škúrku. tu toi̯ káže: kupláí̯. toi̯ káa: štoš taḃě dáć? toi̯ káže: dai̯ ty mńe tuu póu̯nu škúrku hróšei̯, to i̯a taḃě pradám. dak toi̯ xažái̯in dau̯ i̯emú póu̯nu škúrku hróšei̯. to toi̯ dúreń pryšóu̯ da xáty, da na razúmnyi̯e káže: ot i̯á, káže, annó ćelátko ḿěu̯, a u̯ý, káže, dvói̯e máŭće, dau̯ bólei̯ hróšei̯ vóžmeće za svai̯é. tak týi̯e razúmnyi̯e vžal̕i pasłúxal̕i durnóho, parězal̕i týi̯e ćeláta, pašěkl̕i túi̯u škúrku na kau̯áłki, dy paněšl̕i pradaváć. dak ńixtó ńe xóče kupláć. razúmnyi̯e kážuć: što nam raḃić durnómu, što i̯on nas hédak zvóu̯. tréba i̯ehó, káže, zaḃić. i̯aný xaćél̕i durnóho zaḃić. dak i̯ön paćúu̯, što xóčuć i̯ehó zaḃić, dak i̯on užáu̯ máceru staŕúi̯u, dy prybráu̯ i̯ svai̯ó ažého, dak i̯ek išóu̯ razúmny, dak dúmou̯ razúmny, što dúreń šažić. annóš ńe dúreń, da máći. i̯ónžoš i̯ek dáu̯ mácery (sakéraju), dak i̯aná vzałá pavalíłaše. tak i̯on naraḃíu̯ krýku: zaḃíl̕i mai̯ú mátku. dak toi̯ dúreń vžau̯ pasažíu̯ mátku u̯ vóže, abhaćíu̯ i̯ei̯é (kab i̯aná śažéła), pastáŕiu̯ kóšyk i̯ei̯ée, dy paŕóš da Naváhrutka. pryšóu̯ žýt, káže: bápko, pa čöm i̯ái̯ka? dau̯ začepíu̯ i̯ei̯é, dak i̯aná ńe akázýuai̯eesa. dak toi̯ druhí ras, pxnúu̯ i̯ei̯é, dak túi̯a bába z vózu, a toi̯ dúreń za tóho žýda, naraḃíu̯ krýku: mai̯ú mátku žyd zaḃíu̯. tak toi̯ káže: ćixo, ćixo, ńe kryćý, što zaxóčeš, tóe taḃě dám. toi̯ dúreń káa: nasýp mńe póu̯nu túi̯u kałamášku hróšei̯. dak toi̯ žyd nasýpau̯ kałamášku póu̯nu hróšei̯. toi̯ dúreń pryi̯ěxau̯ da xáty, dy káže na razúmnyi̯e: i̯a za svai̯ú mátku staŕúi̯u kúl̕ki hróšei̯ vzáu̯, a u̯ý, káže, za svai̯é žanḱé maładýi̯e tak bólei̯ pabrál̕ib hróšei̯. tak týi̯e razúmnyi̯e pasłúxal̕i durnóho, paḃíl̕i žanḱé, i pai̯ěxal̕i da Naváhrutka s paḃítyḿi ženkáḿi. pryi̯ěxal̕i aný da Naváhrutka, dak s kanceláry stál̕i na i̯ix kryčáć, i zabrál̕i i̯ix u kanceláryi̯. dak i̯aný stál̕i prašíesa, što nam dúreń héto skazáu̯ paḃić. u̯ýpuščil̕i i̯ix. pryšl̕i aný da xáty, razúmnyi̯e: što nam, káže, raḃić étomu durnómu? káa. tre nam ad hétaho durnóho ići u̯u pröč. vžal̕i, pašl̕i at tóho durnóho u̯u pröč. ćepér durný žyvé, ćinó pi̯é(!), pa baraźí ćekló, i v róce ńe byłó.

2. *Lećéu̯ hółup ćerez vódu, dai̯ vadá ṕići (!),*
oi̯ ćásko mńe da śirótônce i̯ći słuzyći.
i̯ek rýdu i̯a na u̯úłečku, stánu za varóta,
ńixtó ḿeńé ńi začépić, bo b́ědna śiróta.
i̯ek rýdu i̯a na u̯úłečku, ʒevóčki hulái̯uć,
ḿeńé b́ědnu śirótońku ślőšḱi abl'ivái̯uć.
i̯ek pačú^{u}žo Bóžy synók z vysókoho ńéba:
cahó pláceś śirótońka, će(h)ó tab́é tréba?
dau̯ Bőx rúčḱi, dau̯ Bőx nőšḱi, praśv́ětłyi̯e u̯őčka,
rab́í, pracúi̯ śirótôńka da ćómnai̯e nőčḱi.
ʒeń rab́íła, nőč rab́íła, rabóta ńa ḿíła,
śádu i̯a ćećérać, pažirái̯uć s krýva.
pałažú i̯a xľěp i łőšku, výdu na darőšku,
załamlú i̯a b́ěły rúčḱi, pal'i̯úcsa ślőšḱi.
a Bóže moi̯ ḿíleńḱi, ńeščásnai̯a dóla,
raʒíła ḿeńé mátka / śvatý ʒeń ńeʒélu,
dałá mńe l'ixúi̯u dólu, ńiʒé i̯a ńe ʒénu.
pańasú l'íxu dólu na tórx pradaváći,
kážen znáe, što l'ixá^{i}a, ńi xóčeć (!) kupláći.
a ṕi̯úć lúʒi harěľicu, śíry húśi u̯ódu.
da lećéće śěry húśi až da mai̯hó ródu.
ńe kažéće śěry húśi, što i̯a tut harúi̯u,
da skažéće śěry húśi, što i̯a tut panúi̯u.
i̯ag búʒeće śíry húśi práu̯du kazáći,
to ńa búʒe rőnny bratkó śastrýcei̯u zváći.
i̯ek sarvú i̯a z róžy kv́ětku, puščú i̯a na u̯ódu,
płyv́í, płyv́í z róžy kv́étka, až da mai̯hó ródu.
płyłá, płyłá z róžy kv́ětka, pry b́ereškú stáła,
výšła mai̯á mátečka, kv́ětočku paznáła.
da če(h)óš ty mai̯á dačúšečko hédak sxmurńěła,
múśić mai̯á dačúšečko śem ńeʒél xvarýła.
ńi xvarěła mai̯á mátečko ńi adnói̯ haʒínḱi,
da zb́aľěła sxmurńěła b́es svai̯é raʒínḱi.

3. *^{u}Oi̯čeńko moi̯ róńńeńḱi, čahó mnói̯u čužái̯eśśe,*
što i̯a š čužým żv́enčáłaśe,
da š čužým čužažémcom,
da ńe s svai̯ím kaxáncom.

s kahó i̯a śḿei̯áłaśe,
tamú i̯a papáłaśe,
s ḱím i̯a ṕiłá, i̯ěła,
s tym i̯a šlúbu ńe ḿěła.
ʒ́evóčḱi mai̯é śestrýcy,
da lepéi̯ ńe znáćiśe,
i̯ek luḃíu̯šyśe rasstáćiśe,
da lepéi̯ ńe luḃícsa,
i̯ak luḃíu̯šyśe razłučýcsa.
4. *Braćei̯ko mói̯ rőńneńḱi,*
da u̯ýʒ́i na u̯áłečku,
da źérńi pad zőrečku,
katóraia zará hráie,
a katóra patuxáie.
ráńnai̯a zará hráie,
a ȯečěrńa patuxáie,
tam mai̯á mátka paxaʒ́áie.
i̯aná u̯ Bóha sprašáiecsa,
na ȯeśělo śpešáiecsa.
mátečko mai̯á rőnna,
kaĺí za läsáḿi,
to śačý rubáḿi,
a kaĺí za haráḿi,
búdu kapačě nai̯máći,
búdu hóry kapáći,.
svai̯ú mátku na ȯeśélo zváći.
i̯eść u ḿeńé mátkou̯ mnóho,
a rőnnai̯e ńiu̯ődnai̯e.
da ȯadúć ḿeńé pa rádôńku,
da ńe ščýru práu̯dôńku.
i̯aný svai̯ó ʒ́ićá mái̯uć,
da u̯śú práu̯du astau̯lái̯uć.
i̯aný svai̯ó ʒ́ićá mái̯uć,
da u̯śú mai̯ú dólu astau̯lái̯uć.

M. Basin.

I. Kobieta lat około 50.

1 [1]. *Ṕérša ńežéleńka, druhó(ʒo) vaskrešéńo,*
ńe ḿéła saḿé ćéry da śŕatóį ńežéľi.
įek ńežéleńka pryšłá,
įa maładá za stół zaįšłá,
iz ruḿéńánym ćenóčkom,
z załatým perśćóńečkom.

2 [2]. *ćepér že: Bráćeįko moį r̋óńńeńḱi,*
ńe raspletáį kasý maįé,
ńe raźľiuáį ślazý maįé,
maįá kasá rusénka,
maįá ślazá drabńéńka.
pašłá že maįá kasá
pać (!) ćómnyįe lesá,
pad b́éłoįo b́eréźeįko,
pat tónkoʒo haréšeįko.

3\. *Mátočko maįá r̋ónnaįa,*
ᵘyprauláį, ńe zabauláį,
ńi pažńi ḿeńé u dóma.
kaľí spóžńiš ḿeńé u dóma,
to dáįže mńe maršáłečka,
razúmno(h)o ʒáʒečka,
maįhó r̋ódno(h)o bráćeįka.
mátočko maįá r̋ódnaįa,
błahasłaví maładúįu,
da ćencá įéduči, u Bóha dólu (!) prósačy,
haʒínečḱi ščaśľívaįe.

4 [3]. *Sýpće pšańicu u nóuyįe karýta,*
karḿéće kóńi u ŕeľíku daróhu.
u veľíkuį daróźe tróįi varóće.
u pérsyįe varóta sónco zýźe,
druhíįe varóta méśec zýźe,

[1]) Patrz Wiesiołów I. 9.
[2]) Patrz Wiesiołów I. 2.
[3]) Patrz Łyczyce I. 12.

^{u} tréćce̯ u̯aróta małói̯čyk uzi̯éʒe.
sónco zýʒe, ćópleńko búʒe,
ḿéšečyk zýʒe, v́ídńeńko búʒe,
małói̯čyk u̯zi̯éʒe, v́ešeléńko búʒe.
5 [1]). I̯éxaľi svatóv́e ḿíma hai̯ żelóny,
ḿímo sat u̯'išńóu̯y,
sat pałamáľi, sakałá sai̯máľi,
załatúi̯u čášu kóńḿi staptáľi,
żelónu rútu sváńḱi ščypáľi,
u̯ krásna^{e}e ʒévočḱi práu̯dy pytáľi.
krásna ʒévočka, kaľí búʒeš náša,
to my sat apsáʒim, sakałá prynáʒim,
załatúi̯u čášu złőtńik pazłóćić,
żelónui̯u rútu sam Boh zaróʒić.
6. U̯ ńeʒélu ráno ^{i}šľí małói̯cy hrái̯učy,
šápočḱi šybái̯učy.
aʒ́ín małói̯čyk ńi hrá^{e}e,
i̯un čásu ńi mái̯e,
i̯un čásu ńi mái̯e,
da šlúbu prybirá^{e}ecsa,
Hóspodu Bóhu kłańá^{e}ecsa,
ńížeńko, pakórńeńko,
Pánu Bóhu pryi̯ómńeńko.
7. U̯ ńeʒélu ráńeńko,
płákała širótuńka,
pa vúľicy xóʒečy,
^{u} Bóha dóľi próšečy.
začú^{u} sam Bőh ż ńeb́ós sxóʒečy,
na abłóḱi stupái̯učy,
^{u}ańóľikou̯(!) pytái̯učy:
vańóľiki(!) słúšḱi mai̯é,
što na żemľí za hałasé,
padyxóʒeć pad ńeb́esý?
éto płáče širótôńka,

[1]) Patrz Wiesiołów I. 3.

pa vúľicy xóʒęcy,
u Bóha dóľi próśęčy.
Boh daįé dólu xlebaŭúįu,
a Syn Bőžy hrašaŭúįu,
a anóľiki fśelákuįu.
8. Bráćeįko moį rődńeńki,
ći čeľiš ty mńe śéśći,
ći įeščé pastaįáći,
u Bóha dóľi papraśići,
haʒinećki ščaśľiŭaįe.
ńe śádu, ńe śádu,
na svaįőm pasáʒe,
ńexáį bráćeįko ŭóįʒe,
ḿńé pabła(h)asłáṿić,
na pasáʒe pasáʒić.

N. Sienieżyce.

I. Pastuszek z Sienieżyc, lat 12, chodził do szkółki przez 2 zimy.

1. Dṹ, dṹ, da kažół baradú. paįéxoŭ na ḿéscę kősku kupláć na štó tá͡ᵊa kasá? śéno kaśić. na štó tóįo śénco? karúᵘkam daváć. na štó tyįe karúᵘki? małakó daįić. na štó tó͡ᵊo małakó? syr rabić. na štó tuį syr? pastúšků daváć. na štó tuį pastušók? karúᵘki páśčić. a hʒé tyįe karúᵘki? u pólo pahnáľi. a hʒé tóįo pólo? traśćóm zarasłó. a hʒé tóįo traśćó? ʒeŭčáta pažáľi. a hʒé tyįe ʒeŭčáta? xłópcy pabráľi. a hʒe tyįe xłópcy? pošľi hóry kapáć. što u tőį harý? załatá͡ᵊa ʒéška. što u tuį ʒéscy? załatá͡ᵊa ḿiska. što u tőį ḿiscy? załatá͡ᵊa łóška. što u tőį łóscy? załató͡ᵊo žerńá. hʒe tó͡ᵊo žerńá? kapłún uxapiŭ. hʒe tuį kapłún? paléćeŭ u móro.

2. Byŭ saḃé ʒétko z bápkaįu. byłó ŭu įix try syńě. dva razúmnyįe, a tŕéći dúreń. stał razúmny žańicsa. pasłáľi dúrńa za harškáḿi. pašóŭ dúreń, kupiŭ harškúᵘ, i įiʒé, i staįáć kałké. dúreń káže: što ŭý staįaćé, brátcy, ḃes šapók. pakłáŭ įim haršké. pryxó(ʒ)ić da dómu. hʒeš tvaįé haršké? staįáľi kałké, įa pakłáŭ na įix haršké. pasłáľi dúrńa pa sől. kupiŭ dúreń sóli. iʒé, piė(!) sabáka vódu: štu piéš brad ḃes sóľi? usýpał adnú źḿéńu, i pytâacsa:

a štó brat, sałódna u̯adá? sabáka ńičoró ńi káže. i̯ón rýsyu̯ou̯ uśú sől. pryxó(ʒ́)ić da dómu. hʒ́eś tvaá dúrńu sól? pił sabáka vadu b́es sóľi, a i̯a i̯emú pasaľił. iʒ́í dúrńu pa búʒ́i. prasí i̯ix na v́aśiło. iʒ́éće mušćýny, ženók ńi b́aréće. pryšľi mušćýny. pytái̯ucsa: hʒ́e u̯ášyi̯e žanḱé? dúreń kazóu̯(!) ńe bráć ženók. iʒ́is ty pa žanḱé. pašóu̯ dúreń pa žanḱé. iʒ́éće žanḱé, ʒ́ećéi̯ ńe b́arěće. pryšľi žanḱé. pytái̯ućsa: hʒ́e vášyi̯e ʒ́éći? kazóu̯ dúreń ńe bráć ʒ́ećéi̯. iʒ́is ty dúreń pa ʒ́éći. pai̯éxou̯ dúreń pa ʒ́éći, pakłóu̯ na u̯ós, i̯i u̯ézíł ʒ́éći, pryv́ós. výšľi žanḱé pa ʒ́éći, ʒ́éći dúreń pou̯uŕázvou̯ i padušýł i̯ix. žanḱé płáčuć pa svai̯ix ʒ́ećax. iʒ́í dúreń, naľirái̯ harělku. pašóu̯ dúreń, u̯žóu̯ páśitek, pryšóu̯ da bóčki, li̯é(!) u páśitek harélku. i̯ak rýľiu̯ uśú harělku z bóčki, tahdý śeu̯ na bóčcy, i i̯éhʒ́ić pa tői̯ harělcy, i zabá(v́)iu̯. pryšóu̯ k ńemú brát: čamú ty ńe ńaśéś, dúreń? paćekái̯, brat, dai̯édu. nu i i̯ónžo pryi̯éxou̯ da ʒ́ferći̯ i stúkaće u ʒ́věry: aćčyńí, brat. aćčyńił brat i̯emú ʒ́ćéry, paľiłáś harélka. áx ty dúrńu, što ty zrab́iu̯, na štó ty harélku ražľiu̯? i̯á brat hétomu ńe v́inovát, što harełka ražľiłáše.

3[1]) Byu̯ sabé ʒ́étko z bápkai̯. było u̯ i̯ix dva syně, aʒ́in dúreń, druhí razúmny. paćóu̯ dúreń karóu̯u pródać. v́eʒ́é praz ľés. skrypíć b́erézina. i̯un pryv́óu̯ da tai̯é b́eréžiny karóu̯u i káže: xóčeš kupíć mai̯ú karóu̯u? b́eréžina ńičó(h)o ńe atv́éćáe, a u̯śó skrypíć. pryv́ezóu̯ karóu̯u da b́eréžiny i káže: dau̯ái̯ hrósy za karóu̯u. a b́eréžina u̯śó skrypíć. dúreń káže: zóu̯tra addaśi hróšy. a b́eréžina u̯śó skrypíć. pašóu̯ dúreń da dómu, pytái̯ecse brat i̯ehó: pradóu̯ karóu̯u? pradóu̯. a štó ty "u̯žóu̯ za i̯ei̯é? ńičeró ńe u̯žóu̯. i̯a pryv́ezóu̯ da b́eréžiny, i̯aná śo skrypěła, xaćéła kupíć. kazáła, u zóu̯tra hróšy andám (!). pašóu̯ dúreń da tai̯ě b́eréžiny: andavái̯ hróšy. a b́eréžina ɟśo skrypíć. andavái̯ hróšy, a héto u̯śéi̯čas zaśakú. a b́eréžina ɟśo skrypíć. i̯ón v́žóu̯, śśěk túi̯u b́eréžinu. pasýpaľiś z i̯ei̯é hróšy. on padabráu̯ hróšy, i pańós da dómu, i pakazóu̯ svai̯mú brátu: ód brat, kőlko i̯a v́žóu̯ za svai̯ú karóu̯u. paćóu̯ brat i svai̯ú pródać. pryv́ezóu̯ da b́eréžiny, a sám pašóu̯ da dómu. na zóu̯tro pašóu̯ pa hróšy. pryxó(ʒ́)ić da b́eréžiny i káže: andau̯ái̯ hrósy, bo u̯śéi̯čas zaśakú. a b́eréžina ńičóho ńe káže. i̯ón iśśěk b́eréžinu, i ńičóho u̯ i̯ői̯ ńimá. pašóu̯ i̯ón da dómu, i próśić u bráta svai̯eh

1) Patrz Wiesiołów II. 1. i Niehniewicze I. 3.

dúrńa: hźé ty brat nabráu̯ tak ćéle hrόšei̯? u ḿeréžińe. a čamúžo i̯a iššěk ḿerézinu i ńičόho w (!) i̯ői̯ ńimá.

4. Byu̯ saḿé źétko z bápkai̯. byłό u̯u i̯ix try syně, dva razúmnyje, a tréći dúreń. pamór i̯ix báćko, i kazóu̯ i̯im: pryxőćće ᵘwy synḱé mai̯é. pilnúi̯će vy ńeńé ušáḱi pa nóčy, ṕéret stáršy, tadý šeladőršy, a dálei̯ ᵘžό sámy ḿéńšy, dúreń. pryšłόš išći pilnaváć stáršemu. stáršy bai̯ícsa, prόšić u dúrńa: paźi bráće, ṕeranačúi̯ za ńeńé. i̯a taḿé dam i̯éšći, aźéžy, i u̯šό i̯a taḿě dam. pašόu̯ dúreń, lúx na maliile i lažýć. podymáacsa maliiła. i výläs báćko i káže: čamúš ńi i̯sόu̯ stáršy? bai̯όu̯šo išći, paprašíu̯ u ḿińé, kap i̯á pašόu̯ za i̯ahό. dau̯ i̯amú šaršćinu i ká(ž)e: iźí saḿé da dómu. i̯un išόu̯, ukačόu̯šo u bałόto, pryxό(ź)ić da dómu i káže: ná ľixo taḿě, i̯ak ty ńi xaćéu̯ išći. da ńeńé ḿíu̯, ḿíu̯ báćko i u̯u bałóto ukínuu̯. pryšłόš išći šeladőršomu, i̯őn prόšić u dúrńa: paźi bráće, ṕeranačúi̯ za ńeńé, i̯a taḿé zapłačú. pašόu̯ dúreń, i lóx na maliile. lažýć, padymáacsa maliiła i u̯stai̯é i̯ehό báćko i káže: čamú ńe pryšόu̯ šeledóršy sýn? i̯őn paprašíu̯ u ńeńé, kap i̯á za i̯ahό pašόu̯. dou̯ i̯őn i̯emú šaršćinku i káže: iźí da dómu. i̯őn pryšόu̯, ukačόu̯šo u bałóto, i pryxό(ź)ić da dómu: ax ná ľixo taḿé, ńe xaćéu̯ ty i̯šći. ḿéńé ḿíu̯, ḿíu̯ báćko, i u̯ukínuᵘ u bałóto. pryšłόš išći ḿéńšemu, dúrńu. i̯őn pašόu̯, lőx na maliile, i lažýć. tak i padymáacsa maliiła. i u̯stai̯é i̯ehό báćko: a štό sýnku, ty za i̯ix xaźíu̯, a i̯aný za ćeḿé ńe pašľí. dóu̯ i̯on i̯emú šaršćinu: i̯iźí da xáty. pryšόu̯ i̯on da dómu i̯i lóx spáć. sašńíu̯ sόn, što cárau̯a doć iźé zámuš i u̯yḿiráa saḿé mužyká. skazόu̯ i̯on svai̯ím bratóm. bratě pozaprahúľi kóńi, i paiéxaľi. i dúreń káže: i i̯á pai̯édu. a bratě (i̯e)hό kážuć: kuáy ty dúreń pai̯éźeš? ćeḿé tam zabi̯úć. ńičόho, taḱí pai̯édu. pai̯éxał taḱí dúreń. pryi̯éxał u ľés, u̯źόu̯ svai̯hό kańá zaḿíu̯, i ḱíšḱi i kóšći u̯ýtras a škúru paćéšíu̯ na kúšći. i prysmaľił šeršćinku, pryléćeu̯ k ńemú kőń. on pras právo vúxo uľés, a praź ľúco wýles, i zraḿíu̯šo taḱí xarόšy. i pai̯éxou̯. laćić i̯ehό kőń pa vózduxu, pryléćeu̯ da cára. i uhléźeu̯ svai̯é bratě, i kápnuᵘ i̯im svai̯éi̯u nahái̯kai̯ŭ, a sam poléćeu̯, poléćeu̯ da cársḱii̯e daćḱí. i̯aná i̯ehό palulíłu̯ i i̯amú pićáć na łuḿé prylapíłu̯, i pai̯éxou̯ i̯őn da dómu. pryi̯éxou̯ u ľés, źľés s kańá, praź ľíu̯o vúxo uľés, a pras právo výles, i zraḿíu̯so iznόu̯ taḱí sámy, i̯eḱí byu̯, abadrány. pryšόu̯ da dómu i lőx na pałú, i u̯kručíu̯ łop anúčei̯u, pićáć túi̯u, kab bratě ńi paznáľi, što i̯on

i̯éhźi̯u da cársḱii̯e daćḱi. pryi̯ehźáu̯uć braté da dómu i kážuć: što ty u̯kruću̯ dúreń hóło^u svau̯ú? bu mau̯á hałavá baľić. a štó u̯y brátey tam éúľi? tréba było dúrnu i tabé i̯ěxać, to ty éú^uby, što tám hawaryľi. i̯ak kápnu^uby tabé hédak, i̯ak nám, to i̯i zabíu̯uby.

5. *Byu̯ sobé źétko z bápkoi̯. ḿéľi aný kúrḱi i húsḱi. pasii̯ał(!) ďét répy. unáźiu̯še u i̯ix ḿeźéć. pašóu̯ źet pilnovác, adrubíł ḿeďéďu nóhu. pryšóu̯ ḿaďéť k ńemú, káže: húsḱi spáť, kúrḱi spáć, adnó mau̯á bápka ńi spíć, moi̯ú vółnu produćy, mai̯ó ḿáso i̯edućy. hám bápko, źźém. ^uói̯ źétko bau̯'iše(!), aámo wémn(!) kúrečku (dái̯mo i̯emú kúrečku). dáľi i̯emú kúrečku. pašół ḿeźéć, pasaźił na karéčkú. pryšół ḿeźéć iznóu̯, káže: húsḱi spać, kúrḱi spać, adnó mau̯á bápka ńe spíć, móu̯u vóu̯nu produćy, mai̯ó ḿáso i̯edućy. hám bápko, źźém. bába u̯syła (!) (vy̯sa̯źiła) hółou̯ prez aknó. káa: čahó ty prysóu̯ ḿaźvéć? ďét pxnúł bábu, ḿaďéť užáł pańós, pasaźił na karéčkú a sam pašół. pryxóďiť ḿeďéť g bábe, a bába: ńi dastáńeš ty źźéši. ḿeźéć vył, bábý ńi dastáł, i pašóu̯. bába źlézła i pašłá. iźé tak iźé, stai̯ić xátka na kuráću̯i łápcy. vašłá bába u xátku, tam xarašó u xácey. bába pašłá poi̯iskáła i napiłáś małaká. pryšľi kózy i kážuć: u nášu̯i xácey ńéxto był, mołočká napíłše. pastáŕim my kazłá piłnovác. bába káže: zaśńi kažół. kažół zasnúu̯. bába vyleзła spot karýta, napiłáś mołoká. i znóu̯ lehłá pot korýtom. pryšľi kózy, ká(ž)uć: ńéxto u̯u nášu̯i xátcy był, i kažół ńe piłnovál, mołočká napiu̯šo. pastáŕim my druhóho kozłá. bába káže: zaśńi kažół. kažół ńi zasnúł. bába vylezła spot karýta, stáła píć małakó. kažół złaŕił bábu, i próšić u ńei̯é: búć bápko u nás, hleďí nas, karmí nas, i pói̯ nas, i dói̯ nas. bába káže: xarašó. pašľi kózy na pášu, a bába astáłaše dóma. u̯žáła syr bába, pońesłá svói̯mú (!) ďédu. zaľézła na hóru, pradráła ďérku, a ďét spáł na péčy. aná u̯kinuła i̯emú u̯u rót. ďét rassmakavál y (!) káže: saróka či varóna, ukíń bółš,bo smášneńko. ukinuła bába i̯eščé krýšku. i̯ónžoš palés šukáć na hóru, našół svoi̯ú bábu na harý i pytái̯e: ďé ty bápko byłá? ná(!) káa: týš ḿeńé ńeźéźu addáł. i próšić u ńei̯é: zaŕeďi bápko ḿeńé tudá, gde ty byłá. i̯aná zaŕetá i̯ehó u túi̯u xátku, gďe kózy žyvúć. tám kak nai̯éłše źét, kak stáł parďéť, upužáľiš kózy, i palaŕéľi na ďiḱii̯e łózy.*

6. Luźne notatki. *I̯ak pańór moi̯ tátko, šém hót i̯ak pańór, a mai̯hó źáčka pańérła žónka, mau̯á mátka da da źáčka pereišłá. i̯aný žyľi ńevénčeny. a ^ušó to pańérła mau̯á mátka źe ne-*

ʒ́éľi, i̯ek aná pańérła. pazyćáľi hróšy śmát, peʒ́ʒ́eśát dva rublé, i ńi andaváľi ńi kryšľi. a ćepér i̯ak aná pańérła, nu mńe ź ʒ́áćkom tréba andáć. — Hǒt. rǒdny. žǒnka. syšľiše. pry i̯ǒm. pryćaľi. ʒ́aľić. try kapé. paśćeľi. ńe andaľi. anná. s pou̯ kapý. harǒx.

II. Zyľinska, kobieta lat około 50, z Olherodnik, wioski o wiorstę odległej od Sienieżyc, zamieszkała od wielu lat w Sienieżycach.

1. *Byu̯ ʒ́ét, dy z bábai̯u. ńéľi sabé pa daccý. báľina daćká da ź ʒ́édavyi̯e śʒ́ékavatuś, ľiła i̯ai̯é. i̯enáž vźelá prašić, płákać: tátusko mǒi̯ ńíleńki, zaćaʒ́iž ńeńé xot (!) na słúžbu pastáu̯. i̯on káže: hʒ́ež i̯a ćebé ʒ́étki na słúžbu pastáu̯lu, kaľi ty i̯eščé sau̯šém ńićóho ńe móžes raľić. zraľiu̯ załatúi̯u prášńičku, i šeu̯kóu̯ni̯u kuʒ́élku, ćeraćénce dáu̯. no iʒ́í, káže, ʒ́étki za mnói̯u. i pryšľi u̯ písty dǒm, i káže: śaʒ́ ʒ́étki, praʒ́í. tak i̯aná preʒ́é i płáče, što adná. práła aná da haʒ́iny ʒ́eśátai̯e, da aʒ́inátcatai̯e, tak stáło šuńéć. prylaćéu̯ ćórt i prósić i̯ei̯é: ʒ́éu̯ko ʒ́aćíca, rusáʷa kašica, paʒ́ém huláć. a i̯aná atkázyvai̯e: i̯ak i̯a pai̯dú huláć, kaľi u ńeńé ńimá pańćǒx. i̯ek i̯ǒn palaćéu̯, dak i̯aná káže: pǒi̯će kúrki ráno, što mńe[1]) stáło ćórnei̯o, caruxátei̯o, i̯ek śćińá paruxátaʷa. tak i̯ǒn prylaćéu̯, pryńás pańćóxi: ʒ́éu̯ko ʒ́aćico, paʒ́ém huláć. i̯ák i̯a pai̯dú huláć, kaľi u̯u ńeńé ńimá ćeraćik. i̯ǒn palaćéu̯ pa ćeraćiki. i̯aná káže: pǒi̯će kúrki ráno, štó mńe stáło, ćórnei̯o, u̯aruxátaro, i̯ek śćińá paruxátaʷa. pryńás i̯un ćeraćiki: ʒ́éu̯ko ʒ́aćico, paʒ́ém huláć. i̯ák i̯a pai̯dú huláć, kaľi u ńeńé ńimá kasúľi. tak i̯ǒn i palaćéu̯. i̯aná tak znóu̯ prósić: pǒi̯će kúrki ráno, štó mńe stáło, čórnaʷo u̯aruxátaʷo, i̯ek śćińá paruxátaʷa. tak i̯ǒn pryńǒs kašúlu: ʒ́éu̯ko ʒ́aćico, rusáʷa kašica, paʒ́ém huláć. i̯aná atkázyvai̯e: i̯ak i̯a pai̯dú huláć, kaľi ńimá u ńeńé spadńički. tak i̯ǒn i palaćéu̯. i̯aná prósić: pǒi̯će kúrki ráno, štó mńe stało, ćórno u̯aruxáto, i̯ek śćińá paraxáta. prylaćéu̯, pryńǒs spańńičku: ʒ́éu̯ko ʒ́aćico, rusáʷa kašica, paʒ́ém huláć. iág i̯a pai̯dú huláć, kaľi u ńeńé ńimá xústki. tak i̯ǒn pašǒu̯. prynósić xústku. i̯aná káže: pǒi̯će kúrki ráno, štó mńe stáło,*

[1]) Może: *štom mńe ⇐ štob mńe.*

čórno ŭaruxáto, i̯ek šeinú paruxátaʷa. tak i̯ón pryrežé, ruńka pryńóšić: ẑéŭko ẑaŕico, rusia káščeą[1]*, paẑém huláć. i̯ák i̯a pai̯dú huláć, kaĺi u ḿeńé ńimá stúski. tak i̯ón i pašóŭ. i̯aná káže tak: pöi̯će kúrḱi ráno, stó mńe stáło, čórno(i̯o) ŭaruxáto(i̯o), i̯ak šeiná paruxátaʷa. tak i̯ón pryńús stúsku: ẑéŭko ẑaŕico, rusáa kášico, paẑém huláć. i̯ák i̯a pai̯dú huláć, kaĺi u ḿeńé ńimá padúški. tak i̯ón pasóŭ pa padúšku. i̯aná próšić: pöi̯će kúrḱi ráno, stó mńe stáło, čórno, ŭaruxáto, i̯ek šeiná paruxátaʷa. tak pryńus padúšku: ẑéŭko ẑaŕico, rusáa kášico, paẑém huláć. i̯ák i̯a pai̯dú huláć, kaĺi u ḿeńé ńimá pari̯ny. tak i̯ón pasóŭ pa pari̯nu. i̯aná káže tak: pöi̯će kúrḱi ráno, štó mńe stáło, čórno ŭaruxáto, i̯ek šeiná paruxátaʷa. pryńös i̯un i pari̯nu: ẑéŭko ẑaŕico, rusáa kášico, paẑém huláć. i̯ák i̯a pai̯dú huláć, kaĺi u ḿeńé ńimá kažúxa. tak i̯ón pašóŭ pa kažúx. a i̯aná káže: pöi̯će kúrḱi ráno, štó mńe stáło, čórno ŭaruxáto, i̯ek šeiná paruxátaʷa. pryńús i̯un kažúx: ẑéŭko ẑaŕico, rusáʷa kášicą, paẑém huláć. i̯ák i̯a pai̯dú huláć, kaĺi u ḿeńé ńimá šermáĺi. i̯ón pašóŭ pa šermáhu. i̯aná káže: pöi̯će kúrḱi ráno, štó mńe stáło, čórno ŭaruxáteʷo, i̯ek šeiná paruxátaʷa. pryńös šermáhu: ẑéŭko, ẑáŕico, rusáʷa kášico, paẑém huláć. i̯ák i̯a pai̯dú huláć, kaĺi u ḿeńé ńimá hróšei̯. tag i̯ón pašóŭ pa hróšy. i̯aná káže: pöi̯će kúrḱi ráno, štó mńe stáło, čórno, ŭaruxáteʷo, i̯ek šeiná paruxátaą. pryńús i̯ón hróšy. tak pöŕeń kákaročku. a i̯ón i palaćiŭ tahdý. daŭ Böh ẑeń, prysóŭ báćko i̯ei̯é hläẑéć: a štó ty tut dáćusko (!) róbiš? i̯aná káže: kuẑélku pradú, i ćepér tátuško žeńú, i̯akóo u ḿeńé baháctvo. tak i̯ón vžáŭ tátko zabráŭ tóo baháctvo, i paŕöŭ i̯ai̯é da dómu. táʷa užó báбina dačká pazaŕidarała i̯öi̯, ẑédoŭöi̯ dacęý, i: zrabí mńe ẑétko prášiicu załatúi̯u, kuẑélku seŭkóŭui̯u, ŕeraćínce załatóʷo. zaćaẑi ḿeńé tudý ẑétko, ẑe i̯ trai̯á bylá. ẑed zrabíŭ załatúʷu prášnićku, šeŭkóŭeu kuẑélku, załatóʷo ŕeraćíncă, i skazáŭ: iẑí ze(!) mnói̯u. i zaŕöŭ i̯ei̯é tudý ŭu ćétreny mĺin, pasaẑíŭ i̯ei̯é, káže: praẑiš, i̯ek tölko pryẑe da ćébé čört, búẑe prašić ćébé huláć.*

[1] W formułce tej wyrazy: „*ẑaŕica*“ i „*kašica*“ wymawiane emfatycznie, akcent rozkłada się na dwie sylaby, przyczem obie ulegają wzdłużeniu, czego już osobno nie zaznaczam. Nie odrazu zdałem sobie sprawę z istoty tego objawu, stąd oba wyrazy nie we wszystkich wypadkach w powyższy sposób wyróżnione.

tak ty praśí u̯ i̯chó. tak i̯ön i pryléćeu̯: źéu̯ko, źáŕico, rusá͡ća kášica. pažém huláć. i̯ák i̯a pai̯dú huláć, kaľí u̯u ḿeńé ńimá pančőx i ceraćik, saröčḱi, spaińicy, xústḱi, stúšḱi, padúšḱi, ṕaryny, kažúxa, śermáľi i hróšy. i̯ön paḃéx, za rás ušó čýsto pryńös. i pašóu̯ ź i̯öi̯ huláć. huľáu̯(!). huľáu̯, u̯ýtres ź i̯ei̯é u̯šó čýsto, kóśći ḿáso, i škúru paŕéšiu̯ na hary. ńimá tai̯é užó dačḱí báḃiny, źén ńimá i̯i druḥí. tak táa bába stáła prašić: źétku moi̯ hałubók, palaźí, že i̯aná tam źéłaše (ḃäz zúbou̯ byłá). toi̯ źét pašóu̯, pahlaźéu̯, annóš tai̯é źéu̯ḱi annó kóstečḱi ležáć. pryšóu̯ da dómu, káže: bábo, u̯žó tvai̯é dačḱí ńimá na śéće. i̯aná búźe kazáć: čamúš to źétku? važmí kóšyček, i paźí padḃary kóstečḱi. i̯ená pryšłá, padabráła kóstečḱi. tak ńeśé. a u̯u i̯ix byłá súčečku̯, iźé za bábai̯ za tói̯u, i káže: źá̋u̯ źá̋u̯, źéd u̯á[1]) dáčká, u karéće i̯éźźić, źáu̯ źáu, báḃiná dáčká u̯ kašaľí bráščyjé (kóšyček, što éto kartóšḱi kapái̯uć). i̯aná u̯uxapiła paléńco, bába táa, papuśćiła tym paléncem, ṕeraḃiła nöšku. i̯ená taḱí skáče súčečka táa na tröx nóškax, i káže znóu̯: źáu̯, źá̋u̯, źédáu̯á dáčká, źá̋u̯, źá̋u̯, u̯ karéće i̯éźźić, źá̋u̯, źáu̯, báḃiná dačká, źá̋u źá̋u̯, u̯ kašaľí bráščyjé. bába táa u̯xapiła paléńce, papuśćiła na tá͞u sú-čečku, i druhúi̯u nöšku ṕeraḃiła: što ty pádło bréšeš? a i̯aná taḱí skáče u̯šó na źéöx nöškax: źáu̯, źá̋u̯, źédáu̯á dáčká, źá̋u̯ źáu̯, u̯ karéće i̯éźźić, źáu̯, źá̋u̯, báḃiná dáčká, źá̋u̯, źá̋u̯, u̯ kašaľí bráščyjé. u̯xapiła bába paléńce, papuśćiła na tá͞u súčečku, ṕeraḃiła i̯i tréćui̯u nöšku. i̯aná skáče na annöi̯ nösey: źáu̯ źá̋u̯, źédáu̯á dáčká, źá̋u̯ źáu̯ u̯ karéće i̯éźźić, źá̋u̯ źá̋u̯, báḃiná dáčká, źá̋u̯ źáu̯, u̯ kašaľí bráščyjé. bába u̯užałá paléńce, papuśćiła na súčečku, ṕeraḃiła i̯i ćećórtui̯u nóšku. tak táa súčečka kóćiesa: źáu̯, źá̋u̯, źédáu̯á dáčká, u̯ karéće i̯éźźić, źáu̯, źáu̯ báḃiná dáčká, źá̋u̯, źá̋u̯ u̯ kašaľí bráščyjé. bába u̯žałá paléńce, papuśćiła na súčečku, i u̯žałá zaḃiła u̯žó sau̯śém súčečku. u̯žó i̯i báśńi kańéc, i i̯a tam byłá, ḿut, ẃinó ṕiłá, u̯ róće ńe byłó, pa baraźé annó paćäkłó.

2. Byu̯ zái̯cyk. išóu̯ i̯ún u harőx, sustréu̯ u̯óžyku̯. i stáu̯ na-

[1]) W formułce tej (mówionej w ogóle głosem sklamrzącym) wyrazy: „*źédau̯a*“, „*báḃina*“, „*dačká*“, „*braščyjé*“ wymawiane emfatycznie, z oddzielaniem pauzami poszczególnych sylab, tak, że każda sylaba ma swój akcent, przyczem wszystkie ulegają wzdłużeniu, czego już osobno nie oznaczam. Zresztą nie we wszystkich wypadkach taka wymowa wyróżniona.

śmei̯áu̯šo zái̯ėyk z u̯óžyka: kudá ty kryu̯ołápy i̯iźėš? tak u̯ó u̯k zau̯źľíu̯śe na i̯ahó, zazłau̯áu̯śe na zái̯ca: što éto takó̆o, što ty mna (!) nazyu̯áu̯ krycołápym. tak káže: pöi̯źemžes my na u̯ýperetki. pašóu̯ da dómu u̯óžyk, da scai̯é žönki, káže tak: iźí, u tóm ii na töm mésey stań. a pryšóu̯ da tóho zái̯ca: nu pöi̯źem na u̯ýperetki, u̯u takói̯o i takó̆o mésco. tam žönka stai̯íć u̯óžykău̯a, a tút u̯óžuk stai̯íć sam z zái̯cem, i havóryć i̯emú: pai̯źém na u̯ýperetki. toi̯ zái̯ėyk pałažýu̯ u̯úški na plećáx i káže: ráz du̯a, i pasóu̯. zu̯ysóu̯, stai̯íć tam žönka, a i̯on éto dúmou̯, što u̯óžyk sam prylaćéu̯. tag znóu̯ káže zái̯ėyk: pažém i̯eščé ras. tak pałažýu̯ zái̯eyk u̯úški na plečáx: ráz, dvá. pryletá̆e nazát, zystáu̯ u̯óžyka tam. tak káže: pai̯źóm i̯eščé ras. (J)šo ńe ćéryć zái̯ec u̯óžyku, što héto i̯on i̯ahó u̯ýpereźiu̯. pai̯źóm i̯eščé ras. pałažýu̯ zái̯eyk u̯úški: ráz, dvá. prylaćéu̯ tréći ras. króu̯ sýpnułau̯śe z nözdrou̯ i̯i u̯upáu̯. tak u̯óžyk káže: xot (!) tvai̯é nóhi dóu̯hii̯e, a mai̯é karötkii̯e, i̯a ćebé źéu̯ taki ś śvétu.

3. **Byu̯ źét z bábai̯u. méľi aný sabé pa daccý. dak tak** *i sámo źédau̯a dačká i báb́ina, dak báb́ina dačká z źédou̯ei̯ hłumíłaśe. i̯ená načełá płákać. źédau̯a dacká, káže: tátuško, pastáu̯ mené słužyć. i̯on atkázu̯ya̯e: ńe móześ słužyć, i̯esćé błaháa. dau̯ i̯öi̯ prášinčku i załató̆o ćeraćénco, paŕíu̯ i̯ei̯é nat kryńicu, i pasaźíu̯ i̯ei̯é tam, káže: praźí, i̯ak upažé ćeraćénco, tak(!) i samá b́ážy za i̯ím. tak i̯ak ćeraćénco u̯upáło, tak i̯ená i̯i pab́éhła za ćeraćéncom. b́ažýć, dak b́ažýć, as tam stai̯íć i̯áblynka: źéu̯ko źáŕico*[1]*, rusá̆a kášica, atraśi ḿińé, sab́é i̯áblečko u̯óźmieś, i mne pakíńeś. i̯enáš atrasłá, sab́é i̯áblečko u̯źełá, i i̯áblyney pakínuła. b́ažýć dak b́ažýć, stai̯íć hrúška: źéu̯ko źáŕico, rusá̆a kášicu̯, atraśi ḿińé, sab́é hrúšku u̯óźmeś, i̯i mne pakíńeś. tak i̯aná atrasłá, sab́é hrúšek u̯załá, i hrúsey pakínuła. b́ažýć, dak b́ažýć, aś tam stai̯íć źéska ćéstu̯: źéu̯ko źáŕico, rusáa kášicu̯, zamaśi ḿińé, i u̯saźi ḿińé, sab́é búłečku u̯óźmeš i mné pakíńeś. zamaśíła i u̯saźíłu̯, spekłá sab́é búłečku, u̯źełá, i źésey pakínuła. b́ažýć, dau̯ b́ažýć, stai̯íć paršúk: źéu̯ko źáŕico, rusáa kášicu̯, zakaľi ḿińé, i asmaľi ḿińé, sab́é sáłeu̯ u̯óźmeš i mne pakíńeś. źéu̯ka u̯załá, zakałóła, i u̯smaľíła, sab́é u̯załá sáła i tam pakínuła. b́ažýć dak b́a-*

[1] Patrz str. 155. [1])

žyé. as tam u léše stai̯ié xátka na kuráčeni̯ nósey. i̯ená zai̯xóžié tudý u̯a xátku túi̯u. káže: Paxralóny Iézus. na u̯'ěki. że ty żéu̯ko xóźis? u̯ot islá, zaislá da u̯ás. móžep ty patkáła krašón? i̯aná atkázỹeać: patkú. i̯ená u̯žałá i̯ei̯é paćetá u kamórku: ušúdy xaži, u̯šúdy xaži, annó tam ńe i̯iži, hźe łýčom zaćázano. tak šéla żéu̯ka krósna tkáć. a u̯'ěžma pabráła zelěznyi̯e tau̯kacý, pasłá u ľés. hétai̯a żéu̯ka pasłá tam, hźe łýčkom byłó zaćázano. rażćezáła, aš tam hróšy. i̯enáž hétyx hrósy nabráu̯šy ńéx, dau̯ái̯ učŭkáć. tak prybéhła da paršuká, pańinúła parsuká. tak táя čéžma łaćić, užó éčer šuńić. pryběhła da dómu, pahlažéła, żéu̯ki ńimá dóma u̯užó. pahlažéła i̯i hróšei̯ ńimá. dau̯ái̯ dahaúáć. bažýt (!) dak bažýé, iż želéznymi tau̯kacámi. prybéhła da paršuká: parsúk paršúk, či ńe báčyu̯ tut żéu̯ki behučý, ńéx hróšei̯ ńesučý? ńe, ńe báčyu̯. bažýt dak bažýé, stai̯ić żéska: żéško żéško, či ńe báčyła tut żéu̯ki behučý, ńéx hróšei̯ ńesučý? ńe báčyła. bažýt dak bažýé, stai̯ić hrúška: hrúsko, hrúško, či ńe báčyła tut żéu̯ki behučý, ńéx hróšei̯ ńesučý? ńe, ńe báčyła. bažýt dak bažýé, stai̯ić i̯áblynka: i̯áblynko, i̯áblynko, či ńe báčyła tut żéu̯ki behučý, ńéx hróšei̯ ńesučý? ńe, ńe báčyła. táia żéu̯ka pryšłá da dómu, ńéx hróšei̯ pryńesłá. dak užó bábina dačká prósić: zaćaži ńińé żétku. i̯un i̯oi̯ dau̯ práśnicku, i załatóᵃo ćeraćéncq. pasažíu̯ i̯ei̯é nat kryńiccu̯: i̯ek ćeraćénce u̯upažé, tak ty samá bažý. ćeraćénco u̯upáło. tak i i̯ená pabéhła. bažýt dak bažýé. stai̯ić i̯áblynka: żéu̯ko żáčico, rusáя kášica. atraší ńińé, sabě i̯áblečko u̯óžńes, i mńe pakíńeš. ńimá kaľi, tréba bérey. bažýt dak bažýé, as tam stai̯ić hrúška: żéu̯ko żáčico, atraši ńińé, sabě hrúšek u̯óžńěs, i mńe pakíńes. ńimá kaľi, tréba běrey. bažýt dak bažýé, aš tam stai̯ić żéska čésta: żéu̯ko żáčico, rusáя kášica, zańaši ńińé, i spačý ńińé, sabě bútecku u̯óžńes, i̯i mńe pakíńeš. ńimá kaľi, tréba bérey. bažýt dak bažýé, aš tam stai̯ić paršúk: żéu̯ko żáčico, rusáя kášico, zakaľi ńińé, sabě sáłcq u̯óžńes, i mńe pákíńeš(!). ńimá kaľi, tréba bérey. bažýt dak bažýé, as tam stai̯ić xátka u̯ léše na kuráčei̯ nósey. u̯ i̯xóžié u xátu, aš tam éžma krósna čéé. Paxralóny Iézus. na u̯'ěki. żéu̯ko, żáčico, či ńe patkáłap ty krašón? a čamús. patkú. ušúdy xaži u̯šúdy xaži, annó tam ńe xaži, hźe łýčkom zaćázano. ty čeý krósna, a i̯á pai̯dú. ožełá zelěznyi̯e tau̯kacý, i pašłá. a żéu̯ka hétaя pašła tam nabráła hróšei i pašłá. annóš éžma bažýé za i̯ói̯u ž želéznymi tau̯kacámi. prybeháe da paršuká:

paršúk paršúk, či ne báčyu̯ tut źeu̯ḱi ĺehucy, ńeh hrósei nesucy? a od ĺažy, to dahóniš. ĺažyt dak ĺažyć, as (!) staie źesna císta, źéško, źéško, či ne báčyła tut źeu̯ḱi ĺehucy, i ńeh hrósei nesucy? a 'ot ĺažy, to dahóniš. ĺažyt dak ĺažyc, as tam staić hrúška: hrúško hrúško, či ne báčyła tut źeu̯ḱi ĺehucy, ńex hrósei nesucy? a od ĺažy, tak dahóniš. ĺažyd (!) dak ĺažyć, as staiić i̯ábłyńka: i̯ábłyńko i̯ábłyńko, či ne báčyła tut źeu̯ḱi ĺehucy, ńex hrósei nesucy? a 'ot ĺažy, to i̯ dahóniš. dahnáła, i zabiła táju źeu̯ku, žaĺeznymi tau̯kacámi, za tói̯o, što ji pasłúxała, trašči i kałóć, i ńuśić, dag zabiłą. táa bába ŭšó źdáła, źdáła, i pryxóźiła sukáć, ánnó (!) kóstečḱi našłá.

III. *Pałúša Łukáško*, żona ekonoma w Sienieżycach, lat około 30.

1. *Byu̯ krul s krulóvu, i ńe byłó u i̯ix źećéi̯. xaćéĺi i̯aný štob byĺi źéci. i̯éxaĺi za hranícu, ćeléĺi kúčera kóni zakładac. vyšeu̯ kúčer, adzyvái̯ecsa i̯emú ź ńéba: začekái̯ i̯escé páru góźin, bo búźe čétka navalnica. vai̯šóu̯ kúčer i gavaryć: nai̯i̯aśńéi̯sy krúlu, nelźá vybirácsa u̯u daróhu, bo búźeć (!) čétka navalnica. i̯ón atkázyvai̯e i̯emú: sto ty znái̯eš. tak vuxóźić da stái̯ni łašaźi zakładáć. stáła čétka navalnica, adzyvái̯ecsa z ńéba i̯emú: što kahdá xóce krulóva ḿeć źéci, to ńexái̯ patstáu̯ić ḿedńicu, i naĺi̯é(!) u̯ šklánku vadý i vy-pi̯e źće sklánḱi, tak zastúpić na dva syná. vai̯xóźić kúčer i hava-ryć: nai̯i̯aśńéi̯sy krúlu, ńexái̯ krulóva výpi̯e źće šklánḱi vadý. za-stúpić na dva syná. krulóva vypiła źće sklánḱi i zastupiła na dva syná. byłá u i̯ix máleńka súčečka, ĺehła napiłášo i zastupiła na dva sobáčḱi. kłač išłá napiłáše, zastupiła na dva kóniḱi. tak kra-lóva ḿeła dva syná, súčečka dva sabáčḱi, kłač ḿeła dva kóniḱi. ti̯i̯e syná rasĺi pa časám, ńi pa gadám, i prai̯sĺi uśi kłásy. tymčá-sem xóčuć adi̯ežźáć ad 'ói̯ca. pabráĺi sobé pa kóniku i pa sabáčečy, i vyi̯ežźái̯uć u druhói̯o cárstvo. pryi̯éxaĺi u druhói̯o cárstvo, da słúpa, annó sustréĺi, iźé ńeźéź z ńeźeńátami. i̯eny céĺiĺi strelác. atkázyvai̯e ńeźéć: kruléńcy ńi strelái̯ce nas, vaźmíce sabé pa ńe-źéźiku. uźeĺi i̯eny paraxováĺišo, aźin poi̯éxau̯ v adnó cárstvo, a druhi u druhói̯o. pryi̯ežźái̯e stársy u druhóvo cárstvo, as tam uśéi̯ gorod*

žetóbai̯u apéóhnen(!). zai̯éxou̯ na kvatéru, pytáaesa, što takóⁱo, što u̯śéi̯ górad žetóbai̯u apéáhnen. gavaráć i̯emú, što tut i̯eść źmei̯á z dvanátcaćmi hałavámi. i̯ená u̯śó kúšai̯e lúʒi. a to i̯eść u cára adná doć, i i̯ŏn xóće túi̯u doć skúšać. i apéahnúu̯ žetóbai̯u u̯śéi̯ górəd, i prósić, što xtop spaśiu̯ dóć, to zastańécsa mai̯ím naśléďnikom. tak u ʒeśátui̯u haʒínu ćečeróm ćedúć u̯žó i̯ei̯é da tai̯é xátki s pałkavói̯u múzykai̯u. aćéc płáče, i mátuška płáče. pryćeľí i̯ei̯é u̯ túi̯u xátku, i raspreščáu̯šo aćéc i mátka. i̯aná śeʒić i płáče, ksónšku čytáe. adnóš krulévič skazáu̯ na svai̯hó meʒćéʒa: pai̯ʒŏm brat s tabói̯u. móže my étu carŏu̯nu spaśŏm at śmérći. pryxóʒać da xátki, tak carŏu̯na dúmała, što móže źmei̯á, i̯i abamľéła. krul havaryć: carŏu̯na ne pahái̯ćeśe[1], bo otó i̯ʒé vaš spaśićel. tag zaráz źmei̯á u dvanástui̯u haʒínu svai̯ím cmókom paćahnúła xátku. tak krul gavaryć na meʒćéʒa: brat Ramáška, pasabí ka hétui̯ carŏu̯ne, kab źmei̯á ni skúšała i̯ei̯é. adzyváⁱecsa źmei̯á: što takóⁱo tam i̯eść, što ni dai̯óć mne carŏu̯ny ʒʒéśći. tak u dvanástu haʒínu źmei̯á u̯xóʒić(!) z vadý i havóryć na krúla: pŏi̯ʒem na plác. tak adzyváecsa źmei̯á: bí mené. krul havóryć: ne, ty mené bí. tak źmei̯á i̯ak udýryła, dak krul ničevó, a u źmei̯i fśe dvanátcać hałŏu̯ zvaľiłośe. i̯ek krul výćeu̯. ćepéreka car pryxóʒić u xátku hleʒéć, ći žyu̯ái̯a dačká i̯ehó i̯eść. tag vóćec z vélkai̯u rádośću zapytáu̯šo: xtoś ćeb́é spaśiu̯ at śmérći? havóryć, što krul z druhó(h)o cárstva. krul pasłáu̯ pa i̯ehó, zapytáu̯: tý at śmérći atkupíu̯ mai̯ú dačkú? i̯á, káže. i̯ek atkupíu̯ mai̯ú dačkú at śmérći, tak ćepér búʒeš mai̯ím naśléďnikom. záraz zakazáu̯ pa u̯śŏm cárstve, kab zbiráľiśe na sváʒbu, što z druhó(h)o cárstva krul atkupíu̯ dačkú mai̯ú at śmérći. zrabiľi sváʒbu, pažaniľiśe i car pałaćinu cárstva apisáu̯ za tói̯o, što atkupíu̯ at śmérći dačkú i̯ehó.

2. Byu̯ u staryčká katók i péu̯nik. pašóu̯ staryćók s starúxoi̯u hʒe u̯u hóśći, pakínuľi katká s péu̯nikom u dóma. i byľí u i̯ix załatýi̯e žarónca. palau̯áľi palau̯niké, zai̯śľí u̯u túi̯u xátku, ukráľi žarónca. pryšóu̯ ʒed z bábai̯u da dómu, aš nemá załatýx žaróncou̯. pytáⁱaesa (!) ʒet u péu̯nika i̯i u̯u katká: ʒe załatýi̯e žarónca? káže péu̯nik: palau̯niké u̯ukráľi. káže ʒed na péu̯nika: kaľí ne sýščeš, to i̯a tabé hółou̯ atšakú. pašóu̯ péu̯nik płáčučy. išóu̯ tak išóu̯, pry-

[1] Može: *pahái̯ćeśe.*

xóʒić da tóho, hʒe byl'i palau̯ńiḱé. annóš u pána šmat kašéi̯. pry-šóu̯ i̯ón pat krédens i dau̯ái̯ śpeu̯áć: tut toi̯ pán, što žarónco u̯u-kráu̯, kákarekū. aikázy̆vaᵉe pan: xto to śpeváᵉe? lakai̯i atkázy̆vai̯uć pánu: što péven ńéḱi pryšóu̯, i śpeváje. što tút toi̯ pan, što žarónco u̯ukráu̯, kákarekū. atkázy̆vai̯e pan: zańaśéće u̯y i̯ehó da ptáśńiku, da kuréi̯. tam i̯ehó péu̯ńi zabi̯úć(!). a i̯on ḿeu̯ s sabói̯u l'isu, i káže na l'isa: l'is, l'is, iʒí ty paʒarý u̯sé týi̯e kúry. výšeu̯ l'is. paʒór u̯sé kúry. u̯yxóʒić na záu̯trai̯o axḿistrýńa da ptáśńiku, adnóś u̯sé kúry l'is padráu̯. i̯aná da pána: što pan zraḃíu̯ z étym péu̯ńem, što héty péveń u̯sé kúry padráu̯. pan káže: što i̯emú za di̯ábeł takómu péu̯ńu. zańaśćí i̯ehó na abóru da vałóu̯, to i̯ehó u̯ałé zabi̯úć tam. a i̯ón ḿeu̯ s sabói̯u vóu̯ka, káže na vóu̯ka: vóu̯k, vóu̯k, iʒí ty pa-dušý fśei̯ nabýtek pánśḱi. vóu̯k výšeu̯, u̯sé karóu̯y padušýu̯. na záu̯trai̯o ráno pašl'i pastuxé na abóru, adnóš fśe karóu̯y padúšeny ležáć, adnó péveń xóʒić pa abóry i śpeváᵉe: tut toi̯ pán, što ža-rónco u̯ukráu̯, kákarēku. pastuxé da pána, kážuć: što pan zraḃíu̯, što péu̯ńa v abóru ḱínul'i i̯i fśe karóu̯y padušýu̯. pan káže: što i̯emú za di̯ábl'i, péu̯ńu takómu. uźáć i̯ahó da stái̯ńi, i u̯ stai̯éu̯ńyi̯e kóńi u̯ukínuć, to i̯ehó kóńi zatópćuć. a i̯on ḿeu̯ s sabói̯u ḿeʒvéʒa, káže: ḿeʒvéć, ḿeʒvéć, padušý u̯sé hétyi̯e kóńi pánśḱi̯e. ḿaʒvéć pryšóu̯, fśe kóńi padušýu̯, adnó péveń xóʒić i śpevái̯e: što tut toi̯ pán, što žarónco u̯ukráu̯, kákarēkū. xurmańé pašl'i da pána: što pan zra-ḃíu̯, péu̯ńa u̯ukínuu̯, fśe kóńi padušýu̯, a sam xóʒečy śpeváa: što tút toi̯ pán, što žarónco u̯ukráu̯, kákareku. što i̯emú za di̯ábeł tamú péu̯ńu, addáć i̯emú załatóᵉo žarónco i ńexái̯ on saḃé iʒé. u̯sá.

3\. *Naśéi̯ou̯ ʒét répy. unáʒiu̯śe u túi̯u répu ḿaʒvéć i u̯śú túi̯u répu i̯ón vyi̯adáu̯, a ḱídau̯ naćínku. pašóu̯ ʒed hlaʒéć répy, rēpa ńe céłai̯a. pryšłá l'iska i skazáła: ʒédu, ʒédu, dai̯ mńe páru kuréi̯, to i̯a toḃé ḿeʒvéʒa źvadú ś śvétu. a u̯u i̯ehó byu̯ byčók trećáčók. i pai̯éxou̯ ʒed u l'és, stau̯ pry pńí, a l'iska ḃéhai̯učy pa l'éśe kryčýć: tulú, tulú, ći ńi báčyl'i vóu̯ka, ḿeʒvéʒa? a ʒet atkázy̆vai̯e. dle pńa stói̯ečy: ńi báčyl'i páńe, ńi báčyl'i. l'iska káže: što u̯ ćeḃé na u̯óze lažýć? a ʒet káže: kałóda páńe, kałóda. l'iska káže: kap kałóda, top tapór u̯uḃíty byu̯. ḿeʒvéć káže: ʒétku, uḃí tapór. ʒet uḃíu̯ i̯emú tapór ut śćehnó. tak i znóu̯ l'iska ḃéhai̯učy pa léśe káže: tulú, tulú, ći ńe báčyl'i vóu̯ka, ḿeʒvéʒa? ʒet atkázy̆vai̯e: ńi báčyl'i páńe, ńi bá-čyl'i. l'is káže: a štoš u ćeḃé na u̯óze lažýć? kałóda pán, kałóda.*

l'iska káže: u̯ýnoé tréba taparú, kab byłá raššéta (!)[1]) *hałau̯á. ńeʒ́ééé káže: ʒ́étku ššéý mńe i̯i hółou̯. ʒ́et i̯ek šekanúu̯, atšék hółou̯. pryb́éhła l'iska, i káže: a štó, i̯a ńeʒ́réʒ́a̯ ś šéétu ʒ́éłá, éepér ʒ́édu dái̯ mńe páru kuréi̯.*

4\. *Byu̯ ʒ́et z bápkai̯u, ḿéľi katká i̯i péu̯ńika. pasóu̯ ʒ́ed z bábai̯u u̯u hóšéa(!), a katká i péu̯ńika pakínuľi u̯u dóma. pašóu̯ katók na u̯ułóu̯y, a péu̯ńika pakínuu̯ u dóma. pryšłá l'iska̯ i káže: péu̯ńik, péu̯ńik, aééyńi mńe. a péu̯ńik káže: ahá, ty u̯óžnieš ḿeńé u̯uxópiš. a i̯aná káže: býdłö pasú, lúlečku zakurú i łápḱi tölḱi pahréi̯u. upušéiu̯ péu̯ńik l'isku u̯ xátu. tak i̯aná sköḱ na łáu̯u. péu̯ńik na pöł, i l'iska na pół, péu̯ńik na péč, i l'iska na péč. l'iska̯ u̯uxvaćíła i̯ pańesłá péu̯ńika. péu̯ńik kryčýć: kőće bráće, ḿeńé l'iska ńešé, pa žóu̯tyx paskóx, pa ćómnyx lüskóx. tak katók i̯ek pačúu̯, prybéx, adebráu̯ u l'isḱi péu̯ńika, i nab́íu̯ péu̯ńika, i sam pašóu̯ znou̯ na u̯ułóu̯y, i káže: ńikóho ńi puščái̯, bu i̯a pai̯dú dałóko na u̯ułóu̯y. pryšłá tá͡ka sámaka l'iska, i stáła prašíesa u xátku: péu̯ńik, péu̯ńik, pušéi ḿeńé pahréesa. a i̯on káže: kaľi ty tá͡ka sámaka, ty ḿeńé u̯uxópiš. i̯aná káže: što túi̯u katóg zab́íu̯, a i̯a druhá͡ka, i̯a éeb́é xvatáć ńi búdu. pušéiu̯ péu̯ńik u xátu. péu̯ńik skok na łáu̯u, z łáu̯y na stół, s stałá na pöł, s półu na péč, l'iska u̯uxapíła, i̯i pańasłá. kryčýć péu̯ńik znou̯: kőće bráće, ḿeńé l'iska ńešé, pa žóu̯tyx paskóx, pa želónyx laskóx. katók ńe pačúu̯, u̯žełá l'iska zańasłá u̯u nóru péu̯ńika̯, i káže na ʒ́ééi: búʒ́em éepér paéý péu̯ńika. pryšóu̯ katóg da dómu, ńimá péu̯ńika. zrab́íu̯ skrýpku i sánu̯ḱi, i bułau̯ú, i šeu̯ pai̯éxou̯ pad nóru, stau̯ hráć: u náša̯i̯e l'isḱi péńéero ʒ́átek, aʒ́in syn Tau̯káčyk, a druhí Smarkáčyk, tréći Papałýšyk, eeéórty Hałýšyk, adná dačká Ráska̯, a druhá͡ka Paráska. samá máći Šéńa̯ (Akšéńa) na péčy šéła. tak káže máći: synḱé paʒ́éée pahlaʒ́éée, xto to tak xórošo peréíná͡e. a i̯aný z narý l'ézué, Smarkáčyk i Tau̯káčyk. kᵘot bułavóiu i̯ek výtnuu̯, tak i pab́íu̯ i̯ix, i znou̯ šaʒ́íé, káže: u náša̯i̯e l'isḱi péńéero ʒ́átek, aʒ́in syn Tau̯káčyk, druhí Smarkáčyk, tréći Papałýšyk, eeéórty Hałýšyk. tak i̯aná pasyłá͡e znou̯ Hałýšyka̯ i̯i Papałýsyka, dai̯é i̯im puk dupeúu̯: iʒ́éée pryhańéée Tau̯káčyka i̯i Smarkáčyka, bo pará ᵘužó péu̯ńika paéý. tak i̯eńý z narý l'ézué. katóg bułau̯ói̯u pab́íu̯ i týx. l'iska káže: pai̯dúž i̯a éepér samá. u̯žałá puk dupeúᵘ i léže z narý. kot bułavói̯u l'isku*

[1]) Može *rašéáta?*

zaȟiu̯, a sam pašȫu̯ u nóru, annós ṕeu̯nik śaẑić na ṕécy. katók káže: i̯a tabě kazáu̯, kab ty ńikóho ńi puskáu̯. zabráu̯ ṕeu̯ńika, i u̯ýleźli z nary, i pabráĺi ĺisě na sáńki (!), i pаćeźĺi da xáty. pryi̯ežẑáu̯uć da xáty i kĺičuć: ẑédu, ẑédu, pryḿi ĺisě da xáty. ẑet pryńáu̯ ĺisě, i pazdymáu̯ škúry, i zraȟiu̯ báȟe šúbu.

5. *Oi̯ dúẑe dúẑe da ćaśélo búẑe,*
náši̯a ẑévočka ćeśeléńka búẑe,
ćeśeléńka búẑe, dy i̯ zámuš pói̯ẑe,
zámuš pói̯ẑe, a náši̯a u̯úłečka ćeśeléńka búẑe.

6. *Pai̯éẑeš ẑévočko da dóĺi šukáć,*
praśí svai̯hó u̯ói̯čeńka kańá zakładáć.
załažý u̯ói̯čeńko załažý,
da ȟityi̯e taláry pałažý.
ńexái̯ ćeȟé dačúško Bȫx spamóže,
da u̯ tói̯ śćaśĺivui̯ daróže,
a na mai̯ȫm ṕéršom paróže.

7[1]) *Xaẑíła ẑévočka pa rýnku,*
da naśíła u̯u rúčkax kaĺinku.
a u̯u i̯ei̯é małói̯cy targúi̯uć,
pa sto talárou̯ i̯ói̯ dai̯úć.
ńe pradám małói̯cy, ńe pradám,
bo paćazú kaĺinku u̯ čužý krái̯.
tam čužáa staraná,
kab ńe byłó ẑe u̯óčkam saramá,
kab ẑe my śéĺi, zaṕéĺi,
a kab ẑe stáĺi, zahráĺi.

8. *Za śćanói̯u za kremanói̯u,*
šépčuć, havórać, pa ćixéńku móu̯eć.
sóžonko (!) ẑévočku k saȟé namau̯láe, dy nau̯učáe:
słúxai̯ ẑévočko mai̯é mátečki,
i̯a tvai̯é słúxou̯, i̯eg da ćeȟé i̯éxou̯.
zi̯éẑẑiu̯ kóńika, da ńei̯eẑẑáno(h)o,
staptáu̯ bóćiki, da ńenóšenyi̯e,
złamáu̯ šápečku, u rúčkax nóšecy,
ćeȟé maładói̯i u mátki próśečy.

---

[1]) Patrz Połona VII. 19.

ʒ́évočko mai̯á, ńeprávdy tvai̯á,
ʒ́i̯éʒ́ʒ́i̯u̯ kóńika, da na palau̯áńe,
a staptáu̯ bóćiki, da na pahuláńe,
złamáu̯ šápečku u̯u ráčkax nóšečy,
čužýx (maładýx) ʒ́eu̯óček da u̯u tańéc próšečy.
9. Zakau̯áła zazúlka u̯u śadóčku
pryłažýu̯šy hałú^{u}ku k ľistóčku:
ľédnai̯a mai̯á hałú^{u}ka na śvéće,
xto mai̯ó hńeʒ́ʒ́éi̯ko razau̯i̯é,
i xto mai̯é ʒ́étońki u̯ bőr pabeŕé?
akazáu̯śo sałavéi̯ko u̯u barý:
ńe płáč zazúlko ńe tužý,
i̯a tvői̯ sałavéi̯ko ńe čužý,
i̯a tvai̯ó hńeʒ́ʒ́éi̯ko razau̯i̯ú,
i tvai̯é ʒ́étońki u̯ bőr pabarú.
zapłákała ʒ́ĕvočka u̯u śvatľicy,
pryłažýu̯šy hałú^{u}ku k stalńícy:
xtož mai̯ú kosőńku rasplećé,
ḿeńé da slúbu zaveʒ́é?
akazáu̯śo bráćei̯ko u̯ kamóry:
i̯a tvői̯ śastrýca raʒ́óny,
i̯a tvai̯ú kőšőńku (!) rasplatú,
i i̯a ćeb́é da šlúbu zavazú.
búʒ́e tab́é darőška i̯ag dőška̰,
búʒ́e tab́é kalaĺinka i̯ek strĕłka.
10. Da na harý vaśílki zaćvíľi,
kremanúi̯u hóru u̯śú u̯ukrýľi.
da tudéi̯u i̯šłá ʒ́évočka pamaléńku,
a za i̯ói̯u u̯ói̯čeńko paćixéńku.
ńa i̯iʒ́í u̯ói̯čeńko za mnói̯u,
bu ńi mái̯u razmóu̯y s tabói̯u,
mái̯u i̯a razmóu̯u s ḱim i̯ínšym,
s svai̯ím ḿileńḱim nai̯ḿílšym.
11[1]. Da léćeľi húsońki ćéres sát,
čás tab́é ʒ́évočko na pasát.

[1] Patrz Audziewicze I. 2.

štož vam húsońḱi da tahó,.
i̯eść u ḿeńé mátečka dle tahó.
12. *Da pryi̯éxaľi svatḱé,*
i̯ix kóńam pa try hatḱé,
i̯im samým da pa čatýry.
sváńečka śeḿiľétočka,
śaʒ́íć za stałóm i̯ek kv́étočka.
a svatóčḱi panóčḱi,
pa u̯óšto pryi̯éxaľi,
ći pa harőx ći pa sočeu̯ícu,
ći pa krásnui̯u ʒ́évočku?
my ńi pa harőx ńi pa sačev́ícu,
da pa krásnui̯u ʒ́évočku.
naž harőx ńemałóčeny,
sačev́íca u kapáx stai̯íć,
a ʒ́évočka u̯u stuškáx śaʒ́íć.
my harőx pamałóćimo,
sačev́ícu u̯u humnó żv́ażóm,
a ʒ́évočku k sab́é u̯óżḿom.
13. *V aharóʒ́e v́íšeńka, u̯ sadú ʒ́v́é,*
ćvíľí i̯aný xarašéńko ab́éʒ́ŕé (!),
a na i̯ix ľíśćei̯ko rebó^{i}o,
xaróšyi̯e maładýi̯e abó^{i}o̯.
u póľi u̯u póľi i̯edłav́éc,
da u̯ʼiłá ʒ́évočka tam v́éńéc.
da zv́iłá v́énčyk zasnúła,
pryléćeła zazúlka, ńa čúła.
stáła zazúlka kau̯áči,
da načełá ʒ́évočka płákać,
stáła u̯ i̯ei̯é zazúlka pytáčĭ:
na kahó ʒ́évočko žal mái̯eš,
ći ty na kahó čužó(h)o,
ći na svai̯hó u̯ói̯čeńka staró(h)o?
i̯a ńi na kóho čužó(h)o,
na svai̯hó u̯ói̯čeńka staróho,
štȯ dalóko zámuš addai̯é,
da za śémʒ́eśát ḿil pad Lubléc,

i ńe ćalʹić mńe ćásto u̯ hóšćah być.
i i̯eššé u̯ šćekrátku̯ týdńu̯ ńemá,
užó moi̯ u̯ói̯ćeńko pasłý šle:
prybyu̯ái̯ dačúsko da ḿeńé,
bo mńe ćáženko ĺes ćaĺé.
ȷ̣šo mai̯ó padvóri̯o sxmurńéło.
i u̯šá mai̯á šeńéi̯ka spyšńéła,
čyrvónaʼa kalʹina u̯šá zćáła.
i̯ek mai̯ó žićátko ka mńé na dvőr,
stáło mai̯ó padvőri̯o u̯šó hráći,
stáła mai̯á šeńéi̯ka huláći,
čyrvónaʼa kalʹina zaććiłá,
pa ĺétom ćrétu i̯áhatḱi,
da to mai̯hó žićáći záhatḱi.

14. *V́ešélnyi̯e.*
Da šlúbu ževočko, da šlúbu,
da nazát kóńiḱi stupái̯ńé,
barau̯ói̯o žélei̯ko kapái̯ńé.
barau̯ói̯o žélei̯ko, barau̯ói̯o,
da u̯ barý stai̯áło šuḿěło,
u załatői̯ šklánecey ḱipěło.
tóʼo ḿeńé paxḿéli̯o u̯upai̯iło,
i̯enó ḿeńé da šlúbu spažńiło.

15. *Ax ty xḿél mői̯ xḿelók,*
žeš ty žimu žimavái̯?
žimavái̯ i̯a žimú,
u ĺéše na tyčýńey.
ax ty sýn mői̯ synók,
záčym pózno xóžiš?
žáłui̯nesa u̯šé žeu̯čáta,
mnóho škódy róbiš.
puščái̯ puščái̯ žáłui̯nesa
ȷ̣še lúži na ḿeńé,
maładáʼa małódečka
marháła na ḿeńé:
ḱidai̯ sałdát ruži̯ó čýšćić,
da pryxőž da ḿeńé.

a pryźis ty da ḿeńé
v aḃéźe u̯ haźinu (!),
a i̯a svai̯hó staryčká
u̯yšlu pa kaľinu.
iźí stary z baradói̯u
kaľinu łamáć,
a i̯a svó(h)o kazačká
u̯upusču da xáty.
a i̯ek upušču da xáty,
načnú cału̯áć.
śaźíć kazák za stałóm,
u̯úsy zaŕiu̯á^{e}e,
maładúi̯u małódečku
k śéreu pryžymáe.
śaźíć kazák za stałóm
varéńički łómić,
maładói̯e małódečḱi
ž žálu śérco krói̯ić.
16. Ah źimá mai̯á marőžľiva^{a}a,
prašú i̯a ćiḃé ńi zmaróž ḿeńé
s paxódu i̯dučy, mašyrúi̯učy,
a u̯ práu̯u̯i̯ rucey kańá u̯'edučy,
a u̯u ľíu̯u̯i̯ rucey ruži̯ó ńesučy.
ax ruži̯ó mai̯ó bahatýrskai̯o,
hałú^{u}ka mai̯á kau̯aľérsk^{a}a,
na mai̯ői̯ hałú^{u}cy kúźerḱi ^{u}ui̯úesa,
za mai̯é kúdry źévočḱi bi̯úesa (!).
ax ńi bi̯éćeśe i ńi svaréćeśe,
za mai̯é kúdry pahaźíćeśe.
ax pai̯dú pai̯dú u̯u nóu̯y qaradók,
a kuplú ai̯cú (!) nóu̯eińḱi dvőr.
svai̯ői̯ mátuscy załatý pakői̯,
a śastrý svai̯ői̯ darahóho sukná,
a brátu svai̯mú varanóho kańá,
a šélńe žańé dračanúi̯u pléć,
i̯aná š čužýḿi zazyváłaśe,
ćincá ḿódu napiu̯áłaśe.

u̯ynóšić žená šklánečku ťiná,
ńi samómu pić, ńi taváryšu dać.
samómu pju̯šy, na śŕéće ńi žyć,
tavárysu dać, hrešnó búźe.
ax ḱinu ćinó ap syráu̯u žamlú,
syrái̯a žemlá ńi ḃeré ťiná.
pryŕažú žanú (k) kóńśkəmu (!) xvastú,
a pušću kańá u̯u želónyi̯e łuhá.
ńexái̯ moi̯ kóńik napasáiecsa,
a šélma žená nau̯čáiecsa.
ah ḃažýć kóńik ž želónyh łuhú.
a u̯ šélmy žaný u̯žó ńimá duxú.

17\. *Brandúšečḱi (śḿéšnyi̯e ṕéśńi. ńe pai̯écsa, tak ṕerećináecsa).*
Džau̯ćýnečko krásna, źe u̯óľḱi pásła?
pad dupcáḿi, z małai̯cáḿi, źe trau̯'icu̯ rasłí.
a i̯a ćeḃé ćížeu̯, i̯ek ty u̯ałě hnáła,
da bai̯áu̯śo začaṕić, matúlu̯ stai̯áła.
tatúleńko dóbry, matúle ľixáła,
stúkai̯učy, hrúkai̯učy płatě pałamáła.

18\. *Ćéres sát, ťinəgrát pa u̯ódu xaźíła,*
da ńe dáu̯žo mńe Bőx, kahó i̯a lubíłu̯.
dáu̯žo mńe Bőx kahó i̯a ńi znáła,
a za týi̯e ṕerabóry, što ṕereḃiráłu̯ (ńa u̯ýbrała).

19\. *Dárma ka mńe xóźiš,*
dármă bóty bi̯óš (!),
xoć ty ḿeńé lúḃiš,
zámuš ńe vaźḿóš.
ńi xaźí ka mńé
u̯u čyrvónyx bótax,
ńi raḃí śladóu̯
u maii̯x varótax.
bo mai̯é śladě
naróḃeź ḃadý.
u̯ýu̯'edué s xleu̯á
karóu̯u i̯ u̯ałá.

IV. Xfĕdăr Śevéc z zaścianku *Kráu̯'iéy*, lat około 20.

1. *Byu̯ źét i ḿeu̯ saƀé try syná. dva razúmnyi̯e, aźín durny. i byu̯ sat xaróšy u i̯íx, i ptúška pryletáła v éty sát. ńi mahľí i̯eńý złaṽić i̯ei̯é. skazáu̯ svai̯ím synóm: katóry i̯ei̯é dastáńić, toi̯ haspadárku pałučýć. dau̯ i̯im kóńi, dvóm étym dóbryi̯e kóńi, razúmnym, a durnómu błahóho kańá, xudóho. pai̯éxaľi i̯ańý daróhai̯u. pryi̯ehźái̯uć na daróhu, stai̯áć try słupĕ, i na tyx słupóx napísano, katóry pai̯éźe u právo, tómu dóbro búźe, a katóry pai̯éźe u̯u lévo, tóho kańá vóu̯k źźéść. durný pai̯éxau̯ u ľévo, u̯źáu̯ vóu̯k, kańá źźéu̯ i̯ehó. i̯on stai̯íć, płáče. vóu̯k skazáu̯: saźíśe na ḿeńé. i i̯on pai̯éxou̯. pryi̯éxaľi u̯u dvőr, i dastáľi ptúšku, katórai̯a pryletáła u i̯ix sát. vóu̯k dastáu̯ i addáu̯ durnómu tómu i káže: źaržý. a sam pašóu̯. i̯eščé i̯emú źéu̯ku dastáu̯. i pryi̯éxaľi na tói̯o ḿésco, źe i̯eńý byľi. vóu̯k skazáu̯: ńe kłaźíśe spać. sam pašóu̯ u̯u svai̯ú daróhu. u̯źáu̯ durný, dy lóx. pryi̯éxaľi i̯ehó bratĕ, dy zarézaľi. zabráľi túi̯u źéu̯ku i̯i túi̯u ptúšku, katórui̯u i̯on u̯'ós. vóu̯k pryšóu̯, pałaźéu̯, što durný zaƀíty. ležáu̯ końi zdóxłyi̯* [1]*), vóu̯k ulés u túłup i̯ehó. prylećéľi u̯aróny i stáľi ḿáso i̯ehó i̯éśći, tó(h)o kańá. u̯źáu̯ vóu̯k złaṽíu̯ varónu maładúi̯u, i skazáu̯: kaľí pryńeśéš hai̯úščyi̯e i źyu̯úščyi̯ä u̯adý, tak addám. i pryńaśľí. i̯őn u̯źáu̯ durnóho ažyṽíu̯. pryšóu̯ da báćka durný. i̯ehó bratĕ ažańíľiśe s tói̯u. i̯on stáu̯ báćku raskázyvać, i̯ak byłó, i̯ek ańý rabíľi. u̯źau̯ báćko paƀíu̯ i̯ix, synĕ svai̯é razúmnyi̯e, a durnóho pasaźíu̯ na haspadárcy.*

[1]) Może jednak: *zdóxły i̯ vóu̯k.*

SŁOWNICZEK.

Słowniczek niniejszy nie wyczerpuje całego materjału językowego, zawartego w tekstach — jest to słownik dyfferencyjny, a podstawą dyfferencji są słowozbiory: *Nosoviča Slovarь běloursskago narěčija* i *Lenstroem'a Wörterbuch I. Russisch-deutscher Theil* 5-te wyd. Jest więc w moim słowniczku to tylko, czego niema w tych obu, z uwzględnieniem jednak różnic strony fonetycznej, morfologicznej, semazjologicznej i syntaktycznej wyrazów, zawartych w wyżej wymienionych słownikach i w moich tekstach. Co do różnic fonetycznych, muszę zauważyć, że oczywiście nie wszystkie możliwe uwzględniałem; tak przedewszystkiem nie uwzględniłem alternacji: ros. *t', d'* || błr. *ć*, *ʒ́*, ros. *g* || błr. *h*. Dalej nie brałem pod uwagę niejednakowości akcentu w wyrazach u *Nosoviča* czy *Lenstroem'a* a w naszej gwarze. Spotykają się też w tym djalekcie wahania akcentowe w obrębie jednego wyrazu (abstrahując od wahań, właściwie od rozkładania się akcentu w wierszu, o czem mowa na str. 77); w takich wypadkach oba akcenty możliwe zaznaczam n. p. *kudémá*. Dwa znaki akcentowe w compositach znaczą akcent podwójny. Co się tyczy innych różnic fonetycznych i niekonsekwencji, jakie z ich racji w układaniu słowniczka popełniłem, to wskażę na nie w następnej części, mianowicie w uwagach o fonetyce i morfologji języka tekstów; w paru słowach nie da się tych niekonsekwencji uwidocznić i wyprostować. Konsekwentniej udało mi się przeprowadzić sprawę różnic formalnych — bo też to o wiele łatwiej było zrobić. Kilka stałych a dość obfitych kategorji formalnych wyłączyłem ze słowniczka; zamieszczam je w następnej części, bez podawania znaczeń — są one zapisane u *Nosoviča* albo u *Lenstroem'a*. Nim przejdę do dalszych różnic, kilka słów jeszcze o dopiero co wymienionych. Otóż fonetyczna i formalna strona wyrazów nastręczyła mi jedną trudność: co zrobić w wypadku, jeżeli teksty dają kilka różnych wyglądów wyrazu? F o r m y różne każdą z osobna wyszczególniałem. Różne w y g l ą d y wyrazu, powstałe wskutek działania praw głosowych, panujących w naszej gwarze, wypadało sprowadzić do jednego

typowego — i tej trudności właśnie jak należy nie rozwiązałem (dzięki chybionej zgoła metodzie opracowywania mniejszego słowniczka i całej pracy wogóle). Różne wyglądy fonetyczne, podobnie jak różne formy, osobno wyszczególniałem, ale i tu zabrakło konsekwencji i nie zawsze i nie wszędzie tak zrobiłem. Może uwagi, dodane na końcu zdołają te różne niekonsekwencje wyrównać. Do wyszczególniania odmiennych form i wyglądów fonetycznych posługiwałem się często klamrami:[ ]. I jeszcze o jednej trudności, może nie zawsze szczęśliwie rozwiązanej, napomknę. Oto często teksty nie dostarczały mi wszystkich form zasadniczych wyrazu: nom. gen. (sg. czy pl) przy subst., gen. m. f. n. przy adj., inf. i 3 sg. przy verb. Wypadło rekonstrukcje przedsiębrać — gdzie nie byłem pewny, postawiłem gwiazdkę: * gdzie pewność była większa i możliwsza a nie chodziło o rzecz ważną, gwiazdkę pomijałem.

Uwzględnianie różnic znaczeniowych doprowadziło mię pewnie nieraz do przesady — ale to chyba najmniejsza szkoda. Zresztą ostatecznie zawsze zachodzi pewna różnica, pewien odcień znaczeniowy w tych wypadkach przesadzonej troskliwości o zaznaczenie dyfferencji; przekonanie się o tem ma ułatwić dodawana (może często nie bardzo właściwie) tu i owdzie frazeologja, dodawane cytaty z zaznaczeniem, skąd wzięte. Znalazło się kilka wypadków, gdzie albo zgoła nie uzyskałem znaczenia albo też znaczenia nie jestem pewny. Przyznaję się do tego w każdym wypadku albo słowami albo też znak zapytania przy znaczeniu podanym stawiam. Pytajnik też położyłem, gdzie rodzaj imienia niepewny. Różnice syntaktycznej natury odnoszą się do rodzaju, liczby i kategorji werbalnych, np. trans. i intrans.; na inne wskazuje frazeologia.

Co do zapożyczeń, liczniejszych polskich i mniej licznych rosyjskich, sądziłem, że dobrze będzie ze słowniczka je wyłączyć; tak też uczyniłem, inna rzecz, że pewnie nie zbyt krytycznie tego dzieła dokonałem. Zwracam wreszcie uwagę, że umieściłem w słowniku parę wyrazów, których w tekście niema, przygodnie zapisanych.

Słowniczek.

a

abhaćić, *-áćić*, v. tr., obłożyć gałęźmi, podeprzeć: *abhaćiu̯ i̯ei̯é (kab i̯aná śeźéła)*, L. I. 1.

ab-, *abyi̯éxać*, *-i̯éźe*, v. intr., objechać kołem, nałożyć drogi.

abúdva, *-ýx*, m., *aŕéźve*, *-aźvóx*, f. num., obydwa, obiedwie.

abyi̯ćí, *-ýźe*, v. intr., 1) obejść, dokoła czego. 2) obejść, o zbożu. 3) v. imp., obejść, zdziwić kogo: *bahátamu Márku abyšłó, što ńiźé ńe prapáu̯*, H. II. 1.

aŕermót, *-a*, m., Ob. *ńepau̯arótny*.

adahnáć, *adžeńé*, v. tr., odegnać.

adbýtńica, *-y*, f., kobieta marnotrawna, niszczycielka: *śastrá ńe prybýtńica, da adbýtńica, pośékła sámui̯u ľépšui̯u brýčku*, C. I. 2.

addymáć, *-i̯e*, v. tr., odbierać.

adhatóvany, *-ai̯a*, *-ai̯o*, adj., ugotowany.

adi̯éxacsa, *-źecsa*, v. rfl., odjechać.

adnóš, cj., i, i rzeczywiście, a, aż, a to, tu, aż to, tu, ale: *adnóš krulévič skazáu̯ na svai̯hó ḿeźvéźa*, N. III. 1. *adnóš práu̯dy*, A. I. 18. *adnóš tam byľí razbói̯ńiḱi*, A. II. 1. *pašľí pastuxé na abóru, adnőš fśe karóu̯y padúšeny ležáć*, N. III. 2.

ad ráńa, adv., od rana.

ad rázu, adv., od razu, zaraz.

advaľícsa, *-áľicsa*, v. intr., odpaść: *advaľíľiśe i nólii*, K. I. 1.

advédać, *-i̯e*, v. tr., wywiedzieć się o czem, poznać: *svai̯hó ródu advédała*, A. I. 41.

ad zaráńa, adv., od rana.

aźanúć, *-ńé*, v. tr., odziać, włożyć.

aźéć, *-ei̯é*, v. tr., jak wyżej.

aźéža, *-y*, f., odzież.

aźín, *anná*, *annó*, num., jeden, -dna, -dno.

aźináncai̯ć, num., jedenaście, podobnie i inne liczebniki do 19 włącznie.

aharóžo, *-a*, n. coll., ogrodowe rośliny.
ahurók, *-rká*, m., ogórek.
Ahéi̯ka, *-ki*, n. pr. m., Ahejka.
axryśćić, *-ýśćić*, v. tr., ochrzcić.
axvóta, *-y*, f., ochota, wola.
ai̯ei̯éi, intrj., ajajaj, ajejej: *ai̯ei̯éi*, *što tam róbiesa*, A. I. 18.
ai̯ér, *-u*, m., ajer, tatarak.
akazácsa, *-ážecsa*, v. rfl., odezwać się.
akáz[ỹ]vacse, *-i̯ecse*, v. rfl., 1) odzywać się: *kryčýć: ačéyni, a i̯aná ne akázỹvai̯ecse*, A. I. 17. 2) trafiać się: *akázvai̯ecse mne žéu̯ka*, A. I. 28.
akładáć, *-i̯e*, v. tr., okładać.
akóľica, *-y*, f., okolica, zaścianek.
akóńečko, *-a*, n. dim., okieneczko.
akrása, *-y*, f., okrasa do strawy.
akréńco, *-e*, n., klucz, stado: *try akréńce žuraulóu̯*, A. II. 4.
akryu̯ácse, *-i̯ecse*, v. rfl., okrywać się.
Akšéńa, *-i*, n. pr. f., Ksenia.
alé, adv., tak, np. *ći u̯žó pryi̯éxaľi? alé*.
Aleksándry, *-aho, n. pr. m., Aleksander.
aléšyna, *-y*, f., olszyna.
ałátki, *-dək*, pl. f. dim., oładki, smażone placuszki z kartoflanej kaszy. Ob. **hałažé*.
ałatkóu̯y, *-ai̯a*, *-ai̯o*, adj., oładkowy.
andáć, *-dášć* i *-dai̯é*, v. tr., oddać.
an[n]ó, cj. i adv., 1) cj. a, a to, aż, aż tu: *pryxóžić bába na ḿésto, annó dva mužyké ľiu̯úcsa*, A. III. 1., Ob. *anóš*. 2) adv. tylko.
an[n]óš, cj., a, aż, a, aż tu, tymczasem, a jednak, przecie: *pašóu̯ u nóru, annóš ṕéu̯ńik šažić*, N. III. 4., *anóš i̯ešć ašćé durńéi̯šyi̯e*, C. I. 4. Ob. *adnóš*.
anúčńik, *-a*, m., szmaciarz.
áńheł, *-a*, m., anioł.
apanau̯áć, *-úi̯e*, v. tr., zaskoczyć: *nóč i̯ahó apanau̯áła*, A. I. 32.
apańivá, *-ý*, f., naczynie kuchenne, rodzaj patelni.
apćércišе, *abatrécse*, v. rfl., obetrzeć się o co.

apisáć, -píše, v. tr., przepisać na kogo, zapisać komu.
aráty, -aho, m., oracz.
arêšyna, -y, f., leszczyna.
askaṷý, -áḭa, -óḭo, adj., woskowy.
Aśkérkava, -y, n. pr. f., Oskierkowa.
asmaľić, -áľić, v. tr., osmalić, opalić.
asóṷy, -aḭa, -aḭo, adj., osinowy.
astáć, -ńe, v. intr., *u vóľi,* postąpić wedle woli: *astáń Bóže u vóľi, štu búǯe, tu búǯe,* A. I. 28. = dziej się wola Boża.
aśćahnúć, -ńé, v. tr., zachwycić, zaskoczyć: *aśćahnúła ḭahó nóč,* C. I. 4., Ob. *spaśćihnúć.*
aśćarőžny, -aḭa, -aḭo, adj., ostrożny.
aśḿina, -y, f., miara rzeczy sypkich, $^1/_8$ beczki czyli 16 garncy.
aśḿinátcaty, -aḭa, -aḭo, num., ośmnasty.
aščé, adv., jeszcze.
ašukáńec, -nca, m., oszukaniec.
ašúkvaċ, -aḭe, v. tr., oszukiwać.
at, prp. c. gen., od, przy comp.: *ľépšyḭe ṕiraľé at týx,* F. I. 1.
atátata, intr. onmp., oznaczająca szybkie mówienie, terkotanie: *ḭak prylaćéṷ, atátata, atátata,* A. III. 1.
atadráć, aǯǯaré, v. tr., oderwać, otworzyć gwałtownie: *ṕeč ata-dráła,* I. I. 2.
at hétul, adv., stąd, odtąd.
atkáz[ў]vać, -ḭe, v. intr., odpowiadać.
atkráśći, -kraǯé, v. tr., wziąć potajemnie, ukraść.
atlaćéćse, -lećiése, v. rfl., odlecieć, odskoczyć: *atlaćéłośo try trêso-sočḱi,* G. II. 1.
atsłúžvać, -ḭe, v. tr., odsługiwać co: *ńexáḭ aná mńe atsłúžvaḭe hé-tyḭe hróšy,* A. I. 30.
atsóṷać [atsóvvać], -aḭe, v. tr., odsuwać, wysuwać: *atsóṷaḭ stół,* A. I. 18., *atsóvvaḭuć stół śéròt xáty,* A. I. 27.
attvarýcse, -órycse, v. rfl., otworzyć się.
atvaróx, -ahú, m., twaróg.
Aṷdúlka, -ki, n. pr. f. dim., Eudoksja.
avéčečka, -ki, f. dim., owieczka.
azdaraṽić, -óvić, v. tr., uzdrowić.

aznóu̯, adv., znów, cf. *i̯eznóu̯*.
ačerniúcse, *-núcse*, v. rfl., obejrzeć, oglądnąć się.

b, b́

báalo = *byrálo*.
babúleńka, *-ḱi*, f. dim., babuleńka.
báćuškou̯, *-ŭva*, *-ŭvo*, adj., 1) ojców. 2) księży, popi.
baćŕino, *-e*, n. coll., nać buraczana.
baháctvo [*bahástvo*], *-a*, n., bogactwo.
bai̯áry, *-ou̯*, pl. f., nazwa, nadawana żniejom obcym, z dalekich wiosek: *da uy žnéi̯ḱi bai̯áry*, H. II. 3.
bai̯strúk, *-á*, m., dziecko: *bai̯struká zrabić* = urodzić dziecko.
baléść, *-i*, f., choroba.
bandá. Ob. *šandá*.
bańẑúk, Ob. *šańẑúk*.
Baráćin, *-a*, n. pr. m., Boracin, wioska.
baránčyk, *-a*, m. dim., baranek.
baravy̯, *-ái̯a*, *-ói̯o*, adj., borowy, leśny.
barẑéi̯ i *barẑẑéi̯*, adv., comp. do *bórzdo*: *kóńńi barẑéi̯ arécse* A. IX.
barkún, *-u*, m., borkun, nostrzyk, melilot lekarski, Medicago falcata. L.
***bła(h)asłavić** [**błaasłavić**], **-słóvić**,* v. tr., błogosławić.
***błaḱi**, **-ái̯a**, **-ói̯o**,* adj., słaby, małych sił.
***bóxen**, **-xna**,* m., bochen, chleba.
***boláčḱi**, **-ček**,* pl. f., zajady, strupy koło ust u dzieci.
***bólšei̯**,* adv., więcej.
***bórzdo**,* adv., szybko, skoro, sporo.
***bói̯ka**, **-ḱi**,* f., maselnica.
***b^u^ólšeńḱi**, **-ai̯a**, **-ai̯o**,* adj., duży.
brácse, *b́erécse*, v. imp., mieć się: *b́erécsa pat pou̯ dńá*. A. I. 45. = ma się ku południowi.
brandúšečka [*brańẑúšečka*], *-ḱi*, f. dim., wiersz żartobliwej treści, często bez sensu (z umysłu) i nie do śpiewu przeznaczony. Ob. *perećinácsa*.
brašćáć, *-ýć*, v. intr., brzęczeć, szczękać, klekotać, o odgłosie, jaki wydają kości o siebie uderzające.

brátăva, -y, f., bratowa.
bráznuć, -žńe, v. intr., brzęknąć, szczęknąć.
Bró[d]ńiḱi, -kou̯, n. pr. pl. m., Bronniki albo Brolniki, wioska.
brúx, -a, m., brzuch.
bruškóu̯y, -ai̯a, -ai̯o, adj., znaczenia nie zanotowałem.
brušńíšńik, -a, m., krzew brusznicy
brýca, -y, f., Ob. *kaśćéräu̯o.*
brytćéi̯šy, -ai̯a, -ai̯o, sámy, suprl. do *brýtḱi,* najbrzydszy.
brywó, -á, n., pl. *brówa, bróu̯,* brew.
bryzgĺína, -y, f., jakiś krzew.
búryn, Ob. *šúryn.*
býć, i̯éść, v. intr., żyć, mieszkać: *pryi̯éxaĺi śudý, daváĭ býć,* A. I. 28.
býlńik, -a, m., bylica, Artemisia vulgaris L.
b́eréžei̯ko, -a, n. dim., brzezinka.
b́erézina, -y, f., brzoza.
b́eréžinka, -ḱi, f. dim., brzózka.
b́íć, bi̯é, v. tr., zbijać, zdzierać: *dármă bóty bi̯óš,* N. III. 19.
b́ós, -zu, m., bez, Sambucus niger.

c, ć

cárou̯, -au̯a, -au̯o, adj., carów.
carőu̯na, -y, f., córka cara.
catáć, Ob. *scatáć.*
cérkău̯, -ḱvi, f., cerkiew.
cmók, -a, m., wetchnięcie w siebie powietrza, wdech: *śḿei̯á .... svai̯ím cmókom poćahnúła xátku,* N. III. 1.
cýlny, -ai̯a, -ai̯o, adj., cały.
ćałúxa, -xi, f., cielica.
ćarómšyna, -y, f., czeremcha.
ćeléšḱi, -kou̯, pl. f. dim., wózek.
ćélny [ćélny], -ai̯a, ai̯o, adj., cielny.
ćéńći, -ćeu̯, pl. f?, sznur konopny, lejce ze sznura sporządzone, wyraz nie używany w potocznej mowie: *ni̯ú ćéńći (léicy), búdu ćáhać z bałóta ćéńći,* C. I. 1.

ćeńóta, -åu̯, pl. n., j. w.
ćepérečy, adv., teraz.
ćepéreka, adv., j. w.
ćópleńko, adv., cieplutko.
ćvét, -u, m., drzewo. znaczenie to tylko w pieśniach występuje: *a zbudúi̯u xátôńku ż l'ipóvaho ćvétu,* A. I. 38.

č

čarnabrýva, -y, f., czarnobrewa.
čáta, -y, f., stado, ptaków.
čatéry [čatýry], -óx, num., cztery.
čärasłó, -á, n., trzos.
čećverykóm, adv., czwórką, koni.
ćełavéček, -čka, m. dim., człowieczek. używ. w formie voc. w przemówieniu.
čépak, -pka, m., czepek.
čerćáka, -ki, m., czarcik, djablik.
čéreu̯ acc., brzuch, żywot: *čéreu̯ rasparóu̯šy,* H. II. 1.
červóny, -ai̯a, -ai̯o, adj., czerwony.
čestau̯ácsy, -úi̯ecsy, v. rfl., częstować się.
čúp, -ba i pl. *čubě, -óu̯,* m., weselny stroik z kwiatów i wstążek misternie sporządzony.
čyně, -óu̯, pl. m., czyny, część składowa warsztatu tkackiego.
čyrýčyki, -kou̯, pl. m. dim., w zagadce użyta nazwa dla płoz przy saniach.
čýsto, adv., zupełnie, całkiem: *u̯ýtres ź i̯ei̯é u̯śó čýsto, kóśći máśo.* N. II. 1.

d

dab'iu̯ácse, -i̯ecse, v. rfl., dobywać, włamywać, dobierać się, o złodziejach.
dácsa, dai̯écsa, v. rfl., uderzyć się w co, o co, rzucić się dokąd: *hałupké v aknó f šýbu dal'íše, dy palaćél'i,* G. II. I.
dačúšečka, -ki, f. dim., córeczka.
dačúška, -ki, f. dim., j. w.
da dómońku, adv., do domu.

daǯéć, -ie, v. imp., dokuczyć, dojeść, obmierznąć komu.
daǯeuáć, -ie, v. imp., dokuczać, dojadać, obmierzać komu.
dahańić, -hóńić, v. tr., dogonić.
dái, imp. do *dáć*, w połączeniu z inf. i dat. subj. występuje w funkcji indic. v. imp.: *dái iamú pahlaǯéć*, A. I. 11. = zachciało mu się popatrzeć.
daińíca, -y, f., skopek do dojenia.
dále[i], adv., dalej, następnie, potem.
dałóček, -čka, m. dim., dołek.
dałóń, -a, m., dłoń.
damátouski, -aia, -aio, adj., dałmatowski.
Damátouščyna, -y, n. pr. f., Dałmatowszczyzna, wioska.
danášić, -nóšić, v. tr., donosić: *ia iahó da parý na današíu*, A. I. 15.
dapytácse, -iecse, v. rfl., dopytać się.
darahokúpleny, -aia, -aio, adj., drogo kupiony, epitet. Ob. K. I. 1.
dármo, adv., za darmo.
daróžečka, -ki, f. dim., dróżka.
dastaváć, -ie, v. intr., dosięgać: *ńeńé ľizún dastaváu kancóm*, A. I. 2.
datól, adv., dopóty.
dauńéi, adv., dawniej.
dauńéišy, -aia, -aio, adj., dawniejszy, staroświecki.
dle, prp. c. gen., obok, przy.
dóččyn, daččyná, -ó, adj., córczyn.
dóšić, adv., dość.
dóžǯyk, -a, m. dim., deszczyk.
dőńka, -ki, f. dim., córka.
drabńéńki [dróbńeńki], -aia, -aio, adj., drobny.
drasón, -sná, m., rdest plamisty. Polygonum persicaria L.
dróbnoptášečka, -ki, f. dim., mały ptaszek.
druhím, adv., powtórnie, po raz drugi.
drużýna, -y, f., 1) orszak weselny, 2) towarzystwo, kompania: *da ǯaučýny šléese, a ianá káže: ći šľíše, ći ńe šľíše, ńe tvaiá družýna*, A. I. 43.
družýnečka, -ki, f. dim., orszak weselny.
dubínka, -ki, f. dim., pałka z dębiny.
duračók, -čká, m. dim., głuptasek.

durńéć, -ie, v. intr., szaleć.
du, intrj. onmp., naśladująca głos dud, kobzy: *Dú, dú, da baradú baradú,* N. I. 1.
dy, cj., i, a.
ďérka (!), -ḱi, f. dim., dziurka: *pradráła ďérku,* N. I. 6.

ʒ́

ʒ́áʒ́ečko, -a, m. dim., wujaszek.
ʒ́áu̯-ʒ́áu̯, intrj. onmp., naśladująca skomlenie psa.
ʒ́e, adv., gdzie.
ʒ́ećíńec, -ńca, m., złośliwy demon, szkodzący dzieciom: *tahdý da i̯ahó patsúńecse ʒ́ećíńec (eto zły dúx),* A. I. 25.
ʒ́édočko, -a, m. dim., dziadek.
ʒ́édou̯, -au̯a, -au̯o, adj., dziadów.
ʒ́eńóček, -čka, m. dim., dzionek.
ʒ́erkáč, -á, m., stare, zdarte pomiotło.
ʒ́étḱi, -tek, pl. comm. dim., 1) dziatki, 2) voc. używany w przemówieniu w funkcji sg.: *hʒ́éž i̯a ćeĺé, ʒ́étḱi, na słúžbu pastáu̯lu,* N. II. 1.
ʒ́éto, adv., gdzieś, kędyś.
ʒ́étońḱi, -kou̯, pl. comm. dim., dziatki.
ʒ́eu̯čá, -ći, pl. *-ta,* n., dziewczę.
ʒ́eu̯čónočko, -a, n. dim., dziewczątko.
ʒ́éu̯čyn, -a, -o, adj., dziewczynin, córczyn.
ʒ́ićáčy, -ai̯a, -ai̯o, adj., dziecięcy.
ʒ́muxnúć, -ńé, v. intr., dmuchnąć.
ʒ́óu̯-ʒ́óu̯, intrj. onmp., naśladująca wycie wilka, cf. *ʒ́áu.*
ʒ́ubák, -á, m., dziób.
ʒ́véśće, num., dwieście.

f

fśéi̯čás, Ob. *uśéi̯čás.*
fśelák, adv., rozmaicie, różnie.
fśeláḱi, -kai̯a, -kai̯o, adj., rozmaity, wszelki: *fśeláḱii̯e rysúnḱi vyrysóvai̯e,* A. I. 13.
fśúdačy, adv., wszędy.
fśúdy, Ob. *uśúdy.*
f́ébrál, -á, m., kwiecień.

g

gvákać, -če, v. intr., kwakać.

h, h́

haḭúščy, -aḭa, -aḭo, adj., gojący, uzdrawiający.
hák [hăk], intrj. onmp., naśladująca odgłos uderzenia siekiery.
halalőt, -lódu, m., deszcz lodowaty, marznący w powietrzu.
haleḭkó, -á, n. coll. dim., gałązki.
**hałaǯé, -éṷ,* pl. f., Ob. *ałátḱi.*
hałaščóka, -ḱi, f., gołoledź.
hałátḱi, -dek, Ob. *ałátḱi.*
hałúbeńka, -ḱi, f. dim., gołąbka.
kałýš, -á, m., golas, w znaczeniu gołej ręki i w znacz. penis.
Hałýšyk, -a, n. pr. m. dim., nazwa młodego lisa w bajce. Ob. N. III. 4.
hanav́icy, -oṷ, pl. f., spodnie.
hańícse, hóńicse, v. rfl., ścigać, dopędzać: *bráće, hóńicse ńéxto,* A. I. 30.
hańić, hóńić, v. imp., mieść: *kaĺí śńeh hóńić i kale płóta nahóńić, tak eto kurhaně,* A. I. 45.
hará, -ý, f., górna kondygnacja, góra, piętro, we młynie.
harab́éḭ, -b́ḭá, m., wróbel.
harab́éḭko, -ka, m. dim., wróbelek.
harab́ína, -y, f., jarzębina.
haráć, -é, v. tr., orać.
*harǯíć, *hórǯić,* v. tr., gardzić: *próše pána ńe harǯić,* H. II. 3.
haréĺica, -y, f., gorzałka.
haréłečka, -ḱi, f. dim., gorzałeczka.
haréšeḭko, -a, n. dim., leszczyna.
haréšḱi, -kaṷ, pl. m. dim., orzechy laskowe.
harěxavy, -aḭa, -aḭo, adj., leszczynowy.
harěx́i, -xaṷ, pl. m., orzechy laskowe.
haróŀ, -rłá, m., orzeł.
haršćéčńik [haršćéšńik], -a, m., drążek z żelaznymi widełkami na końcu do wydobywania garnków z pieca.
hátstvo, -a, n., paskudztwo, przezwisko.
Haṷrýło, -a, n. pr. m., Gabrjel.

hazá, *-y*, f., chłodna i pochmurna, jesienna pogoda: *hazá: xółodno, ńi dóšč ńi pahóda*, A. I. 45.

hźe, adv., gdzieś.

hédak, adv., tak.

hédaḱi, *-aia*, *-aio*, pron. dem., taki, -a, -ie.

héľiko, adv., tyle.

hésty, *-aia*, *-aio*, pron. dem., ten, ta, to.

hétačy, adv., tutaj.

héto, cj., to: *a héto Váńka rýpku łóvić*, I. I. 2.

héty, *-aia*, *-aio*, pron. dem., ten, ta, to.

hłušák, *-á*, m., lewy koniec (*hłúxi kańéc*) nawoja, część składowa warsztatu tkackiego: *ii iest hłušák i ćyńé*, *to dva kałóčḱi*: *hłušák aźín kałóček*, *a u ćynóx dva*, F. I. 13.

hńeźźéiko, *-a*, n. dim., gniazdko.

hńiśći, *-ié*, v. intr., gnić.

hółečka, *-ḱi*, f. dim., igiełka.

hółka, *-ḱi*, f. dim., igła.

hółou, acc. do *hałauá*.

hórba, *-y*, f., kupa.

hóžy, *-ou*, pl. m., wyraz, zdaje się, przez opowiadającego przekręcony i niestosownie użyty: *paźźiráľi z iix kóžy*, *paraľíľi hóžy*, K. I. 1. *hužé*, *-óu*, znaczy rzemyki, którymi się duhę przymocowuje do ohłobli.

hráb, *-u*, m., grab, drzewo grabowe.

hráć, *-ie*, v. intr., 1) grać, mienić się, migotać, 2) grać pod jeźdźcem, o koniu.

hradóiu, adv., bokiem, stronami: *hradóiu iźé dóšč*, A. I. 45.

hrapći, *hrebé*, v. tr., grabić, siano.

hrapćíśe, *hreb́écse*, v. rfl., grzebać się w czem.

hrečuxá, *-xí*, f., hreczka.

hubláć, *-ie*, v. tr., gubić, tracić.

huláć, *-ie*, v. intr., tańczyć.

huláńo, *-a*, n., zabawa, tańce, uczta.

húska, *-ḱi*, f. dim., gąska.

ḱibáć, *ḱible*, v. tr., gnieść, zagniatać: *ḱibláć karaváį*, F. I. 8.

ḱíra, *-y*, f., czupryna.

x, x́

x (= k), prp. c. dat., na: *i̯éhzila máči što inaźéľi x tórhu*, A. VII. 6.
xái̯ = inxái.
xamúła, *-y*, m., cham, przezwisko.
xátönka [xátunka], *-ki*, f. dim., chatka.
xlebau̯ý, *-ái̯a*, *-ái̯o*, adj., chlebowy: *Boh daié dólu xlebau̯ái̯u*, M. I. 7.
xmúren, *-rna*, *-rno.*, adj., chmurny, zasępiony, zasmucony.
xoč = xóčeš: što ty xoč (!) kupérek atamknúć, I. I. 1.
xrést, *xrystú*, m., chrzest.
xvai̯ína, *-y*, f., sosna.
xvai̯óvy, *-ai̯a*, *-ai̯o*, adj., sosnowy.
x́ižy, *-ai̯a*, *-ai̯o*, adj., chytry? *pad źeu̯čýnu x́ižu (x́itrai̯a) (!)*, A. I. 40.

i

imłá, *-ý*, f., mgła.
ispat, prp. c. gen., z popod.
iśśéč, *-śečé*, v. tr., ściąć.
Ivánko, *-a*, n. pr. m. dim., Janek.
iz, prp. c. gen. i instr., z (cum i ex).
izhadáć, *-i̯e*, v. tr., odgadnąć.
iznóu̯, adv., znów.
iż[ż]éśći, *-éść*, v. tr., zjeść.

i̯

i̯áblyčko, *-a*, n. dim., jabłeczko.
i̯áblyko, *-a*, pl. *i̯áblyka* i *i̯áblyki*, *-kou̯*, n., jabłko.
i̯áblynka [i̯áblyńka], *-ki*, f. dim., jabłonka.
i̯áblyń, *-i*, f., jabłoń.
i̯áźerko, *-a*, n., biedronka.
i̯axú, intrj. onmp., naśladująca ujadanie psa.
i̯áłou̯ina, *-y*, f., odłóg długoletni, raz na lat kilka lub kilkanaście po należytem odleżeniu zasiewany.
i̯aprúčy, *-ai̯a*, *-ai̯o*, adj., wieprzowy, świński.
i̯áračy, *-ai̯a*, *-ai̯o*, adj., *i̯áračai̯a vóu̯na*, wełna z jagnięcia pierwszy raz ostrzyżonego.
i̯aśńóśeńki, *-ai̯a*, *-ai̯o*, adj., jaśniutki.

i̯äg za řétečku, adv., natychmiast: *héty čelavėk i̯äg za řétečku [illegible]-núu̯šo da xáty*, A. I. 45. *[eto préntko čelma, bo [illegible] ne móžno sxvaćić, i̯ek vétačku]*[1].
i̯edłaŭéc, -u̯cú, m., jałowiec.
i̯éhʒ́ić, -ić, v. intr., jeździć.
i̯ek rás, adv., jak należy, akuratnie, całkiem: *a pósle [illegible] zróbić i̯ek rás*, A. I. 29.
i̯élńiček, -čka, m. dim., gaj jodłowy.
i̯eprúk, -á, m., wieprz.
i̯erabók, -pká, m., jarząbek.
i̯erbá, -ý, f., wierzba.
i̯erbałózovy, -ai̯a, -ai̯o, adj., *móx*, gatunek mchu, rosnący w łozinie.
i̯eščé, adv., jeszcze nie, np. *ći u̯žó pryšóu? i̯eščé.*
i̯eznóu̯, adv., znów.
i̯íbo, cj., jeżeli: *a i̯íbo ty ńe prastáńeš*, H. I. 19.
Ji̯vánheli̯a, -i, f., *śvatái̯a*, Ewangielja św.
i̯ivína, -y, f., wierzba iwa, Salix caprea.
I̯úrei̯, -ri̯a, n. pr. m., 1) Jerzy św. 2) dzień św. Jerzego.
i̯ušéć, -yć, v. intr., lać się strumieniem: *króu̯ z i̯ix tak i̯ušyć*, A. III. 1.

k, ḱ

ka, [kā, káa] ⩤ káže, 1) = *káže* 2) part. bez określonego znaczenia, używana w tym samym zakresie, jak np. ros. *gritь: pósle ka pryxóʒiu̯ śńédać, a pósle ka pryhnáli býdło*, C. I. 5.
kaḃarcó, -á, n., kobierczyk, dywanik.
kaćałḱé, -kóu̯, pl. m., część składowa warsztatu tkackiego: *kaćałḱé na žérdoccy*, F. I. 13.
káća, gen. sg., forma, nie występująca w potocznej mowie, zamiast *katá*, prawdopodobnie dla rymu zrobiona: *pasaʒ́ili harabi̯á na paróže u̯ xáće, i̯ak ľixóho káća*, A. II. 4.
kačáłkao, -a, n., deszczułka na rękojeści z wyciętymi karbami do maglowania bielizny, nawiniętej na wałek *(wáłok, -łka)*.
kačáńi̯o, -a, n. coll., kaczany kapuściane.
ka[h]dá, adv., kiedy.
kaxáńec, -nca, m., kochanek.
kaxáńei̯ko, -a, n. dim., kochanie, miłość.

[1]) Tego frazesu niema w tekstach.

kákareku, intrj. onmp., naśladująca pianie koguta.
kala i *kale*, prp. c. gen., koło, przy, obok.
kalaĺinka, *-ḱi*, f. dim., koleina, głębokie ślady kół na drodze.
kalóska, *-ḱi*, f. dim., rower.
kalósa, *-ós*, pl. n., wóz.
kalúška, *-ḱi*, f. dim., kolec, igła z drzewa szpilkowego.
kalĭĺél i *kaľiĺél*, Ob. *kałuĺél*.
káľivo, *-a*, n., źdźbło, łodyga.
kałótka, *-ḱi*, f. dim., 1) kłoda, pniak do rąbania drzewa. 2) kłódka.
kałuĺél, *-ľi*, f., kołyska, na sznurach albo na biegunach.
kámušek [-ok], *-ška*, m. dim., kamyczek.
**kanál*, *-á*, m., niezrozumiały dla mnie wyraz, nieużywany w potocznej mowie: *a ᵘéń iẑé moi̯ mužýk s kanalá*, A. VII. 4. Może to niezrozumiane i przekręcone przezwisko „kanalja“ a może = kanał, rów?
kańušýna, *-y*, f., koniczyna.
Kapacéẃič, *-a*, n. pr. m., Kopacewicz.
kapáč, *-á*, m., kopacz.
kapańíca, *-y*, f., rów, fosa, wzdłuż grobli.
Kápaščau̯a, *-a*, n. pr. n., Kaposzczewo, wioska.
kápnuć, *-ńe*, v. tr., kropnąć, skropić kogo: *i kápnuᵘ i̯ím svai̯éi̯u nahái̯kai̯ŭ*, N. I. 5.
kapýtco, *-a*, n., kopyto.
karaĺéc, *-pcá*, m., koszyk.
karaĺél, *-blá*, m., okręt.
karaľičánsḱi, *-ai̯a*, *-ai̯o*, adj., korelicki, z Korelicz.
karańísto, adv., korzenisto: *zaraẑí Bóže... pšańícu... sýspadu karańísto*, H. II. 3.
karau̯áć, *-i*, f., łóżko: *spać kłaẑi̯u̯šo na ćisóu̯u karau̯áć*, A. VII. 3.
karcóu̯ka, *-ḱi*, f., korcówka, skrzydło w kole wodnem we młynie.
karčečók, *-čká*, m. dim., karczyk, pieniek.
karčómońka, *-ḱi*, f. dim., karczemka.
Karéľičy, *-ič*, n. pr. pl. f., Korelicze, miasteczko.
Karéły, *-aho*, n. pr. m., Koreły.
karémušľik, *-a*, m., koromysło.
Karémušľiḱi, *-kou̯*, n. pr. pl. m., jakaś konstelacja, w której skład wchodzą 3 gwiazdy w jednym rzędzie.

karőlski, -aia, -aio, adj., królewski.

káry, -oụ, pl. f., wóz do zboża.

karýtko, -a, n. dim., korytko, spodnia część kosza, sypiącego ziarno do środka kamienia.

kasmáćica, -y, f., kosmatka, o rękawicy i o pudendum muliebre.

kaśćéräụo, -a, n., kostrzewa, Festuca?

kašél, -lá, m., koszyk łubiany, do zbierania kartofli.

katě, -óụ, pl. m., kotki, bazie wierzbowe.

kazaćéńko (!), -a, m. dim., kozaczek.

kazakóụ, -ówa, -ówo, adj., kozaków.

klĭnók, -nká, m. dim., kawałek pola w kształcie klinu.

**kłaʒícse*, **kłáʒicse*, v. rfl., kłaść się: *spać kłaʒíụśo*, A. VII. 3., forma nie używana w potocznej mowie.

kłáśćiśe, kłaʒécse, v. rfl., kłaść się, być kładzionym.

kłópot, -a, m., mlon. drążek, którym się obraca kamień w żarnach.

kłúmók, -mka, m., tłumok.

knýr, -a, m., knur, kiernoz.

**knýža, -i*, f., książka: *s knýži byłá skáska*, A. II. 6.

kněžecáći, -úịe, v. intr., zawodzić, o pannie młodej, która przed ślubem płacze i zawodzi.

kněžýć, kněžýć, v. intr., j. w.: *młóda na tóm karaváịi kněžyć*, F. I. 9.

kóxlĭk, -a, m., kaszel suchy.

kola, Ob. *kala*.

kólcy, -oụ, pl. n., część składowa warsztatu tkackiego: *lěžyć šćrdečka i ʒvé kólcy, zaćaháịuć ńítki u kólcy*, F. I. 13.

kole, Ob. *kale*.

kólko, adv., ile.

kółce, -oụ, pl. n., kolczyki.

kóński (!), -aia, -aio, adj., koński.

kórč, karčá, m., karcz.

kórčyk, -a, m. dim., karczyk.

kósôńka, -ki, f. dim., kosa, warkocz.

kóšyček, -čka, m. dim., koszyczek.

kótux, -a [katúx, -á], m., kotuch, zagroda w oborze, stajni, dla cieląt, źrebiąt.

kőlka, num., kilkoro: *śeźíć čełavék kőlka*, A. I. 32.
k^uóm, -u, m., kasza kartoflana.
kraį, adv., krajem, brzegiem czego: *pašłó źeučá za hrybámi, kraį dalínaįu*, A. VI. 1.
krapívuška, -ki, f. dim., pokrzywa.
krasáuečka, -ki, f. dim., krasawica.
Kráu'ičy, -ič, n. pr. pl. f.? Krajewicze, zaścianek.
kremaný, -áįa, -óįo, adj., krzemienny.
króįić, -ić, v. imp., krajać się: *maładóįe małódecki ź žálu śerco króįić*, N. III. 15.
krośénca, -ou, pl. n., krosna.
**kružé, -óu*, pl. m.? kręgi, kółka? wyraz nieużywany w potocznej mowie: *v adnóm méśće kružóu źéśće. kłubók*, C. I. 6.
kryłó, -á, n., poła: *póuno kryłó,* A. I. 45.
krýška, -ki, f. dim., odrobina, mała ilość; różne przypadki używane adwerbialnie w zn.: trochę, troszkę.
Kryšyłóuščyna, -y, n. pr. f., Kryszyłowszczyzna, wioska.
kryšýna, -y, f., szakłak kruszyna, Rhamnus frangula.
kubélec, -lca, m., kubeł, do przechowywania odzieży.
kudár-kudár, intrj. onmp., naśladująca gdakanie kury.
kudémá, adv., dokąd, którędy.
kuźélka, -ki, f. dim., kądziel.
kuźélnica, -y, f., kądziel, przyrząd do przędzenia.
kuźélica, -y, f., kądziel.
kukáłka, -ki, f., kukułka.
kúla, -li, f., pałka zakrzywiona.
kułaké, -kóu, pl. m., zęby drewniane w kole trybowem we młynie.
kupálo, -a, n., 1) wigilia św. Jana, 2) ognie palone w ten dzień. 3) kupalnik pospolity, Arnica montana.
kupcaváći, -úie, v. intr., kupczyć.
kupčýšečka, -ki, f. dim., żona kupca.
kupčýška, -ki, f. dim., j. w.
kúpenka, -ki, f. dim., Ob. *kúpina.*
kúpina, -y, f., kupina, mała wyniosłość ziemi.
kurapáta [kurepáta], -y, f., kuropatwa.
kurapátka, -ki, f. dim., j. w.

kurčá, -ći, pl. *-ta,* n., kurczę.
kúry, kuréi̯, pl. comm., kury, drób.
kureńá, -ći, pl. *-ta,* n., kurczę.
kurhanė́, -óu̯, pl. m., zaspy śnieżne.
kurýć, kúryć, v. intr., wzbijać się w tumanach: *paľiváľi dar[illegible] u taḱí ṕesók kúryć,* H. I. 10.
kurýnny, -ai̯a, -ai̯o, adj., kurzy.
kúžel, -u, m., len oczesany: *lon lépšy astai̯écse u rukáx. kúžel.* F. I. 13.
*ḱišėl, *-u,* m., kisiel, potrawa.

l, ľ

läwíca, -y, f., lwica.
leb́edá, -ý, f., lebioda, Atriplex hortense.
leb́óduška, -ḱi, f. dim., j. w.
Li̯á, -í, n. pr. f.(!), dzień św. Eliasza: *a pryšłá Li̯á,* A. I. 36.
lón, -u i *łnú,* m., len.
lubáńicḱi, -ai̯a, -ai̯o, adj., lubanicki.
Lubáńičy, -ič, n. pr. pl. f., Lubanicze, wioska.
Lubléc, -ecá, n. pr. m., jakaś miejscowość: *dalóko zámus addajé, da za śémʒeśát ḿil pad Lubléc,* N. III. 13. nazwa ta oznacza tu, zdaje się, wogóle dalekie strony.
ludai̯édou̯, -ava, -avo, adj., ludojadów.
lẃeńá, -ći, n., lwię.
ľéćečko, -a, n. dim., latko.
ľéu̯, léwa, m., lew.
ľíśćei̯ko, -a, n. dim. coll., liście.

ł

Łáxman, -a, n. pr. m., Łachman, przezwisko.
łamáčo, -a, n. coll., suche gałęzie opadłe, łom.
łapátka, -ḱi, f., przednia noga owcy.
łápeńka, -ḱi, f. dim., szmatka.
łástou̯ka, -ḱi, f., jaskółka.
łasúnćik(!), -a, m. dim., łakomiec, człowiek łasy na coś.
Łau̯ryšéwo, -a, n. pr. n., Ławryszewo, wioska.
łóm, -u, m., suche gałęzie opadłe, łom.

łóp, łbá i *łubá*, m., 1) czoło. 2) łeb.
łóško, -a, n., łóżko.
Łukóško, -a, n. pr. f., Łukoszko [1]).
łúp, łúba, m., łub. drewniana osłona z klepek na kamień młyński, nie pozwalająca rozpylać się mlewu.
łúp, intrj. onmp., naśladująca trzaskanie wyschłej skóry.
łúpać, -i̯e, v. intr., wydawać trzask, o skórze wyschłej.
łýčo, -a, n. coll., łyko.

m, ḿ

má = *máćeru*, acc. do *máći: i̯óp tvai̯ú má*, A. I. 45.
máći, -cry i dat. *mátary (!)*, f., matka: *trásca mátary tvai̯ői̯*, A. I. 45.
máčexa [mačóxa], -xi, f., macocha.
Mái̯, Ob. *Mai̯óvyi̯e Dźadě.*
Mai̯óvyi̯e Dźadě, n. pr. pl. m., obchód Dziadów w dzień, nazywany *„Śómuxa“*, Ob. u Nosoviča pod tym wyrazem.
maléńcčḱi, -ai̯a, -ai̯o, adj., maleńki.
maľínuška, -ḱi, f. dim., malinka.
małódečka, -ḱi, f. dim., młódka, młoda mężatka.
małőtno, adv., omłotno: *na takú małőtno*, H. II. 3.
Máräčko, -a, n. pr. m. dim., Marek.
markáč, -á, m., tryk.
Márkaᵘič, -a, n. pr. m., Markowicz.
Márkou̯, -ova, -ovo, adj., Marków.
Márkᵘo, -a̯, n. pr. m., Marek.
marőźľivy, -ai̯a, -ai̯o, adj., mroźny.
Mári̯a, -i, n. pr. f., Marja.
máślenny, -ai̯a, -ai̯o, adj., maślany, na maśle usmażony.
mátčyn, -a, -o, adj., matczyn.
matúľicy, Ob. *šatúľicy.*
mo [mo, móo] = *móže*, adv., może: *mo(!) tabé ḱii̯óček zaḿináe?* F. II. 2.
móhľicy [2]), *-ou̯*, pl. f., mogiłki, cmentarz.

---

[1]) W tej formie podała mi jedna z kobiet swoje nazwisko po mężu. Ob. N. III.

[2]) < *móhiľicy.*

mősno, adv., mocno.
muščýnsḱi, -ai̯a, -ai̯o, adj., męski.
mýza, -y, f., nozdrza, chrapy, u konia.
ḿarćvák, -á, m., nieboszczyk, trup.
ḿeʒ́v́e[ʒ́e]ńá, -ći, pl. *-ta,* niedźwiedzię.
ḿeʒ́v́éʒ́i [ḿeʒ́v́éʒ́y], -ai̯a, -ai̯o, adj., niedźwiedzi.
ḿeʒ́v́éʒ́ik, -a, m. dim., niedźwiadek.
ḿeńácsa, -i̯ecsa, v. rfl., mienić się, błyszczeć: *na i̯öm súkńi ʒ́i̯ái̯ue* (*ḿeńái̯ucsa*), H. I. 3.
ḿésco, -a, n., 1) miejsce, 2) miejscowość, 3) rynek.
ḿéšečyk, -a, m. dim., miesiączek.
ḿéženy, -ai̯a, -ai̯o, adj., *-y pálec,* mały palec.
ḿilóseńḱi, -ai̯a, -ai̯o, adj., miły: *ah Bóže moi̯ ḿilóseńḱi,* K. I. 5.
ḿímo, prp. c. acc., mimo, obok, koło.
ḿinaśícy, -ou̯, pl. f., drogi okolne: *ḿinaśícaḿi abyi̯éxau̯, dy da V́ílńi,* A. I. 23.
ḿiz, prp. c. gen., między.

n, ń

naḃíĺicy, -ou̯, pl. f., część składowa warsztatu tkackiego, lada tkacka; są to dwie żerdzi poziome, w które się wstawia „berdo" czyli płocha.
nabói̯, -u, m., wysoki pokład śniegu na drodze, utrudniający jazdę: *a i̯ak napré šmat šnéhu, zróḃiese u̯ysókai̯a daróha, tu kážuć: nabói̯ v́éĺiḱi, ńimá i̯ak i̯éxać,* A. I. 45.
nabýtek, -tku, m., dobytek, o bydle.
náčei ⇐ *ináčei̯,* adv., inaczej, bo inaczej: *náčei̯ ńixtó ne móže i̯ahó pastrýxčy i padhaĺíć, i̯ak aróŀ,* A. I. 8.
načéńi̯o [načéńo], -a, n. coll., przyrządy rzemieślnicze.
nahdóv́e, adv., przedwczoraj, onegdaj.
nahańíć, -hóńić, v. imp., nadąć, nawiać: *kaĺí šńeh hóńić, i kále płóta nahóńić, tak eto kurhaně,* A. I. 45.
nai̯ći, nói̯ʒ́e, v. intr., najść, napadać: *šarőš: šńeh nói̯ʒ́e (!), i padḿérźńe,* A. I. 45.
nái̯ḿička, -ḱi, f. dim., najemnica.
nakau̯ác, -ui̯é, v. tr., nakować, coś na kowadle.

nakraplácsa, -iecsa, v. rfl., nakropić się kogo: *iehó dóžžyk nakrapláuśe,* F. I. 7.

na króńeńći, adv., na kawałki, na drzazgi: *b^{u}ócku pabíu na króńeńći,* C. I. 1.

ná- i *ná ľixo,* intrj., wyrażająca niezadowolenie, gniew, zwykle w połączeniu z dat. osoby, o którą chodzi: *áx, káže, ná ľixo mńe,* A. I. 30, *nā́ ľixo tabě́,* N. I. 5.

namaxácsa, -iecsa, v. rfl., nazginać się czego: *iehó vécer namaxáuśe,* F. I. 7.

na nékaĺi, adv., na przyszły rok.

na pakás, adv., na pokaz, na dowód.

na paradvéśńe(!), adv., na przedwieśniu, wczesną wiosną.

napáśvić, -páśvić, v. tr., napaść, na pastwisku.

napérći, -pré, v. imp., naprzeć, nawalić: *a iak napré śmat śńéhu, zróbicse uysókaia daróha,* A. I. 45.

na ráńeio, adv., przed świtem, do świtu, Ob. A. I. 45.

na ráńo, adv., wczesnym rankiem, Ob. F. I. 1.

narvác, -rvé, v. tr., napędzić: *vécer narvé dažžú,* A. I. 45.

naryǵińica, -y, f., epitet świni i przezwisko, dawane kobiecie pluchowatej, cf. *paryǵńice.*

nascác, -yć, v. intr., naszczać do czego.

nastáŕić, -ić, v. tr., nastawić: *samavár,* A. I. 13., *kulák,* A. I. 28.

našléx, -ha, m., nocleg.

na tói čás, adv., natenczas, wtenczas.

nátto, adv., bardzo.

nauałóčečka, -ki, f. dim., Ob. *navałóčka.*

na uwar^{u}ót, prp. c. gen., przed, wyprzedzając: *zóreńka aśvacíła púšču.... méśeca na uwar^{u}ót,... źévočka pakraśíła plémio ii rú^{e}t ii rúdnaho ^{u}óičeńka na uwar^{u}ót,* D. 2.

Naváhrudek, -tka, n. pr. m., Nowogródek, miasteczko.

navalńíca, -y, f., nawalnica.

navałóčka, -ki, f. dim., torba płócienna.

navóžvać, -ie, v. tr., nawozić czego.

naćázracsa, -iecse, v. rfl., przyczepiać się do kogo, czepiać się kogo, pretensjami niesłusznymi prześladować.

na záutraio i *na záutro [zóutro],* adv., nazajutrz.

naziehǯácse, -i̯ecse, v. rfl., nazjeżdżać się.
na zʒ́k, adv., *zrabíć,* na złość zrobić, przykrość zrobić komu.
Ob. *zʒ́ékavacsa.*
nóčka, -ḱi, f. dim., nocka.
nócvy, naćóu̯, pl. f., niecki.
nórka, -ḱi, f. dim., norka, jamka.
nućé i *núćo,* intrj., nuże, używana przy popędzaniu wołów.
ńaʒ́élka, -ḱi, f. dim., niedziela.
Ńahńeŕícy, -ič (Ńehńeŕícy, -ou̯), n. pr. pl. f., Niehniewicze, wioska.
ńeaxáịny, -ai̯a, -ai̯o, adj., nieporządny, plugawy, pluchowaty.
ńebóź = ńebóže, voc., używany w tej formie dla 3 rodzajów, nieboże.
ńećeréblený, -ai̯a, -ai̯o, adj., nieotrzebiony z gałęzi.
ńeʒ́élečka, -ḱi, f. dim., niedziela.
ńeʒ́éleńka, -ḱi, f. dim., j. w.
ńeʒ́éla, -ľi, f., niedziela.
ńexrýščeny, -ai̯a, -ai̯o, adj., niechrzczony.
ńejeǯʒ́ány, -ai̯a, -ai̯o, adj., niejeżdżony, na którym jeszcze nikt nie jeździł, o koniu.
ńelǯá, v. imp. w funkcji adv., nie można.
ńepavarótny, -ai̯a, -ai̯o, adj., niezgrabny, nieruchawy, ciężki.
ńepráu̯dy, adv., nieprawda.
ńepryi̯átńik, -a, m., nieprzyjaciel, wróg.
ńeskólḱi, adv., ileś, trochę.
ńeščásny, -ai̯a, -ai̯o, adj., nieszczęsny, nieszczęśliwy.
ńeščaśľívy, -ai̯a, -ai̯o, adj., nieszczęśliwy, fatalny.
ńevéxnečka, -ḱi, f. dim., synowa.
ńevénčeny, -ai̯a, -ai̯o, adj., niezaślubiony, który nie wziął ślubu kościelnego.
ńíčelńicy, -ou̯, pl. f., nicienice, tkackie.
ńiʒ́é, adv., nigdzie.
ńimá, v. imp., niema.
ńísma, adv., twarzą ku ziemi.
ńíššy, -aho, m., żebrak.
ńíżeńko, adv., niziutko.
Ńóman, -mna, n. pr. m., Niemen, rzeka.

o

óhohó, intrj., ohoho: *óhohó, jak stánu ja ụam ƒšěm płaćić*, A. I. 30.
ojejój, intrj., ojej: *ojejᵘój, ješčé lépej*, A. I. 13.
okťáp, -brá, m., październik.
ót, intrj., ot.
őń, rodzaj intrj. demonstratywnej, oto: *őń tám, u tőj vósey*, A. I. 30. cf. *ụóń* i *véń*.

p, ṕ

paašúkvać, -je, v. tr., pooszukiwać.
pa(a)tkłádać, -je, v. tr., poodkładać.
pabłahasłaṽíć, -słóṽić, v. tr., pobłogosławić.
pabuʒ́áć, -je, v. tr., budzić.
paṽeláṽka, -ki, f., biała siermięga płócienna, chałat.
paćixéńku, adv., pocichu.
paćísnuć, -śńe, v. tr., pocisnąć: *pryšłá Prečystaja, zańałá, dy paćísnuła (zańałá ľistě)*, A. I. 36.
pačestavácsy, -újecsy, v. rfl., poczęstować się.
padaražáć, -óžaje, v. intr., podrożeć.
padarőžny, -aho, m., podróżny, wędrowiec.
padáć, -dášć, v. tr., *na sút*, podać do sądu skargę.
paddymáć, -je, v. tr., podejmować, podnosić.
padhaľíć, -hóľić, v. tr., podgolić.
padhaľícse, -hóľicse, v. rfl., podgolić się.
padhóľivać, -je, v. tr., podgalać, golić.
padhúlvać, -je, v. intr., podweselać, podchmielać sobie.
padjahʒ́áć, -je, v. intr., podjeżdżać.
pádło, -a, comm., padlina, ścierwo, przezwisko.
padráć, -ʒ́aré, v. tr., porozdzierać.
padušýć, -dúšyć, v. tr., 1) po-, nacisnąć, 2) podusić, pozaduszać.
padvórjo, -a, n., wyraz nieużywany w potocznej mowie, którego znaczenia nie mogłem ani się dopytać, ani sam wykombinować; może „obejście", może „czeladź"? *fšo majó padvórjo sxmurńéło* etc. N. III. 13.
padvőro, -a, n., podwórze.

padyražić, -róžić, v. intr., 1) podchodzić, 2) róść, o cieście: *padyróžić póu̯naia žéška,* H. II. 3.
padžynáći, -i̯e, v. tr., podżynać, żąć.
paharáć, -é, v. tr., poorać.
paharau̯áć, -úi̯e, v. intr., nabiedzić się, ucierpieć wiele.
pa[h]lánuć, -ńe, v. intr., pogiądnąć, spojrzeć.
paxažáć, -áe, v. intr., chodzić, przechadzać się.
pai̯ehžáć, -i̯e, v. intr., jeździć, przejeżdżać się.
pai̯ézda, -y, f., powóz.
pakai̯ácsy, -kái̯ecsy, v. rtl., skruszyć się, opamiętać się: *pakái̯sa čełavéče péret svai̯ői̯ žýžńu,* H. I. 19.
pakapáć, -i̯e, v. tr., po-, skopać.
pakázvać, -ai̯e, v. tr., pokazywać.
pakľíkać, -če, v. tr., zawołać kogo.
pakórńeńko, adv., pokornie.
pakóša, -y, f., łąka lub pole świeżo skoszone.
pakᵘól, adv., póki, dopóki.
pakrašíć, -krášić, v. tr., ozdobić, uświetnić: *krásna žéročka pakrašíła plémi̯o i̯i rúᵒt,* D. 2.
palatúxa, -xi, f., latawica, epitet ptaka i przezwisko, dawane kobiecie, nie pilnującej domu.
palau̯ńík, -á, m., myśliwy.
palätúška, -ki, f. dim., latawica, epitet ptaka.
palénco, -a, n., polano.
paléno, -a, n., polano, we młynie: *u héto karýtko stau̯lái̯ecsa paléno, a héto paléno u kámeń uxóžić,* A. I. 22.
paľétăk, -tka, m., zagon dworskiego gruntu: *paľétăk pánski, a haspadárski nazyvái̯ecse šnúr,* A. I. 45.
paľícsa, -ľi̯ecsa, v. rtl., polać się: *paľi̯úcsa šlóski,* L. I. 2.
Pałanái̯a, -ói̯[i], n. pr. f., Połona, wioska.
pałau̯ý, -ái̯a, -ói̯o, adj., płowy: *Da u̯ałýž mai̯é da pałau̯ýi̯e,* D. 5.
pałkóu̯ńicki, -ai̯a, -ai̯o, adj., pułkowników.
pałó, -á, n., poła: *važmí mai̯hó pałá, adarví,* A. II. I.
pałónka, -ki, f., płonka, przerębel.
pałúdnou̯ać, -ui̯e, v. intr., obiadować.
pałúkošek, -ška, m., półkoszek.
pałúński, -ai̯a, -ai̯o, adj., połoński, z Połonej.

Pałúśa, -i, n. pr. f. dim., Apolonia.
pamaléi̯, comp. do *pamáłui̯,* wolniej: *pamaléi̯ kóńi,* A. I. 30.
pamáléńkui̯, adv., zwolna, pocichu: *Śydár pamáleńkui̯ havóryć: stói̯,* A. I. 30.
pamałaćić, -óćić, v. tr., wymłócić.
pamáłui̯, adv., pomalu, powoli.
pamarḱitaṷáć, -ái̯e, v. intr., stanowić się, o owcach: *ći pamarḱitaṷáľi avéčḱi,* A. I. 30.
pamatúxa, -xi, f., zamiataczka, nazwa dla miotły i przezwisko nieporządnej kobiety.
pamėz, Ob. *pamíz.*
pamінúć, -ńé, v. tr., pominąć kogo, przejść mimo kogo.
pamíz i *pámiž,* prp. c. gen., między, pomiędzy. cf. *míz.*
panai̯adácse, -i̯ecse, v. rfl., ponajadać się.
panaľiváć, -i̯e, v. tr., ponalewać.
panaže̋, -óṷ, pl. m., część składowa warsztatu tkackiego, podnóżek, pedał.
papaćómku (!), adv., pociemku.
papai̯éśći, -i̯éść, v. tr., pojeść.
papamýć, -i̯e, v. tr., pomyć.
páparańńik i *páparńik, -u,* m., paproć.
papáśći, -paʒ́é, v. tr., trafić na co, dostać co: *ći papáľib hédaḱii̯e kóńi,* A. I. 30.
papáśćiśe, -paʒ́écse, v. rfl., dostać się dokąd: *papáṷśo ṷ ʒ́eréṷńu,* A. VII. 3.
papazakáčvać, -i̯e, v. tr., poprzetaczać.
Papłávy, -oṷ, n. pr. pl. f., Popławy, wioska.
papóṷ, -óṷṷa, -óṷṷo, adj., popi.
pa práṷʒ́e, adv., na prawdę, na dobre, porządnie: *i̯ak stáľi i̯ený pa práṷʒ́e ṷśé tróx ćahnúć,* A. I. 30; *tak pa práṷʒ́e zaбíṷ,* A. II. 1.
papródać, -i̯e, v. tr., posprzedawać.
pa próstu, adv., prosto przed siebie, na przełaj.
papuśćić, -púśćić, v. tr., rzucić czem: *papuśćíła tym paléncem,* N. I. 1.
paputácsa (!), -i̯ecsa, v. rfl., popytać się.
Papałýsyk, -a, n. pr. m. dim., Popiołek, w bajce nazwa młodego lisa, Ob. N. III. 4.
papereméńvać, -i̯e, v. tr., poprzemieniać.

papįánščycsa, -ycsa, v. rfl., popić się.
parabić, -róbić, v. tr., porobić, narobić: *stóž my brátey parabílí,* H. I. 6.
paraįéśći (!), -įéśe, v. tr., przegryść.
parasxažícsa, -xóžicsa, v. rfl., porozchodzić się.
Paráska, -ki, n. pr. f. dim., Paraska.
parátkəm, įakím, adv., jakim sposobem.
paravéśći (!), -žé, v. tr., pozbawić życia, uśmiercić.
paravéśći (!), -žé, v. tr., przewieść, na łódce.
párma, adv., — *kóńmi,* parą koni.
paršúk, -á, m., prosiak.
paruxáty, -aįa, -aįo, adj., prośny? *čórneįo varuxáteįo, įek śvíná paruxátaˢa,* N. I. 1.
pary[ˢ]ńíce, -y, f., Ob. *narýįnica.*
parýło, -a, n., jakieś ziele: *parýło įak zaćvićé, užé ńeakáįuć ad įahó,* C. II.
pasažáć, -įe, v. tr., poposadzać.
paskľikáć, -įe, v. tr., pozwoływać, zwołać, sprosić.
pasnúć, -śńé, v. intr., posnąć.
paspuščáć, -įe, v. tr., pospuszczać.
pastaįáńńe, adv., zawsze.
pastryháć, -įe, v. tr., przypalać, przypiekać, włosy: *a įaná śćéčkaįu pastryháįe įeįé,* A. I. 26.
paśćélka, -ki, f. dim., pościel.
paśćiłáć, -įe, v. tr., podścielać, słomę pod bydło: *stáu paśćiłáć býdło,* C. I. 5.
paśéśći, -śáže, v. intr., posiąść, poposiadać: *įaný įidúć na vós paśáduć,* A. I. 27.
páśitek, -tka, m., gęste sito, rzeszoto.
páśvić, -ić, v. tr., paść, na pastwisku.
pašńíca, -y, f., wszelkie zboże: *zaraží Bóže... pšańícu, ťśákuįu pašńícu,* H. II. 3.
pašydaraváć, -úįe, v. intr., zadrwić z kogo, urządzić psikusa: *móže s kahó pašydarúįu,* A. I. 30.
patapícse, -tópicse, v. rfl., potopić się.
patxóžývacse, -įecse, v. rfl., przechodzić się, chodzić tam i z powrotem.

patrőnno, adv., określające dobre wyrastanie ciasta: *a u̯ źačý patrőnno*, H. II. 3., Ob. *padyxaźić*.

patkáć, *pačč́*, v. tr., potkać, na krosnach.

patkórčyć, *-yć*, v. tr., podkurczyć, skurczyć, przygiąć ku sobie: *nóĺi patkórčyła*, I. I. 2.

patkúrčycsa, *-ycsa*, v. rfl., skurczyć się, przycupnąć.

**patpášić*, *-a*, m., pastuszek: *a héty xłópčyk za patpášiče*[1]. A. I. 12.

patrébnyi̯e réčy, pl. f., bielizna: *i̯aný užó i̯im pakázvai̯uć svai̯é patrébnyi̯e réčy*, A. I. 26.

patróšečku, adv., potrosze, troszkę.

patsúnucse, *-ńecse*, v. rfl., 1) podsunąć, przybliżyć się, 2) przyczepić się do kogo, napaść kogo: *kab vóspu̯ patsúnułąśe*, A. I. 45.

patsúśeźi, *-cu̯*, pl. comm., *na patsúśeźi i̯ćí*, u sąsiadów kątem zamieszkać.

patúha, *-hi*, f., wyraz nieużywany w potocznej mowie, znaczenia nie znam: *čúłaže i̯a na ćeb́é patúhu*, H. I. 8.

patušýć, *-túšyć*, v. tr., stłumić, zagłuszyć: *ńe čutnó ... za hałósnymi skrýpkańi ... skrýpočki patušýĺi*, F. I. 10.

pau̯aźéc, *-ccá*, m., postronek, uzda: *u̯źałá kazłá na pau̯aźéc*, H. I. 2.

*pa*u*wymáć*, *-i̯e*, v. tr., powyjmować.

pavarušýcsa, *-rúšycsa*, v. rfl., poruszyć się, drgnąć.

pavažícsa, *-vóžicsa*, v. rfl., powozić się, użyć jazdy.

pavyhańáć, *-i̯e*, v. tr., powyganiać.

paŭančácca, *-i̯ecca*, v. rfl., pobrać się, wziąć ślub.

paŭečérać, *-i̯e*, v. intr., powieczerzać.

pazamykáć, *-i̯e*, v. tr., pozamykać.

pazamerzáć, *-i̯e*, v. intr., pozamarzać.

pazarězwacsa, *-i̯ecsa*, v. rfl., pozarzynać się.

pazbau̯láć, *-i̯e*, v. tr., pospraszać, pozapraszać: *pazbau̯lál fšéx na bál*, A. VIII. 1.

pazdymáć, *-i̯e*, v. tr., pozdejmować, pościągać.

pazhrabáć, *-i̯e*, v. tr., zgrabić, zboże.

paznáć, *-i̯e*, v. intr., poznać, przekonać się: *i̯a paznái̯u, i̯akói̯o ĺíx*u*o*, A. I. 15. *I̯úrei̯ paznáu̯, što ...*, A. I. 5.

[1] Formę tę możnaby też uważać za acc. gen. sg. do nom. **patpášić*, cf. u Nošoviča *„podpásovičъ"*.

paźźirác, *-ie*, v. tr., pozdzierać.
pćó, *pćó*..., intrj., używana przy nawoływaniu wołów.
pćółuška, *-ki*, f. dim., pszczółka.
pxnúć, *-ńé*, v. tr., pchnąć, trącić kogo.
płyvάć, *-ie*, v. intr., pływać.
podlétki, *-kou*, pl. m.?, młode ptaki, nie umiejące jeszcze latać.?
Pólsć, acc. *do Pólšča*, n. pr. f., Polska.
półomeń, *-mńe*, m., płomień.
pópeńko, *-a*, m. dim., pop.
pará, *-y*, f., doba: *búźe múčycsa hédak cýłuiu póru*, A. I. 25.
pótem, adv., potem.
pottykáć, *-ie*, v. tr., podjudzać, poduszczać.
pouhódy, *-ou*, pl. m., półrocze.
pouḿeráć (!), *-ie*, v. intr., poumierać.
pouubivać, *-ie*, v. tr., powybijać: *zúby pouubiváła*[1]. A. I. 7.
pouvázvać, *-ie*, v. tr., pouwiązywać.
pozabuvácse (!), *-iecse*, v. rfl., pozapominać.
pozabivaty [pazabiiuáty], *-aia*, *-aio*, part. praet. pass., pozabijany.
pozaprahάć, *-ie*, v. tr., pozaprzęgać.
póukidáć, *-ie*, v. tr., powrzucać, dokąd.
Pőušеvo, *-a*, n. pr. n., Pouszewo[2]), wioska.
prabýć, *-búźe*, v. imp., przeminąć: *prabyłó try hódy*, A. I. 28.
pračnúcsa, *-ńécsa*, v. rfl., ocknąć, przebudzić się.
pračynáć, *-ie*, v. tr., niedomykać: *i źćéry pračynáiuć*, H. III.
prahnáć, *-žańé*, v. tr., napędzić, wygnać.
prakałatáći, *-ie*, v. tr., przepłukać, przeprać.
Prakᵘóp, *-a*, n. pr. m., Prokop.
prapić, *-pié*, v. tr., przepić, w zn. przez picie odmienić co, uniknąć czego: *što naznáčeno na radú, tu ńe prapiéš na ńadú*, A. I. 28.
práśnica, *-y*, f., przyrząd do przędzenia, przęślica.

---

[1]) Wygląd ten dałby się sprowadzić albo do pierwotnego „*po-ubivá-*“ albo do pierw. „*po-vybivá-*“.

[2]) Forma polska byłaby »Pilszewo« od »pilch (popielica)«; blr. *pőux* = kret.

prašvětły, -ai̯a, -ai̯o, adj., jasny, wesoły, o oczach.
prat, prp. c. instr., przed: *prat tými hadámi,* A. II. 3.
práu̯dóńka, -ki, f. dim., prawda.
práu̯dy, adv., prawda, naprawdę, rzeczywiście, prawdziwie, dobrze.
práu̯nučyšyno, neutr. adj., *šiéá,* prawnuczę.
prau̯étrać, -ae, v. intr., wywietrzyć się: *ńexái̯žo i̯ón prau̯étrae,* A. VII. 20.
praválvacsa, -i̯ecsa, v. rfl., załamywać się.
praz, prp. c. acc., o: *pai̯úć péśńu praz héstu leb́adú,* A. I. 44.
pražyvíccu, -žývicca, v. rfl., przeżywić, przekarmić się.
prěsny, -ai̯a, -ai̯o, adj., świeży: *prěsnai̯a dušá u xáće,* K. I. 1.
prútko, adv., sztywnie. Ob. *słápko.*
prybráć, -beré, v. tr., 1) ubrać, w odzienie, 2) przygotować, przysposobić.
prybýtńica, -y, f., epitet kobiety gospodarnej, dbałej o to, żeby dostatek domowy zachować i pomnożyć: *śastrá ńe prybýtńica, da adbýtńica,* C. I. 2.
pryčekáć, -áe, v. tr., przyczekać, poścignąć, dotknąć kogo: *paválуš i̯ix pryčekáe,* B. I.
prydakúčyć, -yć, v. imp., dokuczyć komu.
pryhavór[y̆]vać, -i̯e, v. intr., przygadywać komu.
pryi̯ehžáć, -i̯e, v. intr., przyjeżdżać.
prýkaska, -ki, f., nazwa, imionisko, epitet: *nazýi xóć Wałýnkai̯u (takáa prýkaska),* H. II. 4.
prykázvać, -i̯e, v. tr., przykazywać.
prýkłat, -du, m., kamień albo krzyż, zatknięty na mogiłce w głowach.
prykídać, -i̯e, v. tr., przyrzucić, przykryć coś czem: *prykídau̯ hétui̯u i̯ámu łómom,* A. I. 30.
prymúrek, -rka, m., przymurek, występ muru: *stau̯lái̯uć i̯ehó na prymúrek,* A. I. 13.
prýmy, -ou̯, pl. f., *u prýmy pryći,* osiąść przy żonie na teściowym gruncie.
pryḿerga^u̯wácse, -úi̯ecse, v. rfl., przymierzyć się: *i̯ek pryḿerga^u̯wáu̯śo, i nascáu̯,* A. I. 30.
prynáduńka, -ki, f. dim., przynęta.

pryṕek, -a, m., przypiecek: *u̯záłá ćéćik spat pryṕe[illegible]*, H. I. 2
pryṕérći, -pré, v. tr., przyprzeć, przygnać: *aná [illegible]*, A. I. 45.
pryṕirácse, -i̯ecse, v. rfl., przypierać się, cisnąć się koło kogo: *pry hétum čełaŕéku pryṕirái̯emśo, to my hé[illegible]*, A. I. 32.
pryrézać, -že, v. tr., przyciąć, obciąć.
prystół, -a, m., ołtarz.
pryvaśći, -źé, v. tr., *źićá,* urodzić dziecko.
pryvéćel, -a, m., sąsiad, przyjaciel, gość weselny: *panóve [illegible]*, *panóve pryvéćeĺi,* A. I. 26.
*pryždáć, *-žźé,* v. tr., doczekać się czego.
ptáśńik, -u, m., kurnik.
púšča, -y, f., las wszelki dużej rozległości.
puščáć, -i̯e, v. tr., *źéreᵘwo,* ścinać drzewo.
ṕaćóry, num., pięcioro.
ṕarźéć, -źić, v. intr., wydawać z siebie gazy.
ṕarőt, adv., najpierw.
Ṕatrók, -aká, n. pr. m. dim., dzień św. Piotra.
ṕäŕýnečka, -ḱi, f. dim., pierzynka.
ṕeraxódy, -ou̯, pl. m., drogi, którymi się codzień chodzi, codzienna zwyczajna droga: *u̯ýkapai̯će i̯ámku na i̯ahó ṕeraxóda[illegible]*, H. I. 1.
ṕeraxryśćícse, -xrýśćicse, v. rfl., przeżegnać się.
ṕeraxryśćić, -xrýśćić, v. tr., 1) przeżegnać, 2) ochrzcić.
ṕerakrákać, -če, v. tr., przekrakać: *laćić [illegible] [illegible] starón, da ńi ṕerakráče,* H. I. 10.
ṕeralétovać, -u̯e, v. tr., przepędzić lato: *ṕeralétu̯u [illegible] u̯ ćabé,* D. 3.
ṕerapői̯, -ói̯u, m. trunek, zwykle wódka, pita przy zmówinach przez uczestników tego obrzędu, w chacie panny młodej [1].

[1]) Ceremonia ta odbywa się w ten sposób, że swat i ojciec panny młodej biorą od państwa młodych po butelce wódki, błogosławią ją i zlewają do jednej miski (*harélku złučýć,* Ob. A. I. 26.), potem czerpią z niej łyżką i nalewają do czarki, która krąży pomiędzy uczestnikami obrzędu.

ṕera[s]catáć, -i̯e, v. tr., policzyć, porachować.
ṕerećinácsa, -áecsa, v. rfl., być recytowanym: *Brandúšečḱi (śḿés-nyi̯e ṕéśńi. ńe pai̯écsa, tak ṕerećináecsa),* N. III. 17.
ṕerećináć, -áe, v. tr., recytować: *xto to tak xórošo ṕerećináe,* N. III. 4.
ṕerei̯ehʒ́áć, -i̯e, v. intr., przejeżdżać, skąd dokąd.
ṕerelánuć, -ńe, v. tr., przejrzeć, przejąć wskróś: *rádośé ṕerelá-nuła sérdeńko vói̯čeńkavo,* F. I. 12.
ṕerełamácse, -i̯ecse, v. rfl., przełamać się.
ṕerełástou̯ka, -ḱi, f., niby „przejaskółka“, pieszczotliwa nazwa dla dziewczyny.
ṕerepaĺić, -páĺić, v. tr., prze-, spalić.
ṕereṕáć, -ṕńé, v. tr., rozpiąć, przeciągnąć.
ṕéret, adv., najpierw. Ob. wyżej *parȫt.*
ṕerežyćse, -žyécse, v. imp., przeżyć się: *i̯ak ṕerežyłóśo, tak i dó-bre,* A. I. 28.
ṕéršy, -ai̯a, -ai̯o, adj., pierwszy, przedni, najlepszy.
ṕéu̯ńik, -a, m., kogut.
ṕḗro, -a, n. coll., pierze.
ṕiłnaváć (!), -úi̯e, v. tr., pilnować.
ṕískət, -u, m., pisk, kwik.
ṕiźʒ́él, -á, m., pudendum muliebre.
ṕížma, -y, f., wrotycz pospolity. Tanacetum vulgare L.

r.

rádôńka, -ḱi, f. dim., rada.
raʒ́íny, -ou̯, pl. f., zaraz po urodzeniu się dziecka rodzice z babką przepijają do siebie gorzałką — nazywa się to „*raʒ́íny pić*“: *bába pryxóʒ́ić... kaĺéta mái̯e ʒ́ićá... i pi̯úć raʒ́íny,* A. I. 27.
rákăm, adv., na czworakach.
raḿéńčyk, -a, m. dim., rzemyk.
ráno, adv., rano.
rańéi̯, adv., comp. do *ráno,* wcześniej, raniej.
ráńica, -y, f., ranek.
rás, ṕéršui̯u (!), adv., pierwszy raz.
Ráska, -ḱi, n. pr. f., jakieś imię żeńskie.
raskładáć, -i̯e, v. tr., rozkładać.

raskużéľiesa, -iesa, v. rfl., rozkędzierzawić się, wić się w loki, o włosach.

raspłáčvaesą, -įeesą, v. rfl., spłacać się, rachunki załatwiać.

raspraųľáć, -įe, v. tr., rozporządzać, wydawać rozporządzenia: *raspraųláįe rabőtńiki,* H. I. 1.

raśćvitáć, -įe, v. intr., rozkwitać.

**raśśéty, raśśéta,* **-o,* part. praet. pass. (do inf. *raśśéć* czy do inf. *raśćáć?*), rozcięty: *kab byłá raśśéta (!) hałaųá,* N. III. 3.

raščémľivać, -įe, v. tr., otworzyć przemocą: *rasčémľivaįuć įemú rót,* A. I. 25.

raščýna, -y, f. rozczyn, rozczyna, ciasto zakwaszone, z którego chleb robią.

raščýńić, -čýńić, v. tr., *raščýny,* zaczynić ciasto na chleb.

raųnavácsa, -úįecsa, v. rfl., równać, wyrównywać się.

razabrácse, razbérécse, v. rfl., rozebrać się.

razarváć, -rvé, v. tr., rozerwać, rozpędzić, przerwać, wstrzymać: *véčer.. razarvé dóšč,* A. I. 45.

razbarańić, -óńić, v. tr., rozbronić, rozdzielić bijących się.

razbőįńiček, -čka, m. dim., rozbójnik.

razbéįšy (!), -aįa, -aįo, sámy, suprl. do **rézvy,* żwawy, ognisty, o koniu.

rázem, adv., razem.

razhavóryvać, -įe, v. tr., rozpowiadać.

razéernúć, -éérńe, v. tr., rozburzyć: *razéernúų karabél,* K. I. 1.

razéić, razaųįé, v. tr., rozwinąć, rozburzyć: *xto maįó hińe żżéįko razaųįé,* N. III. 9.

razydráć, rażżaré, v. tr., rozedrzeć.

razyhnácse, **rażżeńécse,* v. rfl., rozpędzić się, w przenośnem znaczeniu: *įéš, įéš, ńabóš ty razyhnáłaśe u bédnaho haspadará zaxaćéła napícse da naįéśćiśe,* A. I. 18.

razyhráć, -įe, v. intr., rozigrać, rozhukać się.

razzúcse, -įecse, v. rfl., rozzuć się.

razzuvácse, -įecse, v. rfl., rozzuwać się.

razzuváć, -įe, v. tr., rozzuwać.

rażawláć, -įe, v. tr., rozdziawiać, gębę, paszczę.

rażbirácse, -įecse, v. rfl., rozbierać się.

rażńéi̯šy, -ai̯a, -ai̯o, comp. do **rážny*, przytomny, rezolutny, rażny: *dačkú … iz móu̯ai̯u rażńéi̯šui̯u*, H. I. 15.
rażvińácsy, -i̯ecsy, v. imp., rozwidniać się, dnieć.
réčyńka, -Ki, f. dim., rzeczka.
réi̯Kiny, -ou̯, pl. f., siatka z postronków na obręczy, na siano.
réšoto, -a, n., rzeszoto.
róčyšč̌o, -a, n., kawałek ziemi, oddalony od majątku, folwark? miejsce urodzenia i stałego pobytu?
róńńeńKi [rőńńeńKi], Ob. *rődńeńKi*.
róu̯ńa[1], comm., ze znacz. adj., równy, -a, -e, czemu: *búže róu̯ńa toi̯ káscy*, H. I. 1.
rődny [rőnny], -ai̯a, -ai̯o, adj., rodzony.
rődńeńKi, -ai̯a, -ai̯o, adj., j. w.
rubá, -ý, f., wyrąbana dróżka w lesie: *kaľí za läsáḿi, to šačý rubáḿi*, L. I. 4.
rućḿány (*!*), *-ai̯a, -ai̯o*, adj., ruciany, z ruty.
rúčeńka, -Ki, f. dim., rączka.
rušéńKi, -ai̯a, -ai̯o, adj., rusy, jasny, o włosach.
rušńíček, -čka, m. dim., Ob. *rušńík*.
rušńík, -á, m., ręcznik, kawałek płótna, który swacha podściela państwu młodym pod nogi przy ślubie.
rúta, -y, f., ruta, Ruta graveolens.
Ryhórou̯, -awa, -awo, adj., Grzegorzów.
Ryh[ᵘ]ór, -a̰, n. pr. m., Grzegórz.
Ryh[ᵘ]órkᵘo, -a̰, n. pr. m. dim., j. w.
rypčýna, -y, f. dim., rybka, epitet dziewczyny.
ryžoperéščeńKi, -ai̯a, -ai̯o, adj., ryżo-, rdzawopióry, o jarząbku.
ržýščo, -a, n., ściernisko po życie.

s, ś

sabáčečka, -Ki, f. dim., piesek.
sabáčka, -Ki, m. dim., j. w.
sabáka, -Ki, m., pies: *havóryć sabáka maładý da staróho*, A. I. 21.
saḃédać, -i̯e, v. tr., zjeść na obiad.
sažáć, -i̯e, v. tr., sadzać.

---

[1]) Cf. ros. *rovnja*, cz. *rovně*, pol. równia.

saimáć, -ie, v. tr., pojmać, schwytać, cf. *syimáć.*
Sakölńik, -a, n. pr. m., Sokolnik.
sakéra (!), -y, f., siekiera.
sałánka, -ki, f., moździerz, stępka drewniana do tłuczenia [illegible]
sałaźéńki, -aia, -aio, adj., słodziutki.
sałaŕéiuško, -a, pl. *-ki,* m. dim., słowiczek.
sáłco (!), -a, n., sadło, tłuszcz wieprzowy.
sałódny (!), -aia, -aio, adj., słony.
sałómeńka, -ki, f. dim., słomka, ździebełko słomy.
sańéc, -ncá, m., NB. *berézina,* brzoza pospolita, Betula alba.
sańíce, -y, f., NB. *berézina,* brzoza płacząca.
sanažáć [sïnažáć] (!), -i, f., sianożęć.
sáńki, -kou, pl. f. dim., sanki.
sapačýć, -ńe, v. intr., spocząć.
sasónka, -ki, f. dim., sosenka.
sastrečáć, -áe, v. tr., spotykać.
sastróiić, -ić, v. tr., *śḿéx s kahó,* wyśmiać kogo.
saśńédać, -ie, v. tr., na śniadanie zjeść.
saśńić, -íć, v. tr., *són,* sen mieć.
s atkúl, adv., skąd.
sáwuńka (!), -ki, f. dim., sówka.
sažáć, -žńé, v. tr., zżąć.
sažráć, -óć (!), v. tr., pożreć.
scatáć, -ie, v. tr., przeliczać, liczyć, rachować.
sérdeńko, -a, n. dim., serduszko.
sxmurńéć, -ie, v. intr., zachmurzyć się, przybrać smutny wygląd: *fśo maió padvório sxmurńéło,* N. III. 13.
sxvaćíese, sxváćiese, v. rfl., schwycić, porwać się, wstać nagle.
sxíĺić, sxíĺić, v. intr., skłonić się, zejść z najwyższego punktu na niebie: *ot užó iak s paudńá sónco sxíĺić,* A. I. 29.
sxíĺíese, sxíĺiese, v. rfl., ustąpić drogi komu, zjechać w bok [illegible]: *car-mán: héi, na bók, aný sxiĺíĺiśe i iéduć pamáłui,* A. I. 30.
skaromny, -aia, -aio, adj., zakazany do jedzenia w czasie postu i wogóle mięsny.
skatauió, -á, n. coll., bydło, przezwisko.
skauytáć, -ie, v. intr., skowytać.
skałanúć, -ńé, v. tr., skłócić, zmącić: *skałanúĺi... móro,* H. II. 2.

s kráu̯u, adv., na kraju, na brzegu.
skrýpki, -kou̯, pl. f. dim., skrzypki.
skrýpočki, -kou̯, pl. f. dim., skrzypeczki.
s krýva, adv., krzywo, zukosa: *pažiráu̯uć s krýva,* L. I. 2.
skuláčka, -ki, f. dim., wrzód.
skíŕica, -y, f., górna, poduszna część szczęki, w o g ó l e twarz: *uśó mužyká pa skíŕicax,* A. I. 3.
słápko, adv., słabo: *prútko stóu̯ić, słápko víšić,* A. II. 5.
Smarkáčyk, -a, n. pr. m. dim., Smarkaczyk, nazwisko młodego lisa, w bajce, Ob. N. III. 4.
smútno, adv., mętnie, o wodzie.
smýk, -a, m., 1) smyk, do skrzypiec, 2) ramię żurawia studziennego.
snóu̯ńica, -y, f., część składowa warsztatu tkackiego, przyrząd do snucia nici, snuwalnia.
sokérka (!), -ki, f. dim., siekierka.
sóu̯ńeu̯ko, -a, n. dim., słoneczko.
sóžonko (!), -a, m., sądzony, przeznaczony, nazwa dawana narzeczonemu. cf. u Nosoviča „*súženka*". A może to: *sóžonko?*
spałóxacse, -u̯ecse, v. rfl., spłoszyć, wyląc się.
spałóxać, -u̯e, v. tr., spłoszyć, przez spłoszenie nawrócić, owce.
spańńíčka, -ki, f. dim., spódniczka.
spaśćihnúć, -ńe, v. tr., zaskoczyć: *spaśćihnúła u̯ehó nóč,* L. I. 1.
spómńić, -ić, v. tr., wspomnieć, o kim.
spórćicse, -icse, v. rfl., zepsuć się, nadwerężyć siły i zdrowie, pracą nadmierną: *ty u̯eščé maładý, móžeš spórćicse,* A. I. 28.
spot [spat], prp. c. gen., z pod, z popod.
spraćiu̯lácse, -u̯ecse, v. rfl., sprzeczać się, z kim: *spraćiu̯láu̯śe ź u̯ími,* A. I. 18.
spúst, -a, m., upust, na rzece przy młynie.
spyńáć, -u̯e, v. tr., zatrzymać, konie.
spyńicse, spýńicse, v. rfl., 1) zatrzymać się, 2) powściągnąć, uspokoić się.
spyšńéć, -u̯e, v. intr., zhardzieć.
spinkóu̯y, -au̯a, -au̯o, adj., znaczenia nie znam — wyraz ten stanowi parę z wyrazem „*bruškóu̯y*".
srebleńý, -áu̯a, -óu̯o, adj., srebrny: *srebleńý słupók i załatý,* H. II. 2.

staćiṷá, -ý, f., i pl. *staćiṷa,-oṷ,* część składowa warsztatu tkackiego. stalwarki. staniwo.

stáda, -y, f., stado.

staịéṷny (!), -aịa, -aịo, adj., stajenny.

stalevína, -y, f., pokrycie dachu, strzecha.

stalńíca, -y, f., stół.

staptáć, stópče, v. tr., zdeptać, podeptać.

staréńịo [staréńo], -a, n., staranie: *ńe tvaịó staréńo.* C. I. 2. — to nie twoja rzecz, to nie do ciebie należy.

stóṷčyk, -a, m. dim., stoliczek.

st^uóịka, -ḱi, f., stolik z wyrzniętym otworem w blacie, w który się wstawia dziecko, żeby nie upadło: *st^uóịka: híto što źiéi maléńkaịo stawláịecse,* A. I. 45.

stráćić, -ić, v. tr., stracić, zgładzić.

stráxi, -xoṷ, pl. m., strachy, widziadła.

streḿéńo, -e, n., strzemię.

strepanúcsa, -ńécsa, v. rfl., otrząsnąć, wzdrygnąć się.

stružóṷy, -aịa, -aịo, adj., wystrugany z drzewa: *smyk stružóṷy.* H. I. 10.

stryžě -bryžě, indecl., w zagadce nazwa dla owiec.

stúkać, -ịe, v. intr., stukać, stukotać.

stupá, -ý, f., *čórnaịa,* ślady końskie na śniegu w czasie odwilży aż do czarnej ziemi.

stúpka, -ki, f. dim., stępka, kadka na wodę.

suḃirác, -ịe, v. tr., zbierać.

súčečka, -ḱi, f. dim., suczka.

suxadréṷčyna, -y, f., suchodrzew, Lonicera xylosteum. L.

suxaréc, -rcá, m., chleb suchy.

suxvaláć, -ịe, v. tr., wychwalać.

sukáło, -a, n., część składowa warsztatu tkackiego, przyrząd z korbą do nawijania cewek: *ćiṷḱi kładúcsa na sukáło i súćuć ńítḱi,* F. I. 13.

sukłańícsy, -kłóńicsy, v. rfl., skłonić, pokłonić się.

suravéška (!), -ḱi, f., syrojeszka, grzyb.

sustaréć, -ịe, v. intr., postarzeć.

sustrečáć, -ịe, v. tr., spotykać.

suśídečka, -ḱi, f. dim., sąsiadeczka.

sušém, adv., zupełnie, całkiem.
sušétka, -ki, f., sąsiadka.
sutóńeacsa, -i̯ecsa, v. imp., oznaczające tę porę, kiedy się już zmierzchło i ciemność zupełna zapanowała. Ob. A. I. 45.
svaćei̯a, -i, f., swacha, urząd weselny — o jej funkcjach ob. A. I. 26.
svaćei̯ka, -ki, f. dim., j. w.
sváńečka, -ki, f. dim., Ob. *sváńka.*
sváńka [svánka], -ki, f. dim., urząd weselny — dziewczęta, które towarzyszą panu młodemu, kiedy jedzie do chaty panny młodej.
svatók, -tká, m. dim., swat.
svátńi, -ai̯a, -ai̯o, adj., swatów.
svatóček, -čka, m. dim., Ob. *svatók.*
sváty, -ou̯, pl. m., staranie się o żonę.
syći, -ʒé, v. intr., zejść skąd: *u̯ysókai̯a hará, ńi syći, dy ńi ʒi̯éxaći,* A. VII. 17.
syi̯ćiše, -ʒécsy, v. rfl., zejść skąd, ruszyć się: *syi̯ʒiše z ḿésca,* H. I. 20.
syi̯máć, -i̯e, v. tr., Ob. *sai̯máć.*
sýnou̯, -ava, -avo, adj., synów.
syrýca, -y, f., surowa, wilgotna, niewysuszona, epitet pszenicy.
syskáć, sýšče, v. tr., odebrać, odzyskać.
sýspadu, adv., ze spodu, spodem, dołem.
syznáć, -i̯e, v. intr., poznać, przekonać się.
ścahnó, -á, n., tylna noga u zwierzęcia, np. u owcy, niedźwiedzia etc.
ścahnúć, -ńé, v. tr., 1) wciągnąć, do góry. 2) ściągnąć, kogo czem, uderzyć: *dva rázy i̯amú i̯ek ścahnúu̯,* A. I. 28.
ścamńéć, -i̯e, v. intr., ściemnieć.
ścírta, -y, f., sterta.
šehóńašńi, -ei̯a, -ei̯o, adj., dzisiejszy.
šehóńńa [šahóń[ń]a], adv., dziś.
šeladóršy [šeledőršy], -ai̯a, -ai̯o, adj., średni wiekiem.
šeḿarýsty, -ai̯a, -ai̯o, adj. num., urob. od num. coll. *šéḿero* i spełniające czasem jego funkcję, siedmiorzysty: *šeḿarýstaho* (zam. *šeḿarýx*) *lublú,* A. VII. 3. = siedmioro, siedmiu kocham.

śeméįka, -ḱi, f. dim., rodzina.
śemilétočka, -ḱi, siedmiolatka: *sváńečka śemiĺétočka,* N. III. 12.
śéń, -i, f., sień.
Śéna, -i, n. pr. f.. Ob. *Akśéna.*
śeńćáp, -abrá, m., wrzesień.
śéinuśḱi, -koų, pl. f. dim., sionki.
śéröt, prp. c. gen.. na środek: *atsóvvaįuć stół śéröt xáty,* A. I. 27.
śerpók, -pká, m. dim., sierpek.
Śevéc, -ųcá, n. pr. m., Siewiec.
Śícco, -a, n., Sito, konstelacja gwiazd.
śíḱi, -koų, pl. f., uryna.
śíłno (!), adv., silnie, mocno, bardzo.
śíłovać, -uįe, v. tr., siłować, zmuszać.
śirótońka, -ḱi, f. dim., sierotka.
śíveńḱi, -aįa, -aįo, adj., siwy.
ślózońka, -ḱi, f. dim., łezka.
śĺímon, -mna, m.. jakiś gatunek wężów czy gadów. cf. u Nosoviča „*slívenь*“.
śm'étńiček, -čka, m. dim., śmietnik.
śo ⇐ *ųśó.*
śóle, adv., tego roku.
śőnḱi, -koų, pl. f. dim., sionki, sień.
śśivárěć, -įe, v. intr., osiwieć.
śudémá, adv., tędy.
śvećélńik, -a, m., rodzaj lichtarza, do zatykania łuczyny płonącej: *što łučýnu ųutykáįuć,* A. II. 4.
śvekrátko, -a, m. dim., ojciec męża, świekr.
śvekróų, -ŷví, f., świekra.
śvekróųka, -ḱi, f. dim., świekra.
śvéńći, wyraz niezrozumiały dla mnie. nieużywany w potocznej mowie: *śvéńći úxa, śvéńći brúxa (!),* K. I. 3.
śvetáć, -áįe, v. intr.: *śvet śvetáįe,* A. VII. 16. = świta. brzask się robi.
śviná, -í, f., świnia.
śvíren, -rna, m., świronek, spiżarnia.

š

šałdú-bałdú, intrj. onmp., 1) naśladująca bełkotanie indyka. 2) nazwa wilka w zagadce.

šałpatácsa, -póčecsa, v. rfl., trzepotać się, o ptakach.

šanaṷáł, -a, m., wyraz niezrozumiały dla mnie, nieużywany w potocznej mowie. Ob. K. I. 3.; może zepsute „*šapocáłъ*“?

šandá-bandá i *šańʒúk-bańʒúk*, wyrazy z zagadki, nieużywane w potocznej mowie, Ob. A. II. 5.

šarö̈š, -óšu, m., szorstka skorupa lodowa na śniegu, który już zaczął tajać.

šarśćína, -y, f., szerścina, włos koński.

šatúľicy-matúľicy, nieużywane w potocznej mowie wyrazy z zagadki, Ob. A. II. 5.

ščósek, -ska, m. dim., pasmo lnu wyczesanego.

šerśćínka, -ḱi, f. dim., szerścinka.

šlácse, šlécse, v. rfl., wlec, włóczyć się: *da ʒaṷčýny šlécse*, A. I. 43.

šmórh, intrj. onmp., oznaczająca spieszne wymknięcie się dokąd: *a mai̯á žónka šmórh da akanóma*, A. II. 2.

šmórhać, -i̯e, v. tr., obrywać: *šmórhai̯e ľíśćo z baćčíńe*, A. I. 31.

šnúr, -a, m., zagon, długi a wąski, chłopskiego gruntu.

šóľńik, -a, m., może przekręcone „*šýľńik*“ = ten który szyje szydłem, szewc: *šóľńiḱi zdóľńiḱi*, K. I. 3.

šórśńik, -a, m., wieszadło?

što rás, adv., co raz: *što rás, to ṷśó hórei̯*, A. I. 15.

štúka, -ḱi, f. *tálek*, Ob. *tálka*.

šuḿéć, -íć, v. intr., obchodzić, niepokoić kogo: *hółomu razbői̯ ńe šuḿíć*, A. I. 30.

šupšýnečka, -ḱi, f. dim., cierń głogowy.

šúrka, -ḱi, f., stos drew narąbanych.

šúryn-búryn, intr. onmp., odpowiadająca mniej więcej polskiemu łap-cap, szast-prast: *šúryn-búryn, na i̯ermák*, K. I. 4.

šybáć, -i̯e, v. tr., wyrzucać w górę: *šápočḱi šybái̯učy*, M. I. 4.

šydár, -á, m., figlarz, drwinkarz, lubiący ludziom figle płatać.

Šydár, -á, n. pr. m., Szydar.

šydaróṷ, -óṷa, -óṷo, adj., szydarów.

šyšterýna, -y, f., szakłak ciernisty, Rhamnus alpina.

t

tadý, adv., wtedy.
takói̯[e] ľedý, zwrot advrb., odpowiada mniej więcej pol. zwrotom: mniejsza o to, mniejsza z tem etc.: *i̯eé míleńki, takói̯e ľadý, prytaskái̯u xtópca s čužói̯ staraný,* A. VII. 2.
tálent, -u, m., dola, los: *kupéckim ʒéca̰m tálent, i̯ak baćké kupcámi, to i̯ ʒéći búduć kupcámi,* A. I. 11.
tálka, -ki, f., pasmo nitek do tkania: *tálki éto níći, štúka tálek: trýtca̰ć tálek* etc. A. I. 45.
támačy, adv., tam.
Tarős, -a, n. pr. m., Taras.
tarpóček, -čka, m. dim., Ob. *tórp.*
taržók, -škú, m. dim., 1) targ, jarmark, 2) plac targowy, rynek.
táto, -a, m., tato, ojczulek.
tátuško, -a, m. dim., tatuś.
tau̯čýśe, -kécse, v. rfl., tłoczyć, cisnąć się, leźć pod nogi, szwendać się, przeszkadzać: *ʒéći tau̯kúcse,* A. I. 45.
todá [tôdá], adv., wtedy.
tói̯, tái̯a, tói̯o, pron. dem., tamten, tamta, tamto.
tórp, tarpá, m., zasiek, w stodole.
tőlki ľadý, adv. zwrot. znaczący mniej więcej: nic nie szkodzi, właśnie dlatego: *tőlki tabé ľadý, štu ty náš pán,* H. I. 1.
traśćó, -á, n. coll., trzcina, sitowie.
trau̯'íca̰, -y, f., trawa.
tré ⇐ tréba, cf. *mo.*
trećáčók, -čká, m. dim., trzylatek, o bydlętach: *byčók trećáčók,* N. III. 3.
trécim, adv., po raz trzeci.
tréi̯čy, adv., trzykroć.
trói̯i, trai̯íx, pl. num., troje: *trói̯i žydóu̯'i,* H. I. 21., *trói̯i varóŕe,* M. I. 4., *trói̯i u̯arótou̯,* H. I. 12.
trućícsa, trúćicsa, v. rfl., gryźć, trapić się.
tryśćén, -a, m., przybudówka do chaty, sienią od niej przedzielona, o 3 ścianach, służąca za komorę.
tryvóha, -hi, f., trwoga.
tudéi̯u, adv., tędy.

tulú-tulú, intrj. onmp., używana przez lisa w bajce. Ob. N. III. 3.
túłup, -pa, m., 1) ciało ludzkie bez głowy, kadłub. 2) kadłub zwierzęcy bez wnętrzności, wypatroszony. 3) skóra: *ad jaje mužýk atkráu̯ héty žáŕi túłup*, F. I. 1.
tumanók, -nká, m. dim., mgła.
túrsnuć, -śne, v. intr., poruszyć się, drgnąć: *ńi túrśne (ńi pavarúšycsa) z ḿésca*, F. II. 2.
tútočy, adv., tutaj.
tutún, -ú, m., tytoń.
tvaražók, -škú, m. dim., twaróg.
tyĺi-tyĺi, intrj. onmp., używana przez kota w bajce. Ob. I. I. 1.
tymčásem, cj., 1) tymczasem, ale jednak: *tymčásem Bóhu źákăvać za prabýły čás*, A. I. 28. 2) i oto, aż oto: *tymčásem xóčuć adi̯ežźáć*, N. III. 1.
týśač, -a, m., tysiąc.

u

ubryźícse, -brýźicse, v. rfl., zabrudzić, powalać się.
ubyć, -búźe, v. intr., wybyć gdzie, wytrzymać: *ńa móže ubýć ńi ažín lókai̯*, A. I. 15.
ubíćse, -bijécse, v. rfl., wtargnąć, przemocą, a niepotrzebnie: *kakája źďeś samašétšai̯a ubíłaśe*, A. I. 4.
učóračy, adv., wczoraj.
u dałóček, adv., na dół: *kaćíu̯śe ćanóček z harý u̯ dałóček*, A. VII. 21.
u dałói̯, adv., na dół, na ziemię.
u damói̯, adv., w domu i do domu.
u dómą, adv., w domu.
udóvońka, -ḱi, f. dim., wdówka.
udýrycsy, -ycsy, v. rfl., rzucić się o co: *u̯dýruśe i̯a ab źémlu syrúi̯u*, H. I. 8.
udýryć, -yć, v. tr., uderzyć.
uharnúcsy, -ńécsy, v. rfl., obwinąć, okręcić się czem.
uhńeŕíć, -éŕić, v. tr., rozgniewać, zagniewać kogo.
uhólei̯ko, -a, n. coll. dim., węgiel.
uhráznuć, -źńe, v. intr., ugrzęznąć.
uxoźić, -xóźić, v. intr., wchodzić: *paléno u kámeń uxóźić*, A. I. 22.

uvóǯiny, -ou̯, pl. f., „wchodziny", ugoszczenie sąsiadów w nowo-postawionej chacie.

ui̯éxać, -ǯe, v. intr., wjechać, dokąd.

ui̯éžǯyvać, -i̯e, v. intr., wjeżdżać, dokąd.

ukacácsa, -i̯ecsa, v. rfl., utarzać, ubabrać się w czem: *ukacái̯šo u bałóto*. C. I. 5.

ukácany, -ai̯a, -ai̯o, part. praet. pass., utarzany, uwalany: *uśi̯ u sážy ukáčany*, A. I. 16.

uklepácsa, -i̯ecsa, v. rfl., pomylić się, nie poznać kogo, wziąć kogo za kogoś innego.

ukrúčyvać, -i̯e, v. tr., okręcać, obwiązywać, sznurami.

ukisácsa, -áecsa, v. rfl., kisnąć, ukisać się.

uláhi, -hou̯, pl. m., *pőʒni̯e*, czas przed północą. Ob. A. I. 45.

ulépicse, -lépicse, v. rfl., chwycić się czego: *ulépicse za čaróu̯ku*. A. I. 7.

uľéśći [u̯uľéśći], -że, v. intr., wleźć, dokąd.

ułažýć, -łóžyć, v. tr., włożyć.

umarýcsa, -mórycsa, v. rfl., zmęczyć się.

uváǯicse, -icse, v. rfl., zwlec się, znęcić się dokąd: *uváǯi̯usa u taju répu ńaǯvěć*, N. III. 3.

unúček, -čka, m. dim., wnuczek.

unúk, -a, m., wnuk.

uńeśći, -śé, v. tr., przynieść.

u prőč, adv., — *ići*, precz odejść, uciec.

upuśćić, -púśćić, v. tr., upuścić, uronić.

upuśćić, -púśćić, v. tr., wpuścić.

upužácsa, -i̯ecsa, v. rfl., przestraszyć się.

upérćiśe, -préśe, v. rfl., oprzeć się o co, nacisnąć co: *upóršy li̯cán uv adnú ścenú hałavói̯u, a u̯ druhúi̯u nahámi*, K. I. 1.

urézać, -že, v. tr., skropić, uderzyć kogo czem: *i̯ak uréže papá púhoi̯u*, A. I. 16.

usaǯić, -sáǯić, v. tr., wsadzić, wpakować.

uskóčyć, -yć, v. intr., wskoczyć dokąd, wpaść.

ustávić, -ić, v. tr., wstawić.

usýpać, -pe, v. tr., wsypać.

uśéi̯, uśá, uśó, pron., wszystek.

uśći̯čás, adv., natychmiast, zaraz.

uśeláki, -ai̯a, -ai̯o, adj., wszelaki, wszelki.

uśúdy, adv., wszędy.
utyćýć [utačýć], *-tóčyć*, v. tr., wetknąć, wsunąć, włożyć.
uv [uf], prp. c. acc. i loc., w.
**uvaiśći*, *-śé*, v. intr., ujść, uciec: *ńe uvaiśóš (!) at ḿeńé*, I. I. 2.
uvlažýć (!), *-lóžyć*, v. tr., włożyć: *iôn uvlažýu dačkú*, A. VIII. 2.
u vóčy, adv., na oczy, w zn. nigdy: *dabrá u vóčy ńa báčyu*, A. I. 28.
uzńácsy, *uzdyńécsy*, v. rfl., podjąć, wzbić się, o ptaku.
uziéxać, *-śe*, v. intr., wjechać, dokąd: *a u tréćeie uaróta Śće-pánko uziéśe*, H. I. 12.
uzłavácey, **uzłúieccy*, v. rfl., rozgniewać, rozzłościć się.
u zóutra, adv., jutro, nazajutrz.
uzraśći, *-é*, v. intr., wyróść.
uzyći, *-ýśe*, v. intr., 1) wejść, o słońcu, księżycu, 2) zejść, obejść, o zbożu.
u źimóiu, adv., w zimie.

ᵘ, u̯, u̯', w, ẃ, v, v́

ᵘói [ᵘói], intrj., oj: *ᵘói śétko bau̯'lśe (?)*, N. I. 6.
ᵘuééki, znieruchomiały casus, pełniący funkcję v. fin. ze znaczeniem: uciekać.
**u̯aixaśić*, *-xóśić*, v. intr., Ob. *vaxaśić*.
u̯arušýcsa, *-rúšycsa*, v. rfl., poruszyć się, drgnąć.
u̯átka, *-ḱi*, f., sieć na ryby.
u̯obráć, *-ḃeré*, v. tr., ubrać kogo w co: *u̯obráli ieié ośéńo (!)*, C. I. 2.
u̯óćep, *-a*, m., obłąk żelazny, na którym uwieszone wiadro przy żurawiu.
u̯óľik, *-a*, m. dim., wołek.
u̯óń [ᵘoń], intrj. demonstr., ot, oto. cf. *óń* i *véń*.
u̯óžykou̯, *-ău̯a*, *-ău̯o*, adj., jeżów.
u̯ukrýć, *-ie*, v. tr., okryć, zakryć: *vaśílḱi zaćvíli... hóru u̯śú u̯u-krýli*, N. III. 10.
u̯yxaśić, *-xóśić*, v. intr., stanowić, przedstawiać, reprezentować, stawać się czem: *to hétaio śićá užó u̯yxóśić tréćaio pakaléńo*, A. I. 35.
u̯ýmčać, *-yć*, v. tr., wywieźć szybko skąd kogo: *xurmán ḿeńé praz héstu pałónku i u̯ýmčau̯*, A. I. 30.
u̯yróbľivacsa, *-iecsa*, v. rfl., wyrabiać się, robić się: *a u káḿeńi u̯yróbľivaiecsa véľikaia śírka*, A. I. 22.

u̯yzdaróu̯l'iu̯ać, -ai̯e, v. intr., przychodzić do zdrowia.
u̯'išńóu̯y, -ai̯a, -ai̯o, adj., wiśniowy.
wałšémńik (!), -a, m., czarownik.
Wałýnka, -ḱi, n. pr. f., Wołynianka, z Wołynia, epitet oznaczający, zdaje się, pochodzenie z dalekich stron wogóle: *nazí́ xőć Wałýnkai̯u,* H. II. 4.
wó, intrj., ho! hej! nawołując kogo: *pastuśḱé, wó pastuśḱé,* F. II 2.
wohlézeć, -ić, v. tr., Ob. *vahlézeć.*
W'ílńa, -i, n. pr. f., Wilno.
vabrácsa,-b́erécsa, v. rfl., 1) ubrać się. 2) przebrać się za kogo: *Bőh u ńíššaho vabráu̯śe,* H. II. 1.
vahlézeć, -ić, v. tr., dojrzeć, spostrzec, zobaczyć kogo.
vaxazíć, -xózić, v. intr., wchodzić.
vai̯éu̯ny (!), -ai̯a, -ai̯o, adj., wojskowy.
vałóu̯sḱi, -ai̯a, -ai̯o, adj., wołoski: *vałóu̯skaho markačá,* A. I. 30.
vapxnúć, -ńé, v. tr., wepchnąć, napchać czego.
varańéńḱi, -ai̯a, -ai̯o, adj., wrony.
varańóśeńḱi, -ai̯a, -ai̯o, adj., j. w.
varapáxa, -xi, f., ropucha.
varéńiček, -čka, m. dim., piróg nadziewany, po ugotowaniu podsmażony.
varuxáty, -ei̯a, -ei̯o, adj., poruszający się?: *što mńe stáło čórnei̯o varuxátei̯o,* N. II. 1.
Vaśílko, -a, n. pr. m. dim., Bazyli.
véń [wéń], intrj. demonstr., ot, oto, a oto, cf. *őń i u̯óń.*
vnúček, Ob. *unúček.*
vóčec, vói̯ca, m., ojciec.
vói̯čeńko, -a, m. dim., ojczulek.
vói̯čeńkou̯, -ava, -avo, adj., ojców.
vól'iček, -čka, m. dim., wołek.
Vołčók, -čká, n. pr. m. dim., Wołczok.
vomleu̯áć, -i̯e, v. intr., omdlewać: *i pat krýžem vomleu̯áła,* H. I. 22.
vórek, -rka, m. dim., worek.
vóspa, -y, f., ospa.
vóśim [u̯úśim], num., ośm.
vou̯čeńá, -ći, n., wilczę.
vóvozeń, -dńa, m., giez bydlęcy.

*vúheł, -hła, m., węgieł, narożnik.
*vuxaźić, -xóźić, v. intr., wchodzić? czy może wychodzić?: vuxóźić da stáini, N. III. 1.
vúlei, -lia, m., ul.
vúľica, -y, f., ulica.
vúmeńo (!), -a, n., wymię.
vuprahác (!), -ie, v. tr., wyprzęgać.
výarać, -e, v. tr., wyorać.
výćeć, výtne, v. tr., wyciąć, uderzyć: dvanátcać hałóu zvaľiłoši, iek krul výceu, N. III. 1.
výći, -źe, v. intr., wyjść.
výhräpći, -ďe, v. tr., wygrzebać.
vyieźźáć, -ie, v. intr., wyjeżdżać.
vylánuć, -ńe, v. intr., wyjrzeć, wyglądnąć.
vyłáźić, -ić, v. intr., wyłazić skąd.
výraďiese, -róďiese, v. rfl., wyrobić, wydobyć się skąd, szczęśliwie: rát, što výraďiuśo, A. I. 13.
vyróbľivać, -ie, v. tr., wyrabiać w. zn. uprawiać, ziemię.
vysłúha, -ki, f., wysługa, przysługa.
vystrúhvać, -ie, v. tr., wystrugiwać, z drzewa.
výsyp, -a, m., wyspa: na móry, na výsyṕe, K. I. 1.
výśeźeć, -ić, v. tr., wysiedzieć, osiągnąć co przez siedzenie: u dómy ńičó(h)o ńa výśeźu, A. I. 16.
výšei, adv., wyżej.
výtnuć, -ne, v. tr., wyciąć, uderzyć: k°ot bułavóiu iek vytnuu, N. III. 4., cf. výćeć.
výtryvać, -ie, v. intr., wytrwać, wytrzymać.
ćaśći, -źé, v. tr., przeciągać, o wymowie: at Pałanói ćadúć i ćadúć, praćážno havórać, A. I. 45.
ćaršók, -šká, m. dim., wierzchołek, drzewa.
ćätróuka (!), -ki, f. dim., jątrewka, żona brata mężowego.
ćečérać, -ie, v. intr., wieczerzać.
ćédńik (!), -a, m., pomiotło, miotła.
ćéxeć, -xća, m., wiecheć, słomiany.
ćéianka, -ki, f., maszynka do wiania zboża.
ćélma, adv., bardzo: występuje też w funkcji adj., np.: a tahdý ćélma hółod byu, A. I. 28., a iéié báćko ćélma piáńica, A. I. 28.

ćeličyńá, *-í*, f., wielkość, wymiar.
ćeľika-žuraŭćeľki, *-aia*, *-aio*, adj., do W. Żuchowic należący.
ćeraćanó, *-á*, n., wrzeciono, żelazna oś koła młyńskiego.
ćerńúć, *ćérńe*, v. tr., klaść, zwalać, ładować: [illegible] *i ćérńe na wós*, A. I. 16.
Ćerńidúp, *-ba*, n. pr. m., Wyrwidąb, mityczny bohater, występujący w baśniach ludu białoruskiego.
Ćerńiharú, *-ý*, n. pr. m., Waligóra, Ob. *Ćerńidúp*.
ćesnóuy, *-aia*, *-aio*, adj., wiosenny.
ćeśaléć, *-ie*, v. intr., weseleć, weselszym się stawać.
Ćeśałóvo, *-a*, n. pr. n., Wiesiołów, wioska.
ćeśći, *-źé*, v. tr., *źićá*, rodzić dziecko.
ćétryček, *-čka*, m. dim., wietrzyk.
ćić, *-i*, f., stado lecących gęsi lub łabędzi: [illegible], A. II. 4.
ćinahráźik, *-a*, m. dim., winnica, wyraz tylko w pieśniach używany.

z, ź

za, prp. c. gen. acc. instr., 1) c. gen.: zamiast: [illegible] *za* [illegible], N. I. 5. — od: *durńéjšyie lúźi... za* [illegible], C. I. 4. — 2) c. acc.: o, z powodu, przez: *za maié kúdry źévočki biúcsa*, N. III. 16. — 3) c. in.: a) od, przez, z powodu: *ńe čutnó za źévóčkańi, za hałósnymi skrýpkańi*, F. I. 10. — b) o, z: *ńe máiu za čém samá žyć*, A. IV. 1.
zabáć(ć)ić, *-ić*, v. intr., zabawić, zatrzymać się gdzie i nie wracać.
zabuláć (*!*), *-ie*, v. tr., zabawiać, kogo.
zabić, *-bié*, v. tr., zatkać, zasypać, o pyle: *iak* [illegible] *hório*, A. I. 45.
zaćapiese, *-ćépiese*, v. rfl., zaczepić się, zawadzić o co, potknąć się o co.
zaćäpić, *-ćépić*, v. tr., zaczepić, potrącić co: [illegible], L. I. 1.
zahanúć, *-ńé*, v. tr., *záhatku*, zadać zagadkę.
zahńévacsa, *-iecsa*, v. rfl., zagniewać się.
zahóuľiuacse, *-iecse*, v. rfl., zagajać, goić się.
zahráć, *-ie*, v. intr., zagrać.
zaiahźáć, *-ie*, v. intr., zajeżdżać, do kogo.
zaići, *zóiźe* (*!*), v. intr., 1) zajść, o słońcu: *sónco* [illegible], A. IX. 2) zajść, wstąpić, do kogo.

zaịimácse, -ịecse, v. rfl., zastępować kogo, zajmować czyje miejsce: *zaịimáụśo za xurmaná,* A. I. 15.
zaịmácse, -ịecse, v. rfl., mieć stosunek płciowy z kim: *pᵘop lubíụ rýzmantawu žᵘónku,... alé ịeščé ne zaịmáịecse ž ịéịu,* A. I. 13.
zaịmáć, -ịe, v. intr., zajmować: *zaịmáị vałé,* A. I. 32.
zaịmáć, -áⁱe, v. imp., *na zarú,* świta, dnieje: *śvet śvetáⁱe, na zarú zaịmáⁱe,* A. VII. 16.
zakałaćić, -óćić, v. tr., zamięszać.
zakaụáć, -uịé, v. intr., zakukać, o kukułce.
zakópfać (!), -ịe, v. tr., zakopywać.
zakúsvać, -ịe, v. tr., zakąsywać, przegryzać.
załažýć, -óžyć, v. tr., urządzić: *car załažýụ (!) bal,* A. VIII. 1.
załáćečo, -a, n., załawie, miejsce, przestrzeń pomiędzy ławą a stołem lub ścianą.
załažýcse, -óžycse, v. rfl., założyć się, o zakład.
Załóski, -koụ, n. pr. pl. f., Załoski, wioska.
załuvíca, -y, f., siostra męża.
zamałaćić, -óćić, v. tr., zamłócić, zbić na kwaśne jabłko, kogo.
zamaraké, -kóụ, pl. m., zamroczenie, otumanienie: *Bőh daụ zamaraké, ịa pisáụ ták a napisáłośo hédak,* H. I. 1.
zámuš, adv., *užáć,* ożenić się (!) z kim: *vot ịa žańúśo, xőć mužýčku užáụby zámuš,* A. I. 30.
zaméčina, -y, f., zamieć, zadymka śnieżna.
zamináć, -áⁱe, v. intr., przeszkadzać: *mo tałé kịịóček zamináⁱe,* F. II. 2.
zańáć, zᵘóịme, v. tr., 1) zająć, zgarnąć: *pryšłá Prečýstaịa, zańałá dy paćisnuła (zańałá ľistě),* A. I. 36., 2) zająć, otoczyć: *zᵘóịmom póstać šyrókuịu, búǵem padžynáći,* H. I. 17.
zapál[ĭ]vać [zapáľĭvać], -ịe, v. tr., zapalać, zaświecać.
zapłáćeịko[1]*, -a,* n. dim., łąka a raczej pastwisko podmokłe, nad brzegiem strumienia?: *kóńik varańóšeńki, pa zapłáćeịku skáče,* A. VII. 9.
zapyńáć, -ịe, v. tr., zatrzymywać, konie, wodę.
zapyńić, -pýńić, v. tr., zatrzymać, kogo.

[1]) cf. cz. *zaplav,* srb. *zaplava* ze znacz. »zalany, zatopiony teren«.

zará, -ý, f., pl. *zóry,* 1) gwiazda poranna i wieczorna. 2) wogóle gwiazda.

zaráńe, adv., wcześniej: *kap pryxóʒil'i zaráńe,* B. I.

za ráz, adv., od razu, za jednym razem.

zárăśnik, -a, m., młodniak, młody las.

zareu̯ćí, -revé, v. intr., zawyć: *vóu̯k zaróu̯,* C. I. 1.

zarzáć, -ržé, v. intr., zarżeć.

zasłón, -a, m., ławka.

zásłonka, -ki, f. dim., deska do zakrywania pieca chlebowego a raczej „czeluści."

zasmarhnúć, -ńé, v. tr., zacisnąć pętlicą: *petlóju u̯záu̯ i zasmarhnúu̯ i̯ehó,* A. V. 1.

zastáć (!), *-ńe,* v. intr., zostać gdzie, przyjść dokąd: *dak vot zastáu̯* (!) *u hétuju ćósku čełavék u prýmy da ʒéu̯ki,* A. V. 1.

zastukaćéć, -ić, v. intr., zastukotać: *zastukaćél'i... kóńi na drcré,* D. 3.

zastupíć, -úpić, v. intr., zastąpić: *zastúpić na dwa syrá,* N. III. 1.

zasupóńvać, -i̯e, v. tr., *kańá,* związywać rzemieniem (*supóńa f.*) kleszczyny chomąta na koniu.

zaśćabnúć, -ńé, v. tr., zacerować, zaszyć.

zaśéć, -śeče, v. tr., zsiec, ściąć drzewo: *bo u̯śéi̯čas zaśakú,* N. I. 3.

zaśćepić, -śćépić, v. tr., zaszczepić, zatknąć czem: *kau̯basói̯ zaśćépleno,* I. I. 1.

zataśćýć, -tóśćyć, v. tr., zasypać, ziemią albo piaskiem: *dak u̯y i̯ehó zataśćéće,* H. I. 1.

zatóskvać, -i̯e, v. tr., zasypywać: *ńi zatóskvai̯će u̯y méńé,* H. I. 1.

zatykáć, -i̯e, v. tr., zatykać, co gdzie: (*baréźńik śakúć...*)... *u ráće zatykái̯uć,* A. I. 19.

zau̯śódy i *zau̯śúdy,* adv., zawsze.

zau̯źl'ícse, -ícse, v. rfl., zagniewać się.

zau̯'ixácsy, -i̯ecsy, v. rfl., krzątać się koło czego.

zau̯'iváłnočka, -ki, f. dim., „zawijana", epitet panny młodej, którą po ślubie, kiedy jedzie do domu męża, zawijają w perkal: *pryu̯'itái̯ zau̯'iu̯áłnočku,* H. II. 4.

zaẃázwać, -i̯e, v. tr., zawiązywać.

Zavaźéro, -a, n. pr. n., *Zajezierze, przysiołek Połonej.

zavarćéć, -ić, v. tr., zawinąć w co.

zaćarnúć, *-ćérńe*, v. tr., 1) zawrócić: *sáńi zaćarnúu*, A. I. 6., 2) zadrzeć: *b́edá paḿérła i nóĺi zav́érła*, K. I. 2.
zav́éi̯a, *-i*, f., zawieja, zadymka śnieżna.
zav́ernúcsy, *-ńécsy*, v. rfl., nawrócić, skręcić, obrócić się.
zav́érўwać, *-i̯e*, v. tr., *żémlu*, zastawiać ziemie, grunt?
zaćisnuć, *-śńe*, v. intr., zawisnąć.
zazłau̯ácsa, *-úi̯ecsa*, v. rfl., zagniewać się.
zazúla, *-ĺi*, f., kukułka.
zażv́ińéć, *-íć*, v. intr., zadźwięczeć, zabrzęczeć.
zažáĺicsa, *-icsa*, v. rfl., zalabiedzić, u-, pożalić się.
zai̯xaźíć, *-xóźić*, v. intr., zachodzić, dokąd.
zb́aĺéć, *-i̯e*, v. intr., zbieleć, zblednąć.
zdarúi̯o (!), *-a*, n., zdrowie.
zdólńik, *-a*, m., zdolny, do ręcznej pracy, zręczny, rzemieślnik: *šólńiḱi, zdólńiḱi*, K. I. 3.
zdúmać, *-i̯e*, v. tr., wymyślić, ubrdać sobie co.
zdurńéć, *-i̯e*, v. intr., oszaleć.
zdymáć, *-áe*, v. tr., zdejmować.
zeščýpany, *-ai̯a*, *-ai̯o*, adj., obskubany, obdarty, z pierza.
zhaźícse, *zhóźicse*, v. rfl., zgodzić, wynająć się.
zhłuṕéć, *-i̯e*, v. intr., zgłupieć.
zi̯áć, *-i̯e*, v. intr., lśnić się, błyszczeć, migotać: *na i̯óm súkńi zi̯ái̯uć (ḿeńái̯ucsa)*, H. I. 3.
zła[ᵘ]łv́ić[i], *złó[ᵘ]łv́ić*, v. tr., 1) złowić, złapać. 2) złapać, zagarnąć, sierpem: *na šyrókum póĺi žýta ńe złaᵘẃići*, A. I. 34.
złáżić, *-ić*, v. intr., schodzić, niknąć, tajać, o śniegu.
złażýć, *złáżyć*, v. tr., 1) włożyć, nałożyć. 2) nałożyć, ubrać, odzienie.
złúčvać, *-i̯e*, v. tr., j. niżej.
złučýć, *złúčyć*, v. tr., *harétku*, złączyć, zmieszać razem, zlać, do jednego naczynia: *pabłahasłaúíe harétku złučýć*, A. I. 26. Ob. wyżej *ṕerapői̯*.
zmaróżić, *-ić*, v. tr., zmrozić, zamrozić.
zmućíć, *zmúćić*, v. tr., zmącić.
znaśíći, *znóśić*, v. tr., znosić, poznosić: *na uúženkum póĺi snapóu ńe znaśíći*, A. I. 39.
zńistóžyć [źńistóžyć], *-yć*, v. tr., zniszczyć, zgubić kogo.
zóu̯tra, adv., jutro.

zražái, *-u*, m., urodzaj.
zrébi, *-oų*, pl. f., pakuły: *lon ľépsy astaiécsa u rebár* [illegible]
ľi idúć na ščótku, F. I. 13.
zvenčácsy [źvenčácse], *-įecsy*, v. rfl., pobrać się, ślub wziąć.
zvéśći [źvaśći], *-ʒé*, v. tr., *ś śvétu*, zgładzić, pozbawić życia [illegible]
zvíć, **saųįć*, v. tr., zwić, uwić.
**zyjći*, *zýʒe*, v. intr., wejść, o słońcu i księżycu.
z za, prp. c. gen., z za, z poza.
ź (= *z*), prp. c. gen., z, ze, w zn. dla: *ź meńé búʒe* [illegible]
A. I. 11.
źáįać, *-e*, v. intr., ziać: *u ʒéda víśić, u báby źáįe*, C. I. 6.
źamľíca, *-y*, f., ziemia.
źaųé, *-óų*, pl. m., pusta przestrzeń między nićmi osnowy, w której lata czółenko: *kab bytó įák prastapić, kab byľí* [illegible], F. I. 13.
źʒékavacsa, *-uįecsa*, v. rfl., pastwić się, znęcać się nad kim.
źʒivovác, *-úįe*, v. tr., urzec, urok zadać: *kurčát... búʒi* [illegible]
K. I. 5.
źéleįko, *-a*, n. dim., ziółko.
źérko, *-a*, n., lusterko: *nóųo źérko ńi karćić*, A. VII. 3.
źerńá, *-ći*, n., ziarno.
źernúć, *-ńé*, v. intr., spojrzeć, popatrzeć.
źírk, part. onmp. w funkcji v. fin. ze znaczeniem: spojrzeć, rzucić okiem: *pan źírk v aknó*, H. I. 2.
źįehʒáć, *-įe*, v. intr., zjeżdżać, w bok.
źįehʒácse, *-įecse*, v. rfl., zjeżdżać się do kogo.
źįéxaći, *źįéʒe*, v. intr., zjechać.
źléśći, *-że*, v. intr., wleźć: *źléż na meńé, paćéš meńé*, A. II. 5.
źléśći, *-że*, v. intr., zleźć, skąd.
źľíć, **zalįé*, v. tr., wylać, co na kogo.
źmatáć, *-įe*, v. tr., zmiatać.
źmerkáć, *-įe*, v. imp., zmierzchać się.
źvaśćíse, *-ʒécse*, v. rfl., ściągnąć, zgromadzić się: *źvaléśe* [illegible]
plemá, A. I. 34.
źvenčáć, *-įe*, v. tr., dać ślub komu.
źvérhnuć, *-ńe*, v. intr., poronić, o klaczy.
Źvižéńo, *-a*, n. pr. n., święto Podwyższenia Krzyża św.
źźéśći, *źźéśé*, v. tr., zjeść.

ž

žál, -li, f., żal.
žárenny, -a̯a, -a̯o, adj., smażony.
žárki, -a̯a, -a̯o, adj., czerwono-żółty, pomarańczowy, epitet kaliny.
žarónco, -a, i pl. *-a, -ou̯,* n., żarna.
žebračók, -čká, m. dim., żebraczek.
želudý, -óu̯, pl. f., żołędzie
žérdočka, -ki, f. dim., część składowa warsztatu tkackiego, drążek, na którym wiszą nicienice.
žerébny, -a̯a, -a̯o, adj., żrebny.
žereb'a̯á, -ći, n., źrebię.
— *žo[ž],* 1) part. wzmacniająca, doczepiana na końcu wyrazu, — że. 2) ⩠ *u̯žó[ž].*
žónčyn, -a̯, -o, adj., żonin.
žurau̯l'ína, -y, f., żurawina, jagoda.
žydau̯ió, -á, n. coll., żydzi.
žýdou̯, -ova, -ovo, adj., żydów.
žýla, -y, f., żyła w zn. penis: *u nášaho knýra na śem sažón žýla,* A. II. 5.
žyu̯úščy, -a̯a, -a̯o, adj., uzdrawiający: *kal'í pryńeśéš hau̯úščyi̯e i žyu̯úščyi̯ä u̯adý,* N. IV. 1.
žžáć, sažńé, v. tr., zżąć.
žžárany, -a̯a, -a̯o, adj., spalony: *ahńóm žžárany vóčy,* E. I. 1.

Zapożyczenia polskie.

advaxtaváć, -úi̯e, v. tr., nieużywane w potocznej mowie, niezrozumiałe dla mnie: *a i̯a škúry ńi papsúi̯u, i̯eg zańáu̯ tag advaxtúi̯u,* K. I. 3.
axf'ícer, -a, m., oficer.
Aléś, -a, n. pr. m. dim., Oleś.
andynáru̯ia, -i, f., ordynarja.
Antóńi, -äho, n. pr. m., Antoni, św.
áńeł [ańół], -a, m., anioł.
ańól'ik, -a, m. dim., aniołek.
aryštánt, -a, m., aresztant, przezwisko.

bau̯alńíčny, -ai̯a, -ai̯o, adj., bawełniany.
bélḱi, -lek, pl. f., belki.
bryžé, -óu̯, pl. m.?, koronka do garnirowania, obszewka koronkowa, ogarnirowanie koszuli, kaftana, czepka: *to i̯ nestáu̯'iła bryžé,* A. I. 36.
budóu̯la, -ľi, f., budowla, budynek.
budýnčyna, -y, f. dim., budynek.
bułkóu̯y, -ai̯a, -ai̯o, adj., bułkowy, z bułek.

cáły, -ai̯a, -ai̯o, adj., gieneralny, do wszystkiego: *i cáłai̯a u̯ i̯ahó była haspadýńa,* A. I. 15.
cybučók, -čká, m. dim., cybuszek.
ćóngle, adv., ciągle, wciąż.

draćaný, -ái̯a, -ói̯o, adj., druciany, z drutu.
dúpa, -y, f., pars posterior.
dyspuzýci̯a, -i, f., dyspozycja: *i̯éxau̯... I̯úrei̯ da Bóha na dyspuzýci̯e,* A. I. 5.

*ʒ́áty, *-ou̯,* pl. comm., dzieci: *na kancý kʒ́áty, što róbić ʒ́áty,* A. II. 5.
ʒeńkúi̯e, 1. sg. praes., dziękuję: *ʒeńkúi̯e pánu,* A. I. 2.
ʒ́ícko, -a̰, n., dziecko. Ob. *pakútavać.*
ʒ́íśa, adv., dzisiaj.

fatýga, -ýi, f., fatyga, trud: *štoš taĺé bápko za fatýgu zapłaćić,* A. III. 1.
féi̯čer, -a̰, m., felczer.

gałéńźo, -a, n. coll., gałęzie, łom: *(xłúd: gałéńźo, hali̯ó),* A. I. 30.
granatóu̯y, -ai̯a, -ai̯o, adj., granatowy: *spadńíca mai̯á, granatóu̯ai̯a,* A. VII. 10.
gróš, -a, m., grosz.

Hali̯áš, -a, n. pr. m., dzień św. Eliasza.
Hrabńícy (!), -ou̯, n. pr. pl. f., dzień N. P. Marji Gromnicznej.
hrabńíčny, -ai̯a, -ai̯o, adj., gromniczny: *zapaľíła̰ hrabńíčnui̯u śvéčku,* A. I. 17.
húra, -y, f., góra, zaspa śnieżna: *tak eto kurhanê, a ńé, húra,* A. I. 45.

i̯endýk, -a, m., indyk.
i̯enerál, -a, m., jenerał.
I̯erbóu̯ski, -aho, n. pr. m., Wierzbowski.
i̯ermák, -u, m., jarmark: *šúryn-búryn na i̯ermák,* K. I. 4.

*kancelára, -y [kancelárui̯a, * -i],* f., 1) w o g ó l e pokój: *nás pan ńi puskáie, śéʒaćy u̯ kancelúry na skrýpocy hráće,* H. I. 10. 2) pokój w lokalu urzędowym, kancelarja.
kaptúr, -á, m., kaptur, czepiec.
kaṕelúš, -a i *-á,* m., kapelusz.
kau̯alér, -á [kavaľír, -a], m., kawaler, nieżonaty.
kau̯aľérski, -ai̯a, -ai̯o, adj., kawalerski, kawalerów: *páśćiła ʒeu̯čýnečka kau̯aľérskii̯e kóńi,* A. VII. 9.
kau̯áł, -a, m., kawał.
kláč, -y, f., klacz.
kläbáńa[1]), *-i,* f., plebania.
kréu̯, f., krew: *kreu̯ I̯ezúsa dastau̯áľi,* H. I. 22.
kryžau̯ány, -ai̯a, -ai̯o, adj., krzyżowany: *krýžu śvénty kryžau̯ány,* H. I. 22.
kśénc, -ʒá, m., ksiądz.
kśónška, -ḱi, f., książka.
kúpa, -y, f., kufa, beczka.
kupérek [kupýrek], -rka, m. dim., kuferek.
kv́átek, -tku, m. dim., kwiatek.
kv́áty, -ou̯, pl. m., kwiaty.
Ḱitái̯, -u, m., jakaś tkanina, wyraz nieużywany w potocznej mowie: *Iaśéńko zaβíty, čórnym Ḱitáiem nakrýty,* G. II. 3.

lakái̯, -á [lókai̯, -a], m., lokaj.
laḿentaváć, -úi̯e, v. intr., lamentować, labiedzić.
lédvo, adv., ledwie: *lédvo pou̯ćekáľi s xáty,* A. III. 2.
léi̯cy, -ou̯, pl. f., lejce.
ľitaśćivy[2], *-ai̯a, -ai̯o,* adj., litościwy: *ľitaśćivy*[2] *Bóže,* H. I. 19.

łaskávy, -ai̯a, -ai̯o, adj., łaskawy: *otó Bóže łaskávy,* A. I. 11.
łúb́in, -u, m., łubin.

---

[1]) *k* w miejscu pierwotnego *p* przejęte może z lit. postaci tego wyrazu »klebonija«?

Maríja, *-i*, n. pr. f., *śvénta*, N. P. Marja.
**mértvy*, *-aia*, *-aio*, adj., martwy: *z mértvyx ustáu*, H. I. 22
métryki, *-kou*, pl. f., metryka chrztu.
młóda, * *-aie*, f., panna młoda: *młóda na tóm karováji kňážyć*, F. I. 9.
mórk, *-ga*, m., mórg, miara ziemi.
múvić, *-ić*, v. intr., mówić.

naméśnik, *-a*, m., podekonom, zastępca ekonoma.
natárus, *-*a*, n.?, kancelarja rejentalna, notarjat: *jéxau u Navá-hrudek u natárus*, A. I. 28.
ńepénkny, *-aia*, *-aio*, adj., brzydki.
ńeśmertéłny, *-aia*, *-aio*, adj., nieśmiertelny.

pabudóvany, *-aia*, *-aio*, adj., pobudowany, ten który się zbudował, chatę sobie postawił.
padéšva, *-y*, f., podeszwa.
padnašéňo, *-a*, n., podniesienie: *réncy padnašíłu, a za tóju padnašéňo*, H. I. 22.
pakútavać, *-uie*, v. intr., *źíckom*, cierpieć przy rodzeniu dziecka, rodzić: *kaběta źíckəm pakútuie*, H. I. 1.
palevário, *-a*, n., polowanie.
pałmísek [paumísek], *-ska*, m., półmisek.
pańčóxa, *-xi*, f., pończocha.
pápo, *-a*, m., papa, ojczulek.
párkel, *-u*, m., perkal: *(u párkel zaviváiuć małaďáju*, H. II. 4.
paśvenćić, *-śvéńćić*, v. tr., poświęcić: *paśvéńćić báćuško mołidu*, A. I. 24.
pazłaćić, *-óćić*, v. tr., pozłocić: *císku złátnik pazłóćić*, F. I. 3.
pazúr, *-a*, m., pazur.
pénkny, *-aia*, *-aio*, adj., piękny.
penkńéišy, *-aia*, *-aio*, comp. do *pénkny*.
perežegnáć, *-ie*, v. tr., przeżegnać: *prynós sagún vadý nad báća, i perežegnáu*, A. III. 2.

rażóny, *-aia*, *-aio*, adj., rodzony: *da ŭójćika rożónoho*, A. VII. 22.
razmóva, *-y*, f., rozmowa: *ni máju razmóvy s tabóju*, N. III. 10.
rýnoček, *-čka*, m. dim., rynek, targowy plac: *ja na rýnočku byłi*, A. I. 40.

rysúnk'i, -kou̯, pl. m., rysunki, malunki, figury, świętych. Ob. niżej pod *rýzmant.*
ryštańćúha, -h'i, m., Ob. *aryštánt.*
rýzmant, -a, m., fabrykant obrazów i figur świętych, wyraz nieużywany w potocznej mowie: *rýzmant (katóry fšeláḱi̯e rysúnḱi vyrysóvai̯e... i̯on i śćatóho móže výrysavać).* A. I. 13.
rýzmantou̯, -awa, -awo, adj., ryzmantów.
ryzmóńćixa, -xi, f., żona ryzmanta.

sačev́íca, -y, f., soczewica.
sagán, -á, m., sagan, duży garnek żelazny.
skasaváć, -úi̯e, v. tr., skasować, skonfiskować, zniszczyć: *píśmó bát'uško skasavái̯u, da i̯ínšei̯o napísái̯u,* H. I. 1.
słupók, -pká, m. dim., słupek.
*spácyr, *-a,* m., spacer, przechadzka: *xaźíu̯ pan na spácyr.* A. I. 2.
spokói̯, -u, m., spokój: *žyt ńikóĺi spokói̯u ńi dai̯é,* A. I. 28.
srýbło, -a, n., srebro: *zastai̯écsy srýbło złóto,* H. I. 19.
strážńikou̯, -ova, -ovo, adj., strażników.
strónǵi, -gou̯, pl. m., pstrągi.
stúdńa, -i, f., studnia.
Śćeńći̯ún, -a, n. pr. m., dzień Ścięcia św. Jana Chrzciciela.
śerőctvo, -a, n., sieroctwo: *u̯u mai̯őm śerőctv́e ḿeńé paratóvał,* H. I. 20.
śv́éca, -y, f., świeca: *zapalú i̯a śv́écu z łói̯u,* A. VI. 1.
śv́encóny, -ai̯a, -ai̯o, adj., święcony: *kładúć śv́encónaho źéĺa,* A. I. 25.

šárai̯a haźína, f., szara godzina, zmrok.
šklańíca, -y, f., szklenica.
špirýna, -y, spireja leśna, Spirea filipendula L.
šúflovać, -ui̯e, v. tr., szuflować.
šynkárečka, -ḱi, f. dim., szynkarka.

tak ćéle, adv., tyle: *a tak ćéle i̯on ćvićé,* A. I. 21. *i̯eščé tak ćéle kap pazýčyła,* A. I. 30.
talár, -u, m., talar.
tévča, -y, f., tęcza.
traxá, adv., ledwo, mało co, o mało: *zabíu̯ bábu, zamatáću̯, aš traxá ńi zdóxła,* K. I. 5.

trám, -u, m., tram, belka, wspierająca sufit.
tróxa [tróxa̯, tróxe], adv., trochę, trochu.
tróška, adv., troszkę.

Ubandažaváć, -úi̯e, v. tr., obwiązać: *tréba i̯ei̯é léi̯caḿi ubandažaváć dóbre,* A. I. 13.
u ćanškú [u̯ ćanškú, [ᵘ] ćenškú], adv., *stáć,* w ciążę zajść: *i̯ahó žónka stáła u̯ ćanškú,* G. II. 1.
ukvéčeny, -ai̯a, -ai̯o, adj., ubrany kwiatami.
ulenkácsy, -i̯ecsy, v. rfl., lękać się: *ćíxo mátko, ńi u̯lenkái̯śe,* H. I. 22.
ᵘortońík (!), -á, m., wartownik, stróż nocny.
u̯róny, -ai̯a, -ai̯o, adj., wrony: *zdóxło u pópa źće kabýle, adná u̯róna,* K. I. 3.
u̯ubráńo, -a, n., ubranie, odzienie.
u̯umárły, -ai̯a, -ai̯o, adj., umarły: *páćery pa u̯umárłyx,* A. I. 20.

Vańól'ik (!), -a, m. dim., Ob. *ańól'ik.*
vari̯átka̯, -ḱi, f., warjatka.
varstát, -u, m., warsztat, tkacki.
výrysavać, -ui̯e, v. tr., wyrysować, wyrzeźbić?: *rýzmant (...i śvatóho móže výrysavać),* A. I. 13.
vyrysóvać, -i̯e, v. tr., rysować, rzeźbić?: *rýzmant (...fšeláḱii̯e rysúnḱi vyrysóvai̯e...),* A. I. 13.
V́élḱi, -ai̯a, -ai̯o, adj., wielki.
v́ilšaváć, -úi̯e, v. tr., winszować, życzenia składać: *pryšóu̯ voi̯t v́ilšaváć,* A. I. 1.

Zabudóvacse, -i̯ecse, v. rfl., zabudowywać się.
zbytkaváć, -úi̯e, v. intr., zbytkować, nadużycia popełniać: *ćynau̯ńíḱi fśo zbytkúi̯uć,* A. II. 3.
zrái̯ca, -y, m., zdrajca: *Bőžyi̯e zrái̯cy,* H. I. 21.
źv́ázdy, -ou̯, pl. f., gwiazdy.
Žau̯ńéruńḱi, -kou̯, pl. m. dim., żołnierzyki.
žełóba, -y, f., żałoba: *búdu stai̯áć na žełóbe na kućé,* I. I. 1.
žóna, -y, f., żona.
žydóu̯'i i *žýźi, -dou̯,* pl. m., Żydzi: *ax vy žydóu̯'i... ax vy žýźi,* H. I. 22.

Zapożyczenia rosyjskie.

Axf'icĕr, -a, m., oficer.
Ałaksándra Ńéu̯sḱi, n. pr. m., dzień św. Aleksandra Newskiego.

cáréčịio, -e, n., carstwo.

ǵéńuški, -kou̯, pl. f. dim., pieniążki.

halóšy, -ou̯, pl. m., kalosze.
hrób [gróbJ, -a, m., trumna: *u̯ tóm kaśćéle try gróby staịić,* H. I. 21.
hubéŕńa, -i, f., daleka, obca strona, daleka wioska: *addáịžoš ḿeńé mátko u nóu̯uịu hubéŕńu,* H. I. 17. w tem użyciu tylko w pieśniach.
ḱińerάł, -a, m., gienerał.

xaǵáịstvo (!), -a, n., gospodarstwo, gospodarka.
xaźáịim [xaǵáịim] (!), -a, m., gospodarz.

kámara, -y, f., pokój w lokalu urzędowym, kancelarja.

łúčšei̯ [łuššéi̯], adv., lepiej.

makazýny, -ou̯, pl. m., magazyny, składy.
ḿíleńkoi̯ (!), -aịa, -aịo, adj., miły. Ob. niż. pod *ḿíłoi̯.*
ḿiłášečka, -ḱi, f. dim., miła, kochanka.
ḿíłoi̯ (!), -aịa, -aịo, adj., miły: *ḿíleńkoi̯ moi̯ ḿíłoi̯ družóček,* H. I. 8.

płatá, -ý, f., chusta: *bau̯alńíčnaịu płatóịu vóčy zavazáła,* A. II. 4.
prešéńịo, -a, n., podanie, skarga: *napisáu̯ prešéńịo,* A. I. 28.
pretšedátel (!), -a, m., prezydent sądu, przewodniczący.
prysústvo, -a, n., sąd, lokal sądowy.
puščáị, adv., niechaj: *puščáị žáłuịucsa fše lúǵi na ḿeńé,* N. III. 15
ṕéselńik, -a, m., śpiewnik, zbiór pieśni: *s knýźi byłá skáska, s ṕé-selńikau̯,* A. II. 6.

rómka, -ḱi, f., kieliszek.

róspiska, -ki, f., akt notarjalny, potwierdzający przekazanie, zapisanie komuś gruntu: *iag zróbim róspisku, tahdy búžem źanícse*, A. I. 28.

samašétšy, -aia, -aio, adj., szalony: *kakáia źďéš samašétšaia ubiłaše*, A. I. 4.
* *skáćerco [skáćer*, m.?], *-a*, n.?, obrus: *béłym skáćercom zasłáušy*, H. II. 3., *skáćer, ii pabelánka*, K. I. 1.
sprašácsa, -áiecsa, v. rfl., prosić się, prosić kogo: *ianá u Bóha sprašáiecsa*, L. I. 4.
śeḿestvó, -á, n., rodzina.
ślédovatel (!), *-a*, m., sędzia śledczy.
Sópšyki, -kou, pl. m., *Dźadé*, nazwa uroczystości Dziadów, obchodzonej w pierwszy czwartek po Wielkanocy, dla uczczenia dusz zmarłych dzieci. Nazwa to nie miejscowa, zawleczona przez wracających z wojska, cf. ros. *usópšij* = nieboszczyk.

tókmo, adv., tylko?

urátńik (!), *-a*, m., policjant ziemski, strażnik ziemski.

* *źvábnuć, -ńe*, v. intr.?, przekręcone, może być z ros. „*zvjáknutь*" — jakie znaczenie może tu być z tym wyrazem kojarzone, nie wiem: *žandár u zvankú źvábńe*, A. II. 3.
žančýna, -y, f., kobieta.

Parę uwag o fonetyce i morfologii języka tekstów.

Fonetyka.

O drugorzędnem wzdłużeniu samogłosek *e*, *o* i o objawach, będących w związku z tem wzdłużeniem.

Kwestja drugorzędnego wzdłużenia samogłosek *e* (= *e*, *e*) i *o* w naszej gwarze równie ciekawie się przedstawia, jak

i w djalekcie, zbadanym przez prof. Rozwadowskiego [1]; niestety, nie udało mi się tak łatwo jej zrozumieć i tak jasno sformułować, jak to zrobił w swej pracy prof. R. Przy przedstawieniu tej kwestji, dla wprowadzenia podobnego porządku w szeregu faktów, posługiwałem się poniżej zacytowaną rozprawą.

Zajmijmy się najpierw pierwotnem *ě*. W pozycji wygłosowej trzeba uwzględnić 2 wypadki: I. po spółgłoskach dziś niepalatalnych, II. po spółgłoskach dziś palatalnych.

Ad. I. W nom. acc. pl. m. f. notowałem przeważnie *ĕ* (= *e* zwężone, chylące się ku *y*), np. *hrybĕ*, *ʒadĕ*, *vazĕ*, *vałĕ*, *panĕ*, *ŕečarĕ*, *taukačĕ* m., *krupĕ*, *drabĕ* f., ale także *ý*, np. *śerpý*, *vałý*, rzadko *y* ze wzdłużeniem, np. *pasłý*, *taukačý*. Nie brak wypadków, gdziem żadnego zwężenia nie notował, wypadków ze zwyczajnem *é*, np. *svaté*, *dažʒé*. W loc. sg. m. n. przeważnie *ý*, np. *u kapelušý*, *na plačý*, *na kancý*, *pa barý*, ale także *ĕ*, np. *na dvarĕ*; co do ostatniego wyrazu zaznaczam, że częstokroć zapisywałem tu *é* z poprzedzającem *r* palatalnem, którą to palatalność rozmaicie wyrażałem, np. *pa dvaŕé*, *dvaŕ*[1]*é*, *dvar*[1]*é*. W loc. dat. sg. f. przeważnie *ý*, np. *na harý*, *śastrý*, *u ruccý* [2]; znajdzie się też wypadek z *ý́*: *pa daccý́*. Są także wypadki z *ĕ*, np. *pa raccĕ* i wypadki braku zwężenia, np. *u racé*.

Ad II. W nom. acc. pl. m. f. po *k*, *g*, *h*, *x* najczęściej *é*, np. *haršḱé*, *ḿešḱé*, *mazǵé*, *staḱé*, *pastuxé* m., *ʒauḱé*, *žanḱé* f., sporadycznie *ĕ*, np. *synḱĕ*, *žanḱĕ*, nierzadkie wypadki z *í*, np. *byḱí*, *rabaḱí*; po innych spółgłoskach przeważnie *é*, np. *kremeńé*, *pryćećelé*, *uśé*, *maịé*; nie brak jednak wypadków z *ĕ*, np. *łaśĕ*, *uśĕ*, *lekaịĕ*, także z *í*, np. *lakaịí*. Znajdzie się też wypadek z *e* długiem, np. *tvaịē*. W loc. sg. m. n. przeważnie *é*, ale także *ĕ*, np. *na kućé*, *u humńé*, *na śalé*, *ụu humńĕ*, *na kuććĕ*. W loc. dat. sg. f.: *é*, np. *na nažé*, *ụaịńé*, *starańé*. W dat. loc. sg. pron. pers. *é* i *ĕ*: *aba mńé*, *taḃé*, *saḃé*, *mńĕ*, *taḃĕ*, *saḃĕ*. W gen. sg. pron. f. *é* i *ĕ*: *svaịé*, *taịé*, *ịaịé*,

---

[1]) cf. JAN ROZWADOWSKI »Uwagi o dyftongach *ię*, *uo* w południowo-zachodniem narzeczu białoruskiem« w t. I. Materjałów i Prac Komisji Językowej.

[2]) *cc* nie oznacza geminaty, ale spółgłoskę długą, z wytrzymanem zwarciem; prof. ROZWADOWSKI oznacza ten dźwięk przez znak ˙c.

ieié. Inne kategorje mają *e* i *ě*, np. *hźé, nihźé, bałazé, źéé, hźě, trý kapě*.

Tak samo zachowuje się pierwotne *ě* w środku wyrazu, zarówno w zgłosce zamkniętej, jak i w otwartej — przykłady: imp. *lažěće, bařěće, napiěmše, pamažýće, rehaćýće*; comp. *tańěišy, dauńěišy*; w innych suffiksach: *uśěm, po uśěx, śśiřarěu, zabalěu, pakrapčýu*; w zgłosce rdzennej: *harělka, rěčka, zarězali, krěpko, strělka, hrěx, harýłka, trýsačka* (kilka razy zaznaczyłem palatalność *r*: *xvarěć, no*(!) *ŕěčku, stařěńki, stařéńki, hařěšcika*), *cýuka, cýły, cýlny, xlěu, běły, větryk, śvět, śěry* i *śiry, xlěp* i *xlib, pa żvirski, iěśći, iěxaći, lěvy* i *livy, śěć, pryiixau, lěs, u lěśe, čełarěk, źětko, mńěšy, žńiii, žńiiki, věźma, pryběhła, kalěni* etc. W tej pozycji w środku wyrazu wypadki niezaznaczania zwężenia są u mnie daleko częstsze, niż w pozycji wygłosowej — przykłady: *załažémšo, dryžéće, skažéće, baržźéi, tréba, réč, kaléće, iźéće, paźém, dauńéi, śńéh, béxčy, ḿésco, suśét, čełavék, xacéu, béły, léto*; po *l*, podobnie jak po *r*, notowałem parę razy dyftong *ie*, np. *lies, liet*, co zresztą mogło być złudzeniem, spowodowanem silną palatalizacją spółgłoski *l*.

Wypadki występowania samogłoski zwężonej w miejsce pierwotnego *ē* nie są liczne, np. *věšělo, śěm, śim, pěč, pat pěču, pěro, axficěry, aficýr* etc.; *e* wzdłużone zanotowałem w wyrazie *šěść*. Zwykle nie notowałem zwężenia, np. *vašélo, karéno, śém, péč* etc.

Bardzo możliwe, że te najróżnorodniejsze sposoby transkrypcji wskazują na istnienie w miejscu dawnego *ě* wzgl. *e*, jednego wszędzie dźwięku, mianowicie dyftongu, wzgl. samogłoski niejednolicie artykułowanej, takiej samej, jaka została skonstatowana przez prof. Rozwadowskiego w djalekcie, przez niego zbadanym — a tylko moje niewprawne ucho nie zdołało istoty tego dźwięku należycie ocenić. Parę razy zresztą, już pod sam koniec pobytu, zdarzyło mi się słyszeć coś w rodzaju takiego dźwięku niejednolicie artykułowanego w wyrazach: *vałasý*e*, śližý*e*, lińý*e*, *u*ẃiuný*e*, svatý*e*, klučý*e*, kryžý*e*, stryžý*e*-bryžý*e*, u kancý*e*, ścupaki*e*, zamki*e* — jednak mogło to być także złudzeniem, bo wiedząc o możliwości takiego dźwięku na tem terytorjum, łatwo mi go tu było podstawić. Jest i druga możliwość, mianowicie ta, że niejednolita transkrypcja odpowiada istotnemu stanowi wymawiania:

pierwotna samogłoska niejednolicie artykułowana znajduje się może obecnie w stadjum upraszczania, idącego w dwu różnych kierunkach, więc albo ku pierwszemu składnikowi *y* wzgl. *i* albo ku drugiemu *e*, pośrednie zaś. niezdecydowane stadjum przedstawiałaby samogłoska zwężona.

Nim przejdę do rezultatów drugorzędnego wzdłużenia samogłoski *o*, pokrótce wspomnę o dość słabej zresztą tendencji do zwężania każdego *e* nieakcentowanego. Tak przedewszystkiem negacja *ńe* przed akcentem ma samogłoskę zwężoną: *ńė žyǘi, ńi véd̄aịu*, dalej acc. sg. pron. pers. *mińé, ćėb́é, ćib́é;* inne przykłady: *śvėkrőu̯ki, ẑėvóčki, śėstrú, ṕičáć, śvińėći, ḿėẑvéẑa̯, máḿėńka, vy̯b́ėx, u̯óžḿėš, ḱėšéńi, ḱišéńi, ḱėłbás, ńimá, vóśim.*

We wszystkich pozycjach, gdzie były warunki długości drugorzędnej w zgłoskach zamkniętych z *o* akcentowanem, a więc we wszystkich tych kategorjach, które wylicza prof. Rozwadowski w swojej rozprawce, występuje w naszym djalekcie nie *o* zwyczajne, ale produkt wzdłużenia drugorzędnego, o którego jakości parę słów powiemy. Wprawdzie w ciągu swego pobytu w Boracinie. a szczególnie pod sam koniec, zanotowałem parę razy dyftong, względnie samogłoskę niejednolicie artykułowaną — ze względu jednak na niesłychanie małą stosunkowo liczbę wypadków takiego pojmowania odnośnego dźwięku, które, powiedzmy, łatwo mogło było powstać na drodze suggestji, nie ośmielę się mówić o dyftongu *ó*^{o} albo *u*^{o} czy o samogłosce niejednolicie artykułowanej *ó*^{o} w naszym djalekcie. Nieliczne wypadki z zapisanym dyftongiem, o których wspomniałem, są: *ṕú*^{o}*p* A. IV., *kú*^{o}*ń* A. VII. (tamże jeszcze trzy wypadki niepewne, w których się wahałem między dyftongiem *ú*^{o} a ^{u}*ó*, a ostatecznie zapisałem ^{u}*ó*, mianowicie: *na t*^{u}*óm, t*^{u}*ónka, sak*^{u}*ół), tú*^{o}*i̯, i̯ú*^{o}*n, dvú*^{o}*r, ćú*^{o}*p, wú*^{o}*s* A. VIII., *rú*^{o}*t* D., prócz tego: *dú*^{o}*i̯, pryńő*^{o}*s, pazwő*^{o}*l* (obok *pazwől*), *žő*^{o}*nko, pa* ^{u}*uső*^{o}*x, s kałaskő*^{o}*u̯, w aharő*^{o}*t.*

W pozycji, o której mowa, występuje w naszej gwarze dźwięk, który można określić jako *o* mocno zwężone; robiło ono na mnie często wrażenie zwyczajnego *u*, znaczyłem też ten dźwięk przez *ő* wzgl. *ú*.

Przykłady. Zgłoska wygłosowa. Nom. sg. subst. m: *dvőr, dvúr, hőd, hút, aharőt, kőń, dőm, Bőh, pakői̯, sakőł, pőł, hőść, ṕi-*

rőx; f.: *nőč, kőść, sőľ;* adj.: *żelőn;* pron.: *i̯őn, i̯ún, túi̯, tvői̯.* nom. sg. part. praet. m.: *lőx, rős, pryvús.* gen. pl. na -ъ: *nőr, pőr, starőn, hőt.* loc. sg. m. adj. pron. num.: *v adnúm, na svai̯úm, pa i̯őm, f ćőm, u tőm.* dat. loc. sg. f. adj. pron.: *i̯ői̯, żelanői̯, k śvatúi̯, u tői̯.* loc. pl. m. n.: *pa časőx, kutkőx, uv acőx, na trőx.* dat. pl. m.: *xartőm, bratőm, kśenzőm.* 1. pl. ind. praes.: *trašőm, śmai̯őmśo, ľi̯őm, ui̯őm.* 2. sg. imper.: *spúi̯, ńa bői̯śe, ńi zmaróż.* partykuły: *őń, xőć, u̯u prőč, u ṕarőt, skők.*

W środku wyrazu: *abúdwa̯, kőlka̯, túlḱi, pői̯źe, żőnka, prypőmńu, rőnny, pryxőćće, dőńka, ṕeravúščyk, złútńik, pałúnsḱi̯a lúźi, śeladőršy, ńiu̯ődnai̯e, swői̯ho, mői̯ho, tvői̯ho.* W obecnie otwartej zgłosce: *vőśem, u̯úśim, padvőro, łőžo, bőžaho, sőlu.* Parę przykładów jeszcze innego rodzaju: *śvőkra, z nőzdrou̯, asőbenno, u nőcy, ślőzońḱi, škődy, Ráduńica̯, škődľivy, pad zőrečku, nőčeńku, adnő kāa, adnőš.* W niektórych z tych wypadków mogła działać analogia, np. *nőčeńka, ślőzońka* analogicznie do *nőč, ślőska.*

Po akcencie notowałem przeważnie wyraźne zupełnie *u;* tak przedewszystkiem w loc. sg. m. i dat. loc. sg. f. adj., np. *u ńékum, ab b́édnum, u próšłum, na šyrókum, na étui̯, pa u̯śelákui̯, pa dvanástui̯, na kuráčui̯;* w suff. dim.: *xátuńka, prynáduńka, śirótőńka.* Nieliczne przykłady zwężonego *o* po akcencie w zgłosce otwartej wygłosowej: *býdłȯ* i *býdło̯, żelónai̯ȯ haréšei̯kȯ, véśélȯ, i̯ágżȯś.*

Przed akcentem występuje *ȯ* wzgl. *u* prawie stale w partykułach *bo, to, što,* więc np.: *bȯ tý, bu i̯aná, tu týi̯e tu druhíi̯e, štȯ b́adá, štu ḱépsko.* Pozatem parę tylko przykładów zwężenia w tej pozycji mogę przytoczyć: *tȯdá (⩵tohdá), dȯ damátou̯skaho.*

Osobno wymieniam przykłady na *ó* zwężone, względnie *ú* przed *u̯* $\left(\leftleftarrows \begin{matrix} ł \\ v \end{matrix}\right)$, więc np. *ńezdarőu̯, hatőu̯, pašúu̯, paćőu̯,* gen. pl. *hadőu̯, bratóu̯, hałőu̯, dupcúu̯, klučőu̯;* w środku wyrazu: *vőu̯k, hałőu̯ka, załőu̯ka, žydőu̯cy.*

Co do *o* w połączeniu *ou̯* przed akcentem, zanotowałem wiele wypadków bez przejścia *o* w *a*, ale równie częste są wypadki z *a*. Przeważną ilość wypadków z *o* dają composita werbalne z prep. *po,* np. *pou̯ćakáľi, pou̯staráľi, pou̯ŕázvou̯, pou̯ḿeráľi, pőu̯ḱidáu̯;* prócz tego: *pou̯rubél, kou̯basói̯, vou̯ćená, vou̯ḱé,* obok

vauké. Przykłady przechodzenia w *a: taučy, maučy, maučáć, kaubás, taukačě, čaunók.*

Po akcencie *o* w połączeniu *ou* przeważnie pozostaje jako takie, np. *cérkou,* gen. pl. *bábou, mésecou, talárou* — obok tego jednak: *kapýceau, łástauki, mákauka.* Czasem artykulacja tego *o* trochę cofnięta ku tyłowi, co znaczyłem przez *å,* np. *muzýkåu.* Pod kategorję połączenia *ou* możnaby podciągnąć wypadek taki, jak: *képskô u dvaré* — mamy tu *o* zwężone.

Co do występowania *ó,* wzgl. *ú* w miejsce pierwotnego *o* długiego, nie mogłem skonstatować takiej prawidłowości, jaką znalazł prof. Rozwadowski w swojej gwarze; u jednego i tego samego osobnika w tym samym wyrazie raz występuje *o* zwężone, raz znów *o* zwyczajne (co nieraz możeby trzeba przypisać niedoskonałości mojego ucha). Przykłady braku zwężenia: *pakói, Bóx, wół, stól, ión, mói, pańós, lóx, pańaśóm, zaba-róm, ńebóś, stói, vón, v adnóm, f śvinóm, bratóm, v adnói, u Pałanói, pa kustóx, u dvaróx, čatyróx, nóx.*

Jest kilka kategorji, w których nigdy nie występuje zwężenie; więc najpierw instr. sg. m. n., np. *mužykóm, kańóm, dvaróm, aknóm* etc., dalej suff. -*ók*: *synók, harščók, hurók, ierabók* etc. — raz jednak zanotowałem zwężenie w: *bők.* gen. pl., np. *ʒeuók, ženók.* part. praet. act. *učók* [1]). part. praet. act. na -*ór(T)*: *pamór, paʒór, raʒʒór, zamórs.* Prócz tego stale *o* mają: *ahóń, lón, avós,* gen. pl. *ʒón, žarón, krašón, sažón.* W środku wyrazu zawsze tylko *o* występuje w połączeniu *tórt,* często w *tóut,* np. *pórtki, hórło, čecvórty, póuny, tóusty, žóuty, sónco,* ale *vőuk* etc.

Z tendencją do zwężania *o* w pozycji, w której były niegdyś warunki drugorzędnego wzdłużenia, krzyżuje się tendencja do labializowania *o* akcentowanego, na co mogę przytoczyć bardzo wiele przykładów: *iᵘón, stᵘól, Bᵘóx, iᵘói, žᵘónka, stᵘói, kᵘónno, dačkᵘóiu, pᵘóiʒe, pᵘópa, tᵘói, nᵘóč, hᵘót, dvᵘór, mᵘói, bᵘóty, Prakᵘóp, łᵘóško* etc. Często oba objawy się kombinują, np. *vᵘős, dvᵘőr, bᵘőp, kᵘőń, pa pᵘőstaći, narᵘőt, kᵘőńmi* etc.

Także nieakcentowane *o* ulega takiej labializacji, ale, zdaje

---

[1]) U prof. R.: *učűk* (*učúk*).

się, tylko po spółgłoskach gutturalnych a może i po labialnych, np. *Iárkᵘo, žónkᵘo, stᵘólkᵘo, báčkᵘo, ľixᵘo, bábᵘo* etc.

Mówiliśmy wyżej o zachowaniu się samogłoski *o* przed niezgłoskotwórczem *u* — powiedzmy tu parę słów o wpływie tegoż *u̯* na poprzedzające je *a*. I pod akcentem i, daleko częściej, po akcencie może ulegać artykulacja takiego *a* cofnięciu, co daje w rezultacie dźwięk, który na mnie czasem robił wrażenie *a* tylnego-okrągłego (back-round), znaczonego przez *a*, a częściej daleko wrażenie zwyczajnego *o*. Przykłady na *a* pod akcentem: *spâu̯, razarwâu̯, skazóu̯, užóu̯, bai̯óu̯šo, zóu̯tra, na zóu̯tro*; *a* po akcencie: *pai̯éxâu̯, zdúmâu̯, výbrau̯šo, papróbovau̯, ćéi̯au̯, paćéi̯ou̯, padúmou̯, rassýpou̯, paʒ́ákovou̯, ćédou̯by*, imp. *ᵘwýstou̯*. Kilkakroć przy tem *o* (⇐*a*) notowałem zwężenie, jak gdyby tu stało *o* pierwotne, np. *pai̯éxòu̯, pryi̯éxòu̯*.

Nawiasem jeszcze dodam, że przejście *a* w *o* w wypadkach takich jak: *śńeh nói̯ʒ́e, sónco ńe zói̯ʒ́e, zói̯ʒ́e tu k tamú tu k tamú, zᵘói̯ḿom* etc. polega prawdopodobnie na analogii do compositów takich jak: *prói̯ʒ́e, prói̯ḿe, pói̯ʒ́e* etc.

O t. zw. akaniu.

e przed akcentem przechodzi przeważnie w *a*; nierzadko występuje tu dźwięk nieokreślony szerokiego *e*, które oznaczałem przez *ä*. Bardzo często jednak pozostaje *e* bez zmiany. Tak samo rozmaicie zachowuje się *e* w proklitykach takich jak: *ńe, ľez, praz, prat, kale, ṕeret, ṕeraz, ćeres* etc., więc np. *ńe tréba, ńä žónka, ńa búʒ́e, ńabóś, praz aknó, ľäs sóľi, ľez róśkau̯, prat týḿi, kala sádu, kále i̯ahó, kólä sádu, ṕérat pánom, ṕeret śńéu, ʒ́éle tahó, ćéres papóu̯, ṕeraz bóžy* etc. Dwuzgłoskowe proklityki opatrywałem zwykle akcentem, ale bodaj czy słusznie; bo, że one nie noszą na sobie akcentu, dowodzi choćby taki np. fakt, że prepozycja *kole* (stary loc. *kolě*) występuje prawie zawsze w postaci *kale* lub *kala*, a przejście *o* w *a* nie byłoby możliwe pod głównym akcentem. Przykłady na zachowanie się *e* przed akcentem: *čahó, i̯ahó, śńatánu, na žamľí, zaŕaʒ́ím, ćałaćék, ńabóho, unaśí, ćaróu̯ka, žańíese, ṕeranačevác, hraxú, trasćí, ʒ́aĺí, śaćé, śćaná, čaćvér, žaľézo, ʒ́aŕíca, lapéi̯, ṕarún, ṕcałá, žaná, śastrá, čaradá, pšańíca; žäńíese, ḱäsló, čärasló, ćärnúu̯šo, ľädá, ćälá, ...-

łańék, čämú, čähó, źämlá, śästrá, śärädá, śärpóu̯, bäžý; meńé, ćeĺé, ĺeré, ćepér, ćeźećé, ńexái̯, ležýć, u śeĺé, i̯eščé, ćelá, źernúu̯, śečé, hreĺećé, ʒeu̯čá, čemú, perekaćíu̯, kremeńé, śestrá etc.

e po akcencie zwykle nie przechodzi w *a*, ale nie brak też wypadków przejścia w *a*, wzgl. *ä*. Przykłady nieprzechodzenia w *a*: *pytái̯ecse, lážem, hórei̯, búʒeš, i̯éʒeće, lépei, pápeńko, kámeń, výženu, búšeł, pálec, stáršemu, krópel* etc. Przykłady przejścia w *a* wzgl. w *ä*: *nášaho, stáršaho, stárai̯eśśe, prau̯étraᵉ, žáran-[n]yx, upéčanyx, máślannyx, máćary, výńaśĺi, tálänt, złópäc, výläs, ĺéräh, kúĺäł, výhräbĺi, pápäńko, méńšäho, Antóńäho, kaśćéräu̯o, nášäi̯e*. Przedewszystkiem *e* wygłosowe zachowuje się najodporniej wobec tendencji do przechodzenia w *a*, więc w wypadkach takich jak np. *dóbre, ʒće aśmíńe, védai̯e, znái̯e, try rabóće, słúxaᵉe, búʒe, na śvéće, ṽeĺíkii̯e, móže, pa xáće, výsoxńe, małaʒéńkai̯e* etc. Niezbyt liczne są wypadki z *ä*, np. *tyi̯ä, hétyi̯ä, žyu̯úščyi̯ä, rańáᵉä, hukái̯ä, aččyńái̯ä, pryi̯ehʒái̯ä*, a już całkiem sporadyczne wypadki z *a*, np. *pytái̯a, pytáᵉacsa, búʒa, mái̯a, ńe znái̯a, káža, Pałúńskii̯a lúʒi*. Uderzyło mię nagromadzenie takich wypadków z *a* w wierszu A. VII. 8.: *pavevái̯a, kałýša, píša, pračytái̯a;* w wierszu H. I. 18. 3 sg. *pabuʒáᵉa* może zawdzięczać swoje *a* wpływowi rymującego się z tym wyrazem adj. *čužái̯a*, podobnie w wierszu H. I. 8. 3 sg. *žadáᵉa*, rymujące się z adj. *maładáᵉa*.

o przed akcentem zwykle przechodzi w *a*, więc np. *taĺé, załatý, baranawáĺi, tahó, katóry, aná, aný, hará, maxaṽiké, palaváńo, bałóto, ahóń, paléno, maładý* etc.

Wypadki nieprzechodzenia w *a* notowałem przeważnie w kategorji prepozycji, zawierających *o*, w złożeniu z verbum, rzadziej w połączeniu z nomen, więc np. *potańéi̯e, poláʒić, povaĺíu̯śe, pokaćíu̯ś, polečú, pomiráᵉe, popraśíĺi, podostau̯áu̯, pokíń, pośĺí, spomóže, podymáacsa, podńimáć, pottykáć, wohléʒeĺi, oddáu̯, dopytáu̯śe, poperéčnai̯a, pozaĺiwátyi̯e, po póĺi, po akrásu, spot karýta, pot korýtəm, po(ʒ) ʒveryma* etc.; muszę jednak zaznaczyć, że zwykle *o* w tej kategorji ulega tak samo przejściu w *a*, jak i w innych wypadkach, więc np. *pačekáu̯śy, pahlaʒéć, paśakúć, adžanú, ačćyńái̯ä, apanau̯áła, padi̯ahʒái̯e, prakałatáći, dahavór, abyi̯éxau̯, kala sádu, aba mńé, ap čałaŕéku, da meńé, pa ćeĺé, pad váhłom* etc. Zachowanie *o* przed akcentem w tej kategorji spotyka się u wszystkich osob-

ników, które mi tekstów dostarczyły. W innych razach *o* w miejsce oczekiwanego *a* wogóle o wiele rzadsze, np. *złoŕiu̯, cohó, pilnováć* etc. Ale u niektórych osobników, mianowicie C. I. (1. 2). N. I. (5) bardzo obfite są wypadki nieprzechodzenia *o* w *a*, np. *čałovék, topić, kupcováu̯, tohdá, sokérku, sobákańi, svoi̯é, solé, połoščú, moi̯ú, mołočká, kozłá, pot korýtəm, pilnovál* etc.

U tych samych osobników zanotowałem inny ciekawy objaw, mianowicie występowanie *o* na miejscu pierwotnego *a*, np. *ᵛortońikóu̯, skozáu̯, akozáłoś, kozáć, zosnúu̯, zostreláĺi, no rèčku, produčý* etc. Ponieważ w tekstach, zapisanych od tych osobników, spotykają się właściwości fonetyczne rosyjskie, np. *ť, ď* za *ć, ʒ́*, za *u̯* wygłosowe *ł* (w wypadkach jak *skazáł*), także właściwości morfologiczne i całe wyrazy rosyjskie, np. *k ńemú, tańót, opáć, rebónok* etc., a wiem, że te osobniki przeszły szkołę rosyjską, więc może to występowanie *o* za *a* należy sobie tłómaczyć błędnem naśladowaniem języka piśmiennego rosyjskiego.

O zachowaniu się *o* w połączeniu z *u̯* przed akcentem była wyżej mowa.

o wygłosowe po akcencie nie przechodzi w *a* z wyjątkiem sporadycznych wypadków, np. *táma, práma, ćadóma* etc. obok *támo, prámo, ćadómo* etc. W innych pozycjach *o* poakcentowe, o ile nie ulega innym alteracjom, o których jeszcze będzie mowa, może przechodzić w *a*, ale równie często może pozostawać bez zmiany. Przykłady nieprzechodzenia w *a*: *hórod, prybránoho, párabok, zółoto, pánom, púhoi̯u, vółosu, pói̯esom, xółodno, s pároṕkom, i̯áłou̯ina, mátočka, ʒ́ćvočka, nóvość, sámoho, daró(h)oi̯u, žáłosno, támoka, výsoxńe* etc. Przykłady przejścia w *a*: *hétai̯o, sałómai̯u, vói̯tavyx, b́édnaho, párabok, párapka, ná nač, zółatu̯, kaváłak, vyskačyła, i̯áhady, ṕerépałax, hóspaʒ́i, támačy, łápać, sórak* etc.

O poakcentowem *o* przed *u̯* była już mowa, również wspominałem o zwężaniu się *o* nieakcentowanego, jako o produkcie drugorzędnego wzdłużenia.

Redukcje samogłosek pod względem miejsca artykulacji.

a w pozycji poakcentowej ulega redukcji, której rezultat można określić jako samogłoskę z kategorji średnio-środkowych (mid-mixed), w rodzaju niemieckiego *e* wygłosowego w wyrazie

np. *bitte*, której umiejscowienie jednakże nie jest ustalone, ale owszem zajmuje jużto więcej tylne, jużteż więcej przednie położenie; nadto jestto samogłoska prawdopodobnie bezdźwięczna. Wskutek tych wszystkich okoliczności sposób transkrypcji tego dźwięku jest u mnie bardzo rozmaity. Często znaczyłem ten dźwięk przez *a̯*, np. *učóra̯, žýta̯, pána̯, stáła̯, žónka̯, kúryca̯, małaǵica̯, ćélma̯, práu̯da̯, ćeńóta̯, trébа̯, šáfa̯, palatúxa̯, paróha̯, vóza̯, karóu̯a̯, dóla̯, sáža̯, pakupácsa̯, złai̯a̯, tái̯a̯, švína̯, sahóńńa̯, ľistóčka̯mi, u̯ýbrała, pryi̯íxaľi, písa̯ru, zára̯s, lóka̯i̯, sḱíbica̯x, sałdáta̯m, zau̯ázu̯a̯i̯, rýzma̯nt, báča̯ć, paǵéla̯ć, kóńa̯m* etc.

Wielokrotnie słyszałem w tej pozycji dźwięk więcej zdecydowanej, środkowej lokalizacji, dźwięk dość blizki samogłoski *e* (która w naszej gwarze nie różni się od *e* polskiego) i w takich wypadkach używałem znaku *e*, np. *prósicse, saǵícce, samíce, sabáčke, zdaróu̯ai̯e, z bаćvíńe, haspadýńe, šahóńńe, ńéxaće, ráńńei̯a, pašéeľi, u̯ýćehnu, lúǵem, u̯ýńeu̯, prósеć, pói̯eć, pói̯es, žálecca, ḿérei̯* etc. Po palatalnych częściej notowałem takie *e*, niż po niepalatalnych.

Prócz powyższych dwuch zaobserwowałem jeszcze jedną odmiankę tego *a* zredukowanego, odmiankę, która na mnie robiła wrażenie polskiego *y*. Zupełnie wyraźnie jako taki słyszałem ten dźwięk tylko u niektórych osobników i tylko w jednej kategorji, mianowicie w pron. reflexivum, np. *prósicsy, bícsy, šḿei̯ćcy* etc., prócz tego w adv. *práu̯dy, ńeprau̯dy;* jednak ten ostatni przykład niepewny, bo może to być równie dobrze forma gen. sg.

a przed akcentem wogóle rzadziej, ale jednak ulega redukcji, takiej samej jak *a* poakcentowe; notowałem tu wszystkie tesame odmianki *a* zredukowanego, które występują i w pozycji poakcentowej. Przykłady na *a̯: za̯stai̯é, za̯stupíla, ta̯ḱí, za̯i̯xóǵić, na̯t kryńícu, i̯a̯k rás, bašа̯čkóm* etc. Przykłady na *e; reb́éńki, načеłá, ze mnói̯u, dle ḿeńé, vźeľí, ḿerćčeḱé, kleśćí, i̯ehńá, i̯ey zará* etc. Dość liczne są też w tej pozycji wypadki występowania *e* szerokiego, np. *paträ́śé, zaprähłá, dlä i̯ahó, i̯äḱíi̯eš, trećäčók, ćähńí, i̯äk tai̯é* etc. Przykładów występowania odmianki *y* przed akcentem zaledwo kilka mogę przytoczyć, np. *znyšóu̯, zystáu̯*. Paralelą do odmianki *y* po niepalatalnych jest *ê* wzgl. *i* po palatalnych;

w ej. *i̯ak* parę razy ten dźwięk słyszałem, np. *i̯ák* wzgl. *i̯ik prýše*. Tu i owdzie notowałem w miejscu pierwotnego *a* nieakcentowanego dźwięk przedniego podniesionego *ă*, np. *i̯ăk*, *rýzmănt* etc.

o poakcentowe, o ile nie pozostaje niezmienione, wzgl. o ile nie przechodzi w *a*, ulega redukcji, której rezultaty na tyle różnorodnie mi się przedstawiały, że używałem dla nich kilku różnych sposobów transkrypcji.

I tak używałem znaku *ə*, kiedy odnośny produkt redukcji robił na mnie wrażenie dźwięku o niewyraźnem tylnem umiejscowieniu, np. *rázəm*, *za ľésəm*, *ʒíckəm*, *ćeraćéncəm*, *ałádək*, *Nómən*, *śľímən*, *dóktəra*, *śvókər*, *k kóńśkəmu* etc.

Kiedy mi się zdawało, że słyszę dźwięk więcej środkowej niewyraźnej lokalizacji, zbliżony do *e*, znaczyłem go przez *o̜*, np. *dármo̜*, *máło̜*, *ščáśćo̜*, *abúu̯śo̜*, *zółato̜*, *kupálo̜*, *ľíxᵘo̜*, *kólko̜*, *trónok̜*, *pad Lúpčo̜m*, *dókto̜r*, *suxadóło̜m*, *abói̯o̜* etc. Znaku *o̜* użyłem, powodowany chyba nieświadomie poczuciem etymologicznem, bo właściwie niema różnicy pomiędzy dźwiękiem, o którym mówimy, a produktem redukcji samogłoski *a*, znaczonym przez *a̜* i nawet tego znaku *a̜* użyłem wielekroć dla zredukowanego *o*, np. *kólka̜*, *ráza̜m*, *bédna̜śc*, *ráda̜śći*, *kúpo̜čka̜i̯*, *pat prýpečka̜m*, *źónka̜i̯u*, *ća̜čku* etc.

Jeszcze częściej niż *o̜* i *a̜* notowałem w miejscu pierwotnego *o* poakcentowego zupełnie takie samo *e*, jakie zapisywałem na miejscu pierwotnego *a* w takiejże pozycji, np. *rázem*, *śćósek*, *tymčásem*, *pótem*, *ńítek*, *śirótenka*, *bórdem*, *haładek*, *ćaréónek*, *sánek*, *párabek*, *śvíren*, *za vúhłem*, *za i̯élńičkem*, *s xvóśćikem*, *dóbremu*, *i̯ábłečko*, *mátečka*, *ʒeu̯čýnečka*, *śeréʒinei̯u*, *z héstei̯u*, *córnei̯o*, instr. *ʒédou̯ei̯*, *ćeraćénce*, *palénce*, *napíše* etc. Nawiasowo dodam, że to *e* na miejscu pierwotnego *o* czy pierwotnego *a* nie jest jednak identyczne z *e* pierwotnem, takiem jak np. w wyrazie „*léźe*“, a różni się od niego mniejszą precyzją artykulacyjną; odrębny charakter takiego *e* czasem mi się wyraźniej przedstawiał w efekcie akustycznym i wtedy znaczyłem je przez *e̜*, np. *śvéte̜k*, *au̯tóre̜k*, *ḿésce̜*, *na záu̯trai̯e̜* etc.

Prócz wyżej wymienionych odmianek notowałem jeszcze w tej pozycji szerokie *e*, np. *sánäčki* etc., a także przednie podniesione *a*, znaczone przez *ă* (dźwięk dobrze znany z rosyjskiego

języka, cf. BERNEKER Russische Grammatik), np. *hóră̆d, zá łăp, tymčásă̆m, ná nă̆č, rákă̆m, pánă̆m, žáłăsno, čáră̆k, hółă̆s, ǵákă̆vać, żélă̆na, dármă̆, ŕeraćéncă̆* etc.

Redukcja samogłoski *o* przed akcentem ma miejsce stosunkowo rzadziej, niż w pozycji poakcentowej. Przykłady: *ŕinəgrát, atədráła, adebráu̯, prešéńo, raspreščáu̯šo, vežméće, i̯ená, i̯ený* etc.

Przytoczę tu jeszcze parę przykładów innej odmianki zredukowanego dźwięku w tej pozycji, mianowicie odmianki *y*, np. *zystaláše, syznáu̯, razydráu̯, syi̯máła, utyčýu̯, abyńešé, abyi̯éxáu̯, čyu̯nykóm* etc. Objaw ten przypomina rozpowszechnione zresztą na całem terytorjum białoruskiem, zastępstwo jeru przez *y* po spółgłoskach *ł, r*, więc w wypadkach takich, jak np. *kryŕí, hryḿíć, dryžáć, kryšýć, hłykńé, hłybóko* etc., pod akcentem *hłýb, krýška* etc.; ale w tych wypadkach, t. j. po *ł, r* występuje tylko *y* i to nawet pod akcentem, w wypadkach zaś, gdzie ъ stało po innych spółgłoskach, obok *y* występuje także *a* (⇐ *o*), np. *zastácsy, sai̯máła, utačýu̯* etc. To *y* w miejsce pierwotnego jeru po *r, ł* występuje także po akcencie, np. *i̯áblyń, i̯áblyńka, i̯áblyḱi, i̯áblyčko,* obok tego jednak: *i̯ábłoḱi, i̯ábłečko.*

Podobnie *e* w miejsce ogólnieruskiego *o*, a dawniejszego ъ uważać może należy za pierwotne tegoż jeru zastępstwo; są to wypadki takie, jak np. *pótem* (notowałem także *pótym*), *rázem, ałádek, mátečka, ščósek, šóŕen* etc. — większą liczbę takich wypadków przytoczyłem już wyżej pomiędzy przykładami odmianki *e* w miejscu pierwotnego *o* poakcentowego, które uległo redukcji.

Uw. Muszę jeszcze wyraźnie zaznaczyć, że wszystkie wymienione i opisane wyżej odmianki zredukowanych samogłosek *a, o* nie są wcale jakimiś psychicznie samoistnymi jednostkami fonetycznymi, ale, że są to wszystko produkty niedokładnego (w różnym stopniu i w różnych kierunkach, zależnie od warunków) wykonania zamiaru psychicznego, produkty, zgoła w swojej różności od jedynie żywych psychicznie *a* i *o* nie odczuwane. Dalej zaznaczam, że te wszystkie odmianki z pewnością nie są pod względem artykulacyjnym tak od siebie oddalone, jak wrażenia akustyczne, których są przyczyną — owszem są one na tyle blizkie, że możnaby je dobrze transkrybować zapomocą jednego jakiegoś konwencjonalnego znaku, np. znaku ъ.

Redukcje samogłosek pod względem czasu trwania.

Samogłoski nieakcentowane, najczęściej poakcentowe, ulegają redukcji pod względem iloczasu, której rezultatem jest samogłoska krótsza albo wprost zero fonetyczne. Najsilniejszą tendencję do ulegania takiej redukcji zaobserwowałem u samogłosek *y*, *i* w suff. iterat. *-yva*, *-iva*, np. *atkázy̆vaie̯*, *razhavóry̆vać*, *začíry̆waie̯*, *patróžy̆vaie̯cse*, *adhády̆vać*, *atkázvaie̯*, *zakúsvaiuć*, *rasplácvalʹiśe*, *atsóvvaiuć*, *zakópfalʹi*; *padhólʹĭvaie̯*, *zapálʹĭvaiuć*, *zapálĭvaie̯*, *zapálvaie̯*, *patsmálva*^{i}*e*, *zatóskvalʹi*, *papeŕeḿéńvau̯*, *vystrúhvalʹi* etc. Ale nietylko w tym suffiksie występuje ta redukcja, owszem są i inne wypadki, np. *hélʹĭko*, *kalĭb́el*, *ḿĭńé* (raz jeden tylko z krótkiem *i* zapisane). Ulegają redukcji także samogłoski *u*, *a*, *e*, np. *ǯákuiŭ*, *ǯákui̯ tabé*, *darúi̯ŭ*, instr. *ǯédou̯ei̯*, acc. *hółou̯* (pełną formę *hółou̯u* bardzo rzadko notowałem). *žyu̯úščuiŭ u̯ódu*, *sḱinŭlʹi* etc.; *výv(ă)lʹicse*, *výk(ă)pau̯* etc.; *žywúščei̯ wadý*, *dopytáu̯šč*, *pavalʹiłašč* etc. Dla jednej tylko samogłoski *o* nie mogę podać przykładów tej redukcji, ani jednego bowiem nie zapisałem.

Co do zwyczajnej w naszej gwarze formy inf. na *-ć* (*rabić*), dalej co do skróconych form comparativi przysłówków jak: *b*^{e}*óls*, *lʹépš*, *hórš* etc., co do skróconej formy pron. reflex. *-ś*, np. *zrabi̯uś*, *ńa bói̯ś* i *ńabóś*, co do voc. *ńebóš* (⟸ *ńebóže*) zaznaczyć trzeba, że na powstanie tych form, jeżeli wogóle, to tylko częściowy, pomocniczy wpływ wywarła fonetyczna tendencja do skracania, wzgl. odrzucania samogłosek nieakcentowanych; że ta tendencja wogóle mogła odegrać pewną rolę przy powstawaniu powyższych form, dowodem wypadki z wyraźnie zapisaną krótką samogłoską, nie z zerem fonetycznem, np. *pytáčĭ*, *dopytáu̯šč*, *pavalʹiłašč* etc. O tych formach skróconych będzie jeszcze mowa w uwagach o morfologii.

O zmianach, jakich doznają dwie samogłoski, przedzielone niezgłoskotwórczem *i̯*, wskutek redukcji, ktorej to *i̯* ulega.

Interwokaliczne *i̯* ulega redukcji (u Sievers'a: Stellungsreduction), której efekt akustyczny jest taki, że to *i̯* jest ledwo słyszalne, co oznaczałem przez ^{i}, np. *pastúxa*^{i}*e*, *dúma*^{i}, *katóra*^{i}*a*, *sáma*^{i}*o*, *i̯ádrene*^{i}*o*, *záu̯tra*^{i}*o*, *tónko*^{i}*o*, *razúmny*^{i}, *šeu̯kóu̯a*^{i}*u*, *cárska*^{i}*a*,

pažiráⁱe, máⁱe, pytáⁱecsa, tóⁱo, małaďáⁱa, túⁱu, zańimáⁱemo, ịakóⁱo, žadáⁱa, rańáⁱä, táⁱa, paśéⁱeli, abóⁱo, žywáⁱa, á ⁱak búẓeće etc. Często opatrywałem obie samogłoski, przedzielone tem zredukowanem *ị*, łukiem ⌒, bo wskutek tej redukcji obie samogłoski połączenia dwusylabowego wchodzą w ściślejszą łączność ze sobą, tworzą prawie że jedną sylabę, co chciałem symbolicznie wyrazić, więc np. *praṷ'étraⁱe, łúpaⁱe, katóraⁱa, rǒdnaⁱa, hráⁱe, pytáⁱecse, táⁱa, l'ixáⁱa, túⁱu, takóⁱo, pytáⁱacsa* etc.

Kiedy redukcja *i* niezgłoskotwórczego dochodzi krańca i daje w rezultacie zero fonetyczne, obie samogłoski wchodzą w ścisłe zetknięcie się z sobą — i tu trzeba rozróżnić 2 wypadki: 1) samogłoski są jednakie, np. *aịa* 2) samogłoski są różne, np. *aịe*.

W pierwszym przypadku rezultat równa się pojedynczej samogłosce, wyraźnie przedłużonej, a mniej wyraźnie scharakteryzowanej jeszcze w inny sposób, mianowicie jak gdyby osłabieniem siły prądu wydechowego w połowie czasu trwania samogłoski. Właściwość tę tym sposobem zaznaczałem, że opuszczałem znak *ị*, wzgl. ⁱ między samogłoskami, a umieszczałem nad obiema łuk, np. *vysokáa, druháa, táa, rusáa, túu* etc. Czasem jednak nie mogłem skonstatować takiej niejednolitości prądu ekspiratorycznego i słyszałem poprostu pojedynczą samogłoskę, mniej lub więcej wyraźnie przedłużoną, np. *ịakáž nóvość, druhó káže, kā́ś ćeb́é* (⟸ *ịakáịaś ćeb́é*) etc.

W wypadku zetknięcia się dwuch różnych samogłosek albo *a.)* obie samogłoski, niezmienione w swej jakości, dają dyftong zstępujący, którą to okoliczność znaczyłem łukiem, nad obiema samogłoskami umieszczonym, np. *dúmae, pytáecse, pažiráe, zdymáe, znáeš, byváe, hańáem, perećináecsa, ukisáecsa* etc., albo *b.)* następuje asymilacja progresywna, mianowicie druga z rzędu, niezgłoskotwórcza samogłoska upodabnia się w jakości do pierwszej, zgłoskotwórczej; połączenie to zachowuje się w ten sam sposób, jak i połączenie dwuch identycznych samogłosek i tak samo jest oznaczone, np. *nazyváacsa, pažiráa, puskáaś, nazbiráam, pytáacsa, žełáam, padymáacsa, spiеváa, pažirá, pereịmá* etc.

Z przytoczonych przykładów widać, że *ị* interwokaliczne ulega redukcji tylko po samogłosce akcentowanej (przykładów

przeciwnych mógłbym parę zaledwie przytoczyć. np. *maćá, traćá* etc.). a potem, że nowy dyftong (względnie, jako dalsze stadjum rozwoju, monoftong) rozwija się tylko z połączenia *ai̯* i przeważnie tylko wtedy, jeżeli *a* nosi na sobie akcent.

Na zakończenie rozdziału o samogłoskach wspomnę o występującym sporadycznie dźwięku. znaczonym przez *yⁱ* — jest to samogłoska o niejednolitej artykulacji. rozpoczynającej się przy *y*. a kończącej się przy *i*: przykładów bardzo niewiele mogę przytoczyć: *pryⁱ kańá, tryⁱ kapě, tryⁱ rublá, z hałaciⁱ, muzyⁱk*. Może być. że i napisania takie. jak: *yadý. ńežyvý, z hałacý* wskazują na taki sam dźwięk niejednolicie artykułowany. Jak z przykładów powyższych widać. temu rozłamaniu się artykulacji ulega samogłoska *y* tylko pod akcentem.

Dalej wspomnę jeszcze o przechodzeniu samogłosek *y. i* w *u, ü* pod wpływem poprzedzających spółgłosek labialnych: zjawisko to parę razy tylko zaobserwowałem, w następujących wyrazach: *vúmeńo* i *u̯úmeńo, vuprahái̯, pazaburácse, paputái̯uśo*; *vuxóʒ́ić da stái̯ńi* i *zúby pou̯uĺivála̯* niepewne przykłady, bo jedno może przedstawiać także pierwotne *uxóʒ́ić* (= *cxóʒ́ić*), a drugie pierwotne *po-uĺivála̯*. Przykłady na *ü* (⟸ *i*): *zaĺüvái̯e, pazaĺüu̯áty̯e*.

Emfatyczne wzdłużenie samogłosek.

Na str. 155. i 156. Tekstów w uw. jest mowa o rozkładaniu akcentu i przedłużaniu samogłosek w emfazie — tu przytoczę jeszcze parę przykładów takiego emfatycznego przedłużania: *kō̋ce bráce. hū́ski spáć. u̯ýtres z i̯ei̯é u̯śó čýsto. kudá, toi̯ pašóu̯. ē, ńe, káže. ńe dā̋m.* intrj. *hā̋k. ṓ, káže, dau̯nó. ū, vau̯kí na éeĺé. ńimá. nā̋ ĺixo* etc. O wypadkach długiego *y* w wyrazach: *yadý, z hałavý, ńežyvȳ́* była powyżej mowa. Samogłoski wygłosowe, kontynuujące stare *ě*, nieraz długimi mi się wydawały. np. *na stalḗ, u dvarḗ, mužyḱḗ, žanḱé. synḱḗ, tvai̯ḗ, pastȳ́. tau̯kačȳ́. pa duccý* etc.

Skrócenia fonetyczne.

Dość silny akcent ekspiratoryczny. prócz redukcji ilościowych. o których już była mowa. powoduje skrócenia fonetyczne. odpadanie całych sylab nieakcentowanych. np. *káś ćeĺé skúla (z i̯akā̋ś), xai̯ sḱíńe, xai̯ búʒ́e (z ńexái̯). náčei̯ ńixtó (z inácei̯)*.

kal'i ne xóć ješći (z *xóćeš*), *ná káa* (z *aná*), (*ja*)*ná káže, bratě* (*je*)*hó* etc. Na skróceniu fonetycznem polegają też może formy partykuł: *mo, tre, ka* (⩵ *móže, tréba, káže*). Częstokroć zapisywałem w tych formach długą samogłoskę, np. *jun kā, mō s pauhóda;* nie brak też wypadków takiego oto oznaczania: *móo tréba, źet káa* — wzdłużenia rekompensatywne, wywołane odpadnięciem całej następującej sylaby. Co się tyczy formy *tre* (⩵ *tréba*), to zaznaczam, że zapisałem raz *tréb(ă) było*, a mogłem nawet poprostu napisać *trébbyło;* połączenia tego rodzaju mogły ze swej strony ułatwić powstanie krótszej formy *tre*. Na skróceniu fonetycznem polegają jeszcze formy: adj. *ńéki, -aja, -ajo* (⩵ *ńéjaki*), praet. *báało* (⩵ *byváło*), *zabuláć* (⩵ *zabauláć*).

O spółgłosce *v*, o zgłosko- i niezgłoskotwórczem *u* i o wzajemnym stosunku tych dźwięków.

v w nagłosie, absolutnym czy względnym, przed samogłoską i tak samo *v* interwokaliczne podlegają silnej tendencji do przechodzenia w spirant bilabialny *w* a nawet, przy osłabieniu energii artykulacji warg, w dźwięk niezgłoskotwórczego *u*. W setkach przykładów wprawdzie notowałem zwyczajny labiodentalny spirant *v*, np. *važńí, vół, vón, vŏšem, vókna, voučeńá, véjać, tuj vóscy, noh vójtavyx, u véčer, kudá vy, na vóže, a véń, havóryć, haŀavá, ḿiravý, paŀaṽína, śíveńki, pavós* etc., ale znowuż na setki możnaby liczyć przykłady bilabialnego spirantu *w*, np. *wałšémńik, wóuk, wyspa, wóśmy, wajšóu, wéčer, wašélo, wínó, zrabíu wám, l'iwo, baranawál'i, nawój, na wóz, a wéń, lewíca, čaławék, pawóu, ja wazú* etc. Równie obficie są reprezentowane wypadki z *u* niezgłoskotwórczem, np. *uýṕie, ualě, uot, uón, ua uśéx, do Uaršávy, pa uás, na uóže, pa uóšto, žyuý, słóuom, pánauy, trauú, sauá, nóuuju, pahauarýći, andauáj, zasóuyuajuć* etc. Czasem wydawało mi się to *u* jak gdyby przedłużone, co wyrażałem podwójnym znakiem *uu*, więc: *šancauuálo, papóuuy, šydaróuua, pabudóuuany* etc. Zwrócę jeszcze osobno uwagę na występowanie tego *u* przed samogłoską palatalną w wypadkach takich, jak np. *pastáu'iu, trau'ica, jáłou'ina, ty u'i, zau'ixácsy, u'išńóuy, u'ézma, na u'éki, dobry u'éčer, Bohu u'éry* etc. Czy wymowa w tych wypadkach odpowiada mojej transkrypcji, nie ośmielę się twierdzić; szczególnie co się tyczy połączenia *u* + *e*,

możeby je raczej należało transkrybować przez *u̯i̯e*, więc np. *na u̯i̯éki* — w każdym razie w tych wypadkach chodzi o skombinowanie dwuch momentów artykulacyjnych, labialnego i palatalnego.

Prócz wyżej wymienionych odmianek pierwotnego *v* notowałem jeszcze jedną — jest to bilabialny spirant *w*, który poprzedza jakby lekki „V o r s c h l a g“ *u* niezgłoskotwórczego, co oznaczałem przez *ᵘw*, więc np. *ᵘwýstou̯*, *ᵘwón*, *ᵘwažńi*, *ᵘwóloᵘwo*, *kiłáᵘwy*, *karóᵘwu*, *złaᵘwići*, *štó ᵘwy*, *i̯ichó ᵘwýhnać* etc.

Wszystko, com wyżej powiedział o dźwięku *v*, odnosi się także naturalnie i do prepozycyi *v* wzgl. *vo* (= łac. in) w tej samej pozycji, więc np. *v adnóm*, *u xátu v adnú*, *pánu̯ u ahłóbli*, *u̯a u̯šéx* etc.

W pozycji postkonsonantycznej, po spółgłosce dźwięcznej, przejście, o którem mowa, wogóle rzadziej, ale jednakże notowałem. I tak obok spirantu *v*, jak np. *dvúr*, *dvá*, *pad vúhłom*, *žyd védau̯*, *adarví*, *atkúl vy*, *ẑvéry*, *raẑvazáu̯* etc. notowałem *w*: *kúrwa*, *žwérhnu*, *gwáłt*, *dwói̯o*, *bwená*, *meẑweẑená*, *pad Wilnei̯u*, *káb ᵘwy*, *von ᵘwybirái̯eše* etc.; sporadycznie tylko zapisywałem *u̯*, np. *du̯a*, *nai̯u̯ýššy* etc.

W pozycji postkonsonantycznej po spółgłosce bezdźwięcznej spirant *v* i jego fonetyczne odmianki, jak mi się wydawało, zachowują dźwięczność; w tych też wypadkach używałem tej samej transkrypcji, co i w owych, gdzie dźwięczność fonemy, o którą chodzi, żadnej nie ulega wątpliwości — tak więc mamy *v* w wypadkach: *kvás*, *kvatérku*, *zatóskvali*, *k vám*, *dak vót*, *xvóry*, *arvóta*, *čaćvér*, *ćvatók*, *śviná*, *na śvéće* etc., obok tego występuje *w*, np. *ćećwér*, *xwórai̯e*, *xwóst*, *twai̯á*, *swói̯*, *lákárstwo* etc., bardzo rzadkie wypadki z *u̯*, np. *xu̯óst*, *xu̯órost*. Parę razy zapisałem jednak *f*, np. *sfói̯*, *zakópfali* etc. i te właśnie wypadki zrodziły wątpliwość co do dźwięczności spirantu, którym się zajmujemy. Prawdopodobnie nie chodzi tu w tej pozycji ani o dźwięczną m e d i a, ani o bezdźwięczną f o r t i s, ale o bezdźwięczną l e n i s.

v zamykające zgłoskę w środku wyrazu i w wygłosie przechodzi w *u* niezgłoskotwórcze, np. *dau̯néi̯*, *róu̯no*, *ẑéu̯ka*, *užáu̯sy*, *wyprau̯láć*, *ne báu̯še*, *žydau̯ió*, *pat cérkau̯iu*, *xléu̯*, *prýstau̯*, *zdaróu̯*, *vałóu̯*, *hadóu̯*, *znóu̯*, *pastáu̯* etc.

Dla *v* antekonsonantycznego (między konsonanty wliczam w tym wypadku także *i̯*) w nagłosie możnaby ustawić taki schemat, że ***a.)*** po samogłosce poprzedzającego wyrazu przechodzi ono w *u* niezgłoskotwórcze, np. *ráno u̯stáu̯šy, kaľí u̯źałá, búźe u̯śúdy, i u̯śahó, dy u̯ḱinuu̯, i̯aná u̯stýźicsa, wa u̯śéx, i̯a u̯i̯ú, u wódu u̯léśśi, pryšłó u̯rémi̯o* etc. ***b.)*** w pauzie i po spółgłosce poprzedzającego wyrazu wokalizuje się, daje samogłoskę *u*, np. *uśó, uśúdy, udavá, unúk, ućóra, ui̯ećé, uxóźić, ui̯éxaľi, stai̯ić uśó, nam uśém, dau̯ uśó, moi̯ unúček, pan uľés, i̯on užáu̯, źet uńíu̯, i̯ek udaŕéc, na péret uskóčyć, sam u^{s}wáľišše* etc. W praktyce jednak zachodzą często odstępstwa od tej normy, odstępstwa dwojakiego rodzaju; i tak z jednej strony w kategorji ***a.*** występować może *u*, właściwe kategorji ***b.***, np. *taľé uśó, sóľi ułažýľi, užó unúček, hanaŕicy unastá, my ui̯ó̈m, v źémlu uľézłu̯, samašétšai̯a ubíłaśe* etc., z drugiej strony w kategorji ***b.*** występuje *u̯*, właściwe kategorji ***a.***, np. *u̯śé, u̯žáu̯, u̯stavái̯, u̯lećéło, u̯łášńe, u̯łášć, u̯ńimáńi̯e, i̯on u̯saźíu̯, mužýk u̯žáu̯, ľuźéi̯ u̯ turmú, pa^{u}wyhańáu̯ u̯śú, pan u̯zyváć* etc.

To, cośmy powiedzieli o *v* antekonsonantycznem wogóle, odnosi się również do prepozycji *v* — przykłady: *a u̯ tui̯ ćósćy, i u̯ druhúi̯u, dy u̯ hóru, aknó u̯ šýbu, mátku u̯ vóźe, u pólo, u ńeźélu, u nai̯abrý, u i̯íx, rázem u stái̯ńi, p^{u}op u ćéčer, až u ḿéśće, palés u śótren, cai̯šóu̯ u xátu; dałá u zúby, eto u vóśeń, tahdý u xátu, u̯ xlću̯, u̯ ńeźélu, i̯on u̯ karémú, i̯éśé u̯ U̯aršáće, u̯lés u̯ xátu, ńeźél u̯ turḿé, pai̯éxau̯ u̯ daróhu* etc.

W pozycji antekonsonantycznej pierwotne *u* pomięszało się zupełnie z pierwotnem *v:* tak samo przechodzi ono po samogłosce w *u* niezgłoskotwórcze, w pauzie i po spółgłosce pozostaje niezmienione, w zasadzie; przykłady na *u* w środku wyrazu: *záu̯tra, nau̯čýła, pou̯ćakáľi, póu̯kidáu̯* etc. — *u* w nagłosie: *ńe u̯žóš, ńa móže u̯bíć, późńi̯e u̯láľi, na u̯krai̯ínu, da u̯dušýłaśe, i u̯hrázłu̯, užó, ukradú, uḿéi̯u, xłópec uḿéi̯e, dak užó, i̯ek uvói̯źeš, byu̯ užé; i̯i ućók, i uraníła, i̯ehó utópim, tadý užó, za usýma, vół u̯pináiecsy, čałaćék u̯žó, dálei̯ u̯žó, znou̯ u̯ćečé* etc.

Tak samo zachowuje się prepozycja *u* (= łać. **apud**), która w tej pozycji antekonsonantycznej zlała się zupełnie z prepozycją *v*. Przykłady: *a u̯ sýna, kó̈lko u̯ vás, raźíu̯šo u̯ i̯ehó, štu u̯ i̯ahó, u káždaho, u źéda, i̯éśé u ḿeńé, šmát u vás, ćvatók u i̯ahó, byu̯*

u cará; byłó u báčka, astáesy u jehó, u krásnoi, a: u jeho, ..., u ćeb́é, načavác u iahó etc.

Widzieliśmy, że w pozycji antekonsonantycznej pierwotne *v* zlało się zupełnie z pierwotnem *u*, że tak jedno jak drugie, zależnie od warunków, występuje już to w postaci *u* niezgłoskotwórczego, już też w postaci *u* samogłoskowego. Ale oba te refleksy mogą jeszcze ulegać zmianom, o których powiemy parę słów.

Przed samogłoskowem *u* jakiegokolwiek pochodzenia może się rozwijać tego samego umiejscowienia dźwięk niezgłoskotwórczy, t. j. *u̯*; dzieje się to przedewszystkiem po samogłosce (w tym wypadku także w środku wyrazu) i w pauzie, ale także, zwłaszcza przy powolniejszem tempie mowy, po spółgłosce. Przykłady: *nau̯čáe, nau̯učý, hau̯udátyie, pou̯učázvou̯* etc.: *u̯uraľnše, u̯ukinué, iu u̯uméju, tahdý u̯užó, na u̯ułóu̯y, maiá u̯unácko, zarónco u̯ukráu̯, búdu u̯učýé* etc.: *čórt u̯ulés, tapór u̯ub́ity, jón u̯uméje, tak u̯unácok* etc.

Tak samo zachowuje się *u*, reprezentujące prepozycje *v* i *u*, więc np. *u̯u Naváhrudek, iimá u̯u xáce, ia u̯u mľin, iemá u̯u rás, byłó u̯u iix, pakinuu̯ u̯u dóma, łubóm u̯u dalinu* etc.

Nie zawsze rozwija się w tej pozycji zupełnie wyraźne *u* niezgłoskotwórcze, owszem często jest to tylko t. zw. „Gleitlaut" o zabarwieniu samogłoski *u*, przed którą stoi, a znaczyłem go przez ᵘ, więc np. *naᵘučú, ᵘu póľi, báčko ᵘumór, žanesi ᵘužó, pána ᵘupaiić, dy ᵘučéḱi, kúžerḱi ᵘuiúesa, prósicsy u iejé, prysóu̯ ᵘu humnó* etc.

W pewnych wypadkach nie można z pewnością twierdzić, że takie właśnie jest pochodzenie tego *u̯*, stojącego przed samogłoskowem *u*; są to takie wypadki, w których na całem terytorjum białoruskiem przed nagłosowem *u*, a także przed nagłosowem *o*, rozwinął się spirant *v*. Ponieważ w miejsce tego spirantu, pominąwszy odmianki *w* i ᵘ*w*, może występować w naszej gwarze niezgłoskotwórcze *u*, więc oczywiście trudno jest rozstrzygnąć, czy takie *u̯*, stojące przed *u* wzgl. *o* jest względnie pierwotne, czy też rozwinęło się z dawniejszego *v*. Niżej przytoczone przykłady najlepiej oświetlą odnośne stosunki w obrębie naszej gwary. A więc przed pierwotnymi nagłosowymi *u*, *o* może występować *v*, np. *vúheł, vúľica, vúmny, vúxo, vúško, vúlej, vócec, vójcuško*.

róspa̯. vóvoźeń. vójer. vóšeń. vóšim, vókno, vóstry, vóko, vóčy, vomlau̯áć etc. albo *w* wzgl. ^{u}*w*, np. *wúľicy, wóžyka̯. wohléźeć. wóśmy,* ^{u}*wóło*^{u}*wo* etc., także *u̯*, np. *u̯úheł. u̯úľica, u̯úmny. u̯úško, u̯úsy, na u̯úźeńkum. u̯ói̯čeńko. u̯óstry. u̯ókny. u̯óčka, u̯úšim* etc.; czasem notowałem tu dźwięk przejściowy ^{u}, o którym była wyżej mowa, więc np. *svai̯hó* ^{u}*ói̯čeńka. ćeľikaho* ^{u}*óźera* (obok: *z Zavaźéra).* ^{u}*óśem,* ^{u}*óčeń.* ^{u}*ói̯* etc. Obok tych wypadków jednak zapisywałem także wypadki ze samem tylko *u* wzgl. *o* w nagłosie. np. *úsy. úšy, úško. óčy. óšeń. óšem* etc.

Prawo. opiewające. że *v* antekonsonantyczne w nagłosie przechodzi w *u̯* wzgl. w *u* nie jest bezwyjątkowe — nieraz zdarzało mi się notować w tej pozycji *v* wzgl. *w*, ^{u}*w* i *f*. zależnie od dźwięczności albo bezdźwięczności następującej spółgłoski; najczęściej zapisywałem ten objaw przy verb. *vźáć*, prepozycji *v* i przy pron. *fśei̯* i jego derywatach. więc np. *i̯ahó vźałá, i̯ón vźáu̯, i̯aná wźałá, čort wźáu̯, da v druhúi̯u. kłubóček v nórku, tarkanúu̯ v zúby, kamú w rúki. žónka̯ w wéčer, u nóčy f subótu,* ^{u}*wai̯šóu̯ f xátu, fśéi̯, fšó. fšúdy, fśelák* etc.; *razúmnomu vlećéło, vnúček,* ^{u}*wi̯unuf, fstavái̯, pryvýčka fkarańíłaś* etc. Parę razy zanotowałem ten objaw także w środku wyrazu. np. *raźawláć, stawlái̯e, sta*^{u}*wlái̯e, skata*^{u}*wi̯ó* etc. Zdaje się. że chodzi tu o drugorzędne rozwinięcie się spirantu z *u* niezgłoskotwórczego w pozycji przed spółgłoską (dzieje się to również z takiem *u̯*, które powstało z pierwotnego *u* samogłoskowego. np. *a v i̯ahó. báťuško w i̯ehó, vrańíła* etc.). chociaż kilka razy zanotowałem to przejście także przed samogłoską. np. *i w adnahó (= i u adnahó), lew astáu̯śe, lew i meźwéć* etc. obok: *łýsy u̯ af*^{u}*icéra, ľeu̯ i mažŕéć* etc. Co do wypadków *łýsy u̯ af*^{u}*icéra. i w adnahó* muszę zaznaczyć. że prep. *u* przed samogłoską zwyczajnie występuje jako *u* albo *u̯u*, np. *u* wzgl. *u̯u adnahó*. Dodam jeszcze. że w jednym wypadku spirant zanotowałem w miejscu *u̯* (⇐ *ł*), mianowicie w wyrazie *vó*^{u}*wnai̯u. vóu̯vna;* tutaj też można wymienić ogólniebiałoruskie *póveu.*

Skutkiem zupełnego pomięszania się pierwotnych dźwięków *v* i *u* jest skontaminowana prepozycja *uv*. występująca zamiast *v* (= łać. in). niezależnie i w złożeniach. np. *i̯aný uv aknó, Iiván uv adnú, tapór uf śćehnó, i̯ek uvói̯źeś. i̯ón uvlaźýu̯ (!). ne u̯vaźmú* etc.

Jakiegokolwiek pochodzenia *u* niezgłoskotwórcze (więc i to *u̯*, które reprezentuje pierwotne *l*), zamykające zgłoskę czy to w środku wyrazu czy w wygłosie czy też wreszcie w nagłosie, po samogłosce poprzedzającego wyrazu, może ulegać redukcji pod względem energii artykulacyjnej, która nieraz doprowadza do rezultatu, równającego się zeru fonetycznemu; tak zredukowany dźwięk znaczyłem przez ᵘ. Szczególnie położenie po samogłoskach tego samego lub zbliżonego umiejscowienia, więc po *o, ó, u* bardzo sprzyja takiej redukcji albo, jakby ją można w tym wypadku nazwać, absorbcji. Przykłady absorbcji po samogłoskach *o, ó, u: ńéšeco*, *mátkoᵘ*, *rakóᵘ*, *rublóᵘ*, *dupcúᵘ*, *zamkúᵘ*, *łuhúᵘ*, *wýkinuᵘ*, *cúᵘ*, *damátoᵘskaho*, *karúᵘki*, *hałúᵘka*, *héto ᵘšó*, *u̯šó ᵘ póstaći*, *za tóju ᵘšó* etc.; zero fonetyczne oddawałem zerem graficznem: *z harskú*, *ułóun*, *zdarúio*, *pajédu Warsáuu*, *palézu śŕiren*, *puščú xátu sónco* etc. Przykłady redukcji po innych samogłoskach: *wýsušyᵘ*, *damátoᵘskaho* (⇐ *dau̯-* ⇐ *dał-*), *stáłą ᵘ ćenskú*, *i ᵘ peröt*, *płáčeᵘšó*, *ušúdy ᵘšó*, *janá šo skrypéła*, *i sažíli jehó*, *na stalé šu nóč* etc.

Także w pauzie i po spółgłosce poprzedzającego wyrazu *u̯* antekonsonantyczne ulega takiej redukcji, np. *ᵘstáńćeš*, *ᵘ Bóha*, *ᵘ tóho*, *ᵘxapíła*, *ᵘ ćelíkui̯*, *ᵘ druliče*, *pan ᵘšó*, *stajíć ᵘ kancý* etc. Bardzo naturalna jest ta redukcja po *u̯* poprzedzającego wyrazu, np. *našóu̯ ᵘšó*, *byu̯ ᵘ ieié*, *pačúᵘšo* etc. — *u̯* + *u̯* daje pojedynczy dźwięk *u̯*, może tylko trochę przedłużony, jednego też znaku *u̯* należałoby raczej w takich wypadkach używać.

Na takiem zredukowaniu *u* niezgłoskotwórczego polega jedna z dwu, możliwych w naszej gwarze, postaci pierwotnej prepozycji *vъz-*, a mianowicie postać *z-* wzgl. *s-*. Obok wypadków takich, jak np. *uzréŕi*, *uzdyxnúła*, *uzléz*, *uzłaźíli*, *uzýže*, *uziéže*, *uzdyméćeśe*, *uzławíłaś*, *uzrós*, *ustaćíi̯* etc., mamy równie częste wypadki z samem *z* wzgl. *s*, np. *pórtki złažýu̯*, *zléz na ḿeńé*, *zńáć báćka na táuu*, *zýže sónco*, *zlíu̯ na báćka*, *sćáhńeny káḿeń na hóru*, *stúška*, *spałóxau̯šo*, *spamańéća*, *strepanúuše* etc.

O zachowaniu się samogłoski *i*, analogicznem do zachowania się samogłoski *u*.

Równie jak *u* niezgłoskotwórcze może także *i* niezgłosko-

twórcze ulegać podobnej redukcji w tych warunkach; przykładów parę tylko zapisałem, np. *ḱé*, *ńi* [i]*šłá*. *paryi̯ńice* i *paryńice*, [i]*šľí małóįcy* obok *išľí* etc. Na takiej to redukcji polegają pewnie formy: *hrác*. *hółka*. *hółečka* obok *įihráu̯*, *ihółečka*.

Wogóle zachowanie się samogłoski *i* przedstawia w pewnych pozycjach dokładną analogię do zachowania się samogłoski *u*; i tak nagłosowe antekonsonantyczne *i* po spółgłosce poprzedzającego wyrazu pozostaje jako takie, np. *klać išłá*, *addášé im*, [u]*waryé ihółečku*, *znóu̯ ićí*, *daváį ićí* etc.; tak samo zachowuje się cj. *i*, więc np. *tam i tám*, *hédak i tréba*, *attúl i attúl*. *ȥečéį i u̯šé* etc. Także po pauzie zwyczajnie *i* pozostaje niezmienione, np. *išłá*, *iȥí*, *i ḱadúįe* etc. Po samogłosce poprzedzającego wyrazu *i* antekonsonantyczne może przechodzić w *i̯* niezgłoskotwórcze, np. *my i̯šľí*, *tréba i̯ćí*, *kámuška i̯skác*, *to i̯ dóbre*. *zdóxly i̯ vóu̯k* etc., ale może także pozostawać niezmienione, zwłaszcza przy powolniejszem tempie mowy, np. *tréba ićí*, *ucóru̯ išóu̯*, *sýnku Ivánko*, *na u̯úľicy ihółečku*, *tóįo i ty*, *móže i įá* etc.

Przed nagłosowem *i* może się rozwijać dźwięk niezgłoskotwórczy tego samego umiejscowienia, podobnie jak się to dzieje przed *u*; występuje on po pauzie i po samogłosce poprzedzającego wyrazu, ale także, zwłaszcza przy powolniejszem tempie mowy, po spółgłosce, np. *įíneį*, *įíščina*, *įiȥé*, *Įiván*, *įi máći* etc.; *na įímeńo*, *da įihráu̯*, *žárkaįu̯ įískra*, *ńe įiȥí*, *ńe įináčeį*, *įaný įidúć*, *užó įim*, *to įi įéȥe*, *įu įi paxódu* etc. (często chodzi tu tylko o t. zw. „Gleitlaut", dźwięk przejściowy od poprzedzającej samogłoski do *i*, znaczony przez [i], np. *pa ṽérxu* [i]*idúć*, *kámuška* [i]*iskáć*, *kaľí* [i]*i įahó* etc.); *z įíńi*, *výńeś įim*, *z Įisúsem*, *s ḱim įínšym*, *váryć įihółečku*, *pašóu̯ įíščučy*, *móį įindýk*, *abýduć įi bába* etc.

Cj. *i* w pozycji interwokalicznej występuje we wszystkich trzech możliwych postaciach, jako *i̯*, *i*, *įi*, np. *na rúḱi i̯ aȥeįé*, *z lésu i̯ addáu̯*, *vźałá i uhrázła*, *dy įi ućók* etc. Po pauzie cj. *i* w położeniu przed samogłoską występuje jako *i* albo jako *įi*.

Także w środku wyrazu, na granicy członów kompozycji zachowuje się *i* podobnie jak *u* w tych samych warunkach, t. j. przechodzi w *i̯* niezgłoskotwórcze, np. *zai̯hráć*, *zai̯máįecse* etc. albo rozwija przed sobą *į* niezgłoskotwórcze, np. *zaįimáu̯šo*, *poįi-*

skáła etc. W złożeniach verbi *ići* z prepozycjami zawsze tylko *i̯* występuje, np. *pai̯ći, dai̯šóu̯, vai̯šłá, nái̯źeś* etc.

O pierwotnem *ł*, zamykającem zgłoskę.

Pierwotne *ł*, zamykające zgłoskę czy to w środku wyrazu czy w wygłosie, na terytorjum białoruskiem przeszło w *u* niezgłoskotwórcze. W naszej gwarze stan ten wskutek działania analogii uległ zmianie w tym kierunku, że w miejsce pierwotnego *ł* występuje w tej pozycji w pewnych wypadkach także *ł*. Jedyną kategorją, gdzie stale *u̯* występuje jest kategorja part. praet. act. na *-lъ*, np. *ćédau̯, daváu̯, užáu̯, vy̆šeu̯, šéu̯, zai̯šóu̯, zrabíu̯, rażíu̯šo, kímuu̯, býu̯* etc.

W kategorji nom sg. rzeczowników męskich na pierwotne *-lъ* i przymiotników w formie predykatywnej z tymże suffiksem stale występuje *ł*, wprowadzone analogicznie z przypadków zależnych, np. *kau̯áł, di̯ábeł, áńheł, kúbeł, źáćeł, pópeł, Páveł, vół, stół, arół, kᵘół, pół, sakúł*, adj. *míł* etc.; ale *u̯* zawsze ma *póu̯, pau̯tará*, forma izolowana, w której nie mogła działać analogia. Co do gen. pl. f. n. na *-lъ* nie mogę podać przykładów występowania *u̯* czy *ł*, bo tu występuje skądinąd przeniesiona końcówka *-ou̯*, np. *kółou̯, ićłou̯* etc.; zapisany na str. 94. E. gen. pl. n. *děł* jest fonetycznym i formalnym rusycyzmem.

W środku wyrazu w miejsce pierwotnego *ł*, zamykającego zgłoskę występuje, ogółem biorąc, *u* niezgłoskotwórcze, np. *róu̯k, ćeu̯nók, vóu̯na* (także *vóu̯vna, vóᵘu̯nai̯u*), *sónco* (⇐ *sóu̯nco*), *sóu̯nei̯ko, póu̯ny* (i *póu̯en*), *žau̯naróu̯, žau̯néruńki, tóu̯sty, Póu̯šcvo, žóu̯ty, stóu̯čyk, tau̯čý, mau̯čáć, kau̯basói̯, na tau̯ščyńí, da Damátou̯ščyny* (⇐ *Dałmátou̯ščyny*) etc. W wypadkach z *ł*, takich jak np. *šółk, ćałnóčki, vółnu*, n. pr. *Vołčók, kěłbás* (obok: *šóu̯k, ćeu̯nóček, vóu̯na, vou̯čeńá, kau̯basói̯*), *s półku, s pałkavóu̯u, sałdát, żełná, gwáłt, šałdubałdú, wałšémńik, šałpóčucsa* etc. mamy do czynienia albo z wyrazami, przejętymi z rosyjskiego czy z polskiego języka albo z tworami onomatopoetycznymi albo wreszcie z wpływem fonetyki rosyjskiej.

Jest jednakże jedna kategorja, gdzie w środku wyrazu stale tylko *ł* występuje — są to przypadki zależne diminutiwów z grupą *łk* (⇐ *lъk*), np. *kałkóm, kaćałké, kau̯áłka, páłku, háłka, ku-*

kátka, strḗłka, harḗłka, sakółka, hółka, piłka, kačátkªo, ḱiłḱé albo *ḱiłḱi, samaǯałkóu̯ye* etc. Wogóle zdaje się, że w dawnem połączeniu *łъK* (*K* ma tu oznaczać każdą spółgłoskę) występuje stale tylko *ł*, a powodem tego jest właśnie *ъ*, który widocznie był jeszcze wymawiany wtedy, kiedy działało prawo głosowe o *ł* zamykającem zgłoskę; przykładów parę zaledwie zapisałem, np. *pa łbé, synók łžéš*.

Muszę jeszcze zaznaczyć, że nieraz zapisywałem *ł* w part. praet. act., np. *vźał i pašół, pazbau̯lάł, skazáł, výšeł, načáł, zapłaćił, spraśił, pasaǯił, dastáł, złoćił, spał, był* etc., ale w każdym razie są to wypadki sporadyczne i tłómaczą się łatwo wpływem fonetyki rosyjskiej — regularnem jest w tej kategorji tylko *u̯*.

O płynnych *l, r.*

Liquida *l* występuje w naszej gwarze w dwojakiej postaci: albo jako średniej miękkości *l* albo jako silniej spalatalizowane *l'*. Ta druga odmianka stale występuje przed samogłoską *i*, np. *l'ić, l'ipa, l'iźí, pál'ić, ćel'iḱi, u pól'i* etc. Bardzo często notowałem ją przed refleksami dawnych *ě* i *e* akcentowanych, np. *l'évu, l'ïwym, pal'ḗno, kal'ḗńi, xl'ḗp* i *xl'ïb, zabal'ḗta, zal'ḗznu̯u, imp. l'éśće, l'ḗs* i *l'és, l'ⁱés* (⟸ *lěsъ* las), *źbal'ḗta, l'ḗpśau̯o, l'ḗpšy, žal'ézo, xl'ḗu̯, l'ḗto*, g. pl. *l'ét* i *l'ⁱét, l'étăś, l'ééečko, palḗtăk, kaval'ḗr, kaval'ïru, kau̯al'ḗrsḱiu̯e* etc.; ale obok *l'* notowałem też tu i *l*, np. *zeléznu̯u, pakaléńo, xléba, try léće, létaś, ǯlés, u lés*, imp. *kaléće, hléǯećy, ḃeléišnu̯u, ćeléu̯*, przed końcówkami loc. sg. i nom. acc. pl. *na stalé, u śelé, rublé, pryćećelé* etc. Przed wszystkimi innymi samogłoskami z reguły występuje *l*, np. *źemlá, huláć, lapéi̯, ṕeśélu̯, léxcy, ślezá, ukóle, kuĺélec, alé, śóle, dle i̯ai̯é, na mahile, lᵘóx* i *lóx, dalóko, lón, pólo, źélo, splú, luǯéi̯*, instr. *śólu* etc.; sporadycznie jednak i tu pojawia się *l'*, np. *hul'áu̯, al'é, lóx, strel'éc* etc.

Przed *i̯* występuje i jedna i druga odmianka. W neutrach na *-li̯o* (⟸ *-lьje*) stale *l* zapisywałem, np. *hali̯ó, źéli̯o, paxméli̯o* etc., prócz tego w takich wypadkach jak: *famili̯u̯, Li̯á, na Hali̯áśa* etc. W formach verbi *l'ić* notowałem czasem *l*, czasem znowu *l'*, np. *l'i̯ú, l'i̯éš, l'i̯úć, zal'i̯úšo* obok *li̯é, li̯écsa*.

Przed spółgłoskami i w wygłosie występuje wyłącznie *l*, np. *Pólśe, býlńik, tólḱi, ćélma, kólcy, bᵘólś, búlka; kúžel, stól, žál,*

attúl etc. Także w zredukowanych iterativach, gdzie między *l* a *v* wypadło palatalne *i*, zawsze notowałem *l*, np. *padhúlvać*, *zapálvaie*, *praválvaiecsa* etc.

Liquida *r*, niegdyś miękka przed palatalnymi samogłoskami, wogóle tę palatalność utraciła na terytorjum białoruskiem; ale w niektórych wypadkach, przed pierwotnymi *ě* i *e* w naszej gwarze występuje zmiękczone *r*, które czasem robiło na mnie wrażenie nie spółgłoski palatalnej samej w sobie, ale spółgłoski, po której słychać palatalny element *i*, co zaznaczałem przez *r'* lub *ŕ* — wypadki te są: *na dvaŕé*, *dvar'é*, *staŕéńḱi* i *star'éńḱi*, *v adnóm dvaŕ'é*, *xvaŕéć*, *xar'éšeika*, *no(!) r'éčku*. Także przed pierwotnem *i* słyszałem dwa razy *r* palatalne: *priiéxau* i *pŕiiéxau*.

O losach dawnej grupy *Kьj* (K oznacza spółgłoskę jakąkolwiek).

Dawne połączenia *lьj*, *rьj*, *nьj* przed samogłoską w naszej gwarze nie dają geminat *ll*, *rr*, *ńń*, jak się to dzieje w wielu okolicach terytorjum białoruskiego, ale albo pojedyncze spółgłoski *l*, *r*, *ń* albo połączenia *li* (wzgl. *ľi*), *ri*, *ńi* — w tej samej formie może występować albo jedna albo druga postać, np. *lié*, *liécsa* obok *ľié*, *ľiúć*, *zaľiúšo* etc.; zauważyć trzeba, że w tym paradygmacie nigdy nie występuje samo *l*, niemożliwe jest np. *lécsa*, *zalúšo* etc. Parę razy notowałem tu formy z *ľi*, np. *naľiié*, *uyľiie*. Poza tym paradygmatem nie zdarzało mi się notować *l* spalatalizowanego, tylko zawsze *l* średniej miękkości, czy to samo, czy też w połączeniu z *i*, i tak mamy: *paxḿélio*, *ćešélio*, *źélio*, *halió*, *Liá*, *na Haliáša* etc. obok *kupálo*, *uhólo*, *źélo*, *ćešélo*, instr. *sólu* etc. Przykłady na zastępstwo starego *rьj*: *padvório* i *padvóro*, *ṕéro*. Przykłady na *nьj*: *kaḿéńio*, *varańió*, *načéńia*, *kačáńio*, *kaxáńio*, *staréńio*, *ḿiréńio* etc. obok *pakaléńo*, *našéńo*, *Błaŕéščeńo*, *Żviżéńo*, *huláńo*, *kaḿéńo*, *staréńo*, *aǯéńo*, *spašéńo*, *padnašéńo* (!), *ćinšaváńo*, *palauáńo*, *načéńa*, *pa uubráńi*, *z bačéńie*, *pamyšléńa*, *šéńá*, instr. *žýżńu* etc.

Dawne połączenia *tьj*, *dьj*, *ćьj*, *źьj* dały pojedyncze spółgłoski *ć*, *ǯ*, *ć*, *ź*, np. *płáćo*, *źýćo*, *ľíšćo*, *peret śḿéŕću*, *rádošću*, *tréćaio*, *u tréćum*, *trećäčók*, *aharóǯo*, *suǯá* obok *suǯiá*, *ťýćo*, *za ṕéću*, *zbóžo*, *łóžo*, *Bóžaho* etc. Dawne *sьj* dało *śi* w wypadku: *kašió*.

Dawne grupy *pьj*, *bьj*, *mьj*, *vьj* dały w naszej gwarze *pi*,

bi̯, mi̯, vi̯, przyczem muszę zauważyć, że sposób artykułowania tych połączeń nie jest stały, owszem rozróżniałem tu dwie odmianki: jedną ze spółgłoską labialną o bardzo energicznem zwarciu, po której następuje element niezgłoskotwórczy z kategorji bardzo wysokiego *i*, a może nawet spirant *j* — druga odmianka jest to połączenie spółgłoski labialnej o mniej energicznem zwarciu z elementem niezgłoskotwórczym z kategorji *i* obniżonego *(ï)*; pierwszą odmiankę transkrybowałem zapomocą *pi̯* etc., drugą przez *pi̯* etc. Obok wypadków: *pi̯é, výpi̯em, napi̯úšo, pi̯ány̯ie, ľi̯ú, ľi̯éš, haraľi̯á, śańi̯á* etc. notowałem wypadki: *pi̯ú, pi̯é, výpi̯uć, pi̯ány̯ie, zabi̯é, bi̯úcsa, harabi̯ú, śémi̯u* etc. Osobno zaznaczam dwa wypadki z połączeniem *pii̯(!)*: *pii̯é, napii̯éšše* (por. wyżej: *naľii̯é!*).

Jak wogóle w pozycji antekonsonantycznej, tak i w połączeniu *vi̯* (⇐ *vъj*) przeszło *v* w *u̯* niezgłoskotwórcze, np. *i̯a u̯i̯ú, razau̯i̯é, skatau̯i̯ó, žydau̯i̯ó, pat cérkau̯i̯u, i̯úška* (⇐ *u̯i̯úška*) etc.; sporadycznie jednak notowałem tu spirant, np. *skata*ᵘ*ićiо, cárćii̯e(!), pa załáćeću* (⇐ *załávъje-!*).

Brak wprawy w rozróżnianiu zbliżonych do siebie pod względem akustycznym artykulacji prowadził mię nieraz do pomyłek — nie ustrzegłem się ich także przy rozróżnianiu dwuch połączeń, mianowicie połączenia *p, b, m, v* + *i̯* od połączenia *p, b, m, v* + samogłoska jotowana; obok transkrypcji jak: *ty* ᵘ*ićéš, i̯on* ᵘ*ićé, u̯'éš, ćóm, Dżeḿân* etc. spotykają się w moich tekstach z drugiej strony napisania: *żerebi̯á, plémi̯o, śémi̯o* i *śéḿi̯o, u̯rémi̯o, napi̯ók* etc. zamiast: *żereb́á, śéḿo, pléḿo, u̯réḿo, naṕók* etc.

O dźwięku, wyrażanym znakiem *h*.

Najpierw zaznaczę, że na terytorjum białoruskiem wogóle nieraz rozwinęło się *h* drugorzędnie przed nagłosowem *a*; nasza gwara może się wykazać kilkoma tego rodzaju wypadkami, np. *harół, haráć, haładek, haréxi,* prócz tego *haraľéi̯* obok ogólnieruskiego *voroběi̯, haraľína* (= jarzębina) obok *i̯erabók*. *h* przed *e*: *héty, hésty, hédak*.

We „Wstępie" na str. 7. określiłem dźwięk, transkrybowany zapomocą znaku *h*, jako dźwięczny odpowiednik tylnojęzykowego spirantu *x* — po namyśle jednak określenie to ograniczam

do wypadków przed dźwięczną spółgłoską, gdzie rzeczywiście występuje taki dźwięczny spirant tylnojęzykowy, np. *mohże*, *śérhła*, *dahnáu*, *éáhne*, *tahdý*, *źiehźáć*, *hleźić*, *uhrázła*, *Boh dáu*, *ah źeućýna*, *i h źárkui*, *méh hróšei*, *étyh bratóu*, *na hruźáh źéazdy* etc. Co do innych pozycji, więc w wypadkach takich, jak np. *adhadáć*, *zháneš*, *abhaéiu*, *tarhaváli*, *ad hétaho*, *búźeš hanić*, *roź harétka*, *hóły*, *huláć*, *lúbluć*, *huźé*, *Bóhu*, *mahú*, *kahó*, *daróha*, *darahí* etc., mogę podać tylko negatywne określenie, mianowicie, że dźwięk, o który chodzi, nie jest tu dźwięcznym spirantem tylnojęzykowym; ale czy odnośny element (w każdym razie dźwięczny) jest natury przydechowej, czy też może jest spirantem tylnojęzykowym, wytwarzanym przy luźniejszem zwężeniu odpowiednich organów artykulacyjnych („überweitgebildet" cf. SIEVERS[5] § 499 ss.), na to nie umiem odpowiedzieć.

W pozycji ante- i interwokalicznej, najczęściej w kategorji gen. sg. adj. i pron. m. n., notowałem nieraz wyraźny przydech, zaznaczając go przez *(h)*, np. *ničó(h)o*, *éa(h)ó*, *ja(h)ó*, *héta(h)o*, *bédna(h)o*, *varanó(h)o*, *stárša(h)o*, *Lerbóuska(h)o*; *daró(h)oju*, *palá(h)uć*, *bła(h)astaúć*, *swóiho (h)aspadará*, *(h)éty vłópec* etc. W paru wypadkach notowałem wprost brak wszelkiego elementu pośredniego między oboma samogłoskami, np. *błaastaúć*, *Błaaéšćeno* etc.

Powyższy objaw obserwowałem kilkakroć także przed spółgłoską, np. *ka(h)dá* i *kadá*, *tódá*, *výéenuli* etc. Zresztą może należy uważać to *(h)* nie za przydech, ale za produkt jeszcze dalej posuniętej redukcji (Geräuschreduction SIEVERS[5] l. c.) i tak już zredukowanego spirantu *h*.

Taką redukcję charakterystycznego dla spółgłosek szmeru w jamie ustnej notowałem czasem i przy innych spirantach, np. *ká(ž)e*, *ká(ž)uć*, *zabá(v)iu*, *Márka(v)ić* (= *Márkavić*), *papróbo(v)vau* etc., a nawet przy zwartej spółgłosce *ʒ*: *pryxó(ʒ)ić*, *uaxó(ʒ)ić*.

Spółgłoski *č* i *ǯ*.

W różnicy od rosyjskiego *č*, które jest zawsze miękkie, dźwięk ten na znacznej części terytorjum białoruskiego jest twardy; takim też on jest i w naszej gwarze, podobnie jak jego dźwięczny odpowiednik *ǯ*, który występuje w tych wypadkach, gdzie język rosyjski ma *ž*, ale tylko w takich paradygmatach,

które wykazują w innych formach *d* lub *ʒ*, wprowadzające analogicznie *ʒ* w miejsce *z*, np. 1. sg. *xaʒú, saʒú* (do inf. *saʒ́ić*), *pryxóʒu, hlaʒú, rasparaʒúše* etc.; durativa i iterativa: *pabuʒáć, paxaʒáć, saʒáć, paiehʒáć, vyieʒʒáć* etc.; inne wypadki: *barʒʒéi* i *barʒéi, zraʒáiu, daʒʒú, dóʒʒyk, ḿeʒ́véʒy* obok *ḿeʒvéʒi, na iehó xaʒáistće* obok *xaʒáiin*, skojarzone pewnie z verb. *xaʒ́ić* etc.

O wypadkach długości (wytrzymanego zwarcia) afrykat *c, ć*.

Również twardą jest zawsze afrykata *c*, która wraz ze swoim palatalnym odpowiednikiem *ć* ulega w pewnych wypadkach przedłużeniu, co zaznaczałem zapomocą podwójnych *cc, ćć*, np. *u rucćé* i *ruccý, pa raccḗ, sabáccy* (do nom. *sabáka*), *muzýccy, xaććéu, na kuććḗ* etc. Podobne wrażenie spółgłoski z wytrzymanem zwarciem robiła na mnie afrykata *ʒ* w wyrazie *hałaʒéu* (ob. I. I. 2), ale nie będąc tego całkiem pewny, zapisałem pojedyncze *ʒ*. Dodam jeszcze, że w praet. *śéu* słyszałem parę razy takie jakby przedłużone *ś*.

Spółgłoski *g, f*.

Spółgłoski *g, f* występują w naszej gwarze w wyrazach obcych, polskiego lub rosyjskiego pochodzenia. Przykłady na *g, ǵ*: *vóǵer, pou mórga, granatóuaia, šváǵer, sagán, gárńec, gánək, šeź gróšei, try gróby, ćóngle* etc. Przykłady na *f, f́*: *f́éičer, fatýga, šáfa, f́ebrál* etc. W niewielu tylko wyrazach zapożyczonych *f* pozostaje jako takie; we większości wypadków bywa ono zastępowane przez grupę *xf* albo przez *p* albo też przez *x*, np. *xf́iga, axf́icer, Xf́édar, axf́icýna, xurmán, pránču, kupérek, kaptán, kúpa* etc. Prócz tego spółgłoski *g* i *f* występują w miejsce *k* i *v* zależnie od praw asymilacji spółgłoskowej i od praw s a n d h i, o czem niżej.

Asymilacje spółgłoskowe i fonetyka międzywyrazowa.

Objawy, podciągane zwykle pod dwie osobne kategorje asymilacji spółgłoskowych (u BRUGMANN'A Kurze vergl. Gramm. 225: Assimilation von Konsonanten an Konsonanten in Kontaktwirkung) i fonetyki międzywyrazowej (w tych wypadkach, gdzie

chodzi o zetknięcie się dwuch spółgłosek albo dwuch samogłosek, należałoby właściwie razem traktować, jako że są one oba rezultatem jednej zasady; ale jednak ze względów praktycznych, dla łatwiejszego przeglądu, będę o nich mówić oddzielnie, w dwuch rozdziałach. W pierwszym rozdziale przejdziemy asymilacje spółgłoskowe w środku wyrazu łącznie z wypadkami takiehże asymilacji na granicy dwuch członów wyrazów złożonych; drugi rozdział obejmie objawy fonetyki międzywyrazowej, podzielone na trzy kategorje, a mianowicie: 1.) połączenie spółgłoska + spółgłoska, 2.) połączenie spółgłoska + samogłoska, 3.) połączenie samogłoska + samogłoska.

Asymilacje spółgłoskowe.

Asymilacje spółgłoskowe, które w naszej gwarze są przeważnie regresywnymi asymilacjami, można podzielić na 3 grupy:

a.) Asymilacje pod względem dźwięczności: 1.) dźwięczna przed bezdźwięczną traci dźwięczność: *tśeį, tśûdy, tśáľi, tkarańiłaś, nátto, śŕétka, lutsľi, patstáŕiu̯, słápšy, párapka, matuskė, rassýpou̯, róśpisku, spamańéći, strepanúu̯še, stúska, dúšsy, ćáško, įéćće* etc. 2.) bezdźwięczna przed dźwięczną udźwięcznia się: *addyrác, adžaní, túdžo, złaŕić, zmućić, zéić, zdymić, zįérau̯, z kažby, u̯óźmežže, svážbu, róžbyž, pʒʒ́ośát, įágzós, adnágžo, įéhžić, pryįahžáįe* etc.

b.) Asymilacje pod względem palatalności: 1.) niepalatalna przed palatalną palatalizuje się: *śćét, śćatý, napáśŕiu̯, śḿérć, śṕina, śṕić, róśpisku, śṕók, įéść, ńeśćáśćo, śśićaŕéu̯, raśśćét, źʒ́éknįeśśi, śńáu̯, na paradćéśńe, raśľi, mýśľi, śľezá, śľózy, śľadė, zańérzin, późńiįe, źńeįá, źḿéńić, źb́iu̯, źŕaśći, źŕázdy, źńimi, źʒ́ór, zįéraći, źľiu̯, źľiśći, raźlehái̯, ććéŕóro, ććerózy, ćŕatók, ʒ́ŕéśći, ʒ́ŕéry, ḿeʒ́ŕéć, pastaįáńi, ráńńaįa* etc. **Uw.** Wypadek *izźéśći, źźéśći* obok *izįéśći* wykazaje, być może, asymilację progresywną, *izįéśći* jest formą drugorzędną, analogiczną do simplex *įéśći* — prawidłową formą jest *izźéśći* (= *iz-ěsti*). 2.) Odwrotnie się dzieje w połączeniu *l* + przedniojęzykowa niepalatalna spółgłoska *n* lub *c*, gdzie *l* może przechodzić w niepalatalne *ł*, np. *kółec, páłcy, piłnovác, śiłno, ćéłny* obok *kólcy, pálcy, pilnovác, śilno, ćélny*, *ńeśḿertélny*, gen. sg. *łnú* obok *lónu*, *sáłco* etc. — Grupa *ć* + *ś* w formach infinitivi, 3. sg. i 3.

pl. praes. słów zwrotnych uległa obustronnej dyspalatalizacji, której rezultatem jest połączenie *cs* albo *cc* (= długa spółgłoska *c*), np. *sağiese*, *zabýcse*, *ńélecsa*, *mýjucse*, *prósicca*, *śńejécey* etc.; grupa *cs* jest częściej używana. W 3. pl. występuje czasem *ć*, np. *pytáiućsa*, *zdaińćsa*, *prystupáiućsa* etc. — przejęte ono zapewne analogicznie z 3. pl. słów niereflexsywnych. **Uw.** Po innych spółgłoskach i po samogłoskach zachowuje *ś* reflexivi swoją palatalność, np. *śmaiómśo*, *mýięśśe*, *hrýśe*, *dáuśo*, *halúśo*, *ĺiéćeśe*, *patapiĺiśe* etc.

c.) Asymilacje pod względem miejsca artykulacji: 1.) przedniojęzykowe *n* przed *k*, *g* przechodzi w welarne *ŋ*, np. *šóŋka*, *tóŋkaho*, *sváŋki*, *paĺeláŋka*, *z ráŋku*, *stáieŋki*, *ńi uleŋkáiśe*, *łápeŋku*, *ĺeréžiŋka*, *stróŋgi* etc.; prócz tego: *galéńžo*, *téńča*. 2.) *d* przed *n*, *ń* przechodzi w *n*, *ń*, np. *anná*, *annó*, *rónny*, *patrónno*, *annóš*, *śahóńńa*, *róńńeńki*, *spańńićka*, *páparańńik* (⇐ *páporotńik*) etc. **Uw.** *nn*, *ńń* oznaczają pojedyncze spółgłoski przedłużone i wogóle podwójne znaki spółgłosek, jak np. *cc*, *ćć*, *čč*, *ǯǯ*, *dd*, *śś*, *žž* etc. oznaczają nie geminaty, ale clusiles długie, z wytrzymanem zwarciem, wzgl. spiranty długie albo też robiące wrażenie długości z powodu przesunięcia się granicy zgłoskowej w środek spirantu. 3.) zwarte *t* przed afrykatami *c*, *ć*, *č* przechodzi w takież afrykaty, np. *kapýcco*, *accóuskaio*, *u Kúccy*, *śelaccé*, *máccy*, *aććináć*, *paććalnú*, *paččý*, *krósna ččé*, *aččytáu*, *karaččéi*, *paśćéččyu* etc.; podobnie *d* przed *ǯ* przechodzi w *ǯ*, np. *aǯǯaré*, a *t* przed spirantem *ś* przechodzi w *ć*, np. *aćśéć*, *paaćśakáu*. 4.) afrykaty *c*, *č* przed *n*, *m*, *l* przechodzą w spiranty *s*, *š*, np. *mósno*, *ńismą*, *hrabńišnuiu*, *harščéšńik*, *brušńišńik*, *rušńik*, *smášnaia*, *našlér* etc.; wogóle przed zwartymi spółgłoskami afrykaty i inne zwarte mogą przechodzić w spiranty, np. *žńistóžyć*, *bahástvo* (⇐ *baháctvo* ⇐ *bahátstvo*), *ńixtó* etc. — w wypadku *łuśśéi* zwarte *ć* przed spirantem przeszło w spirant. 5.) wyrównania miejsca artykulacji: *ć*, *ś* przed *c* przechodzą w *c*, *s*, np. *daccý*, *bóccy*, *réccy*, *ǯéscy*, *mátuscy* etc.; *š* przed *ś* przechodzi w *ś*, np. *uúčyśśe*, *ćerńeśśe*, *baiúśśe* etc.; *s*, *z* przed *š*, *ž*, *č* przechodzą w *š*, *ž*, np. *ńeščásny*, *raščyńiła raščýny*, *žžáć*, *žžárany*, *ńiššaho* (⇐ *ńisčaho*, wypadek asymilacji progresywnej) etc.; *ǯ* przed *ž* przechodzi w *ǯ*, np. *iéǯžo* etc. 6.) *b* przed nosowymi *m*, *n* przechodzi w *m*, np.

wałšémnik, *ammyjuć*, *ammacyła*, *ammánscyk* etc. 7. s. z przed dawnymi połączeniami *lj*, *nj* przeszło w *ś*, *ź*. np. *razmyšlići*, *dražńiľi* (*ž* przeniesione z 1. sg. * *draznją*).

Drogą asymilacji powstała długa spółgłoska ulega czasem uproszczeniu w spółgłoskę o zwyczajnym czasie trwania. np. *anó*, *śahóńą*, *na ráno*, *ránejo*, *acóųskaʼo*, *ńežźéć ce krósna*, *raskazáų*, *raśćéluć*. *raščémľivaįuć* etc.

Przy zbiegu trzech spółgłosek jedna z nich, zwykle środkowa, ulega wyrzuceniu — najczęściej chodzi tu o spółgłoski *t* lub *d*. np. *ńeščásny*, *čésnyįe*. *páparńik* (⇐ *páportńik*, cf. *páparańńik* z *páporotńik*), *páśńić*, *pózno*, *ṕerat práźńikam*, *Źćizéńo*, *xréžĺiny* etc. Wypadki jak *prysústvo*, *bahástvo* można tłómaczyć albo wypadnięciem pierwszego *t* albo też, wobec istnienia równie używanej postaci *baháctvo* (⇐ *bahátstvo*), *s* można wyprowadzać z *c* (⇐ *ts*) podobnie jak w wypadku *mősno*. *s* wzgl. *ś* wypadło w wyrazie *cáréńįe* (⇐ *cárśéńįe*).

Objawy fonetyki międzywyrazowej.

Połączenia: spółgłoska + spółgłoska.

W tej grupie rozróżnimy znowu trzy rodzaje asymilacji: *a.)* Asymilacje pod względem dźwięczności: 1.) bezdźwięczna przed dźwięczną udźwięcznia się, np. *įag dám*, *g dóbramu*, *g ľédnuį*, *pałkóųńig búźe*, *tag vóćec*, *vóųg zadušįų*, *dag ńimá*, *g hédakamu*, *ńe pőb da kaźół*, *ad Bóha*, *brad ľes sóľi*, *ad ḿeńé*, *od ńexáį*, *ųod zhíńeš*, *ad hétaho*, *ad įaįé*, *xaźíź búźeš*, *zróľeź daróhu*, *xóź za móro*, *ćuź žyuráįg*, *xoź harélka*, *z mátkaįu*, *z ńéba*, *z héstym*, *z įéįu*, *įez dáreń*, *abýž byų*, *naž báryn*, *búźež hańáć*, *étyh bratőų*, *ah ńeščášćo*, *ah źeųćýna*, *za įíh zámuš*, *na hruźáh źźázdy*, *ḿěh hrósi* etc. 2.) dźwięczna przed bezdźwięczną traci dźwięczność, np. *kap kúrycą*, *xľép króįić*, *ap parőx*, *štop papé*, *móžep ty*, *bytóp ćáračku*, *xtop spašįų*, *kap śastrý*, *kap smát*, *źet káze*, *hółot tadý*, *sušét pačíų*, *ṕéret čúžym*, *sut súźić*, *ṕéret śḿéréu*, *rát što*, *na ab́it xaźįų*, *įéć ka mńé*, *pabúć tut*, *ras kryćýć*, *paľés tudá*, *ľüs parý*, *is papóm*, *pras svaįú*, *ras Śydár*, *źľéš paźí*, *vyłáš cełaréćč*, *źes tróį*, *krus pán*-

ski, as pláče, štos ćepér, ńiš śnéhu, Box kazán̯, Box xaźin̯, lőx spáć, uf śćehnó, f stájni, f cérkou̯, f śýbu etc.

Uw. ad 1. Nie zawsze występuje w takiej pozycji spółgłoska dźwięczna w miejsce pierwotnej bezdźwięcznej, owszem równie częste, a może częstsze są wypadki ze spółgłoską bezdźwięczną, np. *mužýk nahnúu̯šo, sórok ńeźél, puk łazý, k ľistóčku, kóátek raśćitán̯, adnák my, dak ľažýć, tak ćéle, nóžyćek złamáu̯še, tak i̯aná, k i̯emú, śćet ejśeu̯, vot i̯a, ujúć na kłupkí, máźuć głazá, trýtegć hᵘót, i̯éść źićátko, svai̯ix źećéi̯, nas hédak, xaćú ś ńéi̯, búźes bahátу, búźeś rabíć* etc. — **Uw.** ad 2. Podobnie za pierwotną dźwięczną występuje nieraz głucha przed dźwięczną spółgłoską, np. *put másła, žyt ńikóľi, nazát rúki, sat u̯išńóu̯y, byłáp zdarówai̯e, i̯ap i̯amú, i̯eć ḿileńki, śáć na mai̯ix, paćős damói̯, aś da ćécera, aś ńemá, zámuš ejsłu̯, žáłaš i̯a, Bőx dau̯, zapróx vałé* etc. Oba wypadki polegają może na działaniu analogii; chodziłoby tu w takim razie o przeniesienie analogiczne formy wygłosowej wyrazu do środka zdania (w wygłosie absolutnym czyli przed pauzą dźwięczna traci dźwięczność).

b.) Asymilacje pod względem palatalności: 1.) niepalatalna przed palatalną palatalizuje się, np. *ś śebé, preś śerédinu̯u, ľiś ćeláći, ś ṕéćy, ź ľipóraho, ćeraź ľés, iź ľistóčkami, ź lésu, ź Lubáńie, ź ḿaxóm, z ńéba, ľeź źćaréi̯, ćereź ćósku, ź i̯ími, i̯oń ńa búźe* etc. Podałem tu tylko przykłady na palatalizację spółgłosek *s, z, n* przed palatalnymi; być może, że i wszystkie inne spółgłoski ulegają w tej pozycji afekcji palatalnej, jak to się dzieje np. w języku polskim (cf. BENNI „Z dziedziny akomodacji międzywyrazowej" w Mat. i Pr. Kom. Jęz. t. I. zesz. 2. str. 278 ss.), ale nie zwróciłem na to zjawisko uwagi i przykładów nie mogę podać. 2. Odwrotne zjawisko, zatratę palatalności przed niepalatalnymi omówię niżej pod

c.) Asymilacje pod względem miejsca artykulacji: 1.) przedniojęzykowa *n* przed *k* przechodzi w welarne *ŋ*, np. *ioŋ káže, i̯oŋ kabýłu, i̯oŋ kréśić* etc. 2.) zwarta *t* przed afrykatami *ć, č* przechodzi w takież afrykaty, np. *paé ćómuyi̯e, pač čás, ač čehó* etc.; podobnie *d* przed *ź* przechodzi w *ź*, np. *po(ź) źćerýma, ćórź źćé (< = ćórźź źćé)* etc.; również przed spirantem *š* przechodzi

zwarta *t* w afrykatę *c*, np. *pereć slúbom* etc. 3.) zwarta *k* (wzgl. *g*) przechodzi w spirant *x* (wzgl. *h*) w wypadkach: *x tórbu*, *i h žárkuį*, *pryxóǯić h hétuį* etc. 4.) wyrównania miejsca artykulacji: *s*, *z* przed *š*, *ž* przechodzą w *š*, *ž*, np. *š šáľy*, *s šydarómi*, *ľes šéršči*, *ž žáľi*, *iž želéznymi* etc.; również *s* przed *č* przechodzi w *š*, np. *š čužými*, *š čehó*, *čereš čatýry* etc.; *š*, *ž* przed *s*, *z* przechodzą w *s*, *z*, np. *ież żónka* (⟸ *ież żónka* = *ieść ż*.) etc.; *č* przed *š*, *č* przechodzi w *č*, np. *ǯéšč štúk*, *múšič šmát*, *xoč o łaréka* etc. — *š*, *ž* przed *s*, *z* przechodzą w *s*, *z*, np. *as staįić*, *az za móro* etc.; podobnie *š*, *ž* przed *ć*, *ǯ* przechodzą w *ć*, *ǯ*, np. *xtoś ćéľić*, *štoś ćepér*, *myś ćebé*, *kryź ǯeržála* etc.; *ć*, *ǯ* przed *s*, *z* przechodzą w *c*, *ʒ*, np. *ǯéćc synóų*, *xoʒ zróbić*, *admykáʒ zamkí* etc. — *ć*, *ǯ* przed *n*, *t*, *d* przechodzą w *t*, *d*, np. *xot na słúžbu*, *zaįhrát na dúdočku*, *naǯiét na nóžyku*, *pat týšeč*, *xot toaić*, *p'óidut tudá*, *ľažýt dak ľažýć*, *havóryt da žónki*, *iest*[1]) *dúdočka*, *ľažýd dak ľažýć*, *xod do ľińerála* etc. 5.) *b* przed *m* przechodzi w *m*, np. *kam meńé*, *kam mátki*, *štom maįá* etc. — *z* wzgl. *s* prepozycji *niz*, *pańiz* (także *pańez*) zawdzięcza może swoje powstanie pewnemu jakiemuś spojeniu międzywyrazowemu, ale jakiemu, trudno powiedzieć, bo obecnie występuje w każdej pozycji albo *z* (wzgl. *s*) albo pierwotne *ž* (wzgl. *š*), promiscue, np. *ńis pańónek*, *pańéz įix*, *pańiz nóh* etc. obok *páńiž nóh*, *ńiš šńéhu* etc.

Przy zbiegu dwuch identycznych spółgłosek powstała spółgłoska długa może ulec uproszczeniu, którego rezultatem jest spółgłoska pojedyncza, o zwyczajnym czasie trwania; czasami zwracałem uwagę na ten objaw i zaznaczałem go albo przez ujęcie jednej z dwuch spółgłosek w nawias albo poprostu przez opuszczenie jednego znaku, np. *pere(d) druhím*, *róǯi ć ǯičá* (właśc. *róǯi(ǯ) ǯičá*), *po(ǯ) ǯeréma*, *ćorž ǯéć*, *havóry da iéi*, *žaná (k) kóń-*

[1]) Co do tej formy 3 sg. verbi substantivi, używanej zresztą także we wszystkich innych spojeniach międzywyrazowych i w pauzie, trzeba zauważyć, że możliwe jest wprawdzie rozwinięcie się jej z pierw. *ieść* w takich właśnie pozycjach, jak powyższa, przed niepalatalną przedniojęzykową (także przed *s*, np. *iest syn*), a potem przeniesienie jej analogiczne do innych połączeń — ale więcej prawdopodobne, że jest to forma zapożyczona, forma polska.

škəmu, zai̯šóu̯ kupcú, kap (p)ryéežľí, i̯a ńi (s) svého, vyéax straśí, što škuranói̯u, i̯eś éelá, i̯eź ʒiéá etc.

W spojeniach międzywyrazowych przy zbiegu kilku spółgłosek zdarza się także wyrzucanie jednej z nich, np. *šeź hróšei̯, i̯eź dačká, i̯ež žónka* etc.

Połączenia: spółgłoska + samogłoska.

W połączeniu bezdźwięcznej spółgłoski poprzedzającego wyrazu ze samogłoską następującego przeważnie spółgłoska nie udźwięcznia się, np. *dak ušó, katók uśáu̯, tak adnó, k aknú, ńítek iʒé, prašék u xáée, u̯ i̯íx ućóru̯, trup i lőx, pᵘop uśéi̯, čort ušáu̯, vot aščé, na mőst išóu̯, i̯est u śalé, s adnahó, s atvarahóm nas u xátu, pańős aznóu̯, pryšłóš im, hórš ukóle, znać íx, stai̯íć ušó, búduć iéi, być u xáće, znać i sakóľik, addášé im, i̯eśé u ḿeńé, nőč ušó, kľúč i zamók, streľéc ubíu̯* etc. Odwrotne wypadki bardzo rzadko notowałem, przedewszystkiem przy spółgłoskach *k, s*, np. *tag éto, i̯ag uzi̯éʒe, dag ušó, z Au̯ʒééie, ź ińi* etc.

Podobnie, jak się to dzieje przed dźwięcznymi spółgłoskami, występuje bardzo często i przed samogłoskami spółgłoska bezdźwięczna zamiast pierwotnej dźwięcznej, przeniesiona tu analogicznie z pozycji wygłosowej, np. *ʒet addáu̯, sat atsáʒim, ṕarőt uskóčyé, kap uśáu̯, słap aščé, łop aníčei̯u, záras ammýi̯u, palés u śśíren, vyées u čystai̯o, stórăš u dóma, kudýš iʒéš, aš udušýłąse* etc.

Przed samogłoską *i* zanotowałem parę razy palatalność spółgłoski poprzedzającego wyrazu: *ź ím, ź ińi, tak i samá, leú i ńuʒíéé, štop ṕisóm (!) prybýu̯* A. II. 4. Mam też parę odwrotnych wypadków, gdzie po niepalatalnej spółgłosce palatalne *i* uległo dyspalatalizacji: *tam y tám, ľist y załatý, brat y káže, rassmakavát y káže.*

Połączenia: samogłoska + samogłoska.

Przy zetknięciu się dwuch identycznych samogłosek bardzo naturalnym objawem jest kontrakcja, której rezultatem wzdłużona samogłoska; parę razy zwróciłem uwagę na ten objaw, przy połączeniu *a* + *a*, zaznaczając kontrakcję przez ujęcie jednego *a* w nawias: *na (a)dnú, da (a)dnahó, ńa (a)dženéš, da (a)ééc, pa haróʒe (= pa aharóʒe)*; podobnie w środku wyrazu: *pa(a)tkładała.*

Przy zetknięciu się dwuch różnych samogłosek zanotowałem kilka wypadków zatraty funkcji zgłoskotwórczej u samogłoski następującej, nie mającej na sobie akcentu. wyrażając funkcję niezgłoskotwórczą znakiem ̯ , umieszczonym pod samogłoską: *pa baraźé a̯nnó, što a̯nnói̯u, po a̯krásu, i a̯smalí, i a̯smalíła, ni a̯dmykái̯, ći a̯t śvǒkra, ći a̯d załǒu̯ki.* — W jednym wypadku przypisałem funkcję niezgłoskotwórczą samogłosce poprzedzającej: *ńe̯ atmykáli.*

Uw. O objawach, zachodzących przy zbiegu jakiejkolwiek wygłosowej samogłoski czy spółgłoski z nagłosowymi *u, i* była już wyżej mowa w rozdziale o zachowaniu się pierwotnych *e, u* i analogicznem zachowaniu się samogł. *i.*

Wypadki dyspalatalizacji spółgłosek, nie dające się objaśnić ani działaniem asymilacji spółgłoskowej ani prawami sandhi.

W kilku wyrazach występuje spółgłoska niepalatalna w miejsce pierwotnej palatalnej, bez widocznej przyczyny. Stale tylko niepalatalne *s* występuje w wyrazach: *sänaźáć, sakéra, sokérka;* można tu jeszcze dodać reflexivum **śa,* które w złożeniu z formami: 3 sg., 3 pl. praes. i inf. stale występuje ze spółgłoską niepalatalną *s,* wzgl. *c,* cf. Asymilacje spółgłoskowe b. 2. Niepalatalne *p* zanotowałem parę razy w złożeniach z prepozycjami *ṕere* i *ṕered: ćełavéka paraćóu̯, paraćeźi ḿeńé* obok *ṕereéeźi, paraie̯u̯ zát, na paradvéśńe;* tutaj, wnosząc z wypadku *paraveźi* obok *ṕereveźi* (bo inne są ἅπαξ λεγόμενα) i ze stale występującej palatalizacji *p* w innych złożeniach, niepalatalność nie jest objawem stałym i dałaby się może objaśnić wpływem szybkiego tempa mowy. Co do wyrazów: *slédovatel* i *pretśedátel,* zapisanych od Wołczka, nie wiem, czy one wogóle zawsze są wymawiane z *t* niepalatalnem. Niepalatalne *t* występuje także w przypadkach zależnych do f. *máći,* ale, zdaje się, tylko w połajankach, np. *vyb́iráį̯ś k i̯eb́éńi mátery, trásca mátary* etc. — Wspomnę jeszcze o niejasnem przejściu *d* w *n* w verbum *andáć* (zawsze tak w ustępach pod N. str. 150—54).

Morfologia

O akcencie wyrazowym.

Wyżej była już mowa o akcencie zgłoskowym, tu wspomnę w paru słowach o akcencie wyrazowym czyli o miejscu akcentu w wyrazie. Gwara nasza wraz z całym obszarem białoruskim co do miejsca akcentu różni się w pewnych punktach od języka rosyjskiego; prócz tego akcent wyrazowy ulega wahaniom, już to zasocjowanym ze znaczeniem czy też z takim lub innym wyglądem formy, już też niezasocjowanym z tymi momentami. Na kilka takich różnic co do miejsca akcentu chcę właśnie zwrócić uwagę.

Loc. sg. m. różni się miejscem akcentu od rosyjskiego loc., a mianowicie akcent na końcówce *-u* nie jest w naszej gwarze obowiązujący i tak obok wypadków: *u času, po sadú, na radú, pa synú, na pałú, na rušńikú* etc. mamy wypadki: *pa śvétu, pa próstu, na pánu, pa ćvétu, u próšłum hódu, pa ḿéśacu, pa rýnku, pry čełavéku* etc. W nom. pl. m. występuje wahanie się akcentu, zasocjowane z wyglądem formy, więc np. obok: *marózy, hódy, poṷhódy, kľúčy, čérči*, voc. *panóve pryjéćéľi* (zwrot stataryczny) etc. mamy: *marazé, hadé, kľučý, čerté, pryjećelé* etc. Podobne wahanie się akcentu w zależności od wyglądu formy występuje u pewnych neutrów w nom. sg., mianowicie obok nom. z akcentem na końcówce: *i̯iḿá, pleḿá* etc. mamy akcent cofnięty w formach drugorzędnych: *i̯ímo, plémi̯o* etc. Neutra, akcentowane w nom. pl. na rdzennej, w różnicy od rosyjskiego jęz., w gen. pl. przerzucają akcent na występujące w tym przypadku przed wygłosową spółgłoską *o, e* np. nom. pl. *vókny, krósny, žórny, i̯ái̯ca* etc., gen. pl. *akón, kraśón* (ob. *krósnoṷ*), *žarón, i̯ei̯éc* etc.

W języku rosyjskim niektóre 2- i 3-zgłoskowe feminina, które mają w nom. sg. akcent na końcówce, cofają go w acc. na rdzenną. Terytorjum białoruskie ogółem biorąc w tym punkcie różni się od jęz. rosyjskiego, bo rzeczowniki te mają i w acc. sg. akcent na końcówce; w naszej gwarze natomiast zachowują się one pod tym względem jak w jęz. rosyjskim, i tak np. *hará, reká, pará, kasá, wadá* mają w acc. *hóru, réku, póru, kósu, wódu.*

Prócz tego cofają akcent w przeciwieństwie do rosyjskiego jęz.: *śamįá*, *ńeżá*, *strexá*, *ćesná*, a więc: *śémįu*, *ńéžu*, *strĕxu*, *ćésnu*. U niektórych akcent się waha np. *ścaná*, *źemlá*, *dušá*, *ruká* mają w acc. *ścénu*, *źémlu*, *dúšu*, *rúku* albo *ścanú*, *źamlú*, *dušú*, *rukú*; wahanie to występuje i w innych przypadkach np. obok: *na źémlĭ*, *u rúcey* mamy *na źamlĭ*, *u rucéy*. Z 3-zgłoskowych mają *hałavá* i *baraná* akcent cofnięty jak w rosyjskim, a więc: *hółovu* (pospolitszy wygląd: *hółou̯*, *bórănu*. *Baradá* ma w acc *bóradu* i *baradú*, *staraná* ma w acc. akcent na końcówce: *staranú*.

W loc. sg. f. końcówka *-i* pozbawiona jest akcentu, przeciwnie jak w rosyjskim, więc np. do nom. *noć*, *peć* etc. brzmią loc.: *u nóćy*, *na péćy* etc. Niektóre feminina, mające w sg. akcent na rdzennej, przerzucają go w nom. pl. na końcówkę; są to przedewszystkiem diminutiva, utworzone zapomocą suffiksu *-ka*, a końcówką tą jest *-e* (⇐ * *-ě*), przeniesione tu analogicznie z pni miękkich, a więc: *ńíska*, *žónka*, *i̯ámka*, *dóška*, *zástau̯ka* etc. mają w nom. pl.: *ńiské*, *žanké*, *i̯amké*, *daské*, *zastau̯ké* etc.; i w dalszych przypadkach pozostaje akcent na końcówce. Inne przykłady: nom. pl. *hałaźé*, *sanažaćé* do nom. sg. *hałáźa*, *sänažáć*. W tym przypadku występują wahania akcentowe, zasocjowane z wyglądem końcówki; obok wypadków z akcentem na końcówce *-e* np. *dačké*, *ʒeu̯ké*, *ćiłké* etc. mamy wypadki cofnięcia akcentu przy końcówce *-i* np. *dóčki*, *ʒéu̯ki*, *ćíłki* etc.

W obrębie odmiany pronominalnej zwrócę uwagę na przesunięcie się akcentu w złożeniach pron. *što*, *xto* z negacją: obok gen. dat. *čahó*, *čemú*, *kahó*, *kamú* mamy akcent cofnięty w: *ńičóho*, *ńičómu*, *ńikóho*, *ńikómu*, podobnie obok *ńi s kim* mamy akcent cofnięty w połączeniu *z ńéskim*.

Vrb. *idú* w złożeniu z prepozycjami od 2 sg. począwszy cofa akcent na prepozycje, przeciwnie jak w jęz. rosyjskim np. *náiʒe*, *pŏiʒe*, *uvóiʒeš*, *dóiʒecse* etc. Niektóre verba, akcentowane w jęz. rosyjskim we wszystkich osobach praesentis na końcówce, w naszej gwarze cofają akcent o jedną zgłoskę wstecz począwszy od 2 sg. np. do *havarú* 2 sg. *havóryš* etc., do *padú* mamy *póʒeš* etc. — jest to zresztą właściwość ogólnobiałoruska. Niektóre verba, które w rosyjskim języku od 2 sg. począwszy cofają akcent na rdzenną, zatrzymują go w naszej gwarze na końcówce

np. *sažúše sažiese, łažúše łažyese, stanaułúše stanaŕáese* etc. Verba z akcentem na końcówce w 1. sg. w złożeniu z prepozycjami przerzucają często akcent na rdzenną np. *xaćú zaxóču, xažú pryxóžu daxóžu* etc., ale *hležú pahlažú*. W infinitiwie i formach od niego urabianych akcent często się cofa z końcówki na rdzenną i tak obok: *ćaháć, wyxažíć, ukušíć, perevažíć, pryxažíć, pryleééĺi, perelećéu* etc. mamy: *ćáhać, wyxóžić, ukúšić, perauóžić, pryxóžiu, poléćeu, pryléćeĺi* etc. O akcencie verbi będzie jeszcze mowa w rozdziale o czasowniku.

Wahania akcentowe, niezasocjowane z wyglądem formy czy ze znaczeniem, w kategorji substantivi występują czasem już w nom. sg., np. obok *kótux, táler, brátko, drúško* etc. mamy *katúx, talár, bratkó, druškó* etc. Zwykle wahania występują dopiero w przypadkach zależnych np. *kapelúš* ma w gen. *kapelúša* i *kapelušá, kauaĺir* ma *kauaĺira* i *kavalerá* etc. Bardzo pospolite jest takie wahanie u jednozgłoskowych, które albo zatrzymują akcent na rdzennej albo go przenoszą na końcówkę np. do *pop* brzmi gen. *pópa* albo *papá, car* ma w gen. *cára* i *cará, kust* ma *kústa* i *kustá, sad: f sáže* i *u sažé, žćer: žćéra* i *žćerá, Ṕotr: Ṕótra* i *Ṕetrá, snop: snópa* i *snapá* etc. Częste są wahania w loc. sg. na *-u* np. obok: *na ćérxu, na bóku* etc. mamy: *na ćarxú, na bakú* etc. Parę innych przykładów wahania się akcentowego u maskulinów: gen. pl. *záicou* i *zaicóu*, dat. pl. *lúžam* i *lužám*, instr. *małóicami* i *małaicámi* etc. Wahania się akcentu u femininów: obok nom. sg. *kúpina* jest *kupína*, obok *iiŕina* jest *iićína, máčexa* obok *mačóxa*, gen. sg. *muḱí* i *múḱi* (do nom. *muká*), acc. *záhatku* i *zahátku, s kúryceiu* obok *s kuryceiu, u Ńehńećičax* obok *ž Ńehńéčič, da žimý* i *da žímy* etc. Przykłady wahania w odmianie neutrów: *iińeńo* obok *iińéńo, iińá* ob. *iińa*, nom. *kaĺarcó* obok loc. *na kaĺércy* etc.

W obrębie odmiany pronominalnej zwrócę uwagę na wahanie się akcentu w gen. dat. sg. m. n. zaimków possessywnych, więc obok: *maihó, twaihó, swaihó, maimú, twaimú, swaimú* (rzadko *maiehó* etc. *maiemú* etc.) mamy akcent cofnięty w: *mói̯ho, twói̯ho, swói̯ho, mói̯mu, twói̯mu, swói̯mu*. Takie samo wahanie ma miejsce w gen. dat. sg. m. n. zaimka wskazującego *toi*, więc obok *tahó, tamú* mamy *tóho, tómu*, podobnie w femininum ob. *taié* mamy *tóie* wzgl. *tóii*. Adiectivo-pronominale *samy* ma akcent dwojaki.

na rdzennej albo na końcówce. więc obok: *sámy*. *sámaho* etc.. pl. *sámi* mamy: *samý*, *samóho* etc. pl. *samí* i *samý*.

Parę przykładów wahania się akcentu u przymiotników: obok *cužý*, *ńiléńki*. *drabńéńki*, *maléńki* etc. mamy *cúžy*. *ńíleńki*. *dróbńeńki*. *máleńki* etc., *vysókaja* obok *vysokáa*, *starý* obok *u stárys*, *z mátyḿi* obok *z matýḿi*, *xarašó* i *xórăšo* etc.

Nie brak wypadków wahania się akcentu i w verbum. np. imper. *vyźís* obok *výźi*. *pryźí* ob. *prýźi*. *źeríí* i *źérii*. *pryxaźí* obok *pryxóź*, *ćahájucsy* ob. *ćahajúcsy* (przesunięcie akcentu pospolite w złożeniach z reflexivum) etc.

Odmiana rzeczowników.

W naszej gwarze. jak wogóle w ruskich djalektach. istnieją tylko dwie deklinacje. które są produktem pomięszania się dawnych sześciu klas deklinacyjnych. Podstawą dwu dziś istniejących typów deklinacyjnych są dawne klasy na *-o*. *-jo* i na *-a*, *-ja;* cztery inne klasy są zachowane tylko w resztkach. żyją tylko niektóre ich formy. na które będę zwracał uwagę. mówiąc o dzisiejszym wyglądzie deklinacji.

Masculinum.

Nom. sg. W miejsce suffiksu diminutiwów męskich *-ka* innych gwar białoruskich występuje w naszej gwarze suffiks *-ko* np. *Ivánko*. *báćko*, *bratkó*. *záiko*, *sałaćéjuško*. *źáźećko*. *kryńićeńko*. *vójćeńko* etc. Chodzi tu nie o dwa różne suffiksy. ale o jeden pierwotny *-ko*. który na znacznej części terytorjum białoruskiego przybiera wygląd *-ka* z powodu przejścia poakcentowego *o* w *a*. Podobnie obok suffiksu diminutiwów nijakich *-ka* innych gwar np. *źićátka*, *-i* występuje w naszej gwarze *-ko*: *źićátko*. *-a*.

Voc. sg. Pni niepalatalne mają końcówkę *-e* np. *Bóže*. *ćałaréče*, *kúńe*, *bráće*, *suśéźe*. *páńe* etc.. pni palatalne mają *-u* np. *ḿéśecu*, *pańíču*, *krýžu*, *Aléšu*, *dúrńu*, *Júrju*, *arandáru* etc. Analogicznie dostała się końcówka *-u* także i do pni niepalatalnych np. *źédu*, *sýnku*, *ćełaréćku* etc.: końcówka *-e* dostała się znowu do pni pierwotnych na *-u* np. *sýńe*. Masculina na *-ko* mają w voc. końcówkę *-u* np. *tátočku*, *źétku*, *śeekrátku* etc.. ale także używany jest w tej kategorji nominativus w funkcji wokatiwu np. *sýnku*

Ivánko, naší źétko, palaźí róįčeńko etc. i wogóle w funkcji wokatiwu w szerokim zakresie używany jest nomin. np. *iźí unúček, kudá iźéš čałaŕék. ód brat, vóuk vóuk, xaźáįin xaźáįin* etc.

Gen sg. W odmianie starych pni na *-o, -jo* występuje w naszej gwarze, jak wogóle na terytorjum ruskiem, genitiw na *-u*, przejęty od starych pni na *-u*, przyczem trzeba zauważyć, że nie jest on ograniczony, jak w rosyjskim języku, na te tylko wypadki, gdzie chodzi o wyrażenie stosunku partytywnego. Nierzadkie są wahania się końcówki np. *płot* ma *płóta* i *płótu*, *dom* ma *dómu* i *dóma* etc. Forma gen. sg. *dóma* z dodaniem prepozycji *u*, więc *u dóma* tworzy zwrot adwerbialny ze znaczeniem „w domu“. Przy tej sposobności dodam, że forma starego dat. *damóį* (⇐ * *domovi*) bardzo rzadko się spotyka (zwykle: *da xáty*); występuje ona także w połączeniu z prep. *u*, więc *u damóį* (połączenie to ma też czasem znaczenie „w domu“), podobnie: *u dałóį* = „na dół“. — Końcówka *-u* nigdy nie występuje w gen. rzeczowników, oznaczających istoty żywe, mają one w gen. zawsze tylko *-a*.

Co do dat. sg. zaznaczę, że w naszej gwarze nigdy nie występuje końcówka *-ovi* wzgl. *-evi*.

Co do gen. acc. sg. trzeba zaznaczyć, że przy rzeczownikach nieżywotnych, podobnie jak przy żywotnych, spotyka się formę gen. za acc. np. *výkiń vón hétaho źerkaĺá, máįe rublá* etc.

Loc. sg. Pierwotne pni na *-o, -jo* mają w loc. starą końcówkę *-e, -i* (wzgl. *-y* po spółgłoskach dziś niepalatalnych), więc np. *na kućé, u saźé, mĺińé, pa łbé, stalé, dvaré, na śvéće, u léśe, na výsype, u łúźe, ŕérśe, na padóle, na kańí, pńí, u f'ebraĺí, na prabóįi, u vúlįi* (ta sama końcówka *-i* w odmianie pierwotnej na *-i*: *u łápći, pa półudńi* etc.), *na źerapcý, u kašý, na pálcy, źaźíncy* etc. Końcówka pni palatalnych została przeniesiona do kilku pni niepalatalnych, mających spółgłoskę *r* przed końcówką: *pa barý, na źarý, na papáry, u subóry*. W kilku loc. pni niepalatalnych notowałem *e* zwężone np. *na kućḗ, snapḗ, dvarḗ* etc., dźwięk bardzo blizki samogłoski *i* wzgl. *y* i być może, że nie chodzi tu o kontynuację bezpośrednią dawnego *-*ě*, ale o przeniesienie końcówki loc. pni miękkich, jak np. w loc.: *pa barý* etc. Zresztą możliwe, że mamy do czynienia z rezultatem działania obu czynników. Prócz końcówek *-e, -i* ogromnie rozpo-

wszechniona jest końcówka *-u*, przeniesiona tu z odmiany dawnych pni na *-u*; końcówka ta jest używana nie tylko przy jednozgłoskowych rzeczownikach i nie tylko pod akcentem, jak w jęz. rosyjskim, np. *na ńizú*, *bakú* etc., ale także przy wielozgłoskowych i w pozycji bezakcentowej np. *na ruśńikú*, *y ľereškú*, *pa śvétu*, *u hódu*, *bóku*, *pa rýnku*, *pry čełavéku*, *pa kusóčku*, *u čérvu* etc. jak widzimy, szczególnie pni gutturalne charakteryzują się tą końcówką. Analogicznie dostało się *-u* i do pni palatalnych np. *pa ḿéśacu* etc Naodwrót dostało się *-e* do dawnych pni na *-u* np. *u búžym dóḿe*.

Nom. pl. W nom. pl. występuje pod akcentem końcówka *-e* (⟸ *-ě, występująca też w postaci *e* zwężonego wzgl. *y* lub *i*), właściwa pierwotnie acc. pl. pni na *-jo*, przeniesiona następnie także na pni niepalatalne, więc obok np. *łaśé* i *łaśě*, *kupcě*, *karčě*, *kryžě*, *dažǯě*, *rublé*, *vavadńé*, *lekaįě* i *lekaįi* etc. mamy *hrybě* (i *hrybý*), *papě*, *hadě*, *Dźadě*, *bratě*, *marazě*, *syně*, *vałě* (i *vałý*), *baćḱé*, *vouḱé*, *mužyḱé* (i *mužyḱi*), *maraćiḱé*, *mazýé*, *stalié*, *piralié*, *ŕarxé* etc. W wypadkach, gdzie akcent poprzedza końcówkę, mamy do czynienia u dawnych pni niepalatalnych z końcówką *-y*, przeniesioną tu z acc. pl. np. *zúby*, *sváty*, *práǯady*, *marózy*, *zahóny*, *prystóły*, *kazáḱi*, *čełaćéḱi*, *strónǵi*, *harěxi*, *uzréxi*, *manáxi* etc. Końcówka ta została przeniesiona do pni palatalnych np. *xłópcy*, *páłcy*, *pańičy*, *hróšy*, *autáry*, *złaǯéįi*, *kóńi*, *pryjaćéľi* etc. Kilka starych pni niepałatalnych zachowało dawną końcówkę nom. pl. *-i* (⟸ * *-oi*) np. *čérći*, *suśéǯi*, *patsúśeǯi* etc. U kilku dawnych pni na *-o* występuje w nom. pl. końc. *-oće*, przeniesiona tu z odmiany pni na *-u*, ale to tylko w pewnych zwrotach i w pieśniach np. *panóće*, *svatóve*, *tróįi zydóu̯i*.

Acc. pl. Ponieważ końcówki nom. pl. przeniesione z acc., więc już o tym przypadku osobno nie będę mówić. Trzeba jednak podnieść pewną właściwość naszej gwary, tę mianowicie, że wprawdzie zwykle u imion osób występuje forma gen. pl. za acc., ale nie brak wypadków, i to częstych, występowania formy acc. np. *uśé xłópcy paćéšu*, *rasprau̯láįe rabótńiḱi*, *pastáviu̯ dva syně*, *pryvóžyé daktarě da įahó*, *adahnáu̯ złaǯéįi*, *častúįe lúǯi*, *uhléǯeu̯ svaįé bratě*, *įaná xurmaně atpráu̯iła*, *kapačě naįmáći*, *strěła Maryįa tróįi žydóu̯i* etc. Acc. w takiem użyciu także u przy-

mio̧tników i zaimków się spotyka np. *iẑí unúček pa svaiaḱe pa svaié, da na razúmnyie káže* etc. Stale acc. występuje w zwrotach takich jak np. *u svátу, u hóśći, na patsúśeẑi* etc., gdzie odnośne wyrazy nie oznaczają już indywiduów osobowych, ale są wykładnikami pojęć abstrakcyjnych; podobnie też w zwrocie: *na hétyie Dźadé, na Sópśyḱi* (nazwa uroczystości). W zwrotach: *čérći paщyhańála, ćaháć čérći z bałóta, ńäbóśćyḱi xawáć* mamy do czynienia z rzeczownikami, stojącymi na pograniczu pomiędzy osobami a istotami nieożywionymi, stąd u nich forma acc.

Gen. pl. Dawna, pozornie bezkońcówkowa forma gen. pl. pni na *-o, -jo* u kilku tylko rzeczowników się przechowała np. *da rôx, hod, čełavék, čeravík; ẑeń, sážeń* mają w gen. pl. *ẑon, sažón*. Zresztą zapanowała w tym przypadku forma na *-oụ*, przeniesiona z odmiany pni na *-u*; dostała się ona też i do pni dawnych na *-i* np. *łókćoụ, lebeẑóụ* etc. Po palatalnej spółgłosce zachowało się *-eụ* (⇐ *-oụ*) w wypadkach np. *suśéẑeụ, ziaẑéieụ*. Niektóre pni dawne na *-jo* mają w gen. pl. końcówkę *-eį*, przejętą od pni na *-i* np. *kóńeį, hróšeį, rubléį* etc.; *ẑeń* w gen. pl. obok *ẑon* ma także *dńeį*. Obok *hróšeį* bardzo często występuje w tym przypadku forma *hróšy*; możnaby ją uważać albo za acc. pl. w funkcji gen. albo też tłómaczyć ją wpływem polszczyzny: ze słyszanego setki razy gen. pl. „groszy" końcówka *-y* mogła się przenieść do formy *hróšeį*.

Dat. pl. W dat. pl. dawnych pni na *-o* przechowała się, o ile na niej spoczywa akcent, końcówka *-om* np. *bratóm, kśenẑóm* etc. U dawnych pni na *-jo* zapanowała końcówka *-am*, przeniesiona tu z odmiany żeńskiej na *-ja* np. *kóńam* etc., podobnie u dawnych pni na *-i* np. *lúẑam* i *luẑám, ẑéćam* etc.

W instr. pl. usadowiła się końcówka *-ami*, przeniesiona z odmiany tematów żeńskich na *-a, -ja* np. *wałámi, läsámi, rahámi, ľistóčkamі, starcámi, małóicami, mužámi* etc. U dawnych pni na *-jo* występuje też końcówka *-mi* np. *kóńmi, hróšmi, gvóẑ́mi*.

Loc. pl. W loc. pl. pni na *-o, -jo* występuje pod akcentem końcówka *-ox*, przeniesiona tu z odmiany dawnych pni na *-u* np. *u svatóx, sudóx, lesóx, dvaróx, paskóx, maskalóx, karčóx* etc. Jeżeli akcent poprzedza końcówkę, to występuje *-ax*, przeniesione z odmiany pni żeńskich na *-a, -ja*, więc np. *u bótax, peraxódax*,

kóńax. *pakóįax* etc.; także dawne pni na *-i* mają tę końcówkę np. ***u hóśćax*** etc.

Dualis. Formy dualne tylko sporadycznie występują np. *dva synú*, *głazá*, *ćómnyįe lesá*, *ćyrvónyįe ľerehá* etc. w pieśniach i w tekstach z widocznym wpływem rosyjskim.

Neutrum.

Nom. voc. acc. sg. U pni palatalnych końcówka *-e* została zastąpiona przez *-o*. przeniesione tu z pni niepalatalnych i tak mamy: *ḿésco*, *sónco*. *sáłco*, *pólo*, *móro*. *karéńo*. *kaḿéńįo*. *ćélo*, *ve-śélįo*. *pěro*. *padvóŕįo*. *žýćo*. *łýčo*. *ržýšćo*. *zbóžo*. *aharóǯo* etc. Do wprowadzenia końcówki *-o* mogły się także ze swej strony przyczynić pni palatalne z akcentem na końcówce. które tu regularnie mają *-o*. więc np. takie jak: *ľićó*. *halįó*. *kašįó*. *traśćó* etc. Dawne pni konsonantyczne na *-t* zachowały w nominatiwie regularną końcówkę *-a* np. *ǯićá*, *ćelá*. *žereb́įá*. *ǯeyćá* etc.: tutaj należy też kilka neutrów z drugorzędnym suffiksem *-eńa* (cf. ros. *-ënokъ*) np. *ľićeńá*, *meǯvéńá*, *kureńá* etc. Tak samo regularną końcówkę *-a* wykazują stare pni konsonantyczne na *-n* np. *pleḿá*. *įiḿá* etc.. ale obok tych form regularnych występują formy drugorzędne. analogicznie utworzone do pni palatalnych na *-o* np. *įíḿo*. *yréḿo*. *śémįo*. *plémįo* etc. i podobne formy urobione analogicznie do przypadków zależnych z suffiksem *-en* np. *įiḿéńo*. *vúḿeńo*. *streḿéńo* etc. Te dwa rodzaje form analogicznych są prawie wyłącznie używane. tamte regularne bardzo rzadko i może być. że one nie są formami białoruskimi ale rosyjskimi.

Nom. pl. W nom. pl. obok prawidłowej końcówki *-a* występuje końcówka *-i* wzgl. *-y*. przeniesiona z odmiany żeńskiej więc np. *įábłyḱi*. *krósny*, *vókny* etc. obok *įábłyka*. *krósna*. *vókna* etc.; dawne pni konsonantyczne na *-t* zachowują w naszej gwarze neutralną końcówkę *-a*, nie przejmują. jak w innych gwarach białoruskich. feminalnej końcówki *-y*. więc mamy: *kuŕáta*. ***ćeláta, kureńáta*** etc.

Gen. pl. W gen. pl. obok regularnych form pozornie bezkońcówkowych np. *ďět (!)*. *ľět*. *dróu*. *kalós*. *įeįéc*. *śaróń*. *krašóń*. *akóń*. *kuŕát* etc. występuje bardzo rozpowszechniona końcówka

-oų, przeniesiona tu z odmiany pni żeńskich na *-a*, *-ja* np. *kółoų*, *móroų*, *kapýccaų*, *i̯áblykoų*, *krósnoų*, *žarónсoų*, *ųarótoų*, *staćíwoų* etc.

Dat. instr. pl. W dat. i instr. pl. występują końcówki femininalne *-am*, *-am̕i* np. *ųóčkam*, *kurćátam*, *i̯ái̯cam̕i*, *kureńátam̕i*, *kapýtam̕i* etc.; w instr. występuje też końcówka *-m̕i*, ta sama, którą spotykamy w instr. pl. maskulinów, więc np. *kaléńm̕i*, *kaláśm̕í* etc.

Loc. pl. W loc. pl. mamy końcówkę *-ax*, przeniesioną z odmiany pni żeńskich na *-a* np. *na krósnax*, *varótax*, *žórnax*, *staćíųax* etc.; pod akcentem występuje *-ox* np. *uv ačöx*, ale i *-ax* np. *na plečáx*.

Dualis. W kategorji neutrum przechowało się sporo form dualnych, przedewszystkiem w nom. voc. acc. pni na *-o*: *ʒóc léće*, *waróće*, *ćeláći(!)* etc., pni na *-jo*: *šél̕i*, *kal̕ěni*, *kólcy* etc. Neutra: *vóko*, *váxo*, *plačó* wykazują w dualis końcówki odmiany tematów na *-i*, więc mamy: *vóčy*, *vúšy*, *pléčy*, instr. *ačýma*, *ušýma*, *plačýma*; w loc. występują formy pluralne: *ačöx*, *plečáx*. Formy dualne łączą się nie tylko z liczebnikiem „dwa“ ale także z liczebnikiem „trzy“ np. *try léće*, *tróįi waróće* etc.

Femininum.

Nom. sg. Zwrócę uwagę na dawne pni na *-y/-ъv*, które na terytorjum ruskiem wogóle przeszły w odmianę pni na *-i*; odmieniają się one tak i w naszej gwarze, nie uległy wpływowi odmiany żeńskiej na *-a*, więc mamy: *cérkoų*, *śćekróų* etc. a nie: * *cérkva*, * *śćekróva* etc. Wpływowi temu uległy natomiast dawne tematy na *-ynji*, więc mamy: *haspadýńa*, *axm̕istrýńa* etc. Co do odmiany konsonantycznej na *-r* trzeba zaznaczyć zachowanie starego nom. *máći*.

Voc. zachowany stary z końcówką *-o* np. *báb^uo*, *rypčýno*, *ʒéųko*, *žónko* etc., także i u pni palatalnych (gdzie *-o* drugorzędne, w miejsce pierwotnego *-e*) np. *śastrýco*, *ʒevíco* etc.; ale jednak zapisywałem też nom. w funkcji voc. np. *ah ʒeųčýna*, *ćéšča*, *padaráį bölše*, *ty maįá śestrýca hétaho xaćéła*, *maładá ʒěvočka*, *śéraįa varónka* etc.

Acc. sg. O miejscu akcentu w formach acc. sg. była już mowa w ustępie o miejscu akcentu wogóle. Niektóre feminina.

należące pierwotnie do odmiany na *-i* w acc. wykazują formę odmiany *-ja* np. *péšinu* etc. Do nom. sg. *máći* posiada nasza gwara w acc. formę *mać*, ale częściej używana jest forma *máćeru*, urobiona analogicznie do acc. odmiany femininów na *-a*, z formy regularnej * *máćer*; raz zapisałem formę *ma (!)* w przekleństwie: *jóp tvaju má*.

Gen. sg. Od pni na *-ja* nie zachowały się stare genitiwy na * *-ě*; zapanowała tu końcówka, przeniesiona z gen. sg. f. pni twardych, końcówka *-y*, która po spółgłoskach palatalnych występuje jako *-i*, więc np. *dóli*, *neźéli*, *Víl'ni*, *źeréuni*, *haspadýni*, *knýźi (!)* (forma ta wskazuje na nom. * *knýźa*). Do nom. *cérkau*, *króu*, *śvekróu* brzmią gen *cérkvi* i *cérkivi*, *kryvi*, *śvekryvi*. Do nom. *máći* brzmi gen. *máćery*, forma przeniesiona z odmiany pni na *-a*.

Dat. loc. sg. Pni niepalatalne mają starą końcówkę *-e* (⇐ * *-ě*) np. *naźé*, *źané*, *kuné*, *ráce*, *práuźe*, *bábe*, *kal'íne*, *mýźe*, *malíte* etc.; pni palatalne mają z pierwotnego * *-ě* regularne *-i* wzgl. po dziś niepalatalnych *-y* np. *źaml'i*, *šeścarni*, *źaźy*, *stáini*, *pustýni*, *céšcy*, *sáźy*, *pšańicy* etc. Pni gutturalne wykazują zachowane zdawna *z*, *s*, *c* np. *naźé*, *słúźe*, *straśé*, *rucé* etc. Co do pni na *k*, to wykazują one w końcówce *-y* np. *rucéj* do nom. *ruká*, *dacéj*, *sabácey* (do nom. *sabáka*), *łáucy*, *ž°óncy*, *mátusey*, *rúcey* (do nom. *rúčka*) etc. Parę razy jednak notowałem tu *-e* wzgl. *-é* np. *u rucé*, *u racé* i *racé*. Może to *-y* przeniesione analogicznie z loc. pni miękkich ze spgł. *c* przed końcówką, więc takich, jak np. *yúl'icy*. Również *-y* w końcówce występuje po spółgłosce *r* np. *harý*, *śastrý*, *kamóry*, *abóry* etc. Do nom. *máći* brzmi dat. loc. *máćery*.

Instr. sg. Pni niepalatalne mają *-oju*, pni palatalne *-eju* np. *źimóju*, *dačk°óju*, *bábaju*, *Maruśéju*, *páneju*, *W'ílneju*, *sracéjeju*, *anúćeju*, *kúryceju* etc. Dość pospolite są krótsze formy na *-oj*, *-ej* np. *śestrój*, *bápkaj*, *śemjéj* etc. Pni na *-i* mają końcówkę *-'u* (⇐ * *-ьju*) np. *pat péču*, *śmérću*, *sólu*, *źýźnu*, *cérkauju* etc.; wykazują one jednak także formy analogiczne do instr. pni na *-ja* np. *z hraźéju*. Do nom. *máći* brzmi instr. *máćereju*, forma odmiany pni żeńskich na *-a*. Zwrot adwerbialny „w zimie, zimą" oddawany jest przez połączenie formy instr. z prep. *u*, więc: *u źimóju* — kontaminacja dwuch form: *źimóju* = „zimą" + *u źim* = „w zimie". cf. *u damój*, *u dałój*.

Nom. acc. pl. O ile akcent nie spoczywa na ostatniej sylabie, występuje stara końcówka *-y* np. *varóny, ślózy, rúki, nóhi, múxi* etc.; u pni palatalnych mamy do czynienia z tą samą, analogicznie przeniesioną tu końcówką, w postaci *-i* (po dziś niepalatalnych *-y*) np. *źiṇi, krópl'i, śŕińi* (ob. *śŕińe*), *móhl'icy, dúšy, anúcy, zóry* etc. Pod akcentem występuje końcówka *-e* wzgl. *-ě* (⟸ * *-ě*), właściwa pierwotnie tylko dawnym pniom na *-ja*, przeniesiona analogicznie i do pni dawnych na *-i*, więc np. *hałaźé, krupě, źełudy, zaṅké, řiłké, dačké* i *dački, zastaṇké, panažě, sanažaćé* etc.; jak widzimy, końcówka ta jest charakterystyczną szczególnie dla pni gutturalnych.

Gen pl. U pni na *-a, -ja* występuje stara forma pozornie bezkońcówkowa np. *uˢóx, staṙón, hałóṷ, źenók, sánek, tálek, ieźél, aŕéc, kanapél, Ńehińéic* etc. Feminina dawnej odmiany na *-i* mają tu końcówkę *-ei̯* np. *načéi̯, źŕaréi̯* etc.; zwracam uwagę na formę *ku'éi̯* do nom. *kúry* comm., której pochodzenie stara się objaśnić Karskij Obzorъ etc. 115. Dawne pni na *-ja* i na *-i* wykazują tu także formę na *-i* wzgl. *-y*, fonetycznie równą nom. acc. pl. pni na *-ja* wzgl. pni na *-i* np. *źéŕeé ŕiči lebeźóṷ* (do nom. sg. *ŕič*), *kólkọ xurmánok ŕazńé anúcy* do nom. sg. *anúca*). Formy te możnaby sobie tłómaczyć albo objęciem funkcji gen. pl. przez acc. pl., albo, przynajmniej w wypadku *ŕiči*, przyjąć końcówkę *-ii̯* (⟸ * *-ьjь*, cf. ros. gen. pl. *gostij* do nom. sg. *gostьja*), która regularnie przeszła w *-i*, podobnie jak w wypadkach imper. *pi, l'i* etc. Bardzo rozpowszechniona w gen. pl. pni na *-a, -ja* jest końc. *-oṷ*, przeniesiona tu z odmiany męskiej np. *krupóṷ, báboṷ, śóstraṷ, słúhoṷ, i̯áłaŕicaṷ* etc.; także u pni żeńskich na *-i* spotyka się tę końcówkę np. *panazóṷ, zápoćeźoṷ* etc. U pni na *-ja* występuje jeszcze końcówka *-eṷ* (z zachowaniem *e* po palatalnej) np. *hałaźeṷ* do nom. sg. *hałáźa*.

Instr. pl. Pni na *-a, -ja* mają normalną końcówkę *-ami* wzgl. *-'ami*, ale spotyka się tu także końcówkę *-'mi* np. *słaźmi*, przeniesioną z odmiany pni na *-i* (np. *lúźmi, źéćmi* etc.)

Loc. pl. Stare pni na *-i* mają końcówkę *-'ax*, przeniesioną z odmiany pni na *-ja* np. *na hruźáx, u śéńax* etc.

Dualis. Pni na *-a, -ja*, zachowały formy nom. voc. acc. z regularną końcówką *-e* wzgl. *-i* (⟸ *-ě*) np. *źaučyńe, kabyle, raböće*,

báľe. kúpe. kapě. ňežéľi, kúrycy etc. Podobnie jak nijakie mogą się też i żeńskie rzeczowniki łączyć w liczbie podwójnej z liczebnikami 3 i 4 np. *try báľe. trý kapě. čatýry stáže* etc.

Kilka luźnych uwag o rodzaju.

Neutrum nie uległo w naszej gwarze takiemu silnemu wpływowi odmiany żeńskiej, jak w innych stronach terytorjum białoruskiego. Zdarzają się wprawdzie wypadki przejścia rzeczowników pierwotnie nijakiego rodzaju w odmianę żeńską np. *stáda, -y, píčma, -y* (pierwotnie: *stádo, -a, píčmo, -a*), *staćiu̯á, -ý* obok pl. *staću̯a, -ou̯* etc., ale są to tylko sporadyczne wypadki; normą jest zachowanie cech neutrius generis np. *pádło, -a, sukáło, -a* etc. obok *pádła, -y, sukáła, -y* etc. innych gwar białoruskich. Przejście w odmianę męską zachodzi może w wypadku: *čéreu̯* (z pierwotnego *čérevo*) *rasparóu̯šy*, chociaż może być, że chodzi tu o redukcję ilościową wygłosowej samogłoski *o*. Także w odmianach męskiej i żeńskiej zachodzą podobne przemiany pierwotnego rodzaju; tak np. *sabáka* jest w naszej gwarze rodzaju męskiego, n. pr. *Li̯á* znowu, jako nazwa uroczystości, rodzaju żeńskiego, obok m. *žal, -u* występuje f. *žal, -i*, pierwotne femininum *dałóń* (= ros. *ладонь*) przeszło ze zmianą rodzaju w odmianę męską pni na *-jo*, obok fem. *týśača, -y* występuje m. *týśač, -a*, pierwotnie męskiego rodzaju *raz*, podobnie jak djalektycznie w polskim języku, łączy się z formą num. fem. gen. np. *péršu̯u ras* etc.

Pronomen.

P n i n i e p a l a t a l n e. Paradygmat pron. dem. *toi̯* znajduje się na str. 61. Wygłosowe *o* w nom. sg. n. *tói̯o* (⇐ * *to* + *je*) przejęte z form niezłożonych pni niepalatalnych, takich jak np. *héto*. O wahaniu się akcentu w gen. dat. sg. m. i gen. sg. f. była już mowa w ustępie o akcencie. W loc. sg. m. n. zachowana stara forma: *tom*. W gen. sg. f. obok formy *tai̯é* wzgl. *tói̯e*, której *e* wygłosowe kontynuuje pierwotne *ě*, istnieje jeszcze forma *tói̯i*. Pierwotnych form niezłożonych dla nom. sg. n. * *to*, nom. sg. f. * *ta*, acc. sg f. * *tu* nasza gwara nie posiada; zachowane one jednak w odnośnych przypadkach pron. dem. *héty*, więc: *héto, héta, hétu*.

Wedle wzoru *toi̯* odmieniają się następujące pni niepalatalne: *hé[s]ty* (paradygmat na str. 61), *xto*, *ńixtó*, *taḱí*, *i̯aḱí*, *ńii̯áḱi*, *ńéḱi*, *hédaḱi*, * *héľiḱi* (zanotowałem tylko *héľiko* = tyle), *ńšáḱi*, *katóry*, *sam*, *kážen*, *ńii̯ódny*, num. *aǯín*. Jak widzimy, w nom. sg. m. występuje ta sama końcówka *-y* wzgl. po gutturalnych *-i*, która cechuje adiectiva odmiany złożonej. Co do pron. *sam* trzeba zaznaczyć, że w naszej gwarze występuje taka sama jak w rosyjskim języku różnica użycia dwuch jego postaci, mianowicie złożonej i niezłożonej, które zresztą występują tylko w nom. wzgl. acc. sg. i pl.: w nom. sg. obok form *sam*, *samá*, *samó* mamy *sámy*, *sámai̯a*, *sámai̯o*, obok nom. pl. *sáḿí* (forma prawdopodobnie rosyjska), acc. pl. *samý* mamy formę nom. acc. pl. *sámyi̯e*. Pron. *katóry* ma w acc. sg. f. *katóruu̯u* i niezłożoną formę *katóru*. Num. *aǯín* ma w acc. sg. f. *adnú*, w nom. acc. pl. *adný*. Formę adjektywną niezłożoną widzimy w nom. sg. m. *kážen*, niezłożona też występuje w acc. sg. f. *kážnu*.

P n i p a l a t a l n e. Paradygmat pron. anaphor. *i̯on*, *i̯aná*, *i̯anó*, *i̯aný* znajduje się na str. 61. W nom. sg. i pl. obok form z nagłosowem *i̯* spotykają się formy bez tegoż: *on*, *aná*, *anó*, *aný*. W przypadkach zależnych nigdy nie występują formy z nagłosowem *ń-* np. * *ńim* etc., jak to ma miejsce w rosyjskim języku. W loc. sg. m. mamy regularną formę: *i̯om*. Dat. loc. sg. f. brzmi *i̯oi̯* analogicznie do *toi̯*, w instr. sg. f. obok *i̯éi̯u* występuje *i̯ói̯u* wzgl. *i̯oi̯* ze samogłoską *o*, przeniesioną analogicznie z instr. odmiany niepalatalnej *tói̯u*. Nom. pl. dla trzech rodzajów jednaki: *i̯aný*, pierwotnie forma nom. pl. f.

Wedle wzoru pron. anaphor. odmienia się pron. poss. *moi̯*, *mai̯á*, *mai̯ó*; cały paradygmat znajduje się na str. 61. W gen. dat. sg. m. n. obok *mai̯hó*, *mai̯mú* wzgl. *mói̯ho*, *mói̯mu* spotykają się, choć rzadko, formy niezredukowane *mai̯ehó*, *mai̯emú*. W gen. sg. f. mamy formę ściągniętą *mai̯é*; w nom. pl. dla trzech rodzajów jedna forma *mai̯é*, którą możnaby uważać albo za acc. pl. m. albo też za nom. acc. pl. f. Wygłosowe *e* tych form przedstawia kontynuację pierwotnego * *ę*. Te same uwagi odnoszą się do pron. poss. *tvoi̯*, *svoi̯*. Co do pron. poss. *naš*, *vaš* trzeba zaznaczyć, że w nom. acc. sg. n. f. i w nom. acc. pl. obok form pierwotnych niezłożonych: *nášo*, *náša*, *nášu*, *nášy*, *vášo* etc. istnieją

formy złożone, utworzone analogicznie do form odmiany przymiotników złożonych: *nášejo, nášaja, nášuju, nášyje, vášejo* etc. Loc. sg. m. n. brzmi *nášum, vášum*, analogicznie do loc. sg. pni niepalatalnych jak np. *létum;* również analogicznie utworzone do pni niepalatalnych są formy dat. loc. sg. f.: *nášuj, vášuj*, podobnie u wszystkich innych pni palatalnych np. *ínšuj* etc. W gen. sg. f. mamy formy regularne: *nášeje, vášeje,* również regularne w instr.: *nášeju, vášeju*.

Temat pron. * *sь* zachował się tylko w niektórych przypadkach i to w znieruchomiałych połączeniach np. acc. sg. m. mamy w wyrażeniu *uśéjčas* (= natychmiast), nom. acc. sg. n. w adv. *létaś* (≐ *leto* + * *se*), gen. sg. m. wzgl. n. w *śahódńa* i *śóle* (≐ *śeho* + *leta* — inne gwary mają *śóleta*).

Loc. pron. *što* regularny: *u čóm,* w gen. obok regularnej formy *čehó* występuje analogiczna *čohó*, w instr. zapisałem raz formę: *čim (!)*. Paradygmat pron. *čyj* znajduje się na str. 62., *čej* forma pewnie rosyjska. W gen. dat. sg. m. n. występują tylko formy zredukowane: *čyjhó, čyjmú*.

Forma nom. sg. m. *uśéj* (paradygmat znajduje się na str. 62.) wykazuje złożenie z pron. anaphor. * *jь*. Przypadki zależne przedstawiają regularne kontynuacje form sterk-słowiańskich. Nom. acc. pl. dla wszystkich trzech rodzajów: *uśé* można uważać albo za formę acc. pl. m. albo też za nom. acc. pl. f.

Tak jak palatalne pni zaimkowe odmieniają się liczebniki kollektywne *dvójo, obójo, trójo;* są to formy nom. acc. sg. n. do wyszłych z użycia męskich form * *dvoj*, * *oboj*, * *troj*. Dalsze przypadki są przypadkami liczby mnogiej, więc gen. *dvajíx*, *trajíx*, dat. *dvajím*, *trajím* etc. jak *majíx*, *majím* etc. Dalsze num. coll. *pačóro, šeśćóro* etc. odmieniają się jak pni zaimkowe niepalatalne. Użycie tych liczebników kollektywnych jest takie samo jak w rosyjskim języku.

Numerale.

O liczebniku *aǯín* wyżej już była mowa. Odmiana num. *dva* m. *ǯve* f. nie zgadza się z typem fleksji pronominalnej. W gen. m. mamy *dvux*, w dat. *dvum*, w instr. obok zwyczajnych form *dvumá* i *dvamá* zapisałem ciekawą formę *dvorámi,* urobioną pew-

nie analogicznie do instr. sg. odmiany rzeczownikowej; gen. do *ʒće* brzmi *ʒćox*, form dat. i instr. nie zapisałem. Num. *abúdva* odmienia się wedle fleksji pronominalnej i tak gen. brzmi *abudvýx*, dat. *abudvým*, instr. *abudvýḿi*; f. *abéʒće* odmienia się jak *ʒće*, więc gen. *abaʒćóx*, instr. *abéʒḿi* (⇐ * *abé-ʒćeḿi*?). Num. *try*, *čatýry* odmieniają się tak jak w rosyjskim języku; form instr. nie zapisałem. Dalsze liczebniki od 5 do 10 odmieniają się tak jak 3, 4, więc np. *ṕać*, *ṕaćóx*, *ṕaćóm*, *šeśćóx* etc. Końcówkę instr. *-ḿi* zapisałem jeszcze przy liczebniku *dvanátcać*, więc: *dvanátcaćḿi*. Num. *ʒréśće* (200) przedstawia formę nom. acc. dual. n. z regularną końcówką *-e* (⇐ * *-e*).

Adiectivum [1].

Odmiana złożona. W nom. sg. m. występuje końcówka *-y* wzgl. *-i* np. *ślepý*, *maładý*, *śćiný*, *małý*, *starý*, *lutsḱí*, *daraǵí*, *ĺixí*, *tóu̯sty*, *raźĺity*, *ćaśóły*, *żelóny*, *abadrány*, *xvóry*, *ćeĺiki*, *hłúxi*, *čužý*, *žáĺi*, *ṕeréḋńi*, *ḿeʒréži* i *ḿeʒréžy*, *dúžy*, *słápšy*, *ṕéršy*, *harázy*, *haʒášcy* etc. Nom. sg. n. pni niepalatalnych kończy się na *-oi̯o*, pni palatalnych na *-ei̯o* np. *załatói̯o*, *starói̯o*, *čýstai̯o*, *prýšłai̯o*, *maléńkai̯o*, *ḿeʒréžai̯o*, *na záu̯trai̯o*, *ráńei̯o*, *tréćei̯o*, *ĺépšai̯o* etc.; neutra pni palatalnych z akcentem na końcówce wykazują zakończenie *-oi̯o* np. *čužói̯o*. Co do wygłosowego *-o* w miejsce *-e*, to jego pochodzenie tłómaczy się tutaj tak samo, jak w neutr. pron. *tói̯o*, por. też neutra pni palatalnych rzeczownikowych.

W loc. sg. m. n. pni palatalnych w pozycji poakcentowej występuje końcówka *-um*, przeniesiona z loc. pni niepalatalnych np. *u ṕéršum*, *tréćum*, *bóžum* etc.; sporadycznie i w innych przypadkach łączą się pni palatalne z końcówkami pni niepalatalnych np. gen. *ĺépšoho*, dat. *śeładóršomu*, gen. f *čužói̯* etc. Jeszcze co do loc. wspomnę, że raz zapisałem w tym przypadku końcówkę instr. *-ym*: *u̯ búžym*.

W gen. sg. f. obok zwyczajnej końcówki *-oi̯e* wzgl. u pni palatalnych *-ei̯e* np. *maładói̯e*, *ĺédnei̯e*, *stáršai̯e*, *Bóžei̯e*, *śchóńašńei̯e*, *i̯apŕúći̯e* etc. występuje, choć rzadko, końcówka *-yi̯e*, reprezentująca

[1]) Tak samo odmieniają się: comparativus, numeralia ordinalia i participia odmienne.

dawniejszy stan odmiany niezłożonej, jej *-y-* mianowicie jest końcówką gen. sg. f przymiotnika w formie niezłożonej, więc mamy np. *ʒédavyie, pšańičnyie, cárskiie, karalʹičánskiie* etc.; końcówka ta analogicznie dostała się i do pni miękkich np. *haiúščyie, žyuúščyiä*. Obok form na *-oie* występują sporadycznie formy na *-oii* np. *Pałanóii, maładóii, smalanóii, bahátaii* etc., cf. gen. sg. f. pron. dem. *tóii*. Spotykają się też formy krótsze na *-oi* wzgl. *-ei* np. *śvatói, Pałanói, čužói, žyvúščei* etc. W dat. loc sg. f. pni miękkich po akcencie występuje końcówka *-ui*, przeniesiona z dat. loc. pni niepalatalnych np. *v ínšui, na kuráčui, brytčéišui* etc. W dat. zapisywałem także pełniejszą końcówkę *-oii* np. *maładóii*. W nom. pl. pni palatalnych trzeba zaznaczyć sporadycznie występujące formy na *-eie* obok zwyczajnych na *-iie* wzgl. *-yie*, więc np. *tréčeie, xaróšaie, katńéie(!)* etc.

O d m i a n a n i e z ł o ż o n a. Prócz zwyczajnych form odmiany złożonej dość często spotykają się formy odmiany niezłożonej, przedewszystkiem w nom. sg. i pl., np. *rat, mił, zdaróu, słap, želón, póŭen, xaróš, vinavát* etc. m., *nóuo, lʹico, póuno, béło, zavázano, nexrýščeno, dauńéišo, tréčo* etc. n., *mála, véseła, želʹána, maładá, lʹixá, małóčena, zakláta* etc. f., *žýwy, rády, čyrvóny, tkány, žžárany* etc. pl. Stale tylko w formie niezłożonej, podobnie zresztą jak i w języku rosyjskim, występują adiectiva possessiva na *-ou* i *-in* np. *papóu, báčkau, mátčyn, žónčyn, báčuškăvo, práunučyšyno, bábino, cárauа, šydaróuа, ʒéučyna, pánauy, žýdovy* etc. Rzadziej występują formy niezłożone w niektórych przypadkach zależnych np. gen. sg. f. *kasý rusý, dróbny šlʹăzý*, acc. sg. f. *čisóuu, póunu, cýlnu, lʹévu, pódranu, čužú, póžnu, haráču* etc. W tych przypadkach, t. j. w gen. i acc. sg. f., adiectiva possessiva mają tylko niezłożoną formę np. *ʒaćukóvy, daččyný, cárauu*.

Co do użycia tych dwuch kategorji form trzeba zaznaczyć, że pierwotny stosunek, polegający na tem, że niezłożone formy były używane predykatywnie a złożone atrybutywnie, nie zachował się i nastąpiło zupełne pod tym względem pomięszanie: w jednem i w drugiem użyciu mogą występować albo takie albo takie formy. Obok wypadków: *pałkóuńik byu słáp, kapelúš ńe póŭen, kap pan zdaróu byu, iakáia vérna byłá, xai búʒe ʒićá ńexrýščeno, tólʹki tym my žýuy, avéčki ušé padúšany* etc. mamy nie-

zliczone wypadki z formą złożoną np. *suśéd byu̯ ćélma baháty, ty i̯eśćé małady, kómin kab byu̯ začýneny, i̯ábłečko było čýstai̯o, kabýła byłá błahái̯a, i̯aná uśá abrósłai̯a, pastuśé byľí hałódnyi̯e* etc. Z drugiej strony znowu obok form złożonych przymiotnika w użyciu atrybutywnem spotykamy w tem użyciu także formy niezłożone np. *póu̯no kryłó, dau̯ńéi̯šo ćinšaváńo, krásna źévočka, i̯ełóu̯a łápka, výłožena śćińá, póu̯nu škúrku, paśćél b́ētu, aźéžu pódranu, čyrvóny akańícy* etc. Nigdy w użyciu atrybutywnem nie występuje forma niezłożona w nom. sg. m. Formy odmiany niezłożonej wogóle daleko częściej występują w pieśniach, niż w mowie niewiązanej, pospolitsze są, jak się zdaje, w kategorji imiesłowów, niż u właściwych przymiotników.

C o m p a r a t i v u s nie przedstawia nic ciekawego. Wspomnę tylko, że formy comparativi przysłówków, takie jak np. *u̯ýše, bőlše* etc. występują też w krótszej formie, więc np. *b^u̯ólš, ľépš, hórš* etc. Prócz tych skróconych używane są jeszcze formy, rozszerzone niezgłoskotwórczem *i* (przejętem analogicznie z form na *-ei̯[e]* takich jak np. *bólei̯, dau̯ńéi̯* etc.), a więc: *bólšei̯, karaččéi̯, łúčšei̯, bľížei̯, výšei̯* etc.

S u p e r l a t i v u s urabia się przez dodanie do komparatiwu zaimka definitywnego *sam* w formie określonej, a więc *sámý* np. *sámy stáršy, samý bólšy, sámai̯o ľépšai̯o, sámui̯ brytčéi̯šui̯* etc. Rzadziej tworzy się superl. przez dodanie do compar. prefiksu *nai̯-* np. *nai̯i̯aśńéi̯šy, nai̯ľépšyi̯e* etc.; spotyka się też superlatywy, utworzone przez skombinowanie obu sposobów np. *sámyi̯e nai̯ľépšyi̯e* etc.

Verbum.

I n d i c a t i v u s p r a e s e n t i s.

Z dawnej odmiany verb. atematycznych zachowało się tylko dwa: *dam* i *i̯em*, w 2-ej osobie *daśí, i̯eśí*, w 3-ej *daść, i̯eść;* prócz tego zachowana jeszcze 3-cia osoba sg. verbi substantivi: *i̯eś[ć]* albo *i̯est,* która to druga forma jest prawdopodobnie polonizmem. Negację emfatyczną *ńet* (≦ * *ne-je-tъ)* spotyka się wprawdzie w naszej gwarze, ale rzadko i to tylko w tekstach z widocznym wpływem rosyjskim; co do użycia odpowiada jej forma *ńimá.*

Co do końcówki *-tь w 3-ej osobie sg. to rzecz się tak przedstawia, że verba ze samogłoską wygłosową -e w temacie nie wykazują tej końcówki np. *raśćé, ńeśé, ʒeré, ćeć, búʒe, pryʒe, źńíme, ćáȟne, ľńe, dajé, hrėje, płáče, ľjé, pjé* etc.; w złożeniu z pron. refl. zjawia się jednak ta końcówka np. *ljécsa, dójʒecse, ʒéńecca, pytájecse* etc. Sporadycznie zapisywałem końcówkę -ć u czasowników z tematycznem -e np. *búʒeć, xóćeć, taukéć* (do inf. *taučý*). Verba ze samogłoską tematyczną -i mają w 3-ej sg. końcówkę -ć np. *śpić, stajić, hlåʒić, kryčyć, xóʒić, nóśić, havóryć* etc.; oczywiście wykazują ją także w złożeniu z pron. refl.

1. pl. W 1-ej pl występują obok siebie końcówki: *-m* i *-mo*. Przykłady na *-m: iʒóm, raśćóm, umróm, zaprežóm, ljóm, pańaśóm, búʒem, vóźńom, šyjem, móžem, zróbim, pahláʒim* etc. Końcówka *-mo* ściąga na siebie akcent, jeżeli takowy w 3. sg. spoczywa na samogłosce tematycznej np. *pajamó, śpimó, stajimó, hleʒimó, dryžymó, bjemó, pjemó* etc., nie ściąga na siebie akcentu w przeciwnym wypadku np. *búʒemo, móžemo, xóćemo, májemo, stáńemo, ľńemo, paláʒimo* etc. Verba *dam* i *jem* mają w 1. pl. *damó* i *jemó*.

2. pl. Końcówka 2-ej osoby pl. *-će* nosi na sobie akcent, jeżeli w 3. sg. akcent spoczywa na samogłosce tematycznej np. *ćeźećé, raśćećé, bjećé, vjećé, kryčyćé, stajićé* etc.; tak samo akcent na końcówce mają: *daśćé, jeśćé*. W przeciwnym razie *-će* nie ma akcentu np. *xóćeće, róbiće, búʒeće* etc. Obok *-e* występuje w tej końcówce także *-o*, pod akcentem regularnie np. *bjećóśo, pajaśćó, daśćó* etc., nie pod akcentem jest to *-o* przeniesione analogicznie z wypadków z końcówką akcentowaną np. *zaróbićo, piłnújećo, zaćóćoś* etc.; końcówka *-ćo* rzadko tylko występuje, zwyczajnie używaną jest końcówka *-će*.

3. pl. Verba ze samogłoską tematyczną *-e* mają w 3-ej osobie pl. końcówkę *-uć* np. *biduć, ćaduć, ńasúć, tkúć, bréšuć, ľibiuć ljúć, zdymájuć, pytájuése, piłnújuć* etc. Verba ze samogłoską tematyczną *-i* zachowały w 3-ej pl. dawną końcówkę *-ać* (⟸ *-ętь) np. *śpać, stajáć, hleʒáć, dryžáć, zasúʒeć, kúreć, paśélać* etc. Przeniesienie końcówki *-uć* zaszło w wypadkach: *dadúć, jadúć* do inf. *dać, jéśći*, prócz tego *xóčuć* do inf. *xaćéć*; nawiasem wspomnę, że

do inf. *maxčy* 3. pl. brzmi *móhuć* a nie *móžuć* (z analogicznem *ž*), jak w wielu gwarach białoruskich.

Imperativus.

2. sg. Verba z charakterystyką *je* utraciły końcówkę imperativi *-i*, więc np. *daváį*, *ustaváį*, *huláį*, *umiráį*, *čuį*, *ćeį*, *stóį*, *ńa bóįse* etc. Do inf. *ľić*, *pić*, *bić*, *ŕić* formy 2. sg. imp. brzmią: *ľi*, *pi*, *bi*, *ŕi*; myślę, że formy te powstały z dawniejszych **ľiį*, **piį*, **biį*, **ŕiį* wskutek działania takiej samej absorbcji, jaka zachodzi w wypadku np. *ki*ⁱ (⟸ *kiį*; cf. rozdział o redukcji *i* niezgłoskotwórczego), a popierają to przypuszczenie wypadki z zapisanem *į* w wygłosie np. *ľiį*, *ľi*ⁱ. Do inf. *šyć* brzmi imp. *šyį* a nie **šy*, bo nie mogła tu działać absorbcja, jak w powyższych wypadkach: tak samo *į* w wygłosie mają: *myį*, *kryį*, *vyį*.

Inne verba zachowują końcówkę *-i*, o ile na niej spoczywa akcent; praktyczna reguła co do miejsca akcentu w 2. sg. imp. jest podobna jak w jęz. rosyjskim, mianowicie, że jeżeli w 1. sg. ind. akcent jest na końcówce, to i w 2. sg. imp. na końcówce, więc np. *hlaǯú hleǯí*, *hańú haní*, *asmaľí*, *bažý*, *berý*, *prymí*, *kažý*, *xaćí* etc. Jeżeli akcent w 1. sg. ind. nie spoczywa na końcówce, to niema go i na końcówce imperativi, która wtedy odpada np. *výkiń*, *stań*, *paįéć*, *vyłáś*, *ńe rúš*, *výpłaćše* (!), *nasýp*, ᵘ*výstoų*, *pryxóǯ* (do 1. sg. ind. *pryxóǯu*) etc. Tu jeszcze wypada wspomnieć o pierwotnym imperatiwie *xoč* (cf. crk. *xošti*, ros. djal. *xošь*), który obecnie spełnia funkcję indicativi, jak np. w zwrotach: *kaľí ńe xóč ńeśćí*, *što ty xoč kupérek atamknúć*. Przy drugorzędnem cofnięciu akcentu końcówka może pozostać, ale może też i odpaść np. obok *pryǯí*, *pryxaǯí* mamy *prýǯi* z końcówką zachowaną i *pryxóǯ* bez końcówki. Co do czasowników, które przerzucają akcent z końcówki na prefiks *vy-*, to jedne z nich zatrzymują w 2. sg. imp. końcówkę *-i* np. *vými*, *výǯi* etc., inne ją odrzucają np. *ųýber*, *výńeś*, *ųýkać*, *výžeń*, *výkiń* etc. Imp. *ųeś* (= weźmij), *ber* są pewnie polonizmami. Do inf. *įéśći* 2. sg. imp. brzmi *įeš*, 2. sg. imp. do *dać* nie zachowana, zastępuje ją forma *daį*.

1. pl. Verba ze samogłoską tematyczną *-e* mają w 1. pl. imp. przed końcówką osobową charakterystykę *e* (⟸ *e*) np. *barém*,

trém, kalém, vaźmém, pažém, zaŕažém etc. Ta charakterystyka e pierwotnie właściwa tylko dwum pierwszym klasom konjugacyjnym (na *-e* i *-ne*) została analogicznie przeniesiona i do dwuch innych klas, więc np. *skažém, ľijém, napiémśe, pamirémśo, lezém, želémśo, śpem* etc. Verba, pozbawione w 2. sg. imp. końcówki *-i* tworzą 1. pl. imp. przez dodanie końcówki osobowej *-mo* do formy 2. sg. imp., więc np. *dáimo, pańeńáimoś, stóimo, hréimośe, śyimo, stáńmo, śáźmo, výkirmo* etc. Sporadycznie używany jest w naszej gwarze indicativus w funkcji imperativi np. *ot výpjem pa ćárcy da pahavórym* A. I. 18., *póižem na pláć* N. III. 1., *nu póižem na výperetki* N. II. 2., *paižóm ješčé ras* N. II. 2., *to ižóm rázom* (obok *ot ižém rázem*) K. I. 1 etc.; jak widzimy przykłady wykazują takie użycie tylko w 1. os. pl.

2. pl. Podobnie jak w 1. pl. tak i w tej osobie we wszystkich klasach konjugacyjnych zapanowała charakterystyka *e* np. *ľeréće, pryžéće, raśćéće, źerńéće, spamańéće, tužéće, ržéće, rehaćýće* (*é*, *y* reprezentanty pierwotnej samogłoski **ė*), *xaćéće, ľijéće, śpéće, hležéće, xažéće, raĺéće* etc.; jak widzimy u czasowników ze samogłoską tematyczną *-e* 2. pl. imp. różni się tylko akcentem od 2. pl. ind. Verba, pozbawione końcówki *-i* w 2. sg. imp., tworzą 2. pl., podobnie jak 1. pl., przez dodanie osobowej końcówki *-će* np. *dáiće, ćéiće, stóiće, búćće, ľéśće, pastáuće, skíńće* etc. Kilka razy zanotowałem tu, podobnie jak w 2. pl. ind., końcówkę *-ćo* np. *pryšléćo, łaŭéćo, złaŭéćo, dastáńćo, výkińćo* etc

Infinitivus.

Ogółem biorąc w naszej gwarze odpadło wygłosowe *-i* końcówki infinitywnej; może ono fakultatywnie występować tylko w mowie wiązanej, w pieśniach np. *stáći, ľići, znáćiśe, śeźéći, żeržáćiśe, xažíći, havaryći* etc. Jest przecie jedna kategorja czasowników, które w inf. zachowują *i* wygłosowe i to nie tylko pod akcentem, jak w rosyjskim jęz., ale i nieakcentowane: są to mianowicie czasowniki, należące do Leskien'owej klasy I. A., więc np. *ćeśći, hrapći, výhrapći, ńeśći, ýńeśći, páčy, ućéčy, zapraxčy, výprexčy* (verba, których pierwiastek ma w wygłosie *h*, wprowadziły to *h* wzgl. *x* drugorzędnie do inf.), *práśći, treśći, léxčy, śéśći, kleśći* (*ś* analogicznie wprowadzone), *umérći, prypérći*.

čérči, apéérčiše (formy analogicznie utworzone do form praeteriti). *tayčý, maxčý, zmaxčýše, rašči, hušči, žľéšči, šéčy* (zwykle *šeč*), *ľéxčy* (u Leskiena tylko *bĕgnąti* kl. II. i *bĕžati* kl. IV.), *kłášči, krášči, papášči, čéišči, iči, syči, ųýči, pastrýxčy, strýxčýše, hrýšči, zareųči.* Prócz tych wszystkich *-i* zatrzymuje jedno verbum z klasy III-ej: *hńišči* (z *š* analogicznie wprowadzonem), które mogło pierwotnie należeć do klasy I-ej, a nadto verbum z kl V-ej: *i̯éšči.* Nie wszystkie jednak verba z klasy I. A. zachowują w inf. wygłosowe *-i*, nie wykazują go mianowicie verba: *žžać, užáć, ńać, być, zabyćse, šeč* (ale obok *šéčy*), *žyć.* Należące do kl. V-ej *dam* ma inf. *dać.* Praktycznie biorąc możnaby taką regułę postawić, że verba z klas I. A. i V., o ile nie noszą akcentu na końcówce, a mają przed końcówką samogłoskę, odrzucają wygłosowe *-i;* wyjątkiem byłby jednak inf. *výči (⇐ * vy -iti).*

Participium.

Odmienne participia praes. i praet. act. zatracone. W użyciu są dwa **gerundia**: praesentis na *-učy* wzgl. *-'ačy* np. *idučý, ľéhaįučy, xóʒačy, hléʒečy* etc. i praeteriti na *-šy* wzgl. *-ųšy* np. *uńéršy, pryľéxšy, dáųšy, bráųšy* etc. W ustępie H. I. 20 zapisałem dwa stare gerundia na * *-ja: kryž nóša, za nás to próša,* także w ustępie A. I. 43.: *búdu kańá hnáči, xačá swaįú ḿiłuįu u žýči zastáči.* Końcówka nieodmiennego part. praet. act. *-ųšy* dostała się analogicznie do participiów, które pierwotnie tego *ų* nie miały np. *užáųšy, načáųšy* etc. Końcówki *-mšy*, właściwej pierwotnie tylko czasownikom z grupą * *-ьm* w pierwiastku, a przeniesionej później i do innych czasowników, końcówki tak rozpowszechnionej w innych gwarach białoruskich, w naszym djalekcie zupełnie nie spotykamy.

Jan Witek.

Gwara wielowiejska[1].

I. Teksty.

1. *u̯O xudyγ i tustyx, dobryγ i zu̯yx.*

Bůu̯[2]) *jeden — jino já se to pšypomne. jak to bůu̯o do ku̯ońca — jeden pån taḱi, a ḿau̯ žone barǯo kutľivo. Vyšet se na pšexacke vele sfoji ńivy i zeset śe z jaḱemśi ǯaduśem. I jak śe tam rozma-ẃaĺi ze sobo jaḱiś cas, ale ze to pšyxu̯oǯiu̯a puźná gu̯oǯina, panu śe śṕešyu̯o do domu i tak śe roześľi s tegu̯o ḿejscá i ǯadeg zaprośiu̯ pana do śeḃe i ḿau̯ pšysu̯ać kuńe pu̯o ńigu̯o: jeden kary, a druǵi šïvy, i pu̯oćeǯau̯ mu, na kturégu̯o*[3]) *śadać, a na kturégu̯o ńe, zeby na tegu̯o karégu̯o ńe śadáu̯. jino na šïvégu̯o*[4]). *Ten ǯad žek temu panu, a jušći. I tag jak ten kuń i kary i šïvy pšyšu̯y. kary ržau̯ i latáu̯, šïvy ukleknou̯ i ten pán fšád na ńigu̯o i pu̯ojexau̯, a pańi*

[1]) Wielowieś, duża wieś w powiecie tarnobrzeskim. 2 klm. od Wisły, naprzeciw Sandomierza. Ma kościół parafialny (parafia Wielowieś, do której należą wsie: Wielowieś, Sobów, Sielec, Zakrzów i przysiołek Koćmierzów); klasztor macierzysty SS. Dominikanek; szkołę, w której uczą zakonnice; szkołę koszykarską, utrzymywaną przez Wydział Krajowy; kasę Raiffeisena, znakomicie się rozwijającą dzięki staraniom i pracy ks. kanonika W. Ciechanowicza, miejscowego proboszcza; straż ogniową i kółko rolnicze.

[2]) *ů:* tak oznaczam *u* zbliżone do *y*.

[3]) *é:* *e* pochylone (średnie, zwężone).

[4]) *ï:* jest to *i* wysokie, przednie, luźne.

śe ćesyu̯a, ze jus pu̯ojexau̯. A kary u̯odlećau̯, bu̯o to bůu̯ zu̯y kuń. Jak ten pan tam jexau̯ do tegu̯o domku, i tam śe pasu̯y u̯ofce na taḱi żeleńi, jedne na dobry trańe, a druǵe na zu̯y trańe. Te, co śe pasu̯y na dobry, to bůu̯y barʒo xude, a te, co na ḱepsḱi, to bůu̯y tuste. I jak ten pan pšyjexau̯ do tegu̯o domku, bůu̯o tam jag v ńeb́e i vu̯aśńe bůu̯ v ńeb́e. I bav́iľi śe u̯on i ʒ́adeg i ńiku̯ogu̯o ńe bůu̯o, jino u̯oba śe bav́iľi pšy u̯ob́eʒ́e, co-jino jaka u̯opsuga. I bůu̯y tam dva deby i na jednem dužo gavronuv i śeʒ́au̯y i kšyćau̯y, a jeden na ćišxu bůu̯ smutny, a na druǵem barʒo bůu̯y smutne, a ten ptaśeg na ćisxu bůu vesou̯y. Psy tem u̯ob́eʒ́e śe zmuv́iľi i pytau̯ pån tegu̯o ʒ́atka, co to ma znacyć, coby mu vytumacyć, ze jedne u̯ofce na ḱepsḱi trav́e tuste, a na dobry druǵe xude, ten ptaśeg vesou̯y, a ten smutny. Tag u̯on mu vytumacyu̯, ten ńiby ʒ́adek, ze to bůu̯y duse lucḱe: dobre na u̯once ḱepsḱi, to luʒ́e pracovńicy, vyrobńicy, panov́e na dobry a xuʒ́i. A to dževu̯o, gʒ́e ptaḱi vesou̯e bůu̯y, a ten na guže smutny, to dobžy parafjańe, a ḱepsḱi probu̯ošč, a pšećivńe na tamtem. A ḱedy tag gadaľi, ʒ́adeg mu pu̯ov́eʒ́åu̯, ze muśi jesce iź na źeḿe u̯umžyć, bu̯o jus tu tšysta lat śeʒ́i. Strašńe śe mu zaʒ́ivůu̯o! [1]). Pu̯ošed u̯on, jexau̯y čsy fraxty [2]) gu̯ośćeńcem, a peu̯no pu̯odartyy butuf. Dov́eʒ́au̯ śe, ze to tyla śḿerʒ́ butuf pu̯odaru̯a, co gu̯o šukau̯a, a ńe nalazu̯a.

(Pet-pedåu̯, sku̯ońcyu̯o śe, dv́e ʒ́urḱi v nośe).

2. *Na fľiśe* [3]).

Jagem pu̯oset ṕirsy råz na fľis, to taḱe u̯oṕekony bůu̯y, co ḿe vźeľi na pu̯orenke. Pšyśľimy do Tarnobžega, tak śe tam pu̯oṕiľi, bu̯o žyʒ́i tam davaľi pu̯oṕić, bu̯o u̯o luʒ́i trudno, to dobže pu̯aćiľi, no-i pu̯ośľiźmy v droge i pšyśľiźmy do Baranova. Tam se znou̯ pu̯oprav́iľi leṕi. No-i śľiźmy za Baranuf, do Ku̯ova. Jagmy śľi, ale ći xu̯oṕi tamu̯ok, čšey jiy bůu̯o, byľi ṕijańi. A ten u̯oṕekon, co ḿe ḿau̯ na pu̯orenke, kuṕiu̯ garcḱi, kašy, co tam pu̯očšeba bůu̯o,

[1]) Strasznie się zadziwił.

[2]) Fury.

[3]) Ten ustęp i poprzedni spisane według opowiadania Antoniego Maruszaka z Wielowsi, następne: pod 3. 4 5. opowiadała mi Maryanna Kondeuszowa, ośmdziesięcioletnia staruszka.

ružnośći. Tamći začeľi pu̯okšyľivać, vyšṕivu̯ovać tam pośľi ružne pu̯o sfojemu, no-i pu̯otem tamten čšeći, co sed z namy, sed za mno i ze śpasu, jag zaćinou̯ šeľirom, fšystľe garcľi ńi pu̯otuk, co ńu-zem. I ten muj u̯ouṕekon ńau̯ buty na šeľiže i jag-gu̯o bu̯nou̯ u̯obu.rem za kark, tag-ino śe pševalu do rovu. No-i śe pu̯otem zer-vau̯ nogu̯o do ľića do u̯ouṕekona, až jir ten čšeći, jak kšyknou̯, bu̯u̯ xu̯ob u̯oparty, tak śe pšestaľi ľić.

Tak śe ʒau̯o v roku šežʒešotem čšećem.

Tamežmy byľi pšy roboće bez dva tygu̯odńe, a pu̯otemežmy stamtod u̯odeśľi i pšyšľižmy do domu. Bu̯u̯o to pšy džeře, jak śe spyxau̯o na vu̯ode. Ten faktur nazat pu̯osu̯au̯ nas do Polsľi do Juzefu̯ova, do taľégu̯o samégu̯o dževa. I tamežmy byľi bes ṕeć ty-gu̯odńi i jagežmy to dževu̯o zu̯adovaľi, tožmy spu̯aćaľi do žeľi Ḃid-gu̯oscy do Prus. I f tej pu̯odruzy, jagežmy lećeľi, pu̯osedem do pu̯omocy drugem; ja roḃiu̯ drgafkom[1]*, a ten drugi puscau̯ šryka, co śe pšyčšymuje na vu̯oʒe dževu̯o. I ten pšedńig vou̯au̯ na tegu̯o xu̯opa, zeby vyḃijau̯ tegu̯o šryka, a ščau̯ka jag vylecau̯a, tag ḿe u̯udežyu̯a, ze ledćem vyčšymau̯. u̯Obu̯ozyu̯em noge solom, jeden, drugi, čšeći ʒeń, tag jakož-my tam u̯ustau̯o i myślau̯em, ze niʒ ńe beʒe bu̯oleʒ daľi i tag bu̯u̯o jus čšy tygu̯odńe. Pšylećeľižmy tam pu̯od Januf, taľe ḿastecku̯o i ten pšedńik śe jaku̯oż zagaṕu i to dževu̯o vlazu̯o f tako ćixo vu̯ode i pu̯olećau̯o na u̯obrot. i zaceno naz rozryvaʒ na kavau̯ľi i ja bu̯u̯em na tem paśe, gʒe i ten pše-dńik, i kazau̯ my skykaʒ na te drugo strone. I jagem sľiknou̯, tagem sku̯ocu do vu̯ody, bu̯o tam bu̯u̯o za šyroko. I drugi kamrad ḿe zu̯apau̯, bu̯o ja śe zu̯apau̯ drgafľi, bu̯om śe ńi mug dostać na dževa. Jagežmy śe pu̯ou̯apaľi i pu̯oćozaľi, popu̯yneľižmy daľi. Pšy-lećeľižmy pu̯otem do Varsavy i tam na ku̯omoze rećidovaľi, bu̯o to ftedy bu̯u̯o pu̯ofstańe, cy tam jaľigu̯o ńe provaʒimy pu̯ofstańca, albo proxu, albo brońi jaľi. I jak te mu̯oskole rećidovaľi, tag je-den sukau̯ v buʒe i tam bu̯u̯a v buʒe su̯ońina i ten mu̯oskul u̯užnou̯ ty su̯ońiny. A ten pšedńig na mńe, ze ja zjat te su̯ońine. A ja śe bu̯u̯ i tegu̯o pšedńika i tegu̯o mu̯oskala i s tegu̯ožmy śe rozu̯oncyľi i ku̯ozdy bu̯u̯ na sfojem garcku i spau̯ľi ńe provaʒu z ńem. I tak pšylećeľižmy do Toroṅa. Jes tam pšykumureg i ku̯omora, a na*

[1] Drzewo 16 łokci długości, służące do sterowania tratwą.

rynku stoi pumńik. to je pu̯osok Kopernikusa. Bůu̯em i v jegu̯o domu. Jez jegu̯o figura i čšymå tårce.

Dževu̯o pošu̯o dal'i, do Bidgu̯oscy, a tam ḿe noga zabu̯olau̯a tag barzo. no-i ten pšedńik, ḱej ja še u̯udau̯ za xu̯oregu̯o. noga spučňa jak kuneťka, jazem ńi mug roḃić, u̯un ḿe napezau̯ do robu̯oty. jazem pu̯akáu̯, bu̯ozem ńi muk staž na jedny noze pšy ty drgafce i pu̯osedem do budy [1]) spać. ale i v bužε bu̯olau̯o. bu̯o jak pusco śryka [2]), to tuce pu̯o kaḿeńax.

Jagem to dževu̯o u̯upolovau̯ [3]), dal'i-my tako laske, kavau̯ek ḱija, kazal'i my na tem ńiby zeby ja sam set, a tam bůu̯a kepa vyrombano, kej še fašine romb́i. Xćau̯em sku̯ocyć, natarem na pńág i vyćou̯em znovu žure. tag na čšy palce f ty samy noze, ta druga f ṕeće. Tagem ftedy pu̯akau, alem set, jagem muk. Pšysedem do šosy i ńeḿec jexau̯ ńiby jednokońko i pytau̯ še ḿe: No, Jašu, krank? Ja muve, ze „krank". — To muši šadaž do mńe na ten vuzek — to še mńe u̯ul'itovau̯ i pšyv́iz ḿe do ḿasta Šulecka (Šulc) i tameżmy še pu̯ou̯ostaval'i do pu̯ocongu. I tam ńiby cekal'iżmy do tegu̯o pu̯ocongu, to bůu̯o v́ecur. Tam še zabaval'i xu̯opy, jas še i pu̯opil'i. a ten synkaš pu̯ośada: No, muši tu ćixu̯o šežeć, to tak ńe pasuje! I tak še zgńivau̯. bu̯o ńe xćel'i suxać i zu̯apau̯ jednegu̯o. Valcyna še nazyvau̯ Jendzyj. za nogi i vyžućiu̯ gu̯o na dvur, tam na kaḿeńe i pu̯otem še fšystku̯o u̯uspu̯okojiu̯o, bu̯o še to fšystku̯o bau̯o. I pu̯otemeżmy pu̯oš́l'i do pu̯ocongu i šedl'iżmy na pu̯ocong i pšyjexal'iżva do Torońa, a s Torońamy pu̯oš́l'i tam na kumore pu̯olsko. pu̯otemeżmy pu̯oš́l'i do Aleksandrova, na grańicy ńiby. jak še do Polsḱi pšexu̯oži.

Tag z-Aleksandrova pšyjexal'imy do Varsavy i tag v Varsaṽe, co byl'i zdroći, kazdy zabrau̯ še i pu̯oset, a mńe u̯odeš́l'i. I tag ja sam set pšez Varsave i tak sed na Šule [4]). To bůu̯o pu̯ofstańe, to čšeba bůu̯o na pasporty pu̯ocekać tyżeń, dva tygu̯odńe i tam še l'icyu̯em i juz-my ta noga vysu̯a i mugem leṕi xu̯ožiž na ńe. A z Varsavy to jus sedem na ṕexte, xuož z ćelgo ľido, bu̯om še bau̯ zu̯ože-

[1]) Budka, z desek sklecona, w środku tratwy umieszczona.

[2]) Śryk: długi, mocny kołek, służący do zatrzymywania i kierowania tratwą.

[3]) Zawiózł na miejsce przeznaczenia.

[4]) Szole.

juf, bu̯o tam bůu̯y lasy ćelýe. to tam zabijali, alem śe mušau̯ ćśy mać kompańiji.

Za drogo ńe frycovali ružńe. Tam bůu̯a xujka[1] *i ku̯ozeu̯ taḱe, ze možna bůu̯o pu̯odlość. Kazali tam lość, jag ńe xćau̯ co dać i mušau̯ dać, bu̯o jag vlas, to vozýi kapu̯oty mu pšyćšymeli i ło xamy frycovali pu̯o tyu̯ku. No-i tam bůu̯o jesce džeru̯o bug i tam mušeli vysoko, ći co byli pirsy ras, numera žnoać. Mušau̯ vysoko lość, a jag ńe vylas, to mušau̯ vutḱi zapu̯aćić, co mu ta kazali, a xu̯oć tam vlas, to-i tag mušau̯ śe u̯okupić. Znova śe su̯o dali, to tam byu̯o taḱe ježoro u̯okrutne, co tam statḱi z mu̯oža doxu̯ozo. Jak śe pšyxu̯oźi do tegu̯o ježora, to droga jak šćelu̯, a pu̯otem raptem spada. A te stare fliśaḱi vybirajo na pšeruz u̯ot tyx mu̯odyx, bu̯o śe zdaje, ze psejź ńi mu̯ožno, a to tak nagle skreca.*

I tam jest cau̯y u̯užont: jez vujt, pu̯odvujći, pu̯olicjanći i kśeza se s tyx fliśakuv u̯obero. A ten kśoc tam zdaleka sobe śeźi, a tu u̯ostem vyšćelone i ku̯oloce žecy. I tam taḱi, co pirsy ras, do ńego iź ma do spu̯oveźi, a pšudy gu̯o golo: majo ćšaske i rozrobone bu̯oto i to za bžytfe je. I tam śe gu̯o pyta, cy co ńe u̯ukrat, a u̯on pu̯oćada: „Ńe u̯ukrat“ — i zato gu̯o buy za kark. „Čša bůu̯o kraść!“ — A ten dru̯ýi, co pu̯o ńem iźe, juz ći, ze tegu̯o za to bijo, pu̯oći, ze u̯ukrat, a ten gu̯o znuv buy za kark. „To ńe čša kraść! To beźes krat!“ — I za te pinoze znuf se pijom ze sobo.

Jak śe iźe drogo, to ańi mu napšud ńe vu̯olno pujś, ańi na u̯ostatku, a jak śe ktury pušci, ze iźe za vu̯olo, a u̯ońi u̯uvažajo na to, cy u̯on puźe f pravu̯o cy v levu̯o, a u̯on zmyli te droge, to gu̯o znuf frycujo.

Pšyźe do karcmy, to ńe vu̯olno mu śe spytać, cy tam co jezd u̯ugotovane, ańi u̯ušość. Zaras śe do vujta u̯odrou̯u̯jo, vujt sonźi i muśi znovu vutḱi zapu̯acić kvårte albo ta puu̯.

Ślizmy ta pu̯e lasax, to deś ta bůu̯o pu̯ozabijanyx vele Dćikus, Rycyvou̯a, Kalvarji. Raz jak śe pšeru̯ožili ćiźau̯em. Bali my śe barzo, jak ras pšyjexali do Dćiku̯z u̯o pirsy v nocy, a my spali na guže. Vypili, pu̯ojedli i u̯ućekli do lasu. Bu̯o cau̯y u̯odźau̯ bůu̯, tożmy śe båli, zeby nåz do pu̯ofstańå ńe zabrali.

Jak-to buty na fliśe kradno: Pretko śe zbirajo, jak skod cy

[1]) Sosna.

xu̯oʒo, coši kto zostańi f pu̯ošpexu, albo-i sańi sxu̯ovajo, a pu̯otem za to, ńiby ze taḱi ńeu̯uvažny, kažo mu vutke pu̯aćić.

3. *u̯O ʒ́ećaγ i davnyx casax.*

Curḱi ḿau̯am, pu̯ovydavau̯am jix, čšy u̯umaru̯o, jacy jedna žyje. Syn jeden, jedynag je, ale u̯umar maluśḱem ʒ́ecḱem za dva-ʒ́eśća tygu̯odńi, pańetam tag jagby ʒ́iś. Jedna ʒ́ẹćcyna u̯umaru̯a, a śtyry śe xu̯ovau̯o, a jus čšy za mežem pu̯omaru̯y, a jacy jedna žyje Pšykrośći ḿau̯am ružne, pšednoveg ḿau̯am ćelǵi, ale fšyćku̯o pšeńesu̯am, ale z vu̯olo Bu̯oga fšyćku̯o pšećirṕau̯am. Teraz ńima Bu̯ogu ʒ́eḱi tag jag bu̯u̯o pšet casem. Beʒ́e temu ku̯olo ṕeʒ́eśot šeż lat. Vyset ten xu̯oṕec s capko tako barańato, co bu̯u̯a f ku̯omu̯ože, co śe v ńi ńe xu̯oʒ́iu̯o i vou̯au̯ na zyda, zeby mu γleba dau̯. A zyt sed drogom, a ten xu̯oṕeʒ gu̯odny vysed i vou̯au̯ na ńigu̯o. A bu̯u̯o to za pańsḱegu̯o. Teraz Bu̯ogu ʒ́eḱi debže.

4. *Jak śe pal'iu̯o v Ćelufši.*

Tag jag ćater mucno vžon, tak bu̯u̯ ćater u̯ogromny. Jageżmy tam ratoval'i. tak tu juz ńe ćeʒ́el'iżmy, co śe tu stau̯o. Mu̯oze byʒ́ ze dva ḱilumetry, u̯o ćecy, mu̯oze śtyry, to tag zańesu̯o u̯ogeń. Ńi mu̯ogl'iżmy vyratovać s tegu̯o u̯ogńa ńic.

5. *u̯O veselu.*

Jak śe staramy, co mu̯ožnośći, aby veseleći dogu̯oʒ́ić. Bu̯o jak to mućom, fto śe ńe pšycyńi, to jes ḱep, bu̯o jes taka pu̯ol'ityka na śf'eće, ze muśi być, ḱedy čša. I čšeba śe zapu̯ožycyć, a veseleći debže žycyć [1].

[1]) = dobre wesele wyprawić.

II. Uwagi.

A) Pełnogłoska *o*.

Zachowanie się tej pełnogłoski w gwarze wielowiejskiej jest rozmaite stosownie do wieku mówiących. W wymawianiu najstarszego, wymierającego już pokolenia (ponad 60 lat), objawia się w zakresie pełnogł. *o* dyftongizacya silnie. jest prawie powszechna[1]), z tendencyą nadto po tylnojęzykowych spółgłoskach (i wargowych), tudzież na początku wyrazów do wymawiania *u̯ø*. U następnego pokolenia (od 35—40 do 60 lat)[2]) konstatuję zanikanie powolne dyftongizacyi, która — z małymi wyjątkami — utrzymała się jeszcze po *k, g, ch,* lecz do rzadkości należy dyftong *u̯ø*. W pokoleniu trzeciem (do 35—40 lat), najmłodszem zanikają całkiem dyftongi.

To samo po części odnosi się i do mazurzenia, jak to dalej wykazałem.

Szczegółowe uwagi, zaczerpnięte z tekstów, spisanych według opowiadania A. Maruszaka, są następujące:

1. *o* ≙ *u̯o:*

a) Na początku wyrazu i po tylnojęzyk. spółgł.: *u̯o! u̯o ʒ́ećax, u̯ońśki, u̯on* (*u̯un*), *u̯otkod, ku̯ońec, pšyxu̯oʒ́iu̯a, gu̯oʒ́ina, spu̯okuj, ćešku̯o.*

b) Zwykle po *p, b, m, v: pu̯okuta, bu̯ogaty, mu̯ocny, vu̯oda.*

Uwaga. Po *v* nie zauważyłem dyftongu w wyrazach: *vou̯ać, u̯uvolńić.* Podobnie po *f: sfojåk, sfoji.*

2. *o* ≙ *u̯ø:*

Tylko wyjątkowo: *ku̯øt, ku̯oćica, ku̯ølo* (i *kole,* t. j. koło, około), *bu̯ø, pu̯ø, mu̯øʒe;* także w formach złożonych z prefiksem *po: pu̯øsed, pu̯øśl'i, pu̯omaru̯y, pu̯øńesu̯a, pu̯otem,* jakkolwiek dość często używane są te same formy z *u̯o.*

Niekiedy na końcu wyrazu po tylnojęz. spółgł.: *fšyćku̯ø.*

3. *o* ≙ *e:*

Również wyjątkowo: *deś, debže* (obok *dobže*).

---

1) W tekstach spisanych według opowiadania M. Kondeuszowej.

2) W tekstach spisanych według opowiadania A. Maruszaka.

Uw. W końcówce *-ovi* po palat. spółgł.: *veselevi, ku puølevi, Jaśevi* i w particip. praet. act. II. na *-ł* po palat. spółgł.: *zańesua, zańesuo* i t. d. *e* jest naturalnie innego pochodzenia.

4. *o* ≙ *u*:

W środku wyrazów po *k, p*, a przed *m, ḿ, n, ń*: *kunefka, pumńik, kumora, kuń* (*kuuń*), *s kuńca* (*kuuńca*), *kuḿin*; także w innych wypadkach sporadycznie: *Veluveś, kilumeter, mucno* (*muucno, muocno*), *muoskul*(!) [1] (ale: *muoskåle*), *Śulc* (Szolc), *uun* (i *uon*).

B) **Pełnogł.** *u*.

u ≙ *o*, podobnie jak w wielu innych gwarach zachodnio-galicyjskich, w sufiksach *-unek, -un* (*-uń*): *pšytrafonek, uopekon, Toroń* (Toruń).

Uw. 1. Na początku występuje zwykle jako dyftong *uu*: *uućexa, uumžyk, uujžåu*.

Uw. 2. Przed *u* znika *u* (≙ *ł*): *tusty, kutľivy, sužba, tumacyć*.

C) **Pełnogł.** *y, i*.

1. *y* ≙ *ŭ* (wysokie, tylne, luźne, bez wyraźnego zaokrąglenia warg) w całej odmianie *był*: *bŭu, bŭua, bŭuo, bŭuy* i t. d.; wyjątkowo w particip. na *-yu* (*-iu*): *zaźivŭuo, spešŭu*.

2. *y* ≙ *i*: *Bidguosc, do Bidguoscy* [2]).

3. *i* ≙ *y*:

Na końcu po *m* w formach deklinacyjnych (dat. i instr.): *kåzåu my, namy, vamy, pańamy, xuopamy, dobremy, sfojemy*. W formach konjugacyjnych jest *i*: *zuakońi śe*.

4. *i* ≙ *ï*: Zanotowane w *pälïuo śe, púølïtyka, na śïvëguo kuńa*.

D) **Pełnogłoski pochylone** *å, ó, é*.

1. *å* występuje wszędzie, gdzie i w staropolskim języku: *jå, pån, ḿåu, na pšexåcke, tylå*.

---

[1]) W tym wypadku *å* wymawiane jak *o* dało *u*. Świadczyłoby to za wymawianiem w tej gwarze *å* jako *o*, a przecież tak nie jest.

[2]) Rzecz tłumaczy się powszechną w Prusiech zachodnich wymową ogólno-polskiego *y* jak *i* z poprzedzającą niepodniebienną. Galicyjski flisak apercypował tamtejsze obce mu *bi* do swojego *b́i*. *K. N.*

2. Każde *ó* ⩸ *u: pužny, ružny, curḱi* i t. d.

Uw. *u̯obrot* zam. *u̯obrut* (t. j. obrót), n. p. *na u̯obrot*.... *dževu̯o pu̯olećau̯o* = drzewo obróciło się.

Niezwykłą jest jedyna napotkana forma: *pšyv́iz* (= przywiózł). Zapewne analogia to do bezokol. *v́iś* (wieźć).

3. *a) é* ⩸ *ï* po *ć, ʒ́, ś, ź*, a przed niepalat. spółgł.: *pšećirṕau̯am, ʒ́ïfka, pu̯ośïv, źïpać.*

b) é ⩸ *i* po innych palatalnych spółgł.: *vyśṕivu̯ovać, na ńigu̯o, na v́išxu, ḿiʒ́, śńig, śńiʒ́* i *ḿīć* (= mieć).

Uw. Po niepalat. spółgł. jako *é: kturégu̯o, karégu̯o, śïvégu̯o, téj*, obok powszechnych w gwarach ludowych skróceń: *ty* (= tej), *mu̯oji* (= mojej), *dobry* i t. d. Wyjątek: *u̯ob́erå* (= obiera), różne od *u̯ob́ero* (= obiorą).

E) Pełnogł. nosowe *ą, ę*.

Podobnie jak w wielu gwarach zachodnio-galicyjskich pełnogłoski nosowe znikają.

1. Pełnogł. *ę* ⩸ *e:*

pepek, kepa, ṕeta, f ṕeće, skrecå, v́ecy, žone, pańetåm, ṕeć, kśeʒa, mežem, ṕeʒeśot, u̯ukleknåu̯, ʒeḱi, na ńe (= nią), *deby, strone, žyke.*

Uw. Odmiennie: *na pu̯orenke* (= pod opieką, za poręczeniem), *gengać, stenkać, pu̯oprenga.*

2. Pełnogł. *ą:*

a) ą ⩸ *o:*

α) Przed przedniojęzyk. spółgł.: *kśoʒ, ku̯olocy, ṕińoʒe, u̯uśość, stamtod, skod* (i *skond*), *śeśʒeśot, vozǵi* (= końce, rogi sukni), ale: *monž, sonʒi.*

β) Na końcu wyrazów: *z v́elgo b́ido, z matko, na drugo strone, na tamto žyke.*

Uw. 1. Przed następującym wyrazem, poczynającym się od pełnogł. (lub spółgł.) występuje *-om: drgåfkom a ten*... Ale czasem i indziej: *śeḱirom.*

Uw. 2. Partic. *buxnou̯, u̯ućou̯* i t. d., obok *v́śon* i t. d.

b) ą ⩸ *om* (*on*):

Często przed następ. spółgł. warg. i tylnojęz.: *domb, monka.*

u̯onka, vonxać, pu̯oćong, vyrombany, rombi (= rąbie), jakkolwiek również częste jest tu *ǫ: vǫxać, mǫka, vǫsy.*

Jest jednak: *kopel(!), pu̯osog* (= posąg).

F) Varia.

Nowotwory fonetycz.: *mańebry* (= manewry), *u̯oktåby* (= oktawy), *zbanek* (= dzbanek), *ćelǵi, śĺizǵi, zgžypeć* (i *skšypeć*), *jednokońka* (= jednokonka), *vele, vedle* (= koło, dla), *pu̯ožonny, śrybu̯o, fšyćku̯o, bžyćku̯o, poska* (= piosnka), *smyśny, umyśńe, śrybny, despetny, kšeśńik, paśf'isku̯o, zåguvek, putora, ǵadośḱi.*

G) Mazurzenie.

Jak przy dyftongizacyi pełnogł. *o*, tak i w mazurzeniu dają się zauważyć znaczne różnice w wymawianiu ludności najstarszej a młodszej. O ile wnosić mogę z nielicznych przykładów, napotkanych w tekstach, spisanych według opowiadania Maryanny Kondeuszowej, było mazurzenie dawniej powszechne i konsekwentnie każde *č, š, ž* ⩯ *c, s, z.* Inaczej ma się rzecz z *ř*, wymawianem dzisiaj powszechnie jako *ž*. Nie sądziłbym mianowicie, żeby i to było wymawiane niegdyś jak *z* (*s*). Wyjątki, jak: *f ku̯omoze, Jendzyj, tseba* (obok *čšeba*), zdające się za tem świadczyć, są nadzwyczaj rzadkie, a fakt, że dziś tak w wymawianiu najstarszych ludzi jak i młodszego pokolenia *ř* zawsze = *ž* (*š*), wskazywałby na to, że wymawianie *ř* jak *z* (*s*) w tej gwarze nigdy powszechnem nie było.

a) č ⩯ *c: cas, casem, cårny, cervony, cou̯o.*

b) α) š ⩯ *s*, gdzie częstsze używanie wyrazu zapewniło utrzymanie się dawnej mazurowanej formy: *sed* (szedł), *zesed śe, pu̯osed, vysu̯a, pirsy raz, dusa, ćesyu̯a śe, sukau̯, sary, sarańcå, Varsava, synkåž.*

β) š ⩯ *ś* przed następ. spółgł. palat. i w obcych wyrazach: *roześĺi śe, śĺi, śpas, faśina* (= faszyna), *Śulc* (= Szolc).

γ) grupa *šč* ⩯ *sc: jesce, puscau̯, pscou̯a,* ale mamy i *ść* w *śćåv* (szczaw), tudzież *šc: pušcå* (puszcza).

δ) š często pozostaje jako takie: *šyba, šyroko, šyć, šabć, šata, pu̯otšyfka* i t. d.

c) ž ≟ z (s): *zeby, ze, jus, mu̯øze, zydy* (obok *žydy*), *pu̯odruz, kazdy* (i *ku̯ozdy*), *pou̯ozyu̯em, u̯obu̯ozyu̯em.*

d) ř ≟ z (s), wyjątkowo: *f ku̯omoze, Jendzyj, tseba* (obok *čšeba*).

H) Czasownik.

Wymieniamy naprzód następujące formy:
skiknonć, skiknou̯, skykać (= skoczyć, skoczył);
je (= jest); *rombi* (= rąbie);
lość, pu̯odlość (assymilacya do *vlåz?*);
pu̯ovydajau̯o śe (obok *pu̯ovydavau̯o śe*).

Zastępstwo osoby 1. i 2. sing. i plur. przez 3. (obok form ogól.-polskich): *jå bůu̯, ty (tyś) bůu̯, my byľi, vy (vyśće) byľi*, lub w 1. plur. przyczepienie końcówki *-my: byľimy, pšyjexaľimy, s Toroňamy pu̯øśľi, jagmy vyśľi, comy ňe vi̇ʒeľi, pu̯otemmy* (obok *pu̯otemeźmy,* ale nie *pu̯otememy,* coby było rażące).

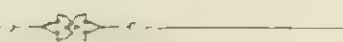
W particip. praet. act. II na *-ł* ginie zawsze końcowe *u̯* po spółgłosce: *žek, pšyňus, fśåd;* taksamo: *ňuzem, natarem* i t. p.

W particip. na *-iu̯* (czas. kl. IV) po spółgłoskach palatal. *ś, ź, ć, ʒ́, ľ, ḿ, ń* występuje pełnogł. *u*, t. j. *śiu̯ ≟ śu* i t. d., n. p.: *zaprośu, xvålu, u̯uśḿerću, jeźʒ́u, gu̯oňu, maňu* (mamić, podmawiać, kusić).

Ale: *robiu̯, kupiu̯* i t. p.

W particip. na *-yu̯* nie przeszło to *y* w *u* (lub *uu̯*), lecz pozostało jako *y* (niekiedy do *u* zbliżone = *ů*): *spešůu̯, spešůu̯a, zaʒ́ivůu̯o.*

Zachowały się formy staropolskie infinit. praes. na *-ovać: pu̯oʒ́ivovać, roskazovać.*

Jan Baudouin de Courtenay.

Roty przysiąg z archiwum Radomskiego.

Bawiąc na wiosnę r. 1870 w Radomiu, wypisałem z ksiąg sądowych, przechowywanych w archiwum sądu miejscowego, polskie roty przysiąg. Miałem zamiar ogłosić je w dodatku do mego dzieła „О древне-польскомъ языкѣ до XIV-го столѣтія“, wydrukowanego w Lipsku w r. 1870. Od zamiaru tego jednak odstąpiłem, gdyż zabytek ten należy już do wieku XV-go, a moja książka zajmowała się przedewszystkim językiem polskim przed wiekiem XIV-ym.

Tak tedy wypisy moje przeleżały bez użytku do dnia dzisiejszego. Obecnie postanowiłem je wydać, korzystając z uprzejmości redakcji „Materjałów i prac Komisji językowej Akademji umiejętności w Krakowie“.

W owym czasie, w r. 1870, było w archiwum sądu Radomskiego 5 ksiąg tego rodzaju. Podane tu tytuły znajdują się na okładkach. Tytuł w nawiasie dodałem od siebie, według treści księgi. Oto owe księgi:

1) **R.** (Radomskie).

Ziemskie Dudki 1410—1432. Nr. 1. (Właściwie 1414—1432).

Nominalnie kart 631, właściwie zaś tylko 531, gdyż zaraz za kartą 291 następuje karta 392.

2) **R.** (Radomskie).

Ziemskie Dudki 1411—1461. Nr. 2.

Kart 693.

3) **S.**
Dutka Sandomierska od r. 1447—1644.
Karty nie ponumerowane.
4) (Dutki Sandomierskie) 1484—1491.
Karty nie ponumerowane.
5) **O.**
Dutka Opoczyńska Jnscriptionum od r. 1435 do 1630.
W zupełnym nieporządku.

Wypisy porobiłem tylko z pierwszej księgi Radomskiej. Nie mogę dziś sobie przypomnieć, czy w innych księgach były także polskie roty przysiąg. Łatwo to sprawdzić, o ile oczywiście księgi te nie uległy zniszczeniu.

Oprócz rot przysiąg wypisałem także pojedyncze wyrazy, wyrażenia i imiona własne.

Objaśnienie sposobu wydania.

W lewej kolumnie stoi tekst oryginalny, w prawej transkrypcja pisownią dzisiejszą.

Pod tekstem każdej przysięgi stoi rok, w którym została złożona, oraz numer karty, na której ją zapisano. Numer bez litery oznacza stronę pierwszą danej karty, numer z literą *v* stronę odwrotną karty. Tak np. 4 oznacza stronę pierwszą karty 4-ej, a 4*v* — jej stronę odwrotną.

Z rękopisu:
„Ziemskie Dudki“ (powiatu Radomskiego) Nr. 1. 1410 — 1432.
(= DRd.).

1. Thako nam bog pomoszi 1414 ? 1415. — 2.	1. Tako nám Bóg pomoży.
2. Thako nam bog pomoszi cze wemi yswantczi cze petrus demalczow (przy) obeczal sǿ czinicz praw swimi ludzmi nadzcy zamci aneczinil 1415. — 4*v*.	2. Tako nám Bóg pomoży, cze(?) wiemy i świádczy-[my], cze *Petrus de* Malczów przyobiecáł się czynić práw swymi ludźmi na czci sámci(?), **a** nie czynił.

3. Thako nam bog pomosi iswãthi krzis cze cze katherzina de Wayslauicze	3. Tako nám Bóg pomoży i święty krzyż, cze(?) Katerzyna *de* Wojsławice .....
1415. — 5*v*.	
4. Thako nam bog pomoszi. yswanthi krzis cze wemi yswatczimi cze Albertus wiwoszl szesvon pczoli prawne iwoszl do Woyslauicz.	4. Tako nám Bóg pomoży i święty krzyż, cze(?) wiémy i świádczymy, cze Albertus wywiózł...?... pczoły prá-wnie i wiózł do Wojsławic.
1415. — 6.	
5. Wemÿ yswachimi gysze sled Mikolaÿ naszatawa vcinil za dwe szrigincÿ scodo Jacnkoni	5. Wiémy i świádczymy, iże ...?... Mikołáj ...?... uczynił za dwie...?... szkodę Jankowi (?).
1416. — 19.	
6. tako nam... gÿ swathi scriz gysze machoÿ St... sina rana szadal	6. Tako nám ... i święty krzyż, iże Maciéj (?) St[anisławowi] (?) siną ranę zadáł.
1416. — 22.	
7. tako my bog pomoszi Jako vipelnil gizaplachil giuigisal rakoÿma swogo	7. Tako mi Bóg pomoży, jako wypełnił i zapłacił i wykázáł (?) rękojmię swoję.
1416. — 22.	
8. tako nam bog pomoszi gÿ swathi scrsz gÿnatho pauel vkaswÿe swadkÿ gÿsze mu dal sinarana	8. Tako nám Bóg pomoży i święty krzyż, i na to Páweł ukazuje świádki, iże mu dáł siną ranę.
1416. — 22.	
9. Jako nezapowadal posswe dzedine chodicz kmethom ani pozitko ginich allowena ani rabena	9. Jako nie zapowiadáł po swé dziedzinie chodzić kmietom, ani pożytkó[w] inych, ani łowieniá, ani rębieniá.
1416. — 24*v*.	
10. Jako stanislaw zagrodzil ÿego kaka	10. Jako Stanisłáw zagrodził jego...?...
1416. — 25*v*.	
11. Jakosz oslal vinne podlug	11. Jakož ostáł(?) winien (?) po-

czasw yprawa gẏwisledl nedo szedzą casw	dług czasu i prawa i wyszedł, nie dosiedzę(?) czasu.
1417. — 32.	
12. Jako prawẏe panc grziuen naẏeẏ dzedziną ẏsydisto	12. Jako prawie pięć grzywien na jéj dziedzinę. .?...
1417. — 34.	
13. Yako prawẏe trzima vmirze pokoyu pancz nache lat nigdi szraku newichauala	13. Jako prawie trzymá w mirze [i] pokoju pięćnácie lát, nigdy sraku(?) nie wystawiała (?).
1417. — 35*v.*	
14. Yako mikolaẏ dwe graniczẏ rosoral adwe okriscl awtem vcinil dwadzescza grziwen scodi paney	14. Jako Mikołáj dwie granicy rozorál, a dwie...?..., a w tem uczynił dwadzieścia grzywien szkody paniéj.
1417. — 36.	
15. ẏako neranchni dwdzesthu grziuen zaiaska zacladu	15. Jako nie ręczył (? ręczymy) dwudziestu grzywien za Jaśka(?) zakładu(?).
1417. — 41.	
16. ẏako prawẏe rakomie podalẏ tego wolu rzadczi Mikolaẏowi zelecz amikolaẏ zaplothi ywtem sczo bil vinen thomasz	16. Jako prawie rękojmie podali tego wołu rządcy (?) Mikołajowi z Jelec (?), a Mikołáj zapłaty(?) i w tem, cso był winien Tomász.
1417. — 43.	
17. yako prawye ẏan po oral dobkowa rolǿ	17. Jako prawie Ján poorál Dobkowę rolą.
1417. — 43*v.*	
18. yako prawẏe wysledl rock nẏsslẏ kona kupil zahoms grziuen atzri nezaplaczicz	18. Jako prawie wyszedł rok, niźli konia kupił za ośm grzywien, a trzy niezapłacił (?).
1418. — 49*v.*	
19. ẏako prawẏe polonicza poluyebka nedopelnil wbarsicz	19. Jako prawie połowicę (?)...? ... nie dopełnił w Barzic[ach] (w Bardzicach).
1418. — 51.	
20. yako prawye nesedal na	20. Jako prawie nie siedział

zakup nem, agyda piecz[1]) polosil goscine podlug prawa voÿtowÿ Sczekoryonio 1418. — 51.	na zakupnem. a jidę ? pięć (?) położył gościnie podług prawa wójtowi...?...
21. Johanne de Godstcza Johannes de Godscza 1418. — 52*v*.	21. *Johanne de* Godszcza. *Johannes de* Godszcza.
22. Jako przauie pawsocz ranczil za dobka mikolaÿoui podestrzemi (trzi) gzriwni ÿeszc mal plascz wroczicz, tegdy tego rakoyemstwa przoszom, agdÿ vibil plascza newrzocil 1418. — 59*v*.	22. Jako prawie Pawzocz (?) ręczył za Dobka Mikołajowi pode trzemi (?) (trzy) grzywny, jeże (? jeszcze) miáł płaszcz wrócić, tegdy tego rękojemstwa proszony (? prosząc), gdy wybył (?), płaszcza nie wrócił.
23. Jako prauie panÿ przichna pobrala na iawe yego pusczowe ĩ Barsz 1418. — 72*v*.	23. Jako prawie pani Przychna (?) pobrała na jawie (?) jego puszczowie (? pustkowie) *in* Barz[ice].
24. yako prauie roku ne yako mlinarz visedl zayablonicze do- panÿe 1418. — 73.	24. Jako prawie roku nié, jako młynárz wyszedł za Jabłonnice (?) do paniéj (?).
25. Jako prauie pani Nepoziwala Zathi granicze dwoyey 1418. — 78.	25. Jako prawie pani nie pozywała za ty (?) granice dwojéj (?).
26. yako prauie mal actis[2]) czasz wecze kÿegdi gy yan stauil obolebromq 1418. — 78*v*.	26. Jako prawie miáł (?)...?... czas (?) wiece (? więcéj). kiegdy ji Ján stawił...?...
27. Jsze andrzey kazal zahoracz hÿzakopacz drogø Jacubowø 1419. — 90.	27. Iże Andrzéj kázáł zaorać i zakopać drogę Jakubowę.
28. Jsze wszal czithirzi woly	28. Iże wziął czytyrzy (?) woły

[1]) ? piocz. [2]) ? octo s.

kupne, nadobrowolneÿ drodze neziska w negodnim prawem, akmecz mu doszycz vczinil Zatho wczem bÿl wsdzany ney onesprawne scze	kupne na dobrowolnéj drodze, nie zyskáw niegodnym prawem (?), a kmieć mu dosyć uczynił za to, w czem był wździany ...?... o niespráwne śće.
1419. — 92.	
29. Ÿze micolaÿ otrzÿ grziwnÿ rankoiemstwa zasziwal w sczasz nedadza dawnosczÿ vÿnidz	29. Iže Mikołáj o trzy grzywny rękojemstwa zažywáł w czas(?), nie dadzę (?) dawności wynić.
1419. — 101.	
30. Jakom newszął dzeszanczora scotu wdzeszanczÿ grziwnach czso stalo, itakÿe dw konu zaszescz grziwnen	30. Jakom nie wziął dziesięciora skotu w dziesięci grzywnach, cso stało, i takie dwu koniu za sześć grzywien.
1420. — 107.	
31. ÿze Bÿstram wzal con zadzesancz grziwen apanczerz tesz zadzeszancz grzywen ykosuch lÿszÿ zapancz grzywen po michale bracze gego rodzonem aotho poswal nedadzan rokowÿ wÿnidz	31. Iže Bystrám wziął koń za dziesięć grzywien a pancérz též za dziesięć grzywien i kožuch lisi za pięć grzywien po Michale, bracie jego rodzonem, a o to pozwáł, nie dadzę rokowi wynić.
1420. — 109*v*.	
32. ÿze Stanislaw secznacze kop grossow newzal pomichale pobracz gego od panczÿnacze lath	32. Iže Stanisłáw szesnácie kóp groszów nie wziął po Michale, po braci[e] jego, od pięcinácie lát.
1420. — 113.	
33. yze panÿ moczÿla wgego mosydle conopÿe nezÿsczanczÿ nanem prawem	33. Iže pani moczyła w jego moczydle (?) konopie, nie zyszczęcy na niem prawem.
1420. — 114.	
34. Yze Sta. J wzal pancz adwa-	34. Iže Sta[nisłáw] wziął pięć

dzescza Grzywen puscyný pomichale postriiv po gego kgým sze on blysszý pohumarley rancze agescze rok newýsszedl 1420. — 115*v*.	a dwadzieścia grzywien puściny po Michale po stryju po jego, k jimže on bližszy po umarłéj ręce (?), a jeszcze rok nie wyszedł.
35. ýze odtrzylath potr gesdzil tą drogan a nikth go negabal onąn wkeskowe polancze gdze bylo vydzene 1420. — 117*v*.	35. Iže od trzy lát Piotr jeździł tą drogą, a nikt go nie gabáł o nią (? nię) w Kieszkowie (? Kieszkowéj) polánce, gdzie było widzenie.
36. yze nagego dzedzýnye pancz kop ytrzý kolow porãbýl, w plocze gense on Grodzyl od panczýnacze lat 1420. — 126*v*.	36. Iže na jego dziedzinie pięć kóp i trzy kołów porębił w płocie, jenže on grodził od pięcinácie lát.
37. ýze przeczslaw od panczýnacze lath secze thą lanką oyasz poswal gý Grzegorz 1420. — 129*v*.	37. Iže Przecsłáw od pięcinácie lát siecze tę łąkę, o jąž (? jęž) pozwáł ji Grzegórz.
38. yze yaxon dal dzedzyną zadzedzyna hubrzesczany zamaną 1421. — 132*v*.	38. Iže Jakson dáł dziedzinę za dziedzinę Ubrzeszczany (?) zamianą.
39. yze Gotard bonda sluga nyewsal trzydzesczy y polthorý grzywný ypyersczena zadwadzescza scoth apoltrzecze grzywný srzebra lythego hupana yana newząl 1421. — 133.	39. Iže Gotard, Bonda (?) sługa, nie wziął trzydzieści i półtory grzywny i pierścienia za dwadzieścia skot, a półtrzecié grzywny srzebra litego u pana Jána nie wziął.
40. yze Stanek Woythka wabil kusgedzenj awoythek nechczal gicz 1423. — 156*v*.	40. Iže Stanek (? Staniek) Wojtka wabił ku sjedzeni[u] (? zjedzeniu), a Wojtek nie chciáł jić.
41. yze Staw Stanislaow czso lege tho lege nastanislaowo	41. Iže stáw Stanisławów, cso leje, to leje na Stanisławo-

gemusth daley nislŷ odpyanczynacz lath gest wdzersen sdzada ysocza tako yako zastawyl	wo, jemužt[o] dalêj, niźli od pięcináci[e] lát, jest w dzierženi[u] z dziada i z oćca tako, jako zastawił.
1423. — 171*v*.	
42. yze kmecze vczynili poczanthek nasynu gego Cygani legi	42. Iže kmiecie uczynili początek na synu jego...?...
1423. — 172.	
43. Eze kedi sbrossek ymal dacz wan zanye, wodwoczskv opathowŷ, tedi tho gŷmene, nyebylo wolno, anŷ go dzyrsal sbrossek, wyiąwssy czan scz yąss dzirsal wogewoda	43. Eže (? ježe) kiedy Zbrožek imiáł dać wiązanie(?) w Odwocsku (?) opatowi, tedy to jimienie nie było wolno, ani go dziržáł Zbrožek, wyjąwszy część, jąž dziržáł wojewoda.
1423. — 173.	
44. yze Sulyma negest slodzegem anŷ sse slodzeŷskŷ obchodzyl ale gest dobry czlek, yako gyni	44. Iže Sulima nie jest złodziejem, ani sie złodziejski obchodził, ale jest dobry człek, jako jini.
1423. — 175*v*.	
45. yze tho rolya oyasth posual gy jacub orze ya odpyanczynaczelath wmirze wpokoyu	45. Iže tę rolą (? rolę), o jąžt[o] (? jęžto) pozwáł ji Jakub, orze ją (? ję) od pięcinácie lát w mirze, w pokoju.
1424. — 187.	
46. ŷsze hāna bila wdzirzszenyv zastawy theŷ lvczewneŷ [1]) weczthirzech grziwnach yescze roku nethu	46. Iže Hanna była w dzirženiu zastawy téj...?... we cztyrzech grzywnach, jeszcze roku nietu.
47. yze luthek przedal strzedzcouicze agescz rok ne wyssedl, przedanu. agey	47. Iže Lutek przedáł Strzedzkowice (? Strzeszkowice), a jeszcz[e] rok nie wyszedł

[1]) ? lugewneŷ.

czasczy nedal dwu dzesthu grzywen ydzysch baze penandzi zathą ysto dzedzyną

1424. — 224.

48. yze micolay poyął ianowa parobka od woza wradomu na thargu nezyskawgo prawem

1424. — 226*v*

49. yze ludze gego zgego domu korzysnø rzeczø yablek nerwalÿ gayą nelupyli

1424. — 247 *v*.

50. yze lunke possal ylas porambyl micolayowÿ nagego dzirsene augustin. vpaisnecz

1424. — 248*v*.

51. yze Sandek zaswe penandze wząl zaplaczene, ythowlą przygyal yas m dal y rzecl mam za swe doscz

1424. — 249*v*.

52. ÿze obslul [1]) Adama trzeczy dzen pogodzech micolaÿ, aby wząl wązane wesrzebe podlug zapyssu, aon nechczal wzancz

1425. — 271*v*.

53. yze pyotr nÿwą [2]) (stan) sczepanowa pokopal pohoral yposal

1425. — 276.

54. ysze Jan marczina kmecza

przedaniu, a jéj części nie dáł dwudziestu grzywien, i dziś baże (?) pieniędzy za tę jistą dziedzinę.

48. Iże Mikołáj pojął Janowa parobka od woza w Radomiu na targu, nie zyskáw go prawem.

49. Iże ludzie jego z jego domu korzysną rzeczą jabłek nie rwali, gaję (? gaja) nie łupili.

50. Iże łąkę (?) posiáł i las porębił Mikołajowi na jego dzirženie (?) Augustyn... ?...

51. Iże Sądek za swé pieniądze wziął zapłacenie, i tę wolą (?) przyjął, jąž (? jęž) m[u] dáł, i rzekł: „mám za swé dość“.

52. Iże obsłuł (?) Adama trzeci dzień po godziech Mikołáj, aby wziął wiązanie we zrzebie (?) podług zapisu, a on nie chciáł wziąć.

53. Iże Piotr niwę (Stan[isławowę]) Szczepanowę pokopáł, poorál i posiáł.

54. Iże Ján Marcina kmiecia

---

[1]) ? obplul. [2]) ? nywø. Ostatnia litera niewyraźna.

Szvinanywa dzirszal gy wyanczwe athim kmecz rok straczil, yako dzeszancz grziwen ypuszczÿl gÿ bezurzandu szemskyego 1425. — 290*v*.	Świnianiwa (?) dziržál ji w jęcwie, a tym kmieć rok stracił, jako dziesięć grzywien, i puścił ji bez urzędu ziemskiego.
55. Jako mykolaÿ sÿczinskÿ ranczil adamowi polgrziwni zakoraczanaw 1425. — 398*v*.	55. Jako Mikołáj Sycyński (?) ręczył Adamowi pół grzywny...?...
56. Jsze Raphal pelnil warschowi wal[1]) wedwu nedzelu, a warsch walu[2]) nechczal wszancz 1426. — 415.	56. Iže Rafáł pełnił Warszowi wáł (? wół) we dwu niedzielu, a Warsz wału (? wołu) nie chciáł wziąć.
57. Jsze go yednacze neged naly othą drogą octhorą warsch Jana Conarskego rakoyma ra phalowego poszwal ktorasz droga besszy othsuchego brodv doszkarzischowskego brodu przespole wy chotskye 1426. — 416.	57. Iže go jednácze nie jednali o tę drogę, o którą Warsz Jána Konarskiego, rękojmię Rafałowego, pozwáł, któráž droga bieży od Suchego brodu do Skarzyszowskiego (Skaryszowskiego) brodu przez pole Wychodzkie (?).
58. ysze zemak wÿposzazyl katherzina odpanczinaczcze lath yvczinil zayey dossycz 1426. — 430*v*.	58. Iže Ziemiák (?) wyposažył Katerzynę od pięcinaćcie lát i uczynił...?... dosyć.
59. Jako neÿego kasznÿą anÿ vedženim deskÿ Raphalowi pobrani ani w ÿego dom wezoni anÿ thÿch desk poszithek ÿma 1426. — 437.	59. Jako nie jego kaźnią ani wiedzenim deski Rafałowy pobrany, ani w jego dom wieziony, ani tych desk požytek imá.
60. Jako yego kasznÿa ludze	60. Jako jego kaźnią ludzie

[1]) ? wol. [2]) ? wolu.

ÿego neporambylÿ raphalowa lasszu ÿboru ynevczinilÿ raphalowi zad wadzeszcza grziwen sczodÿ

jego nie porębili Rafałowa lasu i boru, i nie uczynili Rafałowi na dwadzieścia grzywien szkody.

1426. — 437.

61. ysze micolay pyotrowÿ woyslawskemu zadwadzescza grziwen scotha kmeczowy micolayowÿ zwoysławicz neszkasz dacz narakogemsthwo

61. Iże Mikołáj Piotrowi Wojsławskiemu za dwadzieścia grzywien skota kmieciowi Mikołajowi z Wojsławic nie chciał (?) dać na rękojemstwo.

1427. — 448*v*.

62. Jako manczina thego dlugu Jacussowi seszinascze grziwen neoplaczil

62. Jako Męcina (?) tego długu Jakuszowi sześcináście grzywien nie opłacił.

1427. — 458*v*.

63. Wemi ÿswathczÿmÿ ÿsze pani Jachna odedwudzesthu lath vikupÿwszÿ swim posagem dzersl wmirze wpokoÿu dzedzinø vstricouicz

63. Wiémy i świádczymy, iże pani Jachna, ode dwudziestu lát wykupiwszy swym posagiem, dzierży w mirze, w pokoju dziedzinę u Strykowic.

1427. — 468*v*.

64. Wemi ÿswathczÿmÿ ÿsze pan Jan zaÿøczkowskÿ ne wsąnl pana Janouego Slawenskego namothu swoza nagemnego roszboÿnø rzeczø anÿgo dodomu woszl anÿgo wsytka mal iako dwanaczcze grzÿwn

64. Wiémy i świádczymy, iże pán Ján Zajączkowski nie wziął pana Jana Sławieńskiego namiotu z woza najemnego rozbójną rzeczą, ani go do domu wiózł, ani go użytka miał, jako dwanáćcie grzywn.

1427. — 468*v*.

65. Wemi ÿ swathczÿmi ÿse thczo są dani czthirzÿ rani andrzeyoui szgardzynicz thÿ nesø dani Jana Clonowskego radø anÿgego

65. Wiémy i świádczymy, iże, co są dany cztyrzy rany Andrzejowi z Gardzinic (Gardzienic), ty nie są dany Jana Klonowskiego radą,

chlebogeczczø anẏ sgego Vedzenẏm

ani jego chlebojedzcą, ani z jego więdzenim.

1427. — 468*v*.

66. Jako Jan magdalanye newszanl dwu dzestu cop pszenicze dwu dzestu cop owsza ydwanaczcze corczy owsza gwaltem wminkowe

66. Jako Ján Magdalanie nie wziął dwudziestu kop pszenice, dwudziestu kop owsa i dwanáćcie korcy owsa gwałtem w Minkowie (Ninkowie).

1427. — 472*v*.

67. Jako Jan magdalenye wszanl stirzẙ weprze karmne Jako dwe griwne azaszwala gi wczasz godzyna (sa-) nyszly rok wysedl

67. Jako Ján Magdalenie wziął śtyrzy wieprze karmne, jako dwie grzywnie, a zazwała ji w czas godzinę, (? za) niźli rok wyszedł.

1427. — 473.

68. Jako Jan magdalenye newszanl kamena wosku zakopą mecza zaoszmscoth capthura zaoszmscoth.

68. Jako Ján Magdalenie nie wziął kamienia wosku za kopę, miecza za ośm skot, kaptura za ośm skot.

1427. — 473*v*.

69. Jako prawe Jan Magdalenye newszanl kamena wosku zacopa mecza za oszmscoth captura zaoszmscoth wrocze y wdwu wtrzesz roczech wetrzech meszanczow yey oczcza domv ẙ ye posczіny poẙe oczczu

69. Jako prawie Ján Magdalenie nie wziął kamienia wosku za kopę, miecza za ośm skot, kaptura za ośm skot w roce i w dwu, w trzech (?) rocech, we trzech miesiąców (!) jéj oćca domu i jé puściny po jé oćcu.

1427. — 474*v*.

70. ysze Jan newszanl magdalene Stirplugow zelasz trzy garnczow masla oszmy dzeszand zyrow coszą̂ dwe zekyrze yscornẙe Jako dwe grzywne

70. Iże Ján nie wziął Magdalenie śtyr pługów zelaz[nych], trzy garnców masła, ośmidziesiąt syrów, kosę, dwie siekirze i skórnie, jako dwie grzywnie.

1427. — 475.

71. ysze panẏ Katharzina ram-

71. Iże pani Katarzyna rębiła

byla lasz rok ymeszancz w mirze y w pokoiu, atho ye nicth negabal, vedle rzekẏ radomirza — las rok i miesiąc w mirze i w pokoju. a [o] to jé nikt nie gabáł, wedle rzeki Radomirza (? Radomica).

1427. — 476.

72. ysze kmecz pirwey zadal ranǿ wkon pod barankem, azatho baranek thsszo vczinil tho vczini l zayego poczanthkem — 72. Iże kmieć pirwéj zadáł ranę w koń pod Barankiem, a za to Baranek, cso uczynił, to uczynił za jego początkiem.

1427. — 476*v*.

73. *procuratorem alias* vrzandnika. *procuratores alias* vrzandniczẏ. — 73. *Procuratorem alias* urzędnika. *Procuratores alias* urzędnicy.

1427. — 481*v*.

74. Jako mansz szmichnin newszanl plaszcza[1]) annina anigo Szmichna poszẏdku mẏala — 74. Jako mąż Śmichnin nie wziął płaszcza (?) Annina, ani go Śmichna pożytku miała.

1427. — 482*v*.

75. Jako szmichna nedzirzala ymena gdze anna mẏala polgrziwni plathu — 75. Jako Śmichna nie dziržała imieniá, gdzie Anna miała pół grzywny płatu.

1427. — 483.

76. Jsze thon kmecz maczey nezasta...al kxandzu Bysku powẏrabowskem podlug vrzandu zem skyego plathu yrobothẏ any wczasz godzina w mar yssowe dzirszenu goszczine poloszyl — 76. Iże ten (?) kmieć Maciéj nie zasta[wi]ál(?) księdzu biskupowi radomskiem[u] (?) podług urzędu ziemskiego płatu i roboty, ani w czas godzinę w Maryszowie (? Marzyszowie) dzirženiu (?) gościnę (? gościnie) położył.

1427. — 485*v*.

77. (J)ssze Bogusth maczkowi kmeczowi newzanl dwu wo- — 77. Iže Bogust (? Bogusz) Maćkowi kmieciowi nie wziął

[1]) ? plancza, ? plaucza.

lu nadrodze ydwu szwiny iako trzi grziwni 1427. — 488*v*.	dwu wołu na drodze i dwu świni, jako trzy grzywny.
78. Swanthochna 1427. — 489.	78. Świętochna. (r. ž.).
79. ysze micolay kmecz posedl precz nevczina[1]) vrzandu zemskyego 1428. — 505.	79. Iže Mikołáj kmieć poszedł precz, nie uczynię (? nie uczciw) urzędu ziemskiego.
80. Islza 1428.—521 *(i wogóle często).*	80. Izłža (Iłža).
81. yze odwa konya[2]) czsoss wzøl kmeczowy vgednal sse pan iacub y dossycz mu zaniye vczynyl 1428. — 521*v*.	81. Iže o dwa konia, csož wziął kmieciowi, ujednáł sie pán Jakub i dosyć mu za nie uczynił.
82. yze sczepan pobral possmerczy oczcza gey zgimena zytha owssa sana zadzessancz Grzywen 1428. — 523*v*.	82. Iže Szczepán pobráł po śmierci oćca jéj z jimieniá žyta, owsa, siana za dziesięć grzywien.
83. yze scepan scotha osmora 1428. — 523*v*.	83. Iže Szczepan skota ośmiora
84. Brzesczane, Brzesczani 1428. — 526*v*. *(i wogóle bardzo często).*	84. Brzeszczanie, Brzeszczany[3]).
85. Iszsza 1429. — 551. Jslza 1429. — 558, 560*v*.; 1430. — 581; 1432. — 602*v*. etc.	85. Izłža (Iłža).
86. yze vgednalysmi thø rzecz yakosth byl Warsch posual abrama. o odby. yancza, na-	86. Iže ujednaliśmy tę rzecz, jakožt[o] był Warsz pozwáł Abráma o..?..jęćca

[1]) ? nevczinil, ? neuczciu. [2]) ? konye.

[3]) Obecnie (w r. 1870) niema tej wsi.

gualce yanthego, ktorybyl ludzy gego passekel

1429. — 565.

(?), na gwałcie jętego, któ-ry był ludzi jego posiekáł.

87. yze medze gego neprzeoral kmecz raphalow. yako gy zassedl

1429. — 567*v*.

87. Iże miedze jego nie prze-oráł kmieć Rafałów, jako ji zaszedł.

88. ÿsche Hanka wzala dze-sancz kobÿl a tÿch Halene sluschalo trzecza czanscz a tÿsacz swÿerzepe

1432. — 595.

88. Iże Hanka wzięła dziesięć kobył; a tych Halenie słu-szało trzeciá część a tysiąc świerzepe (? świerzepic).

89. ysche hanna wzala cztirzÿ kubkÿ srzebrzne ÿdwa-naczcze lischek ÿako dwa-dzescza grziwyen, a helena mathego drzecza czascz

1432. — 595*v*.

89. Iże Hanna wzięła cztyrzy kubki srzebrne i dwanáć-cie łyżek, jako dwadzieścia grzywien, a Helena má tego trzecią część.

90. ysche dwadzescza scota rogathego yakodze sancz grziwyen, ytrzidzesczÿ o-wyecz oszmÿnathcze kosz, trzidzesczÿ ÿschecz swinÿ, yako dzesancz grziwyen maczerzistego hanna wsza-la, athego ma halena trze-czaczascz

1432. — 595*v*.

90. Iże dwadzieścia skota roga-tego, jako dziesięć grzy-wien, i trzydzieści owiec, ośmináćcie kóz, trzydzieści i sześć świni (? świń), jako dziesięć grzywien, macie-rzystego Hanna wzięła, a tego má Halena trzecią część.

91. yze pleban przeoral lan y-netrzimal yako byli przya-czele slusya, yacoss tho byl yan yass...wsky ran-czyl

1432. — 617*v*.

91. Iże plebán przeoráł łán i nie trzymáł, jako byli przyjaciele ...?..., jakož to był Ján Jasz[o]wski (?) rę-czył.

Druk ukończono 6. września 1906.

Zabytki augustyańskie

wydane przez

ks. K. Czaykowskiego i J. Łosia.

Biblioteka OO. Augustyanów w Krakowie posiada pewną liczbę rękopisów średniowiecznych, a między niemi niektóre z tekstami i glosami polskiemi.

I. Rękopis, oznaczony sygnaturą B. 280 in 4° składający się z kilku części, oprawionych razem w grube deski, pokryte skórą, liczy 158 kart numerowanych przez pisarza średniowiecznego i 93 nienumerowane karty papierowe, oraz jednę pargaminową, wlepioną na końcu. Znaki wodne są cztery: 1) głowa wołu, z której czoła wyrasta pręt, z dwu linii równoległych zrobiony, zakończony listkiem koniczyny czy też krzyżem z krótkiemi ramionami; wysokość całej figury 10½ ctm. 2) długi na 13 ctm. miecz, podobny do fig. 405 w pracy Fr. Piekosińskiego „Średniowieczne znaki wodne"; 3) głowa wołu z prętem jednolinijnym, zakończonym różą, podobny do fig. 168 u Piekosińskiego z tą różnicą, że róża ma tu nie 6 lecz 5 listków; 4) podobny do poprzedniego, ale róża ma 7 listków.

Część pierwszą kodeksu, pisaną zapewne w pierwszej połowie XV stulecia (znaki wodne 1-y i 2-i) zajął zbiór 108 hymnów kościelnych z obfitemi do nich komentarzami; karta z częściowym ich rejestrem została nalepiona na wewnętrznej stronie wierzchniej okładki. Między hymnami jest jeden (64-y) o św. Wacławie, inny (81-y) o św. Stanisławie: „Gaude Mater

Polonia" oraz dwa (95-y i 100-y) o św. Jadwidze. Nad tekstem mamy liczne glosy łacińskie i gdzieniegdzie polskie; te ostatnie pisane ręką młodszą, z końca wieku XV.

Glosy polskie są następujące: w hymnie 37 na Zielone Święta (karta 94 r.) vibrante lumine — *slnącza szą jasnoszczy*; caritate feruidi — *sapalyeny*; pactata, peracta, dicta, perfecta — *sprawyany*; w hymnie 55 o św. Janie Chrzcicielu (karta 106 r.): cubili — *v przybythkv*; saltem—*przynamnyey*; camelus — *vyelbrad*; mella—*myodonky*; w hymnie 81 (karta 131 v.): fecunda, fertilis— *obdarzona*. Nadto na karcie 67 r. pod przekreślonym hymnem pisarz kodeksu zrobił dopisek: *Nye szaday gdze czo neytrzeba.*

Na trzech następujących kartach są krótkie „Auctoritates de hystorys Romanorum" oraz szereg zapytań i odpowiedzi np. dlaczego niewiasty nie tak wcześnie łysieją, jak mężczyźni, dlaczego głowa jest okrągła i t. p. a między niemi jedna glosa polska: incipit claudicare — *przewloczy* (karta 160 r.). Na karcie 161 v. napisany późniejszą ręką wiersz łaciński „Iste deus meus" z glosami polskiemi z początku XVI w.: pronus — *sklonyony*; sub specie — *pod oszobą*.

Po tem idzie obszerna, obejmująca 71 kartę rozprawa o potrzebie poprawy kalendarza, gdzie znajdujemy wyrażenie: anno quo scribitur 1426. (Znaki wodne: oznaczone powyżej pod liczbami: 1. 2. 3).

Nie wymieniam innych rzeczy łacińskich, gdzie nic polskiego niema, aż dopiero na karcie 232 r. jest łaciński i polski spis grzechów przeciwko Duchowi św.: presumpcio — *smalosczi*; desperacio —*rospacz*; obstinacio — *zapyeclene*; sufinalis non penitencia — *naspowedcz nedbanye*; inpignorancia agnite veritatis — *przeczyrane prawe prawdy*; inodiencia fraterne caritatis —*nawysez bratowego sczescza*; poczem na karcie 234 v. rozpoczyna się tekst kanonu mszy św. (od początku do „Pater noster") z międzywierszowym prawie zupełnym przekładem polskim, obfitującym w glosy, co wskazuje, że mógł być używany w szkole klasztornej dla pouczenia nowicyuszów. Znak wodny oznaczony powyżej pod liczbą 3.

Pismo przekładu wydaje się dość stare: mamy tu znak przekreślonego ukośnie z góry na dół *o* dla samogłoski nosowej.

obok czego jednak już występuje znak *an* prawie zawsze tam, gdzie dziś mamy *ę* (z wyjątkiem *czynyancz*) podczas gdy *o* najczęściej oddaje dzisiejszą samogłoskę *ą*. Na względną starożytność tego rękopisu wskazują też niektóre formy np. *kalizdo*, a także niezwykły w innych zabytkach sposób oznaczania samogłosek długich przez nadpisywanie mniejszych liter: *dész*, *naprzod*, *tegodlă* (2 razy), *năbożny*, *năprzodku*, *năpirwej*, *năm* (2 razy), *nas* i obok tego raz: *naam*. Zresztą panuje tu, jak i w innych starszych rękopisach niekonsekwencya, bo najczęściej taka długa czy pochylona samogłoska niczem graficznie się nie różni od krótkiej czy niepochylonej. Znaczek ten dla *e* i *o* a także i w niektórych wypadkach dla *a* zupełnie jasno przedstawia literę, czasem jednak nad *a* ma kształt mniej wyraźny i raz czy dwa razy ukazuje się jako linijka pozioma. Z drugiej strony jednak częste używanie zaimka „który" w zdaniach względnych nie pozwala tego zabytku odnieść do początku XV wieku, wobec czego sądzićby należało, że został napisany około połowy tego stulecia

Pod względem słownika i składni nie wiele on odbiega od tekstów kanonu, ogłoszonych przez Maciejowskiego w Dodatkach do „Piśmiennictwa polskiego" i może byłoby dostateczne podać tylko waryanty, zamiast całości. Ponieważ jednak waryantów tych już jest za dużo u samego Maciejowskiego tak, że trudno się w nich zoryentować, a nadto dotychczas znane teksty ogłoszono z cudzych odpisów, przeto wydało się lepszem wydrukować niniejszy tekst w całości tembardziej, że zabytek nie jest zbyt obszerny.

Kanon. (Karta 234 v.) *czyebye tegodla namiloseczywschy oczcze przesz ihesu crista syna thwego pana naschego năbosznij proszymij ythesch modlymij szo yako przyemno myalby yprzeszegnalby ty dary ty dary ythy swanthe obyathy czyste*

naprzŏd ktore dayemi obyatuyemij thobye zaczyrkew swăto albo zazgromadzenije wyernego krzesczyanstthwa krzesczyansthwa kthorosch vpokogycz sztrzecz sgromadzycz ythesch rzodzicz racz powschem swyathu zem pospolu szslugo thwym (papa nostro M) *ythesch byscupa naschego* (N) *ythesch wschithkym wyerzayoczijm szo*

wyaro krzeszyyensko wyerne ytesch (karta 235 r.) *krzeszyenszkey yapostolszkey wyary czczoczym*

pamothay panye slug sluzebnyczk ytesch thwich ywschythkych stoyoczich przybozey sluzbye kthorych thobye wyara znamyenijtha yest ytesch ijawna nabozenszthwo zaktore thobye dawamy (et qui tibi) *dawayo to obyatho chwaly za szø* (suisque) *wschithkych zaothkupyenije desch szwich zanadzeyo szbawyenya yzazdrowije swe tobye placzø obyethnycze swe wyecznemu bogu wyernemu yprawdzywemu zywemu*

poszpolu vszyvayøcz albo czanscz mayo y tesch pamyothkø (karta 235 v.) *chwalocz näprzothku näpyrwey chwalebney zawsche ytesch dzewiczy* (Marie) *porodzijczelcze Bozey* (et Domini nostri Jesu Christi) *thesch ..... ywschythkych szwanthych thwich kthorich swanthich zaslugami modlithwamy prozbamy pozyczy aby wewschithkych zaschczyczyenija* (karta 236 r.) *thwego zawszdy abychom byli zaschczyczyeni pomoczø ...*

tho tegodlä obyatho sluszby naschey thesch ywschykey (!) czeladzi thwey prosijmi panije aby vpokoionij albo miloscziwy przyjølby athesch dnij nasche wthwe pokoiju roszlosch rospraw ythesch othwyecznego pothopyenija nasz racz wyrvacz ytesch wthwych wybranijch kazy wetrzedze wliczicz przesz c'sta pana naschego

yosch obyath (!) thy boze wewschythkych proszijmij szwyanczono blogoslawyono popyszano thwardo roszumno przijemno ythesch vczinycz raczy näm czalo ythesch krew bylaby namylschego szyna thwego pana naschego ygheszu crista

(karta 236 v.) *yenze x' pyrwego dnaa* (przekreślone) *dnya nyszly cyrpyal wszol chlep* (in sanctas) *ytesch wyelbnye (!) swe rancze ytesch wsznyoszwszy oczy swe wnyebo doczyebye boga oczcza wschechmogoczego thobye dzankø czynyancz przezegnal przelomyl dal zwolennykom vcznyom swym rzekocz weszmyczye przymyczye czycayczc albo yeczczye sztego wschithczy thocz yest ysze czalo moye*

thakyesch gdysch wyeczerzano yest wzow ytesch ten czysty swanthy kyelich (in sanctas ac) *wdostoynye w vyelebnye ranczye takyesch thobye dzanko czynocz przeszczegnal dal ytesch wczniom* (suis dicens. accipite) (karta 237 r.) *ypyczc sztego kyelicha wschithczy ysch ten yest ysch kyelich krwye mej nowego y wyecznego vstawyenija swantha thayemnijcza wyari yasch krew zawasz yzawyele ygnschych tandze roszlana naothpuschczenye grzechow*

tho wzanczije czyala y krwye kyelkokrocz rczynicze namo pamyancz vczinicze.

tegodla ytesch pamijanthnyczij mij panye thwoy szludzy ythesch ylud thwoy swanty tego crista szyna thwego pana naschego blogoslawyonego vmanczenya ytesch yspyekla wsztanya thesch ynyebyossa chwalebnye wstopyenye dayemi swathley chwale thwey albo szwyathlemu wyelmoschthw szthwich darow y dawanya obyatho czysto obyatho swanthø obyatho (karta 237 v.) *nyepokalano chleb swanthy vyecznego zywota kyelich zbavyenya przeszkonyecznego*

nadkthoresch tho danye panye ytesch yasznym obliczijm czijrzecz raczy ytesch vdzanczne albo przygemne myecz iako przigemne myecz raczilesz dary dzeczanczathwego zprawyedlwego (Abel) *swantho offyerø obyato pyrwego oczcza naschego* (Abrahe) *ykthoro thobye obyatho dal albo obyetowal napyrzwy albo wyrzchny kaplan thakorzekoczy* (Melchisedech) *swanto offyero nyepokano (!) obyathø*

naboznij czebye proszymy wschechmogoczy boze kazy ty dary przenyesez przeszranczc angola twego nanawyrzchny oltarz thwoij przedobliczym boschszkey chwali albo wyelmoschthwa twyego (!) ydag czsokole gych (karta 238 r.) *sztego olthnarzowego vzijwanya swanthego szyna thwego czalo ykrew przijolibichom kalyszdym przezegnanym nijebyeszkym ijthesch miloszczy napelnijeaybichombili przesz tego pana naschego stanszø*

pamothay thesch panye slug sluzebnyczk thwich ythych ludzy kthorzysch nâsz przeschly znamyenyem wyari krzeszczijanskey yszpyo vesnye pokoya ytym czsosch smij pamyotamij wschithkym wijesucrisczc othpoczyvayoczym mijesczcze ochlodzenya swatloszczy ypokoyv aby dal proszymij

nâm takyesch grzeschnym slugam ythesch sluzebnyczkam thwym (karta 238 v.) *szwyelkoszczy mijloszczij twych nadzevayoczym czanszczy*

nijekthorcy ythovarzyschthwa darovacz raczy szthwymij swanthymij zwolenyky ijtesch zmanczennijky prorokow . . . . . . yszwschithkimy swanthymij twymy myedzy kthoremij nasz thowarzyschthwo nijevazyczyl othplaty ale myloszyerdza proszymij dawcza przypuszcz . . .

(Perquem) *tho wschythko panije zawszdy dobre sthwarzasch* (karta 239 r.) *swanczysch. zywysch blogoslawysch darasch naam*

przyeszen ysznym yenyem yesth thobye bogu oczczu wschechmogoczemu wyednoszy ducha swanthego wschistka czescz ychwala nawschythky ryeky vyecznye stanszo

proszymy przykazanijm zbawyonym vpomijnanijm ydostoynym yboschszkym vstawyenym sthworzeny szmyeli rzecz

II. Szczątek zbioru kazań łacińskich dwa seksterny po 12 kart, nieoprawione, oznaczone u dołu liczbami arabskiemi średniowiecznemi: 44, 45 ze znakiem wodnym, przedstawiającym głowę wołu; między rogami pręt z dwu linii równoległych, zakończony 6-listną różą; z ust wychodzi podwójną linią oznaczony krzyż, którego podstawa jest dwa razy dłuższa od ramion; wysokość całej figury 13 ctm. Tekst łaciński zdaje się pisany ok. 1480 r. i w nim trafiają się wtrącone glosy polskie: międzywierszowe, karta 4 r. in hoc ewangelio—*wtee szwyątee;* 5 r. nullum elementum—*szadni szywyol;* 5. v. quia priuatur communicacione—*bo ywsz ostradal obczowanya;* oraz glosy w tekście samym: karta 6 r. gula cito despumat wr. *pobudza* in libidinem. estuatus—*zaszony,* subitus—*rychly,* citus—*warthky,* subito—*rychlo.* cito—*warthko;* 13 r. liberalis—*szczodry;* 14 v. ventus urens—*ostry.*

Treść zeszytów stanowią wykłady ewangelii na niedziele: dwa z nich mianowicie na 20-ą i 21-ą niedzielę po Zielonych świętach, prawie całkowicie są przełożone a raczej przerobione na język polski i przeróbkę tę wpisano częścią nad liniami, częścią na marginesach. Tekst polski jest późniejszy od łacińskiego i odnosi się do końca XV lub pocz. XVI w. Wtrącone weń wyrazy: *mila fratres* wskazują, że przemowy te zwracano do zakonników.

Przemowa I (karta 1 r.): *czasze poganszkego gdi ijeszcze* in mundo *nijebilij krzeszczijijanij atho przed narodzenijm boszijm* (Erat quidam rex dives) *aten mijal gedinego szijna gen sze mv nijemogl naszmijercz ten* rex *przerzeczoni dal apolijeczijl szva dobra ijkrolewstwo* (cuidam) dilecto *apolijeczijwszi vczijnijlsziją szam barso vbogijm aktemv ijego vbostw ij on szijn gedini gego vmarl gemu / nagego wijątszij szmątek / ktoregosz szijna ten* rex *barso szalvijącz vstawijcznije plakal / wijelką nadzą wbostwije po nijem czijrpijącz /*

tego tesz przerzeczonego czasza (!) *gdi ten* rex *bil wtakem szmatke ijnądzi bilij tesz* tres *philosophowije mijstrzowije narczeijnszi pirwemv dzijano aristotiles. 2° plato a 3° czijcero czij trze szijlnij mądrczi szbijeszawszisziją poczęlij* (karta 1 v.) *szobije gadacz o onem tho krolv wijelijkee nądzi bądączemv gradzijlijsziją spolczalrijączgo a sza bi mv ktori sznijch mogl nijeczo dopomocz* / et dixit vnus *sznijch* / *atho aristotiles ijaczgo szasziją vbogacze a drgi ijako plato* dixit *a ijago szgego nijemoczi eszdrowiją a trzeczi sznijch* dixit sc. *czijcero a ijamv szijna emarlego oszijwiją a doradzijwsziszija tak poszlij do nijego* / *ij dal mv geden gijmijenije wijelke* / *a drgi go eszdrowijl* / *a trzeczij gemu szina wskrzeszijl ij bil szasziją on* rex *wijelijkem bogatstwije a wijączszee radoszczy ijeczijesze nijszlij kedi przetthijm bil* / *dvchownije mijla* fratres *knaszemv narczenijr przestego krola gijsz sziją bil tak szeboszil roszomijesziją adam nasz pyrwszi* pater *ktorijsz tesz sznamijonegesziją thc* in hodierno evangelio *przeskrolijka* / per amicum *onego gemesz bil polijeczijl rządzijez szwe wszijstki dobra* intelligitur *ewa pijrwsza macz nasza* / *ktoree sze tesz adam wraijr wsystko rządzijez bil polijeczijl a ona szlije rządzącz wszijstki dobra raijske etraczijla* / *tak ijsz nijetelko szama szijbije* (!) *szeboszijla alije ij adama wnądzi szostawijla* / *a tho przesz ekrszenije szakaszanego ijaplka przesz szina vmarlego onegotho krola* / intelligitur *desza adamowa ijasz ijako ijten szijn bila omarla ijnawijeczne potąpijenije przeslana a gdiszsziją thak tho adamowi ijgewije stalo* / *owa trze narczenszi* magistri *obszalowawsziszija ijego ebostwa ijnądze, eeszli szą wrada doradzaijącz szobije aszalibi mv nijeczo mogli dopomocz* / *ijrzekl pijrwszi mijstrzcz ijako aristotiles*/*ktorysz bil ebogaczijl onego krola przesz ktoregosz dvchownije* intelligitur anima *x'-wa ijasz wradzije* dixit *ijacz* hominem *szasziją ebogaczą* / *przeszdrgego mijstrza platona gijsz bil eszdrowijl onego krola* intelligitur *bostwo x'-wo ktoresz wradzije* (karta 2 r.) *szwijątee troijeze rzeklo ijacz gi czesz adama szgego nijemoczi eszdrowiją* / *aprzesz trzeczijego mijstrza ijako Cijcerona gijsz bil wszkrzeszijl emarlego szina onego tho krola* / intelligitur *wijerne czlowijeczijenstwo x'-wo* / *ktoresz tesz wradzije rzeclo ijacz adamowi wszkrzeszą szijna* hoc est *deszą ijego* per meam mortem *wijrwą odwijecznego szatraczenija ijstalosziją ē ijsz czij trze ijako deszą* (!) *x'-wa bostwo ijego ij czlowijeczeijnstwo ijego*

szwąte / zbogaczijlij szą szązsija (!) adama wskrzeszijlij ijeme szina ij esdrowijlij go pospole szijewą ij gijch dzijatkij ijako nasz / thak ijsz ijesz adam cum eva ijszwijmij nijektorijmij dzijeczmij ijest wijączszea radoszczij ijwijączszem wijeszijele nijszli kedi przedthim wraijr bil tho tak roszomijeeczije / a ijako przestego krola roszemijalszijq adam / tako tesz tensze adam roszemijeszijq in hodierno ewangelio *przestego krolijka / oktoremsze szija toczij wszijstka ewangelia ijaszijq tak poczijna* Erat quidam regulus cuius filius infirmabatur.

Przemowa II. (In illo tempore) *ijwtori szijq tho czasz dzijalo roszemijee ijsz thi rzeczij oktorych szijq ewangelija toczi / dzijaliszijq aprosto wpol roke tegosz lata pijrwszego* (cum Christus) *przijszedszi* (in iudeam vidit filium alphei) *naczle szijedzączego* (quem vocavit) *ij naszladowal go ih-us przijszedl do onee stednyee ijako otem biwa ewangelia poszczije* penes quem fontem *szwijelikego edrączenija szijadl nakrawądzij* volens *szobije odpoczijnącz tam szijedzijącz przijszla donijego* mulier *samaritanka szktorąsz barszo dlego szijq sznijq roszmawijal ē asz donijego szwolijenijezi przijszlij od tee studnije szedl do galijlee do tee to szijemije agdisz wszedl wkaną wtako rzekączą wijesz tamse proszon ē od tego krolika dzijszeeszego / ijodpowijedzijal me pan* ihus filius tuus *szijwe ē..... ij wijelada thij szlowa* s. cri(sostomus) et dictus regulus et non rex *bo nijemijal wszijstkego krolewstwa* (karta 2 v.) *alije ijako powijada tensze doctor* s. Crisz(ostom) *ijsz mijal wtem sze krolewstwije nijektore paijnstwo ijako* hodie *starowstwo albo wojewoeztwo ijrzeezon krolijkem ijsz mijal ijakobi pijrwszij eszrząd pokrolo(!) tegosz krolijka szin nijemogl naszmijerez / a tho nijemoczą szijmnijeze wkapharnerm wtem tho mijeszczije ktoresz* civitas *bilo glowne wtkoremsze bil ijarczibijskep ijakobi* hodie *gneszno albo Crac(ow)* (Hic cum audisset quia ih-us) *bil przijszedl szirdee do galilee*... (rogabat eum ut... sanaret filium eius) *gijsz ijesz poczijnal emijeracz / kako szedl donijego atholi nije przeszszadnego poszla szwego / alije ijako rijehlo* audiuit *ijsz* ih-us *przijszedl / szedl donijego szam wszwee wlosznee personije / a tho przetho bi* ih-us *wijdzącz ijsz taki pan wijelijki przijszedl szam donijego raczijlbij szijq szklonijez tijm rijchlee na ijego wloszna proijszbą / aprzijszedszi donijego ten krolik ezo rezijnil atholi proszijl gego barso pokornije bi stąpijl*

donijego a eszdrowijl szina gego ij mowi the ewangelija ij z ten krolijk szedl do ih-usa *nije ijal alije szedl pijechotą atho przetho bi* ih-us *wijdząc ijego pijlnoszcz thijm rijchlee wijszlechalbi go alije kako dalijeko* ih-us *bil odnijego atholi Cana* galilee *tho* villa *wktorei bil* ih-us *bila* in monte *nawijszokem mijesczcze a Capharneum tho mijasto glowne wktoremsze bil ten krolijk bilo*

podgorą nanijszkem mijesczcze ijakobi in medio miliari *aprzetho ijsz bilo nije* (karta 3 r.) *dalijeko a ijsz go tesz owijelijką rzecz* woluit petere *przetho nijeijal alije szedl donijego szwijelijką wijarą ij pokorą ijego proszijl abi eszdrowijl szina gego a gdisz prziszedl ten krolijk* [1] dixit ei *pan* ih-us *thi szlowa szewangelige acz sznamijon adzijwow nije eszrzijeczije nijewijerzijeczije ij odpowijedzijalmu krolijk panije stąp pijrwee nijszlijecz emrze szijn moij godpowijedzijal nijena geszrsa* (poprawione na: *geszrsowa* *slowa*) *alije nasz wa*

rzecz a tho przeto bo dlija wijelijkee szaloszczij a bolijeszczij verba x' non intellexit *aprzetho me tak odwijedzijal* (!) *czosz me therta x' rzekl gedno sznamijon a dzijwow nijerszrzijeczije nije ewijerzijeczije sznamijona mijla* fratres *sząezdzijwi nijeszlijchane anijtesz szwikle alije czeda szączdzijwi wijdome ktoresz aczkoli oblijecznije biwaiją wijdane / awszakosz wszgam nijeczo gynszego naprzijszli czasz sznamijoncija a przetho wthijch szlowijech gdzije rzekl krolijk panye stąpij szkaran ijest* per ih-um *szijego nyedowyarztwa ijsz bil mglee* (popraw. na: *mdlee*) *wijari alije* in quo *szija tho sznamijoncije ijsz bil mglee* (popr. na: *mdlee*) *wijari wtem / ysz proszijl ih-usa bi szam oblijecznije do nijego stąpijl ijakbi nijedowijerzal bi pan ih-s mogl eszdrowijcz szina gego nyestąpyjącz oblijecznije donijego / abo tesz nijedowijerzaijącz bi mogl wskrzeszijcz martwego / a przeto* dixit *stąpij nijszlijcz umrze* Vade filius tuus vivit *ijwykladaiją the doctorowije ijsz yak rijchlo wijrzekl thi* verba *ih-us natichmijast bil szdrow szin gego ij ewijerzijl on tho krolijk rzeczi x'-owee ktorąsz rzekl ijeme ij powijada beda ten* magister *ijsz ten krolik nabil wijari pewnee stich szlow x'-owijch astąd mami baczijcz ijsz szadni* homo non potest habere *doszkonalee wijari alijsz me gee pan bog doposzijczi / a czeme tho bo wijaraą* homo *przijchodzij ke dobrodzijeestw boszeme tho ē ke odplaczije wijeczne* (karta 3 v.) *aprzestosz ten krolijk bądącz ijesz poszijlon* in fide *szlow x'-sowijch szedl sdowyarztwem do dome agdisz ijesz szgori sztąpijl / owa szdome ijego* serui *szabijeszelijgeme powijadaijącz geme eczijechą ij wijeszijele a rzekącz szin twoij szijw ē ybijeszelij the szlvdzij przeczyne geme wzijawijaijącz me sdrowije szijna abi on ijesz dal pokoij x'-owi rzekącz nijepotrzebijenczij ijesz szadni lijekarz na eszdrowijenije twego szina aprzetho nyepraczrijszija ijeszczij szdrow / ijspital gijch krolyk wtora biszyą godzijną lijepyee myal* et dixerunt *poszlowye szyodmee godzijni opeszczyla go szijmnyecza yesznal on krolyk oczczyecz tego szyna* quia illa hora erat inqua dixit ihus vade filius tuus vivit.

Tekst łaciński: 1. Erat quidam rex diues et habuit filium. qui sibi infirmabatur; qui rex dedit et commisit sua bona ad regendum cuidam amico et sic ille rex effectus est pauper et cum hoc eciam filius sibi mortuus est. pro quo rex maximum

dolorem et miseriam paciebatur. Eo tempore eciam fuerunt tres maximi magistri scilicet Aristoteles. Plato et Cycero et sic erat opinio, quis eorum posset sibi subvenire scilicet regi. Modo unus magister dixit: Ego ipsum ditabo; alter vero dixit: Ego ipsum sanabo. et tercius dixit: Ego sibi filium resuscitabo. Spiritualiter per regem intelligitur Adam, qui significabatur per regulum in presenti Ewangelio; per amicum vero eius intelligitur Ewa, que omnia bona, que habuerunt in paradiso, dilapidauit per gustum pomi vetiti; per filium vero regis intelligitur anima ipsius Ade, que fuit mortua ad eternam dampnacionem. Et per vnum magistrum scilitet Aristotelem, qui ditavit regem intelligitur anima Christi. per Platonem vero intelligitur deitas Christi. Per Cyceronem vero intelligitur humanitas Christi, que tria, convenientes in vnum, suscitauerunt Adam de infernali pena. Similiter per filium reguli de quo hodiernum Ewangelium loquitur. Erat quidam Regulus, cuius filius infirmabatur. que sunt verba presentis Ewangelii, quod scribit beatus Johannes Ewangel. capitulo IIII in hec verba dicens.

II. In illo tempore. Glossa: hec dicta ewangelica sunt gesta anno primo predicacionis Christi. precise in medio anno eiusdem anni primi, cum Christus veniens in Iudeam vidit filium Alphei in theoloneo nomine Matheum, quem vocauit et secutus est eum. Mathei IX, Marci II, Luce V. Cum vero redirent in Galileam transiens per Samariam venit ad puteum vbi sermonem habuit cum muliere Samaritana Johannis IIII. Inde veniens in Chana Galilee, rogatus est a regulo, vt sanaret filium eius, incipiebat enim mori. Cui dominus: filius tuus viuit, et sanatus est puer ex illa hora, sicut recitat hodiernum Evangelium Johannis IIII. — Erat quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharneum. Glo. Cristostomus ait: hic erat de genere reguli vel dignitatem alicuius principatus vel officii habebat. Cuius filius infirmabatur scilicet peste febrili; Capharneum, que erat ciuitas metropolis Galilee. Hic cum audisset, quia Iesus adveniet a Iudea in Galileam, abiit ad eum et rogabat eum ut descenderet et sanaret filium eius, incipiebatur enim mori. Glo. Hic scilicet regulus cum audisset, quia Iesus adveniret a Iudea in Galileam abiit ad eum scilicet personaliter ut regali presencia inclinaretur.

iens rogabat eum ut descenderet. Nota. Cana Galilee erat in alto loco sita sed Capharneum erat in decliui loco et distabat a Cana Galilee per vnam dietam. Glo. petiuit. ut descenderet et sanaret filium eius scilicet per interposicionem manus vel per aliquem alium modum sanandi presencialiter. Incipiebat enim mori. hoc notatur necessitas, que compulit regulum ad rogandum Iesum pro sanitate filii. Dixit Iesus ad eum nisi signa et prodigia videritis, non credetis. Dixit ad eum regulus: domine descende priusquam moriatur filius meus; fforte regulus extra se positus pre nimio dolore, verba protulit. Glo. Signa dicuntur miracula insolita. sed prodigia dicuntur miracula. quia licet in presencia sunt monstratura in futuro aliquid demonstrant. Tunc ibi domine descende, hic reprehenditur regulus in debilitate fidei. quia petiuit Christum, vt presencialiter veniret. ac si non credidisset, eum in absensia posse sanare, vel ac si post mortem non potuisset filium eius resuscitare. Dixit ei Jesus: vade, filius tuus vivit. Glo. Statim prolato verbo Jesu factus est sanus filius eius reguli et vixit, fortis corporali per facta sicut prius. Credidit homo sermoni, quem dixit Jesus ei. Glo. Beda inquit: incipit fidem habere in sermone Jesu. Nota. ex hoc patet. quod nemo sibi fidem ad plenum vendiare prout nisi deus dederit illam. quia fides requiritur ad obtinenda beneficia dei. Et ibat iam. Autem eo descendente servi occurrerunt ei et nunciauerunt ei dicentes, quia filius viueret. Glo. Occurrerunt servi nunciantes filii. sed quasi estimantes superfluum Christi esse presenciam, quam credebant venire, occurrerunt ad nunciandum sic, quod non expediret aliquem medicum venire Christum ad sanandum. Interrogabat autem horam ab eis in qua melius haberet et dixerunt ei: Heri hora septima reliquit eum febris. Glo: interrogabat horam. volens discernere vtrum ex casu fortuito recepisset sanitatem. an ex precepto Jesu. Et dixerunt ei, quia heri hora tercia reliquit eum febris. scilicet repente et simul. non successive. vt appareret sanitas restituta filio miraculose. Cognouit autem pater. quia illa hora erat. in qua dixit Jesus: vade. filius tuus viuit. Glo. Cognouit autem pater scilicet virtuti diuine filii liberacionem attribuit et non nature nec alicui humane subuencioni. Et credidit Jesum et domus eius tota. Johannis IIII. Glo.

Et credidit Jesum et domus eius tota et eius familia tota credendo transiuit ad Christum.

III. Rękopis in 4° sygn. B. 283. kart nieliczbowanych 318. oprawiony w deski; na wewnętrznej stronie wierzchniej okładki przypiski: Iste est liber Martini de Miedecz (? zatarte) a D. 1477. Iste liber est pro domino Johanne in Trzebinia. Kodeks ten papierowy ma trzy znaki wodne: jeden taki sam, jak we fragmencie kazań (p. Nr II) dwa inne przedstawiają głowę wołu, z której wyrasta ostrosłup, przechodzący w linię, zakończoną różą 5-cio lub 8-mio listną; z ust wołu wychodzi linia, zakończona trójkątem; ze środka trójkąta idą dwie linie prostopadłe do zwróconych ku dołowi boków trójkąta, tworząc razem z niemi kwadrat.

Treść rękopisu stanowią kazania łacińskie na różne uroczystości: glosy polskie są albo pisane w samym tekście łacińskim, albo dopisane nad wierszami.

Glosy w tekście: (Nativitas): declarat — *wyszlavya*; benevenis — *zavithy* (zam. zavitay): seruientes — *pastunky*: cunabulum istius pueri inquo erat *kolysan*; zona — *powoynikem*; nepos — *synocecz*. (Circumcisio): tempestiue *renyo* pati inciperet; cuius prepucii *meszka* caro; ab habitu saluandi — *odszvyczyaynoscz* (Purificatio): preconiis *velbenym* profeticis; parentes — *rodczyczelowye*; ignis deuorauit *spalyl*. (Annuntiatio): transmigratio — *przesedlene*, *przenesenye*; fuge hominum frequencias — *ludszke navedzane*; salutacionis formam — *zlozenye*. (Adalbertus): propagines — *lathoroszli*; sunt tres substancie — *bithnoszczy*. (Petrus et Paulus): sanguine non combinate — *szwarzonye spuszczonye*. (Maria Magdalena): resistebamus — *przeczyralismi sza*; freneticus — *zmamony*. (Jacobus): nepotibus — *szynowcozm (!)*; impartitur — *vdczela*. (Nativitas B. V.): contemplacioni — *wroszmiszlanu obodcze* (o Bodze): elegancior — *cybornyeyszia*. (Conceptio M.): flos descendit — *rynikngl*; cum collactaneis suis — *rzoszwnyczami (!) szwogymi*; originis — *rodczaie*; declaracionem — *ckaszana*. (Symon et Juda): assessorie dignitatis — *llawnicze czyczy*. (Agnes): detestabilis — *ganyebneyszya*; arbitrii — *vsznanya*; plausibilia — *lagodliroszczy*. (Corpus Chr.): sacramentale — *szwathoscz*; corpus — *czalo*; Christi — *cristusowo*; cum substancian-

do — *obraczayacz;* naturas — *gystnoszy;* misterii — *tayemnicze;* aptus — *godny;* horrorem — *zadlywosz;* velare — *zaszlonycz;* abholebiliter (?) — *procz scrobanya wypyszana;* rami — *rosgy;* in origine — *wrodczayc;* originatum — *vyrodek;* horrores — *ocropnoszy;* non in fouimentum — *nye dla pothpory;* disposicionem — *sprava.* (De virginibus): indicia — *sznamyonya.* (Divisio apost.): cibo spirituali navseant — *zadlivosz maya.* (Assumptio): ad eius evidenciam in effectum ostendendam — *narkazanye gey szvathoszy vyelebnye dostateczuye;* graciam suam sparsim *pokopycze* omnes sancti habuerunt, hec habuit cumulatim *szebranye* in se; privilegium *oszobnoscz* honestatis; promocio — *przipomozenye;* celebritates — *falenya;* ignobilium Bedellorum — *buthlof;* in quo discrimine — *nyedaszku;* chori — *zastapy;* de quo habemus figuras — *dowody;* generositatis — *welgego rodu;* immunitatis — *nywinnoszy;* fumagat — *kadczylą;* grauitatem — *obyczaynosz;* congruit — *zaleszj;* verba congruencia — *godliva;* platanus — *clon.* (Visitatio): preconia — *dczaky.* Hec virgines filie kaym inceperunt invicem commiscere carnaliter sodomitice peccantes viros dimittentes. Hec videns diabolus qui inimicus spiritualis humano generi est (dopisano tą samą ręką na boku: *lathalecz*) qui specialius laborat in his peccatis sodomiticis etc. i dalej następują nazwy dyabłów: accubus, incubus, succubus, cacodemon, calodemon. (Conceptio): in mente — *przyeszrzeniv.* (Johannes): ydemptitatem — *gednoszy;* existens in Deo ydialiter — *przeszrzanye.* (Circumcisio): amici sibi mutuo dirigunt munera... que munera vocantur *druszky.* (Stanislaus) alium — *czosnek.*

Glosy dopisane nad wierszami lub na marginesach: (Conceptio): refugium *ochloda;* consolatio — *vczecha;* dulcis aduocata — *rzeczna pomocznicza;* graciosa — *miloszyva;* benigna — *lagodliva;* suauis — *przyggemna;* subsistencie — *bythnoszy;* in se continebat — *nosil;* nec totus orbis potuit continere — *zmesczil;* capacior — *dluszszy.* (Nativitas): pregnans — *brzemennya;* vtinam — *o aby;* ut me in eternitate ascribas — *vyekuystych czyach* (zapewne zam. ckach) *napyssal;* indebitis (talentis) — *nyespravedlivimi;* territorium — *povath;* in presepio — *vyaszlach;* in presepio — *Jaszle;* (Tres reges): primicie *przodek;* et ideo — *dlaczego.* (Nativitas M.) territorium — *povath;* mente sciuit — *zewnu* (lub może: *zewna*). (Conceptio M.): etatis sue — *vleczyech szwogych;* flores — *pakovye.* (Corpus Chr.):

virtus formatiua corporis—*mocz sthworzenyą czala*. (Divisio ap. s.): mundus erat tenebrosus per cecitatis ignoranciam — *nyrodzeznu*; quia esset deus — *oblazny, posobny*; mortali peccato occupati — *nathczeny*. (Assumptio): penalitatem, quam hic in mundo sustinuit—*nedrze*. (Andreas): vanum est—*darmo*. (II feria post Pascha): nutriunt amorem — *mnoza*; invalescit — *a thaco barso przemaga*; recedant vetera — *otstapczye*; spiritu dei aguntur — *rzadzeny bywaya*; hominem curie — *dworzanina*; denudantur — *obiawoni*. (III feria): excludit — *odlaczya*, quin — *aby*; negauit — *nezapowadyal*; pira—*zimostratky*. (Philippus et Jacobus): non cooperantur—*nyeprzyprawayasza*; inter vasa — *sbroya* bona et digna; domus aliena respectu *w liczbye* christianorum; non frustra — *neproszno*. (III feria): canonice—*podludez vybranya coscelnego*; legittime—*rzadnye*; legittime—*doszconalye*. (Divisio apost.): detegebant *vznawaly* fallacias diaboli. (Jacobus): vilesceret — *omirzsnal*; concupiscenciis — *luboszczami*; turbacio — *zameszyanye*, apud piscinam — *ckapely*; tenuis — *cankey*. (Assumptio): virginalis castitatis — *dzyewyczey cysczstoszczy*. (Nativitas M.): zelabilis (?) — *zaloszczywye*. (Exaltatio): conveniat — *pospolitno yesc*. (Matthaeus): abhorret — *zadzy szą*.

IV. Rękopis in 4⁰ sygn. B. 282, około 400 kart nienumerowanych; na wewnętrznej stronie wierzchniej okładki dopisek: Liber sermonum domini Johannis (dalej jeden wyraz wytarty) dominicalium. Kodeks zapewne pochodzi z tegoż czasu, co poprzedni.

Glosy w tekście: (Vigilia Nativ. Chr.) desponsata — *zaslebyona*. Następnie kilka glos czeskich i polskich: veneficia — *trawyenc*; impudicicia i. e. alvefactio in peccatis carnis et consistit in tactu, in oculis et membrorum ostensionibus et dicitur *ophlost neb nestydliwost*; emulaciones —*popirzenye*, que procedunt in verbis pungitiuis. Ryxe, que sunt applicaciones verborum inordinate bohemice *zhnyewu hourzenye*; secte quibus presentes se ex prioribus firmantur specialiter *ssybalstwye*; ebrietates — *opylstwa*; comessaciones i. e. inordinate et frequentes comestiones *godowanye*; bonitas cum quis monetur bene facere proximo i. e. *dobrodzeystwo*; Chrisostomus *Swyąty Jan szlothovsty*.

Glosy międzywierszowe i marginesowe: (Math. XI) miti-

gacionem — *ckoyenya*. W kazaniu na Boże Nar. dopisek na wierzchu karty, a w środku dopisanego na marginesach innego kazania: Canas *Bogarodzycza* dwa razy na obu rogach karty. (Joh. XIV): Lepra deformat—*zadzy, szkaradzy* in facie; obstruit—*zasslanya* oculos; nares obtuscat—*zathula;* lepra raucum *nyemego* efficit. (Ziel. święta): diffluit *rozdrzucza, roszyrza* desideria illicita *nyerządne;* cohibere — *wszcząngnącz;* mitigat — *cogy, esmyrza:* malignum — *szdradzyczela;* participacio — *uczasthnoscz;* acquiritur — *pozyskana.* (Attendite): premonere — *ostrzecz;* opprimunt — *vtlumyayą, opczązayą, vczyskaya;* caucius observate — *pylnye strzescze;* in tremore — *wląkanyv.* (Math. VI): sub figura — *poth podobyenystwem.* (Joh IV): tepidum — *mglego.* (Confortamini) equo animo — *rownim.* (Villicus): dispensator — *rosprawcza;* honorifices — *czestowal;* fetor — *szmyrdząnczoscz;* torporis — *gnestwa.* (Cum appropinquasset) fossatum — *przekop;* graciarum accionis — *dzakovanya.* (Suspiciens): prolocutores—*(r)zecznyczy (sam)pyerze;* opprimunt—*essylsthwo;* certificavit eum—*vpewnylgy;* hostiliter—*nyeprzyiaznye;* presentantur — *vkazvyąsschą;* vtensibilia — *potrzeby;* nec oculis videre illicita vel vana nec pedes currere ad mala, nec lingwa ad mendacia uel multiloquia *ossoky.* (Pastor bonus): vilipendere—*skaradzycz;* mala illata — *zadane;* regendo — *sprawyayącz;* erabundam *blądną* ovem; ex ovium unacione — *zezlączenya;* advnando—*zlączayą(cz);* ab hystrionibus — *spylmani;* dessolatos — *opusczone.* (Johannes): capta est — *wzatrzymyanye.* (Exaltatio): protexit — *zaslonyl;* annulavit — *oprozny!:* swasu deduxit — *ckoyl, esmyerzyl;* immolauit — *obyetowal;* restaurauit — *pozyskal, przyrowczyl;* ad reatum pene — *vynoszy;* oscitauit — *ze alo;* propago — *plemyą;* expergiscimini — *oczwczycze;* parvipendit — *nyevazy;* presertim — *navyączey;* serpentem eneum — *moszadzowy;* foramen petre — *yaszkynyey v skala;* animantibus — *zyvyoli;* congressus — *stąpyl;* inter omnia metalla — *zelaszy;* voces clarissimas — *gloszna* suauissimas — *brzmyącza.* (Vidi magnam turbam): ad vindictam illorum sunt deputati *namyenyeny;* in quatuor plagis — *czasczach;* vindicta finali percussione in corde *smyalo* portat dominum; aggressus—*sthapy.*

V. Rękopis in folio syg. B. 239, kart 255 numerowanych ręką pisarza, którym był Mikołaj z Brześcia, jak to się okazuje

z dwu przypisków, mianowicie na karcie 134 v.: Expliciunt epistole quadragesimales a. D. 1391 infra octavas visitacionis Marie feria quarta hora XII per manus Nicolai de Brest. Na karcie 255 v.: Explicit commentarium super sequencias per manus Nicolai de Brest, finitus in decolacione s. Johannis. Na treść kodeksu składają się wykłady: 1) hymnów i pacierzy kapłańskich, 2) epistoł, 3) sekwencyi mszalnych.

Glos polskich jest bardzo niewiele: na karcie 110 r. *rzodlo al(bo) stok*. Na wewnętrznej stronie spodniej okładki: *Pyrzwy psalm, Drugy wtory ps., Trzecy psalm, Cztwarty psa. Pyoty psalm, Szosty psalm, Syodmy psal. Osmy psalm, Dzeuoty ps. Dzesyoty ps.*

Między sekwencyami jest jedna poświęcona św. Ottonowi, „qui tocius regionis cassubie et slauie fuit confessor et predicator, babenbergensis episcopus ordinatus“. W krótkim życiorysie autor wspomina tylko o tem, że ów święty był bardzo szanowany przez ks. Więcława pomorskiego i że pracował głównie w miejscowościach: Kamin i Wolin.

Znaki wodne identyczne lub podobne do znaków, podanych przez Piekosińskiego pod NNr 62, 185, 190, 196, 220, 434, 540, 576 i 776, ale nadto jest jeszcze jeden, nieznany Piekosinskiemu, w postaci krągłej flaszki z podstawką i szyjką oraz dwoma kółkami niedaleko szyjki, od których idzie sznur, tworzący pętlicę u góry.

O pisowni i właściwościach językowych tych zabytków nie będziemy tu mówić, wypada jednak zaznaczyć nieczęste w innych pomnikach użycie podwojonej litery *ee* tam gdzie dziś piszemy *ej*, oraz dość konsekwentne użycie *i* zam. dzisiejszego *y* (oraz *i* po *k, g*) a także *y* zam. dzisiejszego *i, j* w tekście przytoczonych powyżej dwu kazań polskich, a nadto wspomniany już sposób oznaczania w kanonie długości czy też pochylenia samogłosek.

Druk ukończono 9. marca 1907.

Jan Rozwadowski.

Kilka uwag o narzeczu gradowickim.

(Gradowić ad Kłaj pod Bochnią).

Jestto owoc niesystematycznych wprawdzie ale za to prawie codziennych spostrzeżeń, robionych w ciągu lata 1905 r. w przysiołku *Gradowić*[1]) (ad Kłaj), położonym tuż przy stacyi kolejowej Kłaj na samym kraju puszczy niepołomskiej. A więc po pierwsze nie jestto wyczerpujący obraz narzecza, bo nie miałem wcale takiego zamiaru, ani też nie prowadziłem systematycznego badania; powtóre jestto w gruncie rzeczy szkic narzecza tylko gradowickiego; po trzecie z danych wówczas warunków wynikało, żem ciągle prawie miał sposobność obserwować mowę dzieci. Jednakowoż myślę, że i tak obraz, który daję, jest w ogólnych zarysach wystarczającym obrazem narzecza tej okolicy, bo popierwsze niesystematyczność i przypadkowość obserwacyi wy-

[1]) tak zawsze u ludności miejscowej *Gradowić*, Gen. *Gradowici*, przymiotnik *gradowicki*. Na mapach sztabowych austryackich (1:75,000 i 1:200,000) fałszywie *Gradowiec*, lepiej warszawski Słownik geogr. *Gradowice*, w ustach inteligencyi niepołomickiej *Gradobicie!* Formacya *(Gradowić)* identyczna z niedaleką *Niegowicią*, polega na starych imionach *Gradowit (Niegowit)*, stąd też przymiotnik regularnie *gradowicki*. Nazwa wsi *Gradowice* w W. Ks. Poznańskiem jest tegosamego pochodzenia. *Gradowić* zapewne znacznie starsza osada niż sam *Kłaj* (którego dziś jest przysiołkiem), bo jeszcze w r. 1242 był Kłaj lasem (tejże nazwy), p. Słownik geogr. tom IV i XV sub vv.

równywała jej ciągłość i dłuższe bo przeszło dwumiesięczne trwanie; powtóre rozmawiając nieraz z ludźmi z Kłaja, Targowiska, Szarowa i innych okolicznych osad mogłem skonstatować tożsamość ich mowy z narzeczem Gradowici; potrzecie dokładniej obserwowałem mowę dzieci (naturalnie władających już całkiem biegle swym językiem) poczęści także dlatego, że charakterystyczne cechy narzecza trwającego w swej sile zwykle występują w mowie dzieci jeszcze dobitniej niż u starszych; ale przytem miałem ciągle sposobność słuchać mówienia starszej generacyi i oczywiście też z tego korzystałem.

Jeżeli jednak w ten sposób poniższy szkic dla ogólnej oryentacyi wystarcza, to w każdym razie nie jest, ani nie chce być czemś innem, jak tylko notatką, dającą luźne zestawienie najcharakterystyczniejszych cech tamtejszego narzecza.

1. Nosowe pełnogłoski (samogłoski):

a) w środku wyrazów przeszły w czyste, zwężone *é, ó,* leżące pod względem artykulacyjnym między *e* a *y*, względnie między *o* a *u*. Ogółem biorąc wykazują one znaczne zbliżenie do *y*, *u*, ale mimo to zrównać ich z niemi nie można. Bo eżeli nieraz rzeczywiście wskutek przyczyn indywidualnych, chwilowych lub pozycyjnych brzmią wprost jak *y* lub (ale to rzadziej) prawie jak *u*, to jednak z drugiej strony i to jeszcze częściej wskutek takichsamych przyczyn zbliżają się prawie zupełnie do *e*, *o*.

A mianowicie:

Wskutek sąsiedztwa resp. wogóle umieszczenia w wyrazie z jednej strony *okrygły* — okrągły, a z drugiej strony przed akcentem *głeboki*, *spetany*—spętany z bardzo małem zwężeniem, prawie ze zwykłem *e;* podobnie z jednej strony *zöb* prawie z otwartem *u*, z drugiej *mo̗žžyzna*—mądrzyzna (= mądrala) z bardzo małem zwężeniem, prawie z *o*.

Wskutek warunków indywidualnych lub czasowych raz słyszy się wyraźnie *réka* z wyraźnem *é*, pokrewnem naszemu *y* (ale nie identycznem), drugi raz prawie *reka* z minimalnem zwężeniem, raz *(stöska*—wstążka prawie z otwartem *u*, innym razem *stoska* z bardzo słabo zwężonem *o*.

W każdym razie *ó* nie jest nigdy artykulacyjnie wprost równe *u*. *é* prawie nigdy równe *y*. Obie głoski *ó é* są w tem narzeczu samodzielnemi pełnogłoskami i dadzą się wcale dokładnie określić — jak już powiedziałem — jako leżące na połowie drogi między *e* resp. *o* a *y* resp. *u*. Po palatalnych spółgłoskach notowałem równie często *é* jak i *ï* (pr. o *ï* mój „szkic fonetyki polskiej" w I. tomie tego wydawnictwa § 6). ale zarówno to jak i wyżej omówione wahanie na liniach *e — y*. *o — u* to w tę to w owę stronę nie zmienia w niczem faktu samodzielnej indywidualności głosek *é ó*. Cała rzecz w tem, że owe „wahania" obserwujemy zawsze tylko przy obcych nam głoskach. a naprawdę to istnieją one zawsze i koniecznie także w artykulacyi wszystkich głosek. tylko że przy głoskach własnej mowy nie dochodzą do świadomości.

W końcu dodam. że bardzo być może. że przy wymawianiu głosek *é ó* odbywa się pewna alteracya artykulacyi krtaniowej. silne zbliżenie strun głosowych. może i zupełne zwarcie — ale nie jestem pewny swej obserwacyi.

Podaję teraz inne zanotowane przykłady. tak jak je zapisałem z ewentualnemi. wówczas pod świeżem wrażeniem. dodawanemi uwagami:

véksy albo *vïksy*. *vïcy* raczej *vécy*. *céśki* albo *cïśki*, *pèć* lub raczej *p'éć* (charakter *e*, nie ï. wyraźny) -pięć. *śf'ïʒeć* — świędzieć 3. Sg. *śf'ïʒi*, *méso (mïso)*. *cïzar*. *klèceć* — klęczeć (*l* między *l* a *l'* [to znaczy między *l* w *las*.... a *l'* w *liść*...])[1]. *usxńyty* (-*é*-). *prośïća* — prosięcia; *tédy* (bardzo często) *tamtédy*. *kréćić*, prawie *bžycy* — brzęczy; wyraźnie *okrygły* — okręgły = okrągły;

vózać — wiązać. *meśóce*, *spóć* — spiąć (coś razem). *p'oćóg* — pociąg. *cógnóć*[2]), *piñóʒe*;

goróco. *kópać (śe)*, *žosa* — rząsa = rzęsa (znana wodna roślina) z bardzo małem zwężeniem. *łóka*, *vógle*.

---

[1]) podobnie zanotowałem: »Gen. *cel'éća* albo *cel'ïća*, NB. -*l*- palatalniejsze niż w *las*, *cele*.«

[2]) tak stale; raz tylko zapisałem *cïgnóć* od małej dziewczynki, która zresztą mówiła *cógnóć*; może tylko momentalne wykolejenie. a nie naprawdę inna nosówka.

b) na samym końcu wyrazu jest czyste *-e* na miejscu dawnego *-ę*, oraz *-om* z tendencyą w kierunku ⩮ *-ȯ*''' ⩮ *-ȯ* na miejscu dawnego *-ą:*

ćele, 'ide, enklityczne *śe, ḿe...*, raz słyszałem *rekę* — rękę; *ś-ńom* — z nią, *ścanom, déjzę-jo, pravȯ, levȯ, 'idom 'idȯ''' 'idȯ, pojadȯ;* raz słyszałem *śḿescǫu̯ śe* lub *śḿescȯu̯ śe* — zmieszczą się z lekką nazalizacyą.

Uwaga 1. Jest zatem chronologiczna i jakościowa różnica między dawnemi nosowemi samogłoskami w środku a na końcu wyrazu, zgodna z różnem zachowaniem się tych samogłosek w ogólnopolskim języku zachodniej Galicyi w tychsamych warunkach, chociaż nie polega na zupełnej identyczności [1]). Podobnie pierwsze *e* w słowie *bede, beźe...* jest takiesame (otwarte) jak końcowe oraz jak zwykłe nienosowe *e* zgodnie z powszechną wymową; to znaczy wówczas kiedy to narzecze miało jeszcze nosowe pełnogłoski w środku wyrazu, temat *będ-* brzmiał już *bed-*.

[1]) w języku literackim mamy (określając rzecz ogólnikowo i w przybliżeniu) w środku wyrazu *ę ǫ* + *n, m.. (eⁱn...)*, na samym końcu wyrazu *-e -ǫ;* w narzeczu gradowickim w środku wyrazu *ė ȯ*, na końcu wyrazu *-e -om*. Zatem różnica jest pod względem warunków takasama, ale jakościowo niejednaka, to znaczy, że gradowicki stan rzeczy nie może polegać na takim, jaki jest w języku literackim, bo gradowickie *ė ȯ* suponują czyste nosowe pełnogłoski. Więc dopiero dla przeszłości odleglejszej możemy skonstruować wspólny stan rzeczy: w środku wyrazu *eę oǫ* (to znaczy samogłoski wymawiane niejednolicie, z początku z zamkniętym kanałem nosowym, ku końcu z otwartym), w wygłosie *-ę -ǫ*. Z przyjętych *eę oǫ* w jednych narzeczach rozwinęły się poprzez *eⁱ oᵘ* czyste *e o* (resp. zwężone), w innych poprzez *eę'' oǫ''* albo grupy *eⁱn oᵘn* jak w języku literackim, albo *en on* jak w różnych narzeczach. Na końcu wyrazu utrzymała się pełna nazalizacya dłużej, ale i tu jest ogólna, bardzo naturalna dążność do redukcyi — w każdym razie oboczne, właściwe szybszemu tempu i bardziej niedbałemu wymawianiu *-e* jest bardzo dawne (dawniejsze niż zatrata nazalizacyi w środku wyrazu), jak to wynika z obserwacyi narzeczy. Również *e* w środku wyrazów powstałe w tych samych warunkach (pod wpływem niesamodzielnej pozycyi) jak w *bede, pietnaście*. Ta ostatnia oboczność mogła też ułatwiać powstawanie odwrotnych oboczności jak *mięszać* // *mieszać* — w każdym razie dosyć znaczący jest w tym kierunku fakt, że taką drugorzędnie się zjawiającą nosówką jest zawsze *ę*.

U w a g a 2. Ogólnopolskiemu *piękny* odpowiada tu jak wogóle w Galicyi *ṕikny:* forma polega widocznie na wcześnie rozpowszechnionem wymawianiu *ṕįkny* lub *ṕękny*.

U w a g a 3. Wskutek oboczności narzecza i języka klas wyższych (szkolnego) powstają nieraz hyper-poprawne formy np. *navrǫćić śe* zamiast *nawrócić się*, albo znowu takie jak *męnš* zamiast *mąż* (zwykle: chłop) pod wpływem casus obliqui. Zwłaszcza często u dzieci szkolnych.

2. P e ł n o g ł o s k a (samogłoska) *o:*

wykazuje tendencyę do rozpoczynania artykulacyi z takiem zaokrągleniem warg (labializacyą) jak przy *u* resp. do dyftongizacyi, zatem ≙ ^{u}o resp. *u̯o*. Ta labializacya resp. dyftongizacya jest w zasadzie niezależna, to jest nie zależy od specyalnych warunków czyli stanowi indywidualną cechę pełnogłoski *o;* ale jej stopień jest zależny, a mianowicie:

a) występuje wyraźniej w mowie powolnej, przewlekłej, w zgłoskach wymawianych z naciskiem, podczas gdy w szybkiem niedbałem tempie jest często nieuchwytna;

b) najwyraźniej występuje po przedniojęzykowych spółgłoskach, tak że tutaj można wprost konstatować dyftong; najmniej samodzielna, często nieuchwytna jest ta artykulacya po wargowych; zupełnie jej niema po *ł*, co rzecz dosyć zrozumiała;

c) bardzo wyraźnie i chyba zawsze występuje *u̯o* w zgłoskach wygłosowych i wogóle końcowych, zatem nieakcentowanych, podczas gdy pod akcentem oraz przed nim bardzo często jest nieuchwytna (w zwykłem tempie); stoi to oczywiście w związku z właściwością już wspomnianą, bardzo powszechną w zachodniej Galicyi, leniwego niejako opierania się artykulacyjnego o ostatnią zgłoskę wyrazu.

Przykłady: *tu̯o, jutru̯o* (bardzo często zapisane), ewentualnie w szybkiem tempie $t^{u}o$.., *cu̯o cu̯ō* ewentualnie $c^{u}o$, ale zwykle *cośik, moze-tu̯ṓ, bosu̯o, dobra-nu̯oc, spu̯oru̯o* (z naciskiem mówione), *paskudu̯o*—paskudo!, *vysoku̯o, pórob́iłam;*

tegu̯o, dobrygu̯o, skole — ukłuję; *fšyćku̯o, zelasku̯o, vysoku̯o, vojsku̯o, ńikogu̯o, komnata;*

ńebu̯o albo raczej *ńeb*^{u}*o*, bo nie takie wyraźne *u̯o* jak

w *tuo, jutruo: p"oćóg* — pociąg, *spodńica, spodńicka, sp"odńicka, pórobiłam, pole, bosuo, moze-tuó, spuoruo* (z naciskiem); *mało, xłop*...

Uwaga 1. Ta artykulacya jest zupełnie obcą pełnogłosce *ó*, kontynuującej dawne *o (ą)*, zatem zawsze jest zupełnie wyraźna różnica między np. *k"opać* kopać a *kôpać* — kąpać i t. d., pominąwszy różnicę umiejscowienia.

Uwaga 2. Czasem, jużto przy bardzo niedbałem wymawianiu, jużto i to częściej — w przeciągłem wołaniu lub przedłużaniu, obserwowałem (przynajmniej takie miałem akustyczne wrażenie) przejście *uo* w *ue* lub *uä: cuä, tegue*. Dla zrozumienia tego warto podnieść, że u nas jest dosyć rozpowszechniona tendencya obniżania i przesuwania ku przodowi artykulacyi samogłoski *o*, tak że nieraz obserwowałem w różnych stronach i u różnych ludzi *o* wymawiane między francuzkiem *o* w *mort* i t. d. (tylko krótko) a angielskiem *o* w *hot* i t. d. Z drugiej strony przypominam dyalektyczne *ue* i t. p. z *o*.

3. Pełnogłoska *á* (t. zw. pochylone *á*) różni się wyraźnie od *o*, co jest zrozumiałe choćby tylko z powodu jakości tego ostatniego (p. wyżej pod 2), np. *tajcyć* — tańczyć, *'obat* — obiad, *vazyć* — ważyć... Ale w zwykłem, niebardzo dokładnem wymawianiu zbliża się *á* do nielabializowanego *o*; przy przewlekłem mówieniu zanotowałem *cårn"ā°* — czarna.

Przed nosowemi spółgłoskami przechodzi *a* w szybszem tempie wprost w *ó* (takie jak powstałe z *ą*): *pan, dam* ≥ *pón, dóm, śklanka* ≥ *śklónka*.

4. Tak zwane pochylone (kreskowane) *é ó* nie różnią się w wymowie od *i* resp. *y* oraz *u*: *druga druga* — druga droga, *kumora* (polega na zachodnio-galicyjskiem albo jeszcze powszechniejszem i dawniejszem *kómora*: *komora* by brzmiało *k"omora*); *pl'ěś(ć)* lub *pl'iś(ć)* pleść, *takiguo, dobryguo*... *b'il'ić* bielić, *zyńić śe* [1]).

[1]) jednak niepodobna, taksamo zresztą jak w języku ogólnopolskim zachodniej Galicyi, uważać tych pełnogłosek za zupełnie wy-

Uwaga 1. Raz zanotowałem *młóćić* z dodatkiem, iż inni mówią *młućić*; powtóre wyraz *ńektory* (z wyraźnym charakterem *o*). Dziś nie wiem, co począć z tą obserwacyą: czy mnie ucho myliło, czy *ńektory* nie wykazuje pochylenia [1], czy to tylko wahanie w artykulacyi *u*, czy jeszcze co innego? Trzebaby rzecz dokładniej sprawdzić na miejscu.

Uwaga 2. Z zakresu występowania lub nie t. zw. pochylenia: *takiguo, jednyguo, bžyćkiguo, dobryguo*..., ale *teguo* (powszechny objaw jak wiadomo), *jaka stara, cyja*...; *štacyja* — stacya, ale *baňa*... Pr. prócz tego spis wyrazów na końcu.

5. Brak wstępnego zwarcia krtani (pr. mój „Szkic fonetyki polskiej" w 1. tomie tego wydawnictwa § 12): *'ońat*, *'oz-* resp. *'os-* roz-, *'ino*, *'igła*, *'ujna* (*vujna*)...

Uwaga. Wyraz *uzda* brzmi *xuzda* oczywiście z dawniejszego **huzda* ⇐ *'uzda* ⇐ *'uzda*. Spirant *x* (*ch*), spadkobierca dawnego *ch* i *h*, artykułuje się jak u nas.

6. *'eł* + cons. ⇒ *'oł* + cons.: *kukołka, kołbasa* (*o* może nieco zwężone) — ale *kukeła* (nazwisko), *pełny*.

7. *dejže* — dajże (*davaj*, *kej* dyjal. kaj 'gdzie', nawet *kes* = dyjal. kaj-że 'gdzież'.

8. Z zakresu konsonantyzmu mogę podnieść następujące zjawiska:

a) narzecze jest mazurujące z pełnem zachowaniem tej właściwości (ale *rz* = *ž* resp. *š*);

b) *ł* zdaje się spółgłoskowe (nie robiłem specyalnych obserwacyi);

c) wygłosowe spółgłoski w pauzie, zarówno tenues jak mediae, są prawdopodobnie nieco osłabionemi lenes. A również

raźnie zlokalizowane. Nieraz się słyszy i wymawia np. *pliść*, podczas gdy np. w *liść* chyba nigdy takiego odchylenia niema. Przy *é* — *y* podobnie; [pr. jeszcze uw. na str. 339].

[1]) co do *ńektory* to to jest najprawdopodobniejsze.

prawdopodobnie rzecz się ma taksamo i w wymowie klas wykształconych przynajmniej z pierwotnemi mediae. Zaznaczałem to raz *'ob́åt* — obiad, raz *pᵘoćòg* — pociąg;

d) *ń* zamykające zgłoskę ≙ *j: tàjcyć* — tańczyć, *bajḱi* — bańki, *gośćijca,* podobnie do *v́eńec* Gen. *v́ïjca,* w szybszem tempie ≙ *v́ïca* (nie **v́i(j)ca*);

e) kilka razy zwróciło moją uwagę luźne zwarcie warg przy wymawianiu *v (w)*, które wskutek tego zbliżało się do *u̯;* ale nic więcej ponad to powiedzieć nie mogę;

f) *do-lassa* resp. *laša* resp. *lassa* [1]), *v-leśśe*... jak zdaje się prawie w całej zachodniej Galicyi;

g) *ś-ńom* —z nią, *śḿeśćić śe*—zmieścić się, *sesyć*—zeszyć... jak zwykle w narzeczach zachodnio-galicyjskich i innych (ale wypadki takie jak *sesyć* są już rzadsze niż *śḿeśćić, srućić*...).

9. Z zakresu form: 1. Plur. stale *-va: måva, ṕiseva;* Loc. *f kapeluśe.*

Zresztą to i owo zwłaszcza z zakresu słowotwórstwa podaję wraz z innemi zapisanemi wyrazami w słowniczku:

bajḱi = bańki.
bańå = bania, także w znaczeniu 'dynia'.
bžyćḱi = brzydki.
casovy = czasowy t. z. mający czas: *'on (ᵘon) casofsy 'odemńe* 'on ma więcej czasu odemnie'.
ceʒ́jaḱi — 'jakikolwiek, jaki bądź'.
ćårać = ciarać t. z. walać, brudzić.
ćapać = ciapać (np owoce z drzewa...).
doб́ić = dobić w znaczeniu 'zbić, nabić, obić'.
dryб́e: prośe dryб́e mówi się o prosięciu, które wypuszczone z chlewa ugania.
ʒ́eu̯xa = dzie(w)ucha.
fšyćku̯o = wszystko.
gåść, dv́e gåśći = garść, dwie garści.

[1]) t. j. z granicą zgłoskową w środku długiego (tu przez dwa *ss* oddanego) *s̄*.

gorl'ivy = gorliwy w znaczeniu 'popędliwy, skłonny do gniewu, zapalczywy'.

Gradović, gradovicki: p. przypisek na str. 329.

gręby (z nosówką, bo słyszane od człowieka, który zarzucił dyalekt): grębe ziemie (gliniaste, w przeciwieństwie do piasków). Wyraz ten w zachodniej Galicyi jeszcze często i to nietylko przez lud używany. Słyszałem go nieraz np. od swej matki (o ziemi, także o grubej cerze twarzy), od p. Włodka z Sygneczowa, a więc w każdym razie przynajmniej w pow. wielickim i bocheńskim jest ogólnie znany.

gvara = gwara w znaczeniu 'gawęda, rozmowa'.

xaf, xavok = dyal. haw, hawok 'tu, tutaj'.

xoxuł = chochół (snop, dołem roztrzepany, służący do pokrycia mędli i t. p.).

xšćinka = trzcinka.

xuzda = uzda.

xuždać = huśtać.

katefis -su = katechizm.

kej = kaj 'gdzie', *kes-ta (kės-ta)* 'gdzież' ⇐ kaj-że.

kij = kij w znaczeniu 'drzewo, pień': *grube kije* (o wielkich dębach w części puszczy nad Wisłą).

kłåj -åja, przym. *kłajoski* — Kłaj.

komnata = komnata. Lud tamtejszy rozróżnia w swych domach: *komnata, kumora, 'izba* (*kumora* jak zwykle, *komnata*—pokój paradny, *'izba*—codzienny z kuchnią i piecem chlebowym).

kšypać, kšyṕe kšyṕes = staropol. chrzypać (chrzypieć) chrzypię 'chrypieć i kaszleć'.

lå = dla: *lå-mńe* = dla mnie.

łajńić = łajnić: *krova nałajńiła.*

Łapcyce, przym. *łapecki* = Łapczyce, wieś po prawej stronie Raby.

łofcy = łowczy, tak lud tamtejszy nazywa po staremu dzisiejszych leśniczych rządowych.

mårtf'ić = martwić (tak słyszałem, z osłabionem *r*).

mõžžyzna = mądrzyzna w znaczeniu 'mądrala': *jaka stara!*

'ontaš = ołtarz.

'os- resp. *'oz-* = roz-, tak stale i powszechnie jak wiadomo. Ale spotyka się i *roz-* np. *masyna by-mńe rozigrała* 'maszyna by mnie roztrzęsła'.

'osxoxoľić = rozchocholić w znaczeniu 'rozczóchrać'.

'ostruxaš = roztrucharz, używane jako przezwisko: *taḱi drab, c'o śe drażni.*

'osobľivy = osobliwy w znaczeniu 'osobny'.

paľic = palec, ale *f-palcax*... W gwarach zach. Galicyi często w całej odmianie (i w plur.) występuje to *-i-*.

ṕascyty 'piaszczysty'. Ten sufiks *-ity* na miejscu ogólnego *-isty* słyszałem jeszcze w innym wyrazie, ale niestety zapomniałem go, a w notatkach nie znalazłem.

ṕexty = piechty, t. z. pieszo.

pľitać '(za)platać' iterat. do *pľiś(ć)* = pleść (zaplatać).

porażić, poraze = porazić, porażę w znaczeniu 'uderzyć' (np. kogo kamieniem).

pre = dyal. pre 'przypieka' (impers.).

rad: mama raẑi na-mńe (sóm) 'jest mi rada, cieszy się mną'.

śćać = szczać w znaczeniu (także) 'sikać' np. wodą z konewki.

sesyć = zeszyć.

śf'iẑeć = świędzi(e)ć, 3. Sg. *śf'iẑi.*

śipać 'sypiać' z fonetycznem upodobnieniem do 'śpię'.

skłuć, skole = skłuć, skolę w znaczeniu 'ukłuć, ukłuję'.

smyr 'wrzos'. Starsze baby wcale nie znają wyrazu 'wrzos'

śtacyja = stacya (kolei).

śklanka (≐śklonka) = szklanka.

stôska, ale także *fstôska* = wstążka.

trudna = trumna.

'ujna, vujna = wujna (t. j. wujenka).

'uzvolńić = uzwolnić t. j. zwolnić; i inne podobne złożenia są używane.

våzyć = ważyć.

ṽela = wiele: *'o-ṽela ṽéksy.*

vógle = dyal. wągle t. j. węgle.

vozacka = wozaczka t. j. zwózka, wożenie, np. skarży się gospodarz, że ma dużo *vozacḱi.*

zåpaska = zapaska (fartuszek).

zavérura = zawierucha, używane o ludziach np. *juž lećiš - zavé-ruxuo?!* 'już lecisz powichrze?'

zdyb = dyal. zdéb, używane jako przezwisko o ludziach zwłaszcza dzieciach), którzy napomnieni lub skarceni zuchwale się stawiają: *tuo taki zdyb!;* od tego urobione verbum *zdybić śe* 'zuchwale się stawiać'. Jak wiadomo pierwotna staropolska odmiana szła *steb* Gen. *zdbia*..., potem nastąpiło wyrównanie *zdéb zdebia*... (taksamo jak np. *teść teścia* ⇐ *cieść tścia*..); w języku klas wykształconych używa się tylko pochodnego *žbik* ⇐ *zdbik* z drugorzędnie rozwiniętem *ž-* (wyraz *steb* znaczył 'żbik').

znou = zno(w)u.

žósa = rząsa, ogólne rzęsa (znana roślina wodna).

Uwaga. W tym spisie są wyrazy znane powszechnie w narzeczach w tej formie np. *brzyćki;* ale ponieważ i tak cała ta robota jest szczupłą notatką, więc dałem w niej wszystkie swoje zapiski. Zresztą zato znajdzie czytelnik w tym maleńkim słowniczku kilka rzadszych wyrazów.

[Dodatek do przypisku 1. na str. 334—5. Zdaje mi się, że to wahanie w lokalizacyi samogłoski *é,* dawniej zupełnie mi niejasne, polega może na t. zw. analogicznem oddziaływaniu obocznych form z *e,* a więc np. normalnie *pľiść,* ale analogicznie *pléść* pod wpływem *plecie* i t. d. Możnaby chyba jeszcze tylko przypisać to wahanie sprzeczności między istnieniem samogłoski *é* a ogólną naturą obecnego polskiego wokalizmu, czyli — odwrotnie jak powyżej — uważać *pléść* za normalną tradycyjną wymowę, a *pliść* za powstałą pod wpływem ogólno-wokalicznych tendencyi artykulacyjnych. Dałoby się niejedno powiedzieć za jednem i drugiem objaśnieniem, a także i przeciw, ale muszę tu poprzestać na zaznaczeniu samych sposobów objaśnienia.

Druk ukończono 22. marca 1907.

Jan Rozwadowski.

Parerga.

1. De nomine oppidi *Kobryń*.

Oppidum *Kobryń* caput est conventus [1]) in provincia [2]) *Grodno* [3]) situm ad confluentes amnes *Muchawiec* et *Kobrynka*, in annalibus atque actis primum anno 1286 post Chr. n., post saepe, memoratum atque semper russ. *Kobrynь*, pol. *Kobryń* scriptum, v. Słownik geogr. s. v., Barsov Geogr. Słovarь s. v. Non longe abest vicus [4]) vel potius praedium [5]) *Kobryń* septentriones versus situs.

Łańska Kobrynka pagus [6]) in conventu *Brześć litewski* provinciae *Grodno*, ad districtum [7]) *Ołtusz* pertinens.

Vicus *Kobryniec* in conventu *Słuck* provinciae *Mińsk* ad oppidum *Kopyl* situs.

Kobryn vel *Kobryny* pars pagi *Lubella* in conventu *Żółkiew* regni Galiciae.

---

[1]) conventus = powiat, Kreis.

[2]) provincia = gubernia, Gouvernement.

[3]) conventuum, provinciarum nomina perspicuitatis causa non adiectivā sed substantivā formā appono.

[4]) vicus = folwark, Vorwerk, Meierhof.

[5]) praedium = osada, obejście, Bauernhof.

[6]) pagus = wieś, Dorf.

[7]) districtus = gmina, Polizeibezirk.

Kobryny praedium rusticum vici *Piratyn,* qui est pars pagi *Kamionka wołoska* in conventu *Rawa ruska* regni Galiciae.

Vicus *Kobrynowa Hrebla* (alias *Sokołowa*), pars praediorum [1]) *Talne (Talnoje)* in conventu *Humań* provinciae *Kijów*, conditus saeculo demum XVIII, v. SŁOWNIK geogr. s. v.

Pagus *Kobrynowo* conventus *Zwinogródka* alias (russ.) *Zvenihorodka* provinciae *Kijów* haud magno intervallo a praecedenti vico remotus.

Quae omnia locorum nomina ut patet a hominis nomine proprio *Kobryn*, quod quidem cognomen (nomen familiae) erat atque apud Rutenos [2]) (Parvorussos ut vocantur) etiam nunc usurpatur [3]), derivata sunt; praediolorum autem *Kobryny* (vide supra) nomen nihil aliud est atque numerus pluralis nominis *Kobryn*: itaque *Kobryny* significat proprie 'familiam Kobryn', familiam viri Kobryn', quod hic idem est atque 'praedium familiae Kobryn'. Est autem nomen pervetustum originis celticae, cum *Kobrynъ* idem sit atque celticum virorum et feminarum nomen (cognomen) *Cobrunus, Cobrūna, Cobrūnius,* quae formae in Gallia Transpadana atque Lugdunensi innotuerunt: *P. Cobrunius Cassiānus* cum filio *P. Cobrúnio Maximiano* CIL. V 5286 (Comum), *Nigidia Cobruna* ibid. 5817 (Mediolanum), *Sever. Cobrúnus* (Lugdunum), v. HOLDER Alt-celtischer Sprachschatz s. v. Cuius celtici nominis etymologia plane perspicua fit collatis vocabulis hibernicis *cob* 'victoria' atque *rún* f. (⇐*rūnā) 'secreta, arcana' nec non nominibus propriis *Cob-nertus, Treba-rūna* similibusque. Utrumque vocabulum etiam in linguis germanicis occurrit: palaeoisl. *hap* 'fortuna, res secundae' atque omnibus Germanis commune got. palaeosax. *runa* f. 'arcana, secreta'. Res iam dudum nota, cf. HOLDER sub vv. cob-, runa, Cob-nertus, Trebaruna cet., STOKES Urkeltischer Sprachschatz (= FICK Vergleich. Wörterbuch⁴ II). 90. 236. Apud Germanos etiam nomina hominum simili modo formata inveniuntur, ut palaeoisl. *Sig-rún*, cuius nominis altera

[1]) praedia = dobra, Güter (Komplex).

[2]) scribo *Ruteni, Lituani* cet. *h* neglecta.

[3]) ut nuperrime Leopoli tabernarii nomen *Kobryn* tabernae inscriptum vidi.

pars *(sig-)* idem significat atque celt. *cob-*, altera autem *(-rūn)* idem est atque celt. *-rūnus* (Much Deutsche Stammeskunde 53).

Sed et nomina et vocabula haec a Slavis prorsus aliena sunt ideoque pro certo habeo, Slavos nomen *Kobrynъ* mutuo sumpsisse neque hoc ab ipsis Celtis, uti videtur, sed potius per Germanos quosdam. Res est admodum memorabilis, nomen *Kobrynъ* non ubique apud Slavos usurpatum esse aut fuisse, sed tantummodo apud gentes Rutenicas (Parvorussicas quae dicuntur) inveniri. Sed fortasse hoc nomen etiam ad gentes Russicas non ab ipsis Germanis sed per alium populum pervenit. Verisimile enim est, oppidum *Kobryń* olim a gente, quam nos *Jadźwingi (Jaćwięgi*, russ. *Jatvjagi)* appellamus, conditum aut habitatum fuisse. Huc accedit res haud parvi momenti, quod ipsum nomen gentis originis Germanicae esse videtur — sane etiam Lituanicum esse potest. Tum notissimum est, omnes Aestios (quos viri docti nunc Baltos appellant) antiquitus permulta nomina propria a Germanis recepta usurpasse atque usurpare. Denique quod attinet ad regiones, ubi nomen *Kobrynъ* apud Rutenos invenimus, lectorem commonefacio, Jadźwingorum gentem olim meridiem versus late patuisse. Itaque censeo, hominum nomen *Kobrynъ* proprie Jadźwingorum genti usitatum ab hac ad Rutenos pervenisse.

Praeter iam enumerata atque illustrata nominis vestigia etiam unum et quidem unicum vestigium ex alia prorsus regione afferre possum. In conventu *Rypin* provinciae *Płock* (regni Poloniae) habemus pagum *Kobrzyniec* vel *Kobrzeniec* dictum, cuius nomen huc spectare non solum verisimile mihi videtur, sed etiam pro certo fere habeo. Quod ad vocalem attinet, — hodierna enim forma Polonica *Kobrzyniec* vetustiorem **Kobrinьcь* prodit — haud inepte vocabula *krzyż, Rzym*, palaeoslov. *križь, Rimъ* comparari possunt, ubi simillimae vocalium mutationes observantur, eoque magis, quod in supra prolata regione olim Prussorum gentem sedes habuisse notum est, quae gens vocalem *ū* partim quoquo modo immutabat [1]). Nomen igitur pagi Poloni a Prussis receperunt atque linguae patriae accommodaverunt. Est autem res admodum memorabilis, hic, ubi alterum vestigium nominis *Kobrynъ*

---

[1]) sed hoc est minoris momenti.

invenimus, iterum gentem eiusdem propaginis, Prussos dico, Jadźwingorum populo cognatos, habitasse; quae res opinionem meam, supra prolatam, comprobat.

Nota. Duo nomina fluviorum a locis originem ducunt. *Kobryń*, amnis qui in fluvium *Stuhna* influit in provincia *Kijów*, saeculo XV (post Chr. n.) *Łukawica* appellabatur (cf. Słownik geogr. s. v. Obuchów): dubitari igitur non potest, quin aliqua pars pagi *Obuchów* a possessoris nomine *Kobryń* appellata, post, ut saepe fit, fluvio nomen dederit. *Kobrynka*, rivus qui a sinistra in fluvium *Muchawiec* influit (v. supra de oppido Kobryń), partim in fossam transformatus ideoque etiam *Kobryński Rów* appellatur — nomen ab oppido *Kobryń* accepit.

2. De *Candavia* vetere.

De Lydorum et dei et regis *Candaulis* nomine, quod apud Graecos Κανδαύλης sonabat, haud ita multo ante Felix Solmsen Zeitschr. für vergl. Sprachforsch. XXXIV 77 sqq. atque Paulus Kretschmer Einleitung in die Gesch. der griech. Sprache 388 sq. egerunt. Quorum commentariorum argumentum breviter repeto. Notus est Hipponactis versus Ἑρμῆ κυνάγχα, Μῃονιστὶ Κανδαῦλα, ubi Lydium nomen Κανδαύλας non solum servatum sed etiam Graece explicatum est. Cum idem nomen Lydorum rex Κανδαύλης, cuius fata ex Herodoti historiis nota hodie quoque in theatris nostris celebrantur, saeculo ineunte VII (ante Chr. n.) a Gyge trucidatus, habuisset, cumque Hipponactis versio nominis Graeca etymologia optime comprobetur, dubitari non potest, quin in hoc nomine duo nobis vocabula Lydia asservata sint: *kan-* cum indoeuropaeo canis nomine (κύων, *canis* cet.) arctissime cohaerens atque idem significans et *dau-l-* (terminationem -ᾱς, ion. -ης, quae prorsus Graeca esse potest, praetereo), quod est nomen verbale 'suffocantem, strangulantem' significans atque cum slav. *daviti* 'suffocare', lit. *dôvyti* 'premere, vexare', got. *af-dauips* 'confectus, debilitatus' cohaeret. Item notissimum est Platonis testimonium, qui Cratyl. 410 A dicit, Phryges in sermone suo canes (atque

alia) vocabulo quodam appellare, quod similiter Graecae voci sonabat. quod testimonium Felix Solmsen ita intellexit. vocabulum de quo Plato cogitabat, proprie Lydium non Phrygium fuisse. Paulus Kretschmer discrimen hoc ideo statuere noluit, quod linguam Lydiam, quoad indoeuropaea sit, Phrygiam esse atque etiam apud Phryges exempla consonantium *k, g* pro sibilantibus *s, z* (≙ indoeur. *k̑, ĝ*) inveniri, perhiberet. Qui vir doctus etiam Phrygium δάος 'lupus' cum Lydio *dau-l-* coniungit, cum haud male dicit, lupum beluam suffocantem esse (nam lupus re vera praedam suffocat), atque praeterea e Lycophrone Martis nomen Thracium Κανδάων affert.

Utrumque virum doctum fugit nomen *Candaviae* nullo modo neglegendum. *Candāvia* erat regio montuosa atque oppidum ad celeberrimam viam Egnatiam situm in Illyride Graeca (Epiro nova) in occidentali parte Macedoniae, provinciae Romanorum. Oppidum et deserta *Candaviae* saepe apud scriptores Romanos commemorantur [1]): Caesar BC. III, 11, 2. 79. 3. Cicero ad Att. III 7, 3. Plinius NH. III 23, 26. Seneca Epist. 31, 9. Lucanus VI 331 (ubi *-ā-* longa). E Graecis Strabo VII 323. 327 nomen repetit (Κανδαουία); tum Κανδαουϊα ὄρεα Ptolemaeus III 12. 15 Müller habet [2]). Si praesens tempus spectas, vetus oppidum *Candavia* (hodie ignotum) situm erat in hodierna Albania in provincia (turc. *wilajet*) *Monastir* (alias *Bitolja*) in medio itinere inter oppidum *Scampa* = hodiernum *Elbassan* [3]) atque inter lacum *Lychnitidem* = hod. *Ochrida*.

[1]) locos partim ipse e variis fontibus congessi, tum inspecto libro Forbiger Hdb. der alten Geogr.[2] 562 (quod aegrotante me amicus Casimirus Nitsch fecit) video ibi iam omnes praeter Ptolemaei locum praeberi. Pauly-Wissowa nil habent.

[2]) sed Ptolemaeus *Candaviorum* montium situm minus accurate definit, cum flumen *Haliacmon* (hod. *Vistrica*), de quo dicit ὁ δὲ Ἁλιάκμων ποταμὸς ἀπὸ τῶν Κανδαουίων ὀρέων .... in montibus ad meridionalem atque orientalem partem magnorum lacuum *Lychnitidis* (hod. *Ochrida*) cet. (hodie *Prespa* cet.) profluat, montes autem Candavii ad occidentalem Lychnitidis lacus plagam siti fuerint.

[3]) sed vetus oppidi nomen adhuc in fluvii *Škumbi* nomine asservatur. Oppidum *Scampa* (hod. *Elbassan*) situm est ad rivum, qui in fluvium *Škumbi* veterem *Genusum*, influit.

Deprehendimus hic vetustissimum nomen **Kan-dāv-os*, quod principio fortasse non divinum sed ridiculum atque humanum fuerat, quodque etymologiam nominis *Candaulis* (de qua vide supra) confirmat; praebet enim integrum thema verbale *dāv-*. Videlicet, primum urbem ab illo ignoto **Candāvo* conditam atque eius nomine *Candāviam* appellatam esse, post demum totam regionem circumiacentem montesque idem nomen accepisse. Res est satis gravis momenti, quae bene illustret atque comprobet coniunctionem atque convenientiam Thracum cum Phrygibus aliisque gentibus Asianis, quae iam antiquis nota vel potius divinata hodie a uiris doctis accurate examinata atque explanata sunt, cf. Pauli Kretschmer librum citatum 172 sqq. Sed utrum gentes Phrygiae re vera merae Thraciae propaginis fuerint atque olim non solum meridionalem Macedoniae partem circa Bermium montem sed etiam, antiquiore fortasse tempore, Illyriae Graecae regiones occupaverint, an potius inter Phryges aliasque Asianas gentes etiam Illyricae gentes fuerint, nescimus (cf. Hirt Die Indogermanen I 136). Utrumque cogitari potest. Quocumque res ceciderit, certum est, vocabulum **kan-dāv-os* genuinum Thracium esse non posse, cum consonantem *k* loco indoeuropaeae *k̂* praebeat. Cum autem nomen **Candāvi* in terra Illyrica inveniamus cumque verisimile sit, Illyricas gentes occidentalibus potius Indoeuropaeis (qui *k* pro *k̂* habent) adnumerandas esse (cf. Hirt Die Indogermanen I 141 sq., 155), pro certo haberi potest, vocabulum **kan-dāv-os* I l l y r i c a e originis fuisse, post ad Thracas atque omnino ad Illyriorum orientales vicinos pervenisse. Fortasse latet Illyricum canis vocabulum in hodierna Albanorum lingua, qui canem *ken*, *kεn* appellant, quodque vocabulum genuinum Albanicum esse non potest (propter consonantem *k*). Itaque mutuo sumptum est, sed unde? E lingua latina viri docti dicunt (G. Meyer Etymol. Wörterb. der alban. Spr. s. v.) — fortasse e lingua Illyrica equidem dico. Quae omnia opinioni Hermanni Hirt favere videntur, sed res difficilis atque incerta manet, cf. Kretschmer l. c. 230.

3. De oppidi *Grudziądz* nomine.

Quae hic propono, ipse scio merum commentum potius esse quam opinionem argumentis comprobatam. Contentus ero, si lector non inutile sibi disputatiunculam perlegisse putaverit.

Itaque puto nomen oppidi *Grudziądz*, quod est caput conventus[1]) Prussiae (Borussiae) occidentalis prope ripam dexteram Vistulae fluminis situm quodque Germanice *Graudenz* vocatur, cum Ostrogothorum nomine, qui ut omnibus notum etiam *Greutungi* appellabantur, cohaerere. Oppidum *Grudziądz* primum, quod scio, anno 1065 (transsumpt. 1202?, Kod. dypl. wielkopol. nr. 3) forma *Grudenczch*[2]) commemoratum est, atque sine dubio est nomen originis haud Slavicae. *Grudziądz* ut *pieniądz, mosiądz, ksiądz* redit ad vetustiorem formam **Graudingas* vel similem quandam, quam Poloni a Prussis vel etiam fortasse a Germanis quibusdam receperunt. Si revera *Greutungorum* et *Grudziądz* oppidi nomina cohaerent, unum certum est, Ostrogothos hoc Greutungorum nomen ad Vistulae ripam invenisse et suscepisse. Nam cum ad omnes casus Germanorum pristinae consonantes mediae quae dicuntur (*b, d, g*) circa initia aerae Christianae iam in tenues abiissent, quaecumque gens, Baltica vel Slavica, Greutungorum nomen recipiens *-t-* consonantem seruaret, necesse fuit. Equidem nullam rationem, cur *-t-* in *-d-* immutaverint, video. Aut igitur nomina *Grudziądz* et *Greutungi* non cohaerent, aut *Grudziądz* vetustioris originis est, quam initia aerae Christianae et Greutungorum nominis forma.

Quod ad diphthongum (*Grudziądz* ⇐ **Graudingas* / *Greutungi*) attinet, res difficultatem non praebet; similiter varia vocalis suffixi secundas tantum partes agit. Sed utrumque meam opinionem probare videtur, Gothos ad Vistulam gentis cuiusdam nomen **Graudingorum* invenisse suscepisse linguae suae adaptasse, gentem ipsam eiusque nomen non evanuisse atque post hoc vetus

---

[1]) conventus = powiat, Kreis.

[2]) Adalberti Kętrzyński commenta, oppidum primitus *Grudzieniec, Grudzienica* appellatum fuisse, sunt inventa falsa.

nomen Prussos dein Polonos suscepisse. Ceterum ipsi Greutungi videntur etiam formam *Grautungorum* novisse. cf. MUCH Deutsche Stammsitze 181.

Etymologia Greutungorum nominis satis nota atque accepta uti videtur (cf. MUCH Deutsche Stammeskunde 127) nomen hoc cum germ. **greuta-* 'Gestein. Sand. Kies' coniungit. quod vocabulum in palaeosax. *griot*, palaeoteut. (althochdeutsch) *grioz* = neoteut. *gries*, anglosax. *gréot*, palaeoisl. *grjót* deprehendimus; apophonicam thematis formam **graut-* in palaeoisl. *grautr* 'Grütze', aliam in palaeoteut. (althochdeutsch) *grūz* 'Korn von Sand oder Getreide' cet. habemus. Sed cum germ. **greut-* // **graut-* ad indoeuropaeum **ghreud-* // **ghroud-* revertatur cumque idem thema in slav. *gruda*, lett. *grauds*. lit. *grúdas* 'granum' reperiatur, videmus utramque necessitudinem *gruda: griot* atque *Grudziądz: Greutungi* sub eandem rationem cadere, quod opinioni meae favere videtur.

4. De *insulae* vocabuli etymo atque de radice *sel-*.

Multimodis viri docti *insulae* vocabuli etymon tentabant. AUGUSTUS FRIDERICUS POTT *insulam* primus (EF[2]. II 1,559) *in salo* sitam terram intelligi voluit, voce ἔναλος comparata, cuius opinionem amplexi sunt ALOISIUS VANIČEK Etym. Wtb.[2] 298, ADALBERTUS PRELLWITZ Progr. Bartenstein 1895, 8. BB. XXII 123, MAXIMILIANUS NIEDERMANN Ĕ und Ĭ im Lat. 1897, 51 sqq., ROBERTUS PLANTA Gram. d. osk.-umbr. Dial. I 460 nota 1 (hic quidem haesitans), FRIDERICUS STOLZ LGr.[3] 107, nuperrime ALOISIUS WALDE Etym. Wtb. s. v. (*insula* ⇐ **en salo* = ἡ ἐν ἁλὶ οὖσα).

Ceterum ipse Pott veriloquium suum continuo fere non verum esse edixit atque aliam explicandi viam ingressus est, cum *insulam* eodem modo atque vocabulum *credulus* e verbo quod est *inesse* derivatum censeret (EF.[2] II 3. 667). Sed hoc nemini placuit, nisi forte ADALBERTO PRELLWITZ (ll. cc.), cuius opinio non est mihi satis perspicua. Hoc tantum Prellwitz bene fecit. quod lituan. *salà* 'insula' comparavit quodque Aloisius Walde l. c. suscepit.

Alii *insulam* cum Graeca voce νᾶσος (νῆσος) quopiam modo cohaerere putaverunt. Itaque testibus Friderico Stolz IF. IV 238 (iam antea Bury BB. VII 82) atque Guilelmo Schulze KZ. XXVII 606 νᾶσος ex *n̥s-, *insula* vero ex *n̥slā orta esse possint. Contra Per Persson Stud. z. Lehre v. d. Wurzelerw. 227 adn. atque Aloisius Walde, qui l. c. recte observat, hoc legibus linguae Latinae repugnare (vocabulo *ālum* ⇐ *ansłom allato).

Equidem *insulae* vocabulum cum lit. *salà* = lett. *sala* cohaerere iam dudum persuasum mihi habeo sed utriusque vocabuli etymon hucusque non inventum atque etymologiam *insulae* ⇐ *en salo* falsam esse censeo. Etenim non intellego, quomodo viri docti, Adalbertum Prellwitz atque Aloisium Walde dico, uno eodemque momento *insulam* ex *en salo* ortam esse simulque cum lit. *salà* cohaerere affirmare possint. Nam quid sibi vult tum *salà*? Quomodo intellegi potest? Igitur novum etymon proponendum est.

Comparatis itaque et diligenter perpensis vocabulis lit. *àt-sala* 'syrtis' (pol. *mielizna* apud Antonium Juszkiewicz) atque ipso Latino *in-sula* nec non simplici lit. *salà* statim apparet, vocem *solā d e v e r b a t i v a m esse atque pristinam huius verbi vim adaggerandi, fundendi fuisse. Simili modo res apud Polonos nomen accepit: pol. *wyspa* 'insula' enim, e *vy-sъpa ortum, vel vetus *wysep (półwysep)* (*vy-sъpъ) e verbo *suti* (⇐ *supti), praes. *sъpą* derivata sunt, quod est verbum fundendi, adaggerandi. Multa alia, eadem vel similia, Slavorum vocabula, quae a verbo *suti* originem ducunt, quaeque apud Franciscum Miklosich (Et. Wtb. 334) collecta habes, pustularum, eruptionum, scabiei varia genera denotant, ut pol. *wysypka*, *ospa* alia, vel ut germ. *Aussatz* similia.

Si se igitur res ita habet, quaerendum est, sintne talia quaedam verba, a quibus *insula*, *salà* derivari possint, in linguis indoeuropaeis in usu.

Ante omnia verba got. *saljan* 'sacrificare', ahd. *sellen* 'tradere; exponere', *fir-sellen* 'vendere', palaeoisl. *selia* 'tradere, offerre; vendere' (etiam ags. *sellan*, palaeosax. *sellian*) cum deverbativis ahd. *sala* f. 'traditio', palaeoisl. *sala* f. 'venditio' huc pertinere persuasum mihi habeo. Quorum sensus pristinus fuit deponendi.

reponendi, proiciendi. Nam et qui venditat mercemque emendam offert, et qui sacrum offert, rem r e p o n i t: praecipue ad mercatores id refert [1]). Confer usum vocum Germ. *legen*, *auslegen*, *ausstellen*, *Ausstellung*, *Lager*, vel pol. *skład*, *składać*, *złożyć* aliorum.

Sane aliter de got. *saljan* cet. Hermannus Osthoff censet, statuit enim (PBrB. XIII 457 sqq.) hoc verbum Germanicum causativum esse verbi, quod est ἑλεῖν, ἑλέσθαι atque olim significasse: „facere, ut quis accipiat rem aliquam". Sed ἑλεῖν ante omnia cum hib. *selaim* (*do-śellaim*, *tellaim*, v. Stokes Urkelt. Sprachschatz 301) coniungendum est, unde patet, pristinam verbi vim petendi, depromendi, manum extendendi fuisse.

Item aliter Aug. Frid. Pott, qui got. *saljan* cet. causativum esse voluit verbi, cuius thema in palaeoind. *sí-sar-ti*, *sarati*, palaeoeccl. *sъlati* 'mittere' invenitur, atque proprie significasse: „facere, ut quis abeat, discedat" (EF.[2] II 3, 660. II 1, 562). Tum etiam (ibid. II 1 558—562) cum palaeoind. radice *sar-* non solum lat. *salīre*, graec. ἅλλομαι, sed etiam lat. *exsul*, *consul*, *praesul*, *consulere*, palaeoteut. *sola*, got. *sulja* cohaerere putavit, quamquam opinionem hanc minime certissimam esse ipse dixit [2]). (Cf. etiam G. Curtius Grundz.[5] 548. Vaniček l. c. 298).

Sed Herm. Osthoff palaeoind. *sarati* (*sísarti* cet.) cum gr. ὁρμή coniunxit, verba autem *saliendi* atque gr. ἅλλεσθαι, Theodorum Zachariae (KZ. XXXIII 444 sqq.) secutus, ad palaeoind. *ucchal-* (proprie pracriticum ⇐ **ut-sal-*), spectare edixit; denique lat. *solum* atque *soleam* cum lit. *selù selė́ti* nec non cum ved. *t-sárati* (⇐ **(a)d-seleti*), gr. εἰλί-ποδες, ἕλος [3]) coniunxit (BB. XXII 257 sq.). Statuit itaque vir doctus aliam basim *sel-* 'niedrig sich am Boden befinden' atque ad significationem basim *ped-* comparavit. Simili modo etiam in Etym. Parergis I 218, tum A. Walde Et. Wtb. (*salīre*: ἅλλομαι: *ucchalati* aliis reiectis).

Mea quidem opinio alia est atque opinioni Pottii propior. Sane

[1]) confer mercaturae genus, quod Germani verbo sollemni »der stumme Handel« appellant.

[2]) *sъlati*, *selù selė́ti*, *sarati*, ἅλλομαι, *salīre*: ita iam Franciscus Bopp Gloss.[3] s. v. *sal-*.

[3]) ἕλος cum lat. *solum* iam antea Felix Solmsen coniunxit (KZ. XXXII 286).

melius videtur graecum ὁρμή procul tenere. sed alia omnia cohaerere puto, exceptis palaeoind. *ucchal-*, quod mihi dubium videtur [1]). atque latinis vocabulis, quae ad radicem *sed-* potius spectant. Nam quod Herm. Osthoff dicit (l. c.). lit. *selḗti* cum ἅλλομαι, *salīre* (*sísarti. sarati*) cohaerere non posse, cum vocum sensus prorsus oppositus sit, non est gravis momenti Comparatis enim vocabulis pol. *rzucać się* = germ. *sich werfen*, germ. *stürzen* aliisque similibus permultis apparet. vim pristinam et verborum *selḗti, t-sárati*, et verborum ἅλλομαι. *salīre* eandem fuisse atque verbi got. *saljan*, vim proiciendi vel reponendi dico. Quid enim est serpere (lit. *selḗti*), nisi semet ipsum iterum iterumque proicere? Post demum. cum serpens tacito se commoveat, verbum „serpendi" vim accepit.

Quod autem et vocabula *solum* [2]), *solea*. ὑλία, ἕλος. got. *sulja*, palaeoteut. *sola* huc spectent, primo aspectu fortasse minus aptum aliquis dicat. sed comparatis pol. *sadzić* = germ. *setzen* 'magnis gradibus citoque incedere, vehementer salire'. germ. *Satz*. tum autem ex eadem radice formatis slav. *sadъ*. lit. *sodà* aliisque permultis, quae plantam, fundum. hortum, coloniam significant. neminem credo haesitaturum.

Nec mirum est, me cum his vocabulis etiam palaeoteut. *sal* (neoteut. *saal*) [3]) atque slav. *selo* 'fundus' coniungere. Quod ad *selo* attinet, viri docti saepenumero de *sedlo* cogitabant atque vocabulum ad thema *sed- sęd- (sěd- sad-)* referebant. Sed hoc minus apte. Formam enim *sedlo* omnes linguae Slavicae noverunt.

---

[1]) quamquam Jac. Wackernagel (Ai. Gr. I 158 § 135. cf opinionem Th. Zachariae amplexus est. Ab aliis cum *śalabha-* 'locusta' lit. *szůlỹs* 'cursus equi citatus' cet. coniungitur, vide Zubatý BB. XVIII 252. Hirt BB. XXIV 234, 13. Brugmann Grd. I² 154 § 159.

[2]) Aloisius Walde Et. Wtb. coniungit *solum, solea*, got. *sulja*, ὑλία cum germ. *Schwelle* (Augustum Fick I⁴ 580 secutus) radicem **suol- *sul-* statuens. Equidem germ. *Schwelle* separo atque ad *schwellen* cet. potius spectare censeo. Hoc tantum Walde bene facit. quod *solum*... ad radicem *sed-* non refert.

[3]) palaeoteut. *gi-sellio* (neoteut. *geselle*) bene cum lat. *con-sul* comparari potest. sed *consul* cum *sed-* cohaerere videtur. cf. A. Walde Et. Wtb. s. v. consilium; palaeoteut. *sal*. palaeoisl. *salr* cum lat. *solum*, got. *saliþwos* et slav. *selo* iam dudum iunguntur, cf. infra.

etiam dialecti, quae pristinas *-dl-* in *-l-* mutaverunt: itaque est *sedlo* palaeoecclesiastice atque praeslavice *sedьlo*. Contra formam *selo* omnes dialecti habent, etiam quae cetero *-dl-* consonantes pristinas retinent, ut dialecti Polonica atque Bohemica: est itaque *selo* pristinum *selo*, non **sedlo*, nec ad radicem *sed-* spectat, cum sit cum lat. *solum*, *solea*, germ. *sola*, *sal*, gr. ἕλος coniungendum. Res est pervulgata. Ad significationem vocabuli *selo* vide, quae Ignatius Jagić (AfslPh XV 109. 113) dicit[1]).

Slav. *sъlją sъlati* 'mittere', quod iam Franciscus Bopp atque Aug. Frid. Pott l. s. c. cum palaeoind. *sarati*, ἅλλομαι, *salīre* cohaerere putabant, ego quoque huc pertinere censeo. Ad significationem mittendi, cum vim pristinam thematis *sel-* deponendi, proiciendi fuisse supra statuissem, confer graec. στέλλω iuxta slav. *stelją* 'sternere' atque germ. *stellen* nec non significationes radicis *se-* (ἵημι cet.). Cf. etiam palaeoind. *prá sulati* 'intro trudit', quod Carolus Brugmann Grd. I² 454. 456. KVGr. 132 § 198 separatim habet atque unice cum ἁλέσθαι 'incurrere' et *salebra* comparat.

Idem verbum reduplicatum est graec. ἰάλλω ⇐ **si-sl̥-iō*, cuius vis optime ad vim slav. *sъlją* quadrat, quodque iam dudum cum palaeoind. *sísarti* comparatur (Aufrecht KZ. XIV 273. G. Meyer Gr Gr.³ 45) atque praeterea cum germ. *saljan* 'offerre' (Per Persson, Studien zur WW. 289 sq. ad pag. 133). Confer etiam Adalberti Prellwitz Etym. Wtb. d. griech. Spr. s. v., Fr. Müller Sitzber. WAW. CXXXVI 18.

Thema verbale derivatum in *-p-* cadens in slav. *slěpati*, *slъpati*, *vъslъpěti* 'salire, exilire' invenitur: formas apud Miklosichium Et. Wtb. s. v. *selp-* et *slěpa-* quaere.

Haud dubito, quin etiam got. *saljan* 'deversari, habitare'; *salipwōs* 'domicilium, deversorium', palaeoteut. *selida*, palaeobulg. *selitva*[2]); palaeoteut. *sal*, palaeosax. *seli*, palaeoisl. *salr* (pluraliter =

[1]) lat. *solium* procul tenendum atque ad *sed-* potius referendum; ita post G. Curtium aliosque nunc etiam Sommer, Handbuch der lat. Laut- u. Formenlehre 193, Walde Et. Wtb.

[2]) quod vocabulum etiamnunc apud Slavos usurpatur, ut alboruss. *saliba* 'villa (casa) rustica (una cum omnibus aedificiis: zagroda, Gehöft)', hungar.-ruten. *selytva* 'aedificium'.

Gehöft[1]) huc spectent. POTT EF.[2] II 1. 562 hoc *saljan* denominativum ex palaeoteut. *sal-* esse putavit: ego quidem deverbativum esse censeo idem atque lat. *solere.* Vis pristina verbi latini fuit manifesto ut opinor 'cubare', quae etiam paene deprehenditur in locis talibus: *Virís cum suís praedicant nos solére* (sc. matronae nos meretrices) Plaut. Cist. 36. Ad sensum verbi *solere* confer germ. *wohnen*, *gewohnt*, *gewöhnen*, *Wohnung*. pol. *nałóg* (⇐ **na-logъ*) 'mos vitiosus, consuetudo mala' iuxta palaeoeccl. *są-logъ* 'qui, quae una cubat = coniunx' alia, tum confer, quae ERNESTUS WINDISCH (IF. III 76 sqq.) disputat. Itaque est germ. *saljan* 'deponere ⇒ a) sacrificare, b) vendere' proprie causativum radicis *sel-*, germ. *saljan* atque lat. *solere* 'positum esse, cubare' intensivum eiusdem radicis. Saepissime enim accidit, ut idem verbum in *-éi̯e-* cadens utrumque sensum habeat, quae res nota est.

Addenda.

1. lit. *pasałus* (MIKŽINIS. Lex. lit.-lett.-pol.-russ.) 'subdolus. insidiosus', *isz pasałũ, pasałõms* 'insidiose. malitiose atque inopinate (ut canis malitiosus mordicus appetere solet)'. Quae ad verbum *selù selė́ti* pertinere, per se intelligitur. Sed etiam pro certo habeo, vocabula lit. *sů̃łas*, lett. *sůls* ⇐ **sōlo-s* 'scamnum' huc referenda esse[2]). Ad sensum confer slav. *stolъ, stolьcь* alia, quae vel mensam vel sellam denotant atque a radice *stel-* 'sternere' derivata sunt,— vetustissima enim mensae vel scamni forma est illa, quae etiamnunc apud orientales invenitur. Ob eandem causam etiam germ. *stuhl* ad radicem *stel-* refero. Sed ni fallor, opinionem hanc primum a JOANNE BAUDOUIN DE COURTENAY audivi.

[1]) cum his viri docti semper slav. *selo* contulerunt, cf. POTT EF.[2] II 1, 562 (hic quidem haesitans), KLUGE Et. Wtb.[5] s. v. Saal. UHLENBECK Etym. Wtb. der got. Spr.[1] s. v. non recte *selo* e *sed-* derivat, qua de re vide supra.

[2]) aliter sed non recte de *sů̃łas* WIEDEMANN Praeter. 50. Handb. 12, BARTHOLOMAE IF. I 304, qui non recte de lit. *ů* iudicabant atque *sů̃łas* ad germ. *schwelle* (cet., cf. WALDE Et. Wtb. s. v. solum) referebant.

2. E germ. *saljan* 'offerre, vendere' fluxerunt vocabula mutuo sumpta ut russ. *prásoł* 'mercator, negotiator', quod MIKLOSICH (Et. Wtb. s. v. *solь*) falso explicat. Sane concedendum, vocabulum Slavis cum voce *solь* 'sal' cohaerere visum esse, quae res in pol. *przesolić* 'nimium salis addere ideoque cibum corrumpere; nimium pretium rei imponere atque poscere', *słony* 'salsus; nimium carus' paene oculis deprehenditur, — sed hoc aliud est.

Verisimile mihi videtur, quod iam dudum alii statuerunt, a Germanis etiam haec Slavorum atque Aestiorum vocabula sumpta esse: magnoruss. *sulít'* 'offerre, promittere', *posúł* 'promissum', *posulít'*, *nasulít'* = parvoruss. *posułýty*, *nasułýty* = alboruss. *pasulić*, *nasulić* 'pretium offerre', parvoruss. *posúła*, alboruss. *nasuł*, alboruss. *zasòlać* 3. Pl. (idem) FEDEROWSKI Lud białoruski III 292; lit. *súlau súlyti* 'offerre' [1], lett. *sōlīt:* confer in lexico etym. FRANCISCI MIKLOSICH s. v. *suli-:* „Man vergleicht got. *saljan*". Sed vocalis *-u-* causa fortasse formae allatae non e *saljan*, sed e quodam germ. **suljan* ortae sunt. Mutuo autem sumptas has formas puto, ut quas ceterae linguae Slavicae non noverint.

3. Vocem νᾶσος ⇐ *νᾶσσος (νῆσσος, νῆσος) e *(s)nātio- ortam esse censeo, comparatis vocabulis νότιος, νοτίς, νοτερός [2]), quod ad thema attinet, vocabulis autem germ. *Au*, palaeoteut. *ouwa*, palaeoisl. *oy* 'insula', quod ad sensum spectat, est enim **ag͡ṷjō* ab voce got. *ahva*, palaeoteut. *aha* = *aqua* derivatum.

ADALB. PRELLWITZ Et. Wtb. der griech. Spr. s. v. minus bene. Aliter sed ipse quidem haesitans ADOLPHUS NOREEN Urgerm. Lautlehre 90. Alii ut G. MEYER Gr. Gr.³ 87 nil habent.

4. De lituan. voce *sulava* 'insula' vide statim infra.

[1]) Errat PER PERSSON, qui Studien zur Lehre von der WW. 289 sq. ad pag 133 haec habet: »zu *su-* 'gehen lassen' gehört wohl lit *siu-n-czù* 'sende' (vgl. WIEDEMANN Lit. Praet. 84), viell. auch *siú-lyti* 'anbieten', *pasiū-là*«.

[2]) eiusdem thematis forma alternans in *-d-* cadens in got. *natjan*, palaeoteut. *nezzan*, *naz*, palaeoind. *nadī́* 'flumen' invenitur.

5. De polon. *Żuławy* (germ. *Werder*).

Omnes sciunt, Vistulae fluminis ostia, quae quasi insulas formant, quod Graeci δέλτα appellant, a Polonis *Żuławy*, a Germanis *Werder* nominari. Ignotum autem esse videtur, vocabulum *Żuławy* prorsus idem significare atque germ. *Werder* (nisi quod *Żuławy* pluralis est) nec non vocabulum hoc (*Żuławy* dico) veterem vocem p r u s s i c a m esse, a Polonis susceptam. Paucis igitur rem tractare atque absolvere in animo est.

Lexicographi Lituanici G. H. F. Nesselmann atque Fridericus Kurschat afferunt e vetere lexico Brodowskii manuscripto Lituanicam vocem *sulava* 'insula'. Cum alias *salava* inveniatur atque saepius occurrat (vide locos apud Adalbertum Bezzenberger Beitr. z. Gesch. d. lit. Spr. 320), quae forma praeterea cum *salà*[1]) consentit, Brodowskii *sulava* mendum merum videri possit. Sed recte Augustus Leskien Bildung der Nomina im Lit. 350 (ubi mendose *saluva*) affert palaeopruss. *solov, solowe, zulavia* 'insula' e Nesselmanni Thesauro linguae prussicae (s. v. solov). Praeterea et Bezzenberger l. l. 52 adn. 1 iuxta *salava* formam *solovo* citat. Insuper pol. *Żuławy* aliaque nomina geographica formam *sulava* comprobant. Habemus enim praeter *Żuławy* = *Werder* = in actis anni 1263 *Solovo* (cf. Słownik geogr. s. v.):

Żuława, germ. *Gross-Saalau*, vicus in conventu Gedanensi, iam 1427 commemoratus (cf. Słownik geogr.) atque *Żuławka*, germ. *Klein-Saalau* pagus ibidem situs.

Żuława, vulgo *Werder*, pagus in conventu Wejherowo (germ. *Neustadt*) Prussiae occidentalis.

Żuławka, praedium saeculo XVIII in pago Rówienica conventus *Świec* (Schwetz) eiusdem provinciae conditum (Słownik geogr.).

Tum *Żuławka* alias *Pozylia*, germ. *Posilge* (lege *Posilje*), pagus (olim castrum) in Pomezania (hodie in conventu *Sztum*) situs atque saepe in actis commemoratus: 1249 *Pozolove*, *Posolva (Possolva, Posolwa)*, 1303 *Poselge*, 1354 *Pusilien*, 1381 *Posilia*

---

[1]) de voce *salà* 'insula' vide supra p. 348 sqq.

(Pusilia), 1672 *Pozylia*, 1774 *Posilge*. v. Słownik geogr. atque Nesselmann Thesaurus linguae pruss. s. vv. Posilia, Posolwa. Tum etiam rivulus est *Żuławka*, germ *Sulawka-fliess*, qui in Drwęcam influit[1]).

Qua copia collecta haec proferre possumus:

Juxta *salà* et *salava* (confer etiam *Saalau* || *Żuława* supra) fuit *sulava*, quod praecipue prussicae linguae proprium fuisse videtur. Quod vocabulum erat etiam nomen proprium Vistulae ostiorum aliorumque locorum insulis similium. Scriptura *solove*... per *-o-* est satis usitata atque naturae vocalis lituanicae vel prussicae *ŭ* quodammodo apta. Quod ad formas *Posilia*... (v. supra) attinet, sine ullo dubio exhibent dialecticam immutationem vocalis *u* in *i*, quae res his ipsis regionibus invenitur (sed hoc tantum breviter attingo). Quod ad formationem spectat, fortasse primordio *sala* et *sulava* existebant. post etiam *salava* per contaminationem ortum est. Ceterum vocalis *u* in *sulava* recte se habet, quamquam non est ordinis *eu* (vel *ue*) atque opinionem meam de etymologia vocabuli *insula*, *salà* supra prolatam comprobat (confer supra *szlati* cet.).

Superest, ut de forma Polonica *Żuława* aliquid dicam, sed hoc fere supervacaneum est. Poloni vocabula vel nomina allata aut a Prussis aut, quod quidem multo verisimilius videtur, a Teutonis suscipiebant; notissimum autem est, in vocabulis mutuo sumptis Polonos (similiter alios Slavos) Germanicam *s* (hoc est mediam quae dicitur *z*) in *ž* mutavisse ut in *żagiel* (⇐ *Segel*), *żegnać* (⇐ *segnen*) cet.

(Continuabuntur).

[1]) praeter haec eadem nomina e his regionibus etiam aliorsum translata sunt. Permulti sunt quoque vici, pagi cet. in illis regionibus, qui *Werder* nominantur.

Druk ukończono 18. kwietnia 1907.

Kazimierz Nitsch.

Dwie gwary małopolskie.

Podaję tu zarys mowy dwu wsi: Krzyszkowic i Świdówki. Pierwsza z nich leży w powiecie myślenickim, na Pn. od tego miasta; liczy około 240 numerów i ma swój kościół, dawniej jednak należała do parafii w Sieprawiu. Świdówka leży w zachodniej części powiatu bocheńskiego, między Rabą a swą parafialną wsią Niegowicią; liczy do 90 numerów.

Studyum prowadziłem zapomocą dwu uczniów kl. VII. gimnazyum św. Anny w Krakowie: Władysława Wiehra z Krzyszkowic i Teofila Długosza ze Świdówki, początkowo tylko do własnego użytku, chciałem mianowicie przez zbadanie szeregu uczniów otrzymać jakie takie ogólne wskazówki co do najwybitniejszych zjawisk gwarowych różnych okolic. Przekonałem się wkrótce, że wcale nie zawsze można z takiego materyału korzystać, bo młodzież wiejska często zatraca w Krakowie swą mowę pierwotną tak dalece, iż pozostają z niej tylko luźne i niepewne fragmenty. Z drugiej strony jednak można spotkać i osobniki doskonałe, które mówiąc poprawnie językiem literackim, mają przecież pełne poczucie odrębności swego dyalektu. Takimi okazali się dwaj wymienieni, młodzieńcy inteligentni, którzy zrozumiawszy cel studyum, starali się podczas wakacyjnego i świątecznego pobytu w swych wsiach rodzinnych zbliżyć jeszcze bardziej do swej mowy dziecinnej i usunąć te niezbyt liczne luki i wątpliwości, które wyszły na jaw przy pierwszych pro-

bach. Przy powtórnych badaniach doszedłem tak pod względem jakościowym jak ilościowym do rezultatów o tyle posiadających wartość, że postanowiłem je opublikować. Wprawdzie nie mogą się one równać z tymi, które w podobny sposób zebrał ze słowacko-ruskiej granicy Broch (najpierw w XVII. t. Arch. f. sl. Philol.), ale mimo to mogą na razie jako tako wypełnić jedną z licznych luk, istniejących w naszej znajomości gwar nawet zachodnio-galicyjskich, badanych od tylu lat ale tylko urywkowo.

Jakkolwiek daję obraz mowy dwu tylko wsi, to przecież przez porównanie z wiadomościami o innych gwarach małopolskich można rzecz trochę uogólnić. Przedtem jednak chcę zaznaczyć zasadnicze różnice między omawianemi tu gwarami. Jest ich niewiele. Przedewszystkiem, gdy Krzyszkowice zachowują obie nosówki ogólno-polskie: *ę* i *ǫ*, a nadto wytwarzają nowe z *e* i *o* przed spółgłoskami nosowemi, mają więc: *zęmby, vǫsḱi, ćęmn"o, żelǫny*, to Świdówka zamiast tych *ę, ǫ* ma zawsze *y, ȯ: zyby, vȯsḱi, ćymn"o, żelȯny*. W związku z tem jest inny fakt: obie gwary zamieniają *ń* kończące zgłoskę na *i̯*, ale gdy w Ś. mamy istotnie *pai̯sḱi, źyi̯, tȯi̯cyć*, to w K., gdzie tym *y, ȯ* odpowiadają wyraźnie nosowe *ę, ǫ*, nosowość zachowuje się i w *i̯*, a ginie tylko po *a*, które nigdy nie jest nosowe; powstaje więc *pai̯sḱi* obok *źęi̯, tǫi̯cyć*. We wszystkich tych wypadkach K. przedstawiają stan dawniejszy, Ś. zaś dalszy jego rozwój. — Drugą cechą różniącą jest zachowanie się końcowego *χ*, które tylko w K. przechodzi w *k: u̯ai̯cuk*. Po trzecie: w K. *ł ⇒ *u̯*, w Ś zostaje zębowem. Są i różnice w odmianie: 4) K. *ṕii̯ęmy* — Ś. *ṕii̯eḿa*; 5) w K. dop. l. p. przym. brzmi w r. m. *d"obreg"o*, w r. ż. *d"obre*—w Ś. formom tym odpowiadają *d"obryg"o, d"obry*. Poza tem zasadniczych różnic niema.

Otóż cztery pierwsze cechy bardzo zbliżają gwarę krzyszkowską do mowy najbliższych okolic Krakowa (jedynie przemiana -*χ* w -*k*, typowa przedewszystkiem dla góralszczyzny, nie sięga może dalej na Pn.; istnieje np. w Bronowicach, niema jej w Morawicy). Można je ująć razem jako typ zachodnio-małopolski: niedaleko za Myślenicami zaczynają się już cechy gwarowe góralskie (por. M. i P. III, 59 i nn.). — Natomiast zatratę nosówek, zachowanie się -*χ*, zębową wymowę *ł* i końcówkę 1. pl.

-va posiada nie tylko Niegowić i poblizka Gradowić (omówiona powyżej przez prof. ROZWADOWSKIEGO, zob. str. 329 i nn.), ale też Baczków na Pn. od Bochni i Borzęcin nad Uszwicą (powiat brzeski). Cechy te sięgają daleko na Pn., istnieją mianowicie według SIARKOWSKIEGO w okolicy Kielc (Zbiór wiadomości do antropologii krajowej, II. 229—233), są w niedalekim odtamtąd Oblęgorku, a na prawym brzegu Nidy w Węchadłowie (parafia do Gór, powiat pinczowski) i w Czarkowach pod Nowem Miastem Korczynem; brak nosówek i końcówka *-va* występują i w Sandomierskiem (KOLBERG, Lud, I. 267—9). Można zatem uznać gwarę świdowską w głównych zarysach za typ mowy wschodnio-małopolskiej. Niestety nie znajduję zupełnie danych co do zachodniej części gubernii kieleckiej, i to ani w literaturze, ani w moich prywatnych informacyach.

Natomiast w kierunku pd.-wschodnim od Świdówki zaczynają się niedaleko dwie inne bardzo wybitne właściwości: 1) przejście *ę* w *ǫ*, *eN* w *oN* (np. *rǫka*, *kamońe*), 2) przejście *o* po przedniojęzykowych w *e* (np. *nega*). Obie istnieją w Rajbrocie (na pół drogi między Bochnią a Limanową), skąd pierwsza ciągnie się podgórzem ku Pd.-Z. (zob. Rozpr. fil. VIII. 235 i 241, M. i P. III, 59 nn.) i okrąża od Pd. właściwe narzecze małopolskie, skoro występuje też w Sulkowicach pod Andrychowem, druga zaś sięga bardzo daleko w stronę pn.-wschodnią (zob. M. i P. I, 11 n., II, 289 i III, 75 nn.).

Zaznaczyłem już, że omawiane dwie gwary dadzą się łatwo sprowadzić do wspólnej podstawy. Toteż przedstawiam je razem, przytaczając wyrazy zasadniczo w postaci krzyszkowskiej, jako pierwotniejszej, zostawiając tylko *ł* i *-χ* (nie *u̯*, *-k*). Gdzie zachodzi potrzeba, oznaczam przez *K.* formę krzyszkowską, przez *Ś.* — świdowską. — Przy całem studyum szło mi przedewszystkiem o obraz systemu głosowego, który też w głównych zarysach wyczerpuję; z tego powodu opuściłem tu wiele odosobnionych zjawisk głosowych, pomieszczając je jednak w słowniczku. Z odmienni podaję tylko fakty bardziej uderzające, zupełnie nie dążąc do całokształtu, materyał leksykalny wreszcie zbierałem tylko w miarę, jak się sam przy badaniu nasuwał.

I. Głosownia.

Pełnogłoski.

1. Jedynym znanym mi przykładem przejścia *-ai̯* w *-ei̯* jest rozk. słowa bezspójkowego *dei̯*, bo słowa na *-om* mają tu, jak w większości form czasu ter., *-ai̯*, np. *davai̯*, inne zaś *-ai̯*, np. *p"okrai̯*; podobnież w rzecz. na liter. *-aj* jest tu zawsze *-ai̯*: *mai̯*, *gai̯*, a formacyi przysłówkowych tak zakończonych niema, zamiast nich *fcora*, *tutak*, *ʒ́iśak*. Żadnym innym zmianom, np. znanym z dyalektów północno-polskich wpływom poprzedzającego *i̯* lub poprzedzającego i następującego *r*, w gwarach tych *a* nie ulega: *i̯ak*, *rak*, *umar*.

ā ⇌ *å* prawie że równe *o*, ale różne od niego choćby tem, że nigdy nie ma przed sobą elementu wargowego, którym się tamto stale zaczyna. — Zakres (w całym tym ustępie pomijam przykłady z *ā* przed spółgłoską nosową, razem zebrane poniżej): 1) Przez całą odmianę, wywołane niegdyś akcentem lub położeniem w zgłosce zamkniętej. W tematach: *b́āły*, *cāłkęm*, *cārny*, *cās* ale *ftęncas*, *cfārty*, *dāvn"o*, *di̯abał*, *gādać*, *gārzyl*, *grāt—gradu* (K., zob. też M. i P. III, 309, w Ś. jednak *grādu*), *ǵāzda*, *χfāła*, *kāra*, *kāreu̯fka*, *kāzańe*, *pāf*, *pāl'ić* (i *zāpāłka*), *pāła*, *pāra* (np. *pārę dńi* ale *para buχa*), *prāvda*, *ścāf*, *śńadańe*, *tāḱi*, *tfarůk*, *tfāš*, *vāš*, *vāštfa*; w obcych: *rāfa* (w Ś. *a*), *sāfa*, *smālec*, *štrāf*, *vāga*. Przed sufiksami *-ek*, *-ka*, *-ḱi*: *bāi̯ka* (= bajka, ale *bai̯ka* = bańka), *gārcek*, *gārḱi*, *kf'ātek*, *lāska* (= kij, ale *laska*=*lassa*, zob. słownik), *"obrāzek*, *pāsek*, *zātḱi*, jednak *bapka*, *ʒ́adek* (ale *ʒ́āt*), *p"od"oḿadek* (*"oḿāt*), *pšetacek*. W słowach częstotliwych: *latać*, *spādać*, *strāsać*, *pšyśf'āecać*, *zavāzać* obok *davać*, *vygańać*, *pševracać*. Odosobnione *nalepsy*, *dvanāśće*. W przedrostkach: *nāpāštek*, *nārůt*, *znāi̯ʒ́e* (ale *znalyś*), *nālezy*, *zābul*, *zāgǫn*, *zāgůvek*, *zāl"oty*, *zāpāłka*, *zātyłek*, *Zārada*, *Zāb́iśḱi*, ale *zakrǫncać*, *zasłǫńić*, *zavāzać*, *zavšyć*. W sufiksach: *-ak*: *b"orcāk*, *ḱii̯āk*, *łupāk*, *ṕyćāk*, *sfāk*, *źimńāk*, *źrūpcāk*, *śedlācka* i *ʒ́iśāk*, *tutāk*, w temacie jednak *pšetak*, *k"opacka*, *tabacka*; *-al*: *f"ornāl*, *g"orāl*, *ǵicāle*, *hu̯fnāl*, *k"ovāl*, *špitāl*; *-aš*, np.: *cysāš*, *k"ǫnāš*, *mulāš*, *"ofcāš*, *"ǫntāš*, *perlāš*, *st"olāš*, *syrkāš*, *śf'ińāš*

i *paiscarek*, *Bęncarka*, *"occyzarka*, ale w innych formacyach *ă*, np. *cysaśḱi*, *st"olarsḱi*, *"ofcarńa*; *-at*, np. *kamrat* obok *śpagat*; ciekawy jest sufiks *-ar*, zachowujący *a* tylko w l. p.: *t"ovar*, *t"ovaru*, *na zygaže* obok *t"ovary*, *zygary*; tak w K., w Ś. zaś wprawdzie *t"ovărem*, ale *zygaš—na zygaže*.

2) Ze ściągnięcia: a) w tematach: *stać*, *stała*, *stali* i tak samo *bać śe*, *ȥać śe*, *lać*; b) w końcówkach deklinacyjnych i konjugacyjnych: α) w mian. l. p. niektórych rzecz. żeń. na *-ĭa*, mianowicie: *bužă*, *χůȥă*, *msa*, *pasa*, *pšyrębla*, *r"ola*, *Struza*, *V"ola*, *ćeceža*, *ćeză*, jednak *-ńa*: *kužńa*, *staińa*, *studńa*, *v"oz"ovńa*; stale w obcych, np. *fańilʹia*, *fuzyia*, *kumedyia*, *"ornaryia*, *plebańiia*, *pr"osecyia* i w zbiorowych: *braća*, *księză*, *kum"očša*, *vuića*; β) w dop. l. p. rzecz. nij. na *-iie*, np. *kazańă*, *veselă*; γ) w mian. l. p. przym. żeń., np. *d"obra* i przymiotnikowych rzecz., jak *brat"ova*, *synovă*, *Viχr"ovă*, *księznå*, *stryina*, *uina*, *Salʹina*, wreszcie *m"ozna*; δ) w czasie ter. czas. na *-aię* (prócz 3. os. l. mn.), np. *śpyraš*, *buχå*, *gådåi*; *ńi må* (non habet), ale *ńima* (non est).

3) W zgłoskach zamkniętych spółgłoską dźwięczną, np. w złożeniu *nåimę* obok *naiońć*, jednak *iapk"o—iabłek*, *łava — łafka*. Zasada widoczna w wielu rzeczownikach, np. *Śeprat— Śepraća*, *"obras — "obrazy* i *teras*, *ȥat—ȥady*, *"olat—p"od"oladek*, *gat—gaȥina*, *mai - v maiu*, *"ur"oȥai — "ur"oȥaie* i w czasownikach, np. *ślas — ślazła*, *brał — brała* lub rozk. *vaš* obok *ważyć*. Tu należy czasem sufiks *-ăš*, np. *grůbaš -aža* (K. *-ăža*), *mynaže*, *pekaža*, *stragaža*.

āN ⇒ *ǫN*: *barǫn*, *b"očǫn*, *Iǫn*, *kaftǫn*, *kaštǫn*, *pǫn*, *stǫn*, *zbǫn*, *bǫnt* (ale *Iašek*, *kaftańik*, *pana*, *zbanek*, *fstanę*), *gǫnek*, *ruḿǫnek*, *tǫńec*, *tǫicyć* (ale *taic"ovać*), *Iadǫm*, *sǫm*, *nǫm*, *cǫm*, *mǫm*, *dǫm* (ale *sama*, *naḿi*, *măs*, *das*), *łǫmać*, *zǫmek*, *mǫmy* (ale *mać*) i *-ǫnka*, np. *ḱiǫnka*, *Leśńăcǫnka*: to stan krzyszkowski. W Ś. zachowuje się to *ā* przed *N* jak każde inne *ǫ*, t. j. traci nosowość i przechodzi w *ô* (zob. niżej), np. *śklônka*, *ćônek*, *sômšat*, *sômšek*; jeżeli tem *N* było kończące zgłoskę *ń*, to przyczyny zamiany dziś już nie widać, bo takie *ń* przeszło później w *į*: *tôįcyć*, *b"ocôį* (ale *b"ocôńa*).

2. *e* bez przejścia przed niepodniebiennemi przedniojęzykowemi w *o* lub *a* występuje w *iedła*, *perǫn*, *Peter*, *ćesna*, *olʹedra*;

(ale *p"od"oľadek*) i systematycznie w konjugacyi, jeżeli inne formy mają *e: ľerę, ńesą;* natomiast *ź"obr"o, źrúpcak.*

Pierwotne *e* z *ъ zachowało się w krzyszk. *p"oụedńe.* gdy w Ś. jest już formacya liter. *p"ołudńe.* Zwykłe jest ono w przyimkach i przedrostkach *ze, ve,* jeżeli następuje spółgłoska tegoż typu, np. *ze źęḿe.*

Występuje w *g"ośćęńec* zamiast liter. *i*, które zresztą przed *N* zostaje, np. *ścinać, ḿińe, ińsy.*

-eł przechodzi czasem w *-åł: "ośał, k"oćał, kukåłka.* Zestawienie z *Paveł, peụny* (K., w Ś. *pyłny*), *śf'atełk"o, tf"ożydełk"o* zdawałoby się wskazywać, że dzieje się to tylko po spółgłosce podniebiennej, jednak *dịåbåł.* Możnaby tu myśleć o przejściu w *o,* ale zupełny brak przed tą pełnogłoską labializacyi " skłania do uznania tego dźwięku za *å.*

eN ⇛ *ęN*, widoczne w gwarze krzyszkowskiej: *źręńica, raḿęńa, tamtęmu, ćęmn"o, pucęnt, tęn, lęn, śęį, śedęm, tụuckęm, ʒ́ęį, cyrv́ęį,* ale *dynarek* i *ryịsḱi.* W Ś., gdzie każde *ę* przeszło w *y* (zob. niżej), mamy: *ćymn"o, źyḿa, tyn, fšyśćutyịk"o, ʒ́yį,* w końcówce narzędnika jednak stale *z "oịcem, pšed rokem,* mimo że w *ịeśyį, tyʒ́yį, śyrṕyį* mamy też pozycyę poakcentową. — Odosobnione w obu gwarach *ńi ḿå* i *ńi m"oze* obok *ńe m"odľi śe,* jakoteż *ṕińǫnʒe* i *źimńåk.*

ē brzmi w obu gwarach jak południowo-polskie *y*, t. j. dźwięk, raczej chylący się ku *ẙ* niż ku *i* (por. np. zakopiańskie *reba, f tele,* gdy w Wielkopolsce każde liter. *y* brzmi w wygłosie jak *yį*, a w Prusiech zachodnich i wschodnich w każdej pozycyi jak *i,* nie palatalizuje tylko poprzedzającej spółgłoski); po podniebiennych jest może nieco węższe, ale to różnica dopiero kombinatoryczna, z pewnością jeszcze nie usamodzielniona psychicznie. To *ē* występuje: 1) w tematach: *ƀyľić, ćḿyl—ćḿyla* (K. *ćḿela*), *dynarek, dys—dysca, gžyχ, χlyf, klyį, klys, k"obyta, k"ołḿyš, lykaš, ḿysać, ḿyskać, Ńyg"ović, paźʒ́yrńik, pyłny* (Ś., w K. *peụny*), *p"opšyk, ryịsḱi, śńyk, śrybł"o, śyf, tys, z"ołḿyš, źryƀę* (i *źreƀę*), *źvyš* i słowach częstotliwych, np. *p"odƀyrać, pšyḿyžać, "ocyʒać* (ale *ceʒić*), *nažykać, ščylać* (obok *ščeľić*), *śṕyvać.* Nadto z dawnego *ṛ* sonantycznego: *cyrf, cyrvǫny, cyrv́ec, cyrv́ęį, ćyrṕeć, ʒ́yrzak, ṕyrsy, śćyš, śf'yrk, śyrp, śyrṕęį, v́yš* (*v́yšχu*), *v́yžba,* ale

pεršćęį, perši, serce, šεrʒęį, śmerć. Przed sufiksem *-ek*, np. *bžyk*. Tylko w zgłosce zamkniętej: *bžyk, χlyp, špyk* K., w Ś. *spyk*, *zł"oʒyį*. 2) W formach konjugacyjnych, jak *nyš* (bez-kol i rozk.), *plyš* i *plyć*, w typie *čšyć, p"omžyć*. W końcówkach deklinacyjnych jest zawsze *e: šnadańe, dobre ʒeck"o, głupe ʒeći* i t. d., jedynie w dop. l. p. przym. występuje w Ś *-yg"o: d"obryg"o, głupyg"o*, nawet *įyg"o, d"ů ńyg"o, tamtyg"o* z wyjątkiem *teg"o*. w K. i tu zawsze *-eg"o*. Bez ścieśnienia: *šedęm*.

Prawdopodobnie ma się do czynienia z *ė w: *pastys, syr, syr"oḱi, štyry*.

3. Rozkład *i* i *y* jak w j. liter., a więc: *ḱiį, n"oģi, χytać, muχy—syć, zyć, cysty, gžyp*.

i przed tautosylabicznem *ł* przechodzi w *u* (t. j. liter. *ó*) zawsze, zaś *y* tylko w zgłoskach poakcentowych: *b́ůł, kšćůł, n"ośůł, šćeĺůł, rusůł, p"oĺićůł*, ale *sył, był, rył*. W zgłoskach otwartych stosunki nie są w obu gwarach zupełnie identyczne: gdy Ś. ma zawsze *b́yła, kšćyĺi, r"ob́yła, palyĺi*, to w K. przed *ĺ* jest *i* stale: *b́iĺi, n"ośiĺi*, a może także przed *u̯*: *zr"ob́iu̯a, χ"oʒiu̯o*, choć tu nie jest ono tak wyraźne, jest to raczej rodzaj *ï*: *ṕïu̯a, zr"ob́ïu̯o*. — Nie wszystkie te formy są jednak fonetyczne, jak widać z powszechnych *famiĺiį̯a, χf́ila, ḿila*, a dalej ze świd. tematowych: *zmył"ovać* lub *pyła, šyła* z dop. l. mn. *pył, šył*, którym w K. odpowiadają *zmiu̯ovać, ṕiu̯a, šiu̯* (lub może *ṕïu̯, šïu̯*). Prawdopodobnie więc w Ś. *'ił*⩸*'ył*, zachowane w zgłoskach otwartych, a zmienione w dalszym ciągu na *'ůł* w zamkniętych: formy czasownikowe na *-'yĺi* byłyby w takim razie analogiczne do żeńskich na *-'yła, -'yły*, zaś *y* w dop. l. mn. *šył* i w czasownikach typu *był, rył* utrzymałoby się wskutek silnego związku z *šyła, być, ryįe*. W K. *i* przed *u̯* nieco tylko jest szersze: *ṕïu̯a, šïu̯*, nie jest to *y*; formy męskie czasu przeszłego na *-'u̯u̯* są w tej gwarze prawdopodobnie analogiczne do form II. konj., jak *čǫvgnůu̯, stańůu̯*.

4. *o* poprzedzone jest słabą wargowością, rodzajem *"*: *p"ole, b"oĺi, kr"ova, n"oga, ł"opata, k"ot*. W K. jest ona wcale słaba, ale nie brak jej nigdy, nawet po podniebiennych: *š"odł"o, ć"otka*, po których w Ś. jest czyste *o: šodło, ćotka*. Labializacya ta, występująca też zawsze w nagłosie: *"oćec, "ok"o, "obεrvać*,

'ozv'ora, jest w K., gdzie *ł* wymawia się wargowo, jak *u̯*, od niego słabsza: przy wymowie *u̯opata* usta są trochę bardziej wysunięte i zbliżone niż przy *ᵘoknᵘo*.

oN ⇌ *o̜N*: K. *su̯o̜ma, cyrvo̜ny, żelo̜ny, zvo̜nek, bro̜ńić, i̯abu̯o̜ńi*; *do̜m, łużo̜m, ᵘo̜n, ᵘogo̜n, i̯abu̯o̜i̯*. W Ś. to *o̜*, jak każde inne, przeszło w *ô*: *krôma, Żelônâ, brôńić, łużôm, zvôn, i̯abłôi̯*, w kilku wyrazach jednak zam. liter. *o* mamy tu **ō*, mianowicie: *kᵘu̯i̯—kᵘûńe, gᵘûńić — zagᵘûn* i *dᵘû mńe — dᵘû ńygᵘo* (ale *dᵘo ḿasta*), czemu i w K. odpowiada *kᵘo̜i̯, gᵘo̜ńić*, różniące się labializacyą ᵘ od *zvo̜nek* lub *bro̜ńić*. W obu wsiach *kumedyi̯â*.

ō jest różne od *u*, choć blizkie jemu zwłaszcza w K., gdzie jest dźwiękiem jednolitym. Wyraźna jest ta odrębność w Ś., gdzie paralelnie do *ᵘo* jest ono stale poprzedzone silniejszą labializacyą niezgłoskotwórczą: *skᵘûra, i̯ascᵘûrka, brᵘût, tfᵘûś, lᵘût, ńᵘûs*. Oznaczam je w dalszym ciągu dla obu gwar przez *ů*.

Zakres *ů* przeważnie taki jak w języku literackim, notuję więc tylko odstępstwa. Z jednej strony: *gᵘorâl* (K., w Ś. *gᵘůrâl*) obok *gůra, ktᵘory* (i *ktᵘůry* Ś., w K. *ktůry*), *kᵗᵘotka* (ale *nůska*, choć w gwarach zachodnio-galicyjskich bywa i *nᵘoska*) i sufiks nazw dziewcząt *-ovna*, np. *V́iχrᵘovna, Buckᵘovna*; natomiast *drůga, půs—pᵘostu, vůlâ* (ale *Vᵘolâ*), *ktů, ců* (Ś., w K. *ktᵘo, cᵘo*), *kᵘolůr -oru* Ś. i wymienione wyżej świdowskie *kᵘůńe, zagᵘůn, gᵘůńić*.

Odosobnione przejścia *ů* w *u*: 1) *żup—żuba* (zob. M. i P. I, 56); 2) *pudę* obok *půć, půś*, jak zwykle w gwarach, ale *vůi̯t, zbůi̯*; 3) *putᵘora, pukᵘopy, pucęnt* obok *půłnoc*.

5. Jednozgłoskowe *un* przechodzi w *o̜n*: *fo̜nt, gro̜nt, ṕero̜n*, poza tem nie zmienia się: *kuna*, także *rᵘozum*.

6. Pełnogłoski nosowe.

W K. istnieją obie nosówki liter. Jako pełnogłoski bez następujących po nich spółgłosek występują wyraźnie, choć niezbyt silnie, przed szczelinowemi i na końcu wyrazów: *cęstᵘo, scęśće, Śf́ęχ, ńesę, matkę, żrybę* i *ko̜sać* (nawet *so̜śat, so̜śek*, które w Ś. brzmią *sômśat, sômśek*), *ńeso̜, so̜*, biern. *novo̜ plebańii̯o̜*, przed zwartemi zaś rozwija się po nich odpowiednia spółgłoska nosowa: *m, n, ń, ŋ*, np. *zo̜mp, zakro̜ncać, ṕęńć, ręŋka*, przyczem, jak w każdej zresztą grupie *eN, oN*, pełnogłoska jest dość silnie zabarwiona nosowo. Co do wartości ustnej, to *o̜* jest odrobinę cie-

mniejsze od literackiego, *ę* zaś (także w grupie *ęN) leży między *ę* a *ą* (jak we francuskiem *vin*), bliższe jednak stanowczo *ę*; ściśle biorąc, trzebaby więc pisać *śćęśće* i *źęma*, czego ze względów praktycznych nie przeprowadzam. — Odstępstwa zasadnicze są dwa: 1) ginie nosowość przed *u* w czasie przeszłym słów konj. II. *ćoŋgnuu -yua, stanuu -yua*, przyczem artykulacya języka podnosi się; 2) bierniki zaimków osob. brzmią *ḿe, će, śe*. Nadto narz. l. p. kończy się na *-om: z mojom matkom, zę mnom*, co oczywiście nie jest postacią fonetyczną, lecz upodobnieniem do narz. męs. i nij. Z odstępstw jednostkowych notuję z jednej strony *ḿęnzy* (obok *ḿeza*), z drugiej *bedę, beźe, ḿys"o* (może upodobnienie do *ḿysać, ḿyskać*) i *ṕykny, ṕytnaśće, źeŕytnaśće* (wskutek następującego *n*); osobno zapisuję *cuęnk*, też jako nazwisko *Cuęnk*.

Inny jest stan w Ś. i to pod dwoma względami: 1) Obie pełnogłoski zatraciły nosowość w każdej pozycyi, przyczem nastąpiło podwyższenie artykulacyi języka, silniejsze przy *ę, które brzmi jak *y* (zob. str. 362), słabsze przy *ǫ, występującem tu jako *ó*, dźwięk nieco tylko węższy od *o* (znacznie bliższy jemu niż *u*), czasem może ku końcowi trochę ścieśniony. Przykłady: *ryka, ṕyć, źeśyć, zyby, gyś, gysty; ṕóty, kśóc, zóp, skópstf"o, r"ožó, só*; pozorny wyjątek stanowią *sómśat* i *sómśek*. 2) Biern. *śe* i narz. *załupóm* zgodne są ze stanem krzyszk., natomiast istniejące w wygłosie *e: ŕere, vezne, kr"ove, k"oze, ćele* nie da się bezpośrednio wyprowadzić z zachowanego w tej pozycyi w K. *-ę*, lecz łączy się z wymową klas wykształconych i poblizką gwarą gradowicką (zob. str. 332). Z wyjątków notuję *bede, beźes* i *cuyk, cuycka*. Czas przeszły konj. II. nie jest mi zupełnie jasny: *ćógnuł* obok *stanół, "oscasnół śe*; *y* rodz. żeń. i l. mn.: *ćógnyła, stanyli*, może pochodzić równie dobrze z *ę jak z *ē.

Co do rozdziału nosówek przytaczam *voŋgle* (l. mn. K.) obok świdowskiego *vyngle*, gdzie samo istnienie nosówki zdradza literackie pochodzenie; zachowane też jest *ǫ* w częstotliwych, np. *kręćić—zakrǫncać*.

7. Jednozgłoskowe *ĭ przechodzi w *y* (po podniebiennych *i*) np. *zdymę, zdymuię, "odydę, "odyść* lub stopień wyższy przysłówków: *g"ošy, lepi, múi*. Mianowniki rzeczowników *klyi, sl"ozyi* tłumaczą się wpływem innych przypadków: *klyiu, sl"ozyiu*. W S.

też dop. żeń. zaimków i przymiotników: *ty. d"obry. głupi.* w K. w tych formach zawsze *-e*. — *y* + *i* ⇒ *y*. np. *pšydę*.

8. Rozpoczynanie artykulacyi pełnogłosek zwarciem krtani jest bardzo rzadkie. Istnieje ono chyba przed spójnikiem *·a*, zresztą zawsze *i̯aze, I̯adom, I̯aga, I̯antek* i *I̯era, I̯efka*, a w Ś. może też przed *u*: *·uχ"o, ·ui̯ek, ·umžyć,* gdy w K. *"uχ"o, "ui̯ek, "umar*. W Ś., gdzie *ł* jest zębowe, niema mowy o zmieszaniu się z niem tego niezgłoskotwórczego elementu wargowego: *"ok"o — ł"opata, łupina*, w K. jednak rozróżnienie jest ciężkie, zwłaszcza przed *u*, gdzie między *u̯upina* a *"umar* różnica jest wątpliwa; dołączają się tu i wyrazy obce, rozpoczynane bez zwarcia krtani, tak np. obok *ufnal* (nie *·ufnål*) słyszałem i *u̯ufnal*. W kilku innych słyszałem bodaj czy nie *h* dźwięczne: *harbata, hulać, hucy, hetta*, obok czego mówi się jednak podobno i *arbata* (bez wstępnego zwarcia), *u̯ulańe, χetta, χałas, χale!*, co do tego punktu jednak moi informatorowie nie są już może zupełnie pewni. Brak zwarcia krtani także przed *i*: *ⁱidę, ⁱigła, ⁱinsy*.

Spółgłoski.

1. Spółgłoski wargowe zachowują podniebienność tylko przed pełnogłoskami: *b́āły, ṕes, v́in"o*, tracą zaś ją w wygłosie: *cyrf, påf, ścåf*, nawet dop. *ścåvu* obok *cyrva, påva*.

Po bezdźwięcznych *v* przechodzi w *f*: *sfůi̯, cfarty* (choć pod koniec wymowy jest może ślad dźwięczności); podobnie w złożeniach, jak *sf"ora*.

2. *ł* jest w Ś. przedniojęzykowe: *gł"ova, głupi, tłusty, był*, ale już najbliższe wsie zarabskie, Wieniec i Podgrodzie, również do niegowickiej należące parafii, mówią *gu̯ova, u̯apa* z *u̯* wargowem. Toż wargowe *u̯* znamionuje K., gdzie między spółgłoską a pełnogłoskami wargowemi widoczna jest dążność do jego zatraty, acz zdaje się niezupełnie przeprowadzona; zapisałem *gupi, tusty, suzyć*, to znów *g"upi, t"usty, pšy p"ugu*, raz nawet *du̯uǵe*, dalej *pu̯utn"o* obok *zagůvek* i *gu̯ova* obok *χ"op, "ok"ocek*. Odosobniony zanik *ł* w *mynåš* obok *młyn*, K. i Ś.

Po pełnogłosce nosowej przechodzi *ł* w *n* tylko w słowach

I. konj.: *vigon, vięna, vięni; zacon, zapon*, w innych zaś zostaje *ćongnåł* lub *stanół* (str. 373), widocznie więc w pierwszym typie jest to wpływ *n* tematowego. Odosobnione *"ontaś*.

3. *ń* utrzymało się tylko przed pełnogłoskami. W innych pozycyach nastąpiła konsekwentnie zatrata zwarcia, z tą jednak różnicą, że gdy w Ś. zaginęła także bez śladu i nosowość, wskutek czego mamy: *g"ųį g"o* obok *g"ůńić, śyį* (= „sień" i „siej"), *tyśyį* obok *tyg"odńa, fšyśćutyįk"o, Maįka, d"o tǫįca* obok *tǫńec, paįski, taįsy* obok *tańi* — to w K. zatrata nosowości znamionuje tylko grupę **ăń: baįka, maįkut, ųaįcuk, taįsy, paįscarek*, po pełnogłoskach zaś typu *e, o* zostaje *į*, zabarwiające nawet nosowo poprzedzającą głoskę: *vyzęįće, "ǫśęį, ryʒįski, k"ǫį, ųǫįski, tǫįcyć*, co oczywiście zostaje w związku z ogólną silną nosowością tych pełnogłosek w tej gwarze.

Odosobnione przejścia *ń* w *ḿ: k"ołḿyš, z"ołḿyš*; upodobnieniem tłumaczy się *ḿęḿec*; metatezę podniebienności mamy w *b"ocǫį* Ś. wobec K. *b"oćǫn*.

4. Obie gwary mazurują (sakają): *Kšysk"ońce, ḿysać, słuzyć, zaba, zelaz"o, skarzyć, scur, paįscarek, cyrvec, maśńicka* i t. d., jest jednak dość znaczna liczba wyrazów, gdzie pojawia się liter. *š, ž* lub, co częściej, zamiast nich *ś, ź*. Dźwięki drugiego z tych szeregów, mianowicie *ś*, spotyka się często zwłaszcza w wyrazach obcych: *kaśtǫn, śaįba, śfaǵer* (w Ś. *sfaǵer*), *śkaplyś, śkarpytka, śḿalec* (w K. *smalec*), *śpagat, śtråf*, gdzie trzeba przyjąć percypowanie obcego *š* jako *ś*; o asymilacyi *s* do następującej podniebiennej możnaby myśleć w niektórych tylko przypadkach, jak *ślafmyca, ślaχćic, śluf, śluza, śṕyk, śṕic, śṕital*. Z wyrazów swojskich niektóre, jak *śkł"o, źḿija* mogą przedstawiać stan pierwotny, *straśny* (K., w Ś. *strasny*) powstało może pod wpływem *straśńe*, w innych jednak, jak *śćaf, śtyry, ź"obr"o* lub *Długi"ośǫnka* obok *Dług"oska* Ś. zamiana trudna jest do wyjaśnienia.

Znacznie rzadsze jest *š*, zanotowałem tylko *fšyśćutęįk"o, šesnåśće* (obok *seś, sůsty*), *šůstka* (i *sustka*), *Š"ostak* (nazwisko), *šeįset, věžå* (w K. *vezå*).

ř brzmi jak *ž* (ewent. *š*), zatraciwszy zupełnie element drgający: *žyka, bžyk, važeχa, z ṕyšχu, pšyṕyš*; w grupach **sř*,

ř przeszło w *r*: *śr"oda*, *śręńica*, *śrybę*, *śrudł'o*, *d"ośralały*, *d"ośryć*, *sp"ośry*, *p"ośrał*, *s"ośćiśrał*.

5. Podniebienność *ḱ, ǵ* jak w j. liter., np. *kedy*, *kį*, *taḱi*, *n"oǵi*, *dłuǵim*, *taḱeg"o*, z jednym przecież wyjątkiem: oto w narz. rzeczowników męs. i nij., zakończonych w mian. na te spółgłoski, zostaje *k, g*, np. *skarańe b"ośḱe s tym ṕijakem* lub *s taḱim ẓeckem* Ś., obok czego jednak w Ś. (w K. podobno nie) słyszy się *z"ostaįće z b"oǵem*.

W K. przechodzi w *k* każde *χ* przed spółgłoską i w wygłosie, a więc: *kćeć*, *kfaụa*, *kf'ila*, *kśćić*, *rykt"ovać*, *ụaįcuk*, *na n"ogak*, *"od ńik čšek*; w Ś. zjawisko to występuje bardzo rzadko, słyszałem tylko *kce*, *kćał*, *kšest*, a także niejasne *kumynt"o* (K. *χ"omont"o*), zresztą *χfała*, *ślaχćic*, *ryχt"ovać*, *łaįcuχ*, *v rykaχ*. Wobec tego w obu wsiach *ktůry*, *d"oktur*, niema mowy o istniejących gdzieindziej formach z *χ*; w Ś. jednak *"oχt"oby* obok *"okt"oby*.

6. Zlewają się: *r + z* w *ž*: *mažnoć*, ale *gårzyl*, *skarzyć*; *r + s* w *š*: *napaštek*, *vaštụa*, *pastyšḱi*, *cysašḱi* (w nowszych jednak *mularsḱi*, *st"olarsḱi*); *tř* w *čš*: *čšy*, *čšymać*, *p"opačšůł*, *čšusł"o*, *na ŕečše*; *stř* w *šč*: *ščeχa*, *ščelba*.

Asymilacya: *s, z, c* upodobniają się do następującej podniebiennej: *p"ośĺi*, *ślyś*, *śnadańe*, *ś ńim*, *straśńe*, *"ospuśńik*, *śṕesyć śe*, *źḿiįa*, *ŕyś*, *ćmyl*, ale też *pasf'isk"o*, *sf'iąć*, *śḿił"ovać śe*. Młodsze pokolenie, u którego widoczna tendencya do uwydatnienia w złożeniach *z*, np. *zḿił"ovać śe*, *zv́iąć śe* (jednak zawsze *sf"ora*, *smyśny*, gdzie poczucie złożenia zaginęło), także zamiast *śl, śń* mówi częściej, przynajmniej w wyraźnych złożeniach, *zl*, *zń*: *zlas*, *z ńom*; bywa i *ź ńim* K. — *Pońezus* (= Pan Jezus). — Asymilacye w rodzaju *iyćće*, *"ocyẓać* pomijam, jako bardzo pospolite.

Z innych zmian notuję: *p"ošǫmny* (jak krakowskie *Promnik*); świd. *pšytńica*, *sǫmśetńica* (podobne *tń* z *čń* i gdzieindziej, np. nazwa ulicy *Przetnica* na planie Krakowa z r. 1785); świd. *letḱi*, *ńytḱi* — krzyszk. *leḱi*, *ńęnḱi*; *r"obastf"o* (Ś., ale *bractf"o*) obok *r"obactf"o*; *gd"ova*.

Bardzo liczne są uproszczenia grup spółgłoskowych przez opuszczenie jednej z nich. Dzieje się to nie tylko na końcu form

odosobnionych. jak bezokoliczniki: *ńyś*, *plyś*. *puś*. *i̯eś*. 3. os. l. p. *i̯es*, przysłówek *d"oś*, licz. *seś*, zaimek *ńik* lub w środku wyrazów, jak *gareck*, *maśńicka*, *naumyśńe*, *smyśny*, *pasťisk'o*. *'ospuśnik*. *pyrsy*, nie tylko w powszechnych także w języku klas wykształconych *i̯apk"o*, *p"oset*. *zi̯at* (mimo *i̯abłek*. *p"osła*, *zi̯adła*. bo bezdźwięczne *ł* najłatwiej ginie ze wszystkich spółgłosek), ale nawet w mianowniku rzeczown. stale *dys*, *klys*. *k"oś*, *peś*, *śeyś*, *ćyś* (i *ćyśńieck*) mimo dopełniaczy: *dyscu*, *klysca*, *k"ośći*. *peśńi*, *śeyśńi*. *ćyśχu*. Utrzymują się jedynie *-sk*. *-st*, np. *m"ost*. *pysk*, ale *pus* (= post) i stały zwrot *stul pys!* Zostaje też *r*, np. *krťi*. *krťacy*, które w pospółgłoskowej pozycyi końcowej przechodzi w *er*, np. *Ṕeter*, *ćater*. W Ś. też *krak"oski*, *śťid"oski*. w K. natomiast *ksy-sk"ofski*, *gu̯og"oc"ofski*. Pojawia się spółgłoska *s* w *psc'ou̯a* K., widocznie pod wpływem języka literackiego, skoro starsze pokolenie mówi tam *pc"ou̯a*.

Ze sróceń fonetycznych notuję *człek*. *ćsa*. *draśća*. *se* (= sobie).

Fonetyka międzywyrazowa mniej więcej jak w mowie klas wykształconych, np. *d'o toi̯ca toź‿i̯es*. *i̯ezdęm*, *ińźmy*, *ṕizmy* lub *śei̯set*, *śei̯zze* (= siedźże!, por. M. i P. III, 98).

II. Morfologia.

Urabianie nazwisk kobiecych.

Nazwiska zakończone na spółgłoskę mają na oznaczenie mężatki *-"ova*, na oznaczenie dziewczyny *-"ovna*, np. *Bacek -ck"ova -ck"ovna*, *Klys -sc"ova -sc"ovna*. *Śťęχ -χ"ova -χ"ovna*. *Viχer -χr"ova -χr"ovna*, rzadziej *-'ka -'ǫnka* (zwłaszcza zakończone na *-ak*). np. *Ś"ostak -ącka -acǫnka*, *Leśńak -acka -acǫnka*, *Dług'os -"oska -"ośǫnka*. Zakończone na *-a* urabiają nazwę mężatki przez *-'ina*, dziewczyny przez *-'ǫnka*, np. *Dyduła -uľina -ulǫnka*. *Gau̯oba -"oḃina -"oḃǫnka*. *Kluska -scyna -scǫnka*, *"Obłaza -azina -azǫnka*. *Sala -ľina -lǫnka*, czasem jednak obok *-'ǫnka* pojawia się *-'ovna*, np. *Klusk"ovna*, *"Obłaz'ovna*. *Sal'ovna*. Nawet w przymiotniko-

wych najczęstsze jest *-'ǫnka*, np. *Grab"ofski -skâ -scǫnka, Jańik"ofski -skâ -scǫnka, Łǫncki -ckâ Łǫncǫnka, Zâviski -skâ -scǫnka,* czasem jednak forma na *-ska* jest ogólną nazwą żeńską, dla mężatek i dziewczyn. Chłopaków i niesamodzielnych jeszcze gospodarsko parobczaków oznacza się przez *-'ak, -ik,* np. *K"ovalski -scåk, Dług"os -ośik.*

1. Deklinacya.

Tak w deklinacyi jak w konjugacyi istnieją osobne formy rzeczowe i osobowe, ale rozdział w ich użyciu nie jest tak wyraźny, jak w j. liter. Mówi się *ći χł"opi, stažy luźe* i *te vatr"oske χł"opy t"o zbŭje,* do tego też stosuje się w zasadzie forma imiesłowu, oznaczająca czas przeszły: *χł"opi byľi tam, ći n"ovi f"ornâle fe"ora "oraľi, ịak śe vźęńi ľić,* ale *rano v"oźyły nase χł"opy śan"o.* Spotyka się i odstępstwa, np. *ześľi śe dva źatki,* zauważyć jednak trzeba, że forma rzeczowa podmiotu jest tu pozorna, bo od rzeczowników na *-k* nie tworzy się nigdy l. mn. zapomocą *-'i,* zawsze jest *źatki, par"opcâki,* końcówka *-óve* zaś oznaczałaby tu raczej parę (zob. niżej).

Rzeczowniki.

Deklin. I. Dop. l. p. kończy się na *-a* lub *-u: z dęba, d"o lassa, "ogrůtka, d"o sadu.*

Cel. ma *-u* lub *-ovi.*

L. mn. W mian. używa się w rzecz. osobowych końcówek *-'i, -y, -ove* i zbiorowej *-a* (nie mówiąc już o *-e*, zastępującem po podniebiennych dwie pierwsze, np. *k"ovale, mynaže*) bez wielkiej różnicy. Najrzadsze jest *-ove: tacy pan"ove,* częstsze chyba na oznaczenie pary, np. *"oịc"ove* (= rodzice), *kum"otr"ove* (t. j. *kum"oter i kum"oska* w przeciwieństwie do *kum"očšå*), *źatk"ove* (t. j. *źadek i babka,* ale *"oba źatki śeześľi*); *χł"opy, d"okt"ory, pany, kamraty* częstsze niż *χł"opi, rekrući* i używane bez odcienia pogardliwego. Zbiorowe typu *braća, kśęzå, kum"očša, vńića* czasem istnieją tylko w mianowniku: mówi się *dvuχ kśęzy,* ale też *'idǫ ćšcχ kśęnźąt,* narz. w Ś. *s kśyzmi,* w K. *s kśęnźami.*

Dop. tematów podniebiennych przeważnie kończy się na *-i*: *ćmyľi*, *rǫngľi*.

Cel. we wszystkich dekl. kończy się na *-ǫm*, narz. we wszystkich dekl. na *-ami*, w niektórych tylko wyrazach słyszy się *-mi*, np. *k"ǫįmi* obok *k"ǫńami*.

D e k l i n. II. Mian. l. p. kończy się na *-o* lub *-e*: *"okn"o*, *p"ole*, nigdy na **-e*: *kazańe*, *vesele*, *zyće*, w dop. jednak zakończone niegdyś na **-ije* mają *-'a*: *śnadańa*, *vesela*, *zdr"ova*, w mian. l. mn. *-'a*: *kazańa*, *vesela*. *ʒeck"o* ma często l. mn. *ʒecka*, *ʒeck*, *ʒeckǫm*, *ʒeckami*, obok czego jednak także *ʒeći*, *ʒećmi* i *ʒećami*.

D e k l i n. III. Rzeczowniki, zakończone w mianown. na *-å*, wymieniłem na str. 361: bardzo rzadko trafia się skrócenie o ostatnią pełnogłoskę, tak że mian. kończy się na spółgłoskę podniebienną, np. *våš*.

Dop. l. p. tematów podniebiennych kończy się na *-e*: *'od grańice*, *d"o kuźńe*, *staįńe*, *ze studńe*, *put"ory mile*, *ze źęńe*, *d"o plebańiįe*, *Kalvaryįe*, ale obok tego zdarza się też *-i*, tak w swojskich *put"ory miľi*, jak w obcych *z "ornaryįi*, *plebańiįi*, nawet *plebańįi* Ś. Po niegdyś podniebiennych panuje *y*: *χuʒy*, *d"o Strůzy*, *z ćežy*.

Biernik zakończonych w mian. na *-å* kończy się w K. na *-ǫ*: *msǫ*, *vašǫ*, *pr"osecyįǫ*, *na V"olǫ*, ale *staįńę*. W Ś. odpowiadałoby temu *ó*, słyszałem jednak *n"ova plebańiįa*, *stara kuźńe*, t. j. biernik równy mianownikowi (przypominam, że *ó* blizkie jest *ǫ*).

Wołacz w imionach zdrobniałych kończy się na *-u*: *Kaśu!*

Dop. l. mn. nie ma tu nigdy końcówki *-ůf*, zawsze *kruf*, *χałup*, chyba czasem w Ś. przy zakończonych na dwie spółgłoski, np. *kluskůf*, *ćyžbůf*, w K. *kluzek*, *ćyšp*.

D e k l i n. IV. Dop. l. p. przeważnie na *-i*: *peśńi*, *krf'i*, *ścyrńi*, ale obok *χ"orǫngvi*, *śyńi* zanotowałem też *χ"orǫngće*, *ze śyńe* (Ś., w K. *ze śęńi*), *tfåže*.

Mian. l. mn. *k"ośći*, *gęśi*, *pcśńi*, ale *pęśće*, *pśe krf'e*. Czasem przechodzą do deklinacyi III., np. *fsa* obok *ves*.

Narz. l. mn. *gęśami*, *k"ośćami*.

D e k l i n. V. Notuję mian. l. mn. równy dopełniaczowi l. p. *ramęńa*, *dva 'imęńa*, *ładne vymęńa*.

Zaimki, przymiotniki i liczebniki.

Z zaimków osobowych: *ja*, dop.-biern. *mńe* i *ńe*; *ty*, dop. *ćeb́e* i *će*, np. *d"o r"ob"oty t"o će ńi_ma*, cel. zaimka zwrotnego *se*. W l. mn. form *naju*, *vaju* ani *noma*, *coma* niema.

Z deklin. zaimkowo-przymiotnikowej: Mian. l. p. *d"obry, d"obrå, d"obre*.

Dop. l. p. męs. i nij. kończy się w Ś. na *-yg"o*: *tamtyg"o, jyg"o, głupyg"o*, z jedynym wyjątkiem *teg"o*; w K. jest zawsze *-eg"o*. W dop. l. p. żeń. mają K. *-e*, Ś. *-y*: K. *"ot te d"obre, gyupe baby*, *"od "uine, s tamte strony* — Ś. *ty d"obry, głupi baby, d"o "uiny*.

Cel.-miejsc. zawsze na *-y, -i*.

Narz.-miejsc. l. p. męs. i nij. kończy się stale na *-im, -ym*: *ś ńim*, *s takim d"obrym ʒeckem*, *"o tym vys"okim cłeku*. w l. mn. zaś na **-emi*, t. j. krzyszk. *-ęmi*, świd. *-ymi*: *z ńęmi* — *z ńymi*.

Mian. l. mn. *te głupe baby*.

Z liczebników notuję: *dvaśća śtyry cętuf*, ale przy liczeniu: *śtyry dvaśća*, dalej *dvesta* (młodsi mówią *dveśćo*, *šeiset*; z porządkowych *dvunasty*. Z odmiany: dop. *dvuχ*, cel. *dvum*, narz. *z dvuma*, Ś.; w K. *dvom*, *z dvoma*, na r. żeń. też *dvęma*. Zbiorowych *dv"oie, tr"oie, čf"oro* i t. d. używa się tylko w mianown.: *dv"oie ʒeći*, ale *dvom ʒećom, "obydvom ʒeckom*.

2. Konjugacya.

1. os. l. mn. kończy się w Ś. na *-va* tak w trybie oznajm. jak w rozkaz., np. *beževa*, *naimeva*, *gadåva*, *iyva*, *vyra* i *bežva*, *vežva*, *χ"oʒva*, *rubva*. W K. końcówka ta nieznana, stale jest *-my*: *pijęmy*, *n"ośimy*, *čsymomy*, *vęmy* i *rubmy*, *pizmy*.

2. os. l. mn. ma zawsze *-će*: *bežeće*; *veśće*, *vyzeiće*; końcówka *-ta* nieznana zupełnie.

W rozkaźniku typy ogólno-polskie: *veś*, *puć*, *iyś*, *zapiii*, *čšyi*, *pii*, *śpyvåi*, *rup*, *dei*.

Imiesłów ter. czynny zachował się tylko w przymiotnikach, np. *b"oiący*, w zwrotach ustalonych, jak *ńe pšyńyžaiąc* lub

w dalszych formacyach, jak *ieś na leżoncku, na st ojoncku*. Gerundium na *-ęcy* nieznane.

Imiesł. przeszły czynny nie istnieje, bierny jak w j. liter: *bity, mielony, šony*.

Czas przeszły. W 1. os. l. p. najczęściej używa się połączenia zaimków osobowych z dawną formą imiesłowu: *ia g o rižał*, słowo posiłkowe zaś występuje zwykle tylko po rozpoczynającej zdanie partykule: *iagem ziat*; rzadsze są formy *rižałęm n"ośiłęm* (w Ś. *n"ośiłem*) zawsze z akcentem na przedostatniej; w 2. os. *t"oś pšyset, ii mugeś*. W l. mn. 1. os. *śaľimy, młaciľimy* lub *my śaľi* (nigdy *saľiśmy*). 2. os. *śaľiśće, r"obiľiśće*; różnica akcentu tłumaczy się luźniejszem zestawieniem w os. 1., gdzie są jeszcze niejako dwa odrębne wyrazy. To samo odnosi się do słowa posiłkowego: od *iezdęm, iezdeś, iezdęmy, iezdeśće* częstsze są: *ia ies k"oval, ia ta ńe_ies taki głupi, d"o toica t"oż_ies, my so, vyśće so*.

Aoryst na *-χ* się nie zachował, choć istnieje np. w Pcimiu (M. i P. III, 71), niezbyt daleko na Pd. od K.

Tryb warunkowy ma końcówki: *-bym, -byś, -by, -bymy, -byśće, -by*, np. *iagby ia kćał, t"obym se kupił; t"obymy r"obiľi*, co się więc tyczy enklitycznych cząstek słowa posiłkowego, zasada jest ta sama, co w czasie przeszłym i przy *iezdem*.

Czas przyszły niedokonany tworzy się przez połączenie słowa posiłkowego z bezokol. lub z imiesłowem na *-ł*. W l. p. męs. zwykły jest drugi z nich: *ńe bedę brał, ńe beżez_r"obił*, zaś w r. żeń. i w l. mn. mówi się *bedo braľi* i *bedo brać, baba ńe beże r"obić* i *ńe beże r"obiła, te baby ńe bedo prały, matka bedo d"oiľi* i *matka bedo d"oić*.

K o n j u g. I. *ńesę, berę* zawsze z wyrównaniem pełnogłosek, które w zgłoskach zamkniętych często ulegają ścieśnieniu, np. bezokol. *ńyś, plyś*, rozkaz. *ńyś, plyć*. Nieznane natomiast oddziaływanie wzajemne form co do spółgłosek, zawsze: *berę – beze*, *m"ogo – m"ozeće, trę—čšes*, tylko w rozkaźniku słowa *brać* obok *beś, beśće* istnieje też *ber, berće*, zawsze jednak *pes, vypeśće*. Niema też form w rodzaju *mogemy, bieremy*, ani w konj. IV. *widzemy, stojemy*, istniejących w miejskiej gwarze myślenickiej.

vyzęnę, vyzęį, vygnać; veznę, veś, vzoś, vzon, ale *wajmę*.

naịmii̯, naịọńć; gnę, zegńii̯, ǵọńć, zǵọn. Do słów typu *trę, čše, čsyi̯, čsyć* czas przeszły brzmi *tar, p"odarła*, tylko w K. obok zwykłego *umar* powie się czasem *zęmżyu̯o mu śe* (forma bardzo częsta na Śląsku).

K o n j u g. III. *kłui̯ę—kłuć, prui̯ę—pruć.—ḿelę; ḿel* (w K. *zḿył*), *ḿelće; mleć; zmył, zmyłła* (w K. *zmyu̯a* = „zmełła“ i „zmyła“), *zmyłl'i; zḿelọny.* — „pielę“ przeszło do konj. IV.: *pleći; vy̑plevze: plećić; plećiła; vyplećọny.* — *śei̯ę; śyi̯; śać; śåł, śała, śal'i; zaśọny;* tak samo *lei̯ę, ći̯e* i t. d. — *"odṕisui̯ę—"odpis"ovać, p"osługui̯ę — p"osług"ovać;* form na *-uvać*, w rodzaju *ryχtuvać*, istniejących na Pn. od Krakowa, np. w Toniach, Giebułtowie, tutaj niema. — *grọm, gras; gråi̯; grać;* tak samo *znọm.* — Ś. *uḿe, r"ozuḿe* — K. *"uḿęm, r"ozuḿęm.* — *zb"oze żralei̯e, i̯apka żralei̯ọ; d"ożraleć* K., *użralyć* Ś.; *użralały* (imiesł. l. p.).

K o n j u g. IV. 1. K. *n"osę, n"ośi, n"ośimy; n"oś; n"ośić; n"ośu̯u, n"ośi̯u̯a, n"ośil'i;* Ś. *n"ose, n"ośis, n"ośiva; n"ożva; n"ośić, n"ośuł, n"ośyła, n"ośyl'i.* 2. *śezę, śeźis; śeć, śei̯ze; śeźeć; śeźał, śeźała.—st"oi̯ę, st"oi; stai̯; stać; stał, stała, stal'i;* tak samo *b"oi̯ę śe.*

K o n j u g. b e z s p ó j k o w a: 1) *dọm, das, dava* (w K. *dọmy*), *dazọ; dei̯; dać.* 2) *ćęm, ćys, ćyva* (w K. *ćęmy*), *ćezọ; ćeźeć.* 3) *i̯ęm, i̯ys, i̯ezọ; i̯yć; i̯eś.*

III. Słownik.

K. przy wyrazie oznacza, że zna go tylko mój informator krzyszkowski, Ś. zaś, że zna go informator świdowski.

ale, χale — tak, oczywiście.

ban"ovać — broić, dokazywać.

bapka — 1) babka; 2) akuszerka; 3) rodzaj rośliny; 4) zob. *źadek.*

beck"ośći, przezwisko—człowiek gruby, opakowany: *take beck"ośći idọ.*

belfer -fra — rodzaj gołębia, Ś.

beu̯o — spokojne miejsce na płynącej wodzie, K.

b"orcåk — sosna, K.

bọnt — część wiązania dachowego, łącząca krokwie.

bramki l. mn.—sztachety, ogrodzenie z patyków, Ś.

bućůr -"ora, przezwisko — niezgrabna baba, K.

ceva -i l. mn. — pionowy walec drewniany we młynie, w którego zagłębienia wchodzą palce koła, Ś.

cl'i/ki—łaskotki; *cl'ivy*—mający *cl'i/ki*; *cl'ivić*—łechtać.

cůłka — onucka, Ś.

cubžyna—czupryna, K., prawdopodobnie zmieszanie liter. 'czupryna' i używanego w obu omawianych gwarach *cǫmbžyć* (także w Ś. z *óm*).

cygańić — kłamać.

cyrf -va — czerw pszczeli.

cyrvę̂i̯ -vńa — 1) człowiek czerwony na twarzy, K., 2) kier w kartach.

ćaraχ — „pan", nie chłop.

ćęśḱi — 1) ciężki, 2) trudny.

ćᵘosek — półkrążek do wygrzebywania z pieca, osadzony pod kątem prostym na drążku.

čšůsu̯o — wązki przedni nóż pługa, K.

dęnga — klepka, deszczułka na beczki.

dǫm: v dǫmu — w chałupie, stodole, stajni i t. d.

dynarek — trójnożna podstawka pod garnek.

ʒ́adek — 1) dziadek (famil.); 2) staruszek; 3) rodzaj klina drewnianego, wbijanego w ziemię; w jego wierzchu tkwi żelazna *bapka*, na której klepie się kosę.

ʒ́åt — 1) żebrak; 2) kamień do tłuczenia w stępie, długi może na $^3/_4$ m., K.

ʒ́iśåk — dzisiaj.

fᵘosa — rów przy gościńcu, Ś.; zob. *pšykᵘopa*.

gaʒ́ina — drobne zwierzęta domowe, zwłaszcza drób; por. *gåt*, K.

ganadrać — zrzędzić, K.

gårzyl m. — wól.

gåt — zwierz pełzający, K.

gǫzvy zob. *sfᵘora*.

gůra — strych.

grůpka — dół w sieni na ziemniaki, K.

grymuła, przezw.—coś grubego.

ǵicåle — gołe nogi, K.

χałupa Ś., *χau̯pa* K. — dom mieszkalny; *ⁱiś na χau̯py* — iść na wieś.

χeχu̯ać, *χymrać śe*—drapać się, K.

χleburåt—lubiący jeść, K.

χᵘoi̯åcek — świerk, K.

χůʒ́å -y — chód: *tęn kᵘǫi̯ i̯es ćęsḱe χůʒ́y*.

χyba Ś., w K. *χeba*.

χytry, *χytråk*—chciwy, chciwiec.

i̯armak — jarmark.

i̯uzyna — podwieczorek.

kanf'ina lub *nafta* Ś., w K. *nafta*.

kap'ice — skórzane obłożenia bijaka i dzierżaka u cepów.

kårcůfka — narzędzie pośrednie między siekierą a kopaczką, o ostrzu silnem, osadzonem pod kątem, Ś.

kę—gdzie? dokąd? *kę ⁱiʒ́es?* K., *kyzeż‿i̯es?* Ś.; w K. też *ka?*

kaž_byu? w Ś. nieznane. gdzie za to w temże znaczeniu *kydy?*
kf'at—1) na drzewie, zwłaszcza owocowem; 2) lekarstwo, np. *l'ip"ovy*. Zresztą zawsze *kf'atek*, np. w polu lub ogrodzie.
kluska — dop. l. mn. *kluzek* K.
klyscyny l. mn. — rożki u góry chomąta, za które zakłada się lejce, Ś.
kł"obuχ—1) przykrycie słomiane kopy siana lub *p"oståfka* K.; 2) stary kapelusz, Ś.
knybulec — kij do robienia snopków na strzechę, K.
knyśić — tłuc, np. ziemniaki dla świń; też *sknyśůł g"o*.
k"ogut, kura.
k"ozdy — każdy.
k"ole K., *k"oł"o* Ś.—koło, przy: *k"ole dęmba*.
k"opacka K., *m"otyka* Ś.
k"otńara, przezwisko — mniej więcej to co *beck"ośći* K.
kůńåš -åža—koniarz, przy stadninie, Ś.
kr"oćmyl, przezwisko, K.
kroma — kromka chleba.
kumynt"o Ś., w K. *χ"omǫnt"o*.
las, dop. w K. *lasa*, w Ś. *lassa*.
lassa lub *laska*—furtka pleciona w płocie, Ś.
leḱi, w Ś. *letḱi*—1) lekki, 2) łatwy; *łatfy* bardzo rzadkie.
lyterka—drabina wozu.
l'iśće l. mn.—pik w kartach, K., w Ś. *ćin'o*.
ł"oktusa—prześcieradło.
łub'ina — rodzaj cebra z dęg, ochraniającego od góry kamień młyński, Ś.
łupåk — czworak, dawna miedziana czterocentowa moneta.
majka i *majkut*—lewa ręka, Ś. w K. tylko *majkut*.
manyza — oś we młynie przy *śajb'e* Ś.
måĺi Ś., *måžĺi* Ś.—prędzej!
m"ožžęį -ęńa — modrzew.
murek—wyższa część pieca kuchennego, w której osadzony kocieł.
ńijaḱi—żaden: *bez ńijake "obrǫny*.
"obezryć śe — 1) objeść się; 2) śpić się, np. *"obzarty*—zupełnie pijany.
"ob'edvać — obiadować.
"occyžårka — druszlak do odcedzania.
"oćec — 1) ojciec; 2) teść. — *"ojc"ov'e* — rodzice.
"odlyfḱi l. mn.—pozioma deska za oknem, po której deszcz ścieka.
"okuocek — okłot (pszenicy), K.
"ornaryjå — ordynarya.
"oscasnǫńć śe: n"oḱi śe k"ǫń"ovi "oscåsły — rozerwały się, roześzły.
"osn"ova—kończyna strzechy, K.
"ozmamyńec — rozmamany, nie ubrany porządnie, Ś.
"ǫntåš -åža — ołtarz.
"ǫnycka K.—onucka, w Ś. *cułka*.

pai̯a — otwarta gęba.
pai̯scárek — mały, smukły garnuszek do noszenia obiadu w pole, K.
pam^{u}oka — kurza ślepota, K.
papšyca — dolny, nieruchomy kamień we młynie.
parχ, przezwisko — żyd.
pastyrka — 1) msza pasterska, w Ś. zwana też *pastyškå;* 2) tkwiący w ścianie przy żarnach kij z uchem.
patycek Ś., rzadziej *zåpåłka.*
påła lub *påłka* do tłuczenia.
pecka — narożny *kańęį p^{u}ot pšyćeśǫm.*
perlåš -åža — część młyna, służąca do robienia kaszy perłowej, Ś.
p^{u}odbyrać — pogłębiać studnię.
p^{u}od^{u}oḃadek — drugie śniadanie.
p^{u}ogrůtka — przyzba, K.
p^{u}olepa — tynk, K.
p^{u}oľick^{u}o — policzek, Ś.
p^{u}oła Ś., w K. *půu̯ka* — szerokość materyi, bryt.
p^{u}ołudńei̯sy — południowy, np. mleko; zob. *rańei̯sy.*
p^{u}ostavek — dziewięć snopów nakrytych dziesiątym *kł^{u}obuχem.*
půłn^{u}ock^{u}ovå lub *pastyškå* — msza pasterska, pasterka, Ś., w K. *pastyrka.*
prav^{u}ovać śe — procesować się.
pr^{u}osecyi̯å — procesya.
pše^{u}ǫnacyć — przeinaczyć.
pšyćeś ż. — najniższa pozioma belka budynku.
pšyk: na p^{u}opšyk Ś., *na p^{u}opšyc* K.; w Ś. *pšytńica* — rów idący poprzecznie przez paski pól.
pšyk^{u}opa — rów przy drodze; w Borzęcinie *kšyp^{u}opa.*
ṕii̯ava — pijatyka.
pyćåk — dziesięciohalerzówka, pięć centów, tylko w Ś.
rafa (w K. *råfa*) — obręcz na koło.
rańei̯sy — poranny, np. mleko.
r^{u}ob^{u}otńik — robiący końmi w polu drugiego.
r^{u}olå, jednostka miary — około 60 morgów, np. *må seż‿rûl, půł r^{u}oľi.* W Ś. nadto *r^{u}ola* — pole zorane, np. *z^{u}oråłem na r^{u}ole* — wprost pod siew.
r^{u}ozmai̯erǫn — rozmaryn.
rǫmbacka — rodzaj siekiery o dłuższem i grubszem żelazie, służącej do rąbania drzewa z grubsza.
růvńana słǫma — słoma.
ryć — kopać łopatą.
ryma — katar.
scyca — chętka, oskoma na co: *scyca g^{u}o zdymui̯e* K.
sfaǵer Ś., w K. *śfaǵer* — 1) mąż siostry, 2) brat żony.
sfåk — mąż ciotki.
sf^{u}ora — rzemień łączący cepy, w K. też *gǫzvy.*
sf'ii̯ać, np. *ńići*, ale *sfii̯ać śe* — spieszyć się, Ś.; zob. str. 368.

skrüć — przez. z powodu: *skrüć te "obrazy, skrůź_vás.*

smyśny — osobliwy.

s"oviżråu, przezwisko, K.

sòmśetńica — ścianka dzieląca sąsiek od boiska, Ś.

sr"os—trzos, pas z otworem na pieniądze, Ś.

stęmpka — dawne narzędzie do tłuczenia kaszy, K.

stragac K., *tragac* Ś. — rodzaj taczek: bez boków, dno z prętów.

stryk — stryj; stryjenka — K. *stryinå*, Ś. *strynå*.

stylisk"o—kij przy kopaczce.

śaiba—część młyna, Ś.

ścyś -źńi Ś., *ścyr-rńi* K.—ścierń.

śedlåcka K., *śedlecka* Ś.—przyrząd ręczny do wiania zboża przez rzucanie go.

śerźęį -ęńa—wielki gwóźdź, łączący części wozu.

śivy — niebieski, zwłaszcza ciemny.

śklany—szklany.

śluf p"oset—poszedł spać, Ś.

śrybl"o—srebro.

ścygoį—upiór.

tf"ożydełk"o — rodzaj odwróconego garnuszka na drążku w maślnicy, na którym najpierw tworzy się masło.

tłuk — tłuczek drewniany do ziemniaków.

tutåk—tutaj.

uįek—wuj; *uįnå*—wujenka.

umżyk — 1) *ńeb"oscyk*, 2) duch zmarłego, Ś.

uplyś še — zapleść sobie warkocz.

ustatk"ovać se lub *śe* K.

vłůka—podstawa drewniana do wożenia bron, pługów.

vec"or"ovy — wieczorny, np. mleko.

velgan"oc — wielkanoc.

vyšńicek — wierzch u maśnicy.

zacuaŉać K., w Ś. *zasłaŉać*.

zavžyć — zamknąć.

zåbůl -"olu — żołądek kurzy.

zågůvek — poduszka.

zåtyuek—tylna część w starych chałupach, K.

zły — dyabeł.

zmůvić se — nająć.

zvǫnka, w Ś. l. p., w K. tylko l. mn. — karo w kartach.

żimnå — febra.

żipnǫńć — dychnąć: *àńiby żipnůł*.

Druk ukończono 25. kwietnia 1907.

Jan Łoś.

Jakóba syna Parkoszowego traktat o ortografii polskiej.

I.

Rękopis.

Traktat o ortografii polskiej Jakóba Parkosza z Żorawicy znajduje się w rękopisie biblioteki Jagiellońskiej Nr 1961. stanowiącym zbiór pism różnej treści, przeważnie retorycznych. pisanych po większej części między 1460 a 1470 rokiem. Śród tych tekstów są i glosy polskie, w części tylko wyliczone przez dra Wisłockiego w „Katalogu biblioteki uniwersytetu Jagiellońskiego“ p Nr 1961, gdzie znajdujemy szczegółowy opis całego zabytku.

Glosy te są następujące: na str. 68: arenga — *przymowka* pro priuilegys. Na str. 405 słowniczek łacińsko-polski: filiaster — *synowiecz,* sororinus — *syestrzenyecz,* leuir — *dzyewierz,* athauus — *pradyad,* pronepos — *przewnuk,* vitricus — *oczczym,* nouerca — *maczocha,* compater — *kmotr,* commater — *kmotra,* priuignus — *passyrb,* glos — *nyewiesta,* socer — *czescz,* nurus — *slow,* laterus — *ssurza,* patruus — *stryk,* awunculus — *vyecz,* nepos — *wnuk,* neptis — *wnukew,* matertera — *czotka,* socerus — *swak,* socer pater vxoris alias *swyekr,* socerus mater vxoris — *swyekry.* Przy tem także niektóre inne objaśnienia: socerus qui sororem nupsit. Glos vxor fratris mei.

leuir soror (!) mariti (zam. frater mariti), nurus vxor filii. Dodać można, że czeski „Zapis Vyena Wzdanye“ na str. 422 zaczyna się od słów: „My waczlaw z buoze milosti knieze Oswietimske a Zatorske, wiznawame“ etc. Właściwie nie są to dokumenty, ale wzory aktów czeskich.

Dopisek na okładce: „Liber Magistri Petri de Ilkusch, decretorum doctoris, plebani in Jangroth, donatus sibi per fratrem suum dilectum Angelum anno xpi 1486“ dowodzi, że cały rękopis w tejże postaci, w jakiej go mamy dzisiaj, został napisany i oprawiony przed rokiem 1486. Ze względu na daty innych części kodeksu, np. „Ffinis itaque venustarum Epistolarum feliciter 1466“ (na str. 336), można przypuszczać, że i kopia traktatu Parkosza około tegoż czasu była napisana, jakkolwiek inną ręką, niż rzeczone listy. Wstęp do traktatu Parkosza zaczyna się na str. 3 rękopisu, sam traktat—na str. 6, kończy się zaś na str. 16, gdzie jest dopisek polski trzywierszowy, wyskrobany tak, że tylko niektóre wyrazy dadzą się odczytać:

. . . .
Pysal sluga gest . . . . . .
Kalsdey godzyny varzykowsky .

Pozostałą część tegoż seksternu zajmują napisane tąż samą ręką wyciągi z Orosiusa, i niektórych łacińskich autorów klasycznych.

II.

Wiadomości o życiu Parkosza.

O życiu Jakóba syna Parkosza stosunkowo bardzo niewiele wiemy. Nieznany autor podanego tu poniżej wstępu do jego traktatu mówi, że Jakób syn Parkosza z Żorawicy, doktór dekretów, kanonik krakowski, rektor kościoła parafialnego na Skałce, wymyślił najzupełniej dostateczny sposób, według którego należy pisać po polsku. Pierwszy wydawca Parkosza, Jerzy Samuel Bandtkie, nie znalazłszy we współczesnych sobie spisach wsi Żórawice, wyraził zdanie, że wieś ta zmieniła nazwę, ale że

zapewne leżała w blizkości Secemina, gdyż według Bandtkiego tenże Jakób w rocznikach (Radymińskiego?) jest nazwany Jakóbem z Secemina. Bandtkie dodaje też, że Parkosz Zbygniewowi Oleśnickiemu poświęcił przepisany traktat Mateusza z Krakowa p. t. „Favistilla seu Suavistilla de sepe celebrando eucharistie mysterio“ i że to się stało przed rokiem 1455. w którym umarł kardynał Zbygniew. Z roczników Marcina Radymińskiego Bandtkie notuje rok 1439. a za Sołtykowiczem rok 1440. w których Parkosz był rektorem uniwersytetu krakowskiego.

Wiszniewski w „Historyi literatury polskiej“ t. VI. str. 396 wszystko niewolniczo powtarza za Bandtkiem. nie dodając nic swojego do życiorysu Parkosza.

Maciejowski w dziele „Piśmiennictwo polskie“ t. I. str. 336. powtarzając za Bandtkiem legendę o Żorawicy, leżącej pod Seceminem. nazywa Parkosza Sandomierzaninem. ponieważ Secemin leżał niegdyś w województwie Sandomierskiem. oraz mówi. że Parkosz był miły Zbygniewowi Oleśnickiemu. W tomie II na str. 241 reformę ortografii Parkosza Maciejowski odnosi do r. 1440, a na str. 871 twierdzi. bez przytoczenia dowodów. że Parkoszowi „wpadło w ręce ułożone w roku 1414 przez Jana Husa tak zwane abecadło. czyli wzór wyrażania na piśmie samogłosek i głosek (!) w duchu słowiańskiego języka“ i że ta okoliczność pobudziła go do pomyślenia również o reformie ortografii polskiej.

Władysław Wisłocki w pracy p. t. „Nauka języka polskiego w szkołach polskich przed Kopczyńskim“ Lwów 1868 dodaje niektóre nowe szczegóły. a mianowicie ze źródeł: „Statuta nec noc Liber promotionum...“ ed. Muczkowski wyjmuje wiadomość, że Parkosz był uczniem uniwersytetu krakowskiego i że tu w r. 1422 otrzymał stopień bakałarza. a nadto. powtórzywszy za Maciejowskim zdanie. że Parkosz wzorował się na ortografii Husa. Wisłocki porównywa oba traktaty ortograficzne. wykazując zależność pracy Parkoszowej od wzoru czeskiego.

W pozostałym po Żegocie Paulim rękopiśmiennym słowniku biograficznym profesorów uniwersytetu krakowskiego. przechowywanym w bibliotece Jagiellońskiej pod nr 5359. znajdujemy dwie nowe daty. a mianowicie r. 1427. w którym Parkosz otrzy-

mał stopień „Magisterii Artium“, oraz 1441, gdy po raz trzeci był rektorem uniwersytetu.

W swej „Historyi uniwersytetu krakowskiego“ K. Morawski do szczegółów dawniej już znanych dodaje, że za trzeciego rektoratu Parkosz przeprowadził rozmaite reformy w łonie krakowskiej szkoły, że miał herb Godziemba, oraz że napisał przedmowę do wyżej wspomnianego traktatu Mateusza z Krakowa (Cod. Un. Crac. II, 11).

Maciejowski wypowiedział o Parkoszu niektóre domysły bardzo słabo uzasadnione: nazwanie Parkosza Sandomierzaninem polega na domyśle Bandtkiego o mniemanej Żorawicy pod Seceminem, a także na tej podstawie, że Parkosz w dziele swojem wspomina miejscowości, w Sandomierskiem leżące (Bożęcin, Prędocin), przyczem Maciejowski mówi, że Parkosz musiał także bywać na Ślązku, skoro tamtejszą Nyssę i Cieszyn cytuje, jakby o Nyssie lub Bożęcinie nie mógł słyszeć w Krakowie. Co się zresztą tyczy Cieszyna, to w całym traktacie Parkosza niema o nim najmniejszej wzmianki, jest zaś tylko Coczyn t. j. Kocin (por. Kocin w woj. Krakowskiem, Kocina w woj. Sandomierskiem).

Mimo to prawdopodobnie Parkosz był rzeczywiście Sandomierzaninem, ponieważ Żorawice, znane w wieku XVI, dziś jeszcze istnieją w dawnem województwie Sandomierskiem; mianowicie w dziele Pawińskiego: „Źródła dziejowe. Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym“ Warszawa 1886 w tomach III i IV, obejmujących Małopolskę, znajdujemy aż trzy miejscowości noszące tę nazwę, wszystkie w tem województwie: Zorawicze w parafii Łoniów, Zorawicze w par. Szewna i Zorawicze a. Zorawicza w par. Obrazów; z tych wsi pierwsza i trzecia pod nazwą Żurawica znajdują się w „Skorowidzu Królestwa Polskiego“ wydanym przez J. Zinberga w Warszawie r. 1877. Która z tych wsi sandomierskich była gniazdem Parkosza, to już rozstrzygnąć trudno; ponieważ parafie: Łoniów i Obrazów leżą w powiecie Sandomierskim, a Szewna w pow. Opatowskim, przeto wszystkie wsi, noszące nazwę Żorawic, leżały dość daleko od Secemina, co zresztą jest rzeczą obojętną, gdyż nie mamy dowodu, aby Jakób z Secemina i Jakób z Żorawicy był jedną i tąż samą osobą.

III.

Ocena reformy.

Na znaczenie dziełka Parkosza i jego reformy zapatrywano się rozmaicie. Bandtkie w przedmowie do swego wydania pisze, że praca Parkosza ma bardzo doniosłą wartość, gdyż uczy nas, jak różną od dzisiejszej była ówczesna prozodya i ortografia polska. Wiszniewski (Hist. lit. pols. VI, 396) pisze: „Że ortografia Parkosza używana była powszechnie w piętnastym wieku, świadczy Zaborowski" i na dowód tego twierdzenia przytacza słowa Zaborowskiego: „antiqui Poloni vocales longas geminabant, breves simplicibus pingebant figuris", dodając do tego: „Nadto Zaborowski daje za przykład dla swej ortografii to samo Dziesięcioro Bożego przykazania, które się znajduje u Parkosza z samogłoskami pojedynczemi i podwójnemi". Dziś wiemy, że niema ani jednego tekstu polskiego (prócz Parkoszowego), którýby ową zreformowaną ortografią był napisany, a samogłoski w piśmie podwajano już i przed Parkoszem (np. Psałterz Floryański). O tem, że Parkosz żadnego tekstu Dziesięciorga przykazań nie daje, Wiszniewski mógł i powinien był wiedzieć.

Bałamutnie też o ortografii Parkoszą pisze i Maciejowski, który wydał w przedruku i w kopii autograficznej polskie wierszowane przepisy Parkosza i jego „obiecado", ale tekst łaciński czytał bardzo nieuważnie. Występuje on nawet przeciwko słusznemu orzeczeniu Bandtkiego, że nie oryginał, ale kopia późniejsza traktatu Parkosza doszła do rąk naszych. „Mniemanie swoje — mówi Maciejowski — opiera (Bandtkie) na tem, że w rękopisie jest tu i ówdzie zachowana różnica między *ą* i *ę*, co nowością ma trącić. Lecz to jest częścią fałszywy, częścią błahy zarzut", ale sam Maciejowski parę wierszy przedtem pisze: „Przepisywacz opatrzył je (dziełko Parkosza) niewielkiej wagi przemową". W tych kilku zdaniach Maciejowski sam siebie zbija, raz wspominając o przemowie przepisywacza, drugi raz w istnienie jego nie wierząc, a nadto nieściśle oddaje myśl Bandtkiego. Ten bowiem, błędnie odczytawszy: *chçç𝑦* zam. *chççy*, mówi, że litera *ę*

należy do przepisywacza a nie do Parkosza, gdyż za jego czasów znak ten był jeszcze nieznany i zarówno dzisiejsze *ą* jako też i *ę* oddawano wtedy przez *o*. Natomiast Bandtkie z zupełną słusznością mógł wnioskować, że gdy traktat ortograficzny i przedmowa do niego są napisane jedną ręką, w takim razie nie jest to ręka samego Parkosza, w przedmowie bowiem czytamy słowa: „Spectabilissimus Jacobus Parcosy", czegoby Parkosz sam o sobie nie mógł napisać. Bandtkie nie mówił też, że jest to przedmowa przepisywacza, ale nazwał ją: „Anonymi praefacio". Przypuszczać można, iż który z mistrzów krakowskich ją napisał tak samo, jak i Parkosz w przedmowę własną zaopatrzył traktat Mateusza z Krakowa. Sam przepisywacz był zapewne żakiem krakowskim, dość nieuważnym, albo też nie tęgim w łacinie, gdyż w niektórych miejscach poprzeinaczał formy gramatyczne, albo tak niewiernie oddał tekst oryginału, że z trudnością wyrozumieć można, co autor chciał powiedzieć. Do takich miejsc zepsutych należy cały ustęp na str. 7 oryginału o *f* twardem i miękiem (p. przypisek 29), o różnicy między *był* a *bił* (p. przypisek 39) i t. d. Niektóre niejasności w tekście Parkosza na karb przepisywacza niewątpliwie policzyć trzeba. Otóż pewną jest rzeczą, że tak niedołężny przepisywacz nie mógł skomponować przedmowy, która, choć nie ma istotnie dla nas wielkiej wagi, okazuje jednak w autorze erudytę, dobrze znającego literaturę łacińską w zakresie, dostępnym dla uczonego średniowiecznego. Okazuje się z tego, że Maciejowski zwalczał nie fałszywe poglądy Bandtkiego, ale własne fantazye (p. Piśm. pols. I, 337). Skąd Maciejowski (Piśm. pols. II, 242) wziął wiadomość, że Parkosz „pierwszy kreskowanie w naszym rozpoczął alfabecie, położywszy kreskę nad *s* i stąd *ś* wydobywszy" — nie wiem: na str. 72 wydania Bandtkiego, na którą Maciejowski się powołuje, wcale mowy o *s* niema. Wreszcie bezpodstawnie Maciejowski trzeci alfabet w dziełku Parkosza (*Adaam bil* i t. d.) przypisuje bezimiennemu pisarzowi, tymczasem w drugim alfabecie jest już wzmianka o trzecim: „que differencie patent in abecedario Polonorum, scilicet: *Adaam bil* etc.", a ta uwaga wbrew przypuszczeniu Maciejowskiego nie należy do owego anonima, gdyż jest organicznie z drugim alfabetem złączona.

Są to drobiazgi, ale charakteryzują Maciejowskiego, jako wydawcę. Natomiast bardzo dobrą charakterystykę reformy Parkosza napisał Wł. Wisłocki w wyżej wspomnianej pracy „Nauka języka polskiego" na str. 7—13. Podaje wprawdzie za Maciejowskim jako fakt niewątpliwy, że Parkoszowi wpadła w ręce ortografia Husa, ale zaraz potem dowodzi samodzielnie, że przy ówczesnych stosunkach z Czechami wpaść mu do rąk mogła, a co więcej, na zasadzie zbadania porównawczego obu tekstów: Husowego i Parkoszowego, wykazuje zależność naszego mistrza od Husa. Nie rzuca się ona w oczy, jest nawet mocno zamaskowana, ale rzeczywiście odnaleźć ją można w użyciu niektórych przykładów (np. *kwika* = kwiczy, łac. jocus i t. d.), w niektórych terminach (vocalis longa producitur, brevis corripitur), w poruszaniu niektórych kwestyi z zakresu ortografii łacińskiej (stosunek *c* do *k* i *q*, stosunek *g* do *j*) i t. d. Bardziej jeszcze uderza to, że Parkosz, pisząc swój traktat, jakby miał obawę, aby go nie posądzono o pokrewieństwo duchowe z Husem i dlatego nawet naśladując go, stara się to naśladownictwo zatrzeć. Tak np. — jak to słusznie zauważył Wisłocki — układając „obiecado" na sposób Husa z pomocą szeregu wyrazów, ułożonych alfabetycznie (*Adaam bil byl cal* i t. d.) z widocznym zamiarem łączenia ich w zdania, Parkosz umieścił je na końcu swego dziełka dlatego właśnie, że podobny alfabet u Husa stoi na początku. Dla tej samej może przyczyny Parkosz nie wprowadza do swego alfabetu ani jednej kreski (znaku diakrytycznego) nad literą, gdyż właśnie Hus litery kreskuje. Dziwną też zdaje się okoliczność, że, mówiąc o samogłoskach długich, wcale nie wspomina o istnieniu takichże samogłosek w języku czeskim, ani o sposobach ich oznaczania, powołując się natomiast na język łaciński i grecki. Stanie się to zrozumiałem i jasnem, gdy zgodzimy się z Wisłockim, że żadną miarą nie mógł pójść za spalonym na stosie heretykiem Husem miły Zbygniewowi Oleśnickiemu, wrogowi husytów, kanonik, który „o tyle tylko za nim poszedł, że stanął do niego w widocznej i rażącej opozycyi, znaki diakrytyczne odrzucił i czem innem je zastąpił". Wisłocki uznaje też, że Parkosz musiał i z innych względów iść inną niż Hus drogą.

język polski bowiem ma większą od czeskiego rozmaitość głosek, to też musiały być dla niego obmyślane inne znaki.

Czy szczęśliwie to samodzielne zadanie wykonał Parkosz? odpowiedź na to znajdujemy w fakcie, że reforma jego nigdy się w Polsce nie przyjęła, jakkolwiek jej autor w wielu punktach usiłował pozostać na gruncie tradycyi. Słabe strony tej reformy podniósł już Wisłocki: przedewszystkiem w systemie Parkosza brak konsekwencyi, wprowadza on bowiem nowe pojedyncze znaki, mające odróżnić twarge *m, n, p, b, ł* i t. d. od odpowiednich im miękich, *ç* miękie *(ć)* w odróżnieniu od *c*, wypowiadając zasadę, że „grzechem jest wyrażać przez wiele znaków to, co może być jedną literą napisane", a jednocześnie wbrew temu zaleca pisać podwojone samogłoski, lub grupy spółgłoskowe, złożone nietylko z dwu ale nawet z trzech liter. Dalej litery łacińskie np. *m, n, p, b* pozostawia nie dla brzmień twardych, jak to byłoby naturalniej, lecz dla miękich, wymyślając dla twardych znaki nowe, które—trzeba jeszcze dodać—niekiedy miały kształt niedogodny i odskakujący zanadto od charakteru liter pozostałych. Stosuje się to mianowicie do kwadratowego *b, p*, które przy systemie okrągłego pisania i trudne są do wykonania, i brzydko przy innych literach wyglądają. Pominął też Parkosz uwydatnienie odpowiednich różnic przy literach wielkich, jakkolwiek obiecywał to uczynić. Innym ważnym brakiem Parkosza jest to, że nie zawsze umiał sobie z trudnościami poradzić i wprost sam uchylił się od wyrażenia różnicy między *dź* a *dż*, a nadto ani słowem nie wspomniał o *rz*. Niekonsekwentnie też zalecił pisanie *g*, jako litery mającej wyrażać *g* lub *j*.

W ogólności, jeżeli porównamy traktat (z roku 1411) Husa z pracą Parkosza, uderzy nas ogromna wyższość mistrza praskiego nad krakowskim. Hus dokładnie zdawał sobie sprawę z tego, czego chciał, wyraził poglądy swe krótko, jasno, nie bawił się w krytykę pisowni, przed nim używanej, ale formułował tylko swoje wnioski, i jedynie raz był niekonsekwentnym, gdy dźwięk *j* kazał pisać przez *g*, w czem właśnie i Parkosz za nim poszedł, choć gdzieindziej bał się go naśladować. Inaczej pisze profesor krakowski: jest rozwlekły, nieraz wraca do tegoż przedmiotu, o którym już na innem miejscu mówił, a jego cały sy-

stem graficzny jest częścią niekonsekwentny, częścią niepraktyczny, częścią wreszcie niedostateczny, a przez to trudny do spamiętania; to też nie dziw, że nawet jego kopista często nie mógł sobie poradzić z temi trudnościami i przykłady polskie Parkosza przepisywał z błędami.

Wisłocki zadaleko się posuwa, twierdząc, że egzemplarz traktatu Parkosza, przechowywany obecnie w bibliotece Jagiellońskiej, jest nie kopią, ale przeróbką oryginału, dokonaną przez Piotra z Ilkusza lub którego z jego kolegów, i mówiąc dalej, że nauczyciele ówcześni „samochcąc zeszpecili traktat Parkosza i swojemi ozdobili poprawkami, a apograf, który nas doszedł, to prawdziwy labirynt pojęć dwóch doktorów prawa kanonicznego, z którego pierwotną myśl syna Parkoszowego z trudnością już dobywać przychodzi". Piotr z Ilkusza, który otrzymał w podarku od brata cały oprawiony już kodeks, gdzie się znajduje traktat Parkoszowy, w żaden sposób nie mógł być przerabiaczem Parkosza i o ile z uważnego czytania tekstu wnosić można, sam traktat o ortografii przez nikogo nigdy przerabiany nie był, tak że odpowiedzialność za wszystkie w nim zawarte poglądy wyłącznie na samego Parkosza spada, a tylko niektóre usterki stylistyczne i ortograficzne na karb przepisywacza złożone być winny.

IV.

Wartość tej pracy dla nas.

Czy traktat Parkosza daje nam o właściwościach mowy w wieku XV takie wskazówki, z którychby można było wysnuć wnioski ważniejsze dla historyi języka polskiego? Ażeby odpowiedzieć na to pytanie, trzeba przedewszystkiem wymienić, jakie właściwości językowe Parkosz wziął pod uwagę. Otóż najwięcej mówi on o różnicach, zachodzących w wymawianiu spółgłosek twardych w odróżnieniu od miękich, np. *p, b, w, f, m, n* i t. d. obok: *ṕ, b́, ẃ, f́, ḿ, ń* i t. d. Pod tym względem Parkosz nie daje nam nic, czegobyśmy skądinąd nie wiedzieli. O wymianie *chw* na *f* wiemy także nietylko z Parkosza, a i on też nie pisze

czy ten sposób wymawiania był w pewnych okolicach powszechny, czy też obok tego wymawiano również i *chw*. Bądź co bądź jednak możnaby przypuszczać, że w Krakowie za jego czasów wymawiano *f* zam. *chw*, gdyż inaczej Parkosz zapewne umieściłby dla wyjaśnienia oboczne formy: *fist—chwist, fast—chwast* i t. p., a tymczasem ogranicza się on do podania łacińskich znaczeń: *fał id est proprium nomen, fiał id est movit*, jak to czyni i przy innych przykładach. Ciekawe są wskazówki Parkosza co do wymawiania oddzielnych wyrazów: *cyż* t. j. czyż, *sbożny, sbik, sgaga*; znajdzie się też może która forma gramatyczna rzadsza, lub wyraz, gdzieindziej niezapisany (np. *żum*).

Daleko ważniejsze byłyby wskazówki Parkosza co do wymawiania samogłosek w języku polskim wieku XV, ale niestety i one są albo niedostateczne (np. tyczące się wymawiania samogłosek nosowych) albo też wzbudzające wątpliwości. Parkosz świadczy wprost, że za jego czasów samogłoski były różne pod względem iloczasu, t. j. że obok krótkich istniały też i długie. Z pomiędzy dawniejszych badaczów języka polskiego nie przywiązywał do tego świadectwa Parkoszowego żadnej wagi Antoni Semenowicz, autor artykułu: Über die vermeintliche Quantität der Vocale im Altpolnischen" Lipsk 1872. Mówi on tam, że co się tyczy Parkosza, to należy pamiętać, iż tu mamy do czynienia z ortografem XV stulecia, od którego nie możemy oczekiwać ścisłych, naukowych terminów, później dopiero ustalonych, a następnie, że różne wyrażenia w różnych czasach i przez różnych uczonych były używane nie w jednakowem znaczeniu, gdyż np. wyrazom: *arsis, thesis* my przypisujemy zupełnie inne znaczenie w porównaniu ze starożytnymi, którzy pod *arsis* rozumieli spadanie tonu, a pod *thesis* jego wznoszenie się. Dalej Semenowicz dowodzi, że u Parkosza, rozważanego w całości, pod literami *aa, ee, ij, oo, uu, oo* rozumieć należy po części samogłoski ścieśnione, po części tylko znaki odróżniające. Jako dowód pierwszego przytacza wspomniane przez Parkosza imię *Szymun* zam. oczekiwanego *Schimoon* oraz wyraz: *czyrpacz* zam. *czeerpacz (!)*; o *aa* Semenowicz wnioskuje przez analogię (do *ee* = *é*, *oo* = *ó*), a następnie powołuje się na słowa Parkosza: choć nie każda samogłoska przedłużona będzie się podwajała (w piśmie), to jednak

będziemy ją oznaczać tam, gdzie z jej krótkości lub długości wypływa znaczna różnica w znaczeniu tegoż wyrazu". (To samo czytamy jeszcze i w innych miejscach u Parkosza. np.: „z ich (samogłosek) przedłużania lub skracania różne wypływa znaczenie wyrazów np. *wiercimaak*. gdzie jeśli się *a* przedłuża. mamy jeden wyraz, a jeśli się skraca. są dwa wyrazy"). Otóż Semenowicz dalej mówi, że za czasów Parkosza nie odróżniano w piśmie *y* od *i*, *ą* od *ę*, ponieważ dla *y* zarówno jak i dla *i* używano rozmaitych liter: *i*. *y*, *j*, *ii*, *ij*, a przeto np. wyraz *byl* (był) oraz *byl* (bił) wyrażano jednakowo; toż samo dotyczy znaków dla *ą* i *ę*.

„Parkosz—pisze Semenowicz—chcąc położyć koniec takiej dowolności postanowił stale wyrażać *y* przez *ij*, oraz *ą* przez *oo*, i nazwał te dźwięki długiemi nie dlatego. żeby były istotnie długiemi, ale tylko dlatego, że forma liter odpowiadała znakom długości wyrażającym samogłoski w innych językach (sonst) rzeczywiście długie. np. greckiemu *ω*, o czem sam Parkosz świadczy. Wskutek tego Parkosz pisał *byl* (był), *bil* (bił), *mooka* (mąka), *mǫka* (męka). Poszedł on nawet dalej i spostrzegłszy, że istnieją wyrazy z *u*, formą identyczne. znaczeniem zaś różne. wprowadził też *uu*, które ze względu na postać nazwał długiem i domagał się. aby pisano *kuur* (dopełniacz l. mn. od *kura*) w odróżnieniu od *kur* (chór). ale byłoby dla niego obojętne, gdyby pisano odwrotnie: *kur* (od kura). *kuur* (chór), aby tylko te dwa wyrazy przez znaki dla krótkich i długich samogłosek odróżniać".

Ostatniemi czasy również ujemny pogląd na świadectwo Parkosza wygłosił prof. A. Brückner. pisząc w „Dziejach języka polskiego" (str. 63): „Wprawdzie zapewniają nas jeszcze pisarze XV wieku, jakoby spółczesna im polszczyzna odróżniała iloczas tak, jak łacina; ale to myłką się zdaje... Jeżeli jeszcze w sto lat później nie domyślił się pierwszy gramatykarz polski. że polszczyzna ma więcej przypadków, niż łacina, siedm. nie sześć, nie dziwić się mistrzowi krakowskiemu, że, odbierając przez wiele lat ciężkie plagi za długie i krótkie „sylaby" łacińskie, odnalazł je i w polszczyźnie. O wiele znamienniejszym. niż twierdzenie Parkosza byłby fakt. że rękopisy nasze piszą podwójne samogłoski zamiast pojedyńczych w tych niby razach.

gdziebyśmy się długich spodziewali... Uderza z góry nadzwyczajna chwiejność czy dowolność: jednę i tę samą formę pisze (Suled) raz po raz tak lub inaczej, a prócz tego myli się ciągle, t. j. pisze podwójne samogłoski, gdzie tylko krótkie istnieć mogły. Ponieważ te podwójne znaki z reguły tam kładzie, gdzie dziś (lub dawniej) pochylone samogłoski mamy, rodzi się mimowoli wątpliwość, czyż te podwójne znaki nie oznaczają właśnie tylko pochylenia? Jakżeż bowiem mogłoby być, żeby język polski około r. 1450 jeszcze długie obok krótkich samogłosek posiadał, a w XVI wieku już ani śladu po nich nie zostało?... Gdyby nasz wiek XV znał różnicę między długiemi a krótkiemi, taką np. jaka u pobratymców naszych, u Czechów, istnieje, dlaczegożby ograniczał on tę pisownię podwójną do *a, o, ą, e*? dlaczegoż nie znał jej np. przy *i, u, y*?".

Semenowicz albo Parkosza nieuważnie czytał, albo go nie rozumiał i dlatego przypisał mu niekiedy takie rzeczy, o jakich się mistrzowi krakowskiemu ani śniło; tak np. Parkosz nie odróżniał wyrazu *był* od *bił* w taki sposób, jak to mówi Semenowicz, lecz zalecał odróżniać *b* twarde od miękiego (nie zaś *i* od *y*); przeciwnie nawet, wyraźnie mówił, że zarówno w *bił* jak i w *był* samogłoska jest długa: „Niekiedy na odwrót, *y* się przedłuża, a mimo to *b* twardo lub miękko się wymawia np. *bił, był*" (str. 7 oryginału), dlatego też i ustęp, który mógł wprowadzić Semenowicza w błąd (na str. 8) należy rozumieć w ten sposób: „Dlatego tak piszemy *byl* t. j. percussit (bił) przez podwójne *y*, chcąc wyrazić miękie *b*, ale wyraźnie się okazuje, że także po *b* twardem kładzie się (t. j. kłaść się powinno) podwójne *y* (jako znak samogłoski długiej), np. *byl* t. j. fuit (był). A wtedy jaka będzie między temi wyrazami (napisanemi) różnica?" Tak samo nigdzie Parkosz nie odróżnia wyrazu *kuur* (dopełn. l. mn. od kura) i *kur* (chór). Dowodzenie Semenowicza, że podwojone litery musiały oznaczać samogłoski ścieśnione, mają popierać przykłady: *Szymun* i *czyrpać*; według Semenowicza bowiem Parkosz powinien był napisać: *Schimoon, czeerpacz* i oczywiście tylko w tych dwu wypadkach się omylił! Bynajmiej; Parkosz nie potrzebował pisać *Schimoon*, jeżeli w tym wyrazie nie było samogłoski długiej, a wiadomo, że w wyrazach zapo-

życzonych nieraz cudzoziemskie krótkie *o* oddaje się przez polskie *u* zwłaszcza przed *n*. Dlatego też Parkosz napisał i *Kunrat* a nie *Koonrat*. Co się zaś tyczy wyrazu *czyrpać*, to Parkosz nie napisał *ee*, gdyż zapewne i tu długiej samogłoski nie było, a tylko krótkie *i* *(y)* lub *e*, por. *czyrpać* ob. *wierci mak* (na str. 6 oryginału). Owszem, raczej wtedy, gdyby Parkosz napisał rzeczywiście: *czeerpać*, *cieerpieć*, *wieerci*, moglibyśmy sądzić, że przez *ee* wyrażał późniejsze *é* (t. j. *e* ścieśnione). Dowodzenie Semenowicza, dlaczego miał Parkosz wybrać podwajanie liter dla wyrażania samogłosek k r ó t k i c h ścieśnionych, jest niezrozumiałe i naciągnięte, a ten sposób Parkoszowy wydałby się nam tembardziej uderzający i godny podziwu, że — jak to wiemy — samogłoski ścieśnione (z wyjątkiem może nielicznych grup jak niekiedy *o* przed *n*, *m*, albo *er* z dawnego *ir*, *yr*) powstały istotnie na miejscu samogłosek niegdyś długich. Jakiś szczęśliwy traf, lub natchnienie czy niesłychana intuicya dopomogłaby chyba tu Parkoszowi, ażeby w piśmie wieku XV odtworzyć to, co rzeczywiście istniało niegdyś i w mowie, ale co rzekomo od niepamiętnych czasów znikło i zastąpione zostało przez coś innego. Czyż nie naturalniej przypuścić, że za czasów Parkosza różnice iloczasowe jeszcze niezupełnie zatarły się w mowie polskiej i że dlatego właśnie Parkosz uciekł się do podwajania samogłosek?

Zresztą, pisząc o iloczasie samogłosek, Parkosz nie ogranicza się do *a*, *e*, *o*, *o*, ale także wciąga tu: *i*, *y*, *u*, które w wieku XVI już były krótkie i niepochylone; a więc, jeżelibyśmy uznali, że Parkoszowe *aa*, *ee*, *oo*, *oo* różniły się od *a*, *e*, *o*, *o* tak zwanem pochyleniem, czyli ścieśnionym sposobem wymawiania, w takim razie musielibyśmy uznać, że *ii*, *yy* (wyrażone u Parkosza przez *y*) oraz *uu* musiały się inaczej wymawiać, niż *i*, *y* (Parkoszowe *i*) *u*, czyli że także były pochylone, co chyba dla języka polskiego byłoby ryzykowniejsze, niż przypuszczenie iloczasowych różnic w wieku XV. Wprawdzie Semenowicz mówi, że to już było niejako konsekwencyą systemu Parkosza, aby odróżniać od siebie jednobrzmiące wyrazy, ale przytacza na to dowody fałszywe. Przeciwnie, pomiędzy wyrazami, w których *uu* występuje, niema wcale takich, któreby tylko przez podwojenie litery odróżniać trzeba było od innych jednobrzmiących:

druga, druug (nie zaś *druga, druuga* lub *drug, druug*), *dmucha* (zam. *dmuucha*, gdyż Parkosz mówi że tu *u* jest długie) *cuudny, luud, kaptuur, kuurcz, kuur* (2 razy, ale zawsze w jednem znaczeniu), *gruuda, suum, gruube* (ale *grubieje*), *rozuum* i t. d. Co się tyczy rozróżnienia znaczeń *i, y*, to tu natrafiamy na wielkie trudności, ponieważ według świadectwa Parkosza był zwyczaj pisania *y* także jako znaku zmiękczenia poprzedzającej spółgłoski, a w zabytkach przed- i po- Parkoszowych litery *i, y* ciągle się mieszają z sobą. Parkosz jednak i tu wyraźnie mówi o krótkiem i długiem *i, y*, np. pisząc, że długa samogłoska występuje w wyrazach: *bił, był, byk, fist, byka* (od „bykać"), krótka zaś w: *bik, bit, byt, fyta.*

Ciężkie zarzuty w ostatnich czasach sypały się na głowę Parkosza: że nie odróżniał liter od dźwięków, że używał terminologii nieracyonalnej, że naśladował niewolniczo łacinę i gwałtem na sposób łaciński wyszukiwał różnic iloczasowych tam, gdzie ich nie było i t. d. Ale przecież właśnie w łacinie iloczas nie oznaczany był w piśmie, a natomiast oznaczał go Hus w czeszczyźnie. Raczejby więc można posądzić Parkosza o niewolnicze, choć ukryte, naśladowanie Husa, ale i tutaj właśnie dlatego, że Parkosz nie przyznawał się do znajomości ortograficznego traktatu czeskiego, wymyśliłby inny termin dla samogłosek ścieśnionych, gdyby te istotnie już śladów długości nie miały, i nie pisałby nic o różnicach iloczasowych w zakresie dźwięków: *i, y, u.*

Prof. A. Brückner nie przeczy wprawdzie wręcz istnieniu różnic iloczasowych w języku polskim wieku XV, ale o nich wątpi, powołując się na dwa rzeczywiście trudne do zbicia argumenty: że wkrótce potem, bo już w wieku XVI różnic iloczasowych w języku polskim nie było, oraz że nawet w wieku XV podwajano: *aa, ee, oo, øø* ale nie: *i, y, u*, a więc oznaczano długość tylko w tych miejscach, gdzie w wiekach późniejszych występują samogłoski ścieśnione: *á, é, ó, ą*. Jakkolwiek nie wiemy, ile przeciętnie czasu trzeba rachować na dokonanie jakiejś zmiany fonetycznej, przypuszczamy, że okresy dokonywania się tych zmian są długie i zapewne nie dadzą się zamknąć w granice lat kilkudziesięciu. To też istotnie można wątpić, aby w ję-

zyku połowy wieku XV niektóre samogłoski (*a, e, o, ø*) wykazywały jedynie tylko różnice iloczasowe, ale można też przypuszczać, że i te jeszcze istniały obok różnic już wytworzonych innych, t. j. że w czasach Parkosza dawniejsze długie: *a, e, o, ø* pozostały jeszcze długiemi, ale też zmieniły nieco brzmienie w kierunku tak zwanego pochylenia lub ścieśnienia, czyli, że wtedy był czas przejściowy dokonywania się zamiany różnic iloczasowych (wygasających) na różnice w brzmieniu (nowopowstające). To z jednej strony zgadzałoby się z danemi Parkosza, z drugiej zaś wyjaśniłoby, dlaczego w w. XV częściej ukazuje się podwajanie *aa, ee, oo, øø* niż *uu*, gdyż w tym ostatnim wypadku różnica w brzmieniu (krótkiego i długiego *u*) nie wzmacniała poczucia różnicy iloczasowej. Że jednak odczuwano wtedy długość *u*, na to znajdujemy dowód i u Parkosza, i w tekstach ówczesnych, które, choć rzadko, jednak *u* niekiedy podwajają. O różnicach iloczasowych *y, i* Parkosz też mówi wyraźnie, jeżeli zaś ich rękopisy nie uwzględniają, pochodzi to z przyczyn specyalnych, a mianowicie, że każda z tych liter miała dwie funkcye: litera *i* miała wyrażać krótkość, ale także i „twardość“, *y* znowu—długość, ale zarazem „miękość“. Stąd w zakresie tych dwu liter powstał taki chaos ortograficzny, że żadnych stąd wniosków o wymawianiu odpowiednich samogłosek nie możemy wyciągnąć przy czytaniu tekstów z wieku XV i o ich różnicach iloczasowych tylko jeszcze od Parkosza dowiedzieć się coś możemy.

Ale nie wyczerpaliśmy jeszcze wszystkich argumentów, zbijających świadectwo Parkosza: on sam w jednem miejscu zdaje się dostarczać krytyce broni przeciwko sobie, mówi bowiem: „Omnes eciam vocales modo longantur, modo patulo breviantur“. Bandtkie w przedruku wyraz „patulo“ opuścił. Jakże ten wyraz rozumieć? Nie jest on przydawką do „modo“, gdyż i pierwsze „modo“ musiałoby mieć jakieś określenie; gdyby przypuścić, że zostało ono przez kopistę opuszczone, zdanie całe należałoby przełożyć tak: „Wszystkie zaś samogłoski w sposób (np. ścieśniony) się przedłużają, w sposób rozwarty się skracają“. Przypuszczenie jednak takie byłoby zbyt śmiałe. Jeżeli zaś „modo—modo“ przełożyć na polskie „to—to“, w takim razie „patulo“ będzie przysłówkiem, dość trudnym do zrozumienia. Czy

ma się ten przysłówek odnosić tylko do „breviantur“, czy też także i do „longantur“? W pierwszym wypadku zawsze zdanie brzmi kulawo: „Wszystkie zaś samogłoski to się wydłużają, to rozwarto się skracają“, bo zawsze będzie brak dotkliwy przysłówka przy pierwszem orzeczeniu. Jeżeli uznamy zaś, że „patulo“ odnosi się do obu orzeczeń, w takim razie nie możemy go przełożyć na polskie: „rozwarto, w sposób rozwarty“, ale inaczej. Parkosz często używa wyrażenia: „ut patet“ = „jak się okazuje, uwydatnia“, więc naturalną jest rzeczą przypuścić, że wyraz „patulo“ wziął tu w znaczeniu: „jawnie, wyraźnie, oczywiście“; a zatem myśl jego można i, zdaje się, należy rozumieć w ten sposób: „Wszystkie zaś samogłoski to się wydłużają, to wyraźnie się skracają“. Zresztą, jeżelibyśmy „patulo“ wzięli w znaczeniu: „w sposób rozwarty“, to musielibyśmy, jak to już wyżej zaznaczyłem, uznać, że w XV w. mieliśmy także wązkie i szerokie nietylko *a, e, o, ø*, ale także: *y, i, u*.

Sprawa bądź co bądź jest wątpliwa i zapewne nie zostanie ostatecznie rozstrzygnięta dotąd, póki cała historya iloczasu i ścieśnienia samogłosek w języku polskim nie będzie poddana jeszcze raz bardzo szczegółowemu i opartemu na szerokich podstawach porównawczych zbadaniu.

V.

Wydanie Bandtkiego.

Traktat Parkosza po raz pierwszy został wydany w druku przez S. Bandtkiego w Poznaniu w r. 1830 p. t. „Jacobi Parcossii de Żorawice antiquissimus de orthographia polonica libellus, rogatu et sumptibus Eduardi com. Raczyński, opera et studio Georgii Samuelis Bandtkie editus“. Wydanie to jednak obfituje w liczne błędy, pochodzące z fałszywego odczytania rękopisu. Tak np. czytamy na str. 17: „Satius vero pro factione insudandum“ zam. „Sacius reipublice fore insudandum“; na str. 18: „non existentibus primis subjectis et singularibus nuspiam locus est“ zam. „non existentibus primis substanciis, id est singularibus, impossibile est“; na str. 19: „Aurea victores

obnubit laurea cives“ zam. „Aurea victrices obnubit laurea crines“; na str. 23: „divisae nationes divisas habent figuras“ zam. „diverse naciones diversas habent figuras“; na str. 27: „errorum diversorum idiotarum“ zam. „oracionum diversorum ideomatum“; na str. 28: „hoc est perinde, ut liquet de se et de aliis“ zam. „hoc est falsum, ut liquet, et sic de aliis“; na str. 40: „a Latinis imitamus“ zam. „a Latinis mutuavimus“; na str. 41: „vocalis producta enunciabitur“ zam. „vocalis producta geminabitur“; na str. tejże: „ubi rectius breviationis et productionis“ zam. „ubi ex ejus breviacione et produccione“; na str. 42: „V autem antiquitus vocalis“ zam. „V autem in quantum vocalis“; na str. 44: „periculosum“ zam. „peccatum“; na str. 45: „ubi ij longatur, debet juste molliri“ zam. „ubi ÿ longatur merito b deberet grossari et ubi i breviatur deberet juste molliri“; na str. 60: „lanea tunica“ zam. wyrazów „*hynca, kunca*“. Od takich błędów roi się w wydaniu Bandtkiego na każdej prawie stronicy. Na usprawiedliwienie pierwszego wydawcy należy przytoczyć okoliczność, że oryginał jest bardzo trudny do odczytania, ponieważ użyto w nim mnóstwa skróceń, z któremi tylko bardzo wprawny i doświadczony paleograf poradzić sobie zdoła. Uznając konieczność drugiego, poprawnego wydania książeczki Parkosza, a nie mając wprawy w czytaniu takich właśnie rękopisów średniowiecznych, musiałbym wyrzec się tego zamiaru bez łaskawej pomocy prof. dra Bolesława Ulanowskiego, który mi poprostu cały tekst rękopisu podyktował. Dzięki temu traktat ortograficzny Parkosza wychodzi obecnie z druku w postaci, wiernie oddającej właściwości rękopisu. Jeżeli zaś mimo to znajdują się w nim jeszcze miejsca ciemne lub błędne, niestety dość liczne, przyczyną tego jest okoliczność, że mamy do czynienia z tekstem, napisanym nie przez samego reformatora naszej pisowni, ale przez dość niedołężnego kopistę, który przytem również prawdopodobnie nie z oryginału przepisywał. Wskazuje na to wstęp, gdzie jest mowa o Jakóbie synu Parkosza, z pewnością nie przez niego samego napisany, a również niewątpliwie nie skomponowany i przez ostatniego kopistę. Ten zapewne przepisywał już kopię traktatu Parkoszowego w ów wstęp zaopatrzoną; powtórzył też błędy poprzednich kopistów i dodał do nich swoje. Są one

tak wielkie, że niezawsze poprawić się dają, a tak liczne, że niepodobna ich poprawek wprowadzać do tekstu, umieszczam więc je osobno pod numerowanemi odnośnikami razem z innemi uwagami.

VI.

Tekst.

(Str. 3 rękopisu). *Pugna pro patria, quia ipsam defendere laus est meritoria.*

Patria hic notat communitatem, communitas diuturnitatem, diuturnitas eligibilitatem, ut patet tercio Topicorum [1]). Hinc est, quod inconcussa patrum ac philosophorum sanxit autoritas. Sacius reipublice fore insudandum, quam alias cuilibet privato commodo adherendum; salvata enim communitate, salvatur eius pars et non e contra. Nec obviat philosophus in Presentis (!) dicens: Non existentibus primis substanciis id est singularibus, impossibile est aliquid horum, id est commune, remanere, quia hoc intelligitur naturaliter vel ut libet moraliter.

Unde et Romanis diu consuetum erat triumphantem pro Republica variis honoribus ac multis muneribus preficere, ut patet eorum gesta inspicere volentibus. Et hoc ipsum tangit Theodolus in suis eclogis dicens (na marginesie ta sama ręka dopisała: Ecloga IV):

> Excedit laudes hominum, qui primus agones
> Instituit fieri sub vertice montis Olympi.
> Aurea victrices obnubit laurea crines,
> Ducit pompa domum, sequitur confusio victum.

Hac eciam saluberrima racione exigente et quasi ex necessitate inducente nedum apud fideles verumeciam et circa gentiles, ut refert Aristoteles, quocienscunque quempiam pro communitate certantem contingit ponere vitam, ipsum honorifice sepultum in suis superstitibus, puta filiis et filiabus, fovere indesinenter favoribus ratum atque gratum communitati extitit; claret ergo patriam defendenti gloriam attingere militi [2]).

Nos itaque monitu talium inducti, non quod intendimus laudi, quoniam hoc ipsius solius Dei est, sed inspicientes ad nutum, ex quo reipublice agitur commodum, censuimus ex causis infra dicendis paternum idioma, quod notabiliter traximus ex polonorum lingua, fore caracteribus latinis cum paucis differenciis appositis scribendum, ut in hoc, quantum ad presens attinet, contra caceteme [3], malum et insufficientem usum scripture polonice laborantes videamur patriam commodose defendere et ad sufficientem modum scribendi inducere. Sed ante exordium materie intente phas exordium ponere, ut materie presentis necessitatem audientes eam libencius amplecterentur et odio eidem obviantes audacter repellerentur; et racio ponetur, cur eadem frui utiliter debeatur. Sit ergo propositi nostri pro themate hoc verbum, quod scribit Plato, divinissimus philosophus, in Thymeo, dicens: ad hoc datus est nobis sermo, ut presto iudicia mentis nostre fierent; ubi est advertendum, quod in hoc verbo: iudicia, tangitur humana civilitas, de qua Aristoteles primo Politicorum dicit: Homo est animal politicum, id est civile, mansuetum et domesticum, suorum conceptuum alteri communicativum et hoc per signa vocis, ut idem notat primo Peri hermenias, dicens: sunt ergo ea, que sunt in voce eorum, que sunt in anima passionum note — et inferius eciam ibidem innuit, quod voces sunt signa conceptuum et scripta vocum, ex quorum (!) vocum composicione sermo fit hominum. Unde sermo nihil aliud est, quam instrumentum vocale, quo mentis nostre conceptum exprimimus alteri cognoscendum. Et talis sermo est multifarius, multiplicitas autem sermonis et diversitatis [4]) originaliter processit ex divisione lingue filiorum Noe, turrim edificancium secundum illud Scripture: descendamus et confundamus linguam filiorum Noe, ut non intelligat unusquisque vocem proximi sui; atque ita divisit eos ex illo loco in universam terram; et cessaverunt edificare civitatem et idcirco vocatum est nomen loci illius Babel, quia ibi divisum est labium universe terre [5]). Cuius quidem divisi labii, id est sermonis, diverse naciones diversas habent figuras ac litteras, seu caracteres (str. 4), ipsos sermones in scripto representantes juxta suos inventores secundum illud Metriste:

Invenit hebraicas Habraham patriarcha figuras.
Catius[6]) grecas, Carmentis datque latinas[7]).

Ex quibus litteris composicionem diccionum facientes per easdem conceptus ac suas intenciones presentibus manifestant et posteris ad legendum in scripto relinquunt. Et quamvis diversarum nacionum diversi sunt sermones, in scribendo illos representantes, ut patet in Iohanne de Montalino, qui diversarum nacionum formaliter abecedaria secundum suas figuras conscripsit, ut Teucrorum, Caldeorum, et sic de aliis; omnia tamen Abecedaria et tria horum communiora scilicet Hebraicum, Grecum et Latinum licet in suis vocibus differant, ut aliter scribantur et aliter proferantur; quia quedam naciones proferunt et scribunt sua per dicciones, aliquando per syllabas, ut Greci: *alfa*, *beta* etc. Rutheni: *as*, *buky*, *vede*, *lahol* etc. Latini autem simplicissime per voces simplas exprimunt litteras, ut: *a*, *b*, *c*, *d* etc. Omnes tamen gentes in principali conveniunt expressionis elementum[8]). Alpha enim apud Grecos et *as* apud Ruthenos idem est, quod *a* apud Latinos. Quamquam igitur multe naciones diversas habent figuras, suos sermones representantes, nonnulle tamen sunt, que in unius et in eiusdem idyomatis concordant caracteribus et figuris, ut: Italici, Francigene, Anglici, Bohemi, Theothoni, et sic de aliis, qui sibi caracteres et litteras Latini idyomatis usurpant, paucis circa eosdem punctis ad differenciam appositis, ut ex hoc proprium idyoma sufficienter valeant scribere. Propter quam sufficienciam tales gentes, et precipue nobis Polonis viciniores, videlicet Bohemi et Almani, omnia sua in foro civili acta, privilegiata et cetera munimenta in proprio idiomate per latinas litteras scribunt, certas differencias apponendo; ut sic quicquid veritatis acte inter ipsos contingat, quod in scripto necessitate reponendum esset, de verbo ad verbum in eodem idyomate, in quo actum est, omnibus, quibus horum noticiam habere spectat habere (sic!), legatur, et ne alias propter peregrinam differencium idyomatum interpretacionem utpote de Latino in hoc vel in istud idcirco principalis veritas rei acte suffocetur, quoniam iam hoc multociens compertum est; sed ut de plano simpliciter, sicut est acta, sic eciam in eodem ideomate scripta audientibus legatur. Unde licet talis defectus interpretacionis non contingat principaliter propter

impericiam interpretancium: advertendum tamen est quod ipse quandoque accidit ex necessitate diversarum proposicionum seu oracionum diversorum ideomatum diversis vocibus ac vocum ordinacionibus eundem conceptum mentis exprimencium. prout unumquodque consuevit juxta modum suum. Constat enim certi ideomatis aliquam oracionem esse veram in voce secundum consuetudinem proprie lingue. que si ad aliam interpretabitur. mox ut verba exigunt, falsificabitur. Nam licet Latinus vero dicat: Cervisia defecatur seu purgatur; et interpres in Polonico similiter dicet vere: *Pywo szyą vstawa albo Pywo szye czyszczy;* in simili tamen nihil valet; dicit enim Latinus. Panis comeditur. sue mentis conceptum vere exprimendo. Et interpres dicit in Polonico: *Chleb szyą gye*, et hoc est falsum ut liquet: et sic de aliis. Similiter lingua Almanica dicit: proicias per domum werf heber Haus, significans per hanc preposicionem heber extrinsecum seu conuexum domus; sed cum intendit: per intraneitatem domus significare. tunc aliam preponit preposicionem. dicens: Werf durch Haus (str. 5) ut dato. quod alicuius domus duo hostia[9] sibi opposita sint aperta per intra. que hostia cum intendit. ut proiciantur. sic exprimit. Hos autem differentes duos conceptus ideomatis istius uno modo exprimit sermo latinus. dicendo: proicias per domum. non faciens inter primum et secundum modos exprimendi differenciam Et quamvis bonitas intelligentis potest unam et eandem oracionem ad hunc vel ad istum sensum interpretari et per hoc ex equivocacionis errore ad intencionem veram et principalem eam reducere. quia sic scribit beatus Hieronymus in epistola ad Pachomium de optimo genere interpretandi: diversa diversorum interpretum et autorum inducit testimonia et exempla, ut Tulii. Terencii. Hilarii. que dicunt, quod quilibet gnarus interpres debet diligenter intendere. ut non ex verbo verbum. sed ex sensu debitum et aptum transferat sensum; et Oratii verbum est: Non ex verbo verbum. sed sensum ex sensu curabis reddere fidus interpres[10]; non tamen hoc passim ac communiter omnibus facere constat facile. quia sicut idem beatus Hieronymus ibidem ait: difficile est alienas lineas. id est litteras insequentem non alicubi excedere et arduum, ut. que in aliena lingua bene dicta sunt, eundem decorem in translacione conseruent. Nam quodlibet

ideoma suarum vocum diversas habet proprietates. igitur etc. Cautissime itaque nonnulle gentes sua facta, acta. gesta proprio linguagio scriptitant, ne erroris aliquid propter diversa ideomata incidat. Solum ab hac securitate, solum famosissima Polonorum lingua est aliena. Quod videns spectabilissimus Jacobus Parcosy de Zorawicze, decretorum doctor. canonicus Cracoviensis et rector eclesie parochialis in Skalka. et animadvertens, ne hucusque peramplius[11]) nacio Polonica in hoc posterior ac defectuosior aliis (cum multo sui periculo) maneat, edidit unum sufficientissimum modum, quem in presenti tractatulo tradidit, per quem Polonicum ideoma scribendum fore sufficienter reliquit. ut per eum nacio consolata sua valeat in proprio ideomate scriptitare gesta. Quamvis multis male opinantibus, immo ut verius dicatur, fantastice somniantibus ac chimerice. usus materie presentis tractatuli, quo, ut alie gentes, Domini Poloni in suo ideomate proprias scriberent intenciones, videretur occasionem quandam erroris afferre. quam ipsi, pro hac sua parte allegantes, in certis hominibus dicunt evenisse, dantes erroris causam. non aliud esse, quam que ex copia librorum theologicalium et aliorum in communi ideomate ipsorum conscripta existunt. Unde secundum sic autumantes accidit, nedum mares, verum eciam et mulieres varias scripturas legentes exorbitare. Absit autem hec Paralogismi estimacio, ne modico fermenti presentis masse corrumpatur intencio. Non enim res vel instrumentum in se proprie est laudis vel vituperii receptum, sed tantum eius usus vel abusus. Vini enim non labes. sed tua. si post vina labes. Ex simili itaque sacra pagina deberet pretermitti racione, qua ipsi heretici suas muniunt intenciones. ut patet in tractatu venerabilis Benedicti, Decretorum doctoris, abbatis Marsilie, ubi quemlibet articulum per sacram Scripturam monstrant. per hoc autem, quod demonstrant. non redarguuntur heretici. sed quod decurvatam indigeste capiunt, vituperium non ammittunt. Uti quidem instrumento et bene et male contingit iuxta utentis facultatem. Quia secundum Innocencium instrumentum non agit per se, sed coniunctum suo motori. Id non agunt libere, nisi in quantum coniuncta moventis voluntate. Nam ut ait Petrus de Tharantasio, ipsa voluntas est, que claudit oculos et aperit. prout vult. Recedat (str. 6) ergo

demens arguicio, et accedat commodosa Polonorum lingue in scripto servicio etc.

* * *

Viginti duas litteras apud Hebreos, Syros et Caldeos in prologo super libros Regum beatus scribit Hieronymus. Latini autem una magis habent litteras, caracteribus quidem et figuris sed non in omnibus vocibus differentes: et obtusum seu raucum *K* et *Q*. Quamvis quandoque eidem caracteri diversos sonos attribuant, aliqui tamen eorum apud eos superfluunt. Nam Latinum ideoma *K* non indiget. *H* eciam aspiracionis nota est. Nostrum autem Sclavonicum ideoma, et presertim Polonicum, multo pluribus indiget litteris. Primo namque cum Latini quinque vocalibus contenti sunt, Poloni autem sextam *o* adjiciunt, nec sine ea illud ideoma scribi potest. Nam licet alicubi loco *o an* scribi possit, ut *ranka, manka, roka, moka*. Alibi tamen nullo modo, ut *mooka, droga* [12]. Alioquin inter penam et farinam et multa alia non erit differencia. Omnes eciam vocales modo longantur, modo patulo breviantur. Ex quarum longacione et breviacione diversus consurgit sensus diccionum. Exemplum de a sicut *vercimaak*, ubi si *a* producitur, una diccio est, si corripitur, due sunt decciones [13].

De *e* sicut *beel, bel*. Exemplum de *i: byl, bil*. Exemplum de *o*, ubi longatur et ubi corripitur: *Kooth, koth*. De *o: droga, drooga*. Exemplum de *u: druga, druug* [14]. Et quanquam Latini in produccione et correpcione vocalium in scribendo nullam, aut paucam faciant differenciam, pro eo, quia de quantitate: produccione et breviacione vocalium sufficientes habent regulas, in libris Grammaticorum, scilicet Prisciani, Hebreardi, Alexandri et aliorum positas, has igitur sciendas per Latinos presupponunt, et ideo uno et eodem caractere seu figura vocales breves et productas scribunt, ut brevitati scripturarum consulant; et quia has regulas prosodie Polonis illiteratis difficile foret tradere, oportuit, ut in scribendo quantitas vocalium exprimatur. Quod alio modo facere facile non est, nisi ut vocalis longa geminetur, et brevis simpla ponatur. Ut *Adaam*, ubi primum *a* breve, secundum longum et geminatum. Si enim differencias longe et brevis vocalis tam in voce, quam in caractere facere vellemus, forsan non multum

difficile foret. nam Greci hunc modum scribendi servant. ut aliter *o* longum. aliter *o* breve scribant. Nos autem. qui omnia a Latinis mutuavimus. hanc novitatem pretermittere voluimus, forsan enim aliquibus foret odiosa. Necesse autem habemus quantitatem vocalium in scribendo geminando et simplando exprimere. quia. ut premissum est, hoc pretermisso. magna occurreret in distinguendis significatis (!) diccionum difficultas. Ideo. etsi non omnis vocalis producta geminabitur. saltem hoc observabitur, ubi ex ejus breviacione et produccione surgit notabilis diversitas significati (sic!) ejusdem diccionis. Quamvis eciam et ex parte consonancium hec differencia notari possit, ut infra, dicetur.

Porro omnes fere litere, exceptis scilicet *b, h, v, k, q, v,t, r* [15]) in sono variantur. Nam *c* quinquies, *s* sexies sonum variat. V autem, in quantum vocalis, ad modum aliarum vocalium, et longum et breve est In quantum autem consona, eciam aliquociens variat sonum, nam cum componitur ex consona et vocali. tunc proprie scribitur. sic *wsta*, *wmaar* [16]). Ponitur eciam ut simplex consonans et tunc (str. 7) aliquando grossatur, aliquando molliter profertur. Exemplum primi: *ƀiklad, ƀige, ƀya.* Exemplum secundi: *vila. vilne* [17]). Quando igitur *u* vocalis simpla ponitur. eodem modo sicut *v* scribitur, in superiori parte apertum et inferiori ligatum. Quando autem longatur. tunc geminatur. Exemplum primi in: *uye*. *uyass*. Exemplum secundi: *szvwam*, *dmuchaa* [18]). Quando est consona et grossatur, tunc de superius primi cornu(s) tractus ducatur. ut *ƀaal, ƀyl, ƀiklad.* Quando vero mollitur, tunc planis et equis cornibus scribatur, ut sic: *vila, vidzaall vino* [19]). Hac differencia habita inter *v* consonantem mollem et grossam. non erit necesse ponere duplex *ÿ.* ut olim ponebatur, ut *vyatr wyege, wyosna. vyoneczek.* quia non esset differencia inter *vial* et *vaal* [20]) id est flavit. Sed sic scribatur molle *v: vaal. vatr. vege, vosna, voczek. waal* [21]). Peccatum est enim fieri per plura. quod eque bene potest fieri per pauciora. Ille autem sex littere: *b. f, l. m, n. p* sub eadem vocis retencione et quantitate nunc grosse, nunc molliter proferuntur.

Exemplum primi [22]) de *b: byk* [23]), *bith* id est percussus. Exemplum secundi [24]) de *b: bil* id est fuit. *byk* id est taurus. Nec ex parte vocalis geminate et longate potest esse differencia.

Nam idem *b* molle et grosse prolatum, cum *y* longo et *i* brevi reperitur. Licet enim, ubi *ÿ* longatur, merito *b* deberet grossari, et ubi *i* breviatur, deberet juste molliri, ut in exemplis suprapositis: *byk* et *bik*. Est tamen reperire dicciones, in quibus *j* breviatur, et tamen *b* nunc mollitur, nunc grossatur ut: *bith* [25]) id est habitacio, *bith* id est percussus; in his diccionibus *j* breviatur et tamen *b* mollitur et grossatur. Aliquando e converso *ÿ* producitur, et tamen *b* grosse et molle profertur, ut: *byl* id est percussit, *byl* id est fuit.

Sic *ff* nunc grosse, nunc molle profertur, ut *ffaal* [26]) et est proprium nomen, *faal* [27]) id est movit. Nec per vocales additas differre possunt. Nam *ffaal* et *faal* utrobique *aa* longum seu geminatum, et *f* differt in voce. Nam si diceretur, quod vocalis longata seu producta faceret consonantem litteram grossiori, et breviatam molliori [28]), sicut de *b* dictum est, hoc apparet falsum in exemplis statim positis: *ffaal*, *faal;* imo alicubi vocalis producitur et *f* mollitur, ut: *fysth*, et e converso, vocalis corripitur, et *ff* grossatur, ut *ffytaa*. et iterum *i* breviatur ut *fisth ffy* (przekreślone) *fjita*, *figi* [29]).

Eodem modo *l* nunc grossatur, nunc mollitur, ut: *l'ist* id est littera, vel folium, *listh* ut est pars pedis, *l'is* id est vulpis, *lisz* id est calvus, ecce ceteris paribus nunc grossatur, nunc mollitur. Sic et in fine positum. Exemplum *Staal'* id est calibs, *staal* id est stetit [30]).

Eodem modo *m* grossatur et mollitur circa easdem vocales et consonantes positum. Exemplum *mika* id est Nicolaus, *ɱikaa* id est trahit, et in fine diccionis positum. Exemplum: *dyɱ*, *groɱ*, *gyɱ* id est eis, *gyɱ* id est tene, *przyɱ* id est suscipe [31]).

Consimiliter *n* grossatur et mollitur. Exemplum de grosso: *ŋisski* id est de civitate Nissa. Exemplum de molli: *nisky* id est declivis. Sic eciam in fine: *syn* [32]), *koon*.

Consimiliter *p* grosse et molliter profertur: *pan pakel pischno pige pivo, potr povec popu.*

Quas igitur differencias his vocibus harum litterarum attribuemus? Si aliquas differencias ponere voluerimus, non parum difficultatis habet [33]); si nullas, multum erroris sequi necesse est. Nam eadem figura litteram molliter et grosse prolatam scribere non parvum errorem parit. Nec, ut pretactum [34]) est, per vocales

longas aut (str. 8) additas differencia notari potest. Si igitur libet *b* grossum sine unco et quadratum, ut sic *b*, quod eciam musici vocant *b* durum, et *b* molle cum unco superiori et inferius rotundum, ut sic *b*, quod musici eciam *b* molle vocant. Exemplum: *babo bik bodze*. Exemplum secundi: *Beneck byka bige* [35]).

ff grossum scribamus geminum vel geminatum, *f* molle simplum. Exemplum primi: *ffaal, ffasth, ffitaa*. Exemplum secundi: *fisth, figi*.

Item *l* spissum seu grossum fiat sine unco. Exemplum: *lapka lekce liszego, losze, ludzy, lothka*. Molle cum unco superiori. Exemplum: *l'aasz, l'is, l'osth, l'esch, l'udze, l'ąnkawką* [36]).

m spissum cum cauda in tercio pede, sicut in fine diccionum poni solet, ut sic: *mara, mego, mige, moge, modro, muscho*. *M* autem molle sine cauda, ut: *maal, mecz, mikolai, mood*. Sic eciam *η* spissum cum cauda, sicut in fine diccionum poni solet [37]), ut: *ηapascz, gηath, ηalocz, ηoc, ηos, ηodza*. Molle sine cauda, ut: *nevasta neve niczs*. Erit autem differencia inter *η* spissum seu grossum et *ÿ* duplex, quia cauda *η* trahitur in rectum, cauda autem *ÿ* flectitur ad sinistrum. Insuper super *ÿ* ponitur duplex punctus ad differenciam *η* spissi.

p spissum fiat quadratum, ut *b* grossum; *p* molle fiat rotundum. Exemplum primi: *pan pavel pooge* [38]) *pyschno*. Exemplum secundi: *potr pivo pige pilno, pech pecze peceną*. Nec a modo erit necesse post illas litteras molliter prolatas *y* duplex scribere sicut hactenus scripsimus in omnibus predictis consonantibus. Nam sic sribimus *byl* id est percussit per duplex *y*, volentes exprimere molle *b*, sed apparet manifeste, quod eciam circa *b* grossum seu spissum ponitur duplex *ÿ*, ut *byl* id est fuit. Qualis igitur inter hec erit differencia? et ut appareat, sic secundum quod alias scribebatur, differenciam inter dicciones cadere non posse [39]). Ecce si scribatur more predicto *byaal* id est albus et *byaal* [40]) id est percuciebat, in scripto non erit differencia, cum in voce et scripto [41]) differencia sit. Hinc ergo scribatur *baal* pro albo et *byaal* pro percuciebat, et sic plana erit differencia. Sic eciam *bika* id est instrumentum latarnorum, ubi est *b* molle et *j* breviatum et *bika* id est taurum vel *bika* [42]) id est mugit,

ubi est *h* grossum et *j* longatur, non potest igitur differencia subsistere. Melior est itaque differencia *h* quadrare pro spisso, et rotundare pro molli. Sic de *ll:* si per duplex *i* voluerimus *l* molle designare, in aliquibus diccionibus bene conveniet, in aliquibus vero minime, ut: *lyschka* id est vulpis, *lysska*[13]) id est eruca, *lysth* id est folium. Sed cum ex superius dictis vocalis geminata deberet produci, in omnibus tamen premissis corripitur. Ecce prima ineptitudo. Denique, ubi in fine diccionum *l* molle seu tenue ponitur, si sibi duplex *y* adjiciatur, faciet scripti confusionem. Exemplum: *staal* id est calibs, si post *l* duplex *y* poneretur, stabit: *staaly*, quod significat steterunt, ubi erit nostra calibs? Si autem sine *y* scribatur, erit *stal* id est stetit. Ecce alia ineptitudo. Melior ergo erit differencia, ut *l* grossum sive spissum scribamus sine unco, sicut baculum ut: *staal lyssy* id est stetit calvus; *l'* molle seu tenue cum unco et sine addicione *y*, ut *stal'* id est calibs, *l'isth* id est folium, *l'uud* id est populus. Eodem modo de *m* olim: *Mikolai*, *missa*, *milaa*, *myaal* id est adeps vel verbum id est habuit per duplex *y* scribebant, volentes tenue *m* denotari. Sed jam est ostensum, quod *m*, posita circa vocales et consonantes, non potest per *y* duplex *m* tenue ab *m* spisso differre, ut *mika* id est Nicolaus, *mikaa* id est frequenter trahit. Est igitur melior differencia, ut *m* molle seu tenue scribatur sine cauda ut sic: *mika*, *mikolay*, *mykaa*, *myasto*, *maal*, et (str. 9) non erit a modo necesse circa *l*[44]) molle ponere duplex *y* et vocalem sequentem, ut: *myedz*, *myood*, sed *m* tenue stat loco *y* duplicis geminati, *e*, vel *o*, vel alia vocali manente producta, ut: *maal* id est adeps, *meedz*, *mood* id est mel, *masso*, *maasga*.

Similiter de *p* et *n*, circa quas consonantes plus errabatur. Nam quociens *n* et *p* mollia occurrebant, semper per duplex *y* et vocalem occurrentem scribebant, sive *i* breviabatur, sive producebatur. Exemplum primi[45]) de *a: Gniaasdo*, de *e: Nyewyasta*, de *i: Nyez*. Hec differencia insufficiens erat, nam inter *Nya*, quod fuit idolum et *naa*, syllabam in diccione *gnyasdo* positam, non erat differencia. Sic de *η* in fine diccionis posito, ut: *syoη* id est finis, *kooη* id est equus[46]) et in fine illius diccionis *kooη*[47]) necesse erat addere duplex *y* ad denotandum *i*; quo facto, non

erit differencia inter *koonÿ* Nominativum Singularem et *koonÿ* accusativum[48]) pluralem.

Sic inter *gonÿ* id est fugatur (!) in Imperativo, et *gonÿ* id est fugat. Sic de *p*. quoties *p* molle seu tenue debebat scribi, semper subjiciebatur duplex *y* cum vocali sequente, ut: *pyasek* id est arena. *pyechna, pyotr, pyąthno*. Sed hec differencia seu expressio insufficiens est, nam iuxta hoc non erit differencia inter *pya* et *paą* inter *pye* et *pee*[49]). Sed ut de *n* dicebatur, quod mollitur, quando sine cauda scribitur, sive eam sequatur aliqua vocalis, sive non, ut: *gnasdo, newaasta, nisczotha*[50]), similiter de *p* molli: quando rotundatur, debet teneri[51]) sequentibus quibuscunque vocalibus. aut quando in fine ponitur. Exemplum primi de *a*: *paasek*. de *e*: *pechna*, de *i*: *pissarz, pissczek*. de *o*: *potr*, de *ø*: *pøthno*.

Restat nunc videndum de litteris, que aliter variant voces, quam spissitudine et tenuitate et sunt: *c, d, g, ss*. Et primum circa *c* occurrit non pauca difficultas. Nam *c*. ut premisi, quinquies in voce variatur, secundum quod variis vocabulis jungitur. Nam junctum cum *a* aliquando concurrit in voce cum *k*, et quasi obmutescat[52]), ut *cath* id est tortor, *captuur* id est capucium. Et ita utuntur Latini eo in ipsa ejus voce. Et sic apud eos jungitur cum *a, o* et *u* ut capud, collum, cuculus. Aliquando jungitur aliis et non concurrit in voce cum *k*, sed quasi asperatur id est proprium sonum retinet, quem in alphabeto habet. Sic eo utuntur Latini, quando jungitur *e* vel *j*, ut: cepe, cibus. Cum *a* eciam. sed valde, raro, ut: caix. Et hoc modo prolatum tripliciter in Polonorum ideomate asperatur: grosse, grossius et molliciter, quibuscunque vocalibus jungatur. Exemplum primi de *a*: *czas, czapka. czascha, czapka (!)*. Exemplum secundi: *czalo caask, cemo*[53]). Exemplum tercii: *cap* id est hircus vallacorum vel interjeccio percucientis, *hynca, kunca*[54]). Sic eciam junctum cum *e* tripliciter asperatur. Exemplum primi: *çego, çekaa*. Exemplum secundi: *cemo, celo*. Exemplum tercii: *cepi, cebula*. Sic cum reliquis vocalibus, ut: *czyn*, *czyŋ* id est arma, *czyn* id est fac, *czop, czuge, czeebu*[55]), *czosŋek*. Quam differenciam ponemus, ut debite et differenter ista in scriptis exprimamus; sicut in voce differunt, non est facile assignare. Tamen, si placet, fiet talis differencia.

Si placet; (str. 10) quia omnes voces et omnes caracteres ad placitum sunt inventoris et sequencium.

In *c* igitur grosse prolato, seu asperato, ut in exemplis primi modi, ut: *czas, czego, czym, czolkaa, czubaacz*[56], scribitur *c* cum *z*, ut solitum est scribi. Hoc enim quantocius amplecteremur, quando quotidiano usu approbaverimus.

In grossius autem prolatis, ut in exemplis secundi modi de *a* et de *o*, facilem poterimus differenciam ponere, ut si scribamus *cz* et *y*, ut: *czyalo, czyasto, czyemo, czyelo, czyolek, czyulaa, czyągne*[57]).

In his quidem diccionibus satis idonea esse[58] expressio et differencia, sed in aliis nullo modo hec differencia sufficeret. Scilicet quando occurrunt exempla de *J*: *czijm, czijn*, quod[59], est prime asperacionis exemplum? Quomodo autem scriberemus: *czyn* cum secunda asperacione, quod significat sillabam de illis diccionibus: *Bozaczyn, Prodoczyn, Oczyn*[60]), vel de similibus? Nescio enim, quomodo dicciones in scripto different: *czyn* prime asperacionis id est cum quo, et *czyn* secunde asperacionis, que est syllaba de predictis diccionibus: *Bozączyn* Item *czyrpaal* id est hausit, et *czyrpal* id est passus est, saltem circa primam syllabam, de qua est sermo. Different enim ista circa *p* spissum et molle, sic eciam *sczijrpaa* id est obstupet et *sczyrkaa*[61] et multa talia.

Unde si placeret, quociescunque occurrerit illa grossior asperacio, quod loco *cz* et duplex *ij* scribemus simplex *c* cum uno tractu in parte inferiore, quod antiqui loco *z* ponebant, ut apparet in antiquis libris, ut sic: *ç, ç*, et hac littera uteremur semper, quociens occurreret nobis *cz* et *i* suffocatum id est grossioris asperacionis, ut in predictis exemplis: *çalo, çasto, çemo, çolek, çula, çogne*. Et hoc modo inter *czym* et *czyn* prime asperacionis et *chçecy* id est velis[62], *çijrpaal, sçyrpaal, çypaal*[63] notabilis esset differencia. In molliter autem asperatis scribatur simplex *c* sine omni asperacione, ut: *cap, cebula, cisz*[64] id est calx; de *o*: *co* id est quid, *cuudni* id est pulcer. Alie autem omnes dicciones a *c* incipientes vel ubicunque post *c* subsequitur *a, o, u* et *o* scribantur per *k*. Exemplum primi, ut: *kath, kamen, koth, kooth, kuurcz, kuur*. Exemplum secundi: *kuąp, kmotr, krol, ktho*.

Et idem possemus cum *q*, ut loco ejus *k* scriberemus, ut: *kvap, kvath, kveli, kvikaa*[65]. Nam eciam apud Latinos *q* in aliquibus superfluit, excepto: quicunque et cuicunque, que non possunt debite figurari eodem modo, scilicet per *k;* tamen non in *q* nec in *c*, sed in *v* consonante et vocali est vis differencie in illis duabus diccionibus: quicunque et cuicunque, vel: qui et cui. Unde si vellent Latini nostra differencia inter *v* vocalem et *v* consonantem uti, non indigerent *q*, quia loco ejus sufficeret *c*, prout eo ipsi utuntur. Loco cujus jam nos ponemus *k*. De *ch* autem asperato nulla est difficultas ut: *chleb, chmeel, chaarth, chrost,* quia antiquam retinet figuracionem, scilicet per *c* et *h*.

(str. 11). *D* eciam duas habet voces, sed facile differentes, scilicet *d* simplex seu spissum, et *dz* molle. Exemplum primi: *dal, deeꝓko, dimꝓ, doomꝓ, dumaa, doob*. Exemplum secundi: *dzal, dzen, dziv, dzołda, dzula, dzoogil*[66], *dzoosla*. Itaque prima exempla scribantur per simplex *d*, reliqua per *d* et *z*, quod satis usitatum est. Tamen adhuc *dz*, ceteris eodem modo se habentibus, interdum asperius, interdum mollius profertur. Exemplum primi: *gviszdz* id est sibila, *gvisd* id est nux perforata a verme. Exemplum secundi: *gvijszdz* id est posterior pars selle[67]. Ecce in his exemplis aliter et aliter *dz* sonat. Et quamvis hec asperacio et mollicio videatur provenire ex parte *d* et *z*, tamen in veritate primum *dz* in se asperius quam secundum profertur. Inter hec autem aptam dare non possumus differenciam, sed lectoris prudencie discernendum relinquimus; si enim Latini alphabeti inventor, qui fuit peritissimus, plurimas litterarum lectoris ingenio reliquit, cur nobis hoc non liceat, quod pericioribus licuit?

G autem, quamvis apud Latinos eciam duas format voces, ut: gaudium, genus, tamen ipsi hanc differenciam non curant, ut eam scripto annotent, sed legencium discrecioni relinquunt. Ex quo autem cepimus facere differencias inter aliarum litterarum voces et hanc exponemus.

Sunt in Polonico hujuscemodi dicciones ab utraque ejus voce incipientes, mediantes et finientes. Exemplum prime vocis ut: *gaad, gedka, gid, godek, gusz, gossz, ꝓagda, migdal, roog, sꝓug*[68]. Exemplum secunde vocis, ut: *gee* id est comedit, *geemj* id est comedimus cum suis condeclineis. Scribantur ergo primi

exempli dicciones per *g* cum unco retorto versus dextram partem. sicut scribunt ipsum Italici. ut sic: *qraad, qruuda, qroch*. secundi autem modi, seu exempli. per *g* simplex, ut est usitatum. cum simplici unco versus sinistram partem, ut retorto versus dextram partem. ut: *gee, geemi. gyııų*. Nec hoc silencio pretereundum est. quod Latini quasi eadem voce *J* consonantem et *g* litteram, prout secundum hanc consideracionem sine unco retorto scribitur, exprimunt. ut: Jaana [69], Jeronimus, Johannes, Junius, genus, Gymnasium [70]. Et eodem modo Poloni necesse est, ut faciant. Si igitur placet hanc differenciam legentibus exprimere et eam non aliquibus signis annotare. bene quidem. sed facilius esset legere, differencia annnotata. Possemus tamen hanc differenciam hoc modo distinguere in diccionibus Polonicis, ut quociens *g* ponitur cum aliqua vocali, et non scribitur seu non profertur per *g* rotundum. tunc non debet scribi *g* simplex. sed *J* consona. ut: *Jaanus, Jaan, Jost* [71]). quod est nomem proprium sancti Jodoci. Item quociens jungitur cum his consonis: *b, n, w, d, l, r*, profertur et scribitur cum unco retorto. ut: (str. 12) *maqda, qlasz, gnew, grod(!)*. Sed si ponitur cum *e* et *J* vocalibus. quamvis non profertur cum *g* retorto, non oportet in Polonico ideomate, ut per *J* consonam scribatur. sed immo per *g*, ut: *geva. gemi. gemu. gym*. quod et in Latino obtinet veritatem. Insuper hoc considerandum, quod apud Latinos *J* consona jungitur omnibus vocalibus. ut in exemplis supra positis. Et omnes dicciones. ubi *g* conjungitur cum: *a, o* et *v*, in quibus *J* consona concordat cum *g* in voce. semper scribuntur tales dicciones per *J*. et nunquam per *g*. Exemplum: Jacobus. Janua. de *o*: jocus [72], joculator; de *v*: jus. judicium. Ubi autem *J* consona jungitur *e* vocali. ibi aliquando scribunt *J* consonam. aliquando *g* literam Exemplum. ut: Jeronymus, Jeremias et hoc fere semper in propriis nominibus. In appellativis autem ut frequenter scribunt per *G*. ut: genus [72]). genu. Dico notanter, ut frequenter. quia aliquando eciam nomina appellativa scribuntur per *J*. ut: jejunium. jecur. Ubicunque autem *g* conjungitur cum *J*. necessario scribitur per *g*, ut: gymnasium. viginti etc. quia non potest debite scribi per *J* consonantem.

Jam superest *S* literam in suis differenciis expedire. Itaque

in primis nota: quod *S* apud Latinos duos caracteres exprimere obtinet. Primo scilicet per tractum in longum scribitur, prout communiter in principio et in medio diccionum ponitur, ut: ſol, ſal, miſit, miſſa. Alio modo scribitur convolute, sicut communiter in fine ponitur diccionum, ut: abbas, mas. Insuper nota [73], quod *s*, sine aliqua aspiracionis seu asperacionis speciali nota prolatum, aliquando secundum suam propriam vocem ponitur sic, prout communiter sonat in fine diccionum positum, ut: abbas, mas, lebes, sic eciam quando ponitur in principio diccionum, vocali aut consona subsequente. Exemplum primi: *saam, seen, syn* [72], *sova, Suum, sood*. Exemplum secundi: *strus, sbik, sgaga, smood, spood* [74]. Si autem mollitur aut tenuatur, sicut premissum est, positum circa vocalem aut consonantem, tunc perdit vim suam et transit in aliam literam, quia in *z*. Exemplum primi: *zavada, Zijgmunt, zophia, zuzanna, zoob*. Exemplum secundi: *zmuda, zbyl* [75], *zdrov*, et propter hoc in nostro polonico alphabeto post *s* ponemus *z* propter vicinitatem vocis. Aliquando tamen eciam *s* mollitur et non perdit suum caracterem, ut positum inter duas vocales, vim suam obtinentes. Exemplum de *a: ytasal, casa, kaasaal* [76]. Unde, quamvis ibi molliter proferatur, tamen proprio charactere scribitur, ut in exemplis supra positis. Et si tunc vult propriam vocem obtinere, opportet ipsum geminare; exemplum: *cassa, missa, Rossa* [77]. Si igitur vellemus propriam differenciam habere inter *S* in propria voce prolatum, et *s* molle, ut propositum (str. 13) inter duas vocales, scribamus primum convolutum, sicut solitum est poni in fine diccionum. Exemplum: *Saam, Seen, Syn, Sood* id est judicium, *Ssøød* id est vas. Sic eciam positum cum consonantibus: *Stado, Sluga, Sboszyi* [78], *Strus, Smood* etc. Ubi autem mollitur, scribatur simplex longum, ut *maſal, coſa* [79]. Et sic quociens a modo *ſ* longum reperiemus, legemus ipsum molliter, nisi sit geminatum, ut: *miſſa* id est scultella, *moſſo*. Interdum autem *S* non mollitur, nec eciam in sua propria voce ponitur, sed interdum aspiratur, ut cum ponitur cum *c h* sequente, ut: *ſchadi, ſchipee, ſchimun, ſchopa, ſchum, ſchaiy, burzaa (!)* [80]. Aliquando autem asperatur et hoc multiplicicter: aliquando grosse; exemplum: *ſzaak, ſzegotha, ſzyroth, ſzorav, ſzuiy, ſzoodlo* [81]. Et tunc scribitur per *ſ* longum et *z*, et hoc patet in exemplis. Ali-

quando grossius, ut quando *S* propriam vocem retinet et quodammodo *J* intersumit. Et tunc debet scribi per *ff* convulsum [82], aut longum geminatum et *z*. Exemplum: *ffzano, ffzemo, ffzadlo, ffzivi, ffzirotha, ffzostra, ffzathka* [83]. Nec in his et similibus exemplis sufficit scribere *f* longum et *z* et duplex *ij*, ut antiquitus scribebatur. Sic enim prius scribebatur *szyano, szyemya* [84], *szyostra*. Quamvis enim in diccionibus, ubi post *S z* ponitur *a, e, o, v* et *ø*, forte sic scribi posset, tamen ubi post hanc asperacionem sequitur *J*, ut: *fziwi, fzirotha*, non esset differencia inter *fzywy* id est canus et *fziwi* id est vivus et multa talia. Melior igitur et notabilior erit differencia hec, ut in predicta asperacione grossiore ponatur *ff* convolutum seu duplex longum et *z*, ut in exemplis supra positis, sive *J* sequitur, sive non. Aliquando autem asperatur molliter, ut quasi in vocem *z* declinet et tamen quodammodo *z* ingrossatur et hoc modo aptissime duplex *zz* ponatur, ut in exemplo: *zzaia, zzele, zzima, zzolo, zzøba* [85]. Nec sufficit, ut scribatur simplex *f* et *z* cum duplici *ij*, ut antea scribebatur, sic: *szijarno, szijemija*. Quia etsi in diccionibus, ubi post *z a, e, o, v* et *ø* ponitur, sic scribendo aliquando differenciam inter simplex *z* et istud poneremus, tamen ubi post *z* sequitur [86], nulla erit inter simplex *z* et illud ingrossatum seu geminatum differencia. Exemplum: *zzyma, zzymqo, zzimozzelon* [87]. Igitur differencia supra dicta est melior, que in omnibus veritatem obtinet.

Postremo, quia [88] relique littere, videlicet: *h, k, q, r, t, x, y* et *z* [89], nisi in quantum cum *s* asperatur, nullam difficultatem aut differenciam scribendi, aut proferendi a literis latinis habent, (str. 14) nisi, ut premissum est, non inantea *k* loco *c* obtusi utemur. Nam etsi prius scribebantur iste dicciones: *kath, kloda, kvap, kmotr, krool, kopa* etc. per *c*, nos deinceps scribemus omnes istas dicciones et similes per *k*, ut: *kath, kloda, kvap, kmotr, krol, kunrath* [90], *køoth*. Et in veritate sicut *q* apud Latinos, ita et apud Polonos superfluit. Nam, ut premissum est, sicut loco *c* obtusi *k* utemur, sic loco *q k* uti possemus. Exemplum, sicut scribimus: *Quas, qvath, qvap, qveli, kvikaa* [91]; et nullus nos juste reprehendere poterit.

Sunt denique adhuc apud Latinos aliqui characteres, non

littere quidem, sed litterarum suppleciones seu titelli sive apices, id est sumitates sic dicte. Quia frequencius in superiori parte ponuntur, videlicet: etiam, contra, scilicet, con, tur. Hos nos non curamus nostris literis annotare, tum quia Poloni raro his apicibus seu titellis sive supplecionibus utuntur, tum eciam quia, si eis collibuerit, similibus caracteribus cum latinis eos scriptitabunt [92]).

Hoc eciam silencio pretermittendum non est, quod omnes littere abecedarii, cum in capitibus versuum, aut articulorum, aut capitulorum ponuntur, frequenter in caracteribus et figuris a suis usitatis caracteribus et figuris discrepant. Que nos versualia seu capitalia vulgariter vocamus. Quod presertim de capitalibus habet veritatem, quia vero diversi diverso modo quasi pro voluntate sua scribendo dicta versualia et capitalia figurant; ideo de hoc regulas non curamus ponere, quia isto usu et consuetudine scribentium distinguuntur. In fine autem nostri abecedarii exempla horum adnectemus [93]).

Sequitur modo abecedarium cum distinccionibus et exemplis caracterum et figurarum presignatum. Hoc tamen premitto, quod in nostro abecedario non eundem ordinem litere habent, sicut in Latino ex causis certis. Nam *k* non ponetur inter *J* et *l*, sed ante *d*, ut sit differencia insignior inter *c* proprie vocis et *c* obtusum, loco cujus, ut premissum, *k* ponemus. Sic eciam *J* ponetur ante *h* propter connexitatem exemplorum [94]), et *ij* sequetur statim post *J*, ut habeatur inter ea aliqualis differencia. Et *z* statim post *s* propter similitudinem vocis. Tum eciam in suis locis possemus singulas predictas (str. 15) litteras, seu earum exempla ponere, sicut et ponemus. Non est enim vicium, idem pluries repetere ex causa etc.

Ktho chce pissaç doskoηaľe
Gøzik poľski itesz prave
Umeij obecado moije
Kthorez thak ηapissal tobe
abi pissal tak krothke a
aa ssovitho qdze sszø bsdluszaa
podluq theqo bądze pissaaη
ľudzy bszystkijch oçec adaam

A thesz gdze h hodze grubie
Thako pissmem poloszysch ge
Nepissch virzchu okroglego
Pissøc bartka slavonego
Svirzchem okroglem pissi b
bodri thako napissesch ssvee
Gdze c glossu meec nehodze
k masto gego tham k sszondze
Jako kameen thako kaptuur
Pissan bądze przes k ÿ kuur
Ale gdze c svoÿ glos meva
Sbiklem pÿsmem calo tak da
Al'e çel'øçu ÿ çalu
pod ç przÿpissy thak gemv
Gestl'i c barzo grubeÿe
Thako pissmem czas bisnaye
Gdy przÿpissano hodze
Ch chval'ebne thako sszødze
Ale bich çi neprzedluszil
Any theszknosczÿ uczÿnÿl
Patrzÿ obecada meeqo
Thobe thu napissaneqo
Boç bnyem kaszde slobko. thobe
Pissmem rosni glos da bssobe
Pisch gee bgÿmø hosze thako
ÿeszem czÿ napissal iako[95].

breve	longum	grossum	molle
a	*aa*	*h*	*b*

Has[96] quinque differencias in Polonico idiomate habet

c	*k*	*ç*	*cz*	*ch*

per se	molle	breve	longum
d	*dz*	*e*	*ee*

durum	molle	per se	improprie [97])
ff	*f*	*g*	*q*
breve	longum	durum	molle
i	*ij*	*l*	*l'*
grossum	molle	grossum	molle
mj	*m*	*nj*	*n*
breve	longum	durum	molle
o	*oo*	*p*	*p*

per se	per se
q	*R r*

S in lingua Polonorum istas in se sex differencias habet

ſ *s* *ſſz* *ſch* *ſz* *zz*

	breve	longum
t	*u*	*uu*

Cum perdit vim vocalitatis. has tres differencias habet. que differencie patent in abecedario Polonorum, scilicet: *Adaam bil* etc.

v. k. w *x* *ij*

(str 16) *Adaam, bil, bÿl, cal. kaal, czas, çalo, chood, daal, dzaal, esz, ffitaa, fiqi, i, gee. ije. qhaaη. krol'. lis, l'is. mjikaa. mika, ηisski, niski, othoosz, pige. pischno, qkas. rossa. rzoossa, rosuuη, saam. schaad, sszaadl. szak. zzaraa, zamη̨o, to, umee. uuη. vila, kil'aal, wsta, xoodz, ijąnezoe, ijoezi. ijookaa* [98]).

Amen et tercius est contur (?) [99]).

* * *

Quicunque ergo wlt sufficienter ac differenciáliter Polonorum idioma scribere, presentes caracteres abecedary hoc modo debet annotare, orthographiam quoque hanc consuetudini frequenti incorporare ita, ut a breue sic, ut prescriptum est, ponat et consequenter alias literas cum earum differenciis ibi positis. Ad laudem Dei omnipotentis sueque genitricis gloriose virginis Marie. Illo iuuante, qui creauit cuncta ex nichilo, cui et uniuersa obediunt, cui manet imperium, qui regnat in secula seculorum. Amen [100]).

VII.

Przypiski.

1) Aristotelis.

2) Zam. defendentis gloriam attingere militis.

3) Zam. cacofemiae? cacofoniae?

4) Zam. diversitas.

5) Cytata niezupełnie dokładna; p. Gen. XI. 7—9.

6) Zam. Cadmus.

7) Drugi wiersz byłby prawidłowszy w tej postaci: „Cadmus graecas atque Carmentis latinas". Carmentis — wieszczka, o której synu, Ewandrze, czytamy: „Euander... venerabilis vir miraculo litterarum, rei novae inter rudes artium homines, venerabilior divinitate credita Carmentae matris" Livius I. 7. 8. Forma: Carmentis oboczna przy: Carmenta. Wspomniany Metrista zasługę syna przeniósł na matkę.

8) Pomyłka przepisywacza; powinno być: Omnes tamen gentes in principalis conveniunt expressione elementi.

9) Forma średniowieczna zam. ostia.

10) Cytata niedokładna; Horatius, De arte poetica 133—4: Nec verbum verbo curabis reddere fidus interpres...

11) Zam. peramplior.

12) Każdy z tych dwu przykładów ma wyrażać podwójne brzmienie samogłoski nosowej: *mąka, męka; drąga, dręga*; p. przyp. 14, *d*.

13) Dziś byłoby: *wiercimák, wierci mak.*

[14] Podane tu przykłady wymagają niektórych objaśnień:

a) *Beel*, dziś *biél*, wymawiane także gwarowo jak: *bil* w znaczeniu: tłuszcz; *bel* może oznacza formę rozkaz. *biel*, od słowa: *bielić*.

b) Ponieważ poniżej waraźnie zaznaczono, że w formach *był, bił* samogłoska zarówno wymawia się długo, przeto form. podanych tu przez Parkosza. nie możemy uważać za imiesłowy; jeżeli *byl* ma oznaczać: *bił* lub *był*, to forma *bil* musi mieć inne znaczenie. Przypuszczenie, że może to być omyłka zam. *bit*=*byt* lub *bit*, jest wątpliwe, ponieważ z innych przykładów widać, że Parkosz chciał przytoczyć pary wyrazów, różniące się tylko iloczasem samogłoski, a identyczne pod względem spółgłosek. Przy takiego rodzaju przytoczeniach łatwo zdarzyć się może, iż jeden z przykładów przedstawia wyraz mało używany. Może Parkoszowe *bil* z krótkiem *i* oznacza wyraz *byl*=łodyga kwiatu (p. Karłowicz, Słownik gwar polskich), właściwie jednak i tu należałoby się spodziewać samogłoski długiej.

c) Dzisiejsze: *kót, kot*, por. „*kut* a. *kot*=kość pierwsza najwyższa w przyszwie, a. przedniej części nogi, osobliwie u bydląt, koni“ Słown. Orgelbranda; „*kóty*= racice, kopyta“ Karł. Sł. gw.; w Prusach Zachodnich „*kůt*=racica (krowy)“ Nitsch w M. i P. Kom. Jęz. III, 170.

d) Dziś byłoby: *dręga, drąga*. Drugi wyraz zrozumiały, za to pierwszy trudniejszy do objaśnienia. W kaszubszczyźnie mamy: *drãdzi* = gorzki, cierpki (Ramult), czemu odpowiadałoby ogólno-polskie: *dręgi*, więc forma: *dręga* mogłaby być mianownikiem poj. r. żeńs.

e) Wyraz: *drug* dziś w języku polskim nie istnieje, choć są od niego pochodne, np. *drużba*, innym językom słow. znany w znaczeniu: przyjaciel. Forma: *druga* może być albo dopełniaczem l. poj. od owego: *drug*, albo też zwykłą formą żeńs. od: *drugi*.

[15]) Litery: *b* i pierwsze *v* zostały niepotrzebnie dopisane nad linią, drugie *v* zapewne należy do *q* i razem z niem tworzy *qu*. U Parkosza prawdopodobnie były tylko: *h, k, q, t, r*.

[16]) Czytać należy: *w usta, w umiar;* por. *umiar* = pomiar, Linde; *w umiar* = w miarę, Rozmyślanie Przemyskie, str. 149 rękopisu.

[17]) *Wykład, wyje, wyja*. Wyraz *wyja* w jęz. polskim nieznany; mógł istnieć jednak w staropolszczyźnie, por. czes. *vyje*, ros. *vyja*=szyja. *Wiła* = filut, Linde; *wilnie* — może przysłówek od: *wiła*, jak: ręcznie, zręcznie od: ręka, głównie od: głowa — lub też 3. os. od słowa: *wilnąć*, por. ros. *vilnut'*, także u Lindego: *nawileć* = szaleć od strachu.

[18]) *Uje*—może być 3. os. l. p. od: *ujeść; vyass* zam. *ujazd?* por. u Świętka „Lud nadrabski" *ujáz* = zajazd — lub od: *uj* (wuj), por. (w)ujaszek. Stosownie do słów tekstu łacińskiego powinno być napisane: *szuuwam* = *sūwam*, *dmuuchaa* = *dmūcha*.

[19]) *Wał, wył, wykład. Wiła, widział, wino.*

[20]) *Wiatr, wieje, wiosna. Więcek* — zdrobn. od: Więcław. *Wijał* = dzisiejszemu: zwijał, *wiał*.

[21]) Ostatni wyraz należałoby czytać: *uwiał* a. *wwiał;* może też zaszła tu jaka pomyłka przepisywacza.

[22]) Powinno być: secundi.

[23]) *Bik*, objaśnione poniżej, jako: „instrumentum latarnorum" zap. zam. laterinorum — ceglarzy; por. *bika* = narzędzie żelazne do rozwalania murów albo ziemi, *bik* = wyrosły drągal, Linde.

[24]) Powinno być: primi.

[25]) *Byt*.

[26]) *Fał* = *Chwał*, por. Bogufał, Boguchwał.

[27]) *Fiał* = chwiał.

[28]) Powinno być: grossari et breviatam molliri, albo: grossiorem et breviatam molliorem.

[29]) Cały ustęp, od wyrazów: imo alicubi, jest poplątany i niezrozumiały; przytoczono tu trzy przykłady: *tist, tyta*, [illegible]; z tych dwa pierwsze pod względem iloczasu samogłoski oznaczone są po dwakroć niezgodnie. Parkosz tutaj, tak samo jak wyżej przy literze *b*, zbija panujące widać wówczas mniemanie.

że przed samogłoską długą spółgłoska wymawia się twardo, a przed krótką miękko. Przypuściéby można, że mniemanie to wzięło początek z tego, iż literę *y* nazywano długiem *i*, jak i dziś niektórzy długiem *i* nazywają literę *j*. Dziś taki fałszywy pogląd na związek rzekomo zachodzący między iloczasem samogłoski a twardością lub miękkością poprzedzającej spółgłoski nie zasługiwałby na uwagę ze strony naukowej krytyki, niepodobna jednak robić z tego zarzutu Parkoszowi, że pogląd ten zbijał, przytaczając niezgodne z nim fakty. To gorsze, że Parkosz mięszał takie nazwy, jak samogłoska długa i litera podwojona, używając dla obu tych pojęć łacińskiego terminu: vocalis producta albo: vocalis geminata, ale z treści słów jego można dość łatwo wywnioskować, co w każdym wypadku pod tą nazwą miał rzeczywiście na uwadze: czy samogłoskę — dźwięk, czy też literę. Ustępy takie, w których ciągle powtarzały się jedne i też same wyrażenia, dla przepisywacza nieuważnego lub niedokładnie zdającego sobie sprawę z treści były polem do łatwych omyłek, to też i tutaj z pewnością nie Parkosz, ale przepisywacz poplątał. Możnaby przypuścić, że w oryginale było: „imo alicubi vocalis producitur et *f* mollitur, ut: *fyst* (t. j. *fist*=*chwist*) et e converso, vocalis corripitur et *ff* grossatur, ut *ffitaa* (zam. błędnie napisanego *ffytaa*; *fyta* może być z „chwyta“, choć forma to dla XV w. niezwykła jako utworzona z kontaminacyi form: „chwata“ i „chyta“) et iterum *i* breviatur et *f* mollitur, ut *figi*“. Powtórnie napisane: *fisth* (zam. *fysth*) *ffita* są tu zbyteczne.

[30]) Przykłady polskie na *l*, *ł* w dzisiejszej pisowni: *list* (w znaczeniu: list albo: liść), *łyst*=łydka, *lis*, *łys* (łysy), *stal*, *stał*.

[31]) Z przykładów na *m*: *Mika* = Mikołaj, dziś nieużywane, zarówno jak słowo *mykać* = ciągnąć; inne przykłady zrozumiałe. Zasługują na uwagę formy rozkaz. *iḿ*, *przyḿ* (= weź, przyjmij), gdzie miękość końcowej spółgłoski jeszcze w drukach wieku XVI oznaczana była. Przepisywacz jednak przez omyłkę postawił i tu znak twardego *m*, choć oczywiście Parkosz podaje te wyrazy jako przykłady na miękie końcowe *ḿ*.

[32]) Błędnie napisane, zam. *syn*.

[33]) W znaczeniu: habetur albo: habemus.

[34]) Zam. prefatum a. predictum, por. niżej: more predicto.

[35]) Parkosz zapożyczył znaki dla *b* od muzyków, korzystając z przypadku, że terminy durus i mollis choć w innem znaczeniu, stosowane były i w gramatyce, oraz że odpowiednie znaki muzyczne kształtem literę *b* przypominały; w przykładach przepisywacz porobił błędy, gdyż powinno być: *babo byk bodze*, ***benek bika bige.***

[36]) Przykłady na *l*, *ł* w dzisiejszej pisowni: *łapka*, *łkce* (to samo co: *łechce*, por. u Birkowskiego: *łkce*, Linde), *tyzego*, *łoże*, *łudzi*, *łątka*; *las*, *lis*, *lost* (por. *lost*, *lostwo*, niem. *Lust* = ochota, Linde), *lesz* (Bandtkie czytał *listh*, ale jest wyraźne *e* i nadto brakłoby przykładu na *le-*, gdy na *li-* jest już *lis*; por. *lesz* = zamsz, Mączyński, Linde, z niem. *Lösch*), *lękawkę* (tylko w Słown. Warszaws. *lękawka* = kobieta lękliwa, zapewne wzięte właśnie z Parkosza bez przytoczenia źródła; w każdym razie wyraz mógł być utworzony od: lękać się, jak: drgawka od: drgać).

[37]) W rękopisach średniowiecznych polsko-łacińskich często końcowe *n* pisze się w ten sposób, że druga laska przedłuża się pod linią, przez co *n* staje się nieco podobnem do *y*. Niektórzy wydawcy tekstów staro-polskich brali istotnie nieraz tę literę za *y* i stąd teraz spotykamy w ich wydawnictwach formy, których nigdy w języku staropolskim nie było.

[38]) Wyraz *poje* może być rozumiany dwojako: albo „poje" forma staropolska w znaczeniu „śpiewa", albo też „poje" = pojada; w jednym i drugim wypadku niema przyczyny do przedłużenia lub ścieśnienia samogłoski *o*.

[39]) Ustęp ten znowu wydaje się przez przepisywacza zepsutym.

[40]) ***Biał*** = biały; ***bijał.***

[41]) Według domysłu Bandtkiego „scripto" przez omyłkę zam. sono.

[42]) *bika* w obu wypadkach napisane błędnie, zamiast *byka*, gdyż o dźwięku *i* powiedziano wyraźnie, że jest długim. Słowa *bykać* = ryczeć Linde nie ma, nie dają go też inne słowniki. O „latarnorum" p. wyżej, przyp. 23.

[43]) Wyrazy *lyschka* = lisica i *lysska* = gąsiennica, pomimo odmiennej pisowni należy wymawiać jednakowo: *liszka*.

[44]) Napisano *l* zam. *m*; w przykładach pomieszano *m* i *m*:

niepotrzebnie wtrącono: *mykaa*, oraz napisano starym zwyczajem *myasto*.

[45]) Exemplum primi, t. j. *ń*.

[46]) Błędnie napisane *kooŋ* zam. *koon*, a także po wyrazie „equus“ opuszczono: non erat differencia.

[47]) I tu pomylony znak dla *ń*.

[48]) Błędnie zam. genitivum pluralem; mogłoby wreszcie być także: nominativum pl. lub instrumentalem pl., ale biernik kończył się na *-e*, więc brzmiał: konie.

[49]) *Pya*=*pija*, *pye*=*pije*; *paą* zam. *paa* oraz *pee* zapewne nie są wyrazami, lecz zgłoskami bez znaczenia: *pia*, *pie*.

[50]) *Niszczota*=nędza, por. *sod nyszczotnym*=judicium inopis Fl. 139, 13.

[51]) Teneri zam. tenuari = stać się miękim.

[52]) Zam. obmutescit.

[53]) *Czapka* napisano powtórnie, prawdopodobnie zam. *czapla*. *Ciásk*—wyraz Lindemu nieznany; zapewne to samo, co gwarowe: *ciásek*=narzędzie do wymiatania węgli z pieca chlebowego, także: *pociask* albo *pociasek*, p. Karłowicz, Słownik gwar polskich. Wyraz *ciemię* jest nie na miejscu między przykładami na *ć* przed *a*.

[54]) Oba te wyrazy przeczytał Bandtkie jako: lanea tunica, co i sensu nie daje, i nie jest zgodne z rękopisem. Są to niewątpliwie przykłady polskie na *c* przed *a* i nie można ich inaczej przeczytać, jak: *hynca*, *kunca*. Nowy to dowód, jak Parkosz lubił dobierać przykłady niezwykłe, wymyślne, i często sięgał do zapożyczeń niemieckich. Mianowicie w niem. mamy: *Hinz*, *Hinze*, *Heinz*, *Heinze*—pieszczotliwa forma do *Heinrich*, a nadto *Kunz*, *Kunze*—także forma do *Konrad*. Obu tych imion — według świadectwa Grimma — już ok. r. 1300 używano łącznie w licznych wyrażeniach, jak dziś: Paweł i Gaweł. Jeżeli zwrócimy uwagę na to, że właśnie i polskie wyrazy: *hynca*, *kunca* stoją u Parkosza obok siebie, w takim razie związek form polskich i niemieckich stanie się oczywistym. Przypominam tu pana Hinckę (w oryginale: p a n H i n c z k a) w zapisce sądów ziemskich poznańskich z r. 1395.

[55]) *Czebu*—coś zupełnie zepsutego; ponieważ przykład na *cz* przed *e* już jest jeden, a niema przykładu na *cz* przed *o*,

przeto przypuszczam, że Parkosz napisał tu *czomer*. por. *czomo* z r. 1472, Rostafiński. Symbola. I. 30.

56) *Czolkaa* = czołga (się). por *cyolkaszą* = serpit z wieku XV. Brückner. Rozpr. XVI. 358. Co się tyczy wyrazu *czubacz*, to w warszawskim Słowniku języka polskiego czytamy: „*Czubacz*=1. zwierzę czubate. 2. gołąb czubaty, Park." Skąd wywnioskowano, że u Parkosza *czubácz* ma to właśnie znaczenie — nie wiem.

57) W dzisiejszej pisowni: *ciało, ciasno, ciemię, ciele, ciotek, ciuła, ciągnie.*

58) Powinno być: esset.

59) Zamiast: quod powinno być: quid. i taż sama omyłka powtarza się o parę wierszy dalej.

60) *Coczyn* najprawdopodobniej także nazwa miejscowości Kocin, por. Kocznia (Kocin), Pawiński, Polska w. XVI. III. 82 woj. krakowskie i Koczyna (Kocina) ib. 213 wojew. sandomierskie.

61) *Sczÿrpaa=ścirpiá*, por. dalej: *scyrpaal=ścirpiál*. *Sczyrkaa* natomiast napisane błędnie zam. *sczyrpaa* od słowa: *sczyrpać, sczerpać.*

62) *Chçecy* nie może oznaczać „velis", lecz tylko „velle", a i w takim razie powinno być napisane: *chçeç* albo *chçeci, chçeçy.*

63) *Çypaal*—wyraz wątpliwy. może: *cipał*. por. w słowniku warszawskim: „*ciepnąć. ćwieknąć. ciepać. ćpać. cpać, cipać. ćpić* = rzucić, cisnąć".

64) Rzecz ciekawa, że wyraz ten znalazł się między przykładami na *c*; czy więc w Polsce w. XV mówiono ogólnie. *cyż* zam. dzisiejszego *czyż, czyżyk* (por. jednak czes. *čiž, čížek*, ros. *čižik*). czy też ma to być odbicie wymowy ludowej? Trudno przypuścić, żeby tu Parkosz sam pomięszał wyrazy. rozpoczynające się od *c* i *cz*. a na karb przepisywacza także nie można tego zaliczyć. żeby miał tu coś swojego wymyślić i zamiast innego wyrazu postawić. gdyż wyraźnie obok napisane: id ex caix. Zwrócić uwagę wypada, że wyżej o tymże wyrazie napisał Parkosz. iż tu wyjątkowo w łacinie *c* przed *a* brzmi nie jak *k* lecz jak polskie *c*; u Pliniusza: *ceyces* — ptaki zimorodki. p. Czerskiego „Słownik łacińsko-polski" Warszawa 1822.

[65]) W ortografii Husa znajdujemy tenże przykład: *kvikú*.

[66]) *Dziołda, dziuła* — prawdopodobnie zapożyczone wyrazy z jęz. węgierskiego; co by znaczył pierwszy — nie wiem; drugi może być nazwą miasteczka węgierskiego *Gyula*. Wyraz: *dzoogil* źle przepisany; powinno być: *dzogil*, bo i dziś mamy: *dzięgiel*, a nie: *dziągiel*, i nadto widocznie chodziło tu Parkoszowi o *dź* przed rozmaitemi samogłoskami a na *ą* mamy przykład: *dzoosla*.

[67]) Pierwsze dwa wyrazy, jakkolwiek niejednakowo napisane, należy czytać jednakowo: *gwiżdż*, trzeci *gwiźdź*; wyraz ten znajduje się u Kluka w znaczeniu choroby końskiej (p. Słownik Warszawski), zapewne powstającej wskutek odparzenia pod siodłem.

[68]) *Gedka*—zdr. od Gedeon; *gid*—gnój (w Modl. Wacł.) lub: człowiek wstrętny (u Potockiego); *Godek*—zapewne zdr. od Godzisław; *guz*, *gęś* i t. d.

[69]) Jaana zam. Janua.

[70]) O miękiem *g* łacińskiem, wymawianem jak *j*, i Hus także pisze.

[71]) Imiona własne: *Jánusz, Ján, Jost*.

[72]) Ten przykład jest także u Husa.

[73]) Insuper nota — dwa razy napisane.

[74]) Wypadałoby z tego, że w XV w. wymawiano jeszcze *sbik* a nie *zbik* lub *źbik*, *sgaga* nie zaś *zgaga*. *Smąd* to samo co dzisiejsze *swąd*, w gwarach także *smąd*, *smędzić* i t. p.; *spąd* — w języku stp.: pewna miara do zboża.

[75]) *Zbył* a. *zbił*.

[76]) *Mazał; casa* zapewne zam. *cosa* t. j. *koza* por. niżej: *mafal*, *cofa*.

[77]) *Cassa* zap. zam., *cossa* t. j. *hosa; misa*, *rosa*.

[78]) *Sbożny*, nie: *zbożny?* por. wyżej: *sbik, sgaga*.

[79]) *Mazał*, *koza*.

[80]) *Szady*, *szypie* (zap. imię zbiorowe od: *szyp* = strzała, kolec, ostrze). *Szymun* t. j. *Szymon*, *szopa*, *szum*. Dalej błędnie dwa wyrazy, a z tych drugi nie ma w sobie żadnego dźwięku *sz*, na który właśnie Parkosz przytacza przykłady. Niewątpliwie należy tu czytać jeden wyraz: *szamburza* a. *sząmburza* zam. *szamborza*, *samborza*, por. „actum Posnanie in Szamboria castri

Posnaniensis" Lekszycki, Grodbücher I. nr 3045. oraz z inwentarza majątku Modlnica pod Krakowem z r. 1582: „na tych wrotach jest samborza z 4 oknami pokryta gątami" A. Brückner, Archiv für Slavische Phil. XII, 151. Oczekiwalibyśmy i u Parkosza: *samborza* nie zaś: *szamborza*, ale w stp. było też *szampierz* ob. *sąpierz*, p. Słownik Lindego.

[81]) Między temi przykładami na *ż* niezrozumiały jest *żum*, wyraz nieznany w dzisiejszym języku i nie spotykany w staropolszczyźnie. Ponieważ trudno tu przypuścić omyłkę przepisywacza ze względu, że jest to przykład na *ż* przed *u* a ostatnia spółgłoska została napisana z pomocą litery, wymyślonej przez Parkosza, przeto pozostaje przypuszczenie, iż jest to wyraz zapożyczony z niemieckiego: *Saum*—obrąbek (lub *Saum*—brzemię, co już mniej prawdopodobne). Niema też tego wyrazu śród materyałów do „Słownika gwar polskich" Karłowicza, nie odnalazłem go też w słownikach czeskich. Jeżeli to istotnie jest zapożyczenie z niemieckiego, musi być dość stare ze względu na polskie *ż* z niem. *s* dźwięcznego.

[82]) Zam. convolutum.

[83]) *Siano, siemię, siadło, siwy, sirota, siostra, siatka.*

[84]) Zam. *szyemyą* t. j. *siemię.*

[85]) *Ziaja* (od: ziajać, ziajam, ziajasz, zam ziaję, ziajesz), *ziele, zima, ziołc, zięba.*

[86]) Opuszczone: J.

[87]) Brak przykładów na: *zy-*.

[88]) Quia — zbyteczne.

[89]) Parkosz wcale nie mówi o spółgłosce, wyrażanej przez *rz*, a tutaj zupełnie niepotrzebnie wsadził jeszcze raz *z*.

[90]) Imię własne, dziś *Konrad.*

[91]) *Kwas, kwiat, kwap* (w znaczeniu: puch, albo też: tłuszcz), *kwieli* (kwili), *kwika* (kwiczy).

[92]) O abrewiaturach mówi także i Hus, przytaczając kilka ich wzorów dla języka czeskiego.

[93]) Zapowiedzianych wzorów Parkosz nie dał, albo ich nie przepisał kopista.

[94]) Te słowa nam wskazują, że Parkosz tak samo, jak Hus, chciał łączyć przykłady w zdania; ten jednak z przykładów

ułożył całe opowiadanie, natomiast Parkoszowi udało się tylko sklecić kilka zdań, nie mających związku z sobą. Zapowiedzianego przykładu na *h* okaże się brak zupełny, jeżeli nie skorygujemy *qhaaŋ* na: *haaŋ*. W alfabecie II zupełny brak *h*.

[95]) Przepisywacz nie wszędzie zachował pisownię Parkosza: czasem się mylił w znakach, częściej usiłował odróżniać spółgłoski inaczej, niż to zalecał Parkosz. Tak np. inaczej pisze *p*, *b* twarde od miękiego, ale używa w tych miejscach tylko zrzadka liter kwadratowych, wprowadzając natomiast inne, nieznaczniejsze zmiany w ich zwykłym kształcie.

[96]) Przed „Has“ powinno stać: *c*.

[97]) Powinno być: per se *q*, improprie *g*. Opuszczono literę *h*.

[98]) Hanka: Mluvnice polského gazyka. Praha 1839 usiłował wyjaśnić te przykłady, tłumacząc je na łacinę; według Wisłockiego (l. c.) zrobił to lepiej od Bandtkiego i Maciejowskiego. Powtarzam tu za Wisłockim te objaśnienia Hanki, dodając do nich parę uwag własnych: *Adám był* (Adam percussit, zam. Adam fuit); *bił cał* (fuit integer zam. percutiebat integer); *kál czas ciało* (objurgabat tempus corpus; zdaje mi się że *kál* raczej w znaczeniu: stercus); *chód dáł dziáł* (Hanka czytał: *chód dál dziáł*—gressum ulterius fecit; prawdopodobnie są to wyrazy, jak i niektóre inne, niepowiązane z sobą syntaktycznie i znaczą: gressus, dedit, fecit); *eż fyta figi i jé je* (ut prehenderet ficos et ipsos comederet, lepiej byłoby: quod prehendit ficos et comedit eos; *ghán (hán) krol łys lis myka* (Chanus rex calvus vulpem trahit. Hanka czy Wisłocki przy wyrazie: Chanus stawia pytajnik, zdaje się jednak, że jest to rzeczywiście *han*); *Mika nyski niski otóż pije pyszno kwas* (Nicolaus nissensis, humilis, etenim bibit superbe acidulam); *rosa rząsa rozum sám* (ros densat mentem ipsam; czasownika: rząsać, ani: rzęsać Linde nie zna; natomiast jest tam: rząsa = lenticula palustris, dziś: rząsa, rząska a. rzęsa); *szad siadł* (canus considit); *żak ziará zamną* (clericus aspicit me; forma: *ziará* niemożliwa, raczej sądzę, że przepisywacz się omylił i napisał ją zamiast *zzaiaa* t. j. *ziaja;* ten właśnie wyraz znajdujemy u Parkosza pomiędzy przykładami na *ź*); *to umié un* (Hanka czyta: *um* zam. *un* i objaśnia: hoc scit racio; może należy tu rozumieć: *jun* t. j. junoch, junosza, por. *unosza*

ob. *junosza* Rozmyślanie przemyskie 295, *Utroszin* Zap. poznańs. r. 1395, Nehring: Altpolnische Sprachdenkm. str. 245); *wiła wyláł wusta* (Hanka czytał: *wiła wyłał usta* — stupidus increpavit os; Wisłocki natrząsa się tu nad Maciejowskim, że czytał: *wylat* zam. *wyłał* t. j. wyłajał, ale widzimy pierwsze *l*, drugie *ł*, a więc czytanie: *wiła wylał w usta* zgadza się z ortografią zabytku a nadto tworzy zdanie prawidłowe); *ksiądz jęcząc jęczy jąká* (sacerdos gemens gemit, ingemiscit; wyraz: *jęcząc* błędnie napisany, pow. być *yφczφonc;* pierwszy przykład jest na literę *x*, drugi—na: *y*, a trzeci i czwarty na samogłoski nosowe).

[99]) Tertius, należy się domyślać: alphabetus; ostatni wyraz albo pomylony, albo w tak niezwykły sposób skrócony, że nie można go odczytać.

[100]) Następują trzy wyskrobane wiersze polskie i dalej do końca seksternu wypisy z autorów łacińskich.

Druk ukończono 30. lipca 1907.

W. T.

Słownik bronowski.

(Zbiór wyrazów i wyrażeń, używanych w Bronowicach pod Krakowem).

[Uwagi wstępne redakcyi.

Przed kilku laty otrzymała Komisya rękopis pracy p. W. T., składający się z kartkowego zbioru wyrazów, wyrażeń i pewnej ilości ludoznawczych zapisek, który to cały materyał autor zapisywał w Bronowicach pod Krakowem, miejscu swego stałego pobytu. P. T. przedstawił swoje zapiski pierwotnie Komisyi antropologicznej, ale ta odstąpiła je Komisyi językowej, ponieważ przedstawiały przeważnie materyał i interes językowy. Zbiór ten jest, jak się okazało, cenny, nawet bardzo, mimo że zapiski nie były robione systematycznie, tak, że nie przedstawiają pełnego języka mieszkańców Bronowic — i mimo tego, że językoznawcza ich strona (mianowicie fonetyczna) nie jest wystarczająca, o czem dokładnie niżej.

Wartość leży w dokładnej znajomości życia bronowskiego, dokładnem oznaczeniu wielu znaczeń (po części z rysunkami), w obfitym zasobie wyrazów, które jużto wyszły z użycia w języku klas wykształconych, jużto i w starszej polszczyźnie nie były powszechnie używane, a których tu nie wymieniamy, bo je czytelnik sam znajdzie, wreszcie w ilustrujących niektóre wyrazy zapiskach obszerniejszych, o charakterze więcej ludoznawczym, które tu zestawiamy. Tak np. stałe zwroty wierszowane znajdują się pod: *bocoń*, *Bóg zapłać*, *a dududu na basie*

(pod *bóść*), *brezować*, *elemele*, *kowal*, *pan*, opisy zwyczajów lub przesądów pod: *boguse*, *bogińka*, *bukiet*, *Bielany*, *czeladź*, *dziadek*, *grzmieć*, *mleko*, *opowiadać*, *strzyga*, *święcenie*, *warzecha*, *włosy*, *ziemniaki*.

Co się tyczy sposobu zapisywania, strony fonetyczno-ortograficznej, to ówczesny sekretarz Komisyi, prof. J. Rozwadowski, odbył naprzód kilka posiedzeń z p. T. dla usunięcia rozmaitych wątpliwości. Zapisywacz ma dobre ucho i dokładną znajomość języka bronowskiego, ale wiadomo, że bez dokładnego specyalnego wykształcenia nie może być mowy o naprawdę dokładnem, dla celów naukowo-językowych wystarczającem zapisywaniu. Wedle tedy wskazówek a raczej wymawiania p. T. został cały rękopis przepisany, ale właściwie większych zmian, polegających na dokładniejszem przedstawieniu zewnętrznej strony, przytem nie robiono, bo nie było można. Przyczyna jest następująca.

Bronowice są wsią leżącą tak blizko Krakowa i pozostającą z nim w tak żywych, codziennych rzec można, stosunkach nie tylko ekonomiczno-gospodarskich, ale i po części towarzyskich, że o zachowaniu się w czystości ich pierwotnego typu fonetycznego nie może być mowy: zbyt wielkie są wpływy tak języka literackiego, jak i mowy codziennej klas wykształconych, wreszcie proletaryatu miejskiego. Różnice istnieją nie tylko między starszem a młodszem pokoleniem, wahania spotyka się i u najtypowszych starych ludzi. Dlatego też pozostawiono tu w zasadzie stronę głosową według wymowy zbieracza, oddając ją tylko systemem ściśle fonetycznym. Na podstawie zaś obserwacyi, poczynionych nad wymową tak p. T. jak i kilku rodowitych Bronowiczan przez ówczesnego sekretarza (a po części i przez dzisiejszego, p. Nitscha, który też ostatecznie niniejszy wstęp sformułował), podaje się następujące uwagi.

å oznacza *o* z obojętnym układem warg (jak przy *a*); od *o* jest ono wyraźnie różne nie tyle samem swem zasadniczem brzmieniem, bo i *o* bywa często szerokie, jak brakiem elementu wargowego, którym się tamto rozpoczyna (zob. pod *o*).

ó — zwężone *o*, w wymowie p. T. wyraźnie różne od *u*, nie zawsze jest takiem w ustach osób miejscowych. Zapisane

przez prof. Rozwadowskiego *centuf, vujt, żura, psyins, na drugi* i t. d. wskazywałyby na zidentyfikowanie się *ó* z *u*, tenże sam zapisywacz słyszał jednak i *dróga, avantóry, puḿarcófka, pumóc*. Nadto wymowa *uysko* (= *łóżko*; nawet piszą *łyżko*), *suó'jńce*, nawet *buyćiḱi* (a więc = *bóciki*), *muyj*, przypominająca konsekwentną takąż zamianę po *u* w niektórych gwarach wielkopolskich, obok stałych *dugo, tusty, na suzbe,* dowodzi bądź co bądź, że przed bardzo jeszcze niedawnym czasem *ó* było napewno dźwiękiem odrębnym. Inaczej oczywiście tłumaczy się *u* w *puvoźe, puḿarcófka, pudrabek,* gdzie *u* spotyka się już w j. stpolskim; na ich wzór powstać mogły *pumoc, pumagu,* gdy w formach słów na *-ovać*, jak *naraxuvać*, *zapytuvać* widoczny jest wpływ form czasu teraźniejszego.

Coś podobnego chciałoby się powiedzieć o *é*, t. j. wysokiem, wązkiem *e*, sprawa to jednak znacznie trudniejsza. Wprawdzie bowiem etymologiczne *é* po podniebiennych stanowczo brzmi inaczej niż *i*, np. *xlép* (nie *xĺip*, którą to wymowę nawet dzieci przedrzeźniają), a po niepodniebiennych jest tylniejsze od *y*, np. *żék* (= rzekł), gdy w *żyt y* jest wcale przednie, ale z drugiej strony pamiętać należy o właściwościach zachodnio-galicyjskich pełnogłosek *i, y*, z których pierwsza zwłaszcza przed niepodniebiennemi brzmi jak luźne *ĭ*, druga zaś, w przeciwieństwie do północno-polskiego *y* (które tam jest tylko niepalatalizującem poprzedzającej spółgłoski *i*, por. M. i P. III, 110, 349 i 413), chyli się raczej nieco ku *e*; por. M. i P. I, 102—4. Jeżeli więc, jak zauważył sam p. T., *pysk* przy intensywnej artykulacyi brzmi jak *pýsk* czy *pésk*, podobnie *téżeń, mrozé*, zwłaszcza zaś w wołaniu, np. *té!*, jeżeli obok *xlép* słyszy się też *śĺiva* (nie *śĺiva*), a naodwrót sam p. T. zapisał *ĺixa* (nie wiedząc widocznie, że to etymologiczne *é*) lub *bogéńas* obok zwykłego *bogińas* (nie mówiąc już o *vyraźéĺi,* jako o kategoryi, w której rozszerzenie *i* jest w całej Polsce bardzo pospolite, to przecież psychiczna odrębność *é* od *i (ĭ), y (ý)* wcale nie okaże się tak pewną. Wreszcie godne uwagi, że znacznie częstsza jest oboczność form z *é* i z *e* (nie tylko obok *xlép* jest *xleba*, ale np *peże* obok *pérać*), niż się to dzieje przy *ó* i *o*, że więc formy z *e* istnieniem swem w umyśle mówiącego mimowoli wpływać mogą na szerszą wy-

mowę *i* lub *y*, na powstawanie wahań. Wobec tych wszystkich niepewności zdecydowała się redakcya pozostawić *é*, podobnie jak *ó*. zwłaszcza że przez tę ortografię, bardziej zbliżoną do etymologicznej, napewno najmniejszej nie poniesie szkody znaczeniowa, a więc najważniejsza strona zbioru.

Wahania istnieją i przy pełnogłoskach nosowych. Nie tylko na końcu tracą one zwykle nazalizacyę, choć sam p. T. zapisał też np. *som, kuźńom*, ale i w środku zdarza się czasem ten zanik: *ńesceśće, geśe, boguźeḱi, pańetåće, rekom*, co prawdopodobnie pozostaje w związku z blizkiem sąsiedztwem wschodnio-małopolskiego dyalektu bez nosówek (zob. str. 358 n.), rozpoczynającego się podobno już w Węgrzcach i Batowicach. Co innego oczywiście *bedemy*. Silniejszą, zwykłą nosowość oznaczamy tu przez ̨, słabszą przez ̨. Wreszcie co do jakości pełnogłoski, to zwłaszcza *ę* jest zwykle bardziej zwężone od *e*, a zatem *ę̇*; w związku z tem jest częste, choć niekonsekwentne zwężenie *e*, *o* przed spółgłoskami nosowemi: *tėn, kȯmu, źėń, kȯń*.

Pełnogłoski po pauzie wymawiają się bez wstępnego zwarcia krtani („mit leisem Einsatz"), np. *'opåsek, 'ulga*. Zwłaszcza wybitnie występuje to przed *o*, prowadząc do niewyraźnego *u̯*

o stale poprzedzone jest lekką labializacyą: *b"ojeńka, st"oji*, nawet po podniebiennych: *ć"otka*. Gdzie słychać wyraźny dyftong, tam widoczne znaczeniowe podciągnięcie, np. w imieniu *Zu̯ośka*, nawet pisanem *Złośka*, do *złośćić*.

i w **-ił, -iła* wymawia się jak *ï* czy *ü*.

u̯, identyczne z opisanem w M. i P. I. 109 n., ma tendencyę do ginięcia w pozycyi interwokalicznej, np. *dava(u̯)y*, silniejszą jeszcze między spółgłoską a *u*, gdzie prawie zawsze *tusty, suzba, du̯ji*, rzadziej przed *o*: *'og"ośić, xop*; forma *'u̯piny* dowodzi, że nagłosowe *łu-* nie różni się od nagłosowego *u-*.

Z innych zjawisk spółgłoskowych notujemy powszechne mazurowanie, w niektórych jednak wyrazach, zwłaszcza na ich początku, mocno nadwerężone; zawsze mówią *žyd, košula, žyće, žyvot, bošy*, często *žeńić śe, žyvo*. Również powszechne, ale niekonsekwentne, jest przejście *k* przed spółgłoskami w *x*, np *xto*, i odwrotne przejście końcowego *x* w *k*: *na zarnak*. Końcowe *ń* zatraca czasem zwarcie, powstaje więc z niego nosowe *j̨*.

I w asymilacyi grup spółgłoskowych są indywidualne wahania. Tak np. obok *uadny* słyszy się *tég"o"ńe, za"ne, stu"ne*, nawet *uanny*; obok *tšéć, stšexa, stšylać, dževo* także *šćeće, ǯevo, ćšy*, a nawet *šćylać, ǯevo*, zwłaszcza, ale nie tylko u młodszych. Częsta jest wymowa *šf'acyć, macyn, macc*; *c* nie jest tu przedłużone (podwojone), tylko granica zgłoskowa leży w jego środku.

Wreszcie *v* po spółgłoskach bezdźwięcznych zwykle przechodzi w *f*, np. *šf'acyć, sfég"o*, przyczem i poprzedzające ją *r* traci dźwięczność: *tṛfoga*. Ponieważ jednak p. T. broni wymowy *svâk, svöj*, przeto zostawiamy to *v*, zgodnie z przyjętą już co do *é* i *ó* zasadą, że w razie wątpliwości lepiej trzymać się ortografii etymologicznej.

Powyższe uwagi nie mają wcale na celu przedstawienia mocno zawiłego z wymienionych przyczyn systemu fonetycznego gwary bronowskiej — do tego trzebaby osobnych gruntownych studyów — szło w nich tylko o objaśnienie ortograficznej strony niniejszego słowniczka, o uzasadnienie tu i ówdzie zachodzących w nim niekonsekwencyi. Wartość jego, jak zaznaczono na wstępie, jest przedewszystkiem natury semazyologicznej.

Ponieważ wcale nie zawsze można napewno postawić obok formy gwarowej literacką, ponieważ nadto często odbiegają one mocno od siebie, przeto okazało się rzeczą znacznie praktyczniejszą ułożyć wyrazy według alfabetycznego następstwa ich oryginalnego brzmienia. Porządek ten alfabetyczny jest następujący:

a a b b' c ć č d ʒ ʒ́ ǯ e é ę f f' g ǵ x i (ï) j k k' l l' m ḿ n ń o ó ǫ p ṕ r s ś š t u v ć y z ź ž.

ts. = tak samo, to samo; p. = patrz. pr. = porównaj.

Po formie bronowskiej stoi literacka lub lokalna zachodniogalicyjska, ale używana powszechnie, o ile jest i o ile używa się w tem samem znaczeniu.]

'ala! ala, wykrzyknik zachęcający; dalej! hejże! Np. *'ala na ńego; 'ala-go!*

'ano, przysłówek używany do wzmocnienia twierdzenia: *kmiotka 'ano!* = to przecież kmiotka! *'oʒ-zuota 'ano* = ze samego złota.

błyszczący złotem. Pr. jeszcze pod *Bélany. vuosy. žéńić (śe);* jako zwykły, powszechnie używany spójnik np. pod *žęndovać śe.*

'Antek, 'Antḱi, ts., wyrostki z miasta, paupry, uliczniki, rzemieślnicza czeladź z miasta. NB. Ale jako imię: *Jantek.*

'apa! mówi się do dzieci w znaczeniu: do domu, do chałupy!

baba: 1) kobieta, w przeciwstawieniu do chłopa, t. j. mężczyzny; 2) *moja baba,* moja żona; 3) babka (w języku dzieci); 4) bałwan ze szmat do zatykania komina; 5) *baba prosacků,* żebraczka.—Zgrub. *bapsko;* zdrobn. *babuśa;* z politow. *baḃina.* Pr. *bapka.*

*bagńę*ⁿ*ce* (Sg. neutr.), palma.

baja, bajac, baja, bajacz; gaduła, papla, plotkarz.

bajdura, bajdura: gadający od rzeczy. — *bajdužyć,* bajdurzyć; mówić od rzeczy.

na bajiku chodzić, na czworaku chodzić.

baňa, bania; dynia. NB. *-a* otwarte, Acc. *bańę.*

bańǵox, brzuch. NB. Patalizacya *-ń-* słaba, stąd przed niem niema *j.*

bapka, akuszerka; *bapka, babecka, babuśa,* ts., gliniany garnuszek. NB. Natomiast *gårnek* kamienny lub żelazny.

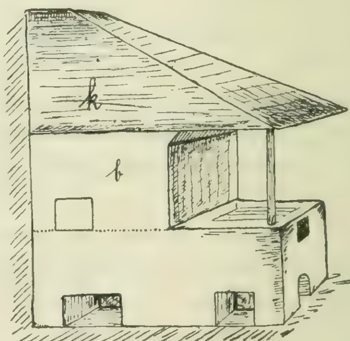

fig. 1.

bau̯ux, hałas: *bau̯uy 'iǵe z-drögi,* słychać hałas z drogi. — *bau̯usyć,* głośno gadać, hałasować.

bazy śe, zachciewa się: *cośi ći še bazy.*

båjcyvy, plotkarski, bajczarski: *båjcyve to, taḱe to båjcyve,* mówi się pogardliwie o plotkarzach.

båšc, G. *båšcu,* barszcz.

bebu̯ać, bełkotać. — *bebu̯åk,* lubiący bełkotać, papla.

beskuryǵa, bestya (jako przezwisko, przekleństwo).

bęxart, bękart; górna część pieca kuchennego. *b* na fig. 1. NB. W znaczeniu 'dziecko nieprawe' tylko *bonk.*

bobo, bobuśko, straszydło, strach.

bocoń, bocian: *klekle, bocoń, klekkle!*
tfoja matka f-ṕekle.
Co 'ona tam roḃi?
ʒeckom klòsḱi droḃi.
Co 'ona zroḃiu̯a?
ʒeći pomožyu̯a.

boʒox, grubas, żarłok, opasły.

boguse, właściwie: maszkary, parobcy poprzebierani i latający po wsi w ostatni wtorek; potem przenośnie: zapusty, ostatki. Stąd: *boguśńiki,* uczestnicy *bogusów.*

bᵘoǵeńka, boǵėńka, bogienka: *Bᵘoǵeńki to dawnėḿi casaḿi u-nas byva(u̯)y, cau̯o noc ńeràs ṕėrau̯y xusty f-tyk stavak pajińsḱik a-i̯i na-fši tės. To ńeras cau̯o noc su̯yxaʒ byu̯o jak prau̯y. 'A po tyk fšak, tam po 'Olšeńicy, po Moraćicy, kaj-tė vody v́ėnkse som, to cau̯eḿi nocaḿi tak ṕėrały tė smaty. 'Ale teras, jak koleje nastau̯y, to-śe kajśi popoʒau̯y 'i teras to juz ńe su̯yxaʒ ńikaj 'o bᵘoǵeńkax.*

'Ale 'ony zafse sòm 'i xoʒǫ 'a 'uvazujǫ kaj baba ślegńe, coby jej(i) ʒecko 'abo 'i samòm babę f-pou̯ogu vźeny. To veznom ʒecko 'a sfoje podu̯ozǫ.

Taḱe ʒecko to taḱi b o ǵ i ń a s. Tėj Maćkosce ńebosce to tag boǵeńḱi ʒecko 'odḿėńiu̯y 'i 'ostaviu̯y jej tego boǵińasa; no 'i ròs ten boǵińas—'ino taḱi bžyćḱi byu̯, taḱi ḿau̯ u̯eb ćelǵi, 'ale byu̯ mǫndry 'i taḱi smyśny jag goral. To-mu juz byu̯o 11 lat. Jaze jej ftośi poraʒiu̯, zeby go ḃiu̯a bžezovym prętem po duṕe, to boǵeńka pšyńeśe to jeji ʒecko, a tėgo (albo *tygo*) *boǵińåsa 'odńeśe. Jak tėz moja Maćkoska vyv́edu̯a tėgo boǵińasa*[1]*, na-most tu pot kuźńom, jag 'ozebra(u̯)a tėgo xopaka do nagu 'i vźena go ḃiʒ bžezovym prętem, jak xopak vźon vžesceć, to boǵeńka pšylećau̯a 'i pšyv́edu̯a tėgo Maćkoscynego xu̯opaka, 'a sfojėgo (sfojygo) vźena.—'Onė na-to tag ḃerǫ tė ʒecka, ze-to u̯adne*[1]*), a jejik te boǵińåse bžyćḱe.*

'A jag babę veznǫ, to jej dajǫ jeź 'i muśi jejik ʒeckom cycka davać.

To lätego śe zavdy ku̯aʒe pšy xorėj v-okńe na-kšyz dva źbu̯a

---

[1]) tak.

zytńi suomy 'i zvońki ze źelå, bo boǵeńka to-śe bo'i zvonkôf, tyk zôutyx co-po polu rosnǫ.
Jagem byua mauå, to jednę babe tak porva(u)y bogéńki z-uyskem[1]*, co prave ze jino ze jino ('ino) Påm Bôg dåu źecko 'i ńesuy jǫ z uéskem ńeźǫ do gośćéj"ca. Dopéro bapka zacena vouać:*

po"ǫnka! xyć śe zvǫnka!
po"ǫnka! xyć śe zvǫnka!

dopéro baba, bo-to ńevysoko nad-ńeźǫ jǫ ńesuy, spuśćiua rękę z-uyska 'i suka(u)a ręko po ńeźy zvonkôf. Jak śe téż 'uxyćiua, 'ino dvoma pal'icami zvonka. tag je juz boǵéńki ńe moguy z-uyskem rusyź 'i 'ostaviuy jǫ na ńeźy.
Boǵéńki to tak xoźom jag goralki, f-cårnyx spodńicax dugåckix 'i puaxtami pooźévane; 'ino noǵi to majǫ gęśe.
Uwaga. *Noǵi gęśe* boginek tłumaczą się tem. że góralki nie noszą butów lecz kierpce albo trzewiki i mają ściśnięte w kostce nogi, wychodzące z pod długiej spódnicy, sięgającej do kostek, — w przeciwieństwie do stroju laskich chłopek, obutych w buty z cholewami, — wyglądają też i robią wrażenie, jak gdyby na gęsich łapkach chodziły. Jest to zatem pierwotnie bardzo trafne spostrzeżenie.

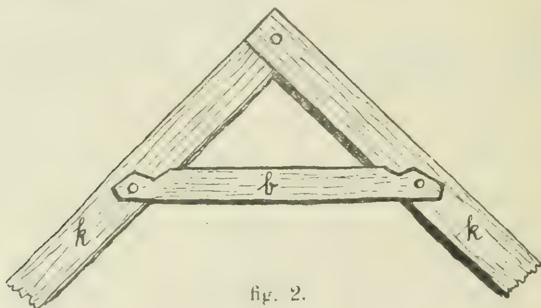

fig. 2.

bolåk. G. *bolåka*, bolak; wrzód.
bonda, bunda. Pr. pod *kapica*.
bont, łączy krokwie w wiązaniu dachowem. *b* na fig. 2.

[1] = z łóżkiem.

bontovać, buntować: *podbontovau̯y go baby 'i ńe-xce; zbontovau̯y śe tam "obe 'i 'uražïu̯y se, ze...*

borgovać, borgować; dawać na kredyt.

boske su̯ovo, boskie słowo = „niech będzie pochwalony Jezus Chrystus"; *žėg boske su̯ovo; 'ańi śe ńiz ńe 'odezvau̯. 'ańi boskėgo su̯ova ńe pežåu̯.*

božykać, narzekać głośno, wołając: *o bože, bože!*

Bók: *Bóg zapu̯ać temu co zjåt,*
'a temu co važyu̯,
zeby se pyzg 'opažyu̯.

bóść, 3. Sg. *boźe. bóść:* a) *xlėb go 'ozbót.* ~ *boźe,* mówi się o człowieku dumnym. ufnym w majątek. który *rezykuje* t. j. jest zuchwały; *vojuje, bo go xlėb 'ozbót,* o zuchwałym chłopcu;

b) *'a dududu na baśe,*
dobre kluśki na kfaśe.
jesce lepse na voźe,
bo po bžuxu ńe boźe,

to znaczy: bo brzuch po nich nie boli.

bonk, bąk; bękart.

brevitńe, krótko i stanowczo: ***brevitńe mu pežåu̯em: ber se.***

brėzovać, brezować; zdobić brzeg czegoś rysunkiem (malowaniem, rzeźbą, haftem): *brėzovanå śćana:*

'U moji matuśi,
'U moji koxanė,
malóvane "okna,
brėzovane śćany.

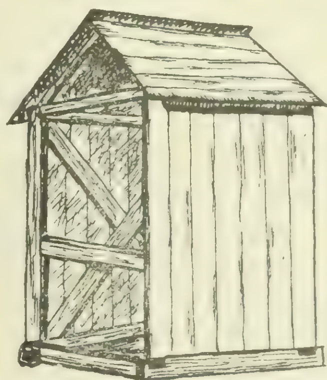

fig. 3.

brók, brozek. bróg. brożek: 1) stóg np. siana, 2) rodzaj małej stodółki na siano, zwróconej ku północy lub zachodowi. fig. 3.

bryś, żartobliwie o chłopaku: *mâm dvog bryśóv do-roboty.* mam dwóch chłopców do roboty.

buxac, buchacz; nałogowy złodziej. — *buxno"ć.* buchnąć: ukraść.

buks, kieliszek wódki: *pålnau̯ se buksa.* golnął wódki.

buḱet: a) na kapeluszu lub chustce: drużba chodzi *pod buḱetem;* b) bukieciki ze sztucznych kwiatów, roznoszone przez pannę młodą po domach jako zaproszenie na wesele; stąd *u nåz jez buḱet* = jesteśmy proszeni na wesele.

buštyn, bukszpan; ziele, którem się zdobi święcone na wielkanoc.

bu̯yćiḱi, buciki.

być: był w tym a tym miesiącu = urodził się, np. *nas to tšy ḿesǫnce starsy nad-ńǫ, bo 'ona byu̯a f śèrpńu, ḿè śe ʒ́iʒ́i, cy-to ve-vžeśńu, 'a nas...*

bžeḿę, bžeḿǫncko, brzemię, brzemiączko; to co się niesie na plecach. Natomiast *nårǫncko,* ciężar niesiony na ramieniu.

b́åu̯asy, białawy.

B́èlany: Ja jesce ńe byu̯a na B́èlanak—ńi mam ćekavośći—ńe byu̯am za-mu̯odu, to-ta na staroś ńi-måm po-co. 'Ej co-ta, xoʒ́ić ta po B́èlanak!

'Ej tša 'iś pšede-śḿeśćom, bo-by tša po-śḿeśći xoʒ́ić!

'A xoć-ta doṕèro po leśe po tyk ćèrńak—'ozb́ij-se pysk (pèsk)! Jaśeg 'ano! zapšǫngåj katy! turgåmy na B́èlany!

Jagem byu̯a ʒ́eu̯xǫ, to mamuśa ḿi ńigdy ńe dali; padali: co-ta dobrygo na B́èlanak — tam ńima nic dobrègo!

b́ić: a) o chorobie: *źimno go b́ije,* febra go trzęsie; *cykåva go b́ije,* ma czkawkę; *ʒ́ady b́ijǫ,* womituje (żartobl.); b) *b́ić śe: kobyu̯a śe b́ije,* w czasie popędu płciowego.

b́ijåk, bijak; krótsza część cepów, młócąca zboże.

b́itńik, lubiący bójki.

cafać, cofać, cafać: *caf śe!*

cale, fcale, wcale.

casy: 1) gazeta, pismo codzienne, od nazwy dziennika „Czas“; 2) godzina: *'ile, ḱela casóf* = *'ile, ḱela goʒ́in*

capić, scaṕić, capić; złapać: *scaṕiu̯ go za skšele* (od kaftana).

carny = *śćarany, poćarany,* np. *cårnå košula, poćårane buty.* Pr. *ćårać.*

ceceruvać śe, ceremoniować się, certować się.

cećkaj, gdziebądź (*e* jest trochę zwężone); *cejco,* cobądź, coś, coś ciekawego: *myślåu̯ ze to cejco.*

cexrać śe, czóchrać; trzeć się o co, mówi się o bydlętach, drapiących się o drzewo i t. p.

celać, czeladź; wszyscy domownicy wraz z dziećmi gospodarstwa w przeciwstawieniu do nich. t. j. do *gospodaža* i *gospodyńi*.
cervony, czerwony: *cervonka*. czerwonka. dysenterya: *ćérveńec*, czerwieniec. t. j. tłusty. czerwony człowiek. NB. *cervony*. *cervonka* mają otwarte *e*, *cérveńec* ścieśnione.
ceśki, czeski: dawna moneta = 5 centom (10 halerzom).
cfåu̯, cwał; galop.
ćl'ifki. ckliwki; łaskotki. — *ćl'ićić*, ckliwić; łechtać. łaskotać.
cuu̯ki, onucki do butów.
cycoń. benjaminek. mamin synek. gagatek. — *cycoxa*. ts. odnośnie do dziewcząt.
cyganek, piec z blachą i *bęxartem*, fig. 1.
cykåva. czkawka: ~ *jǫ barzo b́ije*.
cynaderḱi, cynadry; jądra samców.
cysty, ładny, porządny, piękny, np. dom, zboże.
ćapać. *ćape̜*, *ćapes*. *ćape* lub *ćapa*, ciapać; strącać owoc z drzewiny zapomocą kija.
ćarać, ciarać; walać. czernić; stąd (wedle p. T) *ćarax*. jako chodzący w *poćaranyx* sukniach. t. j. *ćarnyx*. w przeciwstawieniu do barwnego ubioru chłopów.
će! će-vy! widzicie! widziciewy! (skrócenie).
ćekavoś. ciekawość; chęć. ochota. popęd, uzdolnienie do czegoś, np. *ma ćekavoś do roboty*, *ćekavy do žeḿesu̯a*, *do ǯeu̯x*.
će͗ńᵘkå, cienka; p. *nådou̯ek*.
ćepać śe. 3. Sg. *ćepe śe*, siepać się; szarpać się, ciskać się: *Maryna xań, ṽidać. tèz ńe 'ot tėgo, xce go ṽidać. bo-śe ńe ćepe*.
ćėrńåk, cierniak.
ćėrpota: 1) masc., kaleka, cierpiący; 2) fem., cierpienie.
ćęnty, cięty; dzielny, pełen animuszu.
ćęŋǵem, cięgiem; bez przerwy.
ćixåj, *ćixåjće*, *ćixåjćės*, milcz, milczcie.
ćïsyć, okładać na zimę ściany mierzwą. perzem, trzaskami lub mchem *(mexem)* dla ciepła. — *ćïsyna*. materyał służący do tego (mech i t. d.).
po-ćmåku, po ciemku.
ćoska. siekiera z szerokiem ostrzem.
ćǫńć. ciąć batem: *jă potne batem tėgo žytka!* *ćon*. wyciął batem;

nigdy: *udežyć batem.* Natomiast *udežyć* kijem (pr. pod *kšesnomatka*), *zvaľić* kijem, *pålnońć* pięścią w pysk.

ćpać, 3. Sg. *ćpå*. jeść żarłocznie

ćućmåk, ciućmak; niedołęga, niezdara.

ćunońć: tša jéj 'ino tak ćunońć, beʒe gådać.

ćupać, pšećupać, ciupać; rąbać coś na kawałki, małe i drobne; *romb́e śe* drzewo całe na pniu, *ćupe śe* polana na kawałki.

dala, dalej: *ńê-mók ślêść — i dala vžesceć.*

dańina, składka na cele gminne, publiczne, wybierana przez radę gminną; dziś już nie istnieje.

dažyć śę, vydažyć śę, darzyć się; poszczęścić się, obrodzić.

despet, rob́ić komu na ~, na złość; od tego *despetny.*

do- w złożeniu z czasownikami odpowiada ogólnemu *z*-; *dob́ić* = bardzo zbić; *dézʒ dolåu; 'ale mu dolåuo!* = zlało go bardzo. — *do cna*, ts., zupełnie. — *do-kšty*, do krzty.

dokumentńe, dokładnie, szczegółowo.

dostšezeńe, przypilnowanie, dopilnowanie. NB. Ogólną wymową jest *doščšezeńe*, př. uwagi wstępne.

dovoʒić, *dovéść*, prowadzić krowę, która się latuje, do byka.

dovéʒïny, dokończenie jakiegoś uroczystego aktu, zaproszenia...

drab́inkåš mniej więcej to co 'karyerowicz': *To straśnie na vôjtostfo śpekuluje, tag-by to xćåu, tag vele fšyćḱix zaskakuje, ćê kaj co peʒeć; no 'i jes tym podvôjćim 'ino bes to zaskakuvańe. Drab́inkåš taḱi!*

dreᵘux, kogut: *jak śe to dre (dže) ten dreᵘux.*

druxna, druchna.

duca, ducka, ts., koszyk okrągły z wikliny z dwoma uchami, objętości ćwierć korca; *duca*, przezwisko baby lub dziewki niskiej a grubej.

ducla, przerębel w lodzie.

duxem, koniecznie. NB. Zwykle znaczy ten wyraz 'szybko'.

dugåćḱi, długi, np. *ḱij*, ale zawsze: *žyją dugo.*

dupa, dupa; tył: *tšymå ḱij za dupą* = za sobą.

duzecko, dużo: *ńe-čša ta duzecka, 'ino 'ośćupinecke.*

dužyć, nadužyć, buntować, podmawiać.

dvojić, dwoić; mówić komu „wy"; natomiast *mövïʒ na-jedno*, t. j.

„ty“ (tykać). Żonatym i zamężnym *dvoji śe* wszystkim bez względu na najbliższy nawet stopień pokrewieństwa; tylko rodzice dzieciom i *'ojcove* t. j. teściowie zięciom *ḿóŕǫ na jedno.*

dyxać, dychać; ciężko oddychać, sapać. Pr. *páxać* i *trnoić*.

dyndać śe, ts., telepać się (złym, roztrzęsionym wozem).

dyrdy: lecieć *dyrdy*, *dyrcka*, *do dyrdońa*, lecieć w dyrdy (pędem i t. d.).

dževina, drzewina; drzewo owocowe; używane także jako collectivum. pr. pod *vuosy.* NB. Ogólną jest wymowa *ʒ́ževina*, gwarowo także *ʒ́evina*, pr. uwagi wstępne.

džėć śe s kėm, drzeć się: drażnić kogo. NB. Względnie *ʒ́žyć śe*.

ʒvono, dzwono.

ʒ́adek, dziadek: ojciec rodziny, w której są jego wnuki, jest dla każdego *ʒ́atkem;* także dzieci mówią wtedy o swym ojcu *naśi ʒ́adek.*

ʒ́aduś, dziaduś; żebrak.

ʒ́amʒ́a, dziamdzia; rozlazły w mowie.

ʒ́åt, dziad; żebrak; pogardliwa nazwa biednego lub niedołężnego człowieka: *taki ʒ́åt, to ʒ́åt!*

ʒ́ady, łachmany, niepotrzebne rupiecie; *ʒ́ady go bijǫ*, womituje; *ʒ́ady 'idǫ f-kǫnty*, mówi się o zmroku, zapadającym naprzód w kątach izby.

ʒ́evuxa, *ʒ́eu̯xa*, *ʒ́ou̯xa*, dziewucha; dziewczyna: a) córka: *naša ʒ́eu̯xa;* b) wogóle dziewczyna, należąca do rodziny w przeciwstawieniu do służącej, t. j. *ʒ́ėfki*. Zdrobn. *ʒ́eu̯ska*, *ʒ́eu̯secka;* zgrub. *ʒ́eu̯sysko*. NB. Chłopi piszą często *dziełcha*, *dziołcha*.

ʒ́ėfka, dziewka; służąca, bez względu na to, czy jest panną czy zamężną (lub wdową). Jestto pomocnica gospodyni, wykonująca roboty gospodarskie i domowe; natomiast *pastėrka* prócz paszenia bydła załatwia roboty podrzędne, np. zbieranie trawy.

ʒ́ėržåk, dzierżak; część dłuższa cepów, którą się trzyma w rękach.

ʒ́ińʒ́ou̯y, duby smalone, głupstwa.

ʒ́is! widzisz!

'Ele mele dutki
gospodaž malutki,
gospodyńi garbata,
'a córecka smarkata.

faleśny, fałszywy.
falobl'ivy, mający wadę fizyczną, kaleki, np. *falobl'ivy na nogę*.
feśacki, feszacki; tęgi, dzielny, wielki.
Frajcysek, Frajcyśa, Franciszek, Franusia; niezdrobn. fem. *Franka*.
fryc, pl. *frycoẃe*, idący pierwszy raz na odpust do Kalwaryi.
fse, zawsze.
fsel'ijaki, wszelaki: *dajze tu boze fsel'ijaḱe zboze*.
ftendy, wtedy, zob. pod *'oset*.
filancvax, financwach; strażnik celny.
f'ita, *f'itka*, zupa ziemniaczana, zwłaszcza na śniadanie: ziemniaki rozgotowane we wodzie, z cebulą, kapustą świeżą, pieprzem i solą i okraszone (lub bez okrasy). Stąd też nazwa *žåtḱe żėmńåki*. Inna nazwa: *sekulåtka*.
gacek, ts., nietoperz.
gaʒina, gadzina; drób.
gajda, niezdara.
galas, zamieszanie.
garlėta, galareta; z nóg wieprzowych, ulubiona potrawa. Poczucie językowe ludu łączy ten wyraz z garłem.
gaųganki, imbier w wódce, którą dają położnicom i babom na chrzcinach; tak się nazywa, bo kawałki imbieru w wódce przypominają gałganki. — Przenośnie: *gaųganki*, chrzciny.
gaver, gawer; mniejwięcej to, co inteligencya nazywa 'facetem'.
gavęńʒić, gawędzić; zawadzać, przeszkadzać.
gazdovać, tylko o spełnianiu funkcyi urzędowej, np. *gazdovaʒ vöjtostf'em*. Wyrazy *gazda* i t. d. tylko stosowane do górali.
gadać, gadać; mówić (w przeciwstawieniu do *mȯẃić* o co [1]), t. j. 'prosić'): *gadå, jagby ćele pšez ńego gadaųo*, o flegmatyku.
gar, zupełnie, np. *går gᵘupi*.
gårcuś, garczuś; garnuszek.
gåšć, garść: *na gåšćach* (zboże leży).

[1]) ale nie wyłącznie.

gęmbę 'otfërać na kogo, łając.
gnojåš, brudas, plucha.
gnojńice, gnojnice; boczne deski, które się kładzie na wóz w razie potrzeby (do wożenia gnoju i t. p.) zamiast literek i półkoszków.
gnǫmp, fem., strapienie, zmartwienie. NB. Casus obliqui p. T. nieznane.
Gody, godńe śfęnta, Boże Narodzenie.
gońac, fem. *gońacka,* goniacz; rozpustnik, latawiec. NB. *o* otwarte.
gońi ḿe, mam rozwolnienie.
góra, góra; strych. NB. *góra, góry, goral* // *góral.*
górńica, górnica; płótnianka; wyraz i rzecz rzadkie, bo ustąpiły miejsca białej, sukiennej *sukmańe.*
gǫska, gąsienica.
gǫzva, gążwa; rzemienne kapturki, łączące bijak z dzierżakiem (cepów).
grać na instrumencie; *'igrać* w karty.
grožå, materyał na płot. NB. *o* otwarte.
grožić płot, w przeciwstawieniu do *stavać parxan* (parkan).
grǫmbel, grządki poprzeczne w ziemniakach.
gruxoty, dzwonki.
gu̯atḱe kóńe, nieosiodłane, bez uprzęży i uździenicy; w tem znaczeniu co o człowieku *nagi,* o koniu mówi się *gu̯atḱi.*
gu̯ęmbokå krowa, która dużo żreć potrzebuje.
gu̯upek, głupek; idyota, bałwan: *cóz-ḿe gu̯upḱem robiš?*
gvara, pogvårka, rozmowa, pogawędka.
gvåzda ćeśelskå, znak wyrzynany przez cieślę na środkowym stragarzu.
gžḿić, Praet. *gžḿiu̯, pogžḿiu̯,* grzmieć; iść szybko; natomiast *gžḿeć, gžḿau̯o* o grzmocie; w Praes. jednako.
Jak pérsy raz gžḿi, to-śe magajǫ, zeby cu̯ovëg byu̯ zdrovy.
Jag gžḿi tak fcas, ledve śńegi stajǫ, to, móvǫ, na dobry rok.
gžǫńžel, grządziel; żelazo u pługa.
gžybek, tłuste ciasto, pieczone w ostatki (mąka, jaja, masło i cukier).
ǵerlanda: a) wianuszek na głowę; b) bukiety ułożone w wieniec na czole panny młodej.
ǵicål, ǵicåle, nogi.

ǵidy̯a, gidya; wysoki, a niezgrabny człowiek.
ǵist (ǵizd-), nieczystość.
ǵiżʒić, robić nieporządek.
xab́ina, habina; gałązka, rózga, pręt. P. *xåb́e*.
xadera, kobieca katanka, wzorzysta, wyszywana złotem, paciorkami i centkami; zwana także *jadv́iśkǫ*.
xadra, nędzna szkapa.
xaf, *xavok*, *xaftęndy*, tu, tędy.
xajty, hajci, hajty; mówi się do dzieci w znaczeniu 'daleko (iść)'.
xandrycyć śe, handryczyć się; sprzeczać się (o żydach).
xań, *xaj*, *xajnok*, *xajńok*, tam, w tamtą stronę; *xańtėndy*, tamtędy.
xaratać, ts., łamać, trzaskać: *poxaratany*.
xarbata, herbata.
xaruba, nędzna krowa.
xaruśić na kogo, krzyczeć, swarzyć, wymyślać.
xaruvać, harować; trzeć, szórować, ciężko pracować.
xåb́e, kępy chwastów, krzewów, krzaków, badyle, krzaczki (nieużyteczne). P. *xab́ina*.
xåxóu̯, snop przykrywający kopę z wierzchu. NB. *xoxóu̯?*
xeta, hetta, wołanie na konie. NB. Wymawia się nie z długiem *t (tt)*, tylko z granicą zgłoskową w samem *t* (?).
xeu̯znać, *zaxeu̯znać*, *'oxeu̯znać*, kiełznać; założyć wędzidło.
xėrʒe, drobne gałązki.
xlebåḱi, podlejsze korale, niedokładnie okrągłe.
xlėp (przenośnie), majątek, np. *ʒęnka bogu xleba 'u-nåz dość(ć); 'óceʒ* (ojciec) *'umåṛ 'a teråz 'opcy beʒe xlėb jåt*. P. jeszcze pod *'omyvać*.
xlėf, stajnia dla krów i świń (dla koni *stajńa*).
xḿin, *xḿinek*, kmin, kminek.
xojina, choina.
xonorovy, obraźliwy.
xonór, pycha, wyniosłość, nieprzystępność: *dobry cu̯ek*, *xónoru* (tak!) *ńė-må*.
xopy, *xopiḱi*, pieniądze, grosze (żartobl.).
xorlåk, cherlak. Wpływ wyrazu *xoróvać*.
xorość(ć), choroba.
xou̯da, kobieta wysoka, chuda, stąpająca wielkimi krokami.

xrosty, ts.
xrupka, gatunek śliwki, owoc zielony, okrągły.
xto, rzadziej *fto,* kto.
xtory, xtoren, który. NB. *o* jasne.
xukac (-ac): taḱi co za babaḿi lata, czyli co *śe xuka.*
xulać, hulać; tańczyć.
xus(t)ka, chustka: a) na siebie do odziania; b) *posova,* wielka, w zawój wiązana na głowę; także *syta,* biała, wyszywana; *xustke zavǫzać* (tylko na głowie), ~*e 'ozać,* zarzucić na ramiona.
xustecka, tylko mała, w tył wiązana na głowie, różnych barw.
xuop, chłop: a) mężczyzna; b) mąż: *mój* ~; c) zuch: *xto to podńeśe, beze* ~.
xuopåk, xopåk, chłopak; syn niedorosły, np. *Jaśkóf xopak* w przeciwstawieniu do *pastěža* i *paropka.*
xybać, xybnǫńć, chybać; skakać, skoczyć; *xyp. xyp!* hop. hop!. *xybaj!* chodź tu! NB. Zdaje się, że to nie ze wszystkiem bronowskie.
xyćić, chwycić: *ḿejscem xyći, 'a ḿejscem vyžući puuk. — kas to! Bo tfardo.* Pr. *xytać.*
xyna, china.
xynǫńć (chynąć), p. *'oxynǫńć.*
xys: pot xyzem, pod dachem; *pod jednym xyzem* są np. chlew i stajnia.
xytać, chwytać; znaczy także specyalnie: brać w dzierżawę. np. *xytaz morǵi.*
'inny, wypadający na drugi tydzień, np. *'inny ftorek.* Także *'insy, 'inksy* rok, następny.
'inklus, inkluz; pieniądz powracający do właściciela.
'iś(ć): 'a-jiććéz-vy, a idźcież wy (okrzyk niechęci). dajcie pokój, nieprawda! np. *bede ja ta s-faḿi xozyu.... 'a-jiććéz-vy!*
Jadviga: po śvęnty Jadvize vyzeń krovy i pšyze (= przyjdź-że).
jadviška, katanka kobieca wzorzysta, zdobna szychem i paciorkami. P. pod *xadera.*
Jaga, ts., Jadwiga.
jaguda, Pl. *jagudy,* ale Gen. Pl. *jagót,* wiśnia (owoc i drzewo). W zwykłem znaczeniu wyrazu tego się nie używa.
jagze, tak jest!

jandvinta, adwent.
jankor, uraza, gniew; adj. *jankorl'ivy*, złośnik, popędliwy, obraźliwy.
jarḱi, jasny, słoneczny, np. pogoda, słonko.
jažemńice, jarzmo, tylko w pieśni:

dåjmy zuote jažemńice,
jeẑmy ᵘorać na pšeńice.

jåjecny rok, obfity w jaja, dobry na jaja.
jajka: *Bo ta straśńe śḿėxu było s-tego! jå mòve do mėgo xuopa, bo ta śḿėtanę ḿåu tės: Vojtek — mòve — śḿėtanę ta popxńij jag mozes, xoć ta 'i 'o centa spuś(ć), a za jåjka śe — mòve — tšymåj! xa-xa-xa — a taḱi pån ḿastovy — bo ta cejco ćaraxòv byuo, jag na tårgu; 'ale mòve våm kumoska, co ta s-tego śḿėxu byuo! straśńe śḿėxu byuo!*
jednać, godzić kupując, targować.
juzyna, podwieczorek.
kabat, kurtka wcięta w pasie z dwoma fałdami z tyłu, czerwona lub siwa (niebieska), czasem w kratki czerwone z czarnem, wyszywana szychem i guziczkami. Strój męski.
kaćaua, bat gruby; też o człowieku, tyle co *gruby valek*.
kady, kędy; dokąd.
kaftan, granatowy, czerwono podbity żupanik męski: jest z rękawami i w tym razie wyszyty guziczkami z macicy perłowej i metalu — lub bez rękawów i wtedy naszyty suto kutasami jedwabnymi.
kaj, gdzie; *kajśi*, gdzieś.
kajńcuk, kańczug; zdrobn. *kajⁿcuzek*. NB. W *kajⁿcuzek ń* wzgl. nazalizacya słabsza.
kaleńica, ts., szczyt dachu obrzucony gliną.
kalėtḱi, klapki przy gorsecie.
kandyba: 1) wielki brzuch; 2) człowiek brzuchaty.
kańẑara = *kaćaua*.
kapa, kawałek mięsa z częściami rodnemi krowy; u żywej krowy ta część nazywa się *'ogońicǫ*.
kapa na piecu; piec z *kapǫ;* zob. *k* na fig. 1.
kapka, kropla, odrobina.
kapica u bondy (bundy), kaptur.
kara, zwana też *puvoźe*, przednie koła wozu, z osią, dyszlem

i podkólkami. NB. Powszechne znaczenie jest 'dwukołny wózek' (samodzielny, nie 'przodek wielkiego wozu').

karćić, łajać.

karlus, zuch. Gospodarz Mikołajczyk wykrzykuje po pijanemu: *Xe, pśå kšes! Ḿikou̯ajcyk jes xu̯opak karlus! ńéma nadeńmu xu̯opa na cau̯o̯ ves.*

karmazyn, sukno granatowe na kaftany, żupany, gorsety.

(kat) katy, mówi się o tęgich koniach, a ironicznie o lichych szkapach. Pr. pod *Bélany*.

katana, rodzaj żakietu kobiecego.

kårpać, nawdziewać coś po kawałku, cerować, zbierać faldki.

kåvorek, Pl. *kåvórki*, mały snopek ze słomy długiej (związany). Miejscowość nazywa się *Kavory*.

kfardy, twardy. Ale pr. *tfardå*.

kf'atki: a) gwiazdki, strzyżone misternie z kolorowego papieru, któremi dziewki zdobią ściany, przylepiając je koło obrazów; b) rumieńce na twarzy; podobnie mówi się: *tyaś kf'itńe*, rumieniec wystąpił na twarz.

klamruvać, *zamklamruvać*, zagadnąć w ten sposób, żeby zagadnięty nie wiedział, co odpowiedzieć.

klavy, dobry (naleciałość z gwary przedmiejskiej).

klucka, p. *smycka*.

kḿeć, ts., bogaty gospodarz; *kḿotka*, fem.

kob'éta, kobieta; żona.

koće-u̯by, rodzaj jabłek.

kolå ściany, koło.

kolca, pl., kółka do pługa.

kolenda, zadatek dany służbie.

kolěj, ts., jechać *koleją*.

z ko'ńca, od początku.

końikovatå kobyła, która się bije, a doprowadzona do ogiera nie odstanowi się, tylko bije się dalej.

kopańå pl., czas kopania ziemniaków: *f-kopańa*.

kopyść, trzonek długiej łopaty służącej do mieszania.

kop'isko, stajanie skopane po wybraniu ziemniaków.

korona: 1) moneta, 2) wianek. NB. Ale *ńeb'eska koruna*.

kostševa albo *koščševa*, rozczóchrana głowa; *xoǯi* jak ~.

košulka, krótka koszula (bez nadołku), haftowana, którą wdziewają kobiety na długą koszulę.

kouâc, kołacz.

koväl: *koväl kuje, poperduje,*
'a kovälka srá do-gärka.

koza, kożuch na mleku lub śmietanie.

kóňěrovać, besztać, wymyślać.

krälka, dyska (w kartach); żartobliwie: setka, stówka.

krekožyć, 3. Sg. *krekože*: *kura* ~; ale znosząca jaja (kwoka) *kfâce*; jestto więc inny rodzaj głosu.

krepinka, krepinka; tasiemka do wyszywania, a raczej obszywania ubrań.

krok, o częściach płciowych kobiet: *f-kroku*.

krokef lub *krokva*; *k* na fig. 2., *d* na fig. 4.

krucеć, żaby i małe prosięta *krucǫ*.

krypec, kierpiec, tylko o góralskiem obuwiu.

kšempel, odrostek, korzonek, sterczący kawałek korzenia, często umyślnie zostawiany.

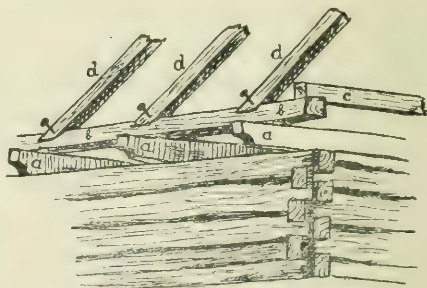

fig. 4.

kšesnomatka, chrzestna matka;

N. *kšesnomatka* V. *kšesnå matko!* i samo
G. *kšesnomatki* *kšesnå!*
D. *kšesnomace* I. *kšesnomatkǫ*
A. *kšesnomatkę* Adj. *kšesnomacyn*.

S kšesnomatkǫ tąńcę, žona ḿi ńe veży,
tšymå kij za dupǫ, pôno ḿę udeży.

kšesny 'ocec, chrzestny ojciec;

N. *kšesny 'ocec* D. *kšesnoojcu*
G. *kšesnoojca* A. *kšesnoojca*, *kšesnégo 'ojca*.

Adj. *kšesnoojcóf*.

kšyf, krzyw. z Dat., winien: *còm-ći kšyf? jå temu ńe-kšyf*, ~ *kšyva*; także absolutnie: *'a vyśće kšyvi; ńe 'on kšyf*.

kšynka, skrzynia. NB. Wyraz *skšynka* istnieje w specyalnem znaczeniu, pr. pod *låda*.

kšyvula, krzywula (przezwisko kobiety).

kubek, *kubas*. kubek. kieliszek; *kubek ćepṷy*, herbata z rumem: ~ *źimny*, kieliszek wódki; ~ *carny*, szklanka kawy czarnej z rumem.

kudraś, człowiek w ciemnych. miejskich sukniach; mówi się pogardliwie o chłopie, ubranym „po pańsku“. albo o podmiejskich oberwusach. NB. *ćarax* tylko o „panach“.

kukeṷka, kukiełka; długa bułka. zwłaszcza lisiecka. lub t. z. *golikoskå* (= golkowska, z Golkowic).

kumora, komora: a) do przechowywania zapasów kuchennych, spiżarnia; b) odnajęte mieszkanie: *na kumoże być*, *kumoróvać*, mieszkać w najętem mieszkaniu.

kumoter; *kumoska*, *kumośa*; wyrazu *kum* używa się tylko w Voc., np. *mój kuńe*; demin. masc. *kumća*, *kumoterek*; demin. fem. *kumośïcka*.

kuseryi̯e, dwuznaczniki, głupstwa (mówić).

kṷańać śe, całować po rękach; natomiast nasze ‘kłaniać się kapeluszem (czapką)’ wyraża się przez *pokṷońić śe*.

kṷońica, kłonica; podkulek przy wozach drabiniastych (do zwożenia zboża lub siana), wysoki i niestale osadzony.

kṷopot, kłótnia. — *kṷopoćić śe*, kłócić się.

ḱej, kiedy. — *ḱeby*, gdyby.

ḱela, ile?

ḱernos, kiernoz; wieprz rozpłodowy.

ḱi gžësi! co u dyabła! ki dyabli!

ḱidać, rzucać (gnój i t. d.).

ḱij, belka. drzewo budowlane: *po cemu te ḱije?* Zob. też str. 337.

ḱinål, kinal; wielki nos.

laḿëda. *laḿëtka*, człowiek narzekający. — *laḿëʒić*. labiedzić: narzekać (płaczliwie).

lala-xa! sposób zwoływania gęsi.

latóvać śe. o krowie mającej popęd płciowy: *krova śe latuje*. *tša jǫ dovéść*; *’odlatóvać śe*: *krasǻ śe ’odlatóvaṷa*.

latóvńïca, krowa która się często latuje.

låć, *låńe*, lać, lanie, w znacz. ‘bić, bicie.’

lada, lada; sieczkarnia ręczna z korbą, w przeciwstawieniu do *skšynki*, sieczkarni ręcznej z kosą (bez korby).
lekuś, lekkiewicz, szaławiła.
lel'ijå, lilia.
lèki, leki, lekarstwo.
lga źima, mokra zima; *lgo*, jest odwilż; zob. też *'odelga*.
l'igust, roślina 'licium barbarum.'
l'ixa, płat pola, duży kawał roli: *pèkne pole... i taká l'ixa!*
A. *ńel'i 'ońi ta tyy źèmńákôf co?*
B. *'ano, ńe byu̯oby? s-takèj l'ixy...!*
l'is: *l'isa puśćić komu*, podpalić czyjś dom, *potkušyć kogo*.
l'itkup, porękawiczne przy sprzedażach; litkup daje kupujący sprzedającemu, czasem odwrotnie, czasem w formie picia.
luxt. szyba w oknie otwierająca się, t. z. 'kwaterka' albo 'lufcik.'
luśńa, luśnia.
luzovać śe, o saniach, ześlizgujących się z toru.
macykura, używa się o gospodarzu, który wtrąca się do gospodarstwa babskiego, *do bapskèj žecy*, a więc który się bierze także do obmacywania kur.
maćek, brzuch.
magać śe, przewracać się (po zagonach i t. p.), pr. pod *gźmić*, *źèmńaki*.
maglovńica, maglownica; ręczna magiel.
magluvać, maglować w znacz. 'bić.'
majka, t. j. mańka; dziewczyna z przedmieścia (pogardliwie).
marmul'ina, barmonijka rozciągana.
marona, *'ozmajerån*, rozmaryn.
maśkary, maszkary.
maślox, fem. *maśloxa*, płaksa, lubiący „się maślić“.
materklåse, materklasy; drobiazgi, manatki.
mazåk, szczotka do smarowania butów czernidłem.
mål'i, prędzej.
mèrxać, pomieszać, poruszać.
mlèko: *bez vode ńe-čsa krôv gnać paś, bo-by ~ pšepadu̯o*.
mośęzny placek, kołacz ze serem, wypiekany przez przekupki z Liszek. Nazwa pochodzi od żółtości sera.
môj, *moja*, mówi żona o mężu i na odwrót.

móŕiʒ na droje. ~ *na jedno.* mówić „wy“ albo „ty“. Pr. *droje*, także *gådać.*

myóʒe, myóʒęnta, młódzie, młódzięta; młode gołębie.

myótka, młódka; kura, która jeszcze nie niesie jaj.

mysy: *ḿeʒ mysy*, mieć łaskotki; *vybrać komu mysy*, łaskotać kogo.

mzeć, mżeć; o człowieku (chorym), na poły śpiącym, na poły czuwającym: *'ona mzy, taḱ-ino mzy.*

ḿarkovać, miarkować, rozumieć; *ḿarkuję, ḿarkuję*, ależ rozumiem.

ḿec, część odrzwi, *m* na fig. 5. — *zḿecovać.*

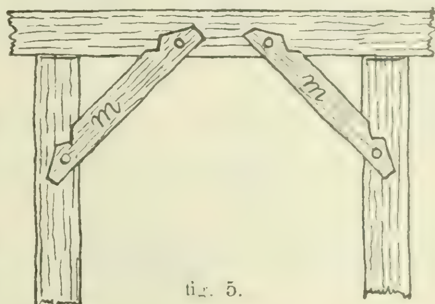

fig. 5.

ḿerlåk, brzydak (przezwisko).

ḿerĺina, brzydka rzecz, brzydała.

ḿerńik, miernik; geometra.

ḿesanka, mieszanka; koniczyna z tymotką (pasza dla bydła).

ḿęnḱi, miękki; łagodny, litościwy; także ziemia jest *ḿęnka*, natomiast chleb jest *ḿentḱi.*

ḿigać, poḿigać, jeść, zjeść: *poḿigau̯ se*, pojadł sobie.

ḿinuvać, paradować, chodzić wystroiwszy się.

ḿitręnga, mitręga; próżniak: *Maćek to taḱi ḿitręnga, bo jak śe ᵘopije tė tfardė, to beʒe gadau̯ i gådau̯, 'a-tu rᵘobota f-polu stᵘoji.* — ***ḿitręzyć***, mitrężyć; czas tracić.

na zamiast naszego 'do': *pojadę na Groźʒec za venglem* t. j. do Gwoźdźca po węgle; *xoʒmy na Krakóf.*

nabyć śe, nabyć się; być gdzieś długo, do syta, np. w wojsku: *doś śe ta nabedǫ.*

nadžućić voza, przesunąć tylną część wozu (t. z. „zadek“), aby łatwiej nawrócić.

napaś, niezgoda: *ńijaḱi napaśći ńe byu̯o ḿęnʒy naḿi.*

napraẃić, sporządzić, przysposobić sprzęt jakiś do użycia, np. *napraẃiʒ u̯opatę*, wbić ją „na styl“ (na rączkę, trzon)

naråbać, porabiać: ***cóż naråbåće?***

narobony, przyzwyczajony: *'ón 'od mau̯ėgo taḱi narobony.*

naśi, rodzice.
nåcyńe, narzędzie.
nådoųek, dolna część koszuli kobiecej od pasa, przyszyta do części górnej, zwanej *ćeńkǫ*.
nåmôvić, *namåvać*, godzić służbę: *nåmôvïų ǯefkę 'od novėgo roku.*
nåmôvisko, umowa, zmowa.
nåṕęntek, obcas.
nåręncny, naręczny (koń).
nårǫncko, narączko, t. j. tyle trawy, liści buraczanych i t. p., ile można wziąć na jedną rękę. Pr. *bžemę*.
nårt, podbicie u stopy: *na nårće*.
nåśelnik, naszelnik.
navrôt, dar otrzymany na odchodnem; zwykle ironicznie: *môf-ta 'o nåvrôt,* aby ci co prędzej kazali się wynosić (pędząc nawet kijem).
no: 1) tak; 2) albo to prawda!
noc: Małżeństwo się pokłóciło, Anna Maronina powiada:
'E! 'ońi śe ta pogoʒǫ, 'ino noʒ nadyʒe...
pšyʒe śf́ęntå noc,
to pogoʒi luʒi moc —
'ano bo pråvda, v-nocy to-śe moʒ luʒi ze-sobǫ pogoʒi, xoʒ-by śe jag gńėvaĺi beź-ʒeń... śf́ęntå noʒ 'ig zgoʒi, jag jedno vele drugėgo legńe.
v-nogę, w nogi: *jå po Jaśku,*
Jaśeg v-nogę.
nośïdųo, nosidła; przyrząd do noszenia konewek (koromysła).
novotny, nowotny; nowomodny: *jaḱeśi må novotne na spodńicę, zåpaskę; teråz nastao taḱe novotne; nastay novotne xadery.*
nozovina, nożyk.
nǫze, dalej!
ńelusy, słaby, chory. NB. Wyrazu tego używamy w znaczeniu 'nieswój' (bez humoru, osowiały, kiedy komu coś brakuje, a jeszcze niema wyraźnej choroby czy słabości).
ńepeć, niema żartów: *viʒe, ze ńepeć.*
ńescęśće, nieszczęście: *'O ńescęśće ńetrudno, bo ńescęśće ńe po żemi xoʒi, 'ino po luʒak, to povadajǫ zdåvna.*
ńescęśńik, nieszczęśnik; fem. *ńescęśńica*, epilepsya.

ńeskuanny !, *ńeskuadny*, nieskładny: do niczego: *nas taǩi xuopag ńeskuanny! ńijak śe 'ańi paćiža na^{u}cyź ńe kce, 'ańi ńic.*

ńestydńik, ńestydńica, ńestydny, niewstydnik i t. d.; bezwstydny.

ńes^{u}uxany, nieposłuszny, nieusłuchany.

ńevyḿarkovany, także *ńevyḿarkovny*, niewyrozumiały, niepobłażliwy.

ńevyrozumalec, ten co nie może zrozumieć *(vyrozuḿeć)*, gdy do niego mówią.

ńezguua, ts., niezgrabny, niedołęga.

ńema, ńima, niema (nieosob., = niem. es giebt nicht); osobowo zaś: (on i t. d.) *ńe-må, ńi-må.*

ńijaǩi, żaden.

ńikaj, nigdzie.

ńikto, nikt.

'obcec, obrębić (koszulę); inne formy nieużywane.

'objeśny, żarłoczny.

'oblec kosule, włożyć na siebie; *zvlec k.*, zdjąć.

'obmôvisko, obmowa.

'obmôvńica, lubiąca obmawiać.

'obora, dziedziniec gospodarski (nie: stajnia dla krów).

'oḃeś, obwieś.

'obić, wymłócić: *na ṕekne 'oḃiľi*, wymłócili, omłócili; *'a źiśaj pšytarľi jesce kopę i šeś snopkôf*, domłócili.

'ocap, belka leżąca na futrynach drzwi i okien i trzymająca je, aby się nie ruszały w ścianie. — *'ocapić, zaocapić*, przychwycić, p. *capić.*

'oćepka, ociepka; wiązka słomy (mierzwy).

'odḃôrka, pobór, asenterunek.

'odecnǫć, ocknąć; zbudzić się.

'odelga, odwilż, zob. też *lgå źima.*

'odevžeć, 'otfožyć, p. pod *zaverać.*

'odmax, rozmach: *z-odmaxu*, z rozmachem, siłą rozmachu; *jag mu dåu z-odmaxu...; 'obaľiu śe tag z-odmaxu.*

'odoźåć, zob. pod *'oźåć* i *pšyoźeva.*

'oduźeć, spokornieć, otumanieć, stracić rezon: *'ońému ta zaraz 'usy ^{u}opadnǫ, zaråz 'oduźeje.*

'odvažyć, także *zavažyć*, zbroić coś, zrobić awanturę, beknąć za co.

'odzomek, kloc ucięty przy korzeniu.
'ozać, odziać, z Acc.: ~ *xustkę; 'odozać śe s-xuski*, zdjąć.
'ofcåš, owczarz; lekarz wiejski, znachor; p. *vrôs*.
'ogońica, części rodne krowy. Pr. *kapa*.
'ograńica, wsi leżące za granicą własnej (ale w sąsiedztwie). — *'ograńićńik*, pochodzący z innej wsi.
'ogroska, febra.
'oguos: daz 'oguos, dać sygnał, znak, ostrzec, zaalarmować.
'ogžebać śe, oporządzić się.
'ogeńasek, ogieniaszek: *zatyśiu śe 'ogeńåsek... kas-to, taḱe kamêńe, cetnåry!* (takie wielkie kamienie węgla).
'oxynǫńć śę, zanurzyć się. — *'uxynǫńć śę*, wysunąć się i spaść.
'ojcoẃe, ojcowie; rodzice: *Jak śe 'ojcoẃe śńǫm, to ńescęśće bęze v-rozińe*.
a'*ojcoẃicka*, córka gospodarska, której rodzice żyją (oppos. sierot i służąca).
'ojcyzna, ojcowizna. Podobnie: *Šęfcykoẃizna, Vôjćikoẃizna, Cepcoẃizna*, majątek po Szewczykach, Czepcach i t. d.
'oktåby, oktawa Bożego ciała.
'omnes, gwałtem: odepchnąłem go, a on się *omnes* pcha.
'omyvać: Jak śe vyjmę xlêp s-ṕeca, to-go śe "omyvå vodǫm, bo gžyx xleba ńe uomyć. 'A tǫm vodǫm, co-śe xlêb 'omyvå, to takêgo co blady na gę"ḿe "omyć, to ruḿeńńeje—to śe go uomyvå, zeby byu ruḿenny, zeby ḿåu kf'åtḱi na poĺicku — zaraz mu poĺicka kf'itnom. Nasę Marynke to zafse 'omyvamy, bo bladå.
'opåsać spodńice albo *zåpaske*, włożyć.
'opåsek, 'opåx, szeroki pas chłopski, nabijany gwoździmi z dużemi mosiężnemi główkami.
'opxôt, obejście się, obchodzenie się z kim, czem.
'opoẃådać, ogłaszać (publicznie): *'opoẃådać kogo* lub *na co*, np. *'opoẃådå na pogžyp*. Chłopak biega po wsi popołudniu w wilię pogrzebu i bije kijem w drzwi chałup, zapowiadając, że nazajutrz będzie pogrzeb. *Jutro fšyćḱik śe "opoẃe, zeby śe ześĺi*, t. z. da się wszystkim znać; *fšyscy byĺi "opoẃezańi 'a-ńe posxoziĺi śe, kåśćêz jim-ta!*
'opråsać, prosić na pogrzeb.
'opresyjå, kłopot, ambaras.

'opuotki, opłotki: płoty otaczające sady: *płontać śe po cuʒy 'opuotki*, chodzić po cudzych sadach.

'opić śę, upić się czem: *'opiu śe cötki*.

'orlanǵi, wielkie korale.

'oset: *tyla 'ostu f tem 'ofśe! xto go to śau? muśau być zuy jak go śau. bo jak kto zuy jest ftendy kej śeje, to 'oset rośńe v zboźe.*

'ośéfka, oszewka; mankiet koszuli, także szyjka (kołnierz).

'osvy || *'osfy* adj., osobny; *'osve* || *'osfe* adv., osobno: *kazdy posed 'osve*. NB. pr. uwagi wstępne co do grupy *-sf-* resp. *-sv-*.

'osxovauy, dobrze wyglądający, ten co się dobrze odchował.

'oskućina, odrobina.

'ospal'ić śę, zaczerwienić się: *cośi jej ta źėk, co śe tag 'ospal'iua*.

'ospoźondek, rozporządzenie: *zrobiu 'ospoźondek*, zrobił testament, rozporządził spuścizną po sobie.

'ostrå pogoda, stała; gorący czas.

'oštruxåš, roztrucharz; faktor (handlarz) koński.

'osuaváć: *Möve vam moja kumośicko, 'ońi ta vygral'i z 15 rějńskix, 'ino ńe raxuval'i pšy luʒak, bo co śe ta bedǫ osuaváć.*

'oščšyć śę, stawiać sie zuchwale: *ʒecko zardy śe gożėj 'oščšy na matkę jag na 'ojca; 'ojca to śe vaguje.*

'oščšyk, ostrzyk; kamień do ostrzenia brzytwy.

'otvarty || *'otfarty*, odważny, zuchwały, prędki, nie uważający na nic: *ńic ta na ńego ńe povem, 'ino ze 'otfarty.... zeby mu xto kaj co źėk, to 'on go zarås spaźy bez pysk.*

'otpovådać, odpowiadać komu (zuchwale).

'otsumel'ić || *'ocsumel'ić śe*, otrzeźwić się, wrócić do przytomności.

'ověść [1]. *'ovoʒić*, obwodzić; *'ovědua ḿe po cauem ḿeśće, jesce śę žyca.... doźʒ-ze jǫ 'ověść, to jesce jěj pěńęʒy dać... 'a taki ta vyvijac, 'a 'iććėz-vy!*

'özdravić, zdradzić (w pieśni).

'ozgruxy cyńić, wyprawiać hałasy.

'ozmozyć śe, ocielić się (rozmóc się); w pieśni:

krovisa śe ᵘozmozyua.
voukôv dvoje pouozyua.

'ozńemóc śe, rozniemóc się; rozchorować się.

---

[1]) tak zapisane przez p. T. z *-e-*.

'oženić śe, mówi się o obu płciach; p. *ženić śe*. NB. Tak, *-ž-!*

pagrôtka, przyzba.

palamęnter, gaduła (przebiegły).

pamuu̯a, część poddasza, strychu, *p* na fig. 6. *pot pamuu̯ǫ;* przen. *barzoby ḿe te ćesyu̯o, zeby pamuu̯a pot pamu^{u}e vlazu̯a,* gdyby się obie rodziny połączyły.

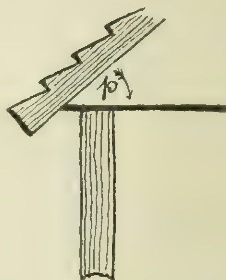

fig. 6.

pańi mu̯oda, po ślubie; przed ślubem *panna mu̯oda.*

parxån, parkan. Pr. *grožić.*

parobek, ts., służący mający koło 20 lat.

paskuda, ts., szkaradny, paskudny człowiek.

paskudovać, robić szkodę (w ogrodzie, polu i t. p.).

pastěš. pastěrka, służący. służąca w wieku koło 15 lat.

pasy, obwód koła u wozu, dzwona połączone obręczą.

paśći, ts., żelazne sidła.

paśkudny, szkodny, szkodnik.

paśkudńik, paskudnik; choroba krów, gdy się objedzą świeżej koniczyny i dostaną rozdęcia: *krova mâ paśkudńika; pśă śćěrva vygnau̯ krovę na śvězǫ końicyne i xyćiu̯a paśkudńika.*

patšeć śe, pačšeć śe, patrzeć się komu; należeć się: *pačšy ḿi śe.* NB. Tak zapisane przez p. T. z *-e-*.

pau̯uba, ts., (przezwisko).

pau̯yga, kawałek lichego gruntu.

pavǫs fem., G. *pavęzy,* pawąz; drąg służący do przyciskania siana na furze.

pazuxa, ts.

pažyć pogvårḱi, gawędzić. Pr. *påžać.*

påćôrḱi, paciorki; koraliki.

påxać. 3. Sing. *paxă.* oddychać, dychać. Pr. *dyxać* i *txnǫńć.*

pålnǫńć, p. pod *ćǫńć.*

pán:
s taḱix panôf p^{u}od grozǫ
'i pod -ńigo srać xozǫ.

NB. Podobnie używa się stale 3. Plur. w znaczeniu liter.

formy nieosobowej ('chodzi się' i t. d. np. *ze psem śe ńe baŕę. 'odeńź 'ot-psa! take jadu̯o to jezǫ. 'a tego to ńe jadajǫ.*

Pån Jezus, Pan Jezus: *ja 'ino tak poćadam, ze 'on pseśiį Paun Bogu i temu Vojtkoƀi ńeboscykoƀi co móŕiu̯. Jagem pu̯akau̯a ńeraz 'o ńego. bo ja go straśńe lubiu̯a. 'a 'on go ńe lubiu̯. to gadau̯: co-ta pu̯acez 'i pu̯aces, 'on bes-tę gožau̯kę ze-śfatu božego poset. — 'A tu teraz 'on tšyživy byu̯. 'a mau̯o sam ńe posed ze-śfatu ta-jag i Vojtek. Ha no to: Pan Jezus pomau̯u xoźi, 'ale kazdemu nagoźi.*

pån-oćec, pań-matka, teściowie.

påper, pa(u)per; mały chłopak.

påviki, kity z piór pawich.

påžać, popåžać, pażyć: *popåžau̯y go pokšyvy.*

pėrlik, młotek do tłuczenia kamieni. — *pėrlikem*, pięścią.

pėzać, wyszukiwać lepszych kąsków: *vypėzau̯a*, zjadła co najlepsze.

pęmpkova vótka, wódka z imbierem, używana przez położnice i na chrzcinach.

plevńåk, małe prosię.

plėńi adj., plenny; bogaty w ziarno, w owoc, np. *źemńaki plėńi*.

pockać, pocz(e)kać.

pocyńić, 'ucyńić, oczarować kogo.

poćůsek, rodzaj półkolistej łopatki (z drzewa), osadzonej prostopadle na długim drążku: służy do wygarniania ognia z pieca chlebowego.

pod: *pod ńim, pod ńǫ*, o wieku dzieci, np. *Jadźiga nastarsa, 'a pod ńom Xanka, 'a pot Xankom zaś 'Ulina.* O ubraniu, stroju: *pod bukietem, pot pórem, pot šablǫ*, mieć bukiet u czapki, szablę przy boku i t. d.

podać śe na kogo: *podau̯ śe na 'ojca*, jest podobny do ojca: *podany* na kogo.

podgᵘupasty, głupi, głupkowaty.

podlić, w pieśni: *za pėńǫdze ksǫnc śe modli,*
za pėńǫdze luźi podli.

podufau̯y, bardzo dumny, pewny siebie.

podužyu̯em go, odurzyłem, ocmiłem.

podvåu̯cyć, obszywać zawinięty rąbek materyi.

podvöjči, podwójci: zastępca wójta.

pogvarka, pogawędka.

pokrom-ocy, poza oczy, poza oczami: *v-ocy to śfacy, 'a ~ to pyskuȩe.*

polepa, warstwa gliny na powale.

pol'icko, *pol'icka: kf'itńe, kf'itnǫm*, p. pod *'omyvać.*

pomèrxany, pomieszany, w nieporządku.

pomocka (zdrobn.), pomoc.

pomstovać, pomstować; wyklinać.

pomžeć, umrzeć. NB. Tak zapisane przez p. T. z *-e-*.

pońetu̯o, pomietło.

poplećina, grubsze gałęzie, stanowiące zakończenie górne płotu (wzdłuż).

popśńić śe, popsuć się (o żywych istotach).

potkulek, podkulek; okuty drążek, podpierający wasąg, osadzony na osi zewnątrz koła. Pr. *vići.*

potsobńi, podsobni (koń); *na potsobek.*

potśeb'itka, gładki sufit, przybity spodem do belkowania powały.

potśęmb'èrca, przedsiębiorca.

potuxa: za to dobžy, ze jèj potuxy ńe dajǫ 'ino karnoś, mówi mąż o rodzicach żony, że jej nie buntują, lecz owszem karzą.

pou̯ozyć, urodzić; w pieśni: *parę vou̯köj pou̯ozyu̯a* (scil. krowa). Por. połóg.

pou̯ǫnka, położnica. P. pod *boǵènka.*

povau̯a, powała belkowana, w przeciwstawieniu do gładkiego sufitu (p. *potśeb'itka*).

požućić, poronić (o bydlętach).

pǫsovy, pąsowy; mówi się tylko o wielkiej, barwnej chustce na głowę, wiązanej w kształcie zawoju. Pr. pod *xus(t)ka.*

prać, poprać, sprać, ts., bić.

prandykovać śe, ujadać się z kim, kłócić się.

prećicyje, prymicye.

prèmna, świetna (o pannie): *'a-dy 'i Xanka śę žeńiu̯a, xań taka prèmna; kaz-by 'on ńę to xćau̯, taki Vojtek, 'on by xćau̯ jaki(j) prèmné(j).*

prosack'i adj., żebraczy: *prosack'i xu̯op*, żebrak; ~ *ka baba.*

po prǒžńicy, po próżnicy; napróżno, bez potrzeby.

pśaga, genitalia kobiece; przezwisko, nietylko osoby, np.

A. *pěkno ta maće kapustę?* B. *kas-to pěkno!... tako pšagę mamy kapustę.* NB. Na drugiej kartce zapisany ten wyraz (w obu znaczeniach i z tymsamym przykładem: *mamy tako pšagę kapustę*) z pochylonem *a*: *pšaga*.

pša-kref, psia krew; mniejsze przekleństwo jest *pša-kšes*; pr. pod *karlus*.

pšebrać kogo, przewyższyć: *jużešće caųe Bronočice pšebraĺi*.

pšebžźǫngać še, przetwierać się.

pšebégany, przebiegany; rodzaj tańca.

pšecnǫnć še, przebudzić się.

pšegarlać, przesadzać: *'ona ta tag gada 'i gada taḱe bele-co, 'a 'oni jǫ jesce pšegárlajǫ*.

pšexéra, przechera; kłótliwy, lubiący się zbywać.

pšekazovać še, tyle co *minuvać*, chełpić się, przechwalać czem (pokazując). Np. dziecko, dostawszy co w podarku (np. piernik), woła trzymając go do góry i pokazując: *mam ṕerńika! 'a ja mam ṕerńika!* na co ktoś zauważa: *ó! jak še to pšekazuje! tém ṕerńiḱem!*

pšeklęntńik, kto klnie, używa klątw.

pšek"onanym być, wiedzieć z doświadczenia: *ja ńe poćem, bo ja na-tem ńe jest pšekonany; ńe šaųem tego žarna, tom ńe jest na ńem pšekonany*.

pšelévac, przelewacz; handlarz krów i świń.

pšepovadać, wywoływać tekst pieśni, zob. *vóc*.

pšeskocka, dziewczyna, która straciła panieństwo.

pšespać (źéfkę), spółkować. — *pšespańica*, dziewka, mająca dziecko.

pšestęmp, korzeń rośliny, mającej czarodziejskie własności.

pšeųas, pšeųazek, przełaz; ławeczka przy płocie do przechodzenia.

pšezbyvać še, przezbywać się; sprzeczać się.

pšeźraduo, lustro.

pšécak, przeczak; zagon poprzeczny na końcach łanu. — *pšécyć*, pociągnąć *pšécák*.

pšodek, przodek; przednia część wozu.

pšyćeš, pšyćoska, belka spodnia, *b* na fig. 7.

pšyćšć, przytrzeć; domłócić: *źišaj pšytarĺi šeš snopków*. Pr. pod

tšéć oraz pod *'obić. Ve pšyćke ścęnte ani zadusny źeń ńikaj ńe ćeraio na zǻrnak, boby śe dusa pšytarga.*

pšydogovać, przydołować; zakopać w ziemię wykopane drzewko tymczasowo, przed zasadzeniem, żeby nie uschło: *temu ńiz ńe beźe bo pšydogovane; tšymam ta pšydogovane scépki na pšedaj.*

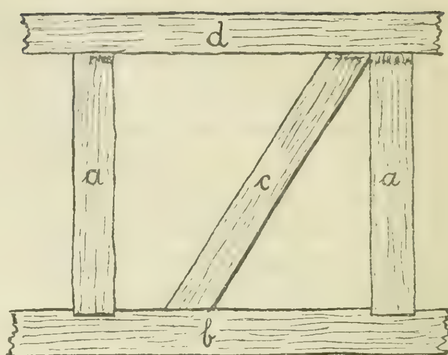

fig. 7.

psyxoźić: roźina pšyxoźi do kogo, np. *on pšyxoźi do mńe roźina*, jest moim krewnym.

pšyįemnoś ku sobe, przyjaźń, życzliwość.

pšykuǻtńik, duży snop, kładziony od kraju wozu.

pšyoźéva, pšyoźévek, przyodziewa; odzież. Stałe wyrażenia przy ubieraniu i rozbieraniu się: *kosule 'oblyc, zvlyc; spodńice 'opasać, 'otpasać; kabat, kaftan, katane vźać, 'odoźać; zapaske zapasać, 'otpasać; xustke zavązać* (na głowie), *'oźać* (na ramiona); obuwie *'obuć, vzuć, zezuć.*

pšyrempki, kliny w koszuli, łączące szyjkę z rękawami.

pšyroźeńe, przyrodzenie; członek męski.

pšyvilʹje, pšyvilćje, właściwości, narowy: *ta kᵘobyga muśi meź jakeśi pšyvilćje do śebe; 'a mój koń to take mǻu do śebe pšyvilćje, ze zaraz ze zęmbǻmi..., 'ino-bym paska 'abo 'i kija ńe mǻu, tom zarǻz muśǻu ućekać.*

pudlʹista kapusta, gdy głowa wewnątrz słabo zwinięta i pusta.

pudrabek, półdrabek; boczna drabina wasągu.

puxery, zbieranie jaj po domach w kwietnią niedzielę. Zbierający: *puxerńicy*, dziwacznie poprzebierani.

puklǻry, gatunek jabłek.

pumoc, pomocnicy mularscy.

pumarcôfka, naczynie zawierające pół miarki.

puskšynek, półskrzynek; przegródka z wiekiem wewnątrz skrzyni.
puu̯vože, półwozie; tylna lub przednia część wozu.
pu̯ac: do pu̯acu še ńeše, zbiera się mu na płacz.
pu̯anety, chmury deszczowe, niesione wiatrem. Wyraz *xmura* także używany.
pu̯åsc, płaszcz.
pu̯atef, płatew; belka poprzeczna, wiążąca stragarze i służąca za oparcie dla krokwi, *b* na fig. 4.
pu̯åzy, płazy; drzewo budowlane, rznięte przez pół wzdłuż, a na krawędziach przycinane (fig. 9). Por. też *sańice* i *p* na fig. 8.

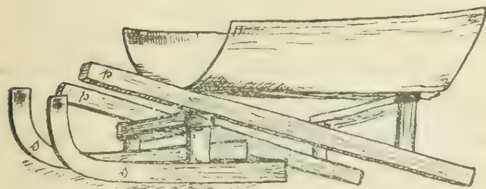

fig. 8.

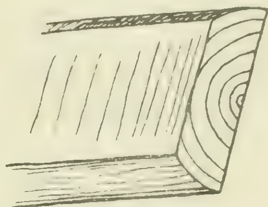

fig. 9.

pu̯óćeńica, płotnianka, górnica.
pypeć: kurcęnta 'opypćau̯y, majo pypća, bo žårno zrejo, jęćmėń — 'ony 'od žårna to någožej poxytajo (pypća)... xań bapcyne to fšyćke vyzdyxa(u̯)y —'a cegoz bym-to kurom jęćmėń davau̯a?!
pysny, wybredny.
ṕexota, ṕexoćåš, fasola podłużna, sadzona między ziemniakami; natomiast fasola na tyczkach: *końnica.*
ṕere xtere, czasami, kiedy niekiedy; objaśnione przez: *a to tak rås ḱelacås, tak casem; 'a-dy xań i Maćkoṿi to muśau̯am ṕere xtere xtóry cend dać, bo xu̯oposko ńe-ḿau̯o.*
ṕeś, pieśń. P. pod *śṕėva.*
ṕęntka, część dzwona od koła, *ṕ* na fig. 10.
ṕijåfḱi, jednoroczne pędy drzew.

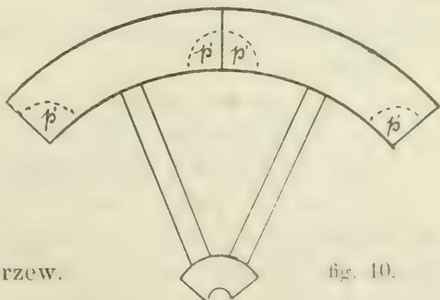
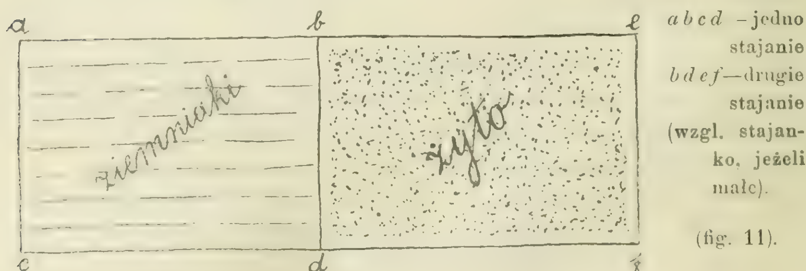

fig. 10.

pitu pitu to nozovino, o krajaniu nożem. Pr. powszechne w zach. Galicyi *pitfać*, krajać (tępym) nożem; *pitfak*, (tępy) nóż.
pöro, sprężyna.
rada, mowa: *byua 'o tem rada.*
rafa, ryfa; żelazna obręcz na kole.
rajić, raić; stręczyć.
rajⁿtux, rańtuch; prześcieradło (płócienne), używane dawniej przez kobiety zamiast chustki, obecnie zupełnie zaniechane.
razåk, chleb razowy.
rażnonć, pchnąć.
råcyć, raczyć; częstować.
rås, raz: 1) *ras kelacås*, od czasu do czasu, por. *pere xtere; rås za rås*, raz po raz; 2) w zwrocie: ktoś już jest raz (zawsze ortotonicznie): *ta Marynka to juz jez rås*, już jest taka nic dobrego; *'on to juz jez rås*, to już taki figlarz, taki sprytny; *to ẑecko to juz jez rås*, takie nieznośne; *tèn Kuba to juz jez rås: kåzal'i mu krove gnać, to 'ućèg 'i ńe pognåu; ftòs terås poześe? jes-to komu gnać?*
recek, G. *recka*, chomik.
refermåt, reformat.
rextać se, o świni mającej popęd płciowy: *śfińa śe rextå, porextaua.*
rejdośić se, ts., wiercić się, nie usiedzieć (uleżeć) spokojnie.
rempsnonć 'o źeḿe: 1) upaść na ziemię; 2) rzucić kogoś o ziemię; 3) także wogóle 'uderzyć silnie'.
rety! ts.
rezyka, rezykant, rezykövać, ryzyko, ryzykant, ryzykować; mówi się o ludziach pewnych siebie, zawadyackich.
robåk, robak. NB. nie *xrobåk.*
rol'iẑ vele kogo, o akuszerkach i lekarzach, pielęgnujących położnice.
rodovity, ts., rodem: *'on rodovity z Bronovic.*
rola, rola: 1) zorane stajanie, albo i obsiane, ale bez plonu: 2) określony obszar ziemi, będący czyjąś własnością. Zwykle taka *rola* ma swoją nazwę, od której się tworzą nazwiska właścicieli.
roscęndny, oszczędny. — *roscyńać*, oszczędzać.
rôscka, różdżka; bukiet drużby.

rumeńńeć, rumeńńeje, rumenny, rumienić się, rumiany: p. pod *omgrać*.
rypnoņć, rypnąć: uderzyć.
rysać, kreślić: *porysaņ śćane*.
ržysko, pole po pszenicy i jęczmieniu. Pr. *śćėrń*.
sańice, sanice; (przednia) podstawa sani, zrobiona z wygiętych drzew, *s* na fig. 8. Na nich pośrednio oparte *pųázy*.
såza, więzienie: *posed do sazy; dostaņ śtyry mėśonce, no i ryśeźaņ jus tag jak poņorę tėj sazy* (tego siedzenia, sc. w kozie).
sårkać, szlochać.
såt, sad; drzewko ubierane na Boże Narodzenie.
sceśćå davać, podawać rękę.
sekulåtka, p. *f'ita*.
senzeróvać, cenzurować; sądzić, ogadywać: *prose ńe ie* ~ (wzięte z listu).
septåk, *septåcek*, zegarek (żartobl.).
setka, należytość skarbowa.
setny, ts., tęgi.
seźeľizna, szron.
skarupina, skorupa.
skšele, p. pod *cåṕić*.
skotåk, pastuch owiec, kóz i świń; do krów jest *pastur*.
skozacyć śe: *skozacy(ų)a śe źevuxa*, o dziewczynie upadłej.
skroṕigårnek, sknera, skąpiec.
skróć, z powodu. NB. Zwykle *skróś*.
skšyśić (śe), otrzeźwieć, zjeść co orzeźwiającego.
skuceć: *ṕes skucy*, skuczeć. — *skucyb́ėda*, skuczybieda (kto ciągle lamentuje).
skuty, ts., spity.
skųadny, *skųanny*, zręczny.
skųåt, skład; zręczność.
smaćany, np. gorset: nie z sukna.
smaḱi: *i tam ńe smaḱi*, ts., i tam nie wielka rozkosz.
smarovacka, kobieta smarująca chorych, doktorka.
smarovać (przenośnie), bić.
smycka, rzemyk nabijany gwoździkami, na którym wisi nożyk („kozik“), a który nosi każda gospodyni u pasa z prawej strony. NB. Na *kluce* (N. *klucka*) wisi klucz.

smygnońć / *smyrgnońć*, uciec.
sondòvać, ts., mierzyć głębokość wody.
sośek, sąsiek; skrzynia z gontów na zboże, także przegroda w spichlerzu (na ziarno).
sparty, uparty.
spaśny, ts., tłusty.
spażyć, np. *f-pysk*, *bes-pỳsk*, uderzyć.
f-spotku, wewnątrz, np. naczynia; także: człowieka boli ~.
spodńårka, deska, stanowiąca dno wozu.
spopaś(ć) coś sobie: *tak se luźe spopadl'i.* Pr. pod *vuosy.*
spory, ts., wydatny; mówi się o ziarnie, którego względnie mała ilość daje dużo mąki; o grochu, którego w gotowaniu przybywa; o materyale, starczącym na długo; o robocie, która prędko się załatwia i t. d. Przeciwieństwo: *ńespory.*
spòrka, podpora.
spòuka, kasza z grochem, rzadko ugotowana.
språvźać śe, sprawiać się, usprawiedliwiać.
spuåcka, spłata (w rodzinie).
spyrlać, zbierać wyszukując.
spyśńeć, stać się wybrednym; pr. *pysny.*
śpinka: 1) belka łącząca stragarze i ściany, *c* na fig. 4.; 2) duża spinka do koszuli.
stać: 1) *za cem*, obstawać za czem; 2) trwać: *xf'ile to stauo;* 3) *za co*, obstać za co, być wartym czego. NB. Tak zapisane przez p. T. z *-a-*.
stajać, *vystajać*, techniczne wyrażenie na stawanie do poboru wojskowego.
stajańe, *stajanko*, stajanie; część roli obsiana jednym rodzajem zboża albo jarzyny, fig. 11.

a b c d — jedno stajanie
b d e f — drugie stajanie
(wzgl. stajanko, jeżeli małe).

(fig. 11).

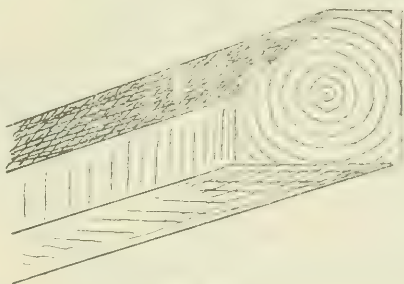
starośćiny, gospodynie i wogóle zamężne kobiety, biorące udział w weselu; one „czepią“ panią młodą.
starosta, przy weselu starszy gospodarz, należący do rodziny.
starsy, oficer.
stavarka, stawiarka; ziemia wydobyta z dna stawu.
stadu̯o, stadło; małżeństwo; słyszane w zwrocie: *xoććs przyjęj stådu̯o, xoćće!*
stérać śe: 1) o bydlęciu, zdechnąć: *krova śe stérau̯a*; 2) stracić majątek, zmizerować się. — *stérany (styrany)*, mizerny.
stôk: *'oběcovaľi stoǵi broǵi..., 'a teråz ńic ńe dajǫm*.
stragaš, stragarz; belka podtrzymująca powałę. *a* na fig. 4. Pr. pod *pu̯åtef*.
stro'ić, *pšystro'ić*, przygotować; *pšystro'ić śe*, przygotować się.
stryk, stryj.
stšempek, tasiemka, krajka.
do stšǫsku, w zwrocie: *pšysed dô-nas, ṕijane to.... roǯi 'ąno po-'izće, 'a tak śṕéva* ~ , aż do utrzęsienia się (?).
stšyga, *stšygoń*, umarły chodzący po śmierci po ziemi; ma on dwie dusze, dlatego może opuszczać grób i wychodzić na świat; aby nie wychodził taki *stšygoń* z grobu, należy go przebić kołkiem osinowym przez piersi lub odwrócić w trumnie twarzą do ziemi.
po stšymax (po šćšymax): ~ *latać*, *ćisać śe* i t. p., po sprzętach, płotach, dachach biegać i t. d.: *Maryna śe ćiså* ~.
sudôu̯, dziura w ziemi; *sudou̯y*, rowy, wąwozy.
sukmana, strój chłopski z kutasami, charakterystyczny dla tych okolic.
suxalńica, słuchalnica; konfesyonał.
suǩenka, fałdzisty żupan kobiecy z kutasami, podbity futrem.
supńica, *supńicka*, cienka beleczka, mniejsza niż krokiewka.
su̯ozyć (posku̯adać), złożyć: wóz, piosenkę.
svacyna // *sfacyna*, podwieczorek.
svatrać // *sfatrać*: a) *jag ńe 'uźrǫ z daleka ze 'idę, 'a ťi mau̯e, to zaraz vou̯ajǫ: kaj 'iǯeće ćotko.... jag 'oně ńe ta svatsǫ. Ta mau̯a, Xanka, ta ńe zaras sfatra.* b) 3. Pl. *svatrajǫ*, uradzają na kogoś. Na osobnej kartce objaśniony ten czasownik (bez podania przykładu): przez „szeptem żywo a tajemniczo opowiadać“.

svak: 1) szwagier. 2) wuj.
svožeń albo *śeržeń,* żelazny czop do łączenia rozwory z „karą“.
syjka, szyjka; część koszuli koło szyi.
syty, sytå, haftowany; szczególnie o chustce białej na głowę.
śara, mleko krowy zaraz po ocieleniu, które przegotowane daje rodzaj sera.
śarovy, tęgi, wielki.
śćårać, ściarać; zwalać, pobabrać.
śćêrń, ścierń po życie, rżysko. Pr. *ržysko!*
śćêrva fem., Gen. *-y,* ścierwo (przezwisko).
śćêska, rozdział na głowie.
śćiblać, szyć (z pogardliwym odcieniem).
śedem: moja kumośu! bo cös-ta gadać. 'a-ze-by naved 'i gźyg byuo! — pšeće 'ano fšyćkėgo, xfaua Panu Jezusovi, mam doś. xožbym ta 'i śedem gębóv ńała, to-bym ta ńe pśejadua tėgo fšyćkėgo, bo kas—, kej-ino jednǫ pojės.... ale cös, kej ńi-mozna.
śežeć na varę, żyć na wiarę (w konkubinacie).
śenne drabiny, drabiny wozu, w których się wozi siano, zboże. Podobnie: *śenny vös.*
śeržeń, czop, na który się coś wbija, wsadza. Pr. *svožeń.*
śėrotka, stokrotka.
śiua (w pytaniu), wiele, ile; *po śiua:* 1) po ile, po czemu, 2) pokąd.—na pytanie więc: *po śiua-by my pšedali s tėgo gminnygo dobra?* odpowiedź może być dwojaka: 1) *po korońe,* 2) *po xańte męze.*
śitko, tiul, tkanina przezroczysta: *śitkovå* chustka.
śivy, niebieski.
śivić: 1) koszule umaczać w krochmalu do którego dodano wapna[1]), 2) bielić dom wapnem.
śkômo, śkômko, rzekomo; niby to, na pozór: *śkômo daje, 'a zal mu; tag 'ino śkômko; ze-śkômka.*
ślegnǫńć (o kobiecie), zlegnąć; odbywać połóg.
śliva, owoc: *ślifka,* drzewo śliwy.
Śloma, Salomon.

---

[1]) 'siwi się' (powszechne) bieliznę farbką, a 'krochmalić' to co innego, chyba że tam jedno połączone z drugiem.

śłozy, przy przejęciu się sprawą. zwykle *u̯zy*.
śmau̯y, śmiały: *ńeg "ona poẃe, "ona-ta śmau̯a do-ńego; ja jes śmau̯y do vas.*
śmeć: A. *'a ńe-śmeś!* B. *'exe! coby ńe!* albo *coby zaś-ńe!* Przy wymawianiu się: *ḱej ńe-śmem; barzo ńe-śmem* [1].
śmerć, śmierć. NB. Starzy mówią jeszcze *śmeść*. młodzi *śmerć*.
śmiga, *na śmigę*, *ze śmiği*, na skos (ściąć, zrobić ścianę), nie pod prostym kątem; fig. 12. Także: *z"orać na śmige*.
śostšeń (śoščšeń), belka podpierająca stragarze (góral. *sosromp*).

fig. 12.

śǫnga. siąga; sążeń. — *sǫnga*, sąga drzewa; ale *puu̯)śǫ"zek*.
śpas, żart.
śpěva, śpiewka światowa, krótka (w przeciwstawieniu do *peś*, pieśni dłuższej, zwykle kościelnej).
śpik, szpik: 1) smarkacz; 2) tuk w kościach. Pl. *śpiḱi*, smarki.
na śpǫncku, we śnie: *na śpǫncku gada; ze śpǫncka*, ze snu: *poru̯au̯em śe ze-śpǫncka.*
śrybu̯o, srebro. — *śrybny*, srebrny.
śrys, G. *śryza*, śreż; kawałki lodu płynące po wodzie.
śvangrotać, szwargotać, o żydach i niemcach.
śvarny // *śfarny*. ładny (o człowieku). NB. obraz jest *śl'ičny*. rzeczy i bydlęta *pěkne*.
śvacyć // *śfacyć*, świadczyć komu; podchlebiać.
śvadek // *śfadek*: a) świadek; b) pochlebca.
śvatovy // *śf'atovy*: *ẓecko* ~ . zdrowe, które będzie żyć: *ńeśf'atove*, chore.
śćěca. słupek wysokości ściany, przystawiony do niej, pod który się podkłada dolny koniec dźwigni przy podnoszeniu dachu; fig. 13.

[1] tak, *-e-*.

śfęncńe lub *śfęncone*, święcone: *'ino pšyset s-kośćoua, zaras śfęnceńå se pojat; ... 'i psu bežes davau śfecone?* [1]) *xtôs to ńižåu śfeconêgo psu davać? — gžêk — 'i jesce velji — krove-bym ńe mövîua, krovom to dajo — 'ale psu pšeće gžêk.*

fig. 13.

šålka, zgrubiała forma imienia Salomea.

ta, tam, ts., partykuła: *jå-ta ńiž ńe möve* i t. d.

tak: tag rok, w zeszłym roku, rok temu; *tak tšeći rok*, 2 lata temu.

takuśki, ts., taki właśnie, taki sam.

tańcula, tanecznica.

tarapatka, rodzaj trajkotki, którą chłopcy na wielkanocne święta robią z patyków; fig. 14.

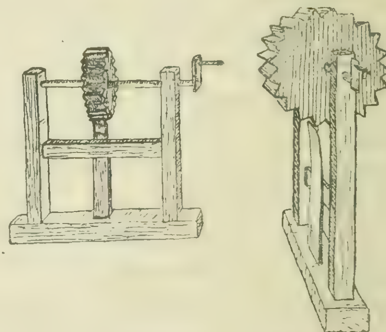

fig. 14.

taraśić, tarasić; deptać: *cegôs tu beže xožîu—beže buoto taraśîu?*

tålać śe, talać się; przewracać się (toczyć) z boku na bok (po ziemi).

tåplać, ståplać, taplać; chlapać (się po wodzie, błocie).

tàrgöfka, targövecka, wązka i cienka, mniej niż 1-calowa deska, używana do obijania ścian, krycia dachu, stawiania parkanów.

têrać, potêrać, stêrać, terać i t. d.; niszczyć, utracić: *krova śe stêraua*, zdechła; *taki stêrany*, mizerny; *stêrać pšyožêvę, majontek*. Por. *stêrać śe*.

têrkać, trącać, kuksać: *Jak će bedo xuopcy têrkać, To ći bedo zvonki zbêrkać*. — *têrceć*, terczeć; turkotać.

têrpać, potêrpać, terpać; poturbować.

[1]) tak zapisane.

txnǫńć, 3. Sing. *txńe*. tchnąć; o chorym, który szybko oddycha, ma przyspieszony oddech. Pr. *påxać* i *dyxać*.

toľi*, *'a toľi, oto, a toć, toż przecie.

topacyć: *ńema cėm śf'iń kårmić..., pšedavaź 'ix skoda, bo jesce maue, tša je jako topacyć do ćesny*.

tośelec, topielec; dyabeł siedzący we wodzie i topiący ludzie. Ukazuje się pod różnemi postaciami, najczęściej jako mały chłopiec, czerwono ubrany.

trǫmf (w kartach), trum(p)f; atut.

trǫnćić, przybić dłonią, dobić targu: *no trǫńće*, zróbcie zgodę.

tšcpacka, trzaskawka do bata, żeby dobrze strzelać; robi się z kilku nitek jedwabiu.

tšesceć (przen.), hałasować, zrzędzić.

tšėć, trzeć: ~ *na żårnax* (termin techniczny). NB. W dzień zaduszny nie trze się na żarnach, żeby się dusze nie *pšytaruy*. Pr. *pšyčšėć*.

tšśeń, trzpień; gwoździk u sprzączki, na który się zawdziewa dziurkę rzemienia, paska.

tucek, tłuczek.

tumlôvać śe, spieszyć, zwijać się.

turgać, *poturgać*, *vyturgać*, iść, udać się, pójść, także: popchnąć dalej (fortbefördern), wyjść. Zwłaszcza jeżeli się używa taczek: *turgå tę źėmǫ*[1]), wozi na takach; *krova vyturgaua s-xauupy*. wylazła. Pr. jeszcze pod *Bėlany*.

t(u)uste, smalec.

tutåk, tutaj.

tuocyć; kogut „tłoczy" kury.

tvardå // *tfarda*, *tfardoskå*, prosta wódka; *tvarda krova*, która niełatwo mleko puszcza przy dojeniu.

ty-j, widzisz! *patšåj!*

tyśić, *zatyśić*, zadusić ogień, zagasić go przyduszając.

ťuťa, tiutia; kura (w języku dziecinnym).

'ubolėvać, skarżyć się.

'ucta, uczczenie; *'uććić*, uczcić: przyjechałem z końmi po Pana, bo chciałem Panu *'uctę* dać, t. j. 'uczcić'.

---

[1]) młodzi *źėmę*.

'ucyńić komu, patrz *pocyńić*.
'ućesny, wesół, uradowany.
'udežyć, p. pod *ćǫńć*.
'ugańać śe, kłócić się. NB. Zwykłe znaczenie nieco inne; może i tu tylko niedokładnie podane. — *'ugańacka*, kłótnia.
'ujek, wuj. — *'ujna*, wujenka.
'Ul'ina, 'Ul'inka, 'Ul'iśa, Julia.
'usuxany, usłuchany; posłuszny.
'utempa, uprzykrzony kłopot.
'uvroće, furtka przy wrotach.
'uv́ijać śe, uwijać się; spieszyć się.
u̯axy, bielizna, odzienie, przeznaczone do prania.
u̯azęnga, łazęga; włóczęga, człowiek lubiący się włóczyć, łazić.
u̯ogavy, łogawy; o koniu, mającym kolana (zgięcia) obrzmiałe i stwardniałe.
u̯ońi, zeszłego roku; *u̯ojⁿsḱégo roku*, ts.
u̯ykav́ica, wyboje na drodze, zasłanej śniegiem.
u̯ysko, łóżko. P. pod *bᵘoǵeńka*.
vagôvać śe, wahać się, nie śmieć: *vaguje śe b́ić; zežnou̯ go, coby śe vagôvåu̯*.
valek: gruby valek, przezwisko; por. *kaćau̯a*.
valnå śéḱéra, duża i długa, fig. 15.

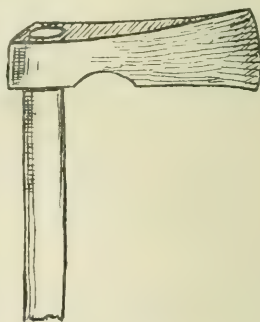

fig. 15.

varuśńik, varuśńica, żyjący na wiarę (w konkubinacie).
važexa, warzecha: *jak śe zęby krov́e rušajǫ, tša 'ugotovaź groxu 'okrǫngu̯ėgo ze skôrkǫ ze su̯ońiny 'i dodaź 'otrǫmb 'i posmarovaź jėj zęby. 'a potem pob́ija śe zęby važexǫ. 'A jesce lepi posmarôvać costḱem śf́econym 'i dopêro pob́iź važexǫ.*
vårtny, wart, godzien.
våzyć, ważyć.
vaźa, warza; strawa gotowana.
våžńik, våžnicek, garnek do warzenia.
vźåć, wdziać: *vźévå śe* czapkę, kapelusz, kożuch.
vele, wedle; podle, obok.

verdeba, werdeba; łajdaczenie się.
vesoṷy. mówi się o drzewie silnie zieleniejącem.
vèrcle neutr., drobne węgle
vèrľik, wałeczek żelazny przy łańcuszku, który się zakłada za kółko.
vocyḿeńu. w oka mgnieniu.
vojåk, wojak, żołnierz.
vojńty[1]): *varšąṭśke ~ ńe ľerǫ,* okrzyk niecierpliwości.
vorovy. figura komiczna, dziwacznie przebrana, w czasie chodzenia po kolędzie.
voṷać, zvoṷać kogo, przezywać, wyzywać
vóc, gdzieindziej 'przewodnik', idący na czele kompanii odpustowej i wywołujący tekst pieśni kościelnych do śpiewu: *byź za voẓa.*
ćóṷ: voṷy śe kręnco (komu w oczach), zbiera się mu na płacz (powszechne).
vǫndóṷ. wądół; małe, boczne (poprzeczne), głębokie zagłębienie, dolinka taka.
vǫntór. vóntory, wątór: wewnętrzny rowek, biegnący dokoła dąg beczki, tuż przed dnem (albo wierzchem).
vǫngle. Sg. neutr., węgle. Odmienia się: N. A. *to vǫngle.* G. *vęngla,* D. L. *vęnglu.* I. *vęnglem.* NB. *vęnǵel* oznacza pojedynczy kamień (kawałek) węgla.
vražić, vråzać śe, wrazić; wetknąć, wtrącać się.
vrós, G. ***vróza,*** znachor, owczarz.
vrózna, nazwa pastwiska na gołych wzgórzach: *na vrózné.* Dziś nazwa powszechna pastwiska wogóle.
vṷosy: jag džeǐna kṭ'itńe, to ńe-čša vṷosóf šèšyc, bo-by šiŕaṷy. To-ta taḱe zabobony, stare baby to 'ano majǫ taḱe róžne. — kazby to pracda byṷa! 'Ino temu, ze džeǐna ľeluéko kṭ'itńe, to-se ta luẓe spopadľi, ze vṷosy šiŕejo.
vṷóka, włóka: 1) dwa drągi, spojone pod ostrym kątem, na których się wlecze pług w pole; 2) kobieta, żyjąca niemoralnie.
vyćǫńć, wyciąć; uderzyć czemś cienkiem, śmigłem, np. konia batem; natomiast ***zvaľić*** czemś ciężkiem, grubem.
vydoleć (czemu), *zdoleć,* wydoleć; wydołać, potrafić.

---

[1]) ***womity:*** w zach. Galicyi ***wonity.***

vygarnonć, wygarnąć [1]): *ty jo zuap.... 'i vygarńij. 'ale tag morovo vygarńij jo v-uep; 'uxyź za końźory 'i vygarńij.*
vygrać, zarobić graniem.
vyxęnduozyć śe, o krowie, która się wyczyściła po ocieleniu.
vyxovauy, *'osxovauy*, dobrze wyglądający.
vyprovaźać kavauḱi, sypać dowcipami.
vyraźić (przeciwieństwo do *zaraźić*), wysadzić, wypchnąć, wyjąć gwałtownie, wyrzucić za drzwi: *byu Maćek ṕijany, ńe kćau 'iź ńijak. — ledve my go vyraźiuy z-izby do śeńe; zacon-ta stro'ić vojne f-karcme, 'ale go zaråz vyraźiĺi.*
vyrko, rodzaj łóżka (tapczan w stajni).
vyro: *taḱe stare vyry*, mówi się o starych babach.
vyrozuḿeć, ts., zrozumieć, wymiarkować.
vystragać: *jå će pśakref s ty xauupy vystragåm*, wystraszę, wypędzę.
vytrakovać, dobrze coś wyciągnąć (używają robotnicy kolejowi).
vyvijac, kręt, łgarz; pr. pod *'oveść*.
vyznać, doznać.
v zacy ḿeć kogo, szanować kogo. NB. Por. *zoć*, M. i P. III, 175.
vznacḱi, na wznak.
vzuć buty (nigdy 'wdziać').
v́ano, wiano; posag.
v́eńec, wieniec; wierzch stroju na głowę panny młodej.
v́ići, żelazne spojenia, trzymające kulę z „podkulkiem".
v́iźeć: *ńe v́iźeĺi go tam!* niepotrzebnyś tam, pocóż tam idzie.
v́ikoĺić śe: *Skondze 'on veźńe ṕeńęźy, xoźby 'i na te pare rejⁿsḱix to śe muśi dobźe pov́ikoĺić.*
v́itåjćeź do-nas, v́itajće; forma witania wchodzących do domu.
zabåcyć śe, zapomnieć.
zaduugo: *ḱej-ty puźes spać? zaduugo?*
zaxåxoĺić, przykryć *xåxouem*.
zaxyĺić, zasłonić, zakryć.
zajonć, zająć (krowy, konie i t. d.) w szkodzie.
zajstrovać, nadskakiwać komu. Osobno zapisany przykład wykazuje nieco odmienne znaczenie: *gouomp pśylećau cyjśi 'i tutaj zajstruje do nås 'i zajstruje.*

[1]) jedno z licznych silnych wyrażeń zamiast 'uderzyć'.

zapåľić śe, zarumienić się.
zapåsać, ts. — *zåpaska*, zapaska; fartuch.
zapraska, fig. 16, żelazny ząb, za który chwyta zamek u skrzyni. Ząb ten jest przeprowadzony przez wieko

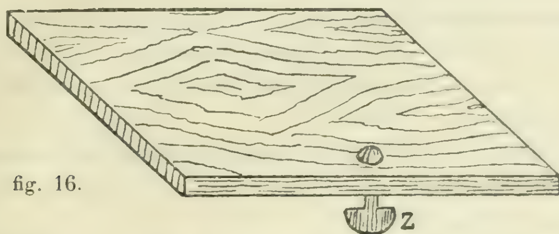

fig. 16.

zaprova≸ić tåńec: pšyšľi 'i zaprova≸iľi tåńec.
zapérać, zamykać drzwi na klucz, zasuwać zaporą.
zarażić, *zaråzać*, zatknąć, zasadzić: *zarażiu se bukéd za-capke; druzbove mają pozaråzane bukéty za kepelusami; gerlandy to zaråzają za 'obrazy: jag baľe 'utno varkoce po veselu, to je zvycajne zaråzajo do 'obrazu za škuo Mace-boskéj vele guovy, 'abo 'i do kšynki xovajo; veńec téz zaråzajo za škuo do "obrazu; zavinéna pińonze do smaty 'i zarażiua za "obrázek; zarażiu se ćeśla śekérke za-pas.*
zaroḃić ḃitkę: 'ovo tacy spokojni, 'a jak-se do ubój[1]) *povlévają, to zaråz ḃitkę zaroḃą; zaroḃiľi ḃitkę.*
zarośćić śe, przyjąć się (o roślinach), zagaić się.
za sobą, w tyle, ale delikatniej powiedziane. Pr. *dupa*.
zastšau, zastrzał, *c* na fig. 7.
zasypać zboże we młynie.
zaśadać, zasiadać; mówi się żydach, obchodzących święta: *zaśadľi na śabas, na kucki.*
zatendy, tymczasem.
zatfożyć, *zatfożony (zatvożyć)*, przeciwieństwo do *'otfożyć*.
zatyśić, p. pod *tyśić*, *'ogeńåsek*.
zaująńć się, przyjąć się; o całym zasiewie, np. *trava zaujena śe na bžegu.*
zauośľivy, obraźliwy.

[1]) I. Sg. *uubem* (powszechne w gwarach zach. Galicyi).

zavartoguović, tak uderzyć, że się straci przytomność.
zavèrać, zavžeć, przymknąć, przywrzeć (drzwi), w przeciwieństwie do *zamknońć* na klucz, zamek, lub kłódkę; tak jak: *'otfožyć*, *'odevžć* w przeciwieństwie do *'odmykać*, *'odemknońć*.
zavǫzać xustke, p. *xustka*.
zajdo, zåjtko, chustka zawiązana koło ramion i pasa w ten sposób, że stanowi rodzaj worka, do którego zbiera się trawę.
zaparty, o jaju, które się zepsuło podczas wysiadania: *jaje śe zezåparćiuo*. — *zåparćić śe*.
zåpolńica, deski w stodole, odgradzające boisko od „zastronia“ t. j. miejsca na zboże lub siano.
zåṕecysko, choroba krów.
zårna, żarna. Pr. pod *tšėć*.
zarove, ruchoma część strzechy w stodole, podnosząca się, aby wóz naładowany mógł wjechać na boisko.
zåstrońe, zapole w stodole.
zažyć śe, żarzyć się; płonąć: *pšeće-to zarås poznajǫ, co śe komu zåžy* (na twarzy).
zbereźny, zbereźnik: *klńe straśńe, samėmi grubėmi, zbereźny xuop*; *babe popråu, strasny zbereźńik* (powszechne w zach. Galicyi).
zbėrkać, stłuc się; patrz *tėrkać*.
zbyć cego, postradać coś.
zeńcås, G. *zeńcåža*; f. *zeńcårecka*, żniwiarz, żniwiarka.
zezuć śe, zezuć się; zdjąć obuwie.
zęmby: *'ob́ijaź zęmby do kogo*, ogadywać, obmawiać.
zgžęnda, z(g)rzęda, nudziarz.
zmoźńėj, łatwiej, np. *'obróć śe, bo ḿi tak zmoźńėj cesać ći te stšexe*— mówi matka do córki, kręcącej się przy czesaniu, lub: *s tego kǫjńca zmoźńėj brać* (belkę, by ją podnieść).
zḿecovać, założyć *ḿece*; patrz *ḿec*.
zḿerźauy, nieznośny, wstrętny.
z ńedobacku, niespodzianie: *vylećau tag z-ńedobåcku, jazem śe zdrygua*.
zńiva: *ve zńiva*; *pšede zńivy*.
zožå, zorza.
zryktovać, zrychtować; przygotować coś zupełnie, tak żeby można użyć, zwłaszcza o wozie.
zur, żur; żytni barszcz.

zu̯ośka, Zośka. To też piszą *Złośka*.

zvonek, dzwonek.

zryžžyć, zwydrzyć, przyzwyczaić do lepszego pożywienia.

zv̇ijać śe, zwijać się w znaczeniu 'uwijać się'; natomiast *sf'ijać śe*, zwijać się w dosł. znaczeniu; partic. *sfiňony*.

zydel, oparcie u ławy (ława ze zydlem). NB. Powszechne znaczenie tego wyrazu jest inne.

zygać do kogo, żygać drażniąc, drażnić kogo.

zyrny, żerny; żarłoczny.

žaňdar, pl. *žandarmi*, żandarm.

žemňacysko, ziemniaczysko; miejsce (stajanie), na którem były ziemniaki.

žemňaki, *žemňacki*, *žemňary*, ziemniaki i t. d.: *jak posazo̧ žemňaki, to-śe magajo̧ po sḱibax, zeby rosu̯y žemňacki; 'ozre śe žemňåróf*.

ẑgać: dėsc ẑgå, gdy długo leje.

źl'ić śe, gniewać się.

žobro, płaszcz kupiony w mieście, nie zrobiony krojem wiejskim.

žvakać, 3. Sg. *žvaka*, *žvace*, wydawać ciągły hałas, szelest, np. *zėgareg žvaka*; ktoś co ciągle gada: *ćo̧ngle žvaka 'i žvaka*; także *zębami žvakać*.

žv́indac, *žv́indacka*, kto ciągle nad uszami gdera i gdera.

žv́indol'ić, gderać za uszami komu.

žåtḱe žemňåḱi, rodzaj zupy, p. *fita*.

žec: *bapska žec*, *xu̯opska* ~, zajęcia kobiece, ~ męskie; pr. pod *macykura*.

žemėň, skóra wyprawiona.

žetelny, rzetelny, w znaczeniu 'żwawy, wesoły, mający dobrą minę'.

žėňić (śe), *žeňić (śe)*, żenić się, używa się i o kobietach (a także w złem znaczeniu 'łajdaczyć się'): *'ožeňiu̯a śe na 'ogranicę*, do drugiej wsi: ~ *do-domu*, ~ *z-domu*; *bede ẑeuxę do domu žeňiu̯a* (matka o córce); *ten stary to žeňa ńe-kce do-domu pšyjoňć: ńe-žeň Maryny, ńe-žeň, ńex-ći bo̧nka do-domu pšyńeśe — ẑevuse 'ano l'ico gožeje* (z rozmowy rodziców o zamęściu córki).

žęndovać śe, przygotowywać się (do drogi), zbierać się: *kazal'i śę frycom sku̯adać po šośce, 'ano frycove śe žęnduj̧o*.

zęndovać śe. powstrzymywać się, miarkować się.
zęśisty, rzęsisty, mówi się o gęstych fałdach spódnicy, o kutasach i t. p. (powszechne).
zomńe, porządnie; dostatnio, obficie: *to ta 'i tag zomńe tė(j) pšeńice byuo... beźe s-pęńć kopecek* (kóp).
zǫndny cego, żądny; pragnący czego: *jå — Bogu źeḱi — ńicego ńe zǫndny*.
zǫńźić, dużo gadać, dowodzić: *stary tėla zǫńźi 'i zǫńźi vele xauupy*.
župån, strój kobiecy.
zycać śe, pożyczać: *'on-by śe 'ino pińęźy zycåu; ftedy ḱej-my śe to f-kaśe zycaľi*. Podobnie *požycyć śe cego*, np. *požycyu śe puuga*, ale także *požycyć, požycać coś*.
zyće, życie; pożywienie.

Druk ukończono 25. września 1907.

POMYŁKI DRUKU I UZUPEŁNIENIA.

str.	wiersz		ma być	zamiast
4	22	od góry	po słowniczku	przed słowniczkiem
5	6	» dołu	*c*	*c*
7	16	» góry	*dż, ż*	*dż, ż*
8	6	» dołu	*v́ósey*	*vósey*
9	6	» góry	»	»
9	18	» dołu	*daváu̯*	*davău̯*
9	10	» »	*łasúńčik*	*łaśúnčik*
10	15	» góry	*v́érx*	*vérx*
10	19	» »	*mau̯čyé*	*mau̯éyé*
11	9	» »	*žónḱi*	*żónki*
11	17	» »	*pryv́ežeće*	*pryvežeće*
12	1	» dołu	*čałaẃék*	*čaławék*
14	11	» góry	*nahdóv́e*	*na hdóv́e*
15	8	» »	*páńe*	*páńé*
16	5	» »	*što*	*śtó*
16	15	» dołu	*śv́éće*	*śvéće*
16	8	» »	*v́édai̯e*	*védai̯e*
19	20	» góry	*pasłóv́ica̰*	*paśłóv́ica̰*
20	14	» dołu	*to*	*to*
20	12	» »	*hďéž*	*hdéž*
21	16	» góry	*žimói̯u*	*žimói̯u̯*
22	4	» dołu	*v́éda̰ć*	*véda̰ć*
24	4	» góry	*ćáško*	*čáško*
24	8	» »	*i*	*i̯*
24	12	» »	*zái̯ec*	*zai̯ec*
24	12	» dołu	*sážy*	*šážy*
25	2	» »	*uśéi̯*	*ušéi̯*
27	10	» góry	*śḿéi̯u*	*śḿéi̯u̯*
28	6	» dołu	*lúǯi*	*lúǯi*
30	16	» »	*pałažyľi*	*pałäžyľi*
31	13	» »	*peréi̯ǯeš*	*peréi̯ǯeš*

str.	wiersz		ma być	zamiast
35	2 od	góry	*ńe*	*ńé*
35	8 »	»	*ammýi̯uć*	*ammýi̯úć*
35	10 »	»	*báćuško*	*baćuško*
35	15 »	»	*péśńi*	*péśńi*
35	16 »	»	*xau̯túry*	*hau̯túry*
35	7 »	dołu	*rašćéml'ivai̯uć*	*rašćéml'ivai̯uć*
35	2 »	»	*śv́éčku*	*šv́éčku*
38	14 »	góry	*ʒ́ećéi̯*	*ʒ́ečéi̯*
39	10 »	»	*xóčeš*	*xóčéš*
40	2 »	dołu	*ńe*	*ńé*
42	2 »	»	*kab*	*kab́*
44	14 »	»	*héty*	*ᵘ̯ héty*
49	18 »	góry	*syšl'íśe*	*syśl'íśe*
51	19 »	»	*tudá*	*tȯdá*
53	1 »	dołu	*v́élḿi*	*vélḿi*
54	12 »	»	*nazváńi̯e*	*nazvańi̯e*
56	10 »	góry	*haʒ́ínai̯u*	*haʒ́inai̯u*
68	8 »	»	*słápko*	*słátko*
72	1 »	»	*ćeb́é*	*čebé*
82	5 »	dołu	*na*	*ná*
83	7 »	góry	*kabýlu*	*kabýlu*
90	11 »	dołu	*i̯éxau̯*	*éxau̯*
91	15 »	»	*póśle*	*pośle*
91	7 »	»	*ńeśe*	*ńe śe*
91	5 »	»	»	» »
92	5 »	góry	*ptáx*	*ptáx.*
94	9 »	dołu	nom.	n
95	15 »	góry	*Stéf ka*	*Stef ka*
98	9 »	dołu	*ᵘ̯Ói̯čeńko*	*ᵘ̯Oi̯čeńko*
99	18 »	góry	*nab́íl'icy*	*nab́íl'icy*
99	4 »	dołu	*kópy*	*kópý*
101	4 »	góry	*xvóśćika*	*xvósćika*
105	5 »	góry	*xl'éba*	*xl'eba*
106	5 »	dołu	*xáće*	*xáce*
110	6 »	»	*bréšuć*	*brėšu̯ć*
116	12 »	góry	*lažěće*	*lážěće*

str.	wiersz	ma być	zamiast:
117	18 od góry	*ľéše*	*léše*
117	4 » dołu	*ar̨f'icéry*	*ar̨f'icéry*
123	2 » »	polsko-białoruskich	białorusko-polskich
135	12 » góry	*meźréźai̯o*	*meźréźai̯o*
136	19 » »	*ľ'ško*	*l'ško*
136	10 » dołu	*s kókać*	*Skókać* [1].
136	1 » »	należy skreślić	[1]) Może też: *s Kókać?*
139	8 » góry	*l̯iván*	*liván*
po 143 następuje 144 a nie 142, jak mylnie wydrukowano.			
153	6 od dołu	*gďe*	*gde*
154	1 » »	*ńe*	*mńe* (bis)
154	1 » »	należy dodać: cf. *wałśńnik* ⇐ *wałśébnik*.	
158	12 » »	*u̯óźnés*	*u̯óźnés*
172	10 » »	rfl.	intr.
174	11 » »	*trésočki*	*trésosočki*
176	2 » »	*léi̯cy*	*léicy*
182	3 » góry	*ńexái̯*	*ńexái*
183	3 » »	*ćétačku*	*vétačku*
183	13 » »	*pryšóu̯*	*pryšóu*
187	8 » »	*ľépšy*	*lépšy*
189	13 » dołu	*śńéhu*	*śnéhu*
189	10 » »	*náćei̯*	*náčei*
204	18 » góry	*súžonko*	*sóžonko*
209	18 » »	należy skreślić wyraz	*[tódá]*
218	5 » »	ziemię	ziemie
228	11 i 12 od góry	należy skreślić wyrazy od:	ale do: *tau̯kacý*.
228	14 i 15 » »	» » » »	przeważnie do: także
228	18—20 » »	» » » »	przeważnie do: *dacý*.

Wszystkie powyższe przykłady dostały się do tego ustępu (Ad I) przez nieuwagę; właściwe ich stanowisko jest określone w ciągu dalszym, w odnośnych ustępach morfologii.

str.	wiersz	
230	5 od góry	należy dodać uwagę: Fałszywy pogląd na kwestyę występowania obok siebie w pewnych kategoryach formalnych dwu dźwięków, mianowicie *e̋* i *y* wzgl. *i* prostują w dalszym ciągu odnośne ustępy morfologii.
231	9 » »	» skreślić wyraz: *abúdwa̯*
231	10 » dołu	» » wyrazy: *tòdá* (⇐ *tohdá*)
241	6 » »	» » » *pasłý́, tau̯kačý́, pa daccý́.*
242	1 » góry	» » » *kaľí ńe xóč ńeśćí* (z *xóčeš*)
249	17 i 16 od dołu	należy skreślić wyrazy od: zapisany do: rusycyzmem — dodać natomiast uwagę: cf. jednak str. 269 wiersz 3 od dołu i następne.
253	14 od dołu	ma być: *tadý* zamiast: *tòdá*
267	12 od góry	należy skreślić: wzgl. *y* lub *i*
267	15 » »	ma być: (i *lekai̯í*) zamiast: i *lekai̯í*
267	18 » »	po: etc. należy dodać: Formy na *-y* wzgl. *-i* polegają na pierwotnych acc. pl. przeniesionych do nom. pl.
268	1 » »	» » *svai̯aḱé* » *svai̯aḱe*
269	3 » »	po: np. należy dodać: *dastáu̯ róha* C. I. 3., *i̯ak uźáu̯śe iőn u bóka* G. II. 2. etc. Częstsze są wypadki liczby podwójnej np.

Prócz wyżej wymienionych pomyłek zaszły jeszcze opuszczenia znaku miękkości przy spółgłosce przed samogłoską *i*, która w naszej gwarze palatalizuje każdą bez wyjątku poprzedzającą spółgłoskę; wszystkich tych nazbyt licznych a łatwych do sprostowania pomyłek tutaj się nie wyszczególnia, jak i wypadków użycia znaku *J* zamiast *I̯*, których pewna ilość znajduje się na str. 11, 12 et passim.

str.	wiersz	ma być	zamiast
369	16 od góry	skróceń	sróceń
422	9 od dołu	*kosa*	*hosa*

Dodatek do str. 358 n. i 430. Wsie: Batowice, Raciborowice, Zastów i Prusy, leżące na pn.-wsch. od Krakowa, zgadzają się co do dwu pierwszych cech, mianowicie co do zatraty nosówek i zachowania końcowego *-χ* ze Świdówką, co do dwu drugich, t. j. przejścia *ł* w *u̯* i końcówki *-my* z Krzyszkowicami. Fakty te stwierdziłem na miejscu. *K. N.*